

Боро
Мајданац

ПОЗОРИШТЕ
У ОКУПИРАНОЈ
СРБИЈИ

алтерс

Библиотека ИСТОРИЈА ПОЗОРИШТА

Боро Мајданац
ПОЗОРИШТЕ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ
Позоришта политикау Србији 1941—1944

Главни и одговорни уредник
Милан И. Арнаут

Уредници издања
Ђурђија Боровњак
Љиљана Ђурић
Милан И. Арнаут

Рецензент
Момчило Митровић

Превод на енглески
Мирјана Миленковски

Поговор
Алојз Ујес

Боро Мајданац

**ПОЗОРИШТЕ У
ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ**
Позоришна политикау Србији 1941-1944

Београд, 2011.

Објављивање књиге омогућило је Министарство културе Републике Србије

Оцу Миловану и мајци Стоји

С А Д Р Ж А Ј

ПРЕДГОВОР.....	13
УВОД.....	15
ГЛАВА ПРВА	
КОНЦЕПТ ПОЗОРИШНЕ ПОЛИТИКЕ У ОКУПРАНОЈ СРБИЈИ	
И ЊЕГОВО СПРОВОЂЕЊЕ 1941-1942.....	19
Окупација Србије.....	19
Духовност диригована од окупатора и колаборациониста.....	23
Протагонисти позоришне политике у Србији.....	29
Позоришна политика у пракси.....	38
<i>Народно позориште у Београду.....</i>	<i>38</i>
Велковићева четири месеца.....	38
Прва сезона у окупираној Србији.....	45
И даље у једној згради.....	80
<i>Уметничко позориште у Београду.....</i>	<i>96</i>
<i>Моравско народно позориште у Нишу.....</i>	<i>101</i>
<i>Дунавско народно позориште.....</i>	<i>107</i>
<i>Удружени глумаца и његова позоришта.....</i>	<i>109</i>
Избегличко позориште (Српско позориште, Марићево путујуће позориште.....)	110
Позориште удружених глумаца (Животићево позориште).....	110
Српско повлашћено позориште (Повлашћено позориште Удружења глумаца).....	112
Позориште Удружења глумаца под управом Бошка Влајића.....	113
Позориште Удружења глумаца "Шумадија".....	113
Позориште Удружења глумаца "Србија".....	114
Прво српско повлашћено позориште "Београд".....	114
Српско повлашћено позориште под управом Драгомира Миленковића.....	115
Удружење глумаца и Народно позориште у Београду.....	115
Сатирично позориште "Бодљикаво прасе" (Београдско весело позориште Веселаци).....	116
<i>Позориште Српске заједнице рада "Србозар".....</i>	<i>117</i>
<i>Српско савремено позориште.....</i>	<i>118</i>
<i>Хумористичко позориште "Централа за хумор".....</i>	<i>120</i>
<i>Хумористичко позориште "Разбрига".....</i>	<i>121</i>
<i>Позориште "Београдска комедија".....</i>	<i>122</i>
<i>Дилетантска и аматерска позоришта.....</i>	<i>122</i>
<i>Немачко војничко позориште "Кга/1 Аугск РгеиАе" (Снага крозрадост)</i> <i>-К(ГВикле (КДФ бина).....</i>	<i>146</i>
<i>Хорови, певачка друштва и дружине, фолклорне групе, гуслари.....</i>	<i>147</i>
ГЛАВА ДРУГА	
ПОЗОРИШНА ПОЛИТИКА У ДУХУ НАЦИОНАЛНЕ	
ОБНОВЕ 1943-1944.....	149
Различита схватања позоришне политике.....	149

Отворени сукоб ЈониН - Поповић	167
Улога Одељења државне пропаганде	180
Позоришни живот у Србији 1943-1944	181
<i>Народно позориште у Београду</i>	<i>181</i>
Крај позоришне сезоне 1942- 1943.....	181
Сезона 1943-1944.....	199
<i>Уметничко позориште у Београду</i>	<i>219</i>
<i>Моравско народно позориште у Нишу</i>	<i>219</i>
<i>Дунавско народно позориште</i>	<i>224</i>
<i>Позориште Српске заједницерада "Србозар"</i>	<i>225</i>
<i>Удружење глумаца</i>	<i>228</i>
<i>Београдско мало позориште</i>	<i>231</i>
<i>Хумористичко позориште "Централа за хумор"</i>	<i>231</i>
<i>Крагујевачко позориште</i>	<i>233</i>
<i>Крушевачко позориште</i>	<i>236</i>
<i>Позориштеу Краљеву</i>	<i>239</i>
<i>Јагодинско позориште</i>	<i>239</i>
<i>Аматерска и дилетантска позоришта</i>	<i>240</i>

ГЛАВА ТРЕЋА

СЛОМ ФАШИЗМА, СЛОМ ОКУПАЦИОНО-КОЛАБОРАЦИОНИСТИЧКЕ ПОЗОРИШНЕ ПОЛИТИКЕ..... 257

Ослобођење Србије	257
Судбине позоришних уметника и радника	259
У новим условима	287

ГЛАВА ЧЕТВРТА

КРОЗ ДОКУМЕНТА, ШТАМПУ И СЕЋАЊА..... 305

Попис прилога:

I Уредбе, наредбе, правилници, буџетски показатељи	305
1. Уредба о вођењу позоришта.....	305
2. Уредба о обласним народним позориштима.....	307
3. Правилник о раду обласних народних позоришта.....	308
4. Уредба о уклањању национално непоузданих службеника из јавне службе.....	325
5. Наредба о забрани псовке и богохуљења.....	327
6. Наредба о забрани опијања и коцке.....	328
7. Правилник о извршењу буџета општине града Београда за 1942. Годину.....	329
8. План прихода и расхода Народног позоришта у Београду, Моравског народног позоришта у Нишу и Дунавског народног позоришта у Пожаревцу за 1943. годину. . .	331
9. Предлог Правилника о оснивању и раду просветно-позоришних дилетантских група на територији Лесковачког округа.....	340
II Народно позориште у Београду	343
1. Рашчишћавање рушевина и спасавање позоришне имовине после бомбардовања 1941.....	343
2. Биографије чланова управе Позоришта (новембар 1941).....	345

3. Спискови чланова Позоришта.....	348
4. Особље несрпске националности.....	380
5. Извештаји о раду Позоришта 1941-1944.....	385
6. Предлози, нацрти и прегледи репертоара.....	405
7. Молбе немачким властима да ослободе заробљене чланове Позоришта.....	418
8. Позајмица опреме из Обласног народног позоришта у Нишу.....	419
9. Дисциплина.....	420
10. Расподела улога.....	423
11. Такса за суделовање на радију.....	425
12. Цена, набавка и расподела улазница.....	426
13. Цензура поште.....	434
14. Пробе и представе.....	436
15. Необична болест глумца Живановића (<i>Ново време</i>).....	444
16. Мира Тодоровић и Миливој Поповић Мавид раскидају уговор с Народним позориштем у Београду.....	445
17. Суделовање на Корисници Вукашину Биволаревиху, бившем члану Народног позоришта у Београду.....	452
18. Приредба "Деца-деци".....	452
19. Стање позоришних клавира.....	453
20. Набавка бицикла.....	454
21. Молба Државне архиве за помоћ у превозним средствима ради пребацивања архиве Београдског окружног суда у Карнегијеву.....	455
22. Набавка цигарета.....	456
23. Отварање позоришног бифеа.....	458
24. Ценовних у позоришном бифеу.....	458
25. Предузимање мера у случају ваздушне опасности.....	460
26. Кулук.....	461
27. Анонимни посетилац оставља новчани прилог др Винку Витезици, уреднику <i>Српске сцене</i>	466
28. Трећа сцена Народног позоришта на Коларчевом универзитету.....	467
29. Враћање Стевана Боднарова у Народно позориште.....	469
30. Наређење о забрани уништавања архиве окупатора и њихових помагача.....	470
31. Ратна штета нанета Народном позоришту за време Другог светског рата (процена 1945.....	471
32. Италијански поданици у Народном позоришту у Београду 1945.....	476
33. Писмо Анте Анђелковића управнику Народног позоришта Милану Предићу.....	477
34. Грешке које живот значе (<i>Вечерње новости</i>).....	478
35. Сећање Олге Спиридоновић.....	481
36. Како је редитељ Милан Стојановић више од две године био пензионер без пензије.....	484
III Уметничко позориште у Београду.....	492
1. Дукат на главу у Уметничком позоришту (Српски народ).....	492
2. Црвене руже (реферат).....	493
3. Ивкова слава (реферат).....	493
IV Моравско народно позориште у Нишу.....	494
1. Нишко обласно позориште у народу (Српски народ).....	494
2. Списак особља 24. 2. 1945.....	497
V Дунавско народно позориште.....	501

1. Изврсна премијера у Панчеву (Ново време).....	501
VI Позориште српске заједнице рада "Србозар" у Београду	502
1. Свет (реферат).....	502
2. Девојачка клетва (реферат).....	503
VII Централна за хумор, Београд	504
1. Програм од 15-21. фебруара (реферат).....	504
2. Пепељуга (реферат).....	505
3. Педесетхиљадити гледалац "Минута после десет" (Ново време).....	505
4. Прва спортска комедија (Српски народ).....	506
VIII Позориште "Веселјаци", Београд	507
1. Шарени програм бр. 12 (реферат).....	507
IX Хумористичко позориште "Разбибрига", Београд	508
1. Четврти програм (реферат).....	508
2. Љубавна смејурија (реферат).....	509
3. Премијера комедије Сл. Настасијевића (Српски народ).....	509
X Брачно весело позориште, Београд	511
1. Програм од 21 јануара (реферат).....	511
XI Београдска комедија	511
1. Први програм (реферат).....	511
XII Српско савремено позориште, Београд	512
1. "Кнез Иво од Семберије" у Српском савременом позоришту (Српски народ).....	512
XIII Академско позориште, Београд	513
1. Молба за добијање слободне учионице у згради Универзитета у Београду ради одржавања проба.....	513
2. "Манде" Марина Држића у извођењу Академског позоришта (Српски народ).....	514
3. Закаснили на пробу (сећање Радета Марковића).....	515
XIV Омладински студио, Београд	516
1. Приредба посвећења ренесанси (реферат).....	516
XV Аматерска (дилетантска) позоришта по окрузима	517
1. Београдски округ.....	517
2. Пожаревачки округ.....	523
3. Моравски округ.....	527
4. Зајечарски округ.....	542
5. Ужички округ.....	547
6. Шабачки округ.....	549
7. Нишки округ.....	555
XVI Позоришни одсек музичке академије у Београду	558
1. Спискови студената по школским годинама 1940/41 - 1944/45.....	558
XVII Коларчев народни универзитет	561
1. Музичке приредбе.....	561
2. Извештај о раду Коларчевог народног универзитета за време окупације и затечено стање Задужбине децембра 1944.....	565
XVIII Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској паланци	568
1. Молба бивших питомаца и питомица да се врате у Завод.....	568
2. Мучитељи и тровачи омладине (Глас. 1945).....	569
3. Извештај Богдана Поповића Државној комисији за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача.....	571

XIX Ђачка позоришта и посела.....	572
1. Позориште ђачких заједница (Боривоје Недић).....	572
2. Злоупотреба ђачких посела.....	576
XX Позоришна публика.....	577
1. Ми још немамо праву позоришну публику (Обнова).....	577
2. Непријатне појаве на појединим приредбама (Ново време).....	578
XXI Позориште за народ.....	579
1. Позориште за народ (Боривоје Недић, Ново време).....	579
XXII Трио "Лумпацијус вагабундус".....	581
1. Ко су уметници из "Лумпацијуса вагабундуса" (Ново време).....	581
XXIII Гуслари.....	582
1. Први народни гуслар који је започео послератну турнеју (Ново време).....	582
XXIV Државно хрватско казалиште у Загребу.....	583
1. Репертоар Државног хрватског казалишта у Загребу за време Другог светског рата 1941-1945.....	583
XXV Претварање "Родиног позоришта" у Београду у „Пионирско позориште".....	589
XXVI Градско позориште у Београду (1945).....	592
1. Београдско реонско позориште мења име у Градско позориште у Београду.....	592
2. Управник Живојин Петровић моли Милана Предића да поради код Министарства просвете да се Градском позоришту одобри давање представа у згради на Врачару.....	593
XXVII Писмо Мите Димитријевића Митри Митровић -Ћилас, поверенику просвете.....	594
XXVIII Од "Бањичанке" до "Химне раду".....	595
1. Бањичанка.....	595
2. Заводска песма.....	596
3. Војска смене.....	597
4. Ми смо српски добровољци.....	598
5. Химна раду.....	599
XXIX Београдска радио-станица-бепДег Бел<таcl.....	599
1. Годишњица "Младог стражара".....	599
ЗАКЉУЧАК.....	601
ОЖСШбКЖ.....	609
ПОГОВОР (проф. Алојз Ујес).....	617
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА.....	623
СКРАЋЕНИЦЕ.....	633
ИЛУСТРАЦИЈЕ И ФАКСИМИЛИ.....	635
РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА.....	821
РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ ПОЈМОВА.....	859
БЕЛЕШКА О АУТОРУ.....	867

ПРЕДГОВОР

Позоришна делатност у Србији за време немачке окупације 1941-1944. године до сада није целовито истражена и обрађена. Поједини историчари и театролози само су дотицали феномен позоришне политике, која је предмет овог истраживања. Ради се о позоришној политици окупатора и колаборационих власти, смештеној у простор уоквирен границама тзв. Недићеве Србије, или још прецизније, оног дела Србије који се налазио под немачком окупацијом, укључујући и Банат као посебну управну јединицу. Временски оквир је април 1941 - октобар 1944, мада не стриктно, с обзиром на последице, односно трагове позоришне политике и у каснијим годинама.

У раду на овој књизи пошли смо од давно изреченог става да је позоришна политика нешто изнад позоришта, да је то техника управљања позориштем и техника унапређивања позоришта. Њоме се баве највиши органи државе јер су уметност подјармили. Она може да егзистира само у оним оквирима у којима они то желе. Тако је код свих диктатура и режима, па наравно и у ономе у Србији 1941-1944. године. У питању је, дакле, дириговано позориште, односно диригована духовност уопште.

Сваки сегмент позоришне активности практично се може подвести под позоришну политику. Пишући о позориштима, од највећих у престоници до најмањих, дилетантских, у селима, дали смо обиље, надамо се, значајних података, који ће бити подстрек за даља истраживања.

Обимна архивска грађа, штампа и други извори утицали су да у методолошком приступу будемо нешто другачији него што је читалац навикао. Есенцијални текстови, најчешће дати у интегралном облику, заузимају велики део рада, али то се може тумачити као резултат нашег вишегодишњег архивистичког бављења документима.

Од литературе коју смо користили, највише нам је послужила докторска дисертација Василија Марковића, *Позоришни живот у Београду за вријеме окупације 1941-1944*, која је у нешто измењеној верзији објављена под насловом *Театри окупиране престонице 1941-1944*, затим радови Слободана Керкеза, *Друштво Србије у Другом светском рату 1941-1945*, Бранка Петрановића, *Србија у Другом светском рату 1939-1945*; Боровоја Стојковића, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера) и Нишко позориште 1918-1944*; Александра Радовановића и Јелице Стевановић, *Реконструкције годишњака Српског народног позоришта у Београду за сезоне 1941/42, 1942/43 и 1943/44. годину*; Рајка Радојковића, *Уметничко позориште у Београду 1939-1945*; Рајка Стојадиновића, *Крагујевачко позориште 1835-1951*; Ненада Ј. Ристића, *Џумбусана у Централу - позоришни живот у Паланци (Смед) 1941-1944* и др.

Архивски извори које смо користили највећим делом се налазе у Архиву Србије, пре свега у фондовима: Министарство просвете и вера (1941-1944), Министарство просвете НРС (1944-1951), Народно позориште у Београду (1941-1945), Министарство финансија НРС (1944-1953), Президијум Народне скупштине НРС (1946-1953), Комесаријат за цене и наднице (1941-1944) и Музичка академија (1937-1949). Користили смо и архивску грађу других архива и музеја, као што су: Историјски архив Београда (Управа града Београда - Специјална полиција, Гестапо, Књиге Бањичког логора, Удружење глумаца Краљевине Југославије, Мемоарска грађа), Војни архив у Београду (Председништво министарског савета - Недићева архива 1941-1944 и Четничка архива), Архив Југославије - Србије и Црне Горе (Министарство просвете Краљевине Југославије, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача), Историјски архив у Чачку (Градско поглаварство, Чачак 1941-1944), Музеј позоришне уметности Србије (збирке фотографија и плаката), Музеј позоришне уметности Војводине (Збирка фотографија), Музеј у Смедереву (Историјска збирка - плакати) и др. Од великог значаја била нам је и штампа, посебно: *Ново време*, *Обнова*, *Српски народ*, *Коло* и *Српска сцена*, а од савремених листова и часописа *Театрон*, *Сцена*, *Политика* и *Вечерње новости*.

Задовољство нам је да се након вишегодишњег истраживања захвалимо Архиву Србије, институцији која је омогућила бављење једном значајном и занимљивом темом, као и другим установама и појединцима који су нам помогли у коришћењу њихових фондова, збирки, литературе и штампе.

Посебну захвалност дугујемо стрпљивом ментору, професору Алојзу Ујесу, који нас је успешно водио током припрема и одбране докторске дисертације.

Резултати истраживања изложени у овој књизи представљају измењену и допуњену верзију докторске дисертације „Позоришна политика у Србији 1941-1944“, одбрањене марта 2007. на Факултету драмских уметности у Београду.

УВОД

Године 1918. нестају велике монархије: Царска Русија, Хабзбуршка монархија, Немачка империја и Турско царство. Њиховим гашењем распадају се и велики културни, а самим тим и позоришни системи. До 1918. постојала су царска, краљевска, кнежевска или властелинска, државна и национална позоришта. Сва се она укидају и уместо њих настају, пре свега, комунални театри (градска позоришта).

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије постојала су национална, бановинска, градска, повлашћена путујућа и путујућа позоришта.

Национална или државна позоришта у Београду, Загребу и Љубљани имала су посебан статус. Основни циљ им је био да негују националну културу, односно изводе дела националних аутора. Начин управљања је био централизован. Управљало се из Београда, одакле су стизала и финансијска средства. Управници позоришта такође су утврђивани у Београду, као и репертоар. На крају, сви законски и други правни акти сачињавани су у Београду.

Бановинска позоришта оснивају се после поделе Југославије на бановине (1929. године). Била су углавном чврста и стабилна, пре свега због великог угледа који су уживали банови. Отварана су у седиштима бановина и великим градовима (Савска - Загреб, Дравска - Марибор, Дунавска — Нови Сад, Моравска - Ниш, Приморска - Сплит итд.). Имала су повољне услове за рад, публику и сл. На темељима ових позоришта касније су никла велика републичка и покрајинска позоришта.

Градска позоришта морапа су да се боре за своју егзистенцију. Била су слободна у програмској оријентацији, приказивала су лакша дела, а глумци су били разврстани по фаховима. У току једне сезоне давало се много премијера и реприза. Ниво глуме, режије и сценографије био је доста висок.

Повлашћена путујућа позоришта изводила су велики број представа на територији целе Југославије. Била су ослобођена плаћања таксе, за разлику од неповлашћених путујућих позоришта, која су имала само дозволу за рад.

Позоришна активност усмеравана је и контролисана преко Уметничког одељења Министарства просвете. Први шеф тог одељења био је Бранислав Нушић.

Значајну улогу имало је и Удружење глумаца Краљевине Југославије. Оно је подржавало сва настојања да се створе бановинска позоришта као културна жаришта, желећи и за себе да обезбеди што већа сталешка права и привилегије.

Једна од најзначајнијих културних иницијатива коју је дало Удружење глумаца било је формирање Повлашћене југословенске уметничке берзе, која је требало да посредује у свим гостовањима домаћих и страних позоришних уметника на територији Краљевине Југославије. Сматрало се да ће се на тај начин увести ред у неке основне културне, али и политичке критеријуме у једној зна-

чајној области стваралаштва.¹ С друге стране, Удружење глумаца је овим путем ефикасно штитило материјалне интересе свог чланства, а режим је добио још једну установу преко које је, под фирмом заштите уметности и стваралаштва. у суштини штитио своје уске политичке интересе. Повлашћена агенција је организовала бројна гостовања оперских, балетских и позоришних уметника (Никола Зец, бас Бечке опере, примабалерина Нина Кирсанова, Бечки драмски ансамбл, Чешка филхармонија и др.).

Удружење глумаца посебно је инсистирало на доношењу закона о централном пензионом фонду као основи "за правилно развијање и напредовање наших позоришта" и захтеву да у репертоаре свих позоришта буде унет "што већи број дела вишег уметничког квалитета и што солидније спреме, да би се преко њих могао извршити онај неопходно потребан утицај на широке масе, које је и сувише притисла суровост садашњице". На петнаестогодишњицу Удружења глумаца (1934. године) констатовано је "неиздрживо стање глумачког сталеза, позоришта и његове уметности" и од просветних власти тражена "брза и дефинитивна измена позоришне политике у нашим позориштима" и "један модеран пројектни закон, који би у савременом духу одредио положај позоришних уметника и правилно одредио употребу расположивих средстава за усиешно вођење југословенских позоришта". Удружење је инсистирало на социјалном положају својих чланова, сматрајући да је то једини начин "несметаног развоја наше позоришне уметности, која је највиднији израз нашег уметничког стварања и наше националне културе." Инсистирало је на квалификованости, таленту, способности, селекцији. Све то, по мишљењу глумаца, могло је да допринесе оздрављењу позоришног живота и подизању квалитета тог вида стваралаштва."

Слабљењем режима, Повлашћена агенција Удружења глумаца губила је контролну улогу. Тако су бројна позоришта преко својих пропагандних агената сама организовала посете и гостовања страних уметника. Степен бриге државе за позориште и позоришну уметност све је више опадао, тако да је Удружењу глумца остало да се бави само својим стапешким пословима.

У позоришном животу Југославије дубок траг оставили су руски драмски уметници и редитељи. Они су носили са собом "једно схватање театра другачије [о свему, од репертоара до начина интерпретације]", што је срдечно прихватила и позоришна публика и позоришна критика.³ Посебан утицај на наше позориште мале су глумачке школе које су основали Ј. С. Озаровски, Лидија Мансвјетова, И. С. Верешчагин, Александра Лескова, Ј. Љ. Ракитин и др. Двадесетих година позоришне центре у Југославији посетили су познати руски позоришни ансамбли: Московски художествени театар (са Станиславским); Московски художе-

Љ. Димић, *Културна политика Краљевине Југославије 1918-1941*, III, Београд, 1997. 308-309.

Исто, 310-311.

Исто, 168; Видети и Ј. Лешин, *Историја југословенске модерне режије (1861—1941)*, Нови Сад, 1984, 83-84.

птина; група руских костимографа и сценографа (брачни пар Браиловски, В. Жедрински, А. Вербицки, В. Загородњук, В. Угљанипшев, П. Фроман) и други. Многи руски уметници остапи су да живе и стварају у Југославији: Вера Милтијадовна Греч и њен супруг Поликарп Арсењев Павлов, редитељи, Јурије Ракинтин, редитељ, Јаков Осипович Шувалов, редитељ, Владимир Жедрински, Ананије Вербицки, затим оперски солисти Павле Холодков, Георгије Јурењев, Марка Маркова, Ана Јурењева, Борис Попов, Виктор Григоријев, Надежда Архипова и др. Сви они утицали су на формирање оперског живота и оперске културе у Краљевини Југославији. Томе је допринео и боравак у Београду славног Фјодора Шаљапина.

Иста ситуација била је и у области балета. У Југославију, посебно Београд дошли су и остали велики уметници: Анатолије Жуковски, Нина Кирсанова, Јелена Пољакова, Јања Васиљева, Александар Доброхотов и др.

У области музике, значајан траг су оставили: Александар Слатин - виолина, Александар Боровски-клавир, Илија Слатин-пијаниста и диригент, Олга Јанчевецка-интерпретаторка руских романси и народних песама и др.⁴

О репертоарској позоришној политици најбоље показатеље даје Удружење југословенских драмских аутора (УЈДА), основано 1930. године. По мишљењу чланова Удружења, однос домаћег и страног репертоара био је недопустив: 40% домаћег и 60% страног драмског репертоара; 10% домаћег и 90% страног оперског репертоара. Удружење је тражило хитно мењање постојеће позоришне политике, пошто "национална позоришта треба да служе првенствено циљевима наше самосталне културе јер су она пре свега жаришта наших духовних стремљења, а не пресадници туђег духа и укуса".⁵ Позоришним управама замерано је што на репертоар стављају и оне стране комаде који су потпуно без укуса и ван књижевности. Удружење је тражило да се прекине са саботирањем домаћег драмског репертоара и да се донесе закон о позориштима. Такође је захтевало да се при државним позориштима образују књижевно-уметнички одбори, да се уклони страна оперета итд. Сви ови напори нису уродили плодом, тако да је и ово удружење своју активност свело на бављење сталешким питањима.

У периоду између два светска рата на тлу Краљевине Југославије појавили су се нови стваралачки импулси у драматургији. Ту су у првом реду, Мирослав Крлежа, Ранко Маринковић, др Славко Батушић, Светозар Ђоровић и Алекса Шантић. Значајан је и утицај лево оријентисаних снага, пре свега критичара - Велибор Глигорић, Милан Богдановић, Богдан Поповић, др Хуго Клајн, Огњен Прица, Бранко Гавела, Ели Финци, Јосип Видмар и други.

При Народном позоришту у Београду Опера је започела са радом 1922, а Балет 1923. године.

⁴ Исто. 170-173; М. Јовановић, *Балет Народног позоришта у Београду 1, Првих седамдесет година*. Београд, 1994, 20, 28.

⁵ Ј. Димић, *н. д.*, 305.

Културна политика Краљевине Југославије није имала јасне принципе и правила којих би се у континуитету придржавала и који би доприносили да она заиста буде систем који зна своје крајње циљеве, материјалне могућности, средства и методе којима се ти циљеви, у економски и културно неразвијеном и неравномерном друштву, могу достићи. У њој је било више стихијности него одлучне иницијативе. Она се сводила на сервис политике и полигон идеологије. Из једне такве политике није могло да се изнедри позориште другачије од оног какво је било — занемарено и несхваћено, често препуштено приватним агентима да од њега праве посао.

ГЛАВА ПРВА

КОНЦЕПТ ПОЗОРИШНЕ ПОЛИТИКЕ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ И ЊЕГОВО СПРОВОЂЕЊЕ 1941-1942

Окупација Србије

После капитулације и поделе Југославије, Србија је била под директном војно окупационом управом Немачке, а у границама пре Балканских ратова (окупирана Србија са Београдом обухватала је, маја 1941. године, око 51.000 кш" са преко 3,8 милиона становника). Војној управи било је прикључено и подручје Трепче (Косовскомитровачки, Вучитрнски и ЈТабски срез) због рудника олова, а касније и Банат због прегензије Мађарске и Румуније на ту област, као и јаке немачке народносне групе у њему. Немци су га задржали у саставу Србије, али као посебну управну јединицу, са подбаном на челу у Петровграду. Једно време помињала се и могућност оснивања "Донауланда" обнављањем идеје из времена војводе Евгенија Савојског о држави подунавских Шваба, која би господарила Дунавом и представљала капију Беча. Због Трепче, под специјалном немачком контролом била је и долина Ибра. Као и у свим другим окупираним земљама, Немци су и у Србији тражили и нашли колаборационисте, те је априла 1941. године формиран Савет комесара, односно комесарска влада са Миланом Аћимовићем на челу. Бановине са банском управом и среским начелствима и даље су биле задржане, Комесаријат је замењен образовањем Генералске владе генерала Милана Ћ. Недића, коме је мандат за састав владе дао војни командант окупиране Србије генерал Хајнрих Данкелман.

Немачку политику у Србији спроводио је у почетку, као што смо нагласили, Милан Аћимовић, а касније М. Недић. Милан Аћимовић био је министар унутрашњих послова у Влади Милана Стојадиновића, па се нашао на челу Савета комесара, односно Комесарске владе формиране 30. априла 1941. године. Ова Влада била је помоћни извршни орган Управног штаба немачког команданта Србије. Уз Милана Аћимовића, немачку политику спроводили су и Димитрије Љотић са својом фашистичком организацијом "Збор" и руска емиграција. Учвршћивању окупационог система доприносиле су и неке војне и политичке личности Краљевине Југославије, које су и одраније испољавале пронемачка осећања, под утиском немачких победа 1939-1941. године и уверења у коначну победу Трећег рајха.

Обнављањем Дунавске, Дринске и Моравске бановине стари апарат власти је интегрисан у окупаторско-колаборационистичку управу. Војна организација управе у Србији спроведена је преко фелдкомандантура: 599 у Београду, 610 у Панчеву, 809 у Нишу и 816 у Ужицу; крајскомандантура у Зе-

муну, Крушевцу, Шапцу, Крагујевцу, Београду, Зајечару, Петровграду, Косовској Митровници и Лесковцу и ортскокомандантура успостављених у свим већим местима на тлу Србије.

Немачка војна управа у Србији добила је задатак да искористи сва средства и све привредне и војне снаге Србије, стављајући их при том у службу немачке ратне привреде. Требало је припремити за будућност већу управну и привредну везу Србије и Трећег рајха. Међутим, о њеном дефинитивном положају у току рата није се говорило. Познато је да је било, као што смо и истакли, планова и идеја да се створи држава подунавских Шваба, тзв. Донау-ланд или Швабенланд. Ови планови су одлагани и ратне поделе задржавале су привремен карактер, највероватније до очекиване коначне победе Трећег рајха и његове апсолутне победе и доминације у свету. Извори ипак упућују да Немачка у току рата није показивала намеру да задржи Србију као део Трећег рајха и да је због тога пасивизира. Окупација је својена на максимално извлачење привредних користи.

Немачки систем владавине у Србији почивао је на војноуправном команданту Србије и командујућем генералу, који је представљао највишу власт у окупираној Србији и имао како војну тако и цивилну власт. Ту дужност вршили су генерали Хелмут Ферстер, Лудвиг фон Шредер, Хајнрих Данкелман, Франц Беме и др. У оквиру институције војноуправног команданта Србије образован је Управни штаб (с Х. Турнером на челу, надлежан за административну и политичку управу) и Командни штаб (са Гравенхорстом на челу). Управни штаб био је тесно повезан са Берлином и спроводио је политику у складу са налозима који су стизали из престонице Трећег рајха. Србија је за Трећи рајх имала велики привредни значај. Герингов генерални опуномоћеник за привреду у Србији (Ф. Нојхаузен) био је самосталан у својим активностима и везан за маршала Хермана Геринга. У војнобиројатској структури немачке управе у Србији истакнуто место припадало је опуномоћенику Министарства иностраних послова Трећег рајха (Ф. Бенцлеру, касније Нојбахеру). Војнообавештајна служба Абвер налазила се под руководством и командом адмирала В. Канариса, а служба Главног уреда безбедности (РСХА) под руководством Р. Хајдриха. Установа генералног опуномоћеника за привреду била је одвојена и независна од војноуправног команданта Србије. Он је имао статус генералног конзула и групенфирера.

Постоји податак да је, априла 1941. године, Геринг дао Нојхаузену следеће упутство:

"Хвала богу, ви нисте постављени тамо да радите за благостање потчињених народа, него да одузмете све што је могуће од њих да би немачки народ могао да живи. То је оно што ја очекујем од вашег рада. Претерано интересовање за стране народе мора сада да престане, и то одмах и заувек. Ја имам пред собом извештаје шта бисте ви имали да испоручите. Савршено ми је свеједно ако ви кажете да ће народи под вама умрети од глади."⁶

Организација која се бавила обрадом и контролом културног и уметничког живота у Србији, пре свега у Београду, звала се Служба безбедности

/§jcherhek5<Неп51, скраћено 60). Била је то обавештајна организација нацистичке партије (М80АР), која је надзирала људе и збивања у области културе и уметности са становишта националсоцијалистичке идеологије и немачких интереса.

Немачка служба безбедности радила је у Србији све време окупације. 1941 као III одељење немачке обавештајно-безбедносне централе зване Оперативна група (Ет5а12§гирре), а 1942-1944. као III одељење централе чији је назив био Заповедник Полиције безбедности и службе безбедности (Ве-§Мзћаћег слег бЈро/50, скраћено Вс18). У склопу обавештајне обраде тзв. животних подручја (право и управа, унутрашња политика, привредна питања: верска питања, здравство и др.), посебан одељак бавио се културним проблемима и публицитетом. Званична ознака била му је реферат III ц. Његов делокруг рада обухватао је: високе и средње школе; позориште, уметност, филм и сл.; музеје, библиотеке и др.; штампу и радио; општи публицитет.¹

Начелник III одељења био је СС-мајор Рексајзен (Напз КехеЈзеп), а наследио га је, јула 1943, капетан Јозеф Хајнчел (Јоке! Нејп15ћел). У ствари, службом 80 руководио је заменик шефа централе потпуковник Лудвиг Тајхман (Еис1\У1§ ТеЈсћтапп). Рефератом III ц (култура и просвета) руководио је потпоручник, касније поручник Хајнц Шретер (НеЈпг Шсћгоелег).⁸

Задатак 80 -а у окупираној Србији било је прикупљање и оцењивање података ради што тачнијег и потпунијег обавештавања руководства о стварној ситуацији, како би оно могло благовремено да реагује и предузима одговарајуће мере. С тим циљем 80 је изградио разгранту мрежу тајних сарадника од којих је добијао информације о политичким струјањима и расположењима становништва, о реаговањима на мере окупационог режима, једном речју о збивањима и појавама на свим секторима живота који су спадали у делокруг његовог рада. Знатан део мреже тајних агената коју је створио 50 били су чланови и симпатизери покрега "Збор" Димитрија Љотића. Информисањем руководства, као и непосредно преко љотићеваца и других личности из своје мреже, 5Б је у значајној мери утицао на ток развоја ситуације у земљи, пре свега у Београду.⁹

Праћећи, обрађујући и контролишући све појаве друштвеног живота у Србији, 50 је одговарајућу пажњу посвећивао и позоришном животу. Главни објект његовог надзора било је Народно позориште у Београду. Деловање 50 -а у том позоришту није се сводило на уобичајено праћење збивања и личности у њему преко својих тајних сарадника, већ се испољавало и у активном уплићању у персонална питања позоришта. У архивском фонду "БдС Београд" (ИАБ) постоје документи и лични досијеи о оба поменута вида деловања 50 -а.

Немачка обавештана служба (Н. О. С.), VIII, стр. 660.

⁹ Н.О.С. IV, стр. 453-454.

Исто, стр. 461-462.

Пример за први вид деловања јесу сачувани документи о агентском раду Јосифа Мајснера, а за одлучивање о појединим личностима случај оперске певачице Меланије Бугариновић, о чему ће касније бити више речи.

Слика окупиране Србије била је више него суморна. Чинило се да је било каква културна активност немогућа. Већ у јулу 1941. основан је Бањички логор на чије чело је постављен Светозар Вујковић, ранији шеф Антикомунистичког одсека Управе града Београда. Нешто касније основан је и логор на Старом сајмишту, затим логор на Црвеном крсту у Нишу, логори у Шапцу, Крагујевцу и још неким местима. Својеврстан метод застрашивања било је вешање на Теразијама 17. августа 1941, а затим је упућен "Апел српском народу" упорен против комуниста, а за ред и мир. Распламсавањем устанка распламсавао се и гнев окупатора. Дошло је до масовних стрељања у Крагујевцу, Краљеву, Шапцу и другим местима. За једног убијеног Немца стрељано је стотину Срба.¹⁰ На плакатима и у новинама писало је: "Немачка побеђује на свим фронтovima". Исте речи одјекивале су и са таласа београдске радио станице *Белград Белград*. Генерал Милан Недић, председник Владе народног спаса, поручио је: "Дошао сам на владу да спасавам народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство; да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком. Само слога Србина спасава. Шта ми можемо сада да учинимо? Ништа. Само себи зло. Ми смо зрно песка у узбурканом светском мору. Данас се врше обрачуни највећих сила света. Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи".¹¹

Пропаганда је добијала крила. Организоване су антикомунистичке и антимасонске изложбе, предавања. Колаборационисти су истицали да је победа Европе у српском интересу, да само ред, рад и мир могу очувати српство или да опстанак српског народа зависи од испуњења обавеза према својој земљи и окупатору, да у 27. марту разум није учествовао итд.¹² Србија је била пуна из-

У завршној речи на суђењу одржаном 1946. године, на смрт осуђени Драги Јовановић је рекао: "Преурађене и појединачне акције без икаквих изгледа на успех, дале су резултате који су се могли очекивати. Немачка солдатека опијена успесима и задојена лудостима немачке расе. одговорила је одмаздама: Крагујевац. Краљево, Мачва, Ужице су болни сведоци тог трагичног збивања. Имао сам представу шта чека Београд и настојао сам да га поштедим онога што је изгледало неминовно". - В. Лалић - У. Балшић, *Досије Драги Јовановић*, фелтон, *Вечерње новости*, Београд, 22. 10. 2006.

Речи генерала Милана Недића српском народу и омладини. Београд, 1941, 10.

¹² Недићеву политику подржавао је и један Британац - Џон Емери, син лорда Емерија, министра Велике Британије за Индију. Сукобивши се са оцем, пребегло је у иностранство и живео у Берлину. Говорио је да се стиди што је Енглеz јер "Енглези проповедају слободу. а држе у ропству и експлоатацији милионе и милионе људи на разним континентима". Србима је поручио: "Ја вам саветујем као добар Енглеz сасвим обрнуто од онога што жели мој отац: пођите и даље путем којим сте ишли у последње време! Гледајте да спасете себе и своју децу, и не мешајте се у сукобе великих. То је најбоља политика!" Џон Емери је био гост Београда и одржао 20. новембра 1943. у згради Коларчеве задужбине предавање (на француском) "Данашња Србија у очима једног енглеског националисте". Просветна заједница а.д. штампала је на српском језику његову књигу *Енглеска и Европа. Српски народ*, 19. 12. 1942, 30. 10. и 20. 11. 1943.

беглица. Мислило се само иа једио: како преживети! Они који су покушали се одупру повукли су се из Србије или су депортовани у логоре. Устанак је угушен, а илегални покрет због бројних провала био више него слаб. Све ређе су се чуле партизанске пушке. Притајени, четници Драже Михаиловића повремено су вршили ситније диверзије и саботаже.

Колико год слика Србије изгледала страшно, живот је текао даље. У ком правцу - зависило је првенствено од Немаца, а затим и колаборациониста. Нису замрла ни културна дешавања.

Децембра 1941. дошло је до административне реорганизације Недићеве Србије. Уместо бановинских управа, уведени су окрузи. Посебном уредбом Србија је подељена на 14 округа:

1. округ банатски, са седиштем у Петровграду;
2. округ београдски, са седиштем у Београду;
3. округ ваљевски, са седиштем у Ваљеву;
4. округ зајечарски, са седиштем у Зајечару;
5. округ крагујевачки, са седиштем у Крагујевцу;
6. округ краљевачки, са седиштем у Краљеву;
7. округ крушевачки, са седиштем у Крушевцу;
8. округ лесковачки, са седиштем у Лесковцу;
9. округ митровачки, са седиштем у Косовској Митровици;
10. округ моравски, са седиштем у Ћуприји (од децембра 1942. у Јагодини);
11. округ нишки, са седиштем у Нишу;
12. округ пожаревачки, са седиштем у Пожаревцу;
13. округ ужички, са седиштем у Ужицу;
14. округ шабачки, са седиштем у Шапцу.

Подручје града Београда чинило је засебну управну јединицу, која је била под непосредном управом и надзорном влашћу министра унутрашњих послова, као Управа града Београда.

Духовност диригована од стране окупатора и колаборациониста

После капитулације и распарчавања Југославије, велики број позоришта је наставио с радом. У Павелићевој Независној држави Хрватској деловало је неколико позоришта: Државно хрватско казалиште у Загребу, затим позоришта у Осијеку, Дубровнику и Бања Луци. Глумци и особље позоришта били су у униформама и са чиновима, пошто су чинили саставни део војске НДХ и имали привилегију да не морају да иду на Источни фронт. Сва позоришта у НДХ радила су у духу фашистичких идеја и према културном концепту Трећег рајха. Репертоар је углавном обухватао национална дела Немачке, Италије, Хрватске и квислиншких влада. Чак су играна и нека јапанска дела. Услови за рад у позоришту су бигти веома добри, а позоришта максимално обезбеђена. Она за НДХ нису толи-

ко значила као културне институције, већ као институције пропаганде, којима се покушавала показати јачина и моћ власти Анте Павелића, Немачке и фашизма.¹³

Италијанске окупационе власти допустиле су рад позориштима у Љубљани и Марибору, који су и пре рата били главни позоришни центри у Словенији. Исти је случај био и са Црном Гором, где је позориште Зетске бановине радило све до 1944. године. Италијани нису били строги у цензури, па су се на репертоару нашла и нека национална дела, као што су *Свети Сава*, *Борђе* и *Ђурђевдан*.

Бугарски окупатор развио је позоришну активност у Македонији. У Скопљу је отворено Државно бугарско позориште које је после Националног позоришта у Софији било највеће на територији тадашње Бугарске. Цео глумачки ансамбл доведен је из Софије. Бугари су отворили и сцену за младе, позориште за децу и глумачку школу.¹⁴

У окупираној Србији Немци су преко српских колаборациониста обезбеђивали идеолошку усмереност "нове" културне политике. У суштини, радило се о глобалним идеолошким категоријама немачког националсоцијализма и његове политичке и расне доктрине. Она је у основи садржала митове о супериорности германске расе, антисемитизму, германској вери у судбину, митским категоријама "гласа крви" и "крви и земље".

С овим историјско-биолошким фалсификатима ишла је деструктивна критика оспоравања демократије, парламентаризма и страначког плурализма. Целокупна енергија нацизма била је усмерена да се створи "Огошће Ое-илбџлап(Ј)". Све је било подређено и дозвољено да се оствари ова митоманска замисао немачких управљача о господству Германа над светом. Стога је и феномен културе био подређен утилитарним, прагматичним циљевима нацистичке културе. Тој сфери имали су да служе књижевност, филм, драмска уметност, спорт и физичка култура.

Нацисти тежиште стављају на култ снаге; они обожавају ред; посебна пажња се обраћа на биологију да би се псеудо путем доказала и потврдила расна теорија о супремацији германске расе и немачке нације. Историјска наука служи да оправда фалсификате из даље и ближе прошлости. Стога у систему културе који организују нацисти, посебно место припада уздизању и ширењу германских легенди, антиинтелектуализму, идеалистичком приказивању села и сељаштва. Психологија је она научна дисциплина којој су нацисти одредили улогу науке која се бори против мекуштва, а за снажење воље.

Анализа нацистичке културе и културе под њиховим утицајем открива неке опште одлике које су мање-више заједничке за целокупну немачку сферу утицаја. Ако је реч о скулптури, архитектури и сличним творевинама, оне морају импресионирати својим огромним размерама. Историчари нацистичке

С. Тодоровић, *Позоришни живот на тлу Југославије у периоду 1941-1945. године*, Факултет драмских уметности, Београд, 1989, 1-5 (у рукопису). Видети прилог XXIV/1. Исто; Р. Стефановски, *Театарот во Македонија*, Скопје, 1985.

културе из тога изводе иека општа обележја: монументализам, агресивност, **ирационализам**, владавину митова, култ вође и физичког над интелектуалним, борбеност, милитантне песме, слављење легенди, подстицање конзервативне свести и призивање прошлости.¹⁵

Немци су тако конципираној културној политици давали примарни задатак, користећи је као главно пропагандно средство у спровођењу своје идеологије и политике.

Вођа Трећег рајха Адолф Хитлер истицао је да препород Немачке није могућ без препорода немачке уметности и културе. Овај став се рефлектовао у свим окупираним земљама, пошто је визија нове Европе подразумевала њено **духовно** јединство по нацистичком моделу. Препород је захтевао елиминацију културе и уметности коју су до тада формирали аутори из редова масона, Јевреја и левичара, а посебно комуниста, "јер уметност мора да прати филозофију и естетику нацистичке доктрине".¹⁶

Нацистичке вође потенцирале су значај културног стваралаштва у времену док рат још траје, истичући да немачка култура цвета и у рату. С тим у вези министар пропаганде Јозеф Гебелс, у прокламацији приликом отварања "уметничких недеља" у Берлину (од 31. маја до 22. јуна 1942), рекао је:

"Данас почињу у главном граду Великонемачког Рајха 'Берлинске уметничке недеље'. У време када свет стоји пред снажним војничким и политичким одлукама, стајаће Берлин три недеље у центру најживљег културног активитета. Под мотом 'Уметност народа' имаће Берлин прилике да се упозна са великим уметничким делима. Почасни гости ове националсоцијалистичке културне демонстрације биће рањеници и радници. Њима стоји половина карата бесплатно на расположењу. Дубоки смисао ове уметничке манифестације обележавају следећи моменти: наш народ треба да се упозна са високим вредностима немачке културе да би је што боље бранио од болшевичког варварства и плутократије. У исто време он треба да одатле побере нову снагу и нови импулс за свој дневни посао. Све гране немачког уметничког стварања биће приказане немачком војнику и раднику. Немачки уметници ставили су се на расположење у сазнању величине своје дужности. Певачи, глумци, сликари и песници, музичари и писци, претставници филма и радија учествоваће на овој свечаности. Берлин ће се показати достојан ове културне демонстрације, која се одржава у средишњем рата. У том смислу ја желим 'Берлинским културним недељама' потпуни успех. Оне треба да послуже своме моту на част: 'Уметност народу!'"¹⁷

Гебелс је још одређенији у говору одржаном почетком јула 1942, на отварању велике немачке уметничке изложбе у Минхену:

"Могу се заступати разна мишљења по питању да ли уметничко стварање једног народа има уопште за време рата дубље оправдање да постоји и по том питању одговорено је у разним временима на разне начине. Наш одговор на то је од почетка остао исти и код нас по томе није никада било супротних мишљења. Немачка је зе-

¹⁵ С. Керкез, *Друштво Србије у Другом светском рату 1941-1945*, Ниш, 2004, 427-428.
В. Марковић, *Театри окупираних престоница*, Београд, 1998, 27—28.
Ново време. 11.6. 1942.

мља културе, једна од првих на свету. Код нас уметност није ствар која се да научити. Она припада природним испољавањима живота нашег народа. Ми је стварамо из првобитне снаге наше нације. Као све што је урођено она не може да се за извесно време уклони да би се за друга времена поново преузела. Она је наш морални и духовни ослонац и јачина у одржавању и у успеху... Рат као велики реформатор... није офубео наш народ и поред крвавог заната који му је наметнуо, већ насупрот томе, дао му је чак осетљивост према духовним питањима, погледима на свет и уметничким питањима..."*

Културна политика српских колаборациониста не може се пратити као оригинална творевина, јер она почива на општим идеолошким основама нацизма, независно од модификација условљених разликама сваког националног тла. Немци су ширили и демонстрирали своју идеологију и културну политику још пре Априлског рата. То су радили преко фолксдојчера и њихове културне организације "КикигћипсЈ", основане после Уједињења, 1920. године у Новом Саду. Ова организација имала је типичне културне ознаке, али је после победе "обновитеља" у организацији, уочи рата, преоријентисана у немачку интерну експозитуру у служби Трећег рајха. Немачке идеје у области политике, идеологије и културе ширио је и "Збор" Д. Љотића, затим Велибор Јонић, Мирослав Спапајковић, Никола Поповић, Живојин Перић, Стеван Иванић и др.

У Београду је пре рата формиран Немачки научни институт са лекторатима у другим градовима, који је представљао огранак Минхенска академије наука. Институт је имао више секција задужених за различите области друштвеног живота и деловања. Организовао је курсе#е немачког језика, као и предавања. књижевне вечери, разговоре о едицијама које су се односиле на Србију и Балкан. Задатак Института је био да "научно" докаже да су темеље балканској култури поставили Германи; да се српска култура не може замислити без немачког утицаја; да врши идеолошку индоктринацију и шири утицај нацизма у Србији.

Поред организационо-институционалне основе за реализацију своје културне политике после Априлског рата 1941. године, постављене уочи рата, Немци су подстицали стварање нових културних установа, као спроводника немачке културне политике.

Немачки утицај огледао се и у доласку њихових научних, културних, музичких и других радника, који су гостовали у Србији током окупације.

Немачка штампа {*DonauzeИun*^} и часопис *Сејач*, с богатим илустрацијама, намењен селу за придобијање сељака за немачку идеологију, са разгранатом штампарском продукцијом брошура, практично су доприносили утицају и усмеравању српске колаборационистичке штампе. Ова немачка писана активност одликовала се крајње упрошћеном пропагандом. Она је имала две

¹⁸ Исто. 5. 7. 1942.

„зразите оштрице: аитикомунистичку и другу против тзв. западних плутокра-
тија-'

Духовност диригована од окупатора и колаборациониста у Србији се најјаче испољавала преко пропагандних органа, пре свега немачких. Српска државна пропаганда налазила се од првог дана под пуном немачком контролом преко Одељења за пропаганду "Југоисток" (Propagandaabteilung "Югоисток") при Управном штабу војног заповедника Србије, које је држало све нити пропаганде немачких војних акција, изградње "новог поретка", заштите јавног реда и мира, популаризације и примене немачких управних, економских и других мера. Водећи српски пропагандист Ђорђе Перић, начелник Одељења за државну пропаганду при Председништву министарског савета Милана Недића, "био је свестан потпуно подређене и извршно-помоћне улоге свог одељења у односу на немачко одељење при Управном штабу".²⁰

Пропагандно одељење "Југоисток" било је непосредно подређено немачком војном заповеднику у Србији, али је стварна наређења примало од Одељења за пропаганду Врховне команде Вермахта (ОК\У). Пропагандна наређења могао је да даје и заповедник Србије, али ако се нису противила наређењима Врховне команде Вермахта. У саставу пропагандног одељења "Југоисток" налазила се и Пропагандна секција Србија - пропагандна чета Србија, пропагандна секција Хрватска и пропагандна секција Солун. Пропагандна секција Србија, са седиштем у Београду, делила се на реферате: радио, штампа, позориште, варијете, реферат за ноћне локале итд. Позоришни реферат држао је под надзором Народно позориште с опером и балетом, провинцијским и путујућим позориштима. Под надзором се подразумевала цензура, то јест тежња да рад буде у складу са немачком пропагандом и паралелно са њеним смерницама. Полицијски, односно контраобавештајни надзор над локалима и јавним животом спадао је у надлежност полицијске безбедности, односно Абвера. Обавештајне службе стварале су обимну агентску мрежу. Пропагандно одељење остваривало је потпуни надзор над српском пропагандом и културним животом - цензуру радио-станице, штампе, контролу позоришта и забавног живота. Одељење је сарађивало са командантом службе безбедности и Центром Абвера приликом одобравања дозвола за рад журналиста, наступања уметника и артиста, зависно од њихове политичке поузданости.²¹

Одељење за пропаганду Ђорђа Перића ослањало се у помоћном пропагандном раду на мрежу пропагандних одбора образованих при окружним и среским начелствима. У свом саставу имало је неколико одсека, међу њима и Позоришни.²²

¹⁹ С. Керкез н. д., 429-431.
Б. Петрановић, *Србија у Другом светском рату*..., 424.

²¹ Исто, 425.
²² Водич Архива Србије. књ. II, Београд. 1975, 15-16.

Позоришта, укључујући оперу и балет, могла су да раде само ако је за то постојала потреба и уз дозволу војног заповедника у Србији. То је регулисано посебном уредбом о вођењу позоришта од 20. маја 1941, коју је војни заповедник лично потписао. Дозвола за рад је била временски ограничена и у свако време се могла опозвати. Јевреји и Цигани, као и лица која се налазе у браку са Јеврејима и Циганима, нису могла добити дозволу за овакву активност. Уз то, дела јеврејских аутора и композитора нису се смела ни приказивати. Целокупни уметнички и технички персонал морао је да добије дозволу за рад од војног заповедника у Србији, а Јевреји и Цигани нису могли радити у оваквим установама.²³

Народно позориште у Београду, односно Српско народно позориште, како се званично звало за време окупације, као и Народно обласно позориште у Нишу и Бановинско дунавско у Пожаревцу, касније Ковину и Панчеву, била су под ресором Министарства просвете до 16. августа 1941. године, када су одлуком Савета комесара прешла у ресор Председништва министарског савета или, прецизније, његовог Пропагандног одељења директно потчињеног немачкој пропаганди "Југоисток".²⁴

Министарство просвете, с Велибором Јонићем на челу, узалуд се трудило да врати одузету надлежност над позориштима. То није одговарало немачком концепту позоришне политике. Немци су желели пуну контролу над позориштем, или боље рећи дириговано, послушно позориште, можда онакво каквим га је замишљао Јован Поповић, управник Народног позоришта у Београду.

"...Данас, када Србија корача поштеним путем обнове и када и целокупни културни живот наш мора извршити препород и ревизију истинских националних вредности, позориште мора у духу те започете обнове наћи такође свој прави израз, јер је то у интересу националне части и части нашег културног живота.

Данашње Српско народно позориште огласило је звоном почетак једне нове ере, почетак једног здравог творачког периода. У исправну и несебичну раду свих чинилаца који стварају позоришни живот и који у себи носе истински израз новог времена налази се наговештај солидне будућности нашег театра.

У животу једне нације позориште значи веома много. Данас, са новим погледима, у стварању нове Европе, новог света, оно је од преке потребе народима и њиховој литератури. Код нас посебице, у лечењу рак-ране националног и културног живота, оно треба да буде авангарда новог друштва, нове књижевности.

Само тако позориште може одговорити своме узвишеном позиву. А од тога зависи и прогрес нашег националног и културног живота. Од тога, најзад, зависи и здрав развој наше омладине и њена спремност да у новоме свету развије српску заставу са чашћу и поносом."²⁵

" Лист уредби војног заповедника у Србији, бр. 5, Београд, 22. маја 1941. Видети прилог 1/1. АС,НП, 966/41.

Српска сцена бр. 6, 16. 12. 1941.

Анализа културне активности и дириговане духовности у окупираној Собији показује да су Немци и колаборационисти свесно ишли на преувеличавање значаја Немаца у историји и култури Срба. Немачку "културну политику" обележавали су акти привидне добре воље, опште сагласности, обоностраног разумевања, али они нису могли да прикрију нацистички идеолошки продор, принуду, усмеравање српске културе у складу с војно-политичким интересима Немаца. Први и основни састојао се у томе да у "новој Европи" за Србију не буде места.

Протагонисти позоришне политике у Србији

Диригована духовност, односно наметање и пресађивање немачке културе на тла окупираних земаља имали су посебан значај у области позоришта, као саставног дела културе. Позориште је требало да постане "најефикаснији инструмент културног напретка". Већ у првим контактима са Народним и Уметничким позориштем у Београду, крајем априла 1941. године, Немци су захтевали да та позоришта што пре започну рад, нудећи сву потребну помоћ.¹⁰

Правила по којима је требало да раде позоришта у Србији, регулисали су поменутом Уредбом о позориштима од 20. маја 1941. године. Прелажењем Народне позоришта у Београду, Обласног народног позоришта у Нишу и бановинских позоришта из ресора Министарства просвете у ресор Пропагандног одељења Председништва министарског савета, односно под директну контролу немачке пропаганде "Југоисток", августа 1941. године, могло би се рећи да је, што се Немаца тиче, концепт позоришне политике у Србији мање више био завршен. Требало га је само, уз помоћ колаборациониста проверити у пракси. Први међу њима били су начелник Одељења за пропаганду Председништва министарског савета Ђорђе Перић и управник Народне позоришта у Београду Јован Поповић, свакако водећа личност позоришне политике У окупираној Србији, уједно и шеф Одсека за позоришта и приредбе у Перићевом одељењу.

У немачкој пропаганди "Југоисток" позоришни одсек водили су зондерфирери др Хелмут Швен (Helmut Schwen) и др Ханс Кремер (Hans Cremer).

Незаобилазне личности у позоришној политици Србије били су и председник Владе Милан Недић, министар просвете Велибор Јонић и његов помоћник Владимир Велмар-Јанковић, начелници Одељења за народно просвећивање др Бранимир Малеш и др Радосав Марковић, референт за позориште и филм др Живомир Младеновић, референти за музику Светолик Пашћан,

Б. Мајданац - С. Вујошевић, *Народно позориште у Београду у првим месецима немачке окупације 1941. године*, Зборник радова 125 година Народне позоришта у Београду, Београд, 1997, 537-547; Р. Радојковић, *Уметничко позориште у Београду 1939-1943, Театрон* 75-77, Београд, 1991, 5-37.

Миховил Логар и Браико Драгутиновић, шеф београдеке радио-станице оберлајтнант др Карл Хајнц Рајнтген (Carl Heinh KspPcep), немачки командант Београда пуковник Ернест Мориц фон Кајзенберг (Ernest Moritz von Keiserberg) и други.

Највећу пажњу Немци су посветили Народном позоришту у Београду, као водећој културној установи Србије, настојећи пре свега да помогну обнову тешко оштећене зграде код Споменика у шестоаприлском бомбардовању 1941. године. С тим у вези, почетком августа, како је забележила *Српска сцена*, немачки командант Београда фон Кајзенберг посетио је матичну зграду Народног позоришта, "у пратњи комесара просвете, пропаганде, грађевина као и стручњака Министарства грађевина и управе Народног позоришта и том приликом изражава жељу да зграда код Споменика буде завршена за 100 радних дана, како би београдска публика поново имала могућност да обнови своје раније везе са позоришном уметношћу... Велика љубав г. Кајзенберга према позоришној уметности, као и његово свестрано интересовање, манифестују се и на тај начин што он свакодневно обилази радове и даје предиспозиције да се они стварно и изведу у предвиђеном року".²⁷

Ова Кајзенбергова посета учињена је док је на челу Народног позоришта био Момир Вељковић. Две недеље касније за комесара Народног позоришта постављен је Јован Поповић, адвокат и глумац, управни функционер за филм при Председништву владе за време Милана Стојадиновића. Свој позоришни "сгес!о" он је дефинисао у *Новом времену* од 21. августа 1941. године.

"Наш цео живот налази се у знаку обнове, па је потребно да пође тим путем и наше Позориште, као једна од наших најважнијих културних установа. Тај пут одвојиће Позориште од његовог досадашњег несређеног живота који је и њему и публици нанео доста штете. То је категорички императив наше драмске и оперске културе", истиче Поповић пред којим морамо бити свесни наше одговорности, и ради чега морамо принети највеће жртве да би се позоришни живот развијао у будуће правилно и испунио улогу која му је намењена. То је, по њему, и наш дуг према прошлости, када је наша сценска уметност била негована у пуној озбиљности и са завидним успехом, и када је нарочито београдска публика забележила креације које се памте. Питање репертоара које је било условљено трупом, публиком па и финансијским средствима, било је најважније питање будућег рада Позоришта. Ова три услова -У се морала ускладити. У том смислу Поповић је намеравао да освежи ансамбл са новим ангажманима како би могао да одговори задацима који су га зчекивали у новој сезони, "а с којом је почињала једна сасвим нова ера рада". Позориште не сме бити фабрика јефтиног смеха, наглашавао је даље Поповић, а још мање предузеће за продају улазница. Ово тим пре што је ансамбл у

²⁷ Изјава в.д. техничког шефа Миомира Дснића, *Српска сцена*, 16. 10. 1941, 39-40; видети и В. Марковић, *Театри окупране престонице 1941-1944*, Београд, 1998, 152.

свом саставу имао изврсне таленте и што у његовој блиској и даљој прошлости постоје блистава имена великих глумаца, "која су се могла и могу се пуним правом појавити на листи првих европских уметника". Најболнија тачка у раду Позоришта био је дотадашњи састав репертоара, кога је, према Поповићу, требало вратити "у оквир продуката књижевне вредности". Овај задатак као врло тежак и готово неизводљив за првих неколико месеци рада, тешко је било брзо разрешити. Истичући слабости ранијих репертоара, које заслужују да буду посебно споменуте, Поповић наглашава да се последњих година дозволило да се на позоришној сцени јаве комади са левичарским тенденцијама. Ти комади "као резултат одвратног времена, запретили су позоришту да му униште значај једне васштне установе, која је у ствари имала за циљ да оплемењује уметнички укус публике, и покушали су да и његове зидове окрече отровом, заклањајући се за лажном фасадом неке више уметности". Таква дела требало је немилосрдно збрисати с позоришних плаката, пре свега у интересу омладине која, као што је познато, представља најбројнију позоришну публику. Како будућност једног народа првенствено зависи од васштног система кроз који пролази његова омладина, "лакомислено остављање оваквих комада на репертоару, значило би систематско излагање омладине опасности, а тиме и упропашћавање свега онога што је у њој здраво, и због тога се овакви комади више никада не смеју појавити из позоришне архиве". Своју прву изјаву, упућену српској културној јавности, у функцији управника Народног позоришта, Поповић завршава овим речима: "Имајући у виду свесрдну тежњу наше српске владе за пуним оживљавањем позоришног живота, као и изванредну предусретљивост немачких власти, које искрено желе да у потпуности допринесу његовом нормализовању, ја сам свестан одговорности коју сам преузео примајући вођство Народног позоришта. Али, мој успех, а тиме и успех нашег Позоришта, у многоме зависи од тога да ли ће и нашој публици бити јасно да Позориште треба и подићи на онај ниво на коме треба и мора стајати, и да ли ће ме она и у тим настојањима разумети, схватити и помоћи онако како би требало".

Пажњу заслужује и Кајзенбергова изјава *Српској сцени*, октобра 1941. године:

"Народ који се, услед жапосних и злочиначких утицаја, сурвао у пропаст, има не само материјалних, него, и нарочито, духовних потреба; он треба да се изнутра подигне, и да донесе једну одлуку ко су били кривци, а ко је невин заведен. Том смеру служи и штампа, у одговарајућим написима дошло се до потпуне јасноће, и тако се онај претежни здрави део народа придобио за циљеве унутарње и спољне обнове... За народну душу, међутим, култура, уметност у речи, тону у глумачком приказу, најделотворнији је лек. Уметност подиже човека изнад свакидашњице, даје му крила и уздиже га, и уноси сунца у маглу. Она гради мост до немачког народа који се, присиљен на то од једне пучистичке владе, морао борити и - који је победио. Овај велики народ може да пружи и поклони бесконачно много у духовним и душевним вредностима, па је стога овој уметности било само потребно поново подићи храмове. Које је

уметничке храмове требало поново отворити, о томе је у два кратка разговора већано и решено. После донесене одлуке прешло се делотворно и вредно на посао на коме се поново нашла једна одлична српска снага. Циљ безобзирне и тешке борбе против непријатеља света, који су и непријатељи српског народа, као и исто тако неограничено пријатељски посао изградње састоји се у овоме: Увођење у духовном смислу подручја које је поверено Команданту Београда, у будућу велику Европу".²⁸

Колaborационисти су од Кајзенберга стварали лик пријатеља и заштитника уметности. Њему је приписивано да је дао иницијативу за темељно преправљање позоришне зграде код Споменика. Немачки лист *Донауцајтунг фонашеИтл§*) у броју 126, од 7. децембра 1941, описује га као човека "фине уметничке културе", истичући да ће зграда код Споменика "благодарећи његовим великим иницијативама... вероватно бити отворена за публику већ половином јануара".²⁹

У истом броју и истом чланку *Донауцајтунга* истиче се и "велика и драгоценост активност г. д-ра Ханса Кремера, зондерфирера из Пропагандаабтајлунга С који је, као позоришни стручњак по професији живо заинтересован радом и напретком прве српске уметничке установе. Услуге које он чини Српском народном позоришту, непроцењиве су".

У сличном тону пише се и о др Хелмуту Швену, зондерфиреру позоришног одека Пропагандног одељења "Југоисток". Његову посету Народном позоришту, 29. марта 1942. године, *Српска сцена* овако описује:

"У пратњи г. Поповића ступио је на позорницу г. д-р Швен, претставник немачких власти на овом великом скупу позоришног особља. Г. Поповић је кратко апострофирао присутно особље и замолио га да с потребном пажњом саслуша реч г. д-ра Швена. У духовитом и врло исцрпном говору, који је на српски преводен, г. др Швен је указао на велике и сложене дужности и задатке које једно велико позориште, као што је Српско народно позориште, има према свом народу, као и према свима оним културним струјањима која већ данас јасно оцртавају контуре једне нове и правичније Европе. Он је, даље, упозорио позоришно особље да као веома истакнут и утицајан културан фактор делује у духу реда, рада и апсолутне дисциплине да би ову традиционалну српску културну тековину сачувало од непожељних потреса. Нарочито је истакао рад техничког персонала који, невидљив, остаје пример пожртвованог служења својој позиви: он је увек у првим редовима јуришног фронта. На промишљеном и пријатељском говору г. д-р Швена, који је био топло поздрављен, захвалио се управник г. Поповић с неколико бираних речи".³⁰

Позоришну зграду код Споменика, док је њена обнова била још у току, посетили су 26. маја 1942. године председник Владе Милан Недић и шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић. У *Српској сцени* објављене су речи које је том приликом Милан Недић упутио Јовану Поповићу:

* *Српска сцена* бр. 3, 1. 11. 1941.

^ Чланак о Српском народном позоришту (*Смернице новог позоришног рада*) преузела је

Српска сцена из *Донауцајтунга* и објавила га преведеног у броју 8 од 16. 1. 1942.

Српска сцена, бр. 13, 1. 4. 1942; Народном позориште је повремено посећивао Георг Кисел, саветник Харалда Турнера, команданта војноуправног штаба у окупираној Србији.

"Отварање ове преуређене зграде претставља историски датум. Не заборавите, господине Управниче, да је овај датум везан за Ваше име. Ја сам поклатио пуну па-
>кљу позоришту и позоришним трудбеницима, и стога желим да рад ове Куће кори-
сно послужи духовној обнови српског народа и српској стваралачкој култури".³¹

Колико су Немци искрено бринули о Народном позоришту у Београду говори чињеница да је зграда код Споменика обновљена и започела рад 6 месеци касније него што су планирали - 20. јуна 1942. године. Улогу Народног позоришта у српској култури дефинисао је председник владе Милан Недић:

"Српско народно позориште у Београду, које је још прошле године отпочело свој рад, из основа, нов период живота, бележи данас значајан историски датум отварајући своје велике двери код Кнежевог споменика.

У обнови Србије, а нарочито у обнови српске културе и читавог духовног живота српског народа, Позориште има узвишене задатке који му налажу скоро религиозну пожртвованост.

На члановима овог храма српске уметности лежи значајан, тежак, али и пун части задатак да својим прегалачким радом начине од овога свога дома жариште српске мисли и српске културе, те да и они допринесу здравом развоју наших нових, младих нараштаја који у Новој Европи треба да обезбеде својој земљи достојно место.

Нека би Бог помогао нове пионире српске позоришне уметности у овим њиховим племенитим и родољубивим настојањима!"¹²

Шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић рекао је:

"20 јуни ове године, дан отварања велике српске сцене код Кнежева Споменика, претставља крупан датум у овој културној епохи српског народа, у овом времену тешких брига, напора и борби за спас српског народа.

Ако смо прегли на посао да извршимо значајно дело обнове Српства, не треба заборавити да је позориште најснажнији а истовремено и најприснији инструмент којим се постављају чврсте основе једног здравог националног и културног живота.

Данашње Српско народно позориште поштено се труди да добро и правилно постави нове путеве који ће нас одвести ка националној чистоти и уметничкој лепоти. Због тога оно већ сада заслужује опште признање српске јавности.

Ово ново доба у нашем позоришном животу треба да нас веже и с блиставом епохом наше драме у даљој прошлости. Зато није случајно што је данашња Управа Српског народног позоришта за овај историски датум отварања велике позоришне зграде изабрала Стеријин комад Кир Јању, најбољу српску комедију, конструисану снажном драмском вештином.

Пре неколико месеци, у децембру прошле године, позоришна управа је обележила прославу стогодишњице прве српске претставе у Београду приказом најлепше наше пасторале, Веселиновићевим Ђидом, а данас отвара врата своје велике Куће износећи на сцену оца српске драме и ствараоца српске позоришне културе.

Зато данашњи датум има једно симболично значење у низу напора на обнови нашег духовног живота"³³

³¹ *Српска сцена*, бр. 17, 1.6. 1942.

³² *Исто*, бр. 18, 20, 6. 1942.

³³ *Исто*.

Наводимо и речи Јована Поповића:

"Двадесети јуни 1942, дан поновног ускрснућа нашег толико драгог театра код Кнежева Споменика! Али овај пут већ ослобођеног клица прошлости, истински препорођеног, непоколебљиво спремног да, узвишеношћу својих националних осећања и префињеним смислом за културне вредности, просече са својим сабратом на Врачару нове стазе и избије пут уметничке лепоте.

После двадесетогодишњег лутања кроз прљаве густише у којим су му зли људи одузели смисао исправна живота и довели га до апсурдума, Српско народно позориште отворило је још прошле јесени себи нове хоризонте и прихватило младе нараштаје своје публике да их упуту у будућност. У напорима за обнову Србије, оно се већ десет месеци налази у првим редовима.

У овој великој епоси обнова морамо уништити и најмање делиће некадашњих система позоришних владавина, излечити болести тога времена, једноставно истргнути из позоришне историје странице устајалих позоришних година.

Из далеке прошлости наше драматике вијугају путеви утврђених лепота, изразитих вредности 'старе гарде'. Морамо везати те старе путеве са новим, започетим. Морамо жиг тог прелепог доба утиснути снажно у нова стварања. Тако ће та стварања бити достојна дивљења. Тако ће она постати трајна. Јер позоришна уметност је, као и свака друга права уметност, вредност за вечност.

Са таквим стремљењима, с испосничким одушевљењем створиће се нова позоришна религија. Овога пута заиста од користи српском народу, његовим будућим генерацијама, његовој култури. Треба мислити на Нову Европу која се ствара и у којој би Србија могла заузети лепо место. Позориште, та велика народна школа, имала је увек велике историске задатке, нарочито у временима препорода једног народа.

Зато га треба волети. Зато треба ценити и помоћи напоре његових трудбеника.

Када се велика спена Српског народног позоришта буде данас отворила, указаће нам се на њој сјајно извајани Стеријини типови у његовој вечно лепој комедији Кир Јања. Истовремено и најлепшој, и најбоље саграђеној комедији српској. Од Стерије је почела српска позоришна култура уопште. Нек и од њега отпочне и доба ренесанса нове српске позоришне историје.

У том симболичном знаку дигнимо завесу прве велике позорнице своје!^{1,34}

По значају друга личност позоришне политике у окупираној Србији био је министар просвете Велибор Јонић. И он је, као и Јован Поповић, сањао "ново српско позориште" у "новој Европи", али најважнија позоришта (професионална) преотела му је по налогу Немаца, како је већ речено, Државна пропаганда. Преостало му је да преко Одељења за народно просвећивање организује оснивање аматерских (дилетантских) позоришта, у чему је имао доста успеха. Посебан значај давао је сеоским позориштима. У његовим рукама били су *Просветни гласник* и *Српски народ*. Ипак, његов главни циљ био је да комплетна позоришна активност буде у надлежности Министарства просвете. У остварењу тог циља је готово успео, добивши пуну подршку Недића, али Немци су били наклоњенији Поповићу и нису дозволили мењање постојећег стања, о чему ће касније бити више речи.

³⁴ Исто.

Јонићев помоћник у Министарству просвете, Владимир Велмар-Јанковић, стоко је критиковао позоришну политику у Србији између два светска рата. Тако је поводом обележавања стогодишњице прве позоришне представе у Београду, децембра 1941, у *Српској сцени* писао:

"С моје стране нека се и овим поводом чује оно што сам 20 прошлих година узговорио: *својумисију националну*, првоборачку, *наше Позориште није испунило* и неће испунити све дотле, док не постане најбрижљивије неговани израз духовних стремљења која се кроз позоришно и национално стваралаштво оваплоћују. А то наше позориште последњих 20 година није било и зато је и оно сукривац у нашој народној трагедији. И оно је доприносило духовном беспућу које нас је на последњу крваву стрампутицу довело. Јер:

лаж је да се на том нашем театру знало шта је национално-културна политика;

лаж је да се на том театру ценио његов национални репертоар;

лаж је да се на том театру знало шта је то живот и дух народа изражен кроз позоришну уметност;

лаж је да се на том театру знало и осећало шта су националне вредности и каква је њихова ранглиста;

лаж је да се на том позоришту радило за народ и његову истинску културу; у њему се, у великом делу рада, у име тога само расипао народни новац и тим новцем још и изопачавао смисао наше духовности, нашег живота уопште.

Ми смо, с таквим Народним позориштем, били оно што смо у својој декаденици уопште били: људи који нису знали шта да ураде са својом слободом онда када им се за то дала најбоља прилика. Били смо и кроз Позориште робови духовне декадениције европске, или робови разорног анархо-бољшевизма. Једном речју Срби *који су престајали да буду Срби* и напуштали себе и своје духовне основе.

На тој сцени која је робовала свему и свакоме, само се стидела да се потчини моралном закону српске културе, - на тој сцени домаћи писац био је, разуме се, грлозаник. Позориште није била његова кућа него у најбољем случају његов хотел, у коме је добивао собу која се резервише за јевтине госте. Само ако је, на штету укуса, пристао да буде клоун или се шегачио са самим собом, односно са бољим редом ствари, он је био примљен боље јер је тиме заједно с другима пристао да сарађује на рушењу смисла народног државног позоришта. Добио је за награду јевтин и вулгаран грохот смеха од гомила на беспућу, које, разуме се, за своје беспуће нису биле криве.

Као глас савести, као знак успона нашег, заједничког у заједници, као тумач бољег човека и такве човечности, као писац вишег и трајног реда - српски писац је стално био бојкотован у тој кући која је ретко показала оддике и карактер српске домаћинске куће.

Ако наш преображај треба да дође, мора да захвати и наше Позориште. Ако може да се нађе нови освештани национални ред ствари, он се мора наћи најпре на духовном плану. *Истинско и истинито српско позориште, мора бити радна заједница уметности У којој се ни на чем другом не ради но на подизању српског схватања и погледа на свет, у којој се тај поглед оватођује и на сцени, и иза сцене, у којој се заједници не живи одвојено од народа, ни одвојено од оних који тај народ духовно претстављају* и трајне му вредности обезбеђују.

Новом српском времену треба *такво* Позориште и *такви* позоришни људи. Иначе, и боље је место њега начинити, али не под блештавим садашњим називом, праву, некамуфлирану стајону за сву светску лудост и за сваку светску пару, као што смо нажа-

лост за прошлих двадесет година начиниши не само од позоришта него и од земље наше...³⁵

О приближавању "отуђеног Народног позоришта народним масама" др Милорад Недељковић је, поред осталог, рекао:

"... Сада, после једне тешке државне катастрофе, наш народ живо осећа потребу душевног исцељења и снажења, осећа потребу надахнућа за тешко дело националне и државне обнове. И у овом тренутку он се живо сећа свога старог и великог учитеља и духовног вође, свога Српског народног позоришта, те сад опет хрли у неприкидним поворкама пред његове двери. Хрли сад опет старо и младо, богато и убого, школовано и неписмено, здраво и болесно, хрли овом светом храму уметности, да се ту напоји новом вером у живот, новом снагом за борбу, новом љубављу према својој нацији и својој отаџбини. Поновс[^]је засијало Српско народно позориште својим старим сјајем, поново је преузело своју стару улогу у духовном и националном животу српског народа. Да би ту велику улогу и овога пута одигра-ло, Српско народно позориште мора овога пута остати строго на овој линији: оно мора остати српско, национално, просветитељско, и народно, народним масама приступачно, народним масама приближно. Го неће више бити ноћни варијете, за разуздану богаташку омладину и уморне, пословне људе, да се мало разоноде и утуцају своју доколицу, него ће то бити поново један источник вере, љубави и наде за најшире слојеве нашег народа. И неће бити ограничено у свом раду само на Београд и веће вароши, него ће његово благотворно дејство допирати и до најзабаченијих наших села и заселака. Јер ми смо Срби и данас, као пре, претежно сељачки народ; и сваки рад за народ мора се протегнути и на село. Тек кад и село обухватимо у свој духовни загрљај, створићемо истинску народну заједницу, чврсту, снажну и истим идеалима загрејану, способну за оне тешке задатке који сада пред нама стоје и стављају нас у дилему: 'бити или не бити'."³⁶

Поменућемо на крају и шефа Радио Београда (Белград) Карла Хајнца Рајнтгена. Његовом иницијативом и уз подршку диригента Освалда Бухолца, комплетан оперски оркестар Народног позоришта преузела је београдска радио-станица и уврстила га у свој програм. Тако је овај оркестар радио и као велики радио-оркестар, симфонијски оркестар, мали оркестар и оперски оркестар."

Поред бројних концерата који су често одржавани у згради Народног позоришта и одатле директно преношени, организоване су и друге радио-приредбе, шарени програми, матинеа и сл.

"Својим српским емисијама" - како каже Рајнтген — "војна радио станица Београд даје српском народу могућност да учествује у раду радио станице која је прилагођена својим нарочитим приликама. Она жели да истовремено буде и звучник за сваког Србина који је спреман да учествује у обнови Србије и жели да помогне да Србија испуни свој задатак и да нађе своје место у Новој Европи".³⁸

³⁵ Српска сцена, бр. 6, 16. 12. 1941.

³⁶ Српска сцена, бр. 18, 20. 6. 1942.

³⁷ Б. Мајданац - С. Вујошевић, Народна позоригите у Београду у првим месецима немачке окупације 1941. године..., 537-547.

³⁸ Ново време, 16.8. 1942. Видети прилог XXIX/1.

По завршетку позоришне еезоне 1941/42. године, Јован Поповић упутио је 1 августа 1942, писмо захвалности Пропаганди Абтајлунг С.О. ("на руке зондерфирера г. д-ра Хелмута Швена"). Текст писма гласи:

"Поводом завршетка сезоне 1941/42 г., Управа овога Позоришта сматра за своју веома пријатну дужност да се срдачно захвали томе Одељењу на многостраној помоћи и великим услугама које је непрекидно указивало овој српској културној установи.

Благодарећи таквој пажњи тога Одељења и моћној заштити немачких власти уопште, Српско народно позориште могло је да развије свој нови културни програм на једном широком основу у духу новоевропске политике. У томе духу, оно је позитивно деловало на српске масе и спремало их с успехом за сложене духовне задатке који ишчекују српски народ у оквиру Нове Европе.

Помоћ тога Одељења била је и моралне (уметничке) и материјалне (сценско-техничке) природе.

У моралном погледу, Одељење је у више прилика живахно интервенисало у корист реда, рада и дисциплине у позоришном ансамблу, у интересу његова нормална обављања поверених му дужности и задатака. У овоме погледу, оно је давало овој установи и корисних смерница које се односе на нову репертоарску политику, саображену духовним интересима једног новоевропског менталитета који се већ јасно оцртава. При томе је обраћана нарочита пажња и на интересе оне српске драматике која је позитивних националних квалитета, праве уметничке вредности и стварних етичких врлина. Велик прилив српске позоришне публике, који је ово Позориште имало у току ове сезоне, очигледан је доказ да су многостране интенције тога Одељења, развијене с планом и системом, наишле на плодно тле и дапе веома позитивних културних резултата.

У материјалном погледу, Одељење је са јединственом експедитивношћу решавало све оне молбе које су се односиле на многоструке набавке у материјалу овога Позоришта, и онда кад се до тога материјала долазило врло тешко. На тај начин омогућено је овом Позоришту да и у сценско-техничком погледу да максимум својих могућности које су наишле на опште признање српске позоришне публике. Тиме су, у исти мах, знатно обновљени и употпуњени фондуси декорација и костима који ће корисно послужити овом Позоришту у даљем његовом раду. Најзад, форсираним заузимањем тога Одељења отворена је и обновљена велика позоришна зграда код Споменика која ће у идућој сезони омогућити и постављање монументалних дела светске драматике, нарочито оних немачког класичног типа.

У прилогу овога акта част ми је, у исти мах, поднети један увезан комплет *Српске сцене*, званичног органа овога Позоришта. У ступцима овога часописа, који је уживао благонаклоност тога Одељења, систематски је приказано развиће позоришног рада у прошлој сезони. *Српска сценаје*, уједно, резултат нове духовне оријентације српског духовног света који је у идејама Нове Европе наишао на живахан потстрек и за своју пуну културну обнову у националном духу.

Са изразима особита поштовања

Управник
Српског Народног Позоришта"³⁴

³⁹ АС, НП. 3796/42.

Народно позориште припремало је амбициозан план репертоара за наредну сезону, будући да је располагало са две зграде. Међутим, сасвим неочекивано, Немци су 1. октобра 1942. реквирирали зграду "Мањез" на Врачару за потребе свог позоришта КгаД Јигсћ Ргеиде ("Снага кроз радост" **ИИИ** "Радошћу до снаге").⁴⁰

Сви покушаји Јована Поповића да за Народно позориште обезбеди зграду на неком другом месту остали су без резултата. Показало се још једном да су Немци само привидно бринули о Народном позоришту. Као окупатори, гледали су првенствено своје интересе. Основни (наметнути) задатак Народном позоришту састојао се, у ствари, у томе да промовише "културне вредности" новог европског поретка, чији је носилац био Трећи рајх.

Позоришна политика у пракси

По завршетку Априлског рата и капитулације Југославије, прве позоришне представе у окупираној Србији изведене су у Београду већ половином маја 1941. године. У другим крајевима Србије позоришни живот развијао се спорије, посебно после избијања устанка. Говорити о позоришном животу, односно раду појединих позоришта у окупираној Србији, што ћемо и чинити, значи откривати како је конципирана позоришна политика спровођена у пракси.

Народно позориште у Београду

Вељковићева четири месеца

У шестоаприлском бомбардовању Београда разорена је матична зграда Народног позоришта, код Споменика. Изгорели су костими, реквизити, бински намештај, библиотека, архива... Зграда на Врачару такође је оштећена, али знатно мање. Приликом бомбардовања погинули су следећи чланови Народног позоришта: Милан Марковић Баћа, дугогодишњи суфлер, Милица Бешевић, сценограф, Драгутин Николић, столар и Михаило Цариков, члан Оперског хора. Тело Милоша Паунковића, члана Дrame Народног позоришта и председника Централне управе Удружења глумаца у Београду, избацио је Дунав маја 1941. код Старе Молдаве.⁴¹

Организовано рашчишћавање позоришних зграда започело је 16. априла 1941. Тога дана образован је, према наређењу председника београдске општине Ивана Милићевића, Одбор службеника Народног позоришта који су чинили: Добрица Милутиновић, председник, Драгомир Остојић, заменик председника, Јован Николић, секретар и Владимир Жедрински, Светозар Гајић и Бо-

⁴⁰ АС, НП, 5207/42.
О. Марковић, *Српско народно позориште у Београду у периоду немачке окупације 1941-1944*, *Театрон*, 84-86, Београд, 1994, 132-140.

Јкидар Мандић, чланови.⁴² У једном од првих докумената тог Одбора записано је: "...Извештавају се сви чланови Народног позоришта да у овим тешким временима приону свим силама да се обнови наше Народно позориште. Стога Одбор Народног позоришта апелује на све чланове који се налазе у Београду да се ставе Одбору на расположење. Никакве разлике у подели рада између представљачког и техничког персонала неће бити. Одбор ће строго водити рачуна о свим онима који буду избегавали додељени им посао и скида са себе све обавезе према несавесним члановима. Подела рада обавиће се накнадно..."⁴³

Ангажовањем Одбора већи део позоришне имовине у згради "Мањез" на Врачару је спасен, а оно што је спасено из зграде код Споменика пренето је у зграду на Врачару. Поред чланова Народног позоришта, у тим пословима учествовали су и чланови Уметничког позоришта и Удружења глумаца из Београда.⁴⁴

Момир Вељковић примио је дужност управника Народног позоришта од Одбора службеника Народног позоришта²⁴. априла 1941, чиме је тај Одбор практично престао да постоји.⁴⁵ Вељковић се у ствари вратио на место управника, пошто је и до избијања рата обављао ту дужност. Истога дана када је постављен немачке власти су, преко Светолика Пашћана, кога је позвао млађи аташе за штампу при Немачком посланству др Бергер, затражиле списак комплетног особља Народног позоришта, изражавајући жељу да се што пре започне са уметничким радом.⁴⁶

Два дана касније управник позоришта Момир Вељковић послао је тражени списак, који је садржао 339 имена, а упоредо с њим и списак чланова и службеника Народног позоришта који су примили легитимације за варош, потписане од Ортскоманданта.⁴⁷ Јевреји и Цигани, чланови Народног позоришта, нису унети у спискове, док је име Мате Милошевића унето грешком јер се није знало да је заробљен.

По налогу немачких окупационих власти, Народно позориште, као и друге установе, било је обавезно да достави Министарству просвете, под чијом се надлежношћу налазило, попуњене формуларе о расној припадности својих чланова. То је и учињено половином јуна 1941. године. Послато је укупно 349 формулара, а за 7 чланова достављен је посебан извештај, у којем је речено:

- " 1. ВЕЉИЧКОВИЋ МИЈА: рођена у хришћанском браку, православне вере. Њен отац од пре 40 г. покрштен јеврејин. Њена мати аријевка, православне вере.

⁴² АС, НП, 1/1941.

⁴³ АС, НП, 4/1941, 18. 4. 1941.

⁴⁴ АС, НП, 5/41.

⁴⁵ АС, НП, 10/1941.

⁴⁶ АС, НП, 12/1941.

⁴⁷ АС, НП, 14/1941; Списак је рађен на брзину и непотпун је. Јевреји нису унети у списак, а недостају још нека имена. Видети прилог П/3.

2. ВЕЛИЧКОВИЋ МИЛОРАД: аријевац православне вере, њен муж.
3. ЈОВАНОВИЋ ЉУБИША: аријевац православне вере, ожењен покрштеном јеврејком.
4. ЕРИХ ХЕЦЕЛ: Немац - евангелистичке вере, мати јеврејка
5. МАЛЕК СТЕФАН: Немац - католичке вере, ожењен јеврејком. Има двоје деце из тог брака.
6. МАРИЈАШЕЦ ЕВГЕНИЈЕ: Рус - православне вере. Отац покрштени јеврејин.
7. НИКОЛИЋ ЋОРЂЕ: Полуциганин - православне вере. Ожењен српкињом."⁴⁸

Ових седморо позоришних стваралаца не само што су изгубили статус чланова Народног позоришта, већ су гледали како да се спасу логора и сачувају голе животе. Љубиша Јовановић је са супругом Миром Сањином већ био ван Београда, Мила и Милорад Величковић у НОП-у (обоје погинули 1943), а др Ерих Хецел се од почетка октобра 1941, када је завршио режирање *Елге* у Народног позоришту, скривао код пријатеља у Београду, све до трагичне погибије од савезничког бомбардовања, априла 1944. године.

Током априлског рата 20 чланова Народног позоришта пало је у заробљеништво. Међу њима се налазило и неколико познатих имена. Заробљени су: Драгољуб Гошић, глумац и редитељ, Матеја - Мата Милошевић, глумац и редитељ, Витомир Богић, редитељ, Светолик Никачевић, глумац, Милорад Јовановић, члан Опере, први бас, Предраг Милошевић, члан Опере, Андреј Мирославски, члан Оперског хора, Сима Лакетић, члан Балета, Велимир Јовановић, технички шеф, Станислав - Сташа Беложански, сликар и сценограф, Василије Плавшић, сликар и декоратер, Божидар Обрадовић, вајар и каширер, Слободан Жировић, електро-машински инжењер, Милош Кузмановић, столар, Константин Богдановић, економ, Бранко Јовановић, чиновник-при-

⁴⁸ АС, НП 289/41. Објашњење ко се сматра Јеврејем, гласило је: "У смислу већ издатих ларедаба и оних које ће се издавати Главни војни заповедник за Србију, Јеврејином се сматра свако лице које води порекло од најмање три јеврејска претка (под овим се подразумевају родитељи оца и мајке).

Претци се сматрају за Јевреје ако су по раси пунокрвни Јевреји или припадају јеврејској вероисповести или су јој припадали.

Као Јевреји се сматрају и Јевреји мелези од једног или два јеврејска претка (под овим се подразумевају родитељи оца и мајке) који су после 5 априла 1941 године припадали заједници јеврејске вероисповести или јој приступили.

Исто тако се сматрају Јеврејима и јеврејски мелези који су венчани Јеврејком или који ступе у брак са Јеврејком..." - АС, НП 289/41.

"Ради уклањања извесних оштрина, које су настале у спровођењу моје Уредбе у погледу Јевреја и Цигана од ЗО-У-1941, Лист Уредби, стр. 84. наређујем:

Са српским држављанима циганског порекла, који се баве поштеним послом, који воде уредан живот и чији су претци настањени барем од године 1850 - што треба доказати - неће се, засада, поступати према §§ 18 до 20 горе споменуте Уредбе. Доказе о настањености треба поднети надлежном претседнику општине, који ће га потврдити." - АС, НП, 824/41.

ник, Сима Барух, гардеробер, Алекса Дачић, служитељ, Милоје Вранић, служитељ и Милан Спасић, служитељ.

Управа Народног позоришта улагала је велике напоре да се заробљени чланови пусте. Већ крајем априла, а поготово током маја 1941, док још увек нису били пребачени у заробљеничке логоре у Немачкој или Италији већ су се налазили на просторима окупирани Југославије (Сарајево, Винковци, Београд), управник Позоришта Момир Бељковић слао је низ захтева, посебно београдској фелдкомандантури 599 и Министарству просвете, да порадe на пуштању заробљеника. Једно писмо отишло је 13. маја 1941. чак на адресу Камерног Рајхстеатра у Берлину, али сви ови напори нису уродили плодом. Без обзира на то, захтеви за ослобађање заробљених чланова Народног позоришта и даље су упућивани немачким властима.⁴⁴

Праву пометњу у Народном позоришту изазвале су одлуке Савета комесара бр. 430/1 од 29. маја и бр. 950/1 од 13. јуна 1941. године о регулисању службених односа у државној, бановинској и општинској служби. По првој, све удате чланице Народног позоришта (њих 43) требало је отпустити из службе,⁵⁰ а по другој, свим контрактуалним (уговорним) члановима Народног позоришта, који су чинили 80% целокупног особља, требало је да служба престане 30. јуна 1941. године. Истом одлуком Народно позориште требало је да предложи за пензију све чланове са навршених тридесет година ефективне службе⁵¹ и, на крају, да отпусти из службе све помоћно особље (хонорарне службенике, дневничаре и надничаре). Спровођењем ових одлука практично би дошло до затварања Народног позоришта. С тим у вези управа позоришта у више наврата обраћала се Министарству просвете,⁵² да би тек 19. јула 1941. Савет комесара решио да се од примене наведених одлука (430/1 и 950/1) изузме Народно позориште, Музичка академија, Академија ликовних уметности и још неке установе и институције. У међувремену, изван број чланова Народног позоришта разрешен је службе, али су неки од њих убрзо враћени на

⁴⁴

АС. НП, 23/41. 33/41. 37/41. 49/41, 99/41. 120/41, 128/41, 129/41, 154/41, 155/41, 169/41.

АС. МПс. 33-213-41; НП, 493/41. Међу чланицама које је требало отпустити налазиле су се: Теодора Арсеновић, Јованка Дворниковић, Загорка Душановић, Даринка Милошевић. Евка Микулић, Зденка Зикова, Злата Ћунђенац-Гавела, Меланија Бугариновић, Вукица Илић-Колацио и др.

Исто. На списку су били: Александар Златковић, Милева Бошњаковић, Жанка Стокић и др.

⁵⁰

У једном писму Вељковић каже: "Народно позориште, као уметничка установа, мора да буде сасвим слободно у ангажовању своје трупе, да би његове претставе биле на уметничкој висини. Позоришту је потребан уметник а не чиновник, и зато управа мора да склапа само привремене уговоре, који јој дају могућности да употребљава чланове док имају способности и да их плати према даровитости. То је једини принцип на коме се заснива успешан рад у уметничким установама." - АС, НП. 516/41.

посао.⁵³ Усвојен је буџет Народног позоришта за период јули-децембар 1941. године.⁵⁴

Најужу управу Народног позоришта, поред управника Момира Вељковића, чинили су директор Дrame др Душан Милачић и директор Оперe Рудолф Ертл. Секретар позоришта био је Јован Николић, секретар Дrame Слободан А. Јовановић, секретар Оперe Драгутин Ризнић, а шеф администрације Драгомир Остојић. Занимљиво је да је дужност техничког директора од 24. априла до 5. јуна 1941. године обављао Радомир - Раша Плаовић, а од тада до краја окупационог периода Миомир Денић.⁵⁵ Шеф Балета био је Анатолије Жуковски.

У Народно позориште долазили су глумци и редитељи из других окупираних подручја. Крајем маја стигао је Боривоје Јевтић, који је отпуштен, боље рећи најурен из Народног позоришта у Сарајеву, а 21. јуна Велимир Живојиновић Маззика, дотадашњи управник Народног позоришта у Скопљу. И један и други преузели су дужност редитеља и књижевног референта. Дошли су и Јован Танић, Миливој Поповић Мавид и други.⁵⁶

Уредба о Народно позоришту из 1911. која је важила пре рата, важила је и за време окупације.

Са припремањем представа и концерата почело се веома брзо. Већ 24. априла започеле су пробе у Балету, 1. маја у Опери, а у Драми 10. маја. Позориште је за одржавање проба користило и неколико просторија Музичке академије и Музичке школе "Станковић".³¹ Прва Представа Народног позоришта под окупацијом била је балетска представа *Плави Дунав*, одржана у згради Коларчеве задужбине, 23. маја 1941. године. На програму је био *Плави Дунав* Штрауса, комични балет по Мјасину, *Спектар руже* Вебера по Фокину и дивертисман из *Очаране лепотице* Чајковског, Суделовали су прваци балета Наташа Бошковић и Милош Ристић, затим Даница Живановић, Аница Прелић, Јелена Корбе, Ирина Кушнарова, Смиља Торбица, Владимир Лебедев, Никола Тарновски, Димитрије Парлић и др. Велика балетска представа одржана је и 25. маја.⁵⁸

Управа Позоришта чинила је све да што пре оспособи зграду "Мањеж" на Врачару за представе и концерте. Проблем је представљао и недостатак де-

⁵³ АС,НП, 352/41, 444/41.

Буџет је донет у тренутку док су се одлуке 430/1 и 950/1 још увек односиле на Народно позориште, па је предвиђао знатно мањи број запослених у Народно позоришту за које је требало издвојити финансијска средства. Приходи и расходи имали су исту вредност, 6,130.000 динара. - Министарство финансија - Буџетски одсек, предрачун расхода Министарства просвете за период јули-децембар 1941. (штампано).

⁵⁴ АС, НП, 14/41. 238/41, 245/41. Познато је даје Раша Плаовић завршио и Технички факултет (архитектонски одсек).

⁵⁶ АС, НП, 190/41. 373/41.

⁵⁷ АС,НП, 245/41.

⁵⁸ *Ново време*, 22, 23. и 27. 5. 1941; АС, НП, рач. 105/41 .

па гардеробе и бинског намештаја. Известан број костима Народном позор-^кшту поклонио је Трговински музеј, а по одобрењу немачких власти део намештаја ^т Старог двора уступљен је позоришту. Из Обласног народног позор-^оишта у Нишу добијени су рефлектори.³⁹ Све то, ипак, било је недовољно.

Позориште на Врачару званично је требало да почне рад 1. јуна 1941. године, о чему је писало и *Ново време*.¹ На огласној табли Позоришта, 26. маја нашла се Окружница управника Момира Вељковића следеће садржине: "Позориште треба да отпочне рад 1. јуна... нарочито је ова седмица пред сам почетак рада тешка... Никаква одсуства, сему нарочито оправданим случајевима, нећу давати ове седмице. Свако избегавање рада или несавесно вршење истог сматраћу као саботажу и предузети све мере да кривце најстроже казним, не устручавајући се отпуштања из службе или суспендовања и стављања пред дисциплински суд... Надам се да ће свест чланства ускратити ми прилику да прибегнем оваквим драконским мерама."⁶¹

Министарство просвете такође је посебним актом обавештено да Народном позориште у згради на Врачару почиње са радом 1. јуна 1941. године. Достављен је и план репертоара за прву половину јуна, којим је било предвиђено чак 20 представа.'

Зграда "Мањеж" на Врачару није отворена 1. јуна 1941. године. Чекали су се бољи дани, а они су наступили када су из фонда "Позоришног динара", крајем јула 1941, коначно додељена средства: за оправку зграде на Врачару - 200.000 динара и за набавку инвентарских ствари - декора, гардеробе и намештаја - 500.000 динара.⁰³ Са представама се започело 1. октобра 1941, а до тада се играло у сали Коларчеве задужбине.

Балет Народног позоришта је, поред наведених представа 23. и 25. маја, сличне наступе имао и 13. и 21. јуна и 16. јула 1941. године. Учествовао је готово цео ансамбл. Поред тога, прваци балета Наташа Бошковић, Милош Ристић и Нада Аранђеловић приредили су бројна балетска матинеа."⁴

Оперски ансамбл изашао је на сцену 6. јула 1941. године са *Травијатом* и *Златом Ђунђенац*, *Грлицом Паић*, *Владетом Поповићем* и *Рудолфом Ертом* у главним улогама. Дириговао је Мирко Полич. Три дана касније изве-

" АС, НП, 54/41. 427/41, 725/41. 775/41, 1010/41.

Ново време, 16.5. 1941.

^ АС, НП, 158/41.

АС. НП, 151/41. У питању су следеће представе: *Фигарова женидба* (Моцарт), *Матура* (Л. Фодор), *Мадам Батерфлај* (Пучини), *Породица Бло* (Ј. Бобић), *Боеми* (Пучини), *Растанак на мосту* (Плаовић-Ћоковић), *Шехерезада* (Римски-Корсаков), *Игре* (Ј. Штраус), *Кола* (Настасијевић-Христић), *Покојник* (Нушић), *Тоска* (Пучини), *Узоран муж* (Хопвуд), *Риголето* (Верди), *С.рећни дани* (Пиже), *Травијата* (Верди), *Разбијени крчаг* (Х. фон Клајст), *Неверница* (Ж. Порто-Риш), *Бајачо* (Леонкавало), *Дворске игре* (Ланер-Штраус), *Болеро* (Равел).

' АС, МПС, 1 14104,1 14540, 50-8-41; НП, 673/41.

⁴ *Ново време*, 8, 9, 10, 13, 21. 6. и 16. 7. 1941.

дена је Пучнинјева опера *Мадам Батерфлај* са Анитом Мезеговом у главној улози, а под диригентском палицом Ивана Брезовшека. Обе представе биле су добротворне - у корист Срба и избеглица и за обнову Смедерева.³ Оперски оркестар, кога је у комплетном саставу примила београдска радио-станица, одржао је низ концерата. Посебно је значајан концерт 28. јуна 1941. године, такође у корист Срба избеглица и за обнову Смедерева."⁶

"Управа Народног позоришта доставља Главном одбору (19057.80) деветнаест хиљада педесет седам динара и 80 пара колико је пало на првој претстави Народног позоришта после рата, која је приређена у корист српских избеглица и пострадалих у Смедереву.

Народно позориште и само је тешко оштећено, и ми се трудимо да га што пре обновимо. Наша прва мисао је да свим срцем послужимо српском народу чијим је напорима створена ова установа. У ствари, и данас вам српски народ преко Управе Народног позоришта шаље свој племенити прилог.

У исто време шаљемо вам 1525 дин. колико је прикупљено међу члановима Народног позоришта. То није много, али кад помислите у којој је средини ова сума прикупљена, ви ћете знати стварну вредност овог новца.

Данас ниједна жртва не сме да буде тешка, ни појединцу, ни установама; члановима Народног позоришта никакве жртве неће бити тешке и они ће све учинити да се очува и препороди народни дух. Тако нам Бог помогао!"⁶⁷

Наступе на Радио Београду међу првима су имали: Жарко Цвејић и Михаило Васић.⁶⁸

Драмски ансамбл припремао је *Понор* од Гончарова. Редитељ Јурије Ракитин најавио је 20. маја 1941. у "Новом времену" премијеру овог дела за половину јуна 1941, наводећи и тумаче главних улога: Надежду Ризнић, Божидара Дрнића, Милорада Величковића, Љубишу Јовановића, Мару Таборску, Олгу Спиридоновић, Божидара Николића, Павла Богатинчевића и Милорада Душановића. Вољом Немаца *Понор* није игран ни тада ни касније, а прву представу под окупацијом драмски ансамбл извео је тек 9. јула 1941. године. Била је то *Породица Бло* Љубинке Бобић. Главне улоге тумачили су Љубинка Бобић, Жанка Стокић, Ана Паранос, Јован Гец, Павле Богатинчевић и Миливоје Живановић. Два дана касније играни су *Срећни дани* Пижеа, у раније постављеној режији Маге Милошевића, кога је у улози авијатичара заменио Павле Богатинчевић. И ове представе биле су у добротворне сврхе.

Током лета изведене су још *Матура* Лајоша Фодора (29. јула) са Владетом Драгутиновићем, Франом Новаковићем, Зором Златковић, Невенком Урбановом и Олгом Спиридоновић у главним улогама и *Коштана* 3. августа. Улогу Миткета тумачио је Јован Гец, а Коштане Дивна Радић. Остале улоге тумачили су: Фран Новаковић, Роксанда Луковић, Ана Паранос, Милица Ха-

⁵ Исто, 6. и 9. 7. 1941.

⁶⁶ Исто, 28.6.1941.

⁶⁷ АС, НП, 573/41.

⁶⁸ АС.НП. 281/41. 491/41.

ић, Ружица Текић, Катарина Цветановић, Олга Спиридоновић, Јован Николић, Власта Антоновић, Милан Живковић, Војислав Јовановић, Никола Јовановић и Тура Бошковић.

Пажњу заслужује и запањујуће амбициозан нацрт репертоара Народног позоришта за сезону 1941/42, који је управник Позоришта Момир Вељковић, 15. јула 1941, упутио Министарству просвете. Њиме је било предвиђено 15 драмских премијера, 11 обнова са карактером премијера и 29 реприза; 5 оперских премијера, 10 реприза у виду премијера и 12 обнова; 1 балетска премијера, 5 реприза у виду иремијера и 6 обнова.⁶⁰ Наравно, само мали број ових дела је игран, а доласком Јована Поповића за управника Народног позоришта променила се и репертоарска политика.

Када је 16. августа 1941, Народно позориште из ресора Министарства просвете прешло у ресор Одељења за пропаганду Председништва Министарског савета, сва буџетска средства намењена Народном позоришту за период јул-децембар 1941. пребачена су у Одељење за пропаганду.

Јован Поповић, шеф Позоришног одсека тог одељења, најпре је постављен за комесара Народног позоришта 21. августа 1941, а четири дана касније преузео је дужност управника Народног позоришта од Момира Вељковића.⁷⁰ Интересантно је да се његов потпис као комесара Народног позоришта налази на актима знатно пре 21. августа, а сем тога из докумената се види да је обављао и дужност шефа кабинета заменика комесара Министарства унутрашњих послова Ђорђа Перића, каснијег шефа пропаганде у влади Милана Недића.⁷¹

Прва сезона у окупираној Србији

Јован Поповић уживао је велико поверење Немаца. Они су били уверени да су у њему нашли праву личност за спровођење зацртаног концепта позоришне политике у окупираној Србији.⁷²

Истог дана када је Јован Поповић званично преузео дужност управника Народног позоришта (25. августа 1941),⁷³ Савет комесара донео је Одлуку о постављењима хонорарних службеника и дневничара у позориштима. Том одлуком управе Народног позоришта у Београду, Обласног народног позоришта у Нишу и бановинских позоришта, могле су да врше нова постављења хонорарних службеника и дневничара у тим позориштима уз строго вођење

АС, НП, 611/41. Видети прилог Н/6.

АС, НП, 1013/41, 1014/41; Момир Вељковић је постављен за директора Четврте женске гимназије, а новембра 1943. за управника Народне библиотеке у Београду - *Ново време*, 13. 11. 1943.

⁷⁰ Исто.

⁷¹ Видеги биографију Јована Поповића, прилог Н/2.

Јован Поповић се шест месеци потписивао као комесар Народног позоришта.

рачуна "да број и плате ангажованих хонорарних службеника и дневничара буду у оквиру буџетских могућности".⁷⁴

Већ следећег дана Поповић је потписао] 54 решења о постављењу хонорарних чланова и дневничара Дrame, Оперe, Балета и Техничког одсека, са тачно назначеним износом плате ретроактивно од 1. јула, односно 15. августа 1941. године.⁷⁵ У наредних неколико недеља донео је још 26 таквих решења. Решавање овог питања било је веома значајно пошто, сходно помињаној Одлуци С.К. бр. 950/1 од 13. јуна 1941, буџетом Народног позоришта за период јули-децембар 1941. године није било предвиђено контрактуално особље, већ само хонорарни службеници и дневничари. Једино што је министар просвете имао право да учини, било је да задржи постојеће особље, дакле и бивше контрактуалне чланове, али не и да врши нова постављења. Решењима које је донео Јован Поповић практично су сви бивши контрактуални службеници привремено добили статус хонорарних службеника и дневничара, да би на крају календарске 1941. године с њима поново били закључени уговори (контракти) за 1942. годину.

За контрактуалне чланове Народног позоришта 31. децембра 1941. године примљено је 37 чланова Дrame, 96 чланова Оперe, 26 чланова Балета и 81 члан Техничког одсека - укупно 240 чланова. Њихове месечне новчане зараде кретале су се од 1.000 до 9.200 динара. Примера ради, 1.000 динара зарађивали су почетници Дrame или Оперe, као и гардероберке, прваци Дrame примали су до 4.800 динара, Балета 4.000, а највећу плату, 9.200 динара, имао је солиста Оперe Никола Цвејић. Такса на потписане уговоре износила је 2% од плате, исто као и такса на плату.⁷⁶

Када је 6. новембра 1941. донета Уредба о специјалним додацима разврстаном особљу Народног позоришта, која се примењивала ретроактивно од првог маја 1941, решен је још један проблем. Сви раније додељени додаци су верификовани, а њихов износ је по Уредби могао да буде 2.500 динара месечно за представљачко, а 800 динара за техничко особље. Већ 25. децембра 1941. године Ј. Поповић је донео решење о исплаћивању специјалног додатка за 73 разврстана члана Народног позоришта у 1942. години.⁷⁸ Посебним решењима поставио је 13 разводника у позоришту на Врачару,⁷⁴ примио 27 статиста и исплатио отпуснину за отпуштене уговорне чланове оперског оркестра Народног позоришта, које је преузела београдска радио-станица и друге уговорне чланове. Међу њима се налазио и Љубиша Јовановић, члан дrame.⁸¹

С.К. бр. 811,25.8.1941., *Сл. новине*, бр.102 од 29. 8. 1941.

⁷⁵ АС, НП, 1052/41, 1428/41, 1877/41.

⁷⁶ АС, НП, 3851/41, 3852/41, 3860/41, 3965/41.

⁷⁷ *Сл. новине*, бр. 131, 9. 12. 1941.

⁷⁸ АС.НП. 3588/41.

⁷⁹ АС,НП, 1772/41.

⁸⁰ АС, НП, 3976/41.

⁸¹ АС,НП, 1239/41, 1684/41.

Управа Народног позоришта склопила је 25. децембра 1941. споразум с Радио Београдом у вези са ангажовањем оркестра радио-станице у Народног позоришту. Текст споразума гласи:

"Између друштва Радио Београд а.д., у сагласности са Одељењем Пропаганде С-радио одред с једне, и Народног позоришта у Београду с друге стране, склопљен је следећи споразум:

1. Радио Београд а.д. ставља на расположење Народног позоришту у Београду један оркестар од око 50 музичара, за три вечерње оперске претставе у недељи, и то у дане: понедељак, среда и субота. Оркестар ће бити састављен увек од истих чланова, изузев у случају болести, када ће се попунити музичарима заменицима.
2. Оркестру наведеном под 1 даваће се довољно времена за пробе - самог оркестра, са певачима, са хором и за генералне пробе. Време за ове пробе одредиће сваке претходне недеље диригент радио оркестра заједно са Народним позориштем.
Диригент радио оркестра ставиће се на расположење како за ове пробе, тако и за претставе, уколико то буде потребно.
3. За инструменте музичара одговара Народно позориште и дужно је надокнадити све штете на инструментима, који се десе ван редовне употребе.
4. За учество друштва Радио Београд а.д. наведено под тачкама 1 и 2 плаћа Народно позориште у Београду, почев од 1 јануара 1942 г. друштву Радио Београд а.д. месечно 150.000- (сто педесет хиљада) динара. Радио Београд а.д. не тражи надокнаду за употребу оркестра пре 1 јануара 1942 г.
5. Овај споразум важи до даљег до конца позоришне сезоне 1942 г. и продужаваће се за наредну позоришну сезону ако се најдаље до 1 јуна концем сезоне не откаже."⁸²

Диригент Радио-оркестра и неколико оперских представа био је немачки официр Освалд Бухолц. У једној изјави за *Српску сцену*, он је истакао: "Ми Немци имамо развијен музички живот и богате музичке продукције. С тога смо у могућности и да утичемо с толико ефикасног дејства на друге народе многим и разноврсним средствима своје музичке културе".⁸³

Јован Поповић решио је и питање Драмског хора Народног позоришта. После организоване аудиције, примљено је следећих 16 чланова: Надежда Јовановић, Јулијана Поповић, Наталија Станимировић, Вера Цветковић, Надежда Касапић, Гордана Милошевић, Аница Гетејанц, Ружица Тодоровић, Драго Старчев, Љубивоје Константиновић, Александар Новаковић, Сима Беговић, Момчило Родић, Душан Никачевић, Драгутин Глишић и Иван Ракић.⁸⁴

Крајем новембра 1941. донета је и Уредба о дозволи запослења пензионисаних чланова Народног позоришта у Београду. Према чл. 2 ове уредбе, сваки на овај начин запослени пензионер за своје учешће у раду Народног позоришта у

⁸² АС.НП. 3004/41.

⁸³ *Српске сцена*, бр. 4, 1941, 16. 11. 1941.

⁸⁴ АС, НП, 2807/41. Члановима Драмског хора припадало је 40-60 динара по свакој проби и суделовању.

Београду могао је да прими месечни хонорар не већи од 50% његових месечних бруто пензијских припадности "и укупно са бруто пензијским припадностима, бруто плату по којој се обрачунавала пензија". Укупан број запослених пензионера никада није могао бити већи од 10.⁸³

Још пре доношења ове уредбе, у Народном позоришту је по позиву радило неколико пензионисаних чланова, уз образложење да су неопходно потребни Позоришту. Били су то: Добрица Милутиновић, Ана Паранос, Марија Гошић и Јован Србуљ. Главна контрола оспаравала је овакво запошљавање, али доношењем горње уредбе обезбеђено је правно покриће, па су се уз ова 4 нашла још 3 пензионисана члана Народног позоришта: Александар Туцаковић (солиста опере), Милош Црвенчанин и Свегозар Гајић, чланови оркестра.⁸⁶

Октобра 1941. године, одлуком Одељења за пропаганду ПМС, отпуштено је 9 чланова Народног позоришта: др Ерих Хецел, Властимир Антоновић, Живојин Томић, Анте Боглић, Лина Бурза, Момчило Томовић, Александар Бурза, Лепосава Јовановић и Евица Виг. На списку за отпуштање били су још и Александар Трембовелски и Славко Срећковић, али они су остали у Позоришту доказавши да су на њих неправилно примењени чл.182 Закона о чиновницима и Одлука Савета комесара С.К. бр. 645/41 о пријему и отпуштању чиновника.⁸⁷

Јован Поповић поставио је, 8. септембра 1941. године, Милана Стојановића за генералног секретара Народног позоришта, с тим да уз ту дужност и даље обавља послове редитеља Дrame.⁸⁸ Већ 5. децембра га је сменио и на његово место поставио Николу Трајковића.⁸⁹ Обавештавајући Дирекцију драме о томе, Поповић је рекао:

"Г. Трајковић ће вршити дужност генералног секретара са овим овлашћењима:

1. да врши надзор над радом целокупног особља старајући се да се сви послови правилно и на време извршују;
2. у случају моје спречености прима публику и чланове позоришта по разним молбама и жалбама које се упућују мени, достављајући их надлежним шефовима на реферат и мишљење, односно на припремне радове за моју одлуку;
3. да у погледу унутрашње поште која се односи на интерни рад потписује разрађена и од мене, у погледу њихове садржине већ потписана административна решења а по наређењу Комесара Народног позоришта и
4. да води евиденцију прихода и расхода свих претстава ради припремања извештаја за мене."⁹⁰

М.С. бр.2047, 27. 11. 1941. (Сл. новине, бр.136, 26. 12. 1941).

АС, НП, 1577/41, 1657/41, 2821/41, 3781/41.

⁸⁷ АС, НП, 2244/41, 2445/41, 2506/41, 2700/41.

⁸⁸ АС, НП, 1274/41.

⁸⁹ АС, НП, 2960/41.

Исто.

За свог секретара, односно секретара управе позоришта, поставио је Михаила Васнћа, члана Дrame."

Најужу управу Народног позоришта Поповић је променио новембра 1941. године. Прво је за шефа балета, уместо Анатолија Жуковског, поставио Велизара Гођевица (5. новембра), затим за в.д. директора Опере Светомира Настасијевића, уместо Рудолфа Ертла (12. новембра) и на крају Боривоја Јевтића за в.д. директора Дrame, уместо др Душана Милачића (24. новембра).⁹²

О репертоару Народног позоришта коначну реч давали су Немци, тачније њихово пропагандно одељење "Југоисток". Преамбициозни Вељковићев нацрт репертоара за 1941/42. годину већ је помињан, али нема података да ли су га Немци разматрали и какав су став заузели. Није познат ни званичан став Немаца о листи комада предажених за извођење, поднетој у јесен 1941, која је изгледала овако:

<i>Срећни дани</i>	<i>Клуб родитеља</i>
<i>Матура</i>	<i>Госпођа жели да види Пабста</i>
<i>Коштана</i>	<i>Породица Бло</i>
<i>Улични свирачи</i>	<i>Покојник</i>
<i>Елга</i>	<i>Буца</i>
<i>Моја кћи твоја кћи</i>	<i>Отмено друштво</i>
<i>Моји ђетићи</i>	<i>Понор</i>
<i>Јлако је мушкарицима</i>	<i>Ћидо</i>
<i>Подвала</i>	<i>Зона Замфинова</i>
<i>Три свежја из села</i>	<i>Бечлија у харему</i>
<i>Отмица Сабинанке</i>	<i>Жорж Данден</i>
<i>Каплар Милоје</i>	<i>Хасанагинти</i>
<i>Отитинско дете</i>	<i>УЈЕЖ</i>
<i>Др•</i>	<i>Свет</i>
<i>Гастонова свадба</i>	<i>Несуђени зетови</i>
<i>Сеоска лола</i>	<i>Два цванџика</i>
<i>Хамлет</i>	<i>Ивкова слава</i>
<i>Разбојник</i>	<i>ЈЈепа пустиловина</i>
<i>Ајша</i>	<i>Вода са планине</i>
<i>Скамполо</i>	<i>Народни посланик</i>
<i>Ја сам убица</i>	<i>Посао је посао</i>

⁹¹ АС, НП, 1044/41. Управу Народног позоришта у ширем саставу чинили су: управник као шеф уметничких, административних и финансијских послова; генерални секретар; директори Дrame и Опере; редитељи; диригенти; сценографи (позоришни сликар) и главни технички шеф.

ј

АС, НП, 2454/41, 2582/41, 2761/41. - Видети биографије Светомира Настасијевића, Боривоја Јевтића и Велизара Гођевица, прилог П/2.

Сплетка и љубав
Избирачица
Смучање на суву
Наша деца
Два лопова
Чергарски живот
Флорентински илешир
Нервозна жена
Каријера канцелисте Винцинга
Срећа са друма
Крчма на друму
Ја ћу бити твоја
Деда на продају
Два црти
Докле буде Бања ЈЈуке
Учитељ боксовања
Присни пријатељ
Мајчин благослов
Јунак дана
Контролор спаваћих кола
Диран-диран
Госпођица из кафане
Печалбари
Дундо Мароје
Узорни муж
Лесковчанин у Паризу
Учитељ Манча

Зулејка
Љубавно писмо
Част
Усред бела дана
Протекција
Шопенхауер
Сиви
Киша
У цветној Шпанији
Сто милиона долара
Кад то не сме нико знати
Хенрик други
Бадње вече
Миш
Госпођа Сан Жен
Меркаде
Паук
Стари каплар
Анђеоска жена
Чвор
Цар Ђира
Све за мајку
Хирургија
Моја жена нема шика
Врачара Божана
Поклони брдских вила
*Отело*⁹³

За разлику од осталих позоришта, Нушићева дела иису играна у Народном позоришту у Београду за време немачке окупације 1941-1944. године. Прави разлози нису познати, али вероватно су Немци тако желели. У предлозима репертоара Нушић није заобилажен. Напротив. Већ га је Вељковић уврстио у Нацрт драмског репертоара за 1941/42 (*Свет, Пут око света, Др, Покојник, Кстлар Милоје*), а ни Поповић га није изостављао у својим нацртима. У поменутој листи комада, за које се од Немаца тражило одобрење да ли могу да буду играна, Нушић је заступљен чак са седам дела (*Каплар Милоје, Опитинско дете, Др, Покојник, Ујез, Свет и Народни посланик*), за сезону 1942/43. Поповић је предложио само

(ан Нушићев комад (*Кнез Иво од Семберије*), док у Нацрту драмског репертоа Народног позоришта 1943/44. Нушића није било.⁴⁴

У сезони 1941/42. у Народном позоришту изведена су следећа дела:

1. "ФИГАРОВА ЖЕНИДБА" - комична опера; аутор: Волфганг Амадеус Моцарт; режија: Рудолф Ертл; сценографија и костими: Владимир Жедрински; диригент: Освалд Бухолц (од септембра 1942. Херман Шредер, а од октобра 1943. Рихард Милер ЈТампертс) Премијерна обнова изведена 1. 10. 1941.
2. "ЕЛГА" - драма; аутор: Герхарт Хауптман; режија: др Ерих Хецел; сценографија и костими: Владимир Жедрински; музика: Миховил Логар; хорска припрема: Милан Бајшански
Премијера изведена 3. 10. 1941.
3. "ВЕРТЕР" - опера; аутор: Жил Масне; режија: Рудолф Ертл; сценографија и костими: Владимир Жедрински; диригент: Мирко Полич Премијерна обнова изведена 4. 10. 1941.
4. "ЖИЗЕЛА" и „БАЛЕТСКИ ДИВЕРТИСМАН" - романтични балет; аутор: Адолф Шарл Адам; кореограф: Анатолиј Жуковски; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Драгутин Ризнић
Премијерна обнова изведена 8. 10. 1941.
5. "НЕСУЂЕНИ ЗЕТОВИ" - комедија; аутор: Славомир Настасијевић; режија: Милан Стојановић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић
Премијера изведена 10. 10. 1941.
6. "БАЈАЦО"- опера; аутор: Руђер Леонкавало; режија: Мирко Полич и "КАВАЛЕРИЈА РУСТИКАНА"- опера; аутор: Пиетро Маскањи; диригент: Мирко Полич
Премијерна обнова изведена 18. 10. 1941.
7. "МАТУРА"- драма; аутор: Ладислав Фодор; режија: Владета Драгутиновић; сценографија и костими: Милица Бешевић
Премијерна обнова изведена 19. 10. 1941.
8. "У ЦВЕТНОЈ ШПАНИЈИ"- комад са музиком и игром; аутор: Хозе Фелиу Кодина; режија: Владета Драгутиновић; декор: Миомир Денић; костими: Владимир Жедрински; кореографија: Анатолиј Жуковски; диригент: Милан Бајшански
Премијерна обнова изведена 24. 10. 1941.
9. "СИЛФИДЕ" - балет; аутори: Фредерик Шопен и М. Фокин "ВАЛПУРГИСКА НОЋ" - балет; аутори: Шарл Франсоа Гуно и Ф. Жуве "БОЛЕРО"- балет; аутори: Морис Равел и Б. Романов; режија и кореографија: Анатолије Жуковски; декор: Владимир Жедрински; костими: Милица Бабић-Јова-

⁹⁴ АС, НП, 611/41, 5501/43; *Српска сцена*, II, 1942/43; А. Радовановић - Ј. Стевановић, *Реконструкција годишњака Српског народног позоришта у Београду за сезону 1941/42*, *Театрон* 108, 1999, 32-33. - Фебруара 1943, Гита Предић је од Управе Народног позоришта званичним путем тражила уплату новчаног износа на име тантијема за изведена Нушићева дела, али јој је одговорено да од почетка окупације на сцени Народног позоришта није играно ниједно Нушићево дело-АС, НП, 963/43.

- новић; Бабић; диригент: Освалд Бухолц (од 1942. Јулиус Ковалски, од 1943. Карл Лист, а 1944. Давор Жупанич)
Премијерна обнова изведена 1. 11. 1941.
10. "УСРЕД БЕЈА ДАНА" - комедија; аутор: Паул Хелвиг; режија: Владета Драгутиновић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић
Премијера изведена 11. 11. 1941.
11. "СЕВИЉСКП БЕРБЕРИН"- комична опера; аутори: Чезаре Стербини и Ђоакино-Антонио Росини; режија: Никола Цвејић-Владин; сценограф: Миомир Денић; костими: Милица Бешевић; диригент: Освалд Бухолц
Премијерна обнова изведена 24. 11. 1941.
12. "ЈУБИЛЕЈ" - комедија; аутор: Момчило Милошевић; режија: Милан Стојановић; сценографија: Сава Рајковић
Премијерна обнова изведена 14. 11. 1941.
13. "СУНЧАЊЕ НА СУВУ" - комедија; аутор: Курт Бортфелд; режија: Милан Стојановић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић
Премијера изведена 2. 12. 1941.
14. "ПОСАО ЈЕ ПОСАО" - драма; аутор: Октав Мирбо; режија: Вера Греч и Поликарп Павлов; сценографија и костими: Владимир Жедрински
Премијера изведена 12. 12. 1941.
15. "ЋИДО" - комад са музиком и певањем; аутор: Јанко Веселиновић; драматизација: Драгомир Брзак; музика: Даворин Јенко и Станислав Бинички; режија: Душан Раденковић; сценографија: Сава Рајковић; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Милан Бајшански
Премијерна обнова изведена 20. 12. 1941.
16. "У ДОЛИНИ МОРАВЕ" - стилизовани балет; аутор: Светомир Настасијевић и "НА ЧАСУ БАЛЕТА" - балетска игра; аутори: Јохан Штраус-син и Јозеф Ланер; режија и кореографија: Анатолиј Жуковски; сценограф: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: др Ханс Хернер (од маја 1942. Карл Лист)
Премијера изведена 3. 1. 1942.
17. "ТОСКА" - музичка драма; аутори: Викторијан Сарду и Ђакомо Пучини; режија: Никола Цвејић-Владин; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Јован Србуљ (од 1942. Освалд Бухолц, а од 1943. Франц Јунг)
Премијерна обнова изведена 26. 1. 1942.
18. "ТАРТИФ" - комедија; аутор: Жан Батист-Молијер; режија: Велимир Живојиновић-Масука; сценограф: Владимир Жедрински; костими: Милица Бабић-Јовановић
Премијера изведена 10.2. 1942.
19. "ИЗБИРАЧИЦА" - комедија; аутор: Коста Трифковић; режија: Владета Драгутиновић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић; музика: Војислав Илић; кореографија: Анатолиј Жуковски
Премијера изведена 5. 3. 1942.

20. "ПОДВАЈА" — комедија; аутор: Милован Глишић; режија: Душан Раденковић; сценографија: Ананије Вербицки; костими: Милица Бабић-Јовановић
Премијерна обнова изведена 13. 3. 1942.
21. "СТО МИЛИОНА ДОЛЛАРА" - комедија; аутор: Ханс Кубијер; режија: Јован Гец; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић
Премијера изведена 10. 4. 1942.
22. "БОЕМИ" - опера; аутори: Ђузепе Ђакозо и Ђакомо Пучини; режија: Никола Цвејић-Владин; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Освалд Бухолц (од 1943. Паул Сикст и Рихард Милер-Лампертс)
V Премијера изведена 18. 4. 1942.
23. "ВЕРНА СЕНКА" — комедија; аутор: Дарио Никодеми; режија: Владета Драгутиновић
Премијерна обнова изведена 24. 4. 1942.
24. "СВЕ САМЕ ЛАГАРИЈЕ" - комедија; аутор: Ханс Швајкерт; режија: Владета Драгутиновић
Премијера изведена 15. 5. 1942.
25. "КИР ЈАЊА" - шалвива игра; аутор: Јован Стерија Поповић; режија: Страхина Петровић
Премијера изведена 20. 6. 1942.
26. "УОБРАЖЕНИ БОЛЕСНИК" - комедија с балетом; аутор: Жан Батист Молијер; режија: Вера Греч и Поликарп Павлов; сценографија: Миомир Денић; костимографија: Милица Бабић-Јовановић; кореограф: Нина Кирсанова; диригент: Милан Бајшански
Премијера изведена 4. 7. 1942.

Народно позориште уврстило је у репертоар за 1941/42. и представе које је изводило пре окупације: *Срећне дане* (Клод Андре Пижеа), *Когитану* (Боре Станковића), *Уличне свираче* (Паула Шурека), *Зону Замфирову* (Стевана Сремца), *Супругу* (Јаноша Бокаја) и *Последњи спрат* (Алфреда Жериа).¹⁵ Два дела, *Понор* (Гончарова) и *Отело* (Шекспира), која су се налазила на листи одобрених комада и била обухваћена репертоаром, а потом и увежбавана, скинута су с репертоара - *Понор* највероватније због руског аутора, а *Отело* из расистичких побуда. Режијер је у оба случаја био Јурије Ракитин. Када је у питању *Отело*, пажњу заслужује један текст објављен у *Српској сцени*:

"У Бремену је, у тамошњем Позоришту, изведен, половином маја [1942], Шекспиров 'Отело' који је превазишао све досадашње успехе овог Позоришта, особито оне који се односе на инсценацију класичне литературе. Улогу Отела тумачио је Вили А. Клајнау, који Отела није приказао као варварског Црнца који урличе, него као љубазна и племенита јужњака вреле крви. Стога ова жртва Јагова није чак ни у сцени Дездемониња убиства изазивала одвратност, него само сажалење. Јага је тумачио Волфганг Енгел, иначе познат као генијални приказивач Мефиста. Његов Јаго је као

мачка окретан, ђаволски саткан, хладан, безосећајан, доследан чак и у солственом уништењу. То је необично оштра слика отеловљене злоће. Редитељ 'Отела' Ханс Та-нерт уоквирио је сцену у интересантно бојадисан оквир који је са пројектованим позадинама давао свима сликама врло упечатљив утисак венецијанског доба."⁹⁶

На репертоару се иналазила и *Охридска легенда* - балет у четири чина Стевана Христића, чију је премијеру најавио Рудолф Ертл и то већ за јануар 1942, у згради код Споменика.⁹⁷ Ово дело Христић није успео да заврши на време, тако да није изведено.

Када је Јован Поповић преузео дужност управника Народног позоришта, 25. августа 1941, зграда на Врачару још није била оспособљена за рад, а о матичној згради код Споменика да се и не говори. Ситуацију можда најбоље осликава следеће писмо в.д. техничког шефа Миомира Денића, упућено управи Народног позоришта почетком августа 1941. године:

"Сматрам за потребно да изјавим Управи Народног позоришта следеће:

до данас поред више усмених и писмених интервенција нисам добио задовољавајуће одговоре на постављена тражења; па због тога нисам у стању да сносим одговорност за рад Техничког одељења Народног позоришта.

Најнеопходнија питања која је потребно решити да би овај отсек могао да функционише јесу:

I) исплата припадности техничком особљу које су у задоцњењу већ два месеца, а поред минималних плата. То задоцњење је убиствено за све чланове - техничког особља. Поједини, већином најбољи радници дају самостално отказе и као способни налазе егзистенцију и ван куће.

II) преправка зграде администрацијом је тако успорена да кућа неће бити способна зарад 1 септембра 1941 године.

III) кредити су у неопходне набавке и ако одобрени административним компликацијама доведени су у питање а самим тим доводе у питање и целокупни рад Позоришта.

IV) Начин буџетирања нарочито материјалних издатака — затим систем компликованих операција, које одређује закон о државном рачуноводству доводе такође рад Позоришта до апсурда.

Због свега тога немогућно ми је да и даље сносим било какву одговорност за рад у техничком одсеку овога Позоришта."⁹⁸

Већ 6. септембра 1941. стигло је ново писмо од Миомира Денића, у којем се износи проблем заштите позоришне имовине и нужност подизања магацина за декор:

"Част ми је извести Управу да су магацини декора у гаражи Београд и при згради код Споменика 6 априла 1941 год. изгорели, тако да данас Управа поседује само један приручни магацин у згради Мањежа и магацин Сликарнице. Овај задњи служи само за шкарт декоре из кога се према потреби појединих инсценација узима потребан материјал.

Српска сцена, бр. 19. 1. 7. 1942. Није искључено да је *Отело* скинут с репертоара због болести редитеља Јурија Ракитина, а не из расистичких побуда.

⁹⁷ *Српска сцена*, бр. 1,1. 10. 1941; АС, НП, 940/41, 5977/42.

⁹⁸ АС.НП, 803/41.

Ни у време пре рата простор за магацине није био довољан да подмири редовне потребе тако да је декор вечито страдао услед селења па је због тога врло брзо био руиниран и на сцени бедно изгледао. Тиме је уједно био умањен ефекат који је декор требао да изазове.

Данас када је материјал дупло скупљи и када је извођење једне инсценације скопчано са огромним трошковима и потешкоћама, потребно је да се ово најбољније питање реши изградњом једног магацина при Мањежу и једнога при сликарници на постојећем земљишту.

Друга болна тачка јесте Сликарница. Кров, ма да је од нашег особља после бомбардовања поправљен прокишњава; зграда од бондрука има огромних фуга; електрична инсталација дотрајала; дрвенарија иструлела; патос се потклобучио; канализације нема; грејање сведено на минимум и друго. У оваквим просторијама и оваквим условима немогућно је изводити према програму инсценације већег стила, а бојазан је да и особље под оваквим приликама у здравственом погледу не страда, а у погледу рада не да капацитет који је Управи у данашњем времену потребан.

Молим Г. Комесара да се за ова два врло озбиљна питања заузме код надлежних при Министарству грађевина и издејствује подизање магацина, а за Сликарницу да се образује стручна комисија која ће утврдити горе постојеће стање као и несигурност од пожара у њој смештеног декора и текућег материјала за обраду.

Сматрајући ова два питања као неодложна и хитна подносим Г. Комесару овај реферат с молбом на даљу надлежност.

Достављајући горњи реферат Техничког шефа, част ми је умолити да се нађе могућност да се ова заиста болна питања позоришта и државне имовине реше најповољније по државне интересе.

Раније Управе чиниле су по овом питању неколико пута претставке, али никад им се на сусрет није излазило. Зато је услед спорости администрације, један велики део декора, који је најскупљи део државног-позоришног инвентара, скоро три месеца стајао на киши и под снегом. И док се тадашњи надлежни министар није сам лично уверио о овоме, није подигнут магацин за декор.

Управи је част умолити да се овог пута заштити позоришна имовина у подигну магацини за декор. Исто тако молим да се комисијски прегледа сликарница и учини све што је потребно, јер оваква какваје сад прети опасност или да се сруши или запади."⁹⁹

Денићево писмо Поповић је проследио Министарству грађевина.¹⁰⁰

Свечано отварање Народног позоришта, односно зграде Мањеж на Врачару, требало је да се обави 21. септембра 1941. године. О томе сведочи једно Поповићево писмо упућено др Валтеру Груберу, директору ДНБ (немачке новинске агенције). Писмо се односи на штампање *Српске сцене* и у њему се, поред осталог, каже:

"Управа овог Позоришта има част известити Вас да намерава, почевши са 20 септембром о.г., издавати као свој званични орган 'СРПСКУ СЦЕНУ' (лист који је и раније излазио под називом 'СЦЕНА').

⁹⁹ АС,НП, 1190/41.

¹⁰⁰ Исто.

1) Часопис ће излазити сваких петнаест дана, сваког 1 и 15 у месецу, на 32 странице ситног текста и са илустрацијама из актуелног репертоара, имаће корице у боји (са садржином броја, фогомонтажом неке од премијера и са огласима) и уметак са недељним репертоаром и листом сваке претставе. Српска сцена бавиће се искључиво позоришним питањима, доносиће рекламе о новим комадима (писци, режија, диригенти, инсценација), краће натписе из историје Народног позоришта и позоришне белешке о страним и српским драмским новитетима и важнијим позоришним догађајима;

2) 'Српска сцена' штампаће се у штампарији 'Гундулић', власник Воја Симић, Краља Петра 54;

3) Уредник и одговорни уредник часописа биће г. Боривоје Јевтић, књижевни референт и редитељ Народног позоришта (државни чиновник) а сарађиваће чиновници и чланови Народног позоришта;

4) Издавач и власник часописа је Управа Народног позоришта, односно Народно позориште у Београду;

5) Часопис ће се продавати само у фоајеу Народног позоришта, по цени од 4 динара по броју.

Управа моли за хитно решење овој молби, како би се 'Српска сцена' могла одмах дати у штампу и могла ући у продају на дан 21 септембра о.г. приликом свечаног отварања Народног позоришта."¹⁰¹

Зграда Народног позоришта Мањеж на Врачару коначно је започела рад 1. октобра 1941. Године, извођењем премијерне обнове *Фигарове женидбе* Волфганга Амадеуса Моцарта. Следећег дана изведена је *Когитана* Боре Становића, а 3. октобра премијерно *Елга* Герхарта Хауптмана. Појавио се и први број часописа *Српска сцена*, у чијем се уводнику износе циљеви часописа:

"У врло запаженој и много дискутованој релацији Позориште у *морачном животу поједтсс народа*, француски писац Жан Копо подвргао је, непуну годину пре данашњег рата, свестраној анализи питање даљег развића савременог позоришта. Он утврђује да је савремени човек злоупотребио своју интелигенцију, он се више не стара за своје духовно развиће и свој духовни напреда, његов једини циљ је - хаос у природи... Отуда је и његово позориште савршено промашило свој главни циљ: место да служи људском усавршавању и поузданим духовним напорима, који човека чине сарадником на делу Творчевом, оно је постало поприште естетских игрија, разговора у сликама, разоткрића без смисла. анализа, описа и утисака, или, што је још горе, поприште сушних техничких експеримената. Стога савремено позориште, еготистично у основу, не налази право одјека у људској души; оно није у могућности да одговори човеку на вечито питање о суштини његовог Ја. А без тог одговора нема велике драмске уметности, дакле ни право позоришта.

'Не може један народ', вели Копо, 'постати велики, ако своме позоришту не указује довољно части.' А то указивање части није ништа друго до тражење праве драмске садржине која ће духу једног народа моћи да постане 'свакидашњи хлеб', ни пошто да му буде отров.

Реч је, дакле, о новом позоришту и о новом духу у таквом позоришту. Отуда то ново позориште неће остварити они позоришни мајстори који прибегавају једном

¹⁰¹ АС.НП. 1465/41.

формалном позоришном принципу, принципу техничке природе, него они који буду у могућности да преобразе целокупни дух драмске уметности, и то да га преобразе у идеалистичком смеру. 'Ако хоће да и даље живи и да врши свој вековни морални и друштвени утицај', закључује Копо, 'позориште треба да постане народско, популарно да служи људима за веровања, за надања, за племенита осећања. Овакво једно огњиште топлине могуће је наћи само у једној религији љубави'.

Ставили смо ове, готово програматске, речи једног позоришног човека на чело уводног написа, свесни судбоносних тренутака које српски народ данас преживљује. Оне могу да послуже као путоказ у једну свестрану обнову српског културног живота (нарочито оног стваралачког карактера) који се мора враћати својим чистим националним основима да би се уопште могао одржати. У тим огромним напорима око успостављања прекинутих веза са основним елементима наше националне културе, позориште ће играти, бесумње, велику улогу као најефикаснији инструмент културног напретка. Оно је ту улогу играло, често, и у нашој прошлости, пожртвовано, мисионарски, без предаха. Играће је и у нашој будућности која ће бити онаква каквом је ми будемо стварали, користећи се искуствима последњих трагичних догађаја.

Народно позориште, као матица целокупног српског позоришног живота, осећа у потпуности тешки задатак који данас узима на себе у интересу обнове српске стваралачке културе, и у приликама потпуно новим, и у односима сасвим измењеним. Отварајући поново своје двери српској позоришној публици, оно, после вишемесечне паузе, пуне брига и напора око основних материјалних питања, у првом реду питања обнове сопствене куће, негује живу жељу да да подстрека српском стваралачком духу који је у недавној прошлости био често занемариван и неразумно пренебрегаван. Али да се, подједно, користи и свима стваралачким тековинама оних великих народа, првенствено суседних, који су и у нашој прошлости, нарочито у прве дане стварања нове српске књижевности, вршили плодне утицаје на наше нове самоникле културне манифестације.

Том циљу треба да послужи и овај позоришни часопис коме претходе дуге и часне традиције у овоме смеру. Сматрајући да је позоришна уметност збир свих уметничких напора, и највиших, у пространој културној области једног народа, овај часопис ће настојати да даје верно огледапо разних и многообразних позоришних треперења, тако утицајних, али и толико пролазних. И да послужи, пре свега и изнад свега, оном начелу које истиче Жан Копо, а које је присно и особено српској народној души."¹⁰²

У помињаном напису немачког листа *Донауцајтун?* од 7. децембра 1941, којег је преведеног на српски гренела *Српска сцена*, о почетку сезоне у Народном позоришту у Београду каже се, поред осталог, да се "тенденција нове управе манифестује нарочито у репертоарској политици која треба да продуби немачко-српске културне односе". Даље се истиче да сезона није случајно отворена *Фигаровом женидбом* В. А. Моцарта, већ да је то "у вези са датумом 150-годишњице од смрти Моцартове који бележи цела просвећена Европа".¹⁰³ Чланак се завршава речима: "Сразмерно учињеним напорима,

¹⁰² *Српска сцена*, бр. 1, 1. 10. 1941.

¹⁰³ *Српска сцена*, бр. 8. 16. 1. 1942.

пријем доеадашњих представа од стране београдске публике превазишао је сва ишчекивања Управе. Он надмашује приходе најбољих досадашњих сезона што је, бесумње, доказ не само потребе овакве једне културне установе него и позитиван аргумент да је нова репертоарска политика садашње управе наишла на опште признање културне београдске публике".¹⁰⁴

Поводом прославе стогодишњице прве позоришне представе у Београду, Народно позориште је 20. децембра 1941. изашло са *Бидом* Јанка Веселиновића и Драгомира Брзака. *Српска сцена* пропратила је овај јубилеј серијом написа под насловом "Позоришни људи о позоришној култури".

Говорећи о позоришној уметности, Стеван Христић истиче:

"Позоришна уметност је најприснија и најпопуларнија уметност у нашем народу. Она је у правом смислу народна уметност. У првим почетцима глумили су млађи чиновници, студенти и други грађани, а други, који нису сами глумили, посуђивали су или су поклањали своје ствари позоришту и у томе су се утркивали. Однос публике и позоришта био је присан, искрен, простодушан и без претензија.

Српско народно позориште постало је на тај начин једна од најзначајнијих културних националних тековина и дуго време је било културно народно мезимче. Ранијих година, када је сваки просвећени дом био претплаћен на Српску књижевну задругу, на српске књижевне часописе и када се скупљале домаће библиотеке, и Народно позориште је имало своје сталне абоненте. Позориште је тада било део општег друштвеног живота.

Из тога разлога Позориште је имало национални карактер и дошло је до свога израза.

Та велика позоришна еволуција дала је сјајна глумачка имена као што су Тоша Јовановић, Бачвански, Мандровић, Милка Гргурова, Вела Нигринова, Милорад Гавриловић, Чича-Илија Станојевић, Сава Тодоровић, Зорка Тодосићка, Цоца Ђорђевић и други. Овом реду припада и наш популарни Добрица Милутиновић. Мислим да можемо очекивати и даљи развој нашег Народног позоришта под условом да се оживи традиција ове велике епохе, да се чува дилетантизма, сензације као циља и бирократисања."¹⁰⁵

Момчило Милошевић придавао је велику важност изналажењу "чисто нашег позоришног израза" и додао:

"Да узмемо само један пример. Ако данас неки писац само мало зачепрка по типовима наше средине, одмах се повиче: 'Личи на Нушића!' Тако чак понекад кажу и позоришни људи који одлучују о судбини Позоришта. Али, кад ствар размотримо изближе, видимо да то не личи на Нушића, него да најчешће тај утисак оставља 'нушићизам' наше позорнице: начин на који глумци приказују типове наше средине, како говоре, како се крећу; начин како редитељ обрађује комад, итд. Доиста, један од важних задатака Народног позоришта јесте стварање нашег позоришног стила, али тај стил не сме се везивати за једног писца или једног глумца, ма колико он био значајан, него мора бити израз заједничког уметничког схватања свих јединки које учествују у позоришном оживљавању дела.

¹⁰⁴ Исто.

¹⁰⁵ *Српска сцена*, бр. 6, 16. 12. 1941.

у вези са предњим, требало би приступити и ређавању питања говора иа нашој позорници, о чему је већ било речи у јавности. Са те позорнице мора да се чује најчистији и најлепши српски језик, са изговором који ће служити као модел за све друге наше позорнице и за публику.

Уосталом, сва ова разматрања заслужују више редова. Засад, поновићу још једном: главно је прихватити оне који се посвећују позоришној уметности - *наравно, ипак по принципу одабирања најбољих вредности* - како би се повећао број стваралаца и појачао стваралачки замах.¹⁰⁶

Тодор Манојловић, поред рада и воље, највећи значај за усавршавање театра даје љубави.

"Једино она" - како каже, "може да да крила и полетне енергије вољи и раду; у позоришту, у уметности - као и у свим осталим областима живота. Данас, нарочито, ми то осећамо двоструко и стоструко. Срећом је то — и у томе је један од првих и најпозитивнијих симптома регенерације нашег позоришта - осетила и *наша публика*. Она поново пуни, у густим масама, као што је то и некада чинила, гледалиште и аплаудира, жарко, одушевљено, нашој драмској уметности, дајући тиме, и управи, и глумцима, и писцима живог потстрека и полета за успешан стваралачки рад. Са тим новим полетом љубави и одушевљења улазимо у *друго столеће* нашег театра — који ће, верујемо у то чврсто, и у будуће, часно и славно испуњавати своју велику национално-културну мисију."¹⁰⁷

Никола Трајковић говорио је о прохујалом столећу и задацима који стоје пред позориштем:

"Једно столеће можда није велико временско раздобље, али за нас, Србе, много значи. Колико је наша, и политичка и културна историја пуна догађаја! Па и наше Позориште шта је све преживело, колико промена, колико напретка! Замислимо само оне наше омладинце 40-тих година прошлога века, њихове културне прилике, њихова уметничка схватања и могућности. Замислимо, ако хоћемо, и ту малу и загушљиву салу, одушевљене дилетанте, сиромашну и примитивну позорницу, па публику са славима и либадетима! А дели нас само једно столеће! За многе друге народе тај временски период много не значи, али за нас? Пре тога времена ми смо имали само Јоакима Вујића и Стерију који тек ствара, а Немци већ Гетеа и Шилера, Французи чак и Игово романтично позориште, а да не помињемо раније писце.

Наше позориште тежило је увек да оствари многе националне, моралне и културне задатке. И успевало је кад више кад мање. Зависило је од прилика. Често је чинило гигантске кораке, па спотицало се, враћало. Било је и грешака, грехова, да признамо. И вољних и невољних. Било је сјајних енергија, лепих талената, писаца и глумаца, умних људи који су га водили. Али често су га и спречавали, кочили му дах; било је пуно љубави, неисцрпне воље, али и љубоморе и зависти, меда и горчине. Као и у многоме другом.

Шта мислимо да би требало још да се уради? Пре свега данас треба рећи: не допустити да умре, јер оно је болесник, као и сви ми! А затим, много љубави и воље, још Стерија, Бачванских, Малетића! А да стане у ред великих европских уметничких

¹⁰⁶ Исто.

¹⁰⁷ Исто.

жаришта још више снаге, воље, љубави и много, много рада писаца, глумаца и његових управљача.

Да ли је Српско позориште остварило задатак од његових оснивача? Јесте. Увек је у тешким временима било оно што су ти дивни људи хтели: народно! У уметничком погледу отишло се даље но што су они могли и замислити. Али да ли је то довољно данас? То је друго питање, на које се овако и овом приликом не може одго-

»¹⁰⁸

ворити.

Светомир Настасијевић поручио је:

"Да Народно позориште у Београду постане и у правом смислу *Српско народно позориште*, потребно је одмах прикупити све наше националне људе који *осећају* и *знају* шта је *позориште* и дати им могућности да се ту развијају и раде. Одабирати све што је најбоље, *српско* и *позоришно*, и у смислу извођачком, и то стално истављати напред и приказивати као пример новим позоришним нараштајима и новој позоришној публици."¹⁰⁴

На крају, оштро критикујући рад Народног позоришта у периоду између два светска рата Владета Драгутиновић, је дао предлоге шта би требало учинити да се Позориште врати на прави пут:

"После прошлог рата делатност Позоришта је разтрзана, неравна, неконзеквентна. Без јасне оријентације у своје задатку, Позориште у раздобљу између прошлог и данашњег рата није налазило свој прави смер. Кариеристичка и сујетна настојања наше поратне средине унела су безглавост у критеријум о уметности и култури. Више се није знало (или се није хтелo знати) шта је уметност и у чему се састоји мисија Позоришта. Томе су свесно или несвесно допринели и они који су за позориште писали, и они који су га водили, и они који су у њему играли, као и они који су га гледали. Бивало је, овде - онде, часних изузетака и поштених уметничких подухвата, али и ти изузеци дизали су обесхрабрено руке, и по неумитном нагону самоодржања утапали се у свемоћну масу. У том материјалистичком раздобљу између два рата била је од пресудног значаја по опстанак Позоришта и њено величанство каса. А каса, то је укус улице.

Данас се налазимо на прекретници. Позориште треба упутити поново здравим смерницама. Нашој генерацији припада та велика част и та велика одговорност.

Шта би требало урадити да се Позориште врати на прави пут? Мислим, прво, истерати из њега нездраву и површну улицу са ниским прохтевом: Хлеба и забаве! Не поводити се за материјалним успесима Позоришта. Пуна каса не значи увек добар уметнички рад и постигнут мисионарски циљ. Напротив. Да би Позориште било сачувано од тиранског меценатства улице, треба му буџетом обезбедити плућа којим дише. Затим, извршити селекцију домаћег репертоара од наших класика до данас и дати само оно што је достојно прве државне сцене. Опремити тај одабрани материјал на основу стечених искустава у савременим сценским схватањима и техничким творевинама. Ми данас имамо зато услова, а наш домаћи репертоар има богатих и примамљивих сценских елемената за искоришћавање.

¹⁰⁸ Исто.

Исто. Мишљење Владимира Велмар-Јанковића већ је цитирано.

Избору страног репертоара прилазити са највећом обазривошћу. Бити строг нарочито у избору комада из савременог страног репертоара. Првенствено је за препоруку, бесумње, страни класични репертоар о коме је устаљен општи критериум. То би био покушај да се поставе основе здравог укуса код широке масе.

Не заборавити у исти мах ни на унутарње санирање позоришног организма. Тај сложени апарат треба прочистити од двадесетогодишњег наноса разноврзних званичних и незваничних утицаја на Позориште. Без милости ампутирати све оно што се у Позоришту не налази по својој индивидуалној вредности. Иначе у њему нема здравог живота.

Управа, најзад, треба да буде на висини и да се оспособи за ону дивну хармонију између оних који за Позориште пишу, оних који у њему делују и оних који га гледају, онако како је то било у временима кад је Српско народно позориште било прави народни храм уметности и културе."¹¹⁰

Народно позориште у Београду, будући да је било државна установа, није имало своју крсну славу. Тако је било до 1942. године, када је позоришна управа с Јованом Поповићем на челу, одлучила да за крсно име Народног позоришта узме име Светог Јована Крститеља. Овај потез био је потпуно у духу позоришне политике која је тада вођена. Поповићеве речи на прослави прве крсне славе Позоришта, 20. јануара 1942, најбоља су илустрација за то:

"Сматрам за бескрајно пријатну дужност што могу, моја господо, да вас у име Управе Позоришта поздравим као госте наше куће, овог храма уметности, и да вам се искрено и од срца захвалим на великој пажњи коју сте нам указали својим присуством на данашњи дан.

Српско народно позориште, које је у духу започете обнове Србије, већ заорало дубоко у своју прву бразду на пољима позоришне уметности, прославља данас своју прву славу Св. Јована. Управа Позоришта желела је да именом свеца Крститеља крсти период обнове нашег првог Театра који је пре неки дан прославио сто година свога живота, и да тиме, Божјом помоћу, видно обележи једно ново доба које ће нашем толико драгом Театру донети срећнију будућност и оспособити га да у тој будућности испуни своје узвишене задатке, своју национално-културну мисију.

Дани нашег срозавања, који су претходили слому, учинили су да је и Позориште у томе времену поклекло и скренуло са свог исправног пута. Тим више је потребно да данас нови људи са новим и здравим погледима приступе, са религиозним осећањима дужности и једном снажном вером, његовој обнови. Зато данашња позоришна слава има једно симболично значење.

У животу једнога народа позориште значи веома много. Данас, кад се под окриљем Великонемачког Рајха ствара нова Европа, нов свет, васпитна улога позоришта је још много значајнија. Оно мора бити претходница нове уметности, нове књижевности, новог друштва. Само тако схваћено, позориште може бити од користи по прогрес нашег националног и културног живота. Само тако позориште може корисно послужити за здрав развој наше омладине и њену спремност да у новоме свету понесе са чашћу своје име.

Нека нам данашња наша Слава помогне у тим нашим настојањима."¹¹¹

¹¹⁰ Исто.

¹¹¹ Српска сцена, бр. 9. 1. 2. 1942.

Јован Поповић је, као и претходни управник Народног позоришта Момир Вељковић, захтевао пуштање чланова Народног позоришта из заробљеништва. Он је просто засипао гшсмима немачке окупационе власти, пре свега војног заповедника Србије. Већ 25. августа 1941. упутио је једно такво писмо, чији текст дајемо у целости:

"Војном заповеднику у Србији,
Оделење за пропаганду 'С'
Београд

Комесар Народног позоришта у Београду моли Господина Војног Заповедника Србије да благоизволи наћи пута и начина, да се чланови Народног позоришта, који се сада налазе у немачком заробљеништву, а који су за уметнички и технички рад Народног позоришту неопходно потребни, ослободе из ропства.

То су следећи чланови:

1. МИЛРАД Ђ. ЈОВАНОВИЋ, први басиста опере, носилац већег дела оперског репертоара басовског фаха, без кога се не може замислити почетак сезоне.

Налази се у заробљеништву ОФЛАГ У1/С. ОеГ. N0. 2347

Баракe X1/9

Рођен 6. маја 1898 у Великој Плани - Србија.

Први бас певач, контрактуалац у Народног позоришту - Београд.

Резервни пешадијски капетан I класе, заробљен код Ваљева.

Жена му Добрила Јовановић -Жоржа Клемансоа 10-Београд.

2. ВЕЛИМИР П. ЈОВАНОВИЋ, технички директор Народног позоришта, који је сада за време оправке позоришта код Споменика нарочито потребан и неопходан као стручњак, пошто се као такав налази већ 20 година на том послу у Народног позоришту.

Налази се у заробљеништву ОФЛАГ \1/В. ОеГ. N0. 1828

Баракe X1/9

Рођен 7. маја 1892 у Чичевачкој - Чехословачка.

Технички директор IV групе у Народног позоришту - Београд.

Резервни пешадијски капетан I класе, заробљен код Шапца.

Жена му Евгенија Пинтеровић-Јовановић, Цвијићева 29 - Београд.

3. ПРЕДРАГ В. МИЛОШЕВИЋ, диригент опере, који диригује нарочито мозартовски репертоар, а сем тога рад у позоришту без њега, због недостатка диригентата, не би могао да се нормално врши.

Налази се у заробљеништву ОФЛАГ VI/В. ОеГ. N0. 3755 Баракe XXV

Рођен 4. фебруара 1904 у Књажевцу - Србија.

Диригент опере, VII групе у Народног позоришту - Београд.

Резервни пешадијски интендантски потпоручник.

Није ожењен, издржава своје старе родитеље.

Народно позориште почело је своје пробе 20. аугуста о. год. и зато моли Господина Војног заповедника Србије, да се изволи својим великим ауторитетом заузети за ослобођење ових најнеопходнијих и нарочито потребних чланова Опере.

Београд, 22. августа 1941.

Комесар Народног позоришта
Јован Поповић"²

Захтеви су слати и за остале заробљенике: Мату Милошевића, Светолика Никачевића, Сташу Беложанског, Симу Лакетића..., али узалуд."¹

Право на принадлежности за заробљене чланове имале су њихове супруге, односно најужа породица. У случају да се запосле, као што је то учинила супруга Сташе Беложанског, Босиљка, професор гимназије, то право се губило.¹¹⁴

У сезони 1941/42. из заробљеништва се вратио само Андреја Мирославски, контрактуални члан Оперског хора. Јавио се на дужност 26. фебруара 1942. године.¹¹⁵ У заробљеништву је јуна 1942. умро Велимир П. Јовановић, дугогодишњи технички шеф Народног позоришта у Београду. Према писању *Српске сцене*, њему је било одобрено да се врати из ропства, али га је смрт затекла пред сам полазак кући.¹¹⁶ У италијанском заробљеничком логору умро је Витомир Богвић.

Захваљујући сачуваним документима, у могућности смо да кажемо коју реч више о припремању представа у суровим окупационим условима, о свакодневном животу у позоришту, о збивањима иза кулиса.

Јован Поповић је по сваку цену желео да заведе рад и ред у Народно позоришту, по мерилима ондашњег времена, односно окупационо-нацистичком моделу. Донео је посебну наредбу о раду и реду. Омиљено административно средство биле су му окружнице, изричите наредбе, чија је садржина саопштавана сваком члану понаособ, а он је својим потписом потврђивао да му је садржина наредбе позната и да је у потпуности прихвата.

Као пример, цитирамо једну Поповићеву окружницу од 17. новембра 1941. године.¹¹⁷

"И поред моје наредбе бр. 2281/41 о раду и реду, извесни чланови долазе на пробе и претставе у великом закашњењу, чиме ремете цео рад и тиме се добар ток претстава доводи у питање.

У последње време приметио сам да извесни службеници и то, нажалост, они који би требало да предњаче добрим примером, долазе на пробе и претставе у напиптом стању.

¹¹² АС, НП, 1018/41.

¹¹³ АС, НП, 3318/41, 176/42, 669/42, 1305/42, 1306/42. Видети прилог бр. 11/7.

¹¹⁴ АС, НП, 2476/41.

¹¹⁵ АС, НП, 827/42.

¹¹⁶ *Српска сцена*, бр. 18, 20. 6. 1942.

¹¹⁷ АС, НП, 2970/41.

Такви поступци не само да руше достојанство члана и као човека и као уметника, већ у највећој мери штете углед саме установе.

Овакве поступке нећу трпети више.

Ово је последша опомена од моје стране оним службеницима који сами не умеју да схвате своје дужности, с тим да ћу у првом наредном случају сваког таквог члана - службеника - казнити највећом новчаном казном коју прописује Закон о чиновницима и Уредба о Народном позоришту. А у случају поновљене грешке биће дотични члан отпуштен из државне службе.

Молим Д^а предње саопштите на потпис целокупном драмском особљу па акт потписан вратите Управи".¹¹⁸

Јоваи Поповић захтевао је апсолутну послушност и неретко је долазио у сукоб са својим најближим сарадницима. Један од првих са којим се сукобио био је технички шеф Миомир Денић. Његова писма Поповић је, како је већ речено, затекао на свом столу чим је постављен за управника Позоришта. Незадовољан што се проблеми које је изнео у писмима споро решавају, Денић је захтевао да буде повучен са дужности техничког шефа и сценографа, што је Поповић прихватио и 6. октобра 1941. уручио му решење о постављењу за хонорарног члана Опере! То решење девет дана касније потврдило је Пропагандно одељење ПМС.¹¹⁹ Схвативши шта га је снашло, Денић се вратио свом послу у Технички одсек, али се поново сукобио са Поповићем и 15. новембра поднео нову оставку, следеће садржине:

"Молим Управу да ми изволи уважити оставку на дужност техничког шефа са мотивацијом: да нисам у стању да извршавам обавезе које ми Управа поставља у односу на текући репертоар а с обзиром на капацитет који радионице могу дати под околностима у којима се налазе.

Управи је довољно позната обимност мога рада као вршиоца дужности техничког шефа у времену од ових седам месеци и успех да из тако рећи рушевина оспособим са својим особљем зграду за нормалан рад, створим један фондус и солидан сликарски репертоар, спасем што се могло спасти и централизујем особље из обеју зграда.

За све ово време нисам имао ни часа слободног, ни под каквим видом нисам искоришћавао Управу, нити за извршење радова добивао ма од кога икакве инструкције и сугестије, већ све радио из чисте љубави према позоришту и уметности.

Зато, данас не могу дозволити и не дозвољавам никакве алузије нити критике на мој рад, јер позитивно верујем да нико у Позоришту под оваквим околностима није у стању да једновремено прими на себе велики део одговорности око обнове зграде код Споменика и врши све оне дужности и исправно, и поштено, и уметнички, које сам ја вршио као сценограф, шеф сликарнице и технички шеф.

Међутим, како сам стекао уверење, да Управа мисли да од себе не дајем све, уз то и разне апузије од чланова блиских Управи, молим Управу да ме разреши свих осталих дужности изузев сценографске."¹²⁰

^{1,8} АС, НП, 2622. Видети прилог бр. 11/9.

¹¹⁹ АС, НП, 1877/41, 2082/41; 2083/41.

¹²⁰ АС.НП, 2611/41.

Миомир Денић је 31. децембра 1941. године добио решење које је тражио. Постављен је за контрактуалног службеника-сценографа, али је прихватио да обавља и послове шефа Техничког одсека.

О Јовану Поповићу греба говорити и на други начин. Ако је већ захтевао рад и ред, зна се по чијем налогу, он се морао изборити за спровођење репертоарског плана, припрему сваке премијере, одигравање сваке представе, како зна и уме. И не само то. Морао се изборити за плате, намирнице, огрев, цигарете..., за колико-толико нормалне услове живота особља. А то је било врашки тешко, јер нема лепих окупација.

Из докумената се поред осталог, може сазнати како је било тешко доћи до костика, декора и реквизите. За премијеру комада *Тидо*, члан опере, Божидар Митровић, путовао је по налогу управе Народног позоришта у Ваљево, Обреновац и околна места како би набавио адекватну гардеробу: 42 пара сеоских опанака, 28 тканица, 30 пари чарапа и 10 кецеља.¹²¹ За *Смучање на суву*, преко Школе за телесно васпитање обезбеђене су и скије и учитељ скијања (Бора Јовановић),¹²² док се за премијеру балетске представе *На часу бачета* 3. јануара 1942, на једвите јаде дошло до балежских патика. Испоручило их је у последњи час Државно хрватско народно казалиште за суму од 10.000 куна.¹²³ Балетске патике су се, иначе, за време окупације веома тешко набављале. Народно позориште их је, осим у Загребу, куповало и у Будимпешти. Тамо је обично путовао Рихард Вестермајер, секретар Оперe. По шперплоче се ишло у Земун или су се тражиле директно од Немаца, док је право умеће било набавити стилске завесе, америкен штоф и сл. И наизглед обичне ствари, као што су сапун, шећер, брашно (за сликарницу), свињска маст (за демасковање), цигарете (за представе) и др., није било лако набавити. Да би се до њих дошло била су потребна одобрења разних централа (за шећер, текстил, дрво, хемијске производе, обућу), Дирекције за исхрану (ДИРИС), Управе државних монопола и директно Немаца (Фелдкомандантура 599 или Одељење за пропаганду "Југоисток"). Јован Поповић се није устручавао да тражи од Немаца све што му је недостајало за представе, али они нису баш тако често излазили у сусрет.

Због недостатка патика, дешавало се да поједини чланови Балета врше пробе у својим ципелама и оделима. У једној изјави коју је поводом тога дао управи Позоришта 26. марта 1942, Димитрије Парлић је навео:

"Био сам у својим, за данас скупоценим ципелама, јер ове сезоне управа ми није дала ниједан пар патика, а својих личних више немам. Тога дана све старе патике по наређењу господина управника биле су послате шустеру."¹²⁴

¹²¹ АС.НГ1,3099/41.

¹²² АС,НП, 1693/41.

¹²³ АС, НП, 3695/41.

¹²⁴ АС, НП, 1330/42.

Милош Ристић је изјавио: "Ове сезоне потрошио сам 6 пари балетских патика из моје личне својине. Имам још само један пар на пола поцепан, али он ми је потребан за моје личне вежбе."¹²⁵

Када је Злата Ђунђенац поломила лепезу од слонове кости на представи *Тоска*, Поповић је 25. марта 1942. издао Наредбу о чувању реквизите и других ствари, у којој је наглашено да ће свако морати да надокнади штету коју направи.¹²⁶

Пошто је у шестоаприлском бомбардовању 1941. године изгорела и музичка архива Народног позоришта, тешко је било доћи до партитура за оперска и балетска дела. Тај проблем решен је тако што је Народно позориште закупљивало нотни материјал на годину дана од накладе "Албини" из Загребa коју је заступала Магдалена Марковић. За свако дело склапан је посебан уговор, па је тако за 1942. годину склопљено укупно 18 уговора. Добијени нотни материјал никоме се није могао уступити. Цене су биле од две до четири хиљаде динара по делу, а некада чак и више.¹²⁷ Дешавало се, међутим, да ни наклада Албини не поседује нотни материјал за нека дела. Забележено је да је управник позоришта Јован Поповић тражио и добио од Бечке опере партитуру за *Отмицу из Сераја* В. А. Моцарта.¹²⁸ Било је случајева, додуше ретких, да су приватна лица нудила нотни материјал на продају. Тако су од Соње Пеић из Београда откупљене партитуре за десет опера за само 880 динара.¹²⁹

Шестог априла 1941. изгорели су и позоришни клавири. Када је Београдско железничко музичко друштво уступило клавир Народног позоришту на послугу, до Позоришта на Врачару, на молбу Јована Поповића, транспортовали су га Немци, тачније Транспортна управа Вермахта за Југоисток, новембра 1941. године.¹³⁰ Нешто касније купљена су још два клавира, један марке "Сонор", од Николаја Добровољског, а други марке "Стинг оригинал" од Влајка Иванишевића. Оба су плаћена по 25.000 дин.¹³¹

Зграда Народног позоришта на Врачару осигурана је за 1942. годину код Општег осигуравајућег друштва "Југославија". Цена осигурања износила је 30.444 динара.^{1,2} Претходно је Комисија за процену вредности имовине Народног позоришта, са Рашом Плаовићем на челу, поднела следећи извештај:

1. Вредност зграде на Врачару - гледалиште и позорница
- без инвентара.....1.200.000 дин.
2. Вредност зграде у којој су смештене канцеларије.....100.000 дин.
3. Вредност зграде у којој је магацин.....300.000 дин.

¹²⁵ Исто.

¹²⁶ АС, НП, 1315/42.

¹²⁷ АС, НП, 446/41, 2278/41, 2348/41, 3920/41-3937/41.

¹²⁸ АС, НП, 592/42.

¹²⁹ АС, НП, 4/42.

¹³⁰ АС, НП, 2596/41, 2682/41.

¹³¹ АС, НП, 823/42, 874/42. Видети прилог 11/19.

¹³² АС, НП, 3555/41.

4. Вредност намештаја гледалишта.....	100.000 дин.
5. Вредност намештаја позорнице.....	120.000 дин.
6. Вредност електричних инсталација са апаратима.....	550.000 дин.
7. Вредност позоришне реквизите.....	100.000 дин.
8. Вредност канцеларијског намештаја.....	45.000 дин.
9. Вредност позоришне гардеробе.....	750.000 дин.
10. Вредност декора који је у згради.....	70.000 дин.
Укупна вредност у згради на Врачару.....	3.335.000 дин.

У зфади код Споменика:

1. Вредност музичке архиве.....	1.300.000 дин.
2. Вредност драмске архиве.....	1.200.000 дин.
3. Вредност позоришне оружарнице.....	150.000 дин.
Укупна вредност у згради код Споменика.....	2.650.000 дин.
Вредност сликарнице и магацина са декором.....	1.500.000 дин.
Свега за осигурање.....	7.485.000 дин.

и словом: седам милиона четири стотине осамдесетпет хиљада динара.¹³³

После доношења Уредбе о пријављивању, утврђивању и процени ратне штете,¹³⁴ пријавио се велики број чланова и сарадника Народног позоришта. Тако је Јозефа Старковска тражила одштету за изгорели клавир који је изнајмљивала Народном позоришту, Георгије Јурењев и његова ћерка Нели Шолте-Јурењева за костиме, обућу, перике и др. за неколико опера, Злата Ђунђенац-Гавела такође за оперске костиме и друге ствари, Јосиф Пешек за обоу, машине и алат, Јован Петшел за флауту и др.¹³⁵ Списак би био дуг, али није познато да ли је ико наплатио одштету.

Повереник цензуре у Народном позоришту за сву званичну преписку био је у почетку шеф администрације Драгомир Остојић, а од краја августа 1941. Михаило Васић, секретар управника Народног позоришта. Половином марта 1942. године донета су посебна упутства за поверенике цензуре.¹³⁶ " Месец дана касније она су измењена, утолико што је "званична пошта српских власти и установа на подручју војног заповедника Србије ослобођена цензуре".¹³⁷

Број запослених у Народном позоришту у Београду је варирао. Тако у званичном извештају управе од 28. априла 1942. стоји да је бројно стање државних службеника у Народном позоришту на дан 15. априла 1942. године 387, од чега 79 чине разврстани, а 308 контрактуални. Месец дана раније помињана је бројка од 450 запослених, слично као и месец дана касније.¹³⁸

¹³³ АС, НП, 1045/41.

¹³⁴ Сл. новине. бр. 96 од 8. 8. 1941.

¹³⁵ АС, НП, 638/41, 1628/41, 1952/41, 2020/41, 2184/41.

¹³⁶ АС, НП, 1100/42. Видети прилог Н/13.

¹³⁷ АС, НП, 1647/42.

¹³⁸ АС, НП, 1944/42, 839/42, 4209/42.

У Народно позорниште увек је неко долазио, неко га напуштао, неко добијао отказ, а неко узалуд покушавао да постане његов члан. Није било лако положити аудицију. Септембра 1941. Стигли су Реља Ђурић из Сарајева и Сима Илић из Загреба, који су појачали ансамбл драме.¹³⁹ Из Скопља је стигла Вукосава Бајић, шаптач.¹⁴⁰ Још неколико избеглица запослио се у Народном позоришту: Момчило Родић (Драмски хор), Иван Ивановић (Оперски хор) и Љубо Сабљић (Оперски хор), Вера Ракић (кројачица), Марко Вуковић (декоратер и ложач), Мирко Почуча (сликар), Раде Полојац (декоратер), Александар Бајац (статиста) и Србобран Николић (електричар).¹⁴¹

Међу избеглицама се налазио и Владо Зељковић, који је већ играо у Народном позоришту у Сарајеву. Његови покушаји да постане члан Народног позоришта у Београду били су узалудни. Аудицију је безуспешно полагао чак четири пута (два пута 1941. и два пута 1943. године).¹⁴²

У сезони 1941/42. и пред почетак сезоне 1942/43. чланови Народног позоришта постали су поред осталих: Војислав Илић, диригент и корепетитор, Сима Јанићијевић, глумац, Лазар Јовановић, оперски певач, ЈБубица Јанићијевић, глумица, Вера Петрић, глумица, Рут Нидербахер, баперина, Стеван Боднаров, вајар и Живојин Петровић, који се вратио из Ниша и постао најпре шеф рекламе, а потом сценограф.¹⁴³

Светислав Ив. Динуловић конкурисао је за члана Оперског хора, али није задовољио па је примљен за статисту,¹⁴⁴ док су за волонтере примљени Јован Глигоријевић (Опера), Драгутин Гостушки (Драма), Јоланда Ђуричић-Гание (Драма), Капиталина Апостоловић (Драма), Хелена Пиноци (Балет) и Сава Рајковић (сликар). Сви они касније су углавном постали чланови Народног позоришта.¹⁴⁵ Полазници Школе за примењену уметност такође су неколико месеци радили у сликарској радионици као волонтери.

У великој групи статиста, примљених првих месеци 1942. године, налазио се и Предраг Тасовац.¹⁴⁷

Народно позориште у овом периоду напустио је Владимир Жедрински, сликар, који је новембра 1941. прешао у Хрватску,¹⁴⁸ затим Боривоје Недић, књижевни референт, који се вратио у Министарство просвете,¹⁴⁹ док је изве-

¹³⁹ АС. НП. 1277/41, 1331/41. 1413/41.

¹⁴⁰ АС, НП. 1251/41.

¹⁴¹ АС, НП, 1934/41, 1885/41, 2435/41, 3589/41, 3855/41, 3857/41, 597/42, 2413/42, 2496/42, 4934/42, 1148/42, 2496/42, 4934/42.

¹⁴² АС. НП. 1449/41. 3275/41. 3251/43, 3945/43.

¹⁴³ АС, НП, 3702/41, 3442/42, 3901/42, 4834/42, 2077/41. 2476/42. 2082/41, 1826/41, 986/42, 1202/42.

¹⁴⁴ АС. НП, 2504/41.

¹⁴⁵ АС, НП. 1382/41. 3304/41. 1460/41, 157/42, 1951/41, 657/42.

¹⁴⁶ АС, НП. 760/42.

¹⁴⁷ АС, НП, 528/42.

¹⁴⁸ АС, НП, 2615/41.

¹⁴⁹ АС, НП. 1533/41.

стан број чланова отпуштен због непоштовања уговорних обавеза или недисциплине: Александар Колацио, Вукосава Илић-Колацио (Опера), Нина Местергази (Опера), Димитрије Конради (Опера), Игор Гребеншчиков са још неколико чланова Балета, Миливој Чепић, гардеробер и Јован Радивојевић, служитељ.¹⁵⁰ Душан Раденковић је напрасно умро на дужности, на представи *Биде* 21. јануара 1942. године.¹⁵¹

Посебно је интересантан случај Мирка Полича, редитеља и диригента. Он је почетком децембра 1941. упутио управи Народног позоришта писмо у којем каже да због "живчаног слома" више није у могућности да врши своју дужност. Молио је да му се одобри боловање, а у прилогу је поднео лекарско уверење издато од позоришног лекара Народног гледалишча у Љубљани. Поличевом захтеву није удовољено и он је 9. децембра 1941. године, одлуком Пропагандног одељења ПМС отпуштен из државне службе.¹⁵²

У октобру и новембру 1941. године Народно позориште остало је без 5 чланова руске народности, који су озишли у Руски заштитни корпус као добровољци. Тројица су били чланови Опере (Ћорђе Рот, Виталис Лебедев и Александар Студенцов), Евгеније Дукшински је био оружар, а Никола Машеров статиста Балета. Сви покушаји управе да их задржи у Позоришту нису успели.¹⁵³

Сличним путем кренула су убрзо још два члана Народног позоришта: Србољуб Петровић Хет, сценарист Дrame и Лазар Д. Јовановић, глумац. Они су као добровољци ступили у четничке одреде Косте Пећанца. Хет је био у Ресавско-раваничком, а Јовановић у Подгорском одреду. За разлику од руских добровољаца, њима су на основу објашњења Председништва министарског савета М.С. бр.1293/41 од 9.10.1941. за све време боравка у одредима исплаћиване редовне припадљности.¹⁵⁴

Некако у исто време, Стеван Боднаров, који је у Народно позориште дошао почетком октобра 1941, ухапшен је, по налогу Гестапоа од специјалне полиције као сарадник НОП-а и после саслушања депортован на Бањицу. У забелешци Гестапоа од 16. децембра 1941. речено је: "Управник позоришта Јоца Поповић, наименовао је за декоратера никог другог него комунисту Стевана Боднарова, сликара, који је у Паризу прикупљао прилоге за шпанске комунисте и који је своје убеђење објављивао неуморном комунистичком пропагандом у Београду. Стевана Боднарова не треба само одмах отпустити већ одмах ухапсити, док би требало директора Лепог Јоцу прекорити."¹⁵⁵

¹⁵⁰ АС, НП, 2944/41, 2945/41, 2671/41, 2844/41, 1334/42, 1883/42, 1507/42, 1331/42.

¹⁵¹ *Српска сцена* бр. 10 од 16.2.1942.

¹⁵² АС, НП, 2928/41, 3069/41.

¹⁵³ АС, НП, 2247/41, 2759/41, 2760/41.

¹⁵⁴ АС, НП, 3128/41, 1300/42. Лазар Д. Јовановић остао је у четничком Подгорском одреду од 25. 3. до 30. 4. 1942. године.

¹⁵⁵ ИАБ, Вс)8 (Оеб1аро), В12 (ВоЉагоу б1еуап). Боднаров је ухапшен од стране специјалне полиције у ноћи између 31. децембра 1941. и 1. јануара 1942. године. Саслушање је почело 2. јануара 1942. На Бањицу је доведен 5. фебруара 1942, а пуштен 1. маја 1942. Према са-

У хапшењу Стевана Боднарова главну улогу одиграо је Јосиф Мајзнер, агент Гестапоа, вајар по струци. Радећи за немачку службу безбедности, он је потказивао Немцима колеге из уметничких, културних кругова. Боднарова је оптужио да је комуниста и да скупља прилоге за шпанске борце.¹⁵⁷ Сачуване су и његове пријаве и против Владимира Велмар-Јанковића, тадашњег помоћника министра просвете.

Особље Народног позоришта читало је децембра 1941. следећу окружницу комесара Народног позоришта Јована Поповића:

"Већ дуже времена у Београду је отворена Антимасонска изложба, која је својом огромном посетом доказала опште интересовање. Убеђен да и све чланове наше Куће интересује све оно што је у програму обнове наше земље, као и да цене напоре свих оних који данас раде на изграђивању новог поретка, замолио сам Дирекцију Антимасонске изложбе да нашим члановима изађе у сусрет приликом посете изложбе одредивши им погодно време за посету, као и да им стави на расположење потребне водиче.

Дирекција Антимасонске изложбе обавестила је Управу да је члановима српског Народног позоришта у Београду одредила време колективне посете у среду, 19. о.м., у 10 часова пре подне.

Према томе позивам сво особље да неизоставно буде у среду, у 9 часова пре подне у аули Позоришта на Врачару, одакле ће корпоративно, са управом на челу, отићи на Антимасонску изложбу.

Ово саопштити свом особљу Позоришта на потпис.

Београд, 6. децембра 1941. г

Комесар Народног позоришта
Јован Поповић"¹⁵⁸

А поводом концерта Народног позоришта "Песме и композиције једног немачког војника", на којем су, поред осталих, учествовали, Зденка Зикова, Злата Ђунђенац и Станоје Јанковић, Владан Сотировић у *Новом времену* пише:

"Није чудо, дакле, ако немачки војник, као најрепрезентативнији представник немачког народа, поред свог позива негује музику. Није чудо ако музика и песма и стваралачки уметнички рад сачињавају део његовог живота. Ретко кад смо видели чете немачких војника да пролазе улицама не певајући. Немачком војнику песма је увек на уснама и он је пева мушки и осећајно. Приликом својих победничких похода немачке армије су увек носиле собом и нове песме и свака нова победа носила је собом низ нових лепих песама..."¹⁵⁹

чуваном сећању. пуштен је изненада. без образложења. Његов уговор с Народним позориштем поништен је 20. марта 1942, уз образложење "да се од 1. јануара 1942. не јавља на дужност", ИАБ, ШВ, ЗР, 1У-0-115/2; 1ЈаВ, Књиге бањичког логора, књ. 4, бр. 4198, МГ, 208; АС, НП, 1235/42.

¹⁵⁰ Н.О.С. IV, 483, 580.

¹⁵⁷ Исто.

¹⁵⁸ Театрон бр. 108, 1999.

¹⁵⁹ Ново време. 18. 1. 1942. Видети и В. Марковић. Театри окупирани престонице.... 206.

Крајем марта 1942. Пензионисани су Радомир Плаовић, Рудолф Ертл, Иван Брезовшек и Јелисавета Каракаш-Попова, док је др Душан Милачић разрешен службе у Народном позоришту и упућен на рад у Девету мушку реалну гимназију у Београду.¹⁶⁰

Зима 1941/42. била је изузетно хладна. Да би се пробало и играло, морао се обезбедити угља. Јован Поповић упутио је 3. децембра 1941. године акт министру народне привреде Михаилу Олћану, у којем га обавештава да су радови на рестаурацији позоришне зграде код "Кнежевог споменика ушли у завршну фазу и да је ради исушивања зграде потребно обезбедити 50 вагона угља". На крају је нагласио "да представе у згради код Споменика треба да почну 25. децембра 1941. како је наређено од команданта Београда, г. Кајзенберга".¹⁶¹

После само два дана Поповић је ноново писао Олћану, понављајући да 25. децембра 1941. зграда код Споменика почиње са радом, али је истовремено упозоравао да зграда на Врачару троши дневно преко 1.000 кг угља. На крају, Олћан је одобрио Народном позоришту 80 вагона угља.¹⁶¹

Јован Поповић је настојао да обнови Библиотеку Народног позоришта, која је уништена приликом бомбардовања Београда 6. априла 1941. године. Позвао је "све суграђане којима је на срцу судбина Народног позоришта, а који су у могућности да га помогну, да издвоје из својих библиотека све књиге које би могле бити корисне Позоришту".¹⁶² Посебним актом обратио се Државној штампарији, молећи је да донесе одлуку да се Народном позоришту поклоне сва њена издања у једном примерку, а драмски текстови, речници и енциклопедије у више примерака.¹⁶³ Обраћао се и Универзитетској библиотеци и још неким установама. За Позоришну библиотеку био је, иначе, задужен Раша Плаовић, а замењивао га је секретар Дrame Слободан А. Јовановић.¹⁶⁴

Одлуком управе Народног позоришта, одигране су три представе за Зимску помоћ и то: *Пајаци* (18. 10. 1941.), *Несуђени зетови* (21. 10. 1941.) и *Улични свирачи* (28. 10. 1941.). Чист приход износио је преко 50.000 динара.¹⁶⁵

Стални посетиоци Народног позоришта били су сеоски домаћини, гости председника Српске владе Милана Недића, који су сваког четвртка долазили у групама од по педесет и више људи. О једном таквом доласку забележено је:

¹⁶¹) АС, НП, 1283/42, 1316/42. Александар Радовановић и Јелица Стевановић наводе да су Душан Милачић, Раша Плаовић и Рудолф Ертл удаљени из Народног позоришта пре свега јер су били масони. - А. Радовановић - Ј. Стевановић, *Реконструкција позоришног годишњака 1941/1942 годину*, *Театрон*, бр. 108, 1999, 28.

¹⁶¹ АС, НП, 2912/41.

¹⁶² АС, НП, 2997/41.

Српска сцена бр. 4, 16.11.1941.

¹⁶⁴ АС, НП, 2828/41.

¹⁶⁵ АС, НП, 2340/41.

¹⁶⁶ АС, НП, 2329/41.

"Педесет угледљих, сеоских домаћина из Бogaтића и Поцерине били су ових дана гости председника владе М. Неђића. Према одређеном програму они су, између осталих привредних и културних установа у Београду, посетили и Српско народно позориште у Београду и присуствовали, 27. марта, поподневној претстави Настасијевићеве комедије 'Несуђени зетови'. Угледни сеоски гости дошли су у Позориште у пратњи др Лазара Прокића, шефа активне пропаганде у Одељењу за пропаганду Претседништва српске владе, који им је представио управника Позоришта Јована Поповића. Бурно поздрављен, Поповић је зажелио сеоским домаћинима добродошлицу у Позоришту, матици српског културног живота, која данас иде новим путевима и часно врши своје нове и сложене културне задатке у циљу стварања нове Србије. Сеоски домаћини су затим с пажњом саслушали Настасијевићеву комедију и одушевљено јој аплаудирали."¹⁶⁷

Представе Народног позоришта биле су изванредно посећене. Пред билетарницама су често стваране неописиве гужве.¹⁶⁸ Појавили су се и препродавци карата.¹⁶⁹ Популарни глумци и солисти испуњавали су живот Београђана. Они без њих једноставно нису могли. Када је једном приликом (14. априла 1942) отказана представа *Сто милиона долара* због болести Миливоја Живановића, носиоца једне од главних улога, то је био прави шок. Забринута публика толико се интересовала за здравље свог љубимца да је и *Ново време* реаговало чланком: "Необична болест глумца Живановића. Извадио два зуба и отекло му цело лице тако да не може на бину".¹⁷⁰

Штампа је са доста похвала писала о централној српској културној установи, али неки интервјуи чланова Позоришта у *Обнови*, *Новом времену* и *Понедељку* засметали су управи. На један од њих, који је Мирко Милисављевић дао *Понедељку* и који је објављен 13. априла 1942, реаговао је директор Дrame Боривоје Јевтић:

"Већи део ових интервјуа потиче од 'младе екипе' нашег Позоришта којој, изгледа, није довољно што о њој сама Управа води деликатну бригу, и што о њој и београдска штампа пише у самим епитетонима. Ова 'екипа' сматра да и она сама, у низу 'интервјуа', треба да упозори београдску публику на своје величанствене уметничке квалитете и на блештави сјај својих звезда. Резултат ове маније је некритично и неукусно самохвалисање и самопроцењивање које не служи на част овој високој Установи. Ако се сви чланови, много заслужнији и уметнички вреднији од ове 'екипе' која има још много да учи и ради, нарочито у смеру развијања уметничке аутокритике, буду угледали на манире нашег глумачког подмладка, наша ће штампа постати поприште глумачких сујета

¹⁶⁷ *Српска сцена* бр. 13, 1.4.1942.

⁶ Видети чланак из *Обнове* од 10.2.1942. Видети прилог 11/12. Иначе, током фебруара 1942. изведене су следеће представе: *Усред бела дана* (1 пут), *У долини Мораве* и *Балетски дивертисман - фрагменти класика* (2 пута), *Супруга* (1 пут), *Тоска* (5 пута), *Несуђени зетови* (1 пут), *Тидо* (4 пута), *Бајацо* и *Ватургиска ноћ* (2 пута), *Јубилеј* (1 пут), *Тартиф* (премијера и 4 репризе), *Смучање на суву* (2 пута), *Срећни дани* (1 пут), *Севиљски берберин* (1 пут), *Елга* (1 пут) и *Кавалерија рустикана* и *Валтургијска ноћ* (1 пут).

Ново време, 3. 3. 1942. Видети прилог 11/12.

Ново време, 16. 4. 1942. Видети прилог бр. Н/15.

И личних некритичких оцена. Предвиђајући сличне случајеве и сматрајући их штетним до нормалан рад у Позоришту, Уредба о позоришту забрањује да члан ове Установе може давати штампи било какве изјаве о себи и о своме раду.

Напомињем да је изјава г. Милисављевића у извесним пасусима чак и безобразна, па би га по овој ствари требало саслушати.

Поводом овог конкретног случаја молим Управу да понови већ једном дату забрану о кореспондирању чланова са штампом и да упозори ансамбл да ће се ова врста кривица одмах новчано кажњавати, без претходних саслушања. Евентуалне изјаве чланова могуће су само по одобрењу надлежних директора, односно пошто их они претходно цензуришу.¹⁷¹

Штампа је повремено писала и о позоришној публици. Тако је *Обнова* у броју од 21. фебруара 1942. констатовала: "Мада наш свет све више посећује позориште, ми још немамо праву позоришну публику".¹⁷²

Управник Народног позоришта одређивао је висину тантијема за поједина дела. Новчани износи за тантијеме у почетку су уплаћивани преко старих удружења (Удружење југословенских драмских аутора УЈДА и Удружење југословенских музичких аутора УЈМА), а затим преко новооснованог Ауторско-правног посредништва. Примера ради, аутор *Несуђених зетова* Славомир Настасијевић добијао је за то дело на име тантијема 15% бруто прихода од сваке изведене представе, исто као и Момчило Милошевић за *Јубилеј*, док су за балетско дело *У долини Мораве* Светомира Настасијевића тантијеме износиле 7,5%. Тантијеме за музику компоновану за неко драмско дело обично су износиле 2—3%.¹⁷³

Када је крајем марта 1942. започело са радом Српско сатирично позориште "Бодљикаво прасе", велики број чланова Народног позоришта тражио је одобрење за учешће у том позоришту. Пошто је захтев стигао и од Милоша Ристића, директор Оперe Светомир Настасијевић одговорио је: "Г. Ристића сматрам као најбољег српског играча, врло талентованог и са великом техничком спремом, али он се сувише појављује на разним концертима и приређивањима који не одговарају његовој уметности. Зато сам мишљења да му се не одобри суделовање у позоришту 'Бодљикаво прасе' које има своје вредности и своје оправдање и своје нарочите тежње и сврхе, које немају никакве везе са балетом."¹⁷⁴ Без обзира на такво мишљење Светомира Настасијевића, Јован Поповић је Милошу Ристићу и свима осталима одобрио учешће у 'Бодљикавом прасету'. У периоду од 26. марта до 10. маја 1942, тамо су, поред Милоша Ристића, наступали следећи чланови Народног позоришта: Аца Цветковић, Јован Танић, Софија Нешић, Вера Костић, Јован Стефановић, Јелена Корбе, Слободан Страјнић, Ира Васиљева, Даница Живановић, Велимир

¹⁷¹ АС, НП, 1655/42.

¹⁷² Видети прилоге XX/1 и XX/2.

¹⁷³ АС, НП, 908/41, 909/41, 2182/41, 2638/41, 19/42, 580/42, 977/42.

¹⁷⁴ АС.НП, 1311/42.

Бошковић, Јелисавета Колесиикова и Александар Маринковић.¹⁷⁵ Ништа није помогло ни мишљење директора Дrame Боривоја Јевтића "да чланови Дrame наступају у Бодљикавом прасету и без питања и да су неодржива два принципа - да су једни чланови изузети од својих обавеза према овој кући, док се други новчано кажњавају ако случајно пропусте вршење једне од прописаних обавеза".¹⁷⁶

Ипак један случај, боље рећи скандал, није могао проћи незапажено. Његов виновник био је Јован Танић. Шта се заправо догодило можемо прочитати у извештају министра просвете Велибора Јонића, упућеног 27. априла 1942. изванредном комесару за персоналне послове Танасију Динићу. Јонић је известио да је Танић, као водитељ "Шареног програма" у Сатиричном позоришту "Бодљикаво прасе", рецитовао песму Ђуре Јакшића "На ноћишту" и после сваког стиха, уз ласцивне покрете, додавао речи "спреда, од позади"..., те је то изгледало овако:

"Студена ме киша бије... (спреда, од позади)

Већ васиели дан; - Ој прими ме, крчмарице... (спреда, од позади)

У твој лепо стан!..." - итд.

"Ни најтежа јеврејска деструкција не би деструктивније деловала од овога", закључио је министар просвете и напоменуо да је Јован Танић не само члан Народног позоришта, већ и службеник Одељења за пропаганду при Председништву Министарског савета, те да као такав треба да буде уклоњен из државне службе.

Изванредни комесар за персоналне послове Динић одмах је упутио молбу председнику Министарског савета да нареди начелнику Одељења за пропаганду да спроведе истрагу, односно да се и Танић и редитељ представе позову на одговорност. Неколико дана касније шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић доставио је управнику Народног позоришта наређење да се хитно саслуша Јован Танић и поступи по захтеву министра просвете. Управник Народног позоришта Јован Поповић поступио је по наређењу, а шеф Недићеве пропаганде Перић известио је вишу инстанцу, следећим речима:

"У свом саопштењу управник Народног позоришта у Београду, г. Јован Поповић изјавио је: Мишљења сам да је заиста Танић начинио скандал са песмом Ђуре Јакшића, због тога а нарочито и због података у политичком погледу, који се утврђују из акта Мин. просвете к. бр. 1014/42, као из извештаја в.д. директора драме пов. бр. 12/42, а најзад из признања самог Танића у приложеном саслушању, мишљења сам да га треба уклонити из државне службе и са њим раскинути уговор који има као контрактурални члан Народног позоришта".¹⁷⁷

¹⁷⁵ АС.НП, 2201/42.

¹⁷⁶ АС, НП, 2063/42.

¹⁷⁷ АС, НП, 2491/42; О овом догађају писао је и Миодраг - Мија Илић у фелтону *Вечерњих новости* "Игре кажњене смрћу" 14 - 31. 5. 2007.

Танић је разрешен службе у Народном позоришту 28. маја 1942. Године на основу одлуке Изванредног комесара за персоналне послове II бр. 350 од 22. маја 1942, која гласи:

"Претседништву Министарског савета
Одељењу за пропаганду
Београд

У вези Вашег акта Пов. бр. 5 од 19. маја 1942. год, част ми је известити да сам својим решењем II Бр.350 од 22 маја 1942, на основу § 1 тач.4 и § 6 Уредбе о уклањању национално непоузданих службеника из јавне службе, отпустио из државне службе и да губи стечена права ЈОВАНА ТАНИЋА, члана Народног позоришта у Београду, и службеника Одељења за пропаганду Претседништва Министарског савета.

Ради извршења мога решења према именованом, под данашњим [датумом] доставио сам акт са решењем у изводу о отпуштању Господину Министру просвете, а Ви се овим обавештавате ради извршења мога решења над именованим уколико је службеник Одељења за пропаганду Претседништва Министарског савета.

Изванредни комесар
Танасије Динић¹⁷⁸

Иначе, у тачки 4 члана 1 Уредбе о уклањању национално непоузданих службеника из јавне службе, по којој се Танић у ствари и терети, каже се да не могу остати у јавној служби "... сви саботери, т.ј. они службеници, који су немарни и несавесни и који на служби не испољавају вољу и осећања да им је стало до што скоријег оздрављења и обнове Србије". У чл. 6 Уредбе само је наглашено да се "извршење Уредбе поверава Комесару за персоналне послове, с тим да су његове одлуке извршне".¹⁷⁹

После удаљења из Народног позоришта, Танић је и даље уживао пуну подршку Одељења за пропаганду Председништва Министарског савета, остао у позоришту "Бодљикаво прасе" и до краја окупације без икаквих сметњи бавио се хумористичко-кабаретским послом.

Стање у Балету било је веома лоше. Анатолије Жуковски писао је Јовану Поповићу почетком априла 1942. године,: "Под оваквим околностима, које сам имао ове сезоне, онемогућен је мој рад са балетом. Рефлектирам на уговор у идућој сезони само у случају ако управа омогући дисциплину и организацију у раду балета".¹⁸⁰

Убрзо се и шеф Балета Велизар Гођевац обратио управи Народног позоришта следећим писмом:

¹⁷⁸ АС, НП, 2491/42.

¹⁷⁹ *Сл. новине*, бр. 95, б. 8. 1941. Видети прилог 1/4.

¹⁸⁰ АС, НП, 1460/42.

"За време последњих годину дана напустили су балет Српског народног позоришта без претходног обавештења ови редовни или хонорарни чланови:

Марина Олењмна, Марија Бологовска, Олга Машек, Зора Марковић, Мери Зибина, Марина Шуминска, Мара Хабуш, Владимир Светници, Ђорђе Рајевски, Никола Машеров, Игор Гребеншчиков и Имре Барши. Људмила Миклашевска је претходно известила Управу о своме одласку.

Ова појава забрињује ме у погледу даљег рада нашег балета и ја сам у више махова усмено предлагао, а сада предлагем и писмено, да се предузму мере за попуњавање кадрова и обнављање трупе, јер ће се и то питање поставити једног дана свом жестином.

Од првог дана свог ступања на дужност тражио сам да се ангажује г-ђа Јелена Пољакова, наш дугогодишњи балетски педагог, за давање часова нашим члановима. То је неопходно потребно сваком ансамблу да би се одржавао у кондицији.

Како су постојале извесне административноже препреке остварењу тог програма, јер је г-ђа Пољакова професор Државне средње музичке школе и по закону не може примати поред своје државне плате и хонорар из једне друге државне установе, мислио сам да ће за чланове балета бити довољно ако вежбају свако јутро са г-ђом Јањом Васиљевом, а предлагао сам стварање једног мањег резервног ансамбла састављеног од волонтера (који не би позориште коштали ни пет пара) а који би се свакодневно вежали под руковођством једног балетског педагога.

И ако ствар није била нигде објављена нашло се 10-12 младића све самих извежбаних соколаца, који су имали и физичке предиспозиције за рад који им предстоји као и неколико девојака, што смо и г. Жуковски и ја утврдили приликом аудиције које смо им приредили.

Не треба заборавити да би само једна половина ових младића после рада од годину дана омогућила несметан рад и развој нашег балета јер је оскудица у мушким играчима свуда велика. У балетским студијама код нас долази просечно један мушкарац на 80-100 девојака.

Предлагао сам да се као педагог ове групе ангажује г. Миле Јовановић, хонорарни професор Средње музичке школе, који је већ дао довољно доказа о својим педагошким способностима. Његова је ученица Рут Нидербахер добила прву награду у Бечу на конкурс, његови ученици су неколико чланова нашег балета а и неки наши солисти су вежали са њиме. Сви о њему имају најбоље мишљење као о педагогу, а и ја сам често присуствовао тим часовима да могу донети суд о њима.

И поред мојих честих настојања да се ово оствари остали су моји покушаји узалудни, иако сам у овом питању имао потпуну подршку од стране директора опере.^{1,181}

Привремено решење нађено је у ангажовању балетских уметника, тако да су већ током маја у Народно позориште стигле Нина Кирсанова, Јасмина Пуљо и Рут Нидербахер. Нина Кирсанова практично је постала уметнички вођа Балета.¹⁸²

У сезони 1941/42. неколико солиста Опере гостовало је у "иностраништу". Тако је Меланија Бугариновић певала у Бечкој опери у септембру и но-

¹⁸¹ АС.НП, 1883/42.

¹⁸² АС, НП, 5105/42, 2206/42, 2476/42.

вембру 1941, Душан Ђорђевић у Братислави децембра 1941. и Зденка Зикова у Прагу јануара и фебруара 1942.¹⁸³ Бахрија Нури-Хацић није добила одобрење за гостовање у Анкари, а Злата Ђунђенац у Љубљани.¹⁸⁴ Бојка Константинова поднела је захтев да гостује у Загребу десет дана (фебруара 1942) и запутила се тамо не сачекавши решење Пропагандног одељења. Оно је било негативно, а Константинова је кажњена са четири недеље забране наступа и новчаном казном од 7.000 динара. Окружница о овом случају нашла се на огласној табли.¹⁸⁵

Анатолије Жуковски, првак Балета, путовао је у Берлин, где је спремао течајеве стилизованих и сирових (необрађених) балканских игара у тамошњој Високој школи за игре (Оеи1зће Тап2зчи1е). За месец дана боравка, упоредо је спремао три течаја.¹⁸⁶

О свечаном отварању зграде Народног позоришта код Споменика, 20. јуна 1942. године, већ је било речи. За ту прилику премијерно је изведен Стеријин *Кир Јања*, у режији Страхине Петровића, уједно и тумача главне улоге. О његовој креацији и креацији осталих актера забележено је:

"Кир Јања Страхине Петровића, после великих тумачења једнога Пере Добриновића, Илије Станојевића и Д. Гошића, јесте креација великог, европског стила. Можда је Кир Јања Пере Добриновића био рељефнији, можда као целина остаје незаборавним у сећању, али Страхине Петровић у нијансирању и продубљивању свакога момента ишао је даље и створио је једну савршену ствар.

Одмах поред њега са исто тако високим рангом долази Марко Маринковић у улози Кир Диме. Иако је донекле шаржирао лик свог партнера Кир Јање, он је ову улогу обрадио са таквим савршенством, да се мора примити без приговора. Сцена са бројањем банкнота претставља несумњиво један од врхунаца нашег сценског стварања и служи на част српској глуми, која без икаквог шовинистичког претеривања, може са својим најбољим тумачима да стане без зазора поред позоришних стварапаца великих народа. Исто тако Никола Јовановић као Петар, кућевни слуга, у својој епизодној улози био је одличан. Глумац великог талента из млађе генерације Миливоје Поповић дао је нотароша Мишића који је био и сувише природан и темпераментан за једног пречанског нотароша, кога замишљамо више уштогљеног, извештаченог у стилу војвођанске ноблесе, која је подражавала туђинске манире. Можда је зато крива поставка личности Мишића, од кога се узалуд хтео направити носилац позитивних особина српске расе у супротности са негативношћу претставника уљеза у нашем друштву.

И поред несумњивог талента г-ђе Невенке Микулић и г-це Мире Тодоровић њихово тумачење Јуце жене Кир Јање и Катице његове кћери од прве жене не може се сматрати да је било на истој висини као игра мушких чланова. Углавном њихове креације успеле су, а у колико није успела на пример сцена давање лекција из 'бон-

¹⁸³ АС, НП, 1419/41, 2314/41, 2979/41, 113/42.

¹⁸⁴ АС, НП, 3090/41, 3620/42.

¹⁸⁵ АС, НП, 1868/42.

¹⁸⁶ *Српска сцена*, бр. 13, 1. 4. 1942.

тона' мислимо опет да је више кривица до режије и њеног схвагања стила живота војвођанског малограђанског друштва средином прошлог века."¹⁸⁷

Српска сцена објавила је:

"Гласови наших драмских првака на грамофонским плочама

Пред само отварање обновљене зграде код Споменика снимила је ондашња Радиостаница гласове Управника нашег позоришта г. Јована Поповића и наших драмских првака г-ђе Ане Паранос, Теодоре Арсеновић и г. Добрице Милутиновића. Тако ће за потоње нараштаје бити сачувани гласови наших угледних позоришних људи."¹⁸⁸

Штампа је извештавала да се ради и на оснивању музеја Српског народног позоришта.¹⁸⁹

Поводом свечаног отварања обновљене зграде Народног позоришта код Споменика, у Београду је гостовало Државно позориште из Хамбурга. То гостовање уговорио је Јован Поповић још 23. маја 1942, пишући лично у Хамбург. За четири представе, 21, 22, 23. и 24. јуна, договорено је да се гостима исплати 120.000 динара, односно 30.000 динара по представи.¹⁹⁰ Извођена је Лесингова комедија у 5 чинова (*Мта уоп ВаиИелт*, *Мина од Барнхелма* или *Војнимка срећа*) на матичној сцени Народног позоришта, само за немачку војску. На истој сцени наступило је и Нишко позориште с *Врачаром Божаном* Славомира Настасијевића (28. јуна) и балетски ансамбл Народног позоришта у Београду са представом *У долини Мораве* Светомира Настасијевића и *Народним дивертисманом* (29. јуна). Матична сцена прекинула је рад 30. јуна *Кир Јањом*.

У међувремену, Јован Поповић је, 23. јуна послао надзорном архитекти за обнављање зграде Народног позоришта код Споменика следеће писмо:

"Како су завршни радови на обнављању зграде код Споменика још у току, а како архитектонски надзор траје све до коначног завршетка и предаје зграде, Управа Народног позоришта овим скида сву одговорност за евентуалне незгоде или несреће које би настале за време позоришног рада све до пријема готове зграде услед конструктивних, инсталаторских или других погрешака. Управа Народног позоришта такође скида сву одговорност за дела крађе за која постоји могућност због неосигураних прилаза у зграду, а чије осигурање не спада у дужност Управе."¹⁹¹

Из Министарства грађевина је 27. јуна стигао одговор да су од 20. јуна, када је била прва представа, сви радови обустављени, да радници немају приступ у зграду већ само позоришни персонал и публика и да ће око сигурности прилаза, спречавања крађа и сл. Народно позориште убудуће имати на располагању полицију.

¹⁸⁷ *Српски народ*, 3. 7. 1942.

Српска сцена, бр.18, 20. 6. 1942.

Српски народ, 19. 6. 1942.

¹⁹⁰ АС, НП, 2445/42.

¹⁹¹ АС, НП, 3076/42.

¹⁹² АС, НП, 3163/42.

Позоришна сезона полако се ближила крају. Вредан помена је и велики концерт "Смотра младости", одржан у згради Коларчеве задужбине 27. јуна 1942. године у корист заробљеника без породица. На њему су учествовали Слободан Малбашки, Димитрије Парлић, Јован Глигоријевић, Бранко Пивнички, Милан Поповић, Мирко Милисавевић, Милорад Игњатовић, Љубица Секулић, Вера Костић, Олга Спиридоновић, Мира Тодоровић и Гордана Гошић.¹⁹³

Позоришни одмор трајао је месец дана - од 15. јула до 15. августа. Сви чланови који су одмор желели да проведу ван Београда, морали су за то да траже одобрење од надлежних власти. Управник Народног позоришта Јован Поповић обратио се чланству следећом окружницом:

"Поводом завршетка прве позоришне сезоне у обновљеној Србији сматрам за пријатну дужност да се захвалим целокупном уметничком и техничком особљу Српског народног позоришта на великим и пожртвованим напорима које је улагало у свој рад у току ове сезоне. Резултати тога рада, и морални, и материјални, очигледни су, па их је, поред надлежних фактора, одлично оценила и београдска позоришна публика својом великом посетом.

Рад у овој сезони развијао се под изузетно тешким приликама, особито оним физичке природе. Утолико заслужује већу похвалу и срдачније признање.

Рад у новој сезони захтеваће такође изузетне напоре, пошто ће се развијати у две Куће. Познавајући одличне квалитете позоришног особља и његову љубав према овој Кући, матици српске позоришне уметности, ја сам уверен да ће тај рад, вођен по утврђеном плану и систему, дати још веће и плодносније резултате него у овој сезони. Са своје стране, Управа ће у току летњег одмора учинити све да обезбеди своје особљу нормалне животне услове, знајући да од њих зависи и нормално функционисање целокупна позоришног апарата.

Моја је жеља, као и жеља подручних шефова ове Куће, да особље искористи позоришни одмор за што потпуније освежење својих моралних и физичких снага како би у новој сезони могло вршити своје тешке и одговорне дужности са истом оном савесношћу и преданошћу са којом их је вршило у току ове сезоне.

14 јула 1942. године
Београд"¹⁹⁴

Нешто касније упутио је и писмо захвалности зондерфиреру Швену у Пропагандно одељење "Југоисток", које смо већ цитирали.

Сви контрактуални чланови Народног позоришта, сем ретких изузетак, продужили су уговор и за наредну сезону.¹⁴¹ Међу онима који су напустили Народно позориште налазио се и Димитрије Парлић, члан Балета. Из Позоришта је отишао 1. јула 1942. године.¹⁹⁶

¹⁹³ АС, НП, 3039/42.

¹⁹⁴ АС, НП, 3524/42.

¹⁹⁵ АС, НП, 3497/42.

¹⁹⁶ АС, НП, службенички картони, Ф 4.

Укупан приход Народног позоришта у сезони 1941/42. износио је 3.250.949 динара, од чега на Дрaму отпада 2.040.450, Оперу 907.528,50, а на балет 302.970,50 динара.¹⁹⁷

Дескриптивни преглед делатности у сезони 1941/42. за Дрaму, Оперу, Балет, Финансијско и Техничко пословање Народног позоришта дат је у посебном прилогу.¹⁹⁸

И даље у једној згради

Матична зграда Народног позоришта код Споменика још није била потпуно завршена. Јован Поповић посебно је инсистирао да се заврши бински под за балетске пробе и представе.¹⁹⁹ Током лета обављани су још неки послови у вези са противпожарном заштитом, прилазима згради и сл.

У настојању да побољша животне услове чланова Народног позоришта, Поповић се обраћао Генералном опуномоћеништву за привреду у Србији, тражећи помоћ у намирницама. Назначио је да је у питању 646 људи (са члановима породица) и да би месечно следовање по особи требало да износи: 10 кг брашна, 20 кг кромпира, 1 кг масти, 5 кг пасуља и меса према могућностима. Немци су се оглушили о овај захтев, одговоривши једноставно да је за снабдевање намирницама задужена Дирекција за исхрану (ДИРИС).²⁰⁰

Више среће Поповић је имао код Градског поглаварства (Одсек за социјално старање). Наиме, на његову молбу, члановима Народног позоришта одобрено је да се хране у ресторану Официрског дома, одмах до позоришне зграде на Врачару (данас Студентски културни центар). Цена по оброку износила је 12 динара.²⁰¹

Позоришни одмор неки чланови користили су радно. Тако су Софија Перић-Нешић, Александар Цветковић и Александар Маринковић ишли на турнеју по Србији са Српским сатиричним позориштем "Бодљикаво прасе" од 19. јула до 4. августа.¹¹ Станоје Јанковић је гостовао у Нирнбершкој опери,²⁰¹ Фран Новаковић у Панчеву (Позориште дунавске бановине), Миливоје Живановић у Смедереву и Краљеву у позориштима Удружења глумаца, Јован Гец у Ваљеву (Животићево позориште), а Милева Бошњаковић и Реља Ђурић у Врњачкој Бањи.⁰⁴ Миливоје Живановић је такође за време одмора у Матарушкој Бањи учествовао у приредбама, тзв. "Јавним часовима" у хотелу Жича,

¹⁹⁷ *Српска сцена*, бр. 1, 1. 9. 1942.

¹⁹⁸ *Српска сцена*, бр. 19, 1.7. 1942. Видети прилог 11/5.

¹⁹⁹ АС, НП, 3020/42.

²⁰⁰ АС, НП, 3694/42.

²⁰¹ АС, НП, 3902/42, 3936/42.

²⁰² АС, НП, 3649/42.

²⁰³ *Српска сцена*, бр. 1, 1.9. 1942., бр. 2, 16. 9. 1942.

Српска сцена, бр. 1, 1. 9. 1942.

чиш је циљ било прикупљање новчане помоћи за децу Избегличког дома у Матарушко) Ђањи.²⁰⁵

Члан Опере Кирил Дијевски желео је да наступа у локалу "Казбек" у улици Краља Милана, али му то управа Позоришта није одобрила.²⁰⁶

За само Народно позориште, односно његов Драмски ансамбл, за време ферија најзначајније је свакако било гостовање у Аранђеловцу, где су приређене две представе, 27. и 29. јула 1942. године. Оба пута игран је *Бидо*. Гостовање је организовано у част делегата на Конгресу окружних и средњих начелника, коме је присуствовао и др Харалд Турнер, шеф окупационе војне управе у Србији. Путovalo је преко 80 чланова Народног позоришта са Јованом Поповићем на челу. Обе представе игране су под ведрим небом у Аранђеловачком парку. Овај догађај штампа је пропратила бројним написима. Одабрали смо један из *Српске сцене*:

"Бидо" у чаробном декору

Обадве претставе *Бидо* почеле су у 8 часова увече, пошто су немачке власти у Аранђеловцу продужиле полициски час. Поред делегата, претстави су присуствовали и претставници немачких власти, као и управник града Београда Драгомир Јовановић, затим помоћник министра унутрашњих дела Цветин Ђорђевић и многобројна публика. Обадве претставе биле су бесплатне, а присуствовало им је сваки пут преко 4.000 особа. Сав велики простор испред позорнице био је закрчен публиком, многи су седели на самој 'рампи', удаљени једва који метар од приказивача. И све околно дрвеће било је начичкано радозналом публиком. Овакву сензацију Аранђеловац још није имао и сигурно ће је дуго памтити, нарочито његова најмлађа публика која се није одвајала од београдских глумаца.

Сам приказ *Бидо*, започет у сумрак, у чаробном природном оквиру, одиста је био јединствен. Два велика позоришна рефлектора обасјавала су травни простор на коме се развијала нежна и сенгментална историја ове пасторале, али је природна светлост, која је постепено узимала маха, била јача. Полагано је изгревала месечина која је апартном декору *Бидо*, сливеном са природним декором старих топола, давала фантастичан изглед. Наш ансамбл није, вероватно, никад играо са више полета и одушевљења као овога пута и никад нису толико моћно звонили гласови главних тумача из *Бидо*, као у овој свежој ноћи, пуној мириса траве и воћа, и у свом јединственом природном оквиру који је свима сценама ове пасторале давао одиста стваран и сценски савршено реалистичан нагласак.

Публика је без предаха пратила историју *Бидо*, његова кола, његове песме, фруле и музику, који су под небом пуним месечине имале чудан звук.

Бидо је, у правом смислу речи, потпуно опчарао сву публику која се слегла на ове две претставе. Било је много аплауза, честитања и живе жеље да позориште настави овај свој мисионарски рад у широким народним масама којима је, према наменама оснивача прве српске сцене, био и намењен.

²⁰⁵ АС, НП, 3906/42; *Ново време*, 21.8.1942.

²⁰⁶ АС, НП, 3773/42.

Ове претставе *Туда* у Аранђеловцу заиста су символ и путоказ. Српско народно позориште унеће-у свој будући програм и што чешћа путовања у народ, са репертоаром нарочито погодним који ће моћи благотворно да делује на народну душу. Иако наше Народно позориште има за циљ репрезентовање српске позоришне уметности, драматске и глумачке, ипак и његов задатак што ближих додира са широким српским масама није мање важан. Стога се оно мора убудуће прилагодити захтевима једне амбулантне сцене, насупротив ранијим схватањима позоришних управа да је висок уметнички реноме ове установе могуће одржати само радом на најужем терену, под нарочито повољним сценско-техничким условима.

Експеримент са претставама у Аранђеловцу говори обрнуто. Он је, уосталом, у духу оних идеја које носе данашњу обнову Србије.²⁰⁷

Крајем августа 1942, по одобрењу управе Народног позоришта, чланови драме Милан Живковић, Марко Маринковић, Страхиња Петровић, Мира Тодоровић, Миљивој Поповић Мавид, Вукосава Бајић, Никола Б. Јовановић и Невенка Микулић гостовали су у Шапцу. Играли су *Кир Јању* у сали Занатског дома, 30. и 31. августа, и били "топло поздрављени од шабачке публике".²⁰⁸

Иста група глумаца извела је *Кир Јању* и у Обреновцу, 27. септембра 1942, на Дан народног просвећивања (Крстовдан). До гостовања је дошло на позив Среског одбора за народно просвећивање, Обреновац.²⁰⁹

Последњег дана јула 1942. дошло је до жестоког сукоба између Јована Поповића и Милана Стојановића, редитеља. Разлози нису познати. Стојановић је "због непристојног и неучтивног понашања према управнику кажњен са 50% одузимања од плате", да би нешто касније казна била смањена на 10%, уз обавезу писменог извињења управнику.²¹⁰

Током позоришног одмора интензивно се радило на конципирању репертоара Народног позоришта за сезону 1942/43. Рачунало се, наравно, да ће се играти у обе зграде. Већ 21. јула 1942. директор Опере Светомир Настасијевић послао је Управи предлог оперског и балетског репертоара, напоменувши да се код израде балетског репертоара консултовао са шефом Балета.²¹¹

Коначан план репертоара Народног позоришта за сезону 1942/43. урађен је 21. августа 1942. и истог дана послат Пропагандном одељењу Југоисток на мишљење.¹² У међувремену, Јован Поповић се обратио јавности поводом почетка нове позоришне сезоне, следећим речима:

"За који дан Српско народно позориште у Београду, отпочеће своју другу сезону у обновљеној Србији. Својим радом у прошлој сезони оно може себи дозволити

²⁰⁷ *Српска сцена* бр. 1. 1. 9. 1942: видети и *Обнова*, 11. 8. 1941; *Ново време*, 13.8.1941; АС, НП. 3748/42, 4622/42; М. Митровић - Б. Мајданац, *Позоришни живот у орашачком и опленачком срезу 1941-1944*, *Зборник радова - Шумадијски записи 1*, Аранђеловац, 2003, 111-119.

²⁰⁸ *Српска сцена* бр. 2, 16.9.1942, АС. НП. 3522/42. АС. НП. 4738/42.

²¹⁰ АС, НП, 3790/42, 4302/42.

²¹¹ АС, НП, 3445/42. Видети прилог 11/6. АС, НП, 4046/42.

цескромност да се похвали да Је низом премијера прохујале сезоне уложило много амбиција за јачање националне свети, као и за уздизање позоришне уметности, како у цшрем смислу - истицању књижевних вредности, тако и у ужем, битном смислу - глуми и режији.

После страховите трагедије коју је доживео наш народ, у коју га је гурнула једна клика опскурних типова, дошао је генерал Недић да збрине прву и највећу бригу: да српски народ врати са страпутице на којој је поломио своја југословенска кола и упуги га исправним и поштеним путем. Да реформаторским замахом наговести нов правац кретању нашег националног и духовног живота и да импулс за нова и здрава времена. Прва културна институција која је у том духу генерала Недића започела обнову нашег културног живота, била је позориште.

Вршљањем одвратних масонско-комунистичких котерија позориште је годинама лутало кроз прљаве густише и све више губило себе. Са прве сцене наше кроз читаве две деценије продавао се публици еспап ондашњег мутног времена лишен националне снаге и књижевног достојанства. Нико није мислио, нити хтео мислити на васпитни значај позоришта.

Заборављало се, намерно или ненамерно, да ова корисна уметност ствара живот у најширем смислу речи, да позориште на својој отвореној сцени са свима својим емоцијама и маштом претставља творачке елементе у формирању младих генерација једног народа. Уместо тога, на првој сцени нашој приказивани су деструктивни комади кроз које се гађао наш национални живот.

Међутим, нова управа позоришта, свесна снажне улоге позоришта у постављању смишљене и планске културне политике, уложила је прошле сезоне сав поштен труд да свој први почетак обележи као период солидног националног и уметничког обнављања Куће.

Тако је позориште нашло своју националну боју, тако је приступило свом историском задатку, тако је оно почело да изграђује и нову позоришну религију, налазећи се већ пуну годину дана у првим редовима Недићевих бораца за нову Србију.

У тим својим стремљењима Београдско народно позориште приступило је саввим новим инсценацијама и обради наших народних комада. Годинама су се ти комади приказивали тако да је традиција неколико добрих глумаца замењивала сваку озбиљну уметничку обраду. Први пут сада ти комади почињу да добијају солидну обраду текста, покрета, све ефекте у декоративном и костимском погледу, пружајући сеоски живот онакав какав је: свеж, једар и сочан.

У оживљавању старих дела из наше драмске књижевности чињени су прошле сезоне покушаји интересантних инсценација.

Наравно, рад у малој згради на Врачару није могао технички да дозволи постављање историских и класичних дела која захтевају архитектонске димензије, јер су ти комади чекали на отварање нове зграде код Споменика. Али и 'Мањез' је, поред свих својих техничких ограничења, ипак пружио сценске стилизације при којима су савесна обрада текста, декоративни и костимски ефекти и ефекти боја и светлости успели да надокнаде недостатак перспективе, линија и покрета.

Међутим, преуређена зграда код Кнежева Споменика која је крајем прошле сезоне свечано отворена најбољом комедијом српском 'Кир Јања', омогућиће новом дубином своје позорнице и ширином ваздушног хоризонта постављање најкомпликованијих инсценација.

Тада ће и постављена линија новог рада и нове репертоарске политике доћи до свог правог изражаја. А на тако постављеним темељима Народно позориште добиће свој пун смисао, створиће са своје стране најшире могућности за темељну духовну обнову Србије и пружиће праве услове за добро постављен и здрав национално-културни развој наше омладине. Јер, за њено васпитање, нарочито у данашње време, носимо огроман осећај одговорности и ради ње морамо учинити највеће жртве, да би се та омладина правилно развила и у новоме поретку Европе била од користи и себи и својој земљи."²¹

О томе "шта спрема Народно позориште за нову сезону", Јован Поповић је дао интервју *Новом времену*, одржао говор преко радија 31. августа 1942. и на крају објавио опширан чланак у *Српској сцени*, под насловом "Пред новом позоришном годином".²¹⁴

У сезони 1942/43. године, у Народном позоришту су спремљене следеће премијере и премијерне обнове:

1. "БРАТ И СЕСТРА" - драма; аутор: Јохан Волфганг Гете; режија: Боривоје Јевтић; декор: Миомир Денић и "РАЗБИЈЕНИ КРЧАГ" — комедија; аутор: Хајнрих Клајст; режија: Вера Греч и Поликарп Павлов; сценографија: Владимир Жедрински; музика: Миленко Живковић; диригент: Милан Бајшански

Премијера изведена 18. 9. 1942.

2. "ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА" - трагикомедија; аутор: Јаков Игњатовић; драматизација: Апександар Ипић; режија: Деса Дугалић; сценограф: Миленко Шербан; костимограф: Милица Бабић-Јовановић; музика: Стеван Христић; кореограф: Нина Кирсанова; диригент: Милан Бајшански

Премијера изведена 12. 11. 1942.

3. "ЧАРОБНИ СТРЕЛАЦ" - опера; аутори: Фридрих Кинд и Карл Марија Вебер; режија: Ханс Кригер; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Освалд Бухолц

Премијера изведена 2. 12. 1942.

4. "ДВА ЦВАНЦИКА" - комедија; аутор: Милован Глишић; режија: Милан Стојановић; сценографија: Ананије Вербицки; костими: Милица Бабић-Јовановић

Премијера изведена 11. 12. 1942.

5. "МИНА ОД БАРНХЕЈМА" - весела игра; аутор: Готхолд Ефраим Лесинг; режија: Јован Поповић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић

^{2,3} *Српски народ*, 28. 8. 1942., *Српска сцена*, бр. 1, 1. 9. 1942.

Српска сцена, бр. 2, 16. 9. 1942. Видети прилог 11/6.

Репертоар је био невероватио амбициозан. На списку се налазило преко 60 дела. Премијери је доживело само 11. Додуше, и сам Поповић је, схвативши да је претерао, напоменуто "да је ово само списак предвиђених дела из којих ће се тек у самом раду, с обзиром на техничке разлоге или разлоге поделе улога утврдити дела за извођење у току године". На списку се, поред домаћих, нашло више дела немачких аутора, али и *Богојављенска ноћ* Шекспира, *Пиранделов Хенрих IV*, Молијеров *Мизантроп*, опере: *Отмица из Сераја* (Мозарт), *Трубадур* и *Травијата* (Верди), *Холанђанин луталица* (Вагнер), *Радознале жене* (Волф Ферари), *Лучија од Ламермура* (Доницети), *Продана невеста* (Сметана), *Кармен* (Бизе); од балетских дела: *Копелија* (Делибе), *Розамунда* (Шуберт), *Аполон и Дафне* (Леополд Шпис) и др. *Српска сцена*, бр. 2, 16. 9. 1942.

Премијера изведена 30. 1. 1943.

6. "СУНЦЕ, МОРЕ, ЖЕНЕ" - комедија; аутор: Момчило Милошевић; режија: Момчило Милошевић; сценографија: Миленко Шербан;

Премијера изведена 5. 3. 1943.

7. "ОДЕ ВОЗ" - комедија; аутор: Душан Мишић; режија: Милан Стојановић; сценографија: Владимир Загородњук; костими: Милица Бабић-Јовановић

Премијера изведена 9. 4. 1943.

8. "РИГОЛЕТО" - опера; аутор: Ђузепе Верди; режија: Никола Цвејић-Владин; сценографија: Миомир Денић; костимографија: Милица Бабић-Јовановић; кореографија: Нина Кирсанова; диригент: Карл Лист (од јуна Херман Шредер, а од јула Венедикт Бобчевски)

Премијера изведена 10. 4. 1943.

9. "СТЕЛА" - драма; аутор: Јохан Волфганг Гете; режија: Боривоје Јевтић; сценографија: Владимир Загородњук; костимограф: Милица Бабић-Јовановић; клавири: Милан Бајшански

Премијера изведена 22. 5. 1943.

10. "КОЈЛЕГА КРАМПТОН" - комедија; аутор: Герхард Хауптман; режија: Јован Поповић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић

Премијера изведена 9. 7. 1943.²¹⁵

Изведено је и више дела из нретходне сезоне. Међу диригентима у овој сезони, као и у наредној, и даље је било Немаца. Поред сталног Освалда Бухолца, гостовали су Карл Лист, Херман Шредер, Венедикт Бобчевски, Јулијус Ковалски, Ханс Хернер, Паул Сикст и Рихард Милер Лампертс.

Током септембра играло се само у згради на Врачару. Нову сезону отворио је *Ћидо*, 1. септембра 1942. Игране су и: *У долини Мораве* - народни дивертисман, *Кир Јања*, *Избирачица*, *Тоска*, *Зона Замфирова*, *Фигарова жењидба*, *Улични свирачи*, *Валтургијска ноћ*, *Боеми*, *Несуђени зетови*, а онда и прва премијера *Брат и сестра* Гетеа и *Разбијени крчаг* фон Клајста, 18. септембра 1942. О актерима *Брата и сестре* Српски народ пише:

"Г-ђа Марица Поповић и г. Божидар Дрнић били су готово без замерке у тумачењу брата и сестре и њихове чудне љубави у топлом и дискретном штимунгу. Глас г. Дрнића има сву потребну скалу за ниансирање лирских прелива романтичарског љубавника, као што му је гест и мимика у складу са ставом тадашњих многобројних Вертера и мање познатих Вилхелма. Можда извесни покрети, извесне интонације, биле су нешто мало јефтинијег ефекта, али то су више детаљи, који не умањују уметничку вредност целокупног тумачења.

Г-ђа Марица Поповић интелигентно и рутинирано тумачила је сестру Маријану у њеног безазленој љубави са призвуком једне подсвесне еротике. Ту је вредност њене игре, у том плотском наслућивању стварне везе, које се осећало и поред речи сестринске љубави, чисте као крин. Можда једино г-ђа Марица нема ону непосредност и спонтаност, којим нас је очарала на своме дебитирању, и у игри се осећа глумачка вештина, што умањује савршенство.

²¹⁵ Преузето од В. Марковић. *Театри окупране престонице...*, 471-472.

У случају, г. Реље Ђурића имамо значајније резерве да правимо. Одајући признање извесном његовом таленту, имамо импресију да још никако није се снашао на сцени првог српског театра. Први љубавник Реље Ђурића не одговара укусу престолничке позоришне публике, и ако његова петлићска напострешеност и победоносно кукурикање осваја матуранткиње и жене у свенулој зрелости. Такав је био у својој уображеној надмоћности несрећног љубавника Фабриса, чији прави лик није успео да осветли.

Режија г. Б. Левтића показује велико удубљивање у текст и дух епохе, што је много допринело дискретном успеху комада, као и његов успео превод.²¹⁶

О актерима *Разбијеног крчага* речено је:

"Приказивање *Разбијеног крчага* трпело је од једне готово редовне појаве кад се тумаче страни комади, класични или модерни. Као што су преводиоци у првим данима наше културне обнове пре сто година позната и славна дела хтели да 'посрбе' или да 'уде-се за Србе', тако још увек наша режија и наши глумци, чак и они највећег талента, имају тенденцију да прилагоде стране комаде нашем домаћем штимунгу. Зато нам често изгледа као скрнављење кад слушамо Молијеров или Шекспиров текст тобоже прилагођен укусу наше публике или 'посрбљен' због немоћи глумаца да изиђу из свога манира и да се саживе са другим поднебљем и другом епохом.

Ова примедба умногоме важи за извођење Клајстовог 'Разбијеног крчага', коме су г. М. Маринковић, г-ђа Жанка Стокић и г. Геџ са допуштењем или помоћу режисера г-ђе Вере Греч и г. Поликарпа Павлова давали тон и стил дорћолске лакрдије. Човек је могао слатко да се смеје мимици и гестикулацији судије Адама у тумачењу г. Марка Маринковића, изванредног комичара, али ко има осећање поштовања за класичне текстове, морао је да пати због претераности у његовој бурлескној игри. Тешко је замислити у Холандији, земљи мирне гестикулације и у доба још постојеће судске хијератичности, укочености, судију, макар и сеоског, макар извргнутог подсмеху, како га је шатровачки замислио г. Маринковић.

У мањој мери то важи и за г-ђу Жанку Стокић, коју после дуже паузе, радо бисмо поздравили у некој од њених великих улога из нашег домаћег репертоара. Њена Марта Рул и сувише је била наша, домаћа сеоска алапача и по временској и географској удаљености, да би нас могла задовољити као Марта Рул по замисли писца у једној другој датој средини. И г. Геџ пати од исте мане, која код њега може да значи и флегматичност да се потруди да изађе из своје природности. Његов судски саветник Валтер тешко је прикривао урођеног шалјивчину, који се шегачи и са улогом и са публиком.

Г-ђи Невенки Микулић то се у много мањој мери може замерити у улози веренице Еве, док г. Милорад Душановић као простосрдчни холандски сељак био је једини веран својој улози. Ми познајемо Холандију највише преко слика славне плејаде холандских сликара и нама се чини да једини г. Душановић заједно са ветрењачом, која се види кроз прозор могао би да се попне на платно неког холандског мајстора. Г. Ј. Николић својом безизразном игром био је више у духу комада, а млади г. Игњатовић у немој улози судског одације био је савршен детаљ. М. М. М.²¹⁷

Матична сцена је само једном отворила своје двери, 22. септембра 1942, када је гостовала Берлинска филхармонија са диригентом Хансом Кнапертсбу-

²¹⁶ *Српски народ*, 25. 9. 1942.

Исто. Аутор чланка потписан са М. М. М. вероватно је Момчило М. Милошевић.

ЦИОМ. Био је то догађај над догађајима, како је извештавала штампа и како је у својој поздравној речи истакао председник београдске општине Драги Јовановић. О савршенству Ханса Кнапертсбуша и његовог оркестра и захвалности Београда *Српски народ* пише:

"Концерт Берлинске филхармоније посвећен делу Лудвига ван Бетовена, изведен у Београду 22 ов. мес. претставља најважнији уметнички и културни догађај у послератном добу Србије. То је догађај од изванредног значаја у данашњим приликама, које преживљује српски народ и цео свет.

Ко је могао помислити да ћемо у осамнаестом месецу после националне катастрофе пошто смо својом лудошћу покидали све везе, па и културне са великом немачком нацијом, видети у својој средини најугледније претставнике немачке музичке извођачке уметности... Ко је могао помислити да ћемо већ сада моћи слушати јединствене звуке божанске музике које је највећи музички геније немачке расе поклонно човечанству.

Како смо могли очекивати да ћемо у овим данима видети за нашим пултом једног од највећих мајстора папице како ваја линије ове бесмртне музике, како ставом целог свога бића одаје почаст палом хероју и упућује Свевишњем молитву за спас његове душе, што у данашњим приликама изазива најдубља осећања.

Захвалност Београда за овај јединствени уметнички доживљај неизмерна је, али он у њему види још и нешто више, види залог обновљања духовне и културне солидарности европске заједнице, у који и српски народ жели свим својим бићем да унесе своје вредности као свој прилог.

Концерту су присуствовали претставници немачких војних и цивилних власти на челу са Командујућим генералом и Заповедником у Србији, генералом артилерије Баде-ром и Генералним опуномоћеником за привреду групенфирером Нојхаузенем.

Исто тако концерту је био присутан и претседник српске владе армиски генерал Недић са свима министрима. Поред многобројних претставника наших цивилних власти, јавног, културног и друштвеног живота нашли су се у Народном позоришту толики Београђани, који су дошли да чују чисту, апсолутну музику у изванредној интерпретацији савршеног оркестра Берлинске филхармоније."²¹⁸

Само десет дана после овог догађаја Немци су без икакве најаве реквирирали позоришну зграду на Врачару за потребе свог војничког позоришта "КгаД (Jigch ReicJe" (Снага кроз радост). Комплетан инвентар пренели су с Мањежа у матичну зграду обвезници Националне службе за обнову Србије, 6-11. октобра.²¹⁹ О овом догађају у архивској грађи нема ниједног званичног акта, а у дневној и другој штампи ниједног слова. Као окупатори, Немци су имали право да реквирају шта хоће и кад хоће.

На Матичној сцени опет је 1. октобра 1942. игран *Тидо*, а следећа два дана рила су резервисана за Немце и њихове "Шарене вечери". Стигли су у госте немачки певачи, комичари и филмске звезде. Београд је те јесени имао прилику да упозна комичаре Цоа Фуртнера из Беча и Вајса Фердла из Минхена, као и Норберта Шулцеа, творца, како је забележено, "данас најпопуларније песме Лили

²¹⁸ *Српски народ*, 25. 9. 1942. На програму су била Бетовенова дела: Егмонд, увертира, Прва симфонија у Це-дуру и Трећа симфонија, Ероика, у Ес-дуру.

^{2,9} АС. НП, 4941/42, 5225/42.

Марлен" и његову супругу Иду Вању из Берлина, "интерпретаторку дивних мелодија". Ида Вања-премијерно је извела Шулцеову песму за оно време симптоматичног наслова "Циганскаљубав".²²⁰

Неколико чланова Народног позоришта и даље је гостовало у Сатиричном позоришту "Бодљикаво прасе", које је променило назив у "Весело позориште". Међу њима је од краја септембра 1942. била и Жанка Стокић.²²¹

На измаку новембра 1942. почела је са радом и "Централа за хумор", у којој је поред Жанке Стокић, учествовао велики број чланова Народног позоришта: Миливоје Живановић, Софија Перић-Нешић, Никола Б. Јовановић, Милорад Игњатовић, Жарко Цвејић, Јелена Корбе, Тамара Максимова, Смиља Торбица, Славко Ержен, Радивоје Крстић и др.²²²

Слободан Страјнић, члан оперског хора, био је истовремено и члан популарног музичког терцета "Лумпацијус вагабундус".²²³

Ваља, међутим, истаћи да су чланови Народног позоришта гостовали и у Нишком народном позоришту, Позоришту дунавске бановине у Панчеву, Уметничком позоришту, Позоришту Српске заједнице рада "Србозар", Српском савременом позоришту, Академском позоришту, Позоришту националне службе за обнову Србије, позориштима Удружења глумаца, позориштима Црвеног крста, затим на фолклорним и другим приредбама и концертима Коларчеве задужбине, приредбама у Руском дому и др. Директор Дrame Боривоје Јевтић није био присталица претераних гостовања, поготово у позориштима сумњиве вредности, без обзира на економске разлоге. О томе је писао и Јовану Поповићу. Нарочито је био против групних гостовања, због којих се, како је говорио, "омета редован рад". По њему, требало је одобравати само појединачна гостовања, искључиво у државним позориштима.²²⁴ Јован Поповић углавном је одобравао сва гостовања јер она су доносила приходе (такса за свако гостовање, односно наступ ван Позоришта, износила је у почетку 3%, а од новембра 1942. 5% од месечне плате). Међутим, за свако гостовање било је потребно одобрење, које се у почетку добијало од управе позоришта, а касније од Одељења за пропаганду "Југоисток".²²⁵

Велики број чланова Народног позоришта гостовао је и на београдској радио-станици, за шта су плаћане таксе у наведеном износу. Примера ради, само у новембру 1942. године на радију је гостовало 45 чланова Народног позоришта.²²⁶

Народно позориште је крајем октобра 1942. године, у организацији Српске заједнице рада, приредило две хуманитарне представе у корист породица и деце

Ново време, 10. 11. и 20. 12. 1942.

²²¹ АС, НП, 4715/42.

²²² АС, НП, 6193/42, 6196/42, 6223/42, 6575/42, 6610/42.

²²³ АС, НП, 4724/42.

²²⁴ АС, НП, 5338/42.

²²⁵ М.С. бр.4432, 25. 11. 1942. (Сл. новине, бр. 7, 26. 1. 1943).

" АС, НП, 6871/42. Видети прилог 11/11.

радника у заробљеништву. Изведени су *Бидо* и *Пајаци*, а укупан приход износио је преко 50.000 динара.²²⁷

Српска заједница рада организовала је 11. октобра 1942. и сабирну акцију прикупљања прилога за ратну сирочад путем касица, у којој су учествовали и чланови Народног позоришта Жанка Стокић, Јелена Корбе, Даница Живановић, Ружа Текић, Мирко Милисављевић и др.²²⁸

Још у пролеће 1942. размишљало се о укидању књижевних референата. Боривоје Јевтић је био против тога, али они једно време ипак нису радили. Почетком сезоне 1942/43, Јевтићевом иницијативом поново је враћена установа књижевних референата. Њихова дужност је била "да читају нова дела, домаћа и страна, и да о њима подносе писмене реферате Дирекцији Дrame; да поправљају преводе текстова и да пишу чланке и белешке за *Српску сцену* према упутствима која им буде давала ова дирекција, односно уредништво *Српске сцене*... Поред те дужности, књижевни референти би повремено дежурали на представама". За књижевне референте су именовани Велимир Живојиновић, в.д. редитеља и Петар С. Петровић, члан Дrame.²²⁴

Балетски ансамбл, у чији је састав званично ушла Нина Кирсанова, склопивши уговор с Народним позориштем за 1943. годину,²³⁰ намеравао је да припреми и премијерно прикаже у 1943. години балет *Краљевић и Мирјана* Петра Стојановића. Још док је била ангажована као гост (педагог и вођа балетског ансамбла), Кирсанова је за време позоришног одмора 1942. радила на режијском и кореографском либрету овог дела и припремила га за пробе. До премијере *Краљевића и Мирјане* ипак није дошло, иако је тај пројект здушно подржавао управник Народног позоришта Јован Поповић.²³¹

Сличну судбину доживела је и *Охридска легенда* Стевана Христића, али из нешто другачијих разлога. Наиме, Стеван Христић по други пут није испоштовао рок израде (завршетка) дела, па му је остављена још једна шанса. Дана 18. новембра 1942. године уручен му је акт следеће садржине:

"Решењем ове Управе бр. 940 од 20. X 1941 г. откупила је Управа Народног позоришта од Христића Стевана, редовног професора Музичке Академије његову оригиналну партитуру 'Охридска легенда' балет у 4 чина за дин 20.000. - с тим, да му се одмах исплати за I чин и I слику II чина дин 7.500. - а остатак партитуре, односно 2 слику II чина, III и IV чин да ће предати Управи Народног позоришта на употребу 31 децембра 1941 године. *Н*тада би му се исплатио остатак погођене своте у дин 12.500.-.

Међутим, г. Христић није остатак партитуре предао о утврђеном року. Опоменуто неколико махова од стране Управе позоришта у протеклом времену он је молио за продужење рока услед болести и тешких прилика у којима живи. На последњу оштру ургенцију Управе он је упутио писмо 17 ов. мес. у коме је поново детаљно изнео разлоге због ко-

²²⁷ АС, НП, 4978/42.

²²⁸ АС, НП, 5041/42.

²²⁹ АС, НП, 3973/42.

²³⁰ АС, НП, 7494/42.

²³¹ АС, НП, 6622/42. Велизар Гођевац, шеф Белета, упућен је на усавршавање у Беч.

јих није могао да испуни обавезу и да остатак материјала 'Охридска легенда' о року преда Управи позоришта. Услед питања офева прошле зиме, запослености у Академији, болести, а и због других поруцбина за Народно позориште: музике за комаде 'Уображени болесник'¹, 'Вечити младожења' и др. молио је да му се рок предаје остатка партитуре проду. жи за 31 март 1943 године.

Управа Народног позоришта усвојила је у свему горње разлоге наведене од стране г. Христића те на основу свега горе изложеног и чл. 1 Уредбе о Народног позоришту

Решавам:

да г. Христић остатак оригиналне партитуре балета 'Охридска легенда' 2 слику II чина, III и IV чин преда закључно 31 марта 1943 године Управи Народног позоришта на употребу. Али, ако г. Христић ни до овог рока не буде предао партитуру, Управа Народног позоришта ће одмах, почев од 1 априла 1943 г. обусгављати целокупну тантијему г. Христића за његове комаде који се буду приказивали у Народног позоришту и неће му их дотле исплаћивати док се не обештети државна каса са дин 7.500.- (седам хиљада пет стотина). У том случају, Управа ће вратити I чин и 1 слику II чина партитуре г. Христићу.

Овим се допуњује решење Управе Народног позоришта Бр. 940/41.

Ово решење саоштити г. Христићу и да га у свему прими знању и утврди то својим потписом на овом акту.

Управник Народног позоришта,
Јован Поповић

Примио к знању и прочитао решење.
Стеван Христић" ~³²

Балетски ансамбл остао је без Ирине Кушнарове, која је раскинула уговор с Народног позориштем.^{2 3} Одлазак из Народног позоришта најавила је и Наташа Бошковић, али је ипак одустала.²³⁴

У Опери је јесен 1942. протекла у знаку припрема премијере *Чаробног стрелца* Фридриха Кинда и Карла Марије Вебера. Пошто није било никаквих шанси да се обезбеде средства за набавку костима, Јован Поповић обратио се Бечкој државној опери. Костими су добијени на позајмицу без икакве надокнаде и већ 25. октобра допремљени из Беча у Београд.²³¹ Премијера је одржана 2. децембра 1942, под диригентском палицом Освалда Бухолца, а у режији Ханса Кригера.

Директор Опере Светомир Настасијевић тражио је 8. октобра 1942. од управе Народног позоришта да га разреши те дужности и врати у Државну

²³² АС. НП. 5985/42.

²³³ АС, НП, 4508/42, 4933/42.

²³⁴ АС, НП, 4333/42, 4491/42.

²³⁵ АС. НП. 5473/42.

пропаганду, одакле је и дошао, али је "по савету и жељи г. шефа Државне I пропаганде" повукао оставку 26. октобра 1942.²³⁶

Секретар Опере постао је Бранко Пивнички, а у оперски ансамбл се вратила Вукица Илић-Колацио.²³⁷ Прваци Опере Крста Ивић и Станоје Јанковић гостовали су у Бечу децембра 1942. године.²³⁸

До краја 1942. године изведена је (11. децембра) још једна премијерна представа. Била је то комедија Милована Глишића *Два цванцика* у режији Милана Стојановића. Критичар *Српског народа* Момчило Милошевић је писао:

"...Ми кажемо нашим глумцима са београдске калдрме да неверно и рђаво психолошки и изражајно тумаче наше сељаке, које нису вероватно имали прилике да виде ни на раду ни на прелу, комишању, на заветини или на вашару. Ни Кића ни Мића нису онаки, како су их креирали г. М. Поповић-Мавид и г. С. Јанићијевић у свом непознавању људи са села, већ као да су их копирали из шалвих листова, као што је био *Кића* други.

Потребно би било и глумцима, као и осталим варошким људима; да сваке године проведу извесно време на селу ради упознавања њихових становника и њиховог живота и од тога бисмо сви имали само користи. Тако би се разбио и изванстан манир створен на београдској позорници у погледу тумачења наших сељака и сви сељаци не би били или ђилкоши или шерети, а све сељанке или намигуше или торокуше. То важи у већој или мањој мери готово за све тумаче улога у комаду *Два цванцика*.

Исте примедбе важе и за режију, која на београдској позорници као да хоће глумом и лармом да модернизује комаде и приближи укусу и потребама данашње публике."²³⁹

За контрактуалног члана Дrame примљена је Мира Јевтић, супруга директора Дrame Боривоја Јевтића, док је Миливој Поповић Мавид своје незадовољство статусом у Народном позоришту, посебно личним примањима, изразио у следећем писму упућеном управи:

"Господине управниче,

Првог јула ове године одбио сам био да потпишем уговор са тим позориштем, јер је сума од 1.865 динара, колико сам дотад примао, управо бесрамно мала у односу на оно што сам ја томе позоришту давао.

Када сте ми ви 16 јула, у присуству Директора драме г. Јевтића, свечано обећали, чак загарантовали својом речју, да ћете му сваког месеца - до 1 јануара 1943 - обезбедити још по 2.000 динара поред тих срамних 1.865, пристао сам да потпишем уговор, али сте ви рекли да је то непотребно, јер ми је ваша часна реч најбоља гаранција. Да вас не увредим, пристао сам и на то, руковали смо се и - тачка. Само што сте ви ту ударили једну гигантску тачку! Тачку која је трајала три месеца и која је мене ударила по желуцу, а вас по части: јер се испоставило да је ваша часна реч, коју сте ми дапи, била само конвенционална фраза, пошто је отада прошло (рачунајући од 1

²³⁶ АС, НП, 5005/42.

²³⁷ АС, НП, 4235/42, 5455/42.

²³⁸ АС, НП, 6168/42, 6863/42.

²³⁹ *Српски народ*, 19. 12. 1942.

августа) пуна три месеца, а ја осим оних понижавајућих 1.865 динара месечно, нисам примио ни паре више.

Због тога молим вас да примите мој отказ уговора, као и приложених 6.000 дин (шест хиљада) на име отказних пенала.

У Београду, 1. новембра 1942 год.²⁴⁰

Миливој Поповић Мавид се ипак нагодио с Поповићем и остао у Народном позоришту. Техничко особље и чланови драмског хора такође су упорно тражили повећање примања, а Десанка Недељковић-Дугалић молила је управу Народног позоришта за дејство код немачких власти да јој се одобри куповина једног малог аутомобила, пошто станује далеко и има непријатности кад се ноћу враћа кући.²⁴¹

Мали драмски ансамбл Народног позоришта, у коме су били Павле Богатинчевић, Мира Тодоровић, Милан Поповић, Олга Спиридоновић, Мирко Милисављевић и Едита Милбахер, гостовао је у Шапцу половином децембра 1942. године, на позив тамошњег Дилетантског позоришта "Јанко Веселиновић". У дворани Занатског дома приређене су две представе, а оба пута играни су Пижеови *Срећни дани*.²⁴²

Током јесени 1942. године примљено је 14 нових статиста.²⁴³

Септембра 1942. запретила је опасност да Народно позориште остане без 65 својих чланова - несрба. Наиме, наређењем председника Министарског савета бр. 2314 од 11. септембра 1942, сви службеници несрпске народности стављени су ван службе, изузев оних који су постављени по предлогу начелника округа за Банат и Косово или оних за које се председник Министарског савета, по предлогу ресорног министра и Изванредног комесара за персоналне послове, сагласи да изузетно могу остати у служби. Јован Поповић је Изванредном комесару за персоналне послове послао образложен предлог за свих 65 чланова, нагласивши да би без њих Народно позориште "апсолутно морало да прекине рад". Није пропустио да подсети и на њихов ранији договор (из априла 1942.) да се у Народном позоришту "више неће постављати особље несрпске народности".²⁴⁴ Изванредни комесар за персоналне послове уважио је крајем децембра 1942. Поповићево образложење и свих 65 чланова Народног позоришта несрпске народности задржано је у служби.²⁴⁵

Када је крајем августа 1942. Јавна берза рада почела да прикупља спискове особља Народног позоришта мушког пола, Јован Поповић је молио "да се имено-

²⁴⁰ АС, НП, 5598/42.

²⁴¹ АС, НП, 5462/42, 6434/42.

²⁴² АС, НП, 6305/42; *Ново време*, 17. 12. 1942.

²⁴³ АС, НП, 4608/42.

²⁴⁴ АС, НП, 4910/42. Видети прилог бр. 11/4.

²⁴⁵ АС, НП, 6731 /42, 7281 /42.

вани у списку, као државни службеници не позивају на рад, пошто би њиховим одласком Позориште морало да прекине рад и тиме нанесе штету државној каси»²⁴⁶.

Цене улазница у згради код Споменика кретале су се од 15 динара (стајане), 20-25 динара задња галерија, 30-35 динара балкон, седишта у II галерији 40-55 динара, седишта у партеру 65-75 динара, док су ложе биле између 200 и 500 динара.⁷⁴⁷

За концерте Филхармоније и "Шарене програме" које је приређивала београдска радио станица у згради Народног позоришта Немци су плаћали закуп сале и режијске трошкове (за извођаче, радио-оркестар, технички персонал, статисти и разводнике), а преостали новац (приход) предаван је шефу радио-станице РаЈНТгену.²⁴⁸

Било је случајева да су Немци радио-концерте у Народном позоришту приређивали у корист Српског црвеног крста. Као пример наводимо концерте од 15. и 22. новембра 1942. године.²⁴⁹

Под истим условима сала Народног позоришта издавана је приватним позориштима и балетским школама, разним установама и институцијама.

Народно позориште оскудевало је у гардероби, декору и реквизити. Тешко је било обезбедити овај инвентар у ратним условима, али додатни проблем представљале су позајмице. Од Народног позоришта костиме и остале ствари тражила су не само друга позоришта (Уметничко, Академско, Савремено, Омладинско, Србозар, Позоришта удружења глумаца и др.), већ и школе, фолклорне групе, Коларчев народни универзитет, Национална служба за обнову Србије, Српска државна стража, Црвени крст, Немачка народносна група у Србији, Заробљеничке позоришне групе, а на крају и сами чланови Народног позоришта. У неким случајевима посуђивање се могло избећи, а некада је то било немогуће. Највише неприлика Народно позориште је имало са Србозаром (позориштем Српске заједнице рада). Нису помогле ни наредбе, ни подршка Пропагандног одељења, ни наплате таксе за коришћење, ни забране издавања инвентарских ствари. На челу Српске заједнице рада био је Милан Недић и Србозару се увек излазило у сусрет.

Из мноштва докумената цитираћемо један, који можда најверније осликава неприлике Народног позоришта о којима је реч:

"Управи Српског народног позоришта

Као што сам обавештен од једног функционера Србозара, Позориште ове установе спрема сад и 'Зону Замфирову', пошто је претходно, уз наше одобрење, дало 'Бида'.

²⁴⁶ АС. НП. 4150/42, 4020/42.

²⁴⁷ АС, НП, 5400/42. Видети прилог Н/12.

²⁴⁸ АС, НП, 7403/42, 7404/42.

²⁴⁹ АС.НП, 6151/42, 6152/42.

Није питање у томе што Позориште Србозара даје исти онај популарни репертоар који је одавно репертоар ове Куће (што се, разуме се, коси с једним ранијим наређењем Министарског савета), већ у томе што ће се Управа Србозара и приликом приказа 'Зоне Замфирове' обратити Управи нашег Позоришта с молбом за костиме.

Питање костима, међутим, болна је тачка наше Куће. Њихово набављање, у времену опште оскудице материјала, скопчано је и с великим напорима и са знатним финансиским жртвама. Сталном позајмицом костима изван Куће, и оним позоришним установама које су, као Позориште Србозара, у могућности да их набаве, задаје се непотребан посао нашем техничком персоналу. После, костими се никад не враћају у оном стању у коме су позајмљени, већ, обично, онечишћени, често подерани, и, уопште, упропашћени. Од тога трпи изглед наших претстава. Срамота је било погледати како су изгледали, на пример, опанци у 'Ђиду', без каиша, претворени у папуче, на првој претстави овога комада у згради код Споменика, 1 октобра о. г.

Стога молим поново Управу да изда забрану да се костими могу позајмљивати ван Куће. Па баш ако је у питању и Позориште Србозара које, колико сам обавештен, има леп костимски фондус (од ранијег радничког Позоришта 'Абрашевић'), а и довољно финансиских средстава да набави оне народне костиме који су му потребни. (Поменути функционер Србозара рекао ми је да ће његово Позориште бити у томе случају присиљено да само прави потребне костиме, што оно може, пошто располаже довољним финансиским средствима),

Молим да се по овом важном питању донесе хитно решење.

6. октобра 1942. године
Београд

Директор Дrame
Б. Јевтић²⁵⁰

Ради обезбеђења позоришне зграде код Споменика од пожара, Немачка ватрогасна полиција и Ватрогасна команда Градског поглаварства издале су, крајем децембра 1942, наређење "да се следећи радови у згради у најскоријем року изврше":

1. Растеретити позоришну зграду од декора, гардеробе и реквизита подизањем магацина који ће служити искључиво њиховом смештају.
2. Конструктивно одвојити гледалиште од позорнице на начин који је отпоран према ватри. Везу између гледалишта и позорнице саобразити са ватрогасним прописима. Осигурати против пожара везу између канцеларија и друге гледалишне галерије.
3. Известити инсталацију за ручно пуштање гвоздене завесе са аутоматским кочењем у случају нефункционисања мотора. Импрегнирањем осигурати украсну плишану завесу за случај пожара.
4. Повећати пречник цеви постојећих хидраната на одговарајући капацитет тј. на три цола.
5. Монтирати по целој бинској таваници уређај за кишу као и уређај за орошавање гвоздене завесе.

²⁵⁰ АС. НП. 4961/42.

6. Извести уређај за одвођење дима на бини за случај пожара аутоматским отварањем свих отвора. На таваници гледалишта извести отвор за одвођење дима са капком на аутоматско отварање величине 3% површине основе гледалишта.

7. Са нових степеништа у делу зграде где су смештене канцеларије омогућити директан излаз напоље.

8. Врата на догради осигурати против ватре.

9. Избацили 4 седишта у партеру која сметају брзом пражњењу сале.

10. Израдити планове седишта сајасно назначеним излазима, ширином ходника и најближим спољним вратима.

11. На галеријама до задњих места до којих се долази степеницама поставити гелендере.

12. Сви излази и улази да се означе натписима на српском и немачком језику као и да се омогући брзо и лако потпуно њихово отварање.

13. Да се завесе између гледалишта и гардероба за публику импрегнирају.

14. Извести директан излаз из котларнице у двориште.

15. Извести уређај за аларм у гледалишту и за алармирање целокупног позоришног особља у случају пожара.

16. У електричној централи осигурати сијалична места куглама.

17. Поставити у ложионици два хидранта и додати још два апарата за гашење.

18. Очистити магацин за смештај угља, шљаке и материјала.

19. Оделити зидом телефонске батерије.

20. Пребацили на засебан вод арматуру осветљења уласка зграде.

21. Набавити 600 м. позоришног гајтана за бинске ефекте по Уредби ВУД а каблове ПГГ/НТК/ и ПГГКО/НТСК/.

22. Успоставити директну везу телефонску између позоришне зграде код Споменика и Ватрогасне команде.

23. Омогућити смештај штале ван оквира позоришних зграда.²⁵¹

По добијању иаређења, Јован Поповић се обратио шефу Државне пропаганде Ђорђу Перићу, молећи га да интервенише код министра грађевина, министра пошта, телефона и телеграфа и председника општине да се наведени послови што пре заврше.²⁵²

У циљу обезбеђења "нормалних животних услова своје особљу", Јован Поповић се 27. новембра 1942. године обратио министру народне привреде др Милораду Недељковићу. У прилогу је доставио списак чланова Народног позоришта, захтевајући да се сваком од њих свакога месеца обезбеди огревни материјал и намирнице. У вези са приоритетом и повластицама у снабдевању, упозорио је: "Како сва предузећа која се налазе под комесарским управама, по сазнању имају бенефиције ове врсте, то сматрам да би и Позориште, које се налази под контролом и надзором Пропагандаабтајлунга С.О. могло такође уживати ову предност".²⁵³

²⁵¹ АС, НП, 7285/42.

²⁵² Исто.

²⁵³ АС, НП, 6190/42.

Јован Поповић је посебном окружницом директорима Дrame и Оперe ставио до знања да ће му они убудуће "лично бити одговорни за све неисправности које се догоде на представама њихових одсека".²⁵⁴

Ради побољшања дисциплине, увео је институцију инспектора Народног позоришта. За првог инспектора поставио је Филипа Стојановића, пензионера, бившег техничког шефа Народног позоришта. Делокруг Стојановићевог рада одредио је на следећи начин:

"Надзор над целокупним радом у кући у колико се односи на правилно отправљање дужности целокупног особља, на ред, дисциплину, чистоћу, чување позоришне имовине и уопште беспрекорно извршење постојеће уредбе о раду и реду у кући. - Исто тако г. Стојановић ће се старати и о свима наређењима и њиховом спровођењу издатих од стране потписанога. -

Г. Стојановић ће примати наређења само од Управника и биће само њему подређен.

Наређујем:

целокупном особљу да наредбе г. Стојановића, које он у делокругу свога рада буде издавао, стриктно и без поговора извршава.

О сваком неизвршавању његове наредбе г. Стојановић ће писмено обавештавати Управника.^{1,255}

Вођена је строга контрола о боловањима. Одсуствовање с посла по овом основу одобравали су искључиво позоришни лекари, а коначну реч давало је Одељење за пропаганду. Сви запослени у позоришту увек су били обавештени где ординирају позоришни лекари, а у случају теже болести могли су их позвати у стан.²⁵⁶ Позоришни лекари дежурали су и на позоришним представама. Место дежурног лекара било је тачно одређено - фотеља II ред, бр. 84. Лекари Народног позоришта у 1942. години били су Љубисав Вучковић, Видосав Милетић, Маша Живановић, Душанка Вељковић, Живорад Луковић, Драгољуб Марковић, Драгомир Поповић и др Гаћански.²⁵⁷

На самом крају 1942. склопљени су уговори за наредну, 1943. годину. Народно позориште имало је 261 контрактуалног члана, од којих 47 у Драми, 97 у Оперу и Балету и 117 у Техничком одсеку.²⁵⁸

Уметничко позориште у Београду

Уметничко позориште основано је априла 1939. у Београду. Основали су га четири драмска уметника из Београда: Петар С. Петровић, Велибор-Виктор Старчић, Јован Коњовић и Никола Поповић. Припадало је категорији

²⁵⁴ АС, НП, 2762/42.

²⁵⁵ АС, НП, 7394/42.

²⁵⁶ АС, НП, 3495/42, 6791/42.

²⁵⁷ АС, НП, 6608/42.

АС, НП, 7237/42, 7281/42.

приватних повлашћених позоришта и као такво није уживало државне субвенције. Издржавало се искључиво од прихода са својих представа. Наступало је по основу закупа у дворани Коларчеве задужбине, а током лета на Леццој позорници на Калемегдану. Имало је свој Драмски студио са 11 полазника. До избијања рата извело је 7 премијера, добило наклоност публике и стекло пуну афирмацију. Зато није чудо што су се Немци већ крајем априла 1941, поред Народног, заинтересовали и за Уметничко позориште, тражећи да оно што пре започне рад.²⁵⁹ Већ 17. маја 1941. Уметничко позориште извело је три једночинке у дворани Коларчеве задужбине и тај датум се сматра почетком позоришног живота у окупираном Београду.²⁶⁰

Састав ансамбла Уметничког позоришта на почетку окупације био је следећи: Велибор -Виктор Старчић, глумац и управник, Јован - Бата Коњовић, редитељ и члан вођства театра, Миленко Шербан, сценограф, Јосип Кулунџић, редитељ и драматург, Елка Мацол Петровић, Вања Марковић, Бранка Андоновић, Вера Новаковић, Дана Јовановић, Душанка Савковић, Капиталина Апостоловић, Мима Предојевић, Мира Тодоровић, Јован Петровић, Теја Тадић, Никола Гашић, Александар Стојковић, Рајко Радојковић, Иво Ерман, Станко Колашинац, Бранко Јовановић, Михаило Миловановић, Родољуб Богојевић, Чедомир -Вук Војиновић, Миливој Поповић Мавид и Живадин Живадиновић.

Крајем 1941. и почетком 1942. године ангажовани су: Павле Цонић, Александар Јешић, Стојан Јовановић, Владо Зељковић, Гаврило Граовац, Максим Ђуровић, Душан Ђорђевић, Ђура Јакшић, Ђорђе Стојковић, Ружица Ђаконов, Драгица Новаковић, Ружица Протић, Зорица Филиповић, Нада Божиновић, Царка Јовановић, Вера Радојевић, Рада Наумовић, Анита Неранџић, Мирјана Коџић, Каћа Шербан и Десанка Чекеревац.

Волонтери су били: Љубомир Дидић, Јуба Богдановић, Миодраг Волић, Станимир Аврамовић, Душан Радивојевић и Даница Мокрањац.

Током 1942. године неколико глумаца је из Уметничког позоришта прешло у друга позоришта, а неки глумци су ту дошли. Тако је Петар Марић постао члан Уметничког позоришта у септембру 1942. године.²⁶²

Прве представе Уметничког позоришта у окупираном Београду представљале су обнове већ извођених комада (*Кројџерова соната*, *Жена у позадини* и једночине комедије). Прва премијера требало је да буде дело Валентина Катајева *Милион мука*. Улоге су већ биле подељене и пробе започеле, али се десило исто што и у Народном позоришту са Гончаровљевим *Понором* - Немци нису дозвољавали извођење дела руских аутора тако да су и *Понор* и *Милион мука* морали да буду замењени другим делима."

²⁵⁹ Р. Радојковић, *Уметничко позориште у Београду 1935-1943*, *Театрон* 75,76,77-1991, Београд. 5-37.

²⁶⁰ В. Марковић. *Театри окупиране престонице...* 142.

²⁶¹ Исто.

²⁶² Р. Радојковић, *н. д.*, 35.

²⁶³ В. Марковић, *Театри окупиране престонице...*, 142.

Репертоар Уметничког позоришга, које је радило до 31. јануара 1943. године, био је следећи:

1. „ТРИ БЕКРИЈЕ" - комедија; аутор: Јохан Нестрој; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 7.6. 1941.

2. „ФИГАРОВА ЖЕНИДБА" - комедија; аутор: Пјер Огистен Бомарше; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 19. 7. 1941.

24. „ДВА ЦВАНЦИКА" - комедија; аутор: Милован Глишић; режија: Виктор-Велибор Старчић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 10. 8. 1941.

4. „ЖОРЖ ДАНДЕН" - комедија; аутор: Жан Батист-Молијер; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 7. 9. 1941.

5. „БИДО" - комад са певањем; аутори: Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак; режија и прерада: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 20. 9. 1941.

6. „СУМЊИВО ЛИЦЕ" - комедија; аутор: Бранислав Нушић; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 23. 10. 1941.

7. „СРЕЂА НА ДРУМУ" - љубавна игра; аутор: Жан Жак Бернар; режија: Виктор-Велибор Старчић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 20. 11. 1941.

25. „МЕРКАДЕ КРАЉ БЕРЗЕ" - драма; аутор: Оноре де Балзак; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 7. 12. 1941.

9. „КАРИЈЕРА ПИСАРЧИЋА ВИНЦИГА" - драмска игра; аутор: Вилхем Зигфелд; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 4. 1. 1942.

10. „ПЉУСАК" - драма; аутор: Петар Петровић-Пеџија; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 11.2. 1942.

11. „ВЕЛИКО ПРЕЛО НА СЕЛТУ" - игра са певањем; аутор: драматизација по мотивима Јанка Веселиновића; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 24. 2. 1942.

12. „РАЗВОЈ СРПСКЕ КОМЕДИЈЕ" - колаж једночинки Ј. Поповића Стерије, К. Трифковића, М. Глишића, Б. Нушића; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 26. 2. 1942.

13. „ГОЛГОТА" — драма; аутор: Миливоје-Мима Предић; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.

Премијера изведена 11.3. 1942.

14. „БОЕМСКО ВЕЧЕ" - колаж програм са певањем; режија: Виктор-Велибор Старчић; избор костима: Миленко Шербан.

- Премијера изведена 19. 3. 1942.
15. „ЧЕТИРИ ОРТАКА“- комедија; аутор: Јохан Хут; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 25.3. 1942.
16. „КОМИШАЊЕ“- игроказ са мотивима народних обичаја; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 8. 4. 1942.
17. „МОДЕРНИ РОБИНЗОН“- комедија; аутори: Јуст Шај и Петар Алберт Штилер; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 10. 5. 1942.
18. „ИВКОВА СЛАВА" — комад са музиком и певањем; аутор: Стеван Сремац; режија и драматизација: Бранко Јовановић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 7. 6. 1942.
19. „ЧВОР" - драма; аутор: Петар Петровић-Пеџија; режија: Јован-Бата Коњовић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 5. 7. 1942.
20. „САН ЛЕТЊЕ НОЋИ" - чаробна игра; аутор: Виљем Шекспир; режија: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 19. 7. 1942.
21. „СЕОСКИ ЛОЈА"- весела игра са музиком и певањем; аутори: Е. Тот и Стеван Дескашев; режија: Јован-Бата Коњовић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 6. 8. 1942.
22. „ДУКАТ НА ГЛАВУ" - комад са музиком и певањем; аутор: Јанко Веселиновић; режија и адаптација: Јосип Кулунџић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 27. 8. 1942.
23. "ПЕСМА НАС ЈЕ ОДРЖАЛА" - поетско-музички рецитал.
Премијера изведена 12. 10. 1942.
24. "ДЕОБА" — комад са народним песмама, игром и музиком; драматизација дела Јанка Веселиновића; режија: Теја Тадић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 14. 10. 1942.
25. "ТРИ ЛОПОВА" - драма; аутори: Нотари и Драг. Јовановић; режија: Велибор-Виктор Старчић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 19. 12. 1942.
26. "ЦРВЕНЕ РУЖЕ" - драма; аутор: Алдо Бенедети; режија: Велибор-Виктор Старчић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 11.1. 1943.
27. "ЧАСТ" - драма; аутор: Херман Судерман; режија: Петар Матић; сценографија и костими: Миленко Шербан.
Премијера изведена 31. 1. 1943.

Обновљене представе:

Уметничко позориште ставило је на репертоар и представе које је изводило пре окупације:

1. "ВЕСЕЛО ПОПОДНЕ" - једночине комедије „Пас у мозгу" К. Геца;
"САМОУБИЦА" - А. Авреченка и „Кика и кока" А. Шнајдера.
2. "ЖЕНА У ПОЗАДИНИ" Емила Вахека
3. "КРОЛЦЕРОВА СОНАТА" Лава Толстоја
4. "ДУНДО МАРОЈЕ" Марина Држића
5. "ЗНА ЖЕНА" Јована Стерије Поповића²⁶⁴

Вођство Уметничког позоришта одлучило је да се у летњим месецима поново игра на Калемегдану. Претходно је обновљена Летња позорница. О томе је писао Јован-Бата Коњовић у *Новом времену*.

"...И овог лета даваће Уметничко позориште своје представе на истом месту, на Калемегдану, у декору историјске тврђаве, код Сахат куле. Обратили смо се немачким војним властима и Београдској општини. На оба места веома предусретљиво су се одазвали нашој молби. Председник Општине Драги Јовановић обећао нам је пуно помоћ да саградимо позорницу. Тако ћемо добити грађевински материјал."²⁶⁵

Гледалиште је имало око 1500 места, укључујући и стајање. Од прве премијере (*Три бекрије*, 7. јуна 1941) до последње (*Част Судермана*, 31. јануара 1943), о Уметничком позоришту се много и лепо писало. Признање му је одавало и Народно позориште, преко *Српске сцене*. Тако у броју 13 од 1. априла 1942. године читамо: "Живахно се ради на томе да изабрани чланови Уметничког позоришта, коме стоји на челу заслужни позоришни организатор и одлични уметник г. Велибор Старчић, уђу са г. Старчићем у сасгав Српског народног позоришта. Са њима и са члановима Народног позоришта створила би се камерна сцена која би са пуном уметничком озбиљношћу, давала нарочит репертоар камерног стила, такозвани 'високи репертоар' за одабрану публику".

Половином октобра 1942. у *Српској сцени* је дат низ занимљивих података о Уметничком позоришту: да има веома богат и разнолик репертоар, да је од јуна до октобра 1942. дало 88 представа на својој отвореној сцени на Калемегдану, да је те представе посетило 75.000 људи, да је управа Народног позоришта допустила својој чланици Мири Тодоровић, иначе бившој чланици Уметничког позоришта, да више пута гостује на калемегданској позорници у улози Пука у *Сну летње ноћи*, да је Велибор Старчић у неколико махова гостовао у Народног позоришту у улози Неше у Глишићевој *Подвали*, да ће Бранко Јовановић гостовати у *Вечитом младожењи* и *Мини од Барнхелма* и др. Чланак се завршава следећим речима: "Уметничко позориште ради са пу-

⁶⁴ ТТ Преузето од В. Марковић, *Театри окупиране престонице...*, 451—453.
Ново време, 12. 6. 1941.

но воље и успеха и прво је дало несумњивих доказа да и у нас може да напредује приватна позоришна институција са озбиљним уметничким амбицијама".²⁶⁶

Поред *Новог времена* и *Обнове*, и српски недељни илустровани лист *Коло* редовно је доносио прилоге о Уметничком позоришту. Његов извештач јављао је да је на премијери *Ивкове славе*, 7. јуна 1942, на Калемегдану било близу 2.000 Београђана и истакао: "Уметници су дали све од себе и представа је одлично успела, што се видело и по спонтаном аплаузу и топлим одобравању задовољне и захвалне београдске публике, која ће умети да буде још ода нија и захвалнија ако јој Уметничко позориште буде приказало још који комад из старе и богате српске прошлости".²⁶⁷

Уметничко позориште је то заиста и чинило. О следећој премијери тог фаха, *Дукат на главу* Јанка Веселиновића (27. августа 1942), *Коло* је донело пуне две стране и слику са премијере на насловној страни. Аутор чланка, поред осталог, каже: "Нарочито признање и захвалност публике припада Уметничком позоришту што је дошло на идеју да драматизује Јанкове приче. Када се примило тога, нека зна да је истински завирило у српску душу и да ће бити још више вољено".²⁶⁸

Општу оцену о раду и значају Уметничког позоришта дао је *Српски народ*:

"Може се слободно рећи да је *Уметничко позориште* у Београду својим неуморним и пожртвованим радом заузело лепо место у нашем културном и позоришном животу. Оно с правом може да понесе назив друге престоничке сцене, долазећи одмах после Народног позоришта.

У току своје активности оно је створило свој репертоар, који београдска публика радо гледа, као што је дало прилике извесном броју глумачких галената да се афирмирају. У опште узев *Уметничко позориште* постигло је задовољавајући уметнички ниво и значи једну тековину наше позоришне културе, која упркос послератних тешкоћа развија се са много успеха."²⁶⁹

Изненада, 25. октобра 1942. године, *Ново време* објавило је да Уметничко позориште отказује заказану представу *Ивкова слава* и одлази на турнеју у Шабац. О томе и престанку рада Уметничког позоришта, до кога је ускоро дошло, биће више речи касније.

Моравско народно позориште у Нишу

После Народног позоришта у Београду, по условима рада и бројности ансамбла, следи Моравско народно позориште у Нишу. Оно се до 1. јула 1941. звало Народно позориште Моравске бановине у Нишу, а тада је прешло

²⁶⁶ *Српска сцена* бр.4, 16. 10. 1942: АС, НП, 1347/42.

²⁶⁷ *Коло*, 13. 6. 1942.

²⁶⁸ *Коло*, 5.9.1942.

²⁶⁹ *Српски народ*, 16. 1. 1943. Видети прилоге Ш/2 и Ш/3.

у државне руке и добиле назив Обласно државно народно позориште у Нишу. По новом државном буџету, субвенција за Нишко позориште за период јули-децембар 1941. износила је 400.000 динара. Уредбом о обласним народним позориштима, донетој од Министарског савета 9. јула 1942, а објављеној у службеним новинама 6. октобра 1942, Нишко позориште добило је име Моравско народно позориште у Нишу, док је Народно позориште Дунавске бановине променило име у Дунавско народно позориште са седиштем у Пожаревцу. Правилник о раду обласних народних позоришта донет је 15. септембра 1942. године.²⁷⁰

Неколико месеци под окупацијом, у крајње неповољним околностима, Народно позориште у Нишу није радило. Управник Боривоје Стојковић и глумци Љубиша Стојчевић, Сима Јанићијевић и Илија Конфино већ су били у немачком заробљеништву. У Нишу су се убрзо нашли скоро сви глумци из Скопског позоришта, а затим и један део из Бање Луке и других крајева. Формиран је прилично велик глумачки ансамбл, који су чинили: Живка Срдановић, Добрила Цимић, Милица Динић, Зора Црногорчевић, Љубица Раваси, Мила Јашекова-Радосављевић, Ружица Ковачевић, Лепосава - Лена Б. Ђорђевић, Јелена - Лела Јоковић, Деса Вучковић, Видосава Пешић, Олга Стојадиновић-Срдић, Ружица Тодић, Елка Маџол-Петровић, Каја Ђорђевић, Нада Замфирова, Злата Стојчевић, Драгица Илић, Јулијана Буквић, Душан Кујунџић - Чича, Јосиф Срдановић, Душан Цветковић, Стеван Јовановић-Штефи, Вукашин Пешић, Милутин Цимић, Бранко Ђорђевић - Дрда, Никола Динић, Бранко Татић, Миодраг Ковачевић, Миодраг Аврамовић, Синиша Раваси, Драгутин Тодић, Жарко Јоковић, Десимир Перишић, Сима Јанићијевић, Мирко Симић, Душан Стојковић, Јован - Цон Петровић, Живојин Вучковић, Стева Кришановић, Каја Игњатовић, Мила Ерцеговић, Драгослав Кандић, Радомир Шобота, Рушка Будимовић, Блашка Дишљенковић, Нада Урбанова, Жарко Котрошан, Жика Станисављевић, Гојко Глигоријевић и Драгомир Нинковић.²⁷¹

За вршиоца дужности управника Нишког позоришта августа 1941. године постављен је Живојин Петровић, бивши управник Бањалучког позоришта, који је у Ниш стигао са места сценографа Народног позоришта у Београду. Он је, у ствари, уступљен Нишком позоришту на неко време, да среди прилике и организује почетак рада Позоришта.²⁷²

Његови најближи сарадници били су новоангажовани редитељи Александар Черепов, бивши редитељ Бањалучког позоришта, "човек високе позоришне културе", Јосиф Срдановић, бивши редитељ Скопског народног позоришта, "један од најбољих редитеља за национални репертоар" и Јован Пе-

²⁷⁰ Сл. новине, бр. 80. од 6. 10. 1942. и 82 од 9. 10. 1942; *Ново време*. 15. 11. 1941.; С. Керкез. н. д., 455.

²⁷¹ Б. Стојковић, *Нишко позориште 1918-1944*, *Театрон* 30, 31, 32, 1981, 133.

²⁷² АС.НП. 3266/41.

тровић, бивши првак Скопског позоришта.²⁷³ Представе су биле одлично посећене. До половине фебруара приказано је 15 позоришних комада, међу којима: *Зона Замфирова*, *Коштана*, *Моји ђетићи* (Геџ и Мијушковић), *Ивкова слава*, *Покојник*, *Сумњиво лице*, *Породица Бло*, *Свет*, *Несуђени зетови*, *Мирандолина*, *Скамполо*, *Сплетке и љубав* и *Улични свирачи*. У припреми су били: *Избирачица*, *Паук*, *Супруга*, *Јубилеј*, *Фигарова женидба* и *Тартиф*. Позоришна дворана је увек била пуна приликом извођења комада из народног живота, док је од страних највише успеха имао комад *Улични свирачи*.²⁷⁴

Финансијско стање позоришта није било задовољавајуће. Укупна државна субвенција за сезону 1941/42. износила је 800.000 динара. Будући да представе нису одржаване редовно, пре свега због лошег грејања (проблем набавке угља), приходи су били мањи него што је планирано, што је за последицу имало редуковање броја запослених. Отпуштено је 17 хонорарних чланова Позоришта.²⁷⁵

Стање у Нишком позоришту знатно се побољшало постављењем Константина - Бате Атанасијевића за новог управника, почетком марта 1942. године, када се Живојин Петровић вратио на своју дужност у Београд. Атанасијевић је пре доласка у Ниш био управник обновљеног Академског позоришта у Београду, а до рата се позориштем бавио претежно аматерски. Запажени су његови позоришни прикази у листу *Време* 1936-1939. године. Захваљујући "избору трупе, њеној дисциплинованости и уложеном труду, Нишко позориште је одговорило културно-просветном и националном задатку" - истицало је *Ново времеГ"*

У сезони 1941/42. изведено је 30 премијера и дато укупно 210 представа, од којих за ђаке 46, са 34.000 посетилаца.²⁷⁷

Поред већ поменутих редитеља (Срдановић, Черепов, Ј. Петровић), у Нишком позоришту режирао је и управник Константин Атанасијевић, док је Божидар Николић из Народног позоришта у Београду као гост режирао комад *Посао је посао* и у њему играо главну улогу. У Нишу су гостовале и балетске

²⁷³ *Ново време*. 15. 11. 1941; Јован Петровић и његова еупруга Елка Маџол Петровић играли су у Уметничком позоришту до септембра 1941. када су прешли у Ниш.

²⁷⁴ *Нововреме*, 19.2.1942.

²⁷⁵ Исто. У *Новом времецу* дословце пише: "Позоришна трупа требало би да искористи време кад не даје претставе у Нишу за гостовања у појединим оближњим местима. Међутим, до овога није дошло, пошто је управник г. Петровић отишао другом половином јануара у Београд, одакле се дуго није враћао. Последица управниковог одласка у Београд, пошто није оставио заменика који би га заступао у дужности. била је та да 1 фебруара није имао ко да потпише платне налоге члановима позоришта и техничком особљу, што је имало за последицу да су глумци морали да се задужују по граду".

²⁷⁶ *Ново време*, 26. 7. 1942.

²⁷⁷ Исто.

уметнице Даница Живановић и Љиљана Колесникова, које су приредиле четири представе за ђаке и грађане.²⁷⁸

Посебан значај дат је гостовању Нишког позоришта у Београду, крајем јуна 1942. године, одмах по свечаном отварању обновљене зграде Народног позоришта код Споменика. Тим поводом *Српска сцена* је писала:

"Нишко позориште долази на гостовање с целокупним својим ансамблом, на челу са својим младим и агилним управником г. Константином Атанасијевићем и својим главним редитељем г. Јосифом Срдановићем. Првим својим гостовањем на београдској сцени, ово Позориште имаће да посведочи резултате својих досадашњих позоришних напора, да у једном погодном и увежбаном репертоару пружи приближан веран приказ својих глумачких снага и њихових вредности, и да, у исти мах, прикаже позоришни метод којим се руководи у својим уметничким тежњама.

Потреба гостовања покрајинских позоришта на првој српској државној сцени намеће се сама од себе. То је, пре свега, добра и корисна ревија покрајинских ансамбла, критички преглед њихових могућности и уметничких достигнућа. После, ова гостовања служе покрајинским позориштима као значајан уметнички потстрек који развија амбиције њихових ансамбла и даје им одређен уметнички циљ. Најзад, додиром с једном великом публиком као што је београдска увек су обострано корисни. Не треба заборавити да су се многи наши глумачки таленти, садашњи и прошли, носиоци главних улога у Београдском позоришту, формирали, у недостатку глумачких школа, баш на покрајинским позорницама.

У томе знаку поздрављамо долазак нишких глумачких гостију, уверени да ће пружити београдској публици пријатних уметничких изненађења и часно бранити своје уметничке тежње и већ утврђени ступањ свога Позоришта."²⁷⁴

У *Српској сцени* дат је и репертоар гостовања, као и биографије чланова Народног позоришта у Нишу.

Нишко народно позориште играло је: *Врачару Божану* Славомира Настасијевића, у режији Јосифа Срдановића, 28. јуна 1942. на Матичној сцени код Споменика; *Каријеру писарчића Винцига* Вилхелма Лихтенберга, у режији Константина Атанасијевића, 29. јуна на сцени "Мањез" и *Коштану* Боре Станковића, у режији Јосифа Срдановића, 30. јуна, такође на сцени "Мањез".

Све три представе публика је добро примила, а штампа повољно оценила. Тако из пера др В. Н. Димића, поред осталог, читамо: "Ружица Тодић у улози Божане дала је одлично погођен лик Циганке врачаре..., пружила пуну меру свога талента. Бранко Татић у улози Анђела и Бранко Ђорђевић у улози Васе Кокала заслужују највећу похвалу... Стевана је дао Живојин Вучковић живописно и са сигурношћу тумачио ову Божанину 'кућну сенку' ".²⁸⁰

У *Каријери писарчића Винцига*, како се истиче "чланови Нишког народног позоришта показали су многе своје уметничке особине, а нарочито Драгу-

²⁷⁸ Исто; АС, НП, 1607/42.
Српска сцена бр. 18, 20. 6. 1942.
Ново време, 4. 7. 1942.

тин Тодић у насловној улози".²⁸¹ За Злату Стојчевић Момчило Милошевић каже "да је дала најбољу Коштану после рата и публика је у захвалности одушевљено поздрављала њену креацију".²⁸²

"Она им је тада готово све сједињавала: младост, лепоту, диван, женствен изглед, силан, емотиван темперамент, одмерену игру и нарочито складан, милозвучан глас, какав се одавно у тој улози није слушао" - рекао је много година касније Боривоје Стојковић.²⁸³

По одобрењу надлежних, како је писао *Ново време*, глумцима Нишког позоришта допуштено је да за време позоришног одмора играју представе у своју корист.²⁸⁴

Током августа 1942. Нишко народно позориште организовало је гостовање по селима око Сврљига и у Сврљигу. На турнеју је ишло 50 чланова Позоришта, а уз њих и велики штрајх оркестар Српске државне страже Нишког округа. Представе су игране под ведрим небом. Извођени су комади из народног живота, *Девојачка клетва* и *Кстлар Милоје*. **О овом гостовању Српски народ** објавио је опширан чланак.²⁸⁵

У сезони 1941/42. Нишко позориште остварило је 30 премијера и дало укупно 210 представа. Посебне представе давале су за ђаке. Штампана је забележила да је приређено 46 таквих представа, којима је присуствовало око 34.000 ученика.²⁸⁶

За време позоришног одмора Сима Јанићијевић, који је новембра 1941. побегао из немачког заробљеништва, прешао је из Нишког позоришта у Народно позориште у Београду. О њему су веома високо мишљење имали Боривоје Јевтић и Јован Поповић. Сматрали су да ће он, као "млад, карактеран комичар", бити права замена за Јована Танића. Пре него што је примљен, имао је пробно гостовање у *Несуђеним зетовима* у улози Мољца, 1. јула 1942. године и побрао симпатије београдске публике. Боривоје Јевтић је за њега рекао "да поседује глумачку окретност, живахну мимику, добру и чисту дикцију, пријатну појаву, изразите очи, складан гест и поуздано саживљавање са једним ансамблом који му је стран".²⁸⁷ Сима Јанићијевић је званично примљен за контрактног члана Дrame Народног позоришта у Београду 12. августа 1942. године.²⁸⁸

У Београд је прешла и Добрила Цимић, која је добила стални ангажман у Сатиричном позоришту "Бодљикаво прасе".

²⁸¹ *Српски народ*, 3. 7. 1942.

²⁸² *Исто*.

²⁸³ Б. Стојковић, *Нишко позориште 1918-1944*, *Театрон* 30, 31, 32, 1981, 134.

²⁸⁴ *Нововреме*, 26.7.1942.

[№] Видети прилог IУ/1.

²⁸⁶ *Српски народ*, 31.7.1942.

²⁸⁷ АС, НП. 3442/42.

²⁸⁸ АС.НП. 3901/42.

Почетком јула 1942, Нишко позориште је као своју посебну секцију основало Академско позориште. Оно је окупљало интелектуалце, углавном студенте и једним делом чиновнике, који су своје слободно време посвећивали позоришној уметности. Приходи са представа ишли су у корист Дома избегличке деце и у друге хуманитарне сврхе. Представе је режирао Миодраг Аврамовић, првак Дrame Нишког позоришта. Као први комад, Академско позориште у Нишу извело је *Смрт мајке Југоевића* Иве Војновића. Најистакнутији чланови Позоришта били су: Мара Вукашиновић, Љиљана Цветковић, Љиљана Клисаревић, Славољуб Чавдаревић и Марко Томић.²⁸⁹

Сезону 1942/43. Нишко позориште је отворило *Кир Јањом*. У богатом репертоару налазила су се, поред осталих, следећа дела: *Избирачица*, *Вечити младожења*, *Покондирена тиква*, **Бојићева** *Кранева јесен*, *Подвала и Потера* **Милована Глишића**, *Девојка бржа од коња* **Николе Трајковића**, *Поноћна драма* **Властоја Алексијевића**, *Народне судије* **Светолика Никачевића**, *Кумова клетва*, *Дукат на главу*, *Хасанагиница*, *Кнез Иво од Семберије*, *Чучук Стана*, *Бој на Косову*, *Част и Камен међу качењем Судермана*, *Флорентински шешир*, *Слуга двају господара*, *Шекспиров Хамлет*, *Уображени болесник*, *Фигарова женидба*, *Стари Хајделберг*, *Мина од Барнхелма* и др.²⁹⁰

Почетком сезоне било је решено питање позоришног оркестра (имао је 20 чланова), а и хор је попуњен и повећан. Хором и оркестром дириговао је Владимир Милошевић. Као сценограф се истицао Николај Моргуњенко. Поред Јосифа Срдановића, Константина Атанасијевића и Николе Динића режирали су и чланови Нишког позоришта Бранко Ђорђевић, Душан Цветковић и Стеван Јовановић. Од октобра 1942. као редитељ ангажован је и Сениша Раваси, који је са супругом Љубицом Раваси из Дунавског народног позоришта у Панчеву прешао у Ниш. Као гости режирали су Владета Драгутиновић (*Избирачицу*) и Божа Николић (*Свет* - уједно играо главну улогу), обојица из Народног позоришта у Београду.²⁹¹

Од октобра до децембра 1942. године из Нишког позоришта у Дунавско позориште у Панчеву прешли су Каја Игњатовић, Мирко Симић, Миодраг Аврамовић, Жарко Котрошан и Душан Стојовић.²⁹² Елка Мацол Петровић и њен супруг Јован Петровић прешли су у новоформирано Српско савремено позориште.²⁹³

Моравско народно позориште у Нишу извело је велики број представа за раднике. Тако је, према подацима из *Новог времена*, у другој половини 1942. године дато 30 таквих представа, на којима је присуствовало око 25.000

²⁸⁹ *Ново време*, 19. 7. 1942.; АС, Г-3,1У-6750/43.

²⁹⁰ *Ново време*, 18.9. 1942.

²⁹¹ *Исто* 18. 9. и 20. 10. 1942.

²⁹² *Ново време*, 20. 10. и 23. 12. 1942.

гледалаца. Цене улазница износиле су 5-10 динара. Највише посетилаца било је на представама *Ивкова слава*, *Девојачка кчетва* и *Кошмана*TM

Сваког месеца давале су представе у корист заробљеника, сиротиње, избеглица и ђачких трпеца. Једна представа месечно играна је специјално за глумце и позоришне људе у заробљеништву.²⁹¹

Штампа је писала и о позоришној публици у Нишу. У једном чланку из *Новог времена*, поводом премијере Бокајеве *Супруге*, констатује да је "публика у Нишу прилично недисциплинована. Она још реагује гласним одобравањем у току представе и даје разне коментаре. То је имало за последицу да су глумци у неколико махова морали престати са тумачењем својим рола".²⁹⁶

Према поменутом Правилнику о раду обласних народних позоришта, радне области Моравског народног позоришта чинили су градови: Ниш, Прокупље, Лесковац, Књажевац, Неготин, Зајечар, Алексинац, Крушевац, Трстеник, Врњачка Бања, Краљево, Чачак, Ужице, Параћин, Ћуприја, Јагодина, Свилајнац и Крагујевац. У овим градовима ниједно друго позориште, повлашћено или приватно, није могло давати представе без одобрења надлежног наредбодавца за позоришта, а по прегходном консултовању управника позоришта дотичне области.

Сви детаљи у вези са регулисањем рада обласних народних позоришта налазе се у Уредби и Правилнику о обласним позориштима, чији су интегрални текстови дати у прилогу.²⁹¹

Дунавско народно позориште

Народно позориште Дунавске бановине, које је одиграло значајну улогу у развоју српске културе, обновило је рад за време окупације. За ново седиште Позоришта одабрано је Смедерево, где су се већ почетком јуна 1941. нашли његови пребегли чланови, са управником др Марком Малетином на челу. У страховитој експлозији муниције у Смедеревској тврђави, 5. јуна. живот је изгубило 17 глумаца: Раденко Алмажановић, Никола Стојановић, Момир Андрић, Витомир Качаник, Милутин Гомић, Славко Александровић, Душан - Бане Станојевић, Миле Гајичин, Владета Тодоровић, Богољуб Варађанин, Михаило-Мића Јовановић, Нина Сtimiћ, Злата Чокановић, Ксенија Бабић, Злата Андрић, Деса Пековић-Станојевић, Стефанија Барбије, а преживели су сатешким повредама Светислав Савић и Радивоје Гојкић.²⁹⁸

²⁹⁴ *Ново време*, 25. и 26. 12. 1942.

²⁹⁵ *Ново време*. 18. 9. и 24. 12. 1942.

²⁹⁶ *Нововреме*, 3.3.1942.

²⁹⁷ Видети прилоге 1/2 и 1/3.

²⁹⁸ *Ново време*, 23. 4. 1942; Б. Стојковић, *Позориште под окупацијом. Историја Српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера)*. *Театрон* 20, 21, 22. 1979, 765.

Међу погинулим глумцима било је неколико даровитих и већ афирмираних: Злата Андрић, Ксенија Бабић, Деса Пековић, Стефанија Барбије, Злата Чокановић, Нина Стимић и Раденко Алмажановић.

После смедеревске трагедије, управа Позоришта је преко Удружења глумаца обезбедила нове чланове. Тако су у Народном позоришту Дунавске бановине играли: Олга Животић, Анка Мајценовић, Томка Јеремић-Ђуричко, Ружа Кранчевић, Илинка Душановић, Бранка Белић, Милена Петровић, Радмила Петровић, Љубица Лазарева-Раваси, Маша Перенчевић-Миљковић, Лела Деспотовић, Мерима Козомара, Светислав Савић, Јован Јеремић, Милутин Мирковић, Синиша Раваси, Милутин Јаснић, Ђорђе Козомара, Горчило Николић, Љубиша Иличић, Никола Митић, Радивоје Гојкић, Влада Милин, Михаило Милићевић, Тома Тасић, Миодраг Аварамовић, Марија Верешчагин, Каја Игњатовић, Вука Фазловска, Вера Јелић, Вера Јерковић, Мара Атанасијевић, Марко Јелић, Ранко Ковачевић, Милутин Николић, Власта Ристић и Н. Шобота. Управник је и даље био др Марко Малетин, редитељи Александар Верешчагин, Јован Јеремић и Драгомир Кранчевић, сценограф Миленко Шербан, технички шеф Љубомир Вернер, а капелник Велимир Путник⁹⁴

Позориште је започело рад у Пожаревцу већ током јуна 1941. године. Представе је приређивало у дворани Дома трговачке омладине. Забележено је да је 28. септембра 1941. давало *Воду са танине* у режији Јована Јеремића. Сценограф је био Миленко Шербан, а главне улоге тумачили су Синиша Раваси, Љубиша Иличић, Јован Јеремић, Радивоје Гојкић и Томанија Јеремић, касније Ђуричко.³⁰⁰

Децембра 1941. Дунавско позориште прешло је у Ковин, а 1. фебруара 1942. у Панчево, где је остало до краја окупационог периода. Представе је у почетку давало у Вајфертовој пивари, а од 1. априла 1942. у дворани Светосавског дома.

Прва представа, изведена у Панчеву (5. фебруара 1942), била је инсценирација комада *Моји ђетићи* Ј. Геца и В. Мијушковића. У току 1942. године изведени су, између осталих, и домаћи комади *Лажа и ларалажа* и *Покондирена тиква* Стерије, *Подвала и Два цванцика* М. Глишића, *Ђидо*, *Кумова клетва*, драматизација Синише Равасија истоимене Веселиновићеве приповетке, *Девојачка клетва* Љ. Петровића, *Коштана*, *Каплар Милоје*, *Свет*, *Београд некад и сад*, *Ујеж* Б. Нушића, *Љубиш* М. Милошевића, *Вода са планине* Р. Плавовића - М. Ђоковића а од страних *Антигона* Софокла, *Уображени болесник* Молијера, *Сплетка и љубав* Шилера, *Два наредника* у преради А. Верешчагина, *Слуга два господара* К. Голдонија, *Париска сиротиња* Бризбара-Ниса,

²⁹⁹ *Ново време*, 23. 4. 1942: Б. Стојковић, *Остала српска позоригита (1918-1944). Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера)*, *Театрои* 20, 21, 22, 1979, 930.

МПУС, Збирка плаката.

Отмица Сабињанаки П. и Ф. Шентана, *Јена пустоловина* Р. де Флера, Г. де Кајавеа и Е. Реја, *Улични свирачи* Шурека.³⁰¹

За нешто више од два месеца Народно позориште Дунавске бановине извело је 35 представа, а до половине новембра 1942. године 137. Гостовало је у свим већим местима у Банату. Највећи успех постигло је *Кумовом клетвом*.³⁰²

Поред наведених редитеља, режирани су још и Сениша Раваси и Ђорђе Козомара и као гост Милан Стојановић, редитељ Народног позоришта у Београду (*Сунце, море и жене* и *Зона Замфирова*). У представама су гостовали београдски глумци Добрица Милутиновић у *Коштани*, Михаило Васић у *Подвали*, Велибор Старчић у *Злој жени*, Фран Новаковић у *Уличним свирачима* и *Кумовој клетви* и Марко Маринковић у *Два цванцика*.³⁰³

Уредбом о обласним народним позориштима, донетој 9. јула 1942. и објављеној у *Службеним новинама* 6. октобра 1942, Народно позориште Дунавске бановине променило је име у Дунавско народно позориште, са седиштем у Пожаревацу. Пожаревац је био само формално седиште Позоришта, а фактичко седиште било је Панчево. Дунавско народно позориште је, као и Моравско, уживало сталну годишњу субвенцију државе, која је утврђивана буџетом Министарства финансија.

Према Правилнику о раду обласних позоришта, донетом 15. септембра 1942, радне области Дунавског народног позоришта биле су: Пожаревац, Смедерево, Смедеревска Паланка, Велико Градиште, Младеновац, Аранђеловац, Ваљево, Лозница, Шабац, Панчево, Ковин, Бела Црква, Вршац, Петровград, Јаша Томић, Нови Бечеј, Меленци, Велика Кикинда и Нова Кањига. Чињеница је, међутим, да је ово позориште покривало само Банат. На субвенције су биле обавезни и побројани градови, уколико би у њима позориште гостовало.³⁰⁴

Сви детаљи у вези са регулисањем рада Дунавског народног позоришта налазе се у Уредби и Правилнику о обласним позориштима.³⁰⁵

Удружење глумаца и његова позоришта

Београд је под окупацијом постао уточиште великог броја глумаца-избеглица. Сматра се да их је у престоници било око 130. Удружење глумаца започело је своју активност јула 1941. године. Покренута је иницијатива за оживљавање позоришног рада како би глумци могли себи да обезбеде егзистенцију. За председника Удружења изабран је Јован Геџ, за генералног секретара Никола Б.

³⁰¹ Исто.

³⁰² Видети прилог У/1.

³⁰³ *Ново време*, 23.4, 14. 8, 5. 5. и 17. 11. 1942; *Српска сцена* бр. 9, 1. 1. 1943.

³⁰⁴ Сл. новине бр. 82, 9. 10. 1942.

³⁰⁵ Видети прилог 1/2 и 1/3.

Јовановић, а за председника секције за Београд Миливоје Живановић. Удружење глумаца формирало је више позоришта, која су играла по целој Србији. Укупан број учлањених у Удружење глумаца износио је преко 350.³⁰⁶

Избегличко позориште (Српско позориште, Марићево путујуће позориште)

Прво позориште Удружења глумаца за време окупације било је Избегличко позориште Радивоја Марића. У броју од 6. јула 1941. *Ново време* бележи да је гостовало у Смедеревској Паланци, са три лака Нушићева комада. Других података нема. Имало је око 20 чланова. Прве представе у Београду извело је почетком августа 1941, у башти Професорске колоније. Били су то комади: *Моја жена, твоја жена, наша жена* (Хрестл) и *3:1* (Петар Пеција Петровић). Глумачки ансамбл овог позоришта чинили су: Јелена Марић, Даница Петровић, Љубица Јовановић, Радмила Јоксимовић, Ружица Цветковић, Дана Поповић, Мила Радосављевић, Наташа Нешовић, Радивоје Марић, Светозар Цветковић, Љубомир Пецовић, Драги Јеличић, Миодраг - Крка Мајић, Ратко Николић, Мирко Ристић, Ђорђе Стојковић, Александар Огњеновић, Миле Бркић, Јанићије - Зицко Митрић и суфлер Обрен Ђорђевић.³⁰

Позориште је убрзо прекинуло рад, али су његови чланови наступали у другим позориштима Удружења глумаца, посебно у Позоришту удружених глумаца (Животићево позориште). Децембра 1941. поново се активирало, најпре под именом "Српско позориште", а затим под старим називом Марићево путујуће позориште. Представе је давало у дворани "Јерменин", у улици Краља Александра 119. До 25. јануара, када је напустило Београд и отиснуло се у унутрашњост Србије, одиграло је 25 представа. На репертоару су били: *Крвав југлук, Девојачка клетва, Зона Замфирова, Ивкова слава, Хасанагиница, Моје жене, Др, Београд некад и сад, Покојник, Зулејка робинџа босанска, Ђидо, Хоће жене да виде псту, Лако је мукима, Звонар богородичине цркве у Паризу* и др.³⁰⁸ Од фебруара до половине априла 1942. Марићево позориште је гостовало у Смедеревској Паланци, Јагодини и Крушевцу, одигравши 32 представе. Затим се упутило на дуже гостовање у Крагујевац. Први редитељ био је Светозар Цветковић, члан Нишког позоришта. Састав трупе углавном је остао исти.³⁰⁹

Позориште удружених глумаца (Животићево позориште)

Позориште удружених глумаца (Животићево позориште) основано је на иницијативу незапослених глумаца Удружења и глумаца који су избегли из Са-

В. Марковић. *Театри окупације престонице...*, 163—170, 260.

³⁰⁷ *Исто.* 163-164.

Исто. 164, 369; Н. Ј. Ристић, *Џумбусана у Централу, Позоришни живот у Паланци (С.мед) 1941-1944*, Смедеревска Паланка, 1995, 137.

³⁰⁹ *Ново време*, 10. 4, 4. 6, 31. 7. 1942.

рајева, Скопља, Бање Луке и других места. Пошто је добило одобрење за рад од надлежних власти, започело је са извођењем представа 9. августа 1941. године. За управника је именован реномрани глумац Душан Животић, који је већ имао искуства у формирању позоришних дружина. Главни сарадници на организационим, редитељским и другим пословима били су му Милош Рајчевић и краће време Радивоје Марић. Позориште је у почетку изводило представе у дворани Коларчеве задужбине, а од октобра 1941. закупљивало реновирану дворану локала "Нови Београд" на Врачару, ул. Цара Николаја 51. Дворана је могла да прими око 700 посетилаца. Поред популарних националних комада с певањем, извођена су и дела немачких и француских аутора. Позориште није уживало државне субвенције. Ангажовани глумци радили су на проценат од оствареног чистог прихода.³¹⁰

На репертоару су, поред осталих, била следећа дела: *Ивкова слава*, *Моји ђетићи*, *Девојачка клетва*, *Хасанагиница*, *Два наредника*, *Сеоски лола*, *Ваљевска подвала*, *Ајшин севдах*, *Покојник*, *Др*, *Породица Бло*, *Пљусак*, *Коштана*, *Зона Замфирова*, *Чвор*, *Крвавјаслук*, *Зулумћар*, *Цар Ђира* (за децу), *Пенељуга* (за децу), *Скамполо*, *Гастонов свадбени пут*, *Моја жена*, *твоја жена*, *наша жена*, *Париска сиротиња*, *Очели тетку*, *Директор Стризе*, *Мајчин благослов* и др.³¹¹

Поводом почетка рада Позоришта удружених глумаца, Душан Животић је истицао: "Да би смо упослили на првом месту нас, јер смо и ми без ангажмана, а и наше другове из обласних и бановинских позоришта, ми смо у споразуму са Удружењем глумаца, а по одобрењу немачких и наших власти, решили да оснујемо ПУГ у Београду. Репертоар биће састављен од комада које смо играли, тако да ће моћи да се дају са мање проба..."³¹²

Извођачки ансамбл у почетку је био у следећем саставу: Косара Рајчевић, Славка Ипић-Животић, Љубица Илић, Мила Ерцеговић, Каја Игњатовић, Наташа Нешовић-Мајић, Вука Фазловски, Јелена Марић, Богданка Костић, Нада Нрвуловић, Катарина Анђелковић, Љубица Јанићијевић, Радмила Јоксимовић-Лозанић, Мила Јашек-Радосављевић, Катица Пецовић, Нада Беднарски, Злата Ковачевић, Душан Животић, Милош Рајчевић, Радивоје Марић, Јован Танић, Реља Ђурић, Сима Илић, Драгољуб Беднарски, Фреди Фазловски (Асим Фазлибеговић), Миливоје Николић, Драган Влајић, Бошко Влајић, Ђура Драгић, Димитрије Влајић Митуш, Вучковић, Ника Мартиновић, ЈБубомир Пецовић, Градимир Радосављевић и Јанићије - Зицко Митрић.

Поред ових глумаца, Душан Животић у књизи *Моје успомене* наводи још и Веру Михајловић, Живку Матић, Душана Бурзу, Душана Станојевића и Јована Ковачевића, суфлера! Већи број ових глумаца обезбедио је ангажман у другим позориштима, али Животићево позориште се није угасило. Остало је у Београду

В. Марковић, *Театри окупране престонице...*, 166-167.

³¹¹ Исто. 370.

³¹² *Ново време*, 9. 8. 1941; В. Марковић, *Театри окупране престонице...*, 165.

³¹³ Д. Живогић, *Моје успомене*, Београд. 1992, 140.

све до краја јуна 1942, када је прелазило у Ваљево и тамо настављало рад. За мање од годину дана боравка у Београду приредило је 263 представе. Неке од њих приређиване су и у хуманитарне сврхе. Тако је 17. децембра 1941. године за "зимску помоћ" извело комад из народног живота *Откако је Бања Лука постала*. Чист приход износио је 820 динара.³¹⁴

У Ваљевоу је Животићево позориште играло с великим успехом. Представе су биле одлично посећене. Животић је повремено позивао у Ваљево балетске уметнике из Београда: Милоша Ристића, Веру Костић, Тамару Максимову и Радмилу Стефановић. Био је веома цењен у културном животу Ваљева. Радио је на томе да се у Ваљевоу оснује стално позориште, коме би он био на челу/¹⁵

Душан Животић се повремено обраћао Народном позоришту у Београду, тражећи на позајмицу нека дела на препис, нпр. Судерманову *Част*, Онеовог/о-сподара *ковнице* и др.³¹⁶

Српско повлашћено позориште (Повлашћено позориште Удружења глумаца)

Српско повлашћено позориште основано је такође у августу 1941. године. И у његовом чланству највећим делом су били избегли глумци Сарајевског и Бањалучког позоришта, који нису били обухваћени ангажманом у Животићевом позоришту. Представе је изводило на плацу Удружења глумаца на углу улице Краља Александра и Ћирила и Методија, преко пута Студентског дома, а потом на другом плацу Удружења, у улици Краљице Марије 143. Од децембра 1941. представе је изводило у згради Коларчеве задужбине, а на крају у дворани Радничке коморе, Немањина 28. Извођачки ансамбл чинили су: Љубица - Дада Јовановић, Славка Тошић, Мила Геџ, Милица - Гина Јовановић, Мара Ланер, Гина Буханац, Христина Митровић, Босиљка Поповић, Вера Петрић, Нада Хет, Огњанка Хет, Петар Милосављевић, Никола Смедеревац, Милан Тошић, Драгољуб Јеличић, Станко Буханац, Љубомир Васиљевић, Стојан Јовановић, Стојан Живановић, Васа Ивановић, Тричко Величковић, Жарко Митровић, Миле Стојановић, Миленко Поповић, А. Ђорђевић и М. Петровић.³¹⁷

Репертоар је био сличан репертоару Животићевог позоришта. Извођени су: *Когитана*, *Моји ђетићи*, *Зона Замфирова*, *Ивкова слава*, *Ва/Ђевска подвала*, *Госпођа министарка*, *Др*, *Покојник*, *Три бекрије*, *Париска сиротиња*, *Два цванџика*, *Ујеж*, *Ђидо*, *Београд некад и сад*, *Каплар Милоје*, *Свет*, *Продица Бло*, *Ајша*, *Лако је мушкарцима*, *Звонар богородимине цркве у Паризу*, *Девоч*

³¹⁴ *Ново време*, 20. 12. 1942.

³¹⁵ *Ново време*, 20. 8. и 27. 8. 1942.

^{3,6} АС, НП, 5594/42.

³¹⁷ В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 168—169.

јачка клетва, Зулумћар, Крвавјаслук, Разиграно срце, Брачна авијатика, Сеоскилола и др.³¹⁸

Српско повлашћено позориште, односно Повлашћено позориште удружења глумаца, престало је са радом 24. маја 1942. године. Већина његових чланова добила је ангажман у новоформираном позоришту "Србозар".

Непосредно пред гашење, гостовало је у Младеновцу и још неким местима, а вођа трупе био је Милан К. Петровић.³¹⁹

Позориште Удружења глумаца под управом Бошка Влајића

- Први трагови о постојању овог позоришта су из маја 1942. године, када је гостовало у Аранђеловцу и Параћину, одигравши више од 30 представа. На репертоару су били: *Печалбари*, *Ивкова слава*, *Коштана*, *Зона Замфирова*, *Звонар богородичине цркве у Паризу*, *Матура*, *Хасанагиница*, *Др*, *Каплар Милоје*, *Једне ноћи у харему*, *Срећни дани*, *Разиграно срце*, *Несуђени зетови* и *Девојачка клетва*. У неколико комада гостовао је Јован Гец, првак Дrame Народног позоришта у Београду и председник Удружења глумаца. Он је са пуно успеха одиграо главну улогу у свом комаду *Моји ђетићи?*¹ На челу позоришта био је Бошко Влајић, режирао је Светозар Цветковић, а од глумаца су се посебно истицали Љубица Јовановић, Дана Петровић, Наташа Нешовић, Ружица Цветковић, Дана Поповић, Светозар Цветковић, Јанићије Митрић, Драги Јеличић и Миодраг Мајић. Суфлирао је Обрен Ђорђевић. Публика је била одушевљена представама.³²⁰ Јуна 1942. године Влајићево позориште је гостовало у Смедереву, а затим у Младеновцу, Краљеву и другим местима.³²²

Позориште Удружења глумаца "Шумадија"

Комесаријат Удружења глумаца образовао је јула 1942. још једно позориште, "које ће путовати по унутрашњости Србије са нарочито спремљеним репертоаром". Било је то Позориште Удружења глумаца "Шумадија", на чије чело је постављен Влада Страгарац, "дугогодишњи управник путујућих позоришта". За стварање овог позоришта најзаслужнији је био Радивоје Марић, који је постављен за повереника Удружења глумаца и прихватио се задатка "да спроведе организацију новоформираног позоришча".¹ Истовремено, његово путујуће позориште је престало с радом. Редитељ "Шумадије" био је Петра Милосављевић, а чланови Божидар Влајић, Милан Тошић, Павле Вугринац, Никола Калајтовић, Миленко ГТоповић, Мартиновић, Журавица, Лела

^{3.8} Исто, 372.

^{3.9} Ново време, 2. 4. 8. 4. и 17. 4. 1942.

³²⁰ Ново време 21, 24. и 25. 5. 1942.

³²¹ Ново време

³²² Ново време, 20. 6. 2. 7. и 16. 7. 1942.

³²³ Ново време 31. 7. 1942.

Христилић, Славка Тошић, Јелена Марић, Вука Анђелковић, Богданка Костић, Милица Влајић, Драга Мишић и Босиљка Поповић.³²⁴

Позориште је гостовало у Свилајнцу, Крагујевцу, Великој Плани, Смедеревској Паланци, Чачку, Крушевцу, Белој Паланци, Великом Градишту, Голупцу, Неготину, Доњем Милановцу и селима Источне Србије.²³ Приказивани су следећи комади: *Зона Замфирова*, *Ваљевска подвала*, *Несуђени зетови*, *Два наредника*, *Сеоски лола*, *Ђидо*, *Две сиротице*, *Мадам Сен-Жен* и други.

Позориште Удружења глумаца "Србија"

Ово позориште основано је такође јула 1942. године. Његов управник био је Обрен Ђорђевић. Гостовало је по целој Србији: Врњачка Бања, Крушевац, Јагодина, Параћин, Смедерево, Краљево, Ужице, Неготин и др. У неким местима задржавало се и по месец и више дана (нпр. у Неготину). Представе је режирао и често био носилац главних улога Светозар Цветковић. Од српских комада давани су: *Несуђени зетови*, *Зулумћар*, *Ваљевска подвала*, *Два цванцика*, *Девојачка клетва*, *Ђидо*, *Обичан човек*, *Смрт мајке Југовића*, *Ајшин севдах*, *Ивкова слава*, *Печалбари*, *Коштана*, *Кнез Иво од Семберије*, *Кир Јања*, *Јубилеј*, *Крвав јаглук*, *Каплар Милоје*, *Два наредника*, *Зона Замфирова*, а од страних: *Три бекрије*, *Сеоска лола*, *Две сиротице*, *Сви клече*, *Скамлоло*, *Тоска* (драма од Сардуа), *Париска сиротиња* и *Звонар богородичине цркве*.³²⁶

Позоришну трупу сачињавали су: Љубица Јовановић, Нада Првуловић, Наташа Нешовић, Загорка Ђурић, Мара Ланер, Ружица Цветковић, Дана Поповић, Мира Радовановић, Ружица Ђорђевић, Катица Пецовић, Марко Ољачић, Миле Бркић, Љубомир Пецовић, Ратко Николић, Миле Стојановић, Милан Петровић, Јанићије Митрић и др.

У *Зулумћару* и *Сеоској лолу* гостовао је и члан Нишког позоришта и познати позоришни писац Душан Цветковић.' "

Прво српско повлашћено позориште "Београд"

Први подаци о овом позоришту су из марта 1942. године када је оно гостовало у Деспотовцу. За мештане овог малог места, "права сензација" су биле представе *Породица Бло*, *Ђидо* и *Коштана*, тако да је Позориште продужило гостовање.

Управник позоришта био је Риста Прендић, а чланови А. Ранковцај, Д. Бељанска, Л. Златковић, Н. Прендић, С. Калајтовић, А. Огњановић, В. Златковић, Р. Прендић, Н. Калајтовић, Ч. Журавица, С. Граховац, Г. Славковић, Ж.

Ново време

Ново време, 19. 7, 31. 7, 23. 8, 28. 8. и 1. 10. 1942.

³²⁶ *Нововреме*, 30.7, 6.8, 15.8, 25. 10. и 20. 11. 1942.

Исто.

³²⁸ *Ново време*, 22. 3. 1942.

Чедић и Д. Новичић. Даваии су, поред наведених и следећи комади: *Зулум-ћар*, *Девојачка кчетва*, *Два наредника*, *Покојник*, *Хасанагиница*, *Звонар богородичине цркве*, *Зона Замфирова*, *Ноћ у харему*, *Три бекрије*, *Лесковчанин у Паризу*, *Тражи се тата*, *Црквењак се обесио*, *Моја жена хоће да види папу*, *Хајдук Вељко* и др. Неколико представа дато је у корист избеглица и заробљеника. Позориште је гостовало у многим местима широм Србије: Неготин, Књажевац, Соко бања, Ћуприја и др.²⁹

Српско повлашћено позориште под управом Драгомира Миленковића

О овом позоришту *Ново време*, у броју од 19. јула 1942. године, бележи: "Српско повлашћено позориште из Београда на путу по Србији, допутовало је и у Чачак где ће се задржати на гостовању више дана. Позориште се налази под управом Драгомира Миленковића и располаже врло добром групом коју, углавном, сачињавају: Тошић, Влајић, Вугринац, Милосављевић, Костићева, Тошићева, Првуловићка, Влајковићка и Нешковићка" .

Позоришта Удружења глумаца и друга слична повлашћена позоришта углавном нису била дугог века, а прелажења из једног повлашћеног позоришта у друго била су уобичајена.

Удружење глумаца и Народно позориште у Београду

Народно позориште имало је одређене обавезе према Удружењу глумаца, односно његовим социјалним фондовима. Тако је, према Уредби Министарства просвете П бр.13881/35, било дужно да у једној сезони припреми две представе у корист Централног пензионог фонда Удружења глумаца. Представе су давале и у корист болесничког фонда и фонда незапослених чланова. Драмски ансамбл Народног позоришта извео је у корист болесничког фонда две представе, и то 23. децембра 1941. године *Уличне свираче*, а недељу дана касније *Срећне дане*.³⁰ За Централни пензион фонд изведена је *Тоска* (16. маја 1942) и *Све саме лагарије* (19. маја 1942).³¹

Председник Удружења глумаца Јован Геџ тражио је од управе позоришта одобрење за учешће глумаца Народног позоришта, Љубинке Бобић, Јована Геџа и Михаила Живановића у представама *Породица Бло* и *Коштана* 10. и 24. 12. 1941. године у корист незапослених глумаца Удружења, који су и давали те представе. Учешће је одобрено, наравно, без хонорара/~ По истом

³²⁹ *Ново време*, 17. 6. и 28. 6. 1942.

³³⁰ АС,НП, 2812/41,3017/41.

³³¹ АС, НП, 2099/42.

³³² АС,НП, 2961/41, 3324/41.

основу одобрење су добили и Јован Танић за гостовање у *Ивкојеј слави* и Јован Антонијевић у *Каплар Милоју* (марта 1942. године).³³³

Сатирично позориште "Бодљикаво прасе" (Београдско весело позориште "Веселјаци")

Оснивач овог приватног позоришта био је Светомир Стојановић, власник и уредник сатиричног листа *Бодљикаво прасе*. Позориште није имало стални извођачки ансамбл, већ је хонорарно ангажовало најпознатије комичаре, балетске играче и сценске музичаре. На репертоару су се налазили скечеве, козерије, пародије, рапорти, балетске и вокалне тачке. Са извођењем представа започело се 26. марта 1942, у изнајмљеној дворани Коларчеве задужбине, а од јуна исте године програми су давани на Калемегданској летњој сцени. Следиле су нове селидбе позоришта - у дворану биоскопа "Морава", у Сарајевској 26, затим у Косовску 11 (дворана биоскопа "Косово") и на крају у салу биоскопа "Авала" где је радио под именом "Хумористи".

За сталну хонорарну сарадњу били су ангажовани: Блаженка Каталинић, Цока Перић-Нешић, Вера Петрић, Мила Ерцеговић, Бранка Белић, Косара Рајчевић, Добрила Цимић, Милева Бошњаковић, Аца Цветковић, Јован Танић, Аца Ђорђевић, Жарко Митровић, Нада Танић, Миливоје Николић, Станко Буханац, Драги Петровић и Драгољуб Беднарски. За соло певање ангажовани су: Олга Јанчевецка, Вера Кокошевић, Ружа Протић, Надежда Штерле, Јован Стефановић Курсула, Александар Маринковић и Божидар Милосављевић, за балетске нумере Вера Костић и Милош Ристић, а за степ Дивна и Миленко Радуловић и Иван Ђурђевић. Соло акордеон био је поверен Воји Трифуновићу, а клавир Даворину Жупанићу и Милораду Милеру. Ангажован је и "сензационални музички трио Еитрасшз уаеађшкЛик".³³⁴

Од јесени 1942. придружили им се Жанка Стокић, Сима Илић, Александар Стојковић и Душан Ђорђевић. Режирао је Милош Рајчевић.³³⁵ Јула и августа 1942. ово позориште гостовало је у Ћуприји, Параћину, Јагодина, Крушевцу, Нишу и Лесковцу,³³⁶ а октобра исте године у Смедереву, одигравши две представе у биоскопској дворани хотела "Гранд".³³⁷ Следећег месеца гостовало је у Ужицу, играјући у дворани Соколског дома.³³⁸

До краја 1942. године ово позориште дало је 146 представа.³³⁹

³³³ АС, НГ1, 845/42, 846/42.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 217; *Ново време*, 24. 4. 1942, 31. 5. 1942; *Српски народ*, 24. 10. 1942. Видети прилог XXН/1.

³³⁵ Исто; *Српски народ*, 24. 10. 1942.

³³⁶ *Ново време*, 23. 7. 1942; 23. 7. и 7. 8. 1942.

³³⁷ *Српски народ*, 24. 10. 1942.

³³⁸ *Ново време*, 7. 11. 1942.

³³⁹ Видети прилог VIII/1.

Позориште Српске заједницерада "Србозар"

Српска заједница рада основана је 12. фебруара 1942. године Уредбом Министарског савета, а пословник о њеном раду донет је 28. марта исте године.³⁴⁰ Ова организација основана је уместо синдиката, "у циљу изграђивања удружења и културних интереса радника". Старешина српске заједнице рада био је Милан Недић. Један од основних циљева Заједнице био је да оснује сопствено позориште. Припреме су трајале око два месеца. За позориште је адаптирана бивша дворана Радничке коморе, у Немањиној 28.

Народно радничко позориште "Србозар" отворено је на Видовдан, 28. јуна 1942. године. Тога дана *Ново време* је писало: "На иницијативу Српске заједнице рада и благодарећи правилном разумевању др Швена, шефа позоришног одељења немачке пропаганде, као и свесрдном заузимању управника Народног позоришта, основано је позориште 'Србозар' које је прво позориште своје врсте у Београду и целој земљи. Приликом одабирања репертоара Управа овог позоришта је водила нарочито рачуна да буду заступљена она дела која ће у потпуности задовољити укусу".³⁴¹

За управника позоришта именован је Јован Јеремић, а за секретара Горчило Николић. Формиран је и стални извођачки, глумачки ансамбл, који су чинили: Блаженка Каталинић, Мила Ерцеговић, Јелка Матић, Мила Геџ, Мери Вилић, Љубица Илић, Огњенка Хет, Мара Павловић, Дамјанка Бељански, Десанка - Злата Миланковић-Ковачевић, Лила Јовановић, Јован Јеремић, Љубо Васиљевић, Никола Смедеревац, Никола Динић, Владо Зељковић, Станко Буханац, Горчило Николић, Ранко Ковачевић, Петар Јовановић, Борислав Павлић, Борислав Дечермић, Драгољуб Сотировић, Душица Јанковић, Драгољуб Петровић и Драган Мрмак. Суфлер је била Десанка Милановић.

У извођењу представа позоришта "Србозар" учествовао је хор, фолклорна група и оркестарски састав, а диригенти су били Јован Србуљ, Богдан Бабић и, касније, Милош Црвенчанин.

Позориште је имало и шест чланова техничког особља.³⁴²

У вези са извођачком политиком "Србозара" речено је: "Поред националног репертоара на овој позорници ће се такође извести велики број позоришних дела у којима се третирају социјални и друштвени проблеми обухваћени са гледишта малог и радног света".⁴³

Представе је углавном режирао управник Јован Јеремић, а сценографски посао обављао Радослав Кошничаревић. Позориште је оскудевало у сценско-техничкој опреми, декору, костимима и реквизити. Тај проблем је само делимично покриван изнајмљивањем опреме од Народног позоришта, о чему је већ било речи. Представе су биле добро посећене.

³⁴⁰ *Сл. Новине*, бр. 15, 20. 2. 1942. и бр. 27, 3. 4. 1942.

³⁴¹ *Нововреме*, 28. 6. 1942.

³⁴² В. Марковић, *Театри окупационе престонице...*, 220.

³⁴³ *Ново време*, 28. 6. 1942.

До краја 1942. године премијерно су изведена следећа дела:

1. "КНЕЗ ИВО ОД СЕМБЕРИЈЕ" - Бранислав Нушић
"МОРАВКА" - М. Сретеновић
"МАЈКА ЈУГОВИЋА" - И. Војновић
Премијера изведена 28. 6. 1942.
2. "КОШТАНА" - Борислав Станковић
Премијера изведена 9. 7. 1942.
3. "ТОПАЗ" - Морис Марсел Пањел
Премијера изведена 18. 7. 1942.
4. "ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА" - Јубинко Петровић
Премијера изведена 23. 7. 1942.
5. "СКАМПОЛО" - Дарио Никодеми
Премијера изведена 1. 8. 1942.
6. "КАПЛАР МИЛОЈЕ" - Бранислав Нушић
Премијера изведена 15. 8. 1942.
7. "ЋИДО" - Јанко Веселиновић, Драгомир Брзак, Богдан Бабић
Премијера изведена 3. 9. 1942.
8. "КАМЕН МЕЋУ КАМЕЊЕМ" - Херман Судерман
Премијера изведена 10. 9. 1942.
9. "ЛЕПА ПУСТОЛОВИНА" - Де Флер - Кајаве - Реј
Премијера изведена 24. 9. 1942.
10. "ЗОНА ЗАМФИРОВА" - Стеван Сремац, Сима Бунић
Премијера изведена 15. 10. 1942.
11. "ДВА НАРЕДНИКА" - Никола Ћурковић - Јован Србуљ
Премијера изведена 30. 10. 1942.
12. "ЗАВИЧАЈ" - Херман Судерман
Премијера изведена 3. 12. 1942.
13. "ДВЕ СИРОТИЦЕ" - А. Д. Енери - Кормон
Премијера изведена 10. 12. 1942.
14. "ОБИЧАН ЧОВЕК" - Бранислав Нушић
Премијера изведена 17. 12. 1942.³⁴⁴

До краја 1942. године изведена је 81 представа.

Српска заједница рада основала је и сталну позорницу за децу у Немањиној 28. Било је то, у ствари, Позориште лутака "Србозар". Водио га је Милош Васић, дипломирани луткар и писац комада за луткарско позориште.³⁴³

Српско савремено позориште

Српско савремено позориште основано је по одобрењу немачких власти, почетком јула 1942. године, као приватно позориште са седиштем у Београду. Приказивало је искључиво дела српских аутора. Управник позоришта био је

Преузето од: В. Марковић, *Позоришни живот у Београду за вријеме окупације 1941-1944* (докторска дисертација у рукопису), Београд, 1994, 390.

³⁴⁵ *Ново време*, 24. 12. 1942.

Владан Сотировић, а редитељи Јован Петровић, Бора Поповић и Радош Ћирковић. Позориште је давало представе у дворани Коларчеве задужбине два пута недељно, а наступало је и у унутрашњости Србије. О раду Српског савременог позоришта значајне податке пружа нам следеће писмо, које је управник позоришта Владан Сотировић упутио министру просвете 24. септембра 1942. године:

" 'Српско савремено позориште' основано је са циљем да приказује искључиво српска позоришна дела. Овај задатак није ни мало лак, с обзиром на средства и жртве које изискује, а не може се са успехом извршити ако не наиђе на подршку оних којима иста ствар лежи на срцу. Да би позориште до краја испунило задатак, а пре свега омогућило своје постојање, мора да има своју публику и да је изграђује, да је одвикава од уживања у лаким и неукусним позоришним комадима, и научи да уживање тражи само у делима уметничке вредности. Тај задатак је достојан највећих жртви, али позориште да би истрајало мора имати јачи ослонац у публици. Како су претставе које 'Савремено српско позориште' приређује и припрема потпуно у духу враћања нашим, српским вредностима, то би оне могле наћи велики одјек у новим генерацијама школске омладине. Сматрајући да би 'Српско савремено позориште' извршило велики део своје улоге ако се обрати онима који тек долазе, новом нараштају, у сагласности са Вама, Господине Министре, могле би се приређивати нарочите ђачке претставе, на којима би било приказивано оно што важи као наша велика национална вредност. У програму свога рада 'Српско савремено позориште' има следећа дела: 'Први пут с оцем на јутрење', драматизација приповетке Лазе Лазаревића; 'Кнез Иво од Семберије', Бр. Нушића; 'Хасангиница', А. Шантића; 'Немања', М. Цветића; 'Лажа и паралажа', 'Женидба и удадба', Ј. Ст. Поповића; 'Љубавно писмо', 'Честитам', К. Трифковића; 'Смрт Уроша V', С. Стефановића; 'Максим Црнојевић', Лазе Костића; 'Јелисавета', Ђ. Јакшића.

Ове претставе би се одржавале пре подне у дворани Коларчеве задужбине, у дане који би се одредили у споразуму са Министарством. Улазна цена била би 10-динара од особе. Већ у току идуће недеље могло би се ђацима приказати дело 'Први пут с оцем на јутрење', чија је премијера у суботу 26 септембра.

У нади да ће Господин Министар изићи у сусрет овим настојањима 'Српског савременог позоришта' и помоћи му да остварује своје задатке узношења наших националних вредности, трудићемо се да ове претставе својим уметничким квалитетом оправдају поверење које им се указује."³⁴⁶

На овај допис министар је позитивно одговорио.

Извођачки ансамбл Српског савременог позоришта чинили су глумци из бивших бановинских позоришта, као и београдски глумци млађе генерације: Даница Матејић-Сотировић, Елка Мацол Петровић, Мила Ерцеговић, Косара Рајчевић, Вера Петрић, Љубица Јанићијевић, Јован Петровић, Иван Ђурђевић, Жарко Митровић, Братислав - Бата Миладиновић, Бора Поповић (алијас Боривоје Ханауска), Ђура Јакшић, Славко Симић и Душан Ђорђевић. Чести гости у представама били су чланови Народног позоришта у Београду

³⁴⁶ АС, Г-3, У-8-9-42. Видети прилог ХН/1

³⁴⁷ В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 222.

Станоје Јанковић, Милош Ристић, Вера Костић, Теодора Арсеновић, Сима Илић и Михаило Живановић.³⁴⁸

Владан Сотировић се поново обратио Министарству просвете 22. октобра 1942, тражећи финансијску помоћ за турнеју Позоришта у Обреновац,³⁴⁹ Шабац и још нека места. Министарство Је и овога пута изашло у сусрет.

Критичари су повољно писали о представама Српског савременог позоришта, али само када је у питању класичан репертоар.

О модерном репертоару написи су углавном били лоши. У питању су дела: *Нашао /е...* (Велимир Живојиновић Маззика), *Зачарани кућевласник* (Славомир Настасијевић), *Епизода* (Владимир Стајић), *До скандала не сме да дође* и *Комедија на три спрата* (Мирко Савић). Писало се оштро и беспощедно³⁵⁰ Реаговало је и Министарство просвете, које је 7. децембра 1942. године донело одлуку "да се ђацима средњих, средњих стручних и народних школа у Београду, забрани посећивање позоришног комада *Комедија на три спрата* од Мирка Савића".³⁵¹

Убрзо после тога Српско савремено позориште прекинуло је са радом, а највећи број његових чланова прешао је у Београдску комедију.

Хумористичко позориште "Централа за хумор"

Крајем новембра 1942. године основано је Хумористичко позориште "Централа за хумор", као приватна позоришна трупа састављена од познатих комичара, музичара, балетских играча, хумориста и писаца козерија и скечева. Према истраживањима Василија Марковића, "иза читаве идеје овог театра финансијски је стајао познати београдски власник апотека Михајловић, као и Младен Иванић, а узоре су нашли у берлинској Винер 'Веркел' и минхенског 'Симплицисимус Келер' форми театра".³⁵² Идејни творац овог позоришта био је добро познати Брана Цветковић, који није дочекао отварање театра сличног његовом "Орфеуму". Умро је 20. новембра 1942. године.

На репертоару се налазио разноврстан хумористички и шaljиви програм, балетске и вокалне тачке, рапорти вечери и озбиљна позоришна дела.

"Централа за хумор" настојала је да окупи најпознатије уметнике. У томе је и успевала, пре свега захваљујући прилично високим хонорарима. За извођење програма изнајмљена је дворана Коларчеве задужбине, а од фебруара 1943. Централа је уз помоћ немачких војних власти постала стално позориште, са трајним смештајем у дворани палате "Риунионе". У лето 1943. представе су извођене и на Летњој позорници на Калемегдану.

³⁴⁸ АС. НП. 4489/42, 4501/42. 4895/42, 5431/42.

³⁴⁹ АС, Г-3, У-8-9-42.

³⁵⁰ В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 223.

³⁵¹ АС, Г-3,1-21036/42, У-105-138-42

³⁵² В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 224.

Извођачки ансамбл био је прилично велики. У "Централу за хумор" наступали су: Жанка Стокић, Блаженка Каталинић, Софија - Цока Перић-Нешић, Мима Предојевић, Вера Петрић, Деса Чекеревац, Ана Милосављевић, Вера Радојевић, Бранка Андоновић, Аца Цветковић, Петар Матић, Павле Богатинчевић, Петар Милосављевић, Чеда - Вук Војиновић, Фреди Фазловски, Мирко Срећковић, Драган Јешић. Од половине 1943. ангажовани су још: Ана Паранос, Добрила Џимић, Јелица Матић, Ружа Протић, Љубица Илић, Добрила Јанковић, Стојанка Панајковић, Бранко Јовановић, Лаза Јовановић, Станко Буханац, Аца Јешић и Душан Животић. Наредне године њима су се придружили Јован Танић, Никола Смедеревац, Милан Замуровић, Драгољуб Беднарски, Слободан Цветковић, Драгутин Мирчевић, Мића Васић, Никола Гашић, Света Милутиновић, Александар Огњановић, Миодраг Огњановић, Огњанка Хет, Нада Хет, Дубравка Перић и Анка Врбанић, а 1944. и "птице селице" Жарко Митровић, Радован Раковић, Ранко Ковачевић и Анита Неранџић.

У програмима су наизменично учествовали оркестарски састави Војислава Илића, Отмана Хофера и Небојше Милчића, а повремено су дириговали и Фридрих Мајер, Бора Симић и Богдан Бабић. Гитару је свирао Милан Тимотић.

Балетске интерпретације углавном су изводиле Даница Живановић, Јелисавета Колесникова и Јелена Корбе, а степ Мак и Пол.

Аутори најизвођенијих текстова били су Брана Цветковић, Мића Димитријевић, Бран. Дим, Јован Геџ, Аца Цветковић, Миодраг Радосављевић (Мика Врабац) и Боривоје Кесић.

Режије програма биле су поверене Владети Драгутиновићу, Аци Цветковићу, Петру Матићу, Душану Животићу, Мирку Милосављевићу, Милану Стојановићу и Александру Огњановићу.

Сценаристи су били Сава Рајковић и Миомир Денић, а благајница Станка Павловић.

"Централа за хумор" почела је са извођењем представа 28. новембра 1942, а завршила рад 5. октобра 1944. године.³

Хумористичко позориште "Разбибрига"

Позориште "Разбибрига" основано је децембра 1942. године. Његов слоган био је "Ако имате бригу, извол'те код нас". За управника је именован Драгомир Миленковић. Представе су у почетку извођене у преуређеној дворани биоскопа "Балкан", на углу ул. Поенкарова и Браће Југовића, а од фебруара 1943. до краја постојања позоришта, 5. октобра 1944, у сали биоскопа "Косово". На репертоару се налазио програм забавног карактера, шаљиве једночинке, музичке, вокалне и балетске тачке и оперетске актовке. Уметничко вођство, режија и конферанса били су поверени Јовану Танићу, а секретаријат Десанки Ђорђевић. До почетка 1944. стални чланови "Разбибриге" били су: Викторија Петровић, Славка Ко-

³⁵³ Исто, 224, 226. Видети прилоге VII/! - УИ/4.

стић, Тамара Лукашевић, Мери Гречић, Јелена Трифуновић, Вера Јовановић, Олга Бравић, Бранка Белић, Душанка Ристић, Јован Танић, Драгомир Миленковић, Коста Александровић, Миливоје Николић, Павле Вугринац, Влада Трифковић, Аца Ђорђевић, Милан Тошић, а касније и Огњанка Хет, Живка Матић, Бата Станојевић и Мића Милићевић.

Балетски ансамбл (први пут се помињу "герле") чинили су: Ружа Геднарић, Татјана Гец, Маја Банковић, Лела Пиноци и Кирило Савић.

Шансоне и музичке тачке изводили су Ирена Минковска, Вида Петровић, Грета Шетл и Мирјана Тодоровић, а доцније и Зорица Катинска-Буташ, Предраг и Богдан Буташ.

Модерне игре изводили су: Иван Ђурђевић и Ђорђе Богдановић, а пародије и имитације Власта Антоновић.

Музичко вођство, клавир и "мали цез оркестар" било је поверено Мирку Свракићу и Богољубу Сребрићу, а балет, кореографија и костимографија Јованки Томић Камарит. Шесогодишње "чудо од детета" Драгица Брајовић (Балак) била је део уметничког имица овог театра. Повремено је био ангажован и хармоникаш Миодраг Тодоровић - Крњевац.

Аутори текстова које је изводила "Разбибрига" били су Јован Танић, Јован Гец, Десанка Ђорђевић, Властоје Алексијевић и Бора Бранковић, али су се пародије и гротеске често заклањале иза одредница "аноним" и "синоним".³¹⁴

Позориште "Београдска комедија "

У низу забавно-хумористичко-сатиричних позоришта основаних у 1942. години, "Београдска комедија" је била последња. Основана је половином децембра 1942, а започела са извођењем програма 2. јануара 1943. године у дворани биоскопа "Морава", Сарајевска 26. У извођачком ансамблу били су: Елка Мацол-Петровић, Злата Ковачевић, Виолета Митровић, Вукица Јовановић, Александар Стојковић, Аца Цветковић, Јован Петровић, Сганко Буханац, Жарко Митровић и Јован Танић. За певачки нумере били су ангажовани Ивана Ферари и Г. Јоцић, а за куплете Миле Милутиновић и "Хавајски трио". Управник је био Бранко Анђелковић.³⁵⁵

Ово позориште постојало је само месец дана и извело је пет веселих програма у оквиру 27 укупно датих представа.³⁵⁶

Дилетантска и аматерска позоришта

Позоришни живот у Србији за време окупације 1941-1944, на свој начин обележила су и аматерска позоришта. Било их је много више него професионалних. То су учили и савременици. Момчило М. Милошевић, позори-

³⁵⁴ В. Марковић, *Театри окупираних престонице...*, 226-228.

³⁵⁵ Исто, 281; АС, Г-3,1-3-151-43.

Исто. 282. Видети прилог XI/1.

шни писац и критичар, дао је априла 1942. године, следећи коментар: "Све се данас дало у глуму, од шврћа и њихових чулавих колегиница па до студената; све је потрчало на даске да служи богињи Талији. Прва наша манифестација - смело тврди Н. Трајковић, била је глума и сада глумац треба да замени гуслара... Било је раније доба када је позориште било носилац националне мисли, па ако је и данас то бујање знак националне обнове онда можемо све те покушаје, мање или више пролазне, почев од 'Цинцили-минцили' да поздравимо у њиховим уметничким, родољубивим и хуманим тежњама..."³⁵⁷

Академско позориште, основано још 1922. године на Београдском универзитету, обновило је свој рад већ у пролеће 1941, заслугом Александра Јанковића, некадашњег члана и оснивача Академског позоришта и Константина - Бате Атанасијевића, али се тек од јесени исте године започело са озбиљнијим припремањем представа.³⁵⁸ До марта 1942. управник позоришта био је Константин Атанасијевић, а генерални секретар Миодраг Пенчић-Пољански. Њих двојица покушавали су да преко Министарства просвете добију једну слободну учионицу у старој згради Универзитета, у којој би се, како кажу, "шездесет чланова Академског позоришта окупљало и одржавало пробе". Њиховој молби није удовољено. Сва студентска удружења, па и Академско позориште, према одлуци универзитетских власти укинута су крајем маја 1941. године.³⁵⁹ Оно што посебно треба истаћи је да Академско позориште у свом саставу није имало само студенте већ и велики број средњошколаца и свршених гимназијалаца.

Бољи дани за Академско позориште дошли су марта 1942. године. Управник позоришта тада је постао Миодраг Пенчић Пољански, студент права, а редитељ Петар Радовановић, адвокатски приправник. Позориште је добило просторије у Дечанској 6, тада згради основне школе "Краљ Александар јп 360 радoванoвић је поседовао продавницу играчака и био главни финансијер Академског позоришта.

Прва представа одиграна је 6. априла 1942. године у препуној дворани Коларчеве задужбине. Било је то премијерно извођење комедије Жилијена Лишера *На висини 3.200 метара* у режији Петра Радовановића и сценографији Саве Рајковића. Штампана није похвално писала о овој представи, али су исказане симпатије према извођачком ансамблу, посебно Соњи Арадској. Од осталих актера помињу се Марија Ђукић, Аљоша Татић, Раде Марковић,

³⁵⁸ *Обнова*, 27.4.1942., В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 233. АС, УБ, 1-4/1942; В. Марковић, *Театри окупирани престонице*, Београд, 1998, 231. О Академском позоришту Видети: Б. Мајданац, *Академско позориште у Београду 1922-1944*. прилози и сећања "Моје Академско", приредио М. Тодоровић Ера, Београд, 2003, 43-78.

³⁵⁹ АС, УБ, 1-4/1942.

³⁶⁰ В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 231; Константин - Бата Атанасијевић прешао је у Моравско позориште у Нишу где је постављен за управника; АС, Г-3, У-2567.

Оливера Ђорђевић (касије Марковић), Мирослав Радивојевић, Милорад Волић, Михаило Паскаљевић и Драгослав Витолић.¹⁶¹

До краја 1942. ређале су се премијере: *Крал>ева јесен* Милутина Бојића (1. маја), *Школски надзорник* Косте Трифковића (4. јуна), *Срећни дани* Пижеа (крајем јуна), *Хвалисави војник* Плаута (3. августа), *Лажа и паралажа* Стерије Поповића (16. августа), *Манде* Марина Држића, у преради Ивана Божића (22. октобра), *Последњи гост* Драгослава Витолића (крајем децембра).³⁶ Све представе режирао је Петар Радовановић, уз повремену асистенцију Миодрага Пенчића Пољанског. Сценограф је најчешће био Радован Раковић, повремено и Миомир Денић, композитор Миле Божић, музичка пратња Лилијан Сутор, Ђура Јакшић и Миша Миливојевић, балетске тачке Даница Живановић. Представе су најчешће игране у згради Коларчеве задужбине, а током лета на летњој позорници на Калемегдану. Декор и костими посуђивани су за неке представе од Народног позоришта у Београду. Штампa је посвећивала пуно пажње Академском позоришту, а и у документима Министарства просвете о њему се говори веома похвално. "

У *Новом времену* од 2. јуна, поводом представе *Школски надзорник*, поред осталог је записано: "Занимљиво је да у овој екипи младих глумаца видимо и сина познатог нашег сликара Бијелића, младића који је већ чувен у спортским круговима као многоструки спортиста: он је био један од најбољих фудбалских голмана Београда, првак у разним врстама пливања, смучар итд. Сада се појављује и као глумац".

Друштво Северину Бијелићу у овој представи правили су Оливера Ђорђевић, Бранислава Петровић, Радојка Перић, Мирослав Радивојевић, Милорад Волић, Аљоша Гатић и Станимир Аврамовић.

У извештају поднетом Министарству просвете после представе *Хвалисави војник*, референт за позориште и филм, др Живомир Младеновић, између осталог, каже:

"На једноставној сцени којој су временски штимунг давали антички стубови, извели су глумци-аматери доста убедљиво ову класичну комедију, показавши да се у вештој и природној глуми могу учинити разумљивим и карактери људи пре више од двадесет векова... После Уметничког позоришта, Академско позориште представља најозбиљнију дилетантску позоришну трупу у Београду. Његови чланови се појављују на позорници са добро простудираним и наученим улогама. Међу њима има несумњивих глумачких талената. Таквим су се показали нарочито Раде Марковић (као Војник), Миодраг Пенчић-Пољански (као Старац) и Јовиша Војновић и Северин Бијелић (као Робови). И по програму и по уметничким претензијама, Академско позориште заслужује препоруку школској омладини."¹⁶⁴

³⁶, *Обнова*, 8. 4. 1942.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 232; АС, Г-3, Опште одељење, 4-257-1943.

³⁶³ *Ново време*, 29. 4. 1942, 2. 6. 1942, 6. 7. 1942, 20. 10. 1942, 19. 12. 1942. и 31. 12. 1942; АС, НП, 1463/42, 3806/42, 2892/42. Видети прилоге XIII/1 - XIII/3.

³⁰⁴ АС, Г-3, 1У-4-257-43.

Академско позориште гостовало је повремено и у унутрашњости Србије. Посебно је била успешна турнеја у лето 1942. године, у оквиру које се гостовало у Крушевцу и Врњачкој Бањи. Игран је *Школски надзорник*.³⁶⁵

У циљу организовања, односно оснивања позоришта у селу, Академском позоришту Министарство просвете доделило је, новембра 1942, суму од 10.000 динара.³⁶⁶

Поред наведених имена, извођачки ансамбл Академског позоришта чинили су и Олга Ђенадић, Десанка Јелача, Дивна Петровић, Меланија - Мела Обрадовић, Вујица Брковић и З. Смоковић.

Почетком 1943. године Академско позориште извело је још три представе: *Смрт мајке Југовића* Иве Војновића, *Јачи од љубави* Јанка Веселиновића и М. Сретеновића и музички гротеску *Шта Београд није видео*, да би крајем фебруара 1943. године прекинуло са радом.³⁶⁷

Омладинско позориште (Омладински студио) - основали су 1940. године средњошколци, углавном бивши чланови "Родиног позоришта". Наставило је са радом почетком јула 1941. године. Представе је изводило у згради Коларчеве задужбине и на Летњој сцени на Калемегдану. Номинални управник био је Димитрије Ђурковић, а почасни директор Добрица Милутиновић. Представе Омладинског позоришта изводили су: Дубравка Перић, Мира Гајић, Десанка Чекеревац, Гордана Балтић, Љиљана Рајић, Иванка Драгутиновић, Тајјана Ивковић, Винка Перош, Марија Јовановић, Милева Миленковић, Вера Витолић, Анка Поповић, Вера Николић, Зорица Миладиновић, Славица Стевановић, Бранка Величковић, Јелена Тодоровић, Марина Жаркић, Димитрије Ђурковић, Пера Стојановић, Миодраг Гајић, Душан Михајловић, Ристосије Миловановић, Милош Ненадовић, Александар Пантелић, Љубиша Котуровић, Бата Петровић, Предраг Тасовац, Богдан Буљан, Владимир Јовановић, Ђорђе Трифуновић, Јован Милојевић, Миле Ђукановић, Јанез Врховец, Павле Комраков, Жика Димитријевић, Бранислав Марковић и Петар Панић/³⁶⁸

У Омладинском позоришту повремено су гостовали чланови Народног позоришта у Београду, а најчешће Софија Перић-Нешић.³⁶⁹

Представе су режирали Братислав - Бата Миладиновић, Боривоје Ханаска и Димитрије Ђурковић, а сценографија је била поверена Сави Рајковићу и Богдану Ивановићу. Представа *Отмица у Београду* премијерно је изведена на сцени Народног позоришта "Мањез", 19. априла 1942. године.³⁷⁰

Од августа 1942. године, ансамбл Омладинског позоришта наступао је у оквиру Драмског студија Уметничког позоришта. Са престанком рада Уметничког позоришта (31. јануара 1943), престо је и рад Омладинског позоришта.³⁷¹

³⁶⁵ АС, НП, 2893/42, 4469/42; *Ново време*, 19. 6. 1942.

³⁶⁶ АС, Г-3, У-4479/42.

В. Марковић. *Театри окупирани престонице...*, 287.

³⁶⁸ Исто, 171; АС, Г-3,1-3-148-43.

³⁶⁹ АС, НП, 2753/42.

³⁷⁰ АС, НП, 2019/42; МПУС, Збирка плаката.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 230.

Омладинско позориште извело је следећа дела:

1. "ПОКОНДИРЕНА ТИКВА" - комедија; аутор: Јован Стерија Поповић
Премијера изведена 12.7.1941.
2. "ЂАВОЉА ИГРА" - комедија; аутор: Пера Стојановић (ученик)
Премијера изведена 22. 9. 1941.
3. "СМРТ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГ" - драма; аутор: Јован Стерија Поповић
Премијера изведена 8. 2. 1942.
4. "ОТМИЦА У БЕОГРАДУ" - драма; аутор: Славомир Настасијевић; режија:
Бата Миладиновић
Премијера изведена 19. 4. 1942.
5. "ВЕСЕЛИ ДАНИ МЛАДОСТИ" - смотра; аутор: Димитрије Ђурковић
Премијера изведена 21. 6. 1942.
6. "ЉУБАВНО ПИСМО" - комедија; аутор: Коста Трифковић
"ДО СКАНДАЛА НЕ СМЕ ДА ДОЂЕ" - комедија; аутор: Мирко Савић; ре-
жија: Боривоје Ханауска
Премијера изведена 22. 6. 1942.
7. "ЗАЧАРАНИ КУЋЕВЈАХАСНИК" - комедија; аутор: Славомир Настасијевић; ре-
жија: Бата Миладиновић; декор: Сава Рајковић
Премијера изведена 10. 7. 1942.
8. "НОВЕЛЈА ОД СТАНЦА" - комедија; аутор: Марин Држић
Премијера изведена 27. 7. 1942.
9. "ПРИРЕДБА ПОСВЕЋЕНА РЕНЕСАНСИ" — ОДРЖАНА 14. 1. 1943.³⁷²

Омладинско позориште "Сцена" - формирано је на Сењаку априла 1942. године, по одобрењу немачких власти. Добило је статус повлашћеног позоришта, а представе је изводило у просторијама Основне школе "Матија Бан", Козјачка 29. Гостовало је и у унутрашњости. Управник "Сцене" био је Павле Грбић, а представе су режирали Вељко Марковић и Драгослав Миленковић. Сценограф је био Душан Матић. Поред осталог, извело је *Свет и Обичног човека* Бранислава Нушића и *Несуђене зетове* Славимира Настасијевића. У извођачком ансамблу били су: Олга Павловић, Надежда Маринковић, Анђелка Караматић, Загорка Аранђеловић, Вељко Марковић, Душан Николић, Живомир Матић, Лазар Грбић, Цветко Јовановић, Драгослав Миленковић, Павле Комраков, Стојан Симић, Љубомир Лазаревић, Светозар Губерина, Милорад Врга, Димитрије Топенчаревић и Светозар Петровић.^{3 13}

Међу омладинским позориштима у Београду истицало се још и позориште под називом Академски студио "Младост". Највећи успех постигло је представом *Деоба* Јанка Веселиновића, чије је премијерно извођење одржано у згради Коларчеве задужбине, 5. септембра 1942. године. Главне улоге тумачили су: Петар Панић, Предраг Миловић и Драгутин Добричанин.³⁷⁴

^{37*} Преузето од: В. Марковић, *Позоришни живот у Београду за вријеме окупације 1941-1944* (докторска дисертација у рукопису), Београд, 1994. 378. АС, Г-3,1-1776/43. Видети прилог XIV/1.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 233.

³⁷⁴ АС, Г-3, У-9-185-42; Г-3, У-8-14-42: *Ново време*, 5. 9. 1942.

На Пашином брду радило је позориште "Љубомир". Најчешће је давало представе *Хајдук Вељко* и *Бој на Косову*.³⁷³

У унутрашњости Србије најуспешније је било Омладинско позориште у Крушевцу, основано септембра 1942. године. Чинило га је 15 омладинаца, већином ученика гимназије и Трговачке академије. За само два месеца ово позориште приказало је четири позоришна комада: *Светски рат*, *Анфачбету*, *Двојника* и *Лажу и паралажу*. Представе су игрane у дворишту Марка Пузића, посластичара. Улаз је био бесплатан, али су прикупљани добровољни прилози. До новембра 1942. прикупљено је 2.900 динара, од чега је 2.000 дин. одвојено за трпезу сиромашних ђака Крушевачке гимназије и Трговачке академије, а 900 дин. дато је Црвеном крсту за сиромашне заробљенике. Трупy су сачињавали: Олга Поповић, Живка Стојковић, Радмила Мишић, Вера Буздумовић, Радомир Јемуовић, Радослав Мишић, Милан Пузић, Љубиша Марковић, Бранислав Петровић, Јован Тривунац, Радомир Биорац, Василије Димитријевић, Сибин Ђорђевић и Велага Јашић. Како пише *Ново време* представе су биле добро посећене.³⁷⁶

Родино позориште - основано је 1937. године, а започело је са радом 23. јануара 1938. То је било прво дечје позориште у Београду. Имало је статус приватног повлашћеног позоришта, а водиле су га Гита Предић-Нушић и глумица Софија Вукадиновић. Рад овог позоришта у окупационим условима обновљен је у лето 1941. године. Прва представа изведена је 24. августа 1941. године у дворани Коларчеве задужбине, у корист избеглица -дечји балет *Свечаност у Севили*, а и као други део представе комедија у стиху *Пепељуга* (Грим - Ж. Вукадиновић). Шпански женски костими добијени су на позајмицу од Народног позоришта.³⁷⁷

Представу су припремили: Даница Живановић, кореограф, Софија Перић-Нешић, глумица и Даворин Жупанић, пијаниста. Међу младим извођачима били су: Катарина Обрадовић, Дубравка Перић, Иванка Драгутиновић, Пера Стојановић, Јова Богдановић и Младен Марас. Представа је имала још четири извођења (25. септембра, 3. 5. и 26. октобра 1941), а онда је Родино позориште прекинуло са радом. Иницијатива за његово оживљавање покренута је после ослобођења Београда.³⁷⁸

Позоришта Црвеног крста. Српски Црвени крст је у почетку само организовао разне хуманитарне приредбе, посебно у дворани Коларчеве задужбине на којима су учествовали глумци, оперски певачи, балетски и други уметници. Већ крајем 1941, а поготово током 1942. године, приступило се оснивању позоришних трупа и секција при одборима и пододборима Црвеног крста, које су спремале комаде националних аутора и давале представе у ху-

³⁷⁵ К. Николић, *Страх и нада у Србији*. Београд, 2004, 150.

³⁷⁶ *Ново време*, 12. 11. 1942.

³⁷⁷ АС,НП, 935/41.

³⁷⁸ В. Марковић, *Театри окупиране престонице...*, 173-174; АС, Г-183,1У-75-45.

манитарне сврхе. То се не односи само на Београд, већ и на многа места у унутрашњости. Тако је Драмска група среског одбора Српског Црвеног крста у Смедеревској Паланци већ 6. децембра 1941. извела *Два лопова* и *Светски рат*, 28. децембра *Мотор и кукавицу*, 8. јануара 1942. *Муву, Кијавицу и Срећу*, 8. фебруара *Биду*, 15. марта *Два цванцика*, 6. априла *Путем искушења* и 6. маја *Обичног човека*. Режирао је инж. Светозар Поповић Куфер.⁷⁵

У Београду је, такође у децембру 1941, позоришну активност започело Одељење подмлатка Српског Црвеног крста, тачније Београдски обласни одбор Друштва Црвеног крста - секција подмлатка, а нешто касније Шести и Четрнаести пододбор.⁸⁰ Поред осталих комада, и у Београду се припремао *Бидо*, с којим је Шести пододбор гостовао у Обреновцу, а Одељење подмлатка више пута је изводило *Бранка Радичевића Петра* — *Пеције Петровића*. Народно позориште у Београду издавало је костиме на позајмицу.⁸¹

Четрнаести пододбор (Чукарица) формирао је уметничку групу "Чика Душко", која је на Петровдан, 12. јула 1942, започела позоришну активност. Изведен је *Др Бранислава Нушића*, у сали државне народне школе "Матија Бан". Редитељ и носилац главне улоге био је Душан Илић, а остале улоге тумачили су: Милица Лучић, Милан Срдоц, Драгана Милановић, Драгољуб Трифуновић, Слободанка Митровић, Јованка Максимовић, Душица Чорбић, Антоније Милановић, Добрица Симеуновић, Бранко Филиповић, Катарина Стефановић, Бошко Савковић, Јелена Милановић, Вера Голубовић и Петар Петровић.⁸² После *Др-а*, дошли су *Сумњиво лице*, *Бидо*, *Зла жена*, *Кнез Иво од Семберије* и друга дела. Група је имала 34 члана.

У Ћуприји је Позоришна секција Црвеног крста "Морава" играла *Ивкову славу*. Приход је износио 20.000 динара. У Избишту је Дилетантска група црвеног крста извела *Биду*.⁸³ Наредне године позоришне секције Црвеног крста у Србији биле су још бројније и активније.

Позоришне секције спортских клубова. По правилима рада спортских клубова, било је предвиђено да они у свом саставу могу да имају и позоришне секције. Тако се добијањем одобрења за рад неког спортског клуба, истовремено одобравао и рад његове позоришне секције. Познато је да је Спортски клуб "Делиград" из Алексинца међу првима основао позоришну секцију, која је већ током 1941. године извела пет представа у корист избеглица, а почетком 1942. две у корист заробљеника и једну за мензу сиромашних ђака Учитељске школе у Алексинцу. Позориште је, поред осталог, на репертоару имало: *Породицу Бло*, *Ивкову славу*, *Карлову тетку*, *Покојника* и *Каплара Милоја*. Трупу је у почетку водио

Н. Ј. Ристић, *Џумбусана у Центрапу, Позоришни живот у Паланци (Смед) 1941-1944*, Смедеревска Паланка, 1995. 137.

³⁸⁰ Исто; АС, НП, 3481/42.

³⁸¹ АС, НП, 4324/42; *Ново време*, 26. 7. 1942.

~ Б. Д. Милановић, *Уметничка група "Чика Душко"*, Београд, 2005, необјављено, 66. *Ново време*, 18. 11. 1942, 13. 12. 1942.

Илија Иваиовић, срески начелник, а затим Живојин Илић, професор. Уз њих су били и Љубомир Ћирић, адвокат и Риста Трпковић, приватни чиновник. Међу глумцима су се посебно истицали Борисав Станковић, трговац, Светозар Видановић, књиџар, Миодраг Трифуновић, студент и млађана ученица Бранка Митић,, касније позната глумица.³⁸⁴

Већи број спортских клубова у Србији имао је своје позоришне секције, али су се оне, у правом смислу, активирале 1943. године.

Позоришне секције подружница Коларчевог народног универзитета. Коларчев народни универзитет имао је своје подружнице у скоро свим **окрузима**. У оквиру подружница постојале су и позоришне секције. Једна од њих (у Нишу) **извела је *Смрт мајке Југовића*** Иве Војновића, крајем септембра 1942. године.³⁸⁵

Позоришта Националне службе за обнову Србије. Обвезници Националне службе за обнову Србије бавили су се и позоришном активношћу. **Током** 1942. године основали су бројна позоришта. Први велики успех постигли су обвезници Националне службе из Београда (I бањичка група) 31. маја 1942, и то на сцени Народног позоришта у згради Мањез на Врачару. Са великим успехом извели су комад *Београд некад и сад*, у режији Славомира Настасијевића. бројна публика срдечно је поздравила Добривоја Јовановића, Виду Милетић, Љубицу Ковић, Живорада Казимировића, Миливоја Марковића, Бранислава Павловића и Богољуба Ћирића. "Неколико корпи раскошног цвећа били су прави израз онога што је публика осећала, радујући се српској омладини која је најзад нашла свој прави, истински пут."^{1,386}

Позоришна секција Националне службе за обнову Србије, после само неколико дана, гостовала је у Јагодини и Ћуприји. Додуше, на путје ишла II калемегданска група, са талентованим глумцем и редитељем Драганом Богићевићем на челу. После предавања "Омладина и обнова" и "Неколико рефлексија о Стерији и његовом делу", изведена је комедија *Лажа и паралажа*. Учествовали су Ђорђе Остојић, Душица Штиблер, Трифун Николић, Драган Богићевић, Мома Димитријевић, Вида Николић, Емил Поповић и Михаило Трајковић. *Ново време* извештава да је успех био изванредан.³⁸⁷ Та група обвезника гостовала је у Ваљеву августа 1942. године.³⁸⁸

Позоришне секције Националне службе за обнову Србије постепено су се оснивале и у другим градовима, спремајући дела домаћих аутора. Тако је Секција у Јагодини спремила *Два цванцка* (гостовала је у Ћуприји), Секција у Ћуприји *Сумњиво лице* (гостовала је у Сењском Руднику), Секција у Крагујевцу такође *Сумњиво лице* (гостовала је у Смедереву), Секција у Лесковцу *Злу жену*, Секција у Трстенику више представа, Секција у Крушевцу *Обичног*

³⁸⁴ *Ново време*, 28. 2. 1942; АС, Г-3.1У-3571/43.

³⁸⁵ Исто, 1. 10. 1942.

³⁸⁶ АС, НП, 2162/42; *Ново време*, 2. 6. 1942.

³⁸⁷ *Ново време*, 6. 6. и 14. 6. 1942.

³⁸⁸ Исто, 14. 8. 1942.

човека и Секција у Смедеревској Паланци *Несуђене зетове* (гостовала је у Младеновцу). Забележено је да су се у Смедеревској Паланци посебно истакли браћа Александар и Миодраг Огњановић и Душан Марковић.³⁸⁴

Неке тек формиране позоришне секције Националне службе за обнову Србије обраћале су се за помоћ Народном позоришту. Тако је секција у Смедереву, септембра 1942, тражила књиге (позоришне комаде), шминку, перике и др. Из Народног позоришта послато је неколико књига: *Кир Јања, Два г/ванцика* и дела Косте Трифковића.⁹⁰

Национална служба за обнову Србије формирала је у лето 1942. године свој симфонијски оркестар. Уз његову помоћ, а на иницијативу Министарства просвете, снимљена је грамофонска плоча с песмом обвезника Националне службе за обнову Србије "Војска смене".³⁹¹

Позоришта или позоришне секције одбора и одсека за народно просвећивање Министарства просвете. Изгубивши надлежност над професионалним позориштима, 16. августа 1941. године, Министарство просвете покушавало је да се преко Одељења за народно просвећивање укључи у регулисање позоришног живота у Србији, бар оног аматерског. Већ 20. августа 1941, министар просвете Велибор Јонић донео је одлуку да се у сваком месном школском одбору образује одсек за народно просвећивање ван школе, "који ће у сагласности са месним школским одбором водити бригу око целокупног просветног у културно-националног васпитања и напретка у своме месту". У одлуци се каже да су "сви учитељи и наставници школске општине без разлике дужни сарађивати на народном просвећивању ван школе", организовању аналфабетских гечајева и оснивању књижница и читаоница. За нас је, свакако, најзначајнија тачка 8, у којој се каже: "Где год за то има услова (дворана, позорница и сл.), отсеци за народно просвећивање основаће сеоска позоришта и потом одмах тражити помоћ од Министарства просвете (Одељење за народно просвећивање) са исцрпним извештајем о најхитнијим потребама и могућностима рада".³⁹² Одлука са додатним објашњењима и формуларима послата је циркуларно свим обласним управама, среским начелствима и градским школским надзорницима, с тим да се до краја септембра 1941. пошаљу извештаји и попуњени формулари о томе какво је стање и шта је урађено по појединим тачкама.⁹

Због неповољних прилика изазваних избијањем устанка, одговори на циркуларно писмо прилично су каснили. Тек крајем 1941. и почетком 1942. почели су масовно да стижу извештаји среских начелстава о формирању одсека за народно просвећивање ван школе и њиховом раду. Сасгавни део тих извештаја били су и подаци о сеоским позориштима. Наравно, ту се не може гово-

389

Ново време, 24. 7, 5. 8, 14. 8, 21. 8, 26. 8, 27. 8. и 3. 9.1942: Н. Ј. Ристић, н.д., 65-69.

390 АС, НП, 4667/42.

391 АС, Г-3, У-2991/42. Видети прилог XXУШ/3.

392 АС, Г-3, У-2779/41.

393 АС.Г-3, У-9-25-41.

риту о позориштима у правом смислу речи. Били су то само почеци или боље рећи покушаји развоја неке позоришне активности од стране сеоских учитеља и дилетантских група у настајању. Огласила се и штампа. У *Новом времену* 1. фебруара 1942. објављен је подужи чланак аутора Б.Н. (вероватно Боривоја Недића) под насловом "Позориште за народ", у коме је дат предлог обрасца за стварање сеоског позоришта, објашњена његова функција и значај.³⁹⁴

Према достављеним извештајима, до половине 1942. године радила су, бар повремено, позоришта у следећим селима:

- **округ београдски** - Жарково, Железник и Сланци (срез брачарски); Мала Плана, Лозовик, Милошевац, Радовање, Ракинац, Старо Село, Крњево, Трновче и Сараорци (срез орашки); Шалинац, Удовице, Вучак (срез подунавски); Азања и Селевац (срез јасенички); Мала Врбица, Међулужје (срез младеновачки); Ритопек (срез грочански), Остружница и Дражевац (срез посавски);

- **округ ваљевски** - Шопић (срез колубарски - Мионица).

- **округ шабачки** - Пејиновић (срез посаво - тамнавски).

- **округ пожаревачки** - Живица, Драговац (срез пожаревачки); Доња Ливадица (срез моравски - Жабари); Буровац, Забрђе (срез млавски); Љубићевац и Велика Каменица (срез кључки); Шувајић, Снеготин, Браничево, Клење, Зеленик, Доња Крушевица, Добра, Војилово, Винци (срез голубачки); Макци, Пожежено, Кисиљево (срез рамски).

³⁹⁴ Видети прилог бр. XX1/1. На овај чланак надовезао се Јован Поповић у *Српској сцени*, бр. 10 од 16. 2. 1942, рекавши, поред осталог: "Најважније питање за нас у овом сплету питања позоришта за широке масе, свакако је питање сеоских позоришта. Ми смо, првенствено, аграрна земља; најосетљивији наш проблем је сељачки проблем. А у томе сељачком проблему питање културног подизања сеоских маса, које су у великом броју неписмене, исто толико је важно колико и питање њиховог рационалног економског оспособљења. По томе питању позориште може и треба да игра једну од главних улога". Говорећи о широким масама (селу), аутор даље каже: "Тај народни колектив није само свеж, него је и уметнички прворедан. Народна поезија, епска и лирска, сочна анегдота, плес, ћилимарство и вез - све су то манифестације његове широке уметничке радозналости и уметничког потенцијала. Најзад, и позориште потпуно самониклог карактера које се спорадично јавља, час овде, час онде, као доказ особених уметничких струјања у српским масама. што значи да оне помало излазе из епског изражајног облика и прилазе сложенијем, позоришном (драмском и глумачком) који претстављају извесну културну зрелост. Потсећамо на случај сеоског позоришта у Врчину које се, пре коју годину дана, слободно кретало и на даскама главне београдске сцене. О тим појавама, особито, треба водити бригу. Нарочито о оним самониклим појавама сеоског позоришног живота које се развијају у оба уметничка правца, у продуктивном (драматичарском) и репродуктивном (глумачко-редитељском). Ту, на тим и таквим примерима, треба тражити основе за праву сеоску драматику и сеоско позориште уопште. Из тих аутохтоних позоришних елемената можда ће једном израсти и наш специфични драмски и сценски изражајни облик: народна врела су неисцрпна и увек благородна. Само та брига не сме да буде лишена сваког критерија, механична у неку руку. Сеоски духовни свет захтева, такође, поуздана критичка мерила и пажљива одабирања".

- **округ зајечарски** - Вражогрнац, Гамзиград (срез зајечарски); Ново Корито, Јаковац (срез тимочки); Горња Каменица, Жлне, Мучибаба, Штрбац, Божиновац (срез заглавски); Шарбановац, Мали Извор (срез бољевачки); Мироч (срез поречки); Рајац, Смедовац, Буковче (срез неготински);

- **округ крагујевачки** - Сипић (срез лепенички); Страгари, Наталинци (срез орашачки); Клока, Божурња, Горович, Маскар, Јарменовци, Жабари (срез опленачки);

- **округ моравски - Јагодина** - Бунар, Драгоцвет, Дубока, Јовац (срез белички); Сикирица (срез параћински); Дубница (срез ресавски); Драгово, Опарић, Комаране, Белушић (срез Левачки);

- **округ крушевачки** - Гаревина (срез жупски);

- **округ краљевачки** - Горачићи, Милатовићи, Каона (срез драгачевски); Буковица, Раваница, Лађевици (срез жички);

- **округ ужички** - Табановићи, Милићево Село (срез пожешки); Радобуђа, Латвица (срез ариљски); Гостиље (срез златиборски); Перућац (срез рачански);

- **округ нишки** - Бели Поток, Богдинац, Сесалац, Читлук (срез бањски); Рутевац (срез алексиначки); Крупац (срез белопаланачки);

- **округ банатски - Петровград** - Јазово, Ђала (срез новокањишки); Велико Средиште, Банатска Суботица, Мали Жам, Куштиљ, Јерменовци, Маргита, Влајковац, Ватин, Милетићево, Павлиш, Потпорањ, Хајдучица, Ритишево, Конак (срез вршачки); Томашевац, Чента, Црепаја, Опово, Баранда, Сакуле (срез ковачички); Плочица (срез ковински); Александрово (срез јаша-томићки).

Ови подаци, добијени простим сабирањем из извештаја, показују да се до половине 1942. године у 118 села у окупираној Србији, рачунајући и Банат, одвијала извесна позоришна активност. Ако се узме у обзир да су у овом периоду у око 1000 села формирани одсеци за народно просвећивање ван школе, то значи да је отприлике свако десето село имало неку врсту позоришта.³⁹⁵

У Лесковачком и Митровичком округу у наведеном периоду због изузетно неповољних прилика није било никакве позоришне активности, док се у неким окрузима сеоска позоришта у већем броју оснивају тек 1943. године.

Сеоска позоришта најчешће су носила име дилетантска позоришта или дилетанске позоришне секције (друштва или дружине) одсека за народно просвећивање у одређеном месту. Некад су уз "друштво" или "дружина" додавана имена националних јунака, књижевника или неких симбола, нпр. Танаско Рајић, Рајко од Расине, Вук Караџић, Бранислав Нушић, Ђура Јакшић, Јанко Веселиновић, Будућност, Слога, Јединство итд. Ако су заједно радиле

³⁹⁵ АС, Г-3, V-1-214-42, У-2-83-42, У-5-57-42, У-1-124-42, У-1-15-42, У-1-63-42, У-2-118-42, У-2-96-42, V-1-219-42, У-1-226-42, У-1-190-42, У-6-47-42, У-2-75-42, У3-285-42, У-2-404-42, У-3-17-42, У-3-21-42.

музичка и иозоришна секција, коришћен је назив певачко-позоришно или певачко-дилетантско друштво или секција.

Пошто су месни школски одбори практично преузели на себе цео рад на народном просвећивању, сеоски учитељ постао је стожер око кога се све окреће: аналфабетски течајеви, књижнице и читаонице, предавања, спремање позоришних представа... Улогу "новог српског учитеља" можда је најбоље дефинисана у акту начелника Одељења за народно просвећивање др Бранимира Малеша, упућеном начелнику Одељења за народне школе, 5. маја 1942. године:

"Широко народно просвећивање је наша насушна потреба. Само ако буде просвећен, српски народ моћи ће да опстане у овој тешкој борби народа и да дочека боље дане. Зато све конструктивне снаге у народу треба да се повежу у један јединствени напор ка остварењу наших националних и културних идеала. У том раду вођа и духовни стожер мора бити народни учитељ. Нови српски учитељ мора бити прожет осећањем свете дужности и љубави према своме народу. Само такав учитељ моћи ће да поведе свој народ у срећнију будућност. Он не сме више да буде само аутомат за опсемењавање деце међу четири школска зида. Он мора постати заточник нашег српског духа и пионир нашега културног напретка једном речи, творац нашег новог српског села. Учитељ који није прожет овом свешћу апостолског самоодрицања и пожртвовања за свој народ, није народни учитељ и не треба да се налази у учитељским редовима.

Зато изволите наредити свим управитељима народних школа и школским надзорницима да свим силама настану око што преданијег рада на народном просвећивању међу учитељима и да се строго придржавају свих прописа и расписа Одељења за народно просвећивање.

Први извештаји одсека за народно просвећивање ван школе, достављени Министарству просвете, откривају на какве се све тешкоће наилазило приликом покушаја да се оснује сеоско позориште. Основни проблем представљао је недостатак књига (позоришних комада), али било је и других тешкоћа.

Учитељ из Сланаца код Београда, тражећи од Министарства књиге и позоришне комаде, извештава да од свих уписаних чланова у позоришну секцију "само двоје знају шта је позориште, док остали о томе немају никаквих појмова иако живе у непосредној близини Београда"³⁹⁷

Радоје Шћекић, учитељ, из Мале Планае, пише да "за позориште има услова само ако се затвори сеоска кафана".³⁹⁸

Слична ситуација била је и у Белушићу (срез левачки), одакле је у фебруару 1942. стигло писмо следеће садржине: "Овдашње место налази се на раскршћу путева Крушевац-Крагујевац, Јагодина-Трстеник, Белушић-Каленић-у месту има пет кафана и више трговина. Због овог раскршћа, пијаци и кафана, народ је упућен на беспослицу те услед тога у месту је завладала немаштина и беда. Да би се народ из ове беде извукао нужно је да један део сло-

³⁹⁶ АС, Г-3, У-4-86-42.

³⁹⁷ АС, Г-3, У-2-25-42.

³⁹⁸ АС, Г-3.У-4-125-42.

бодног времена проведе у читању одабраних књига и часописа поучног и забавног карактера које очекујемо од вас. Поред овог, молите се да пружите помоћ и овдашњој позоришној секцији и то у књигама, гардероби и новцу. Потписани рачуна на гардеробу Народног позоришта која је за представе Народног позоришта непотребна. Ако овај отсек буде примио помоћ било у књигама, новцу или др. поклонима, онда ће и чланови овдашње књижнице као и позоришне секције пружити и своје прилоге и чланарину те ће и из тих сопствених средстава моћи да се изврше потребне набавке. Управник школе Александар Јовановић".³⁹⁹

И док су једнима кафане биле сметња, другима су значиле спас. Из Ватина и Павлиша код Вршца јавили су да представе играју у кафани јер немају где.⁴⁰⁰

Учитељица Загорка С. Лазић из Раванице, срез жички, пише "да постоји необично одушевљење за позориште, а код чланова-извођача необичне способности. *Косовски бој* -драматизација по народним песмама изведена 1. фебруара 1942, постигла је невероватан успех и приказиваће се и у другим селима. А услови за позориште су лоши. Ми немамо ништа. За бину се помажемо брвницама и ћилимима, а за декорисање одела хартијом и картоном. Ипак, радимо са пуно воље и полета. Ваша помоћ ће нам добро доћи. Пошаљите је што пре!

Из Белог Потока код Соко бање, почетком марта 1942, пишу: "Позоришни отсек, мада је веома активан, не располаже ни шминкама за маскирање, а нарочито недостаје материјал за декорацију бине па се употребљавају обичне сеоске поњаве, а с тим се не постиже жељени ефекат. Молите се да нам изађете у сусрет."⁴⁰²

Министарство просвете позитивно је реаговало на ове захтеве, али није било у могућности свима да изађе у сусрет. Ставка у буџету за сеоска позоришта износила је свега 200.000 динара за 1942, односно 300.000 за 1943. годину.⁴⁰³ Примера ради, Дилетантско друштво "Танаско Рајић" из Страгара код Аранђеловца добило је од Министарства 1.000 динара као финансијску помоћ зарад.⁴⁰⁴

Први извештаји одсека за народно просвећивање ван школе садрже мало података о репертоару сеоских позоришта, али до половине 1942. године ипак је изведен поприличан број позоришних комада. У Сланцима су, на пример играни *Сумњиво лице*, *Лажа и паралажа*, *Кир Јања* и *Волшебни магарац*; у Железнику *Сеоски лол*; у Сикирици код Параћина *Моравка*; у Латвици код

³⁹⁹ АС, Г-3, У-1-226-42.

⁴⁰⁰ АС, Г-3, У-1-19-42, У-3-21-42.

⁴⁰¹ АС, Г-3, У-1-217-42.

⁴⁰² АС, Г-3, У-2-93-42.

⁴⁰³ *Сл. Новине*, бр. II/1943.

⁴⁰⁴ АС, Г-3, У-3811/42, 4211/42.

Ариља *Кнез Иво од Смеберије*; у Шарбановцу код Бољевца *Зенифа*; у Буковчу код Неготина *Под старе дане*; у Рајцу код Неготина *Вода са планине*; у Војилову код Голупца *Моравка*; у Драговцу код Пожаревца *Девојачка клетва*, *Бидо*, *Зла жена*, *Вода са планине*, *Роса* и *Школски надзорник* - и др.⁴⁰⁵

У Александрову, срез јаша-томићки (Банат), још пре рата постојало је дилетантско позориште, које је убрзо после окупације обновило рад. За Божић и Нову годину (јануара 1942) приредило је две представе - *Крајишкињу* и *Сеоског лолу*. У припреми су учествовали учитељи Димитрије и Олга Јованов (рођена Грујић), Стеван и Нада Димитријевић и Теодора Рудић-Гардиновачки, као и други житељи Александрова. Поред ових учитеља, улоге су тумачили: Лаза Брусин Жежа, касније познати глумац и првак Народног позоришта "Тоша Јовановић" у Зрењанину, Невенка Мишкељин Нева, Ковиљка и Веселин Леваков (брат и сестра) и други. Редитељ је је био Младен Радујков. Приход са представа искоришћен је за припремање пакета за ратне заробљенике у Немачкој.⁴⁰⁶

У другој половини 1942. у Рутевцу код Алексинца изведени су *Јазавац пред судом* (новембра 1942), затим *Цига*, *Мува*, *Протекција* и *Аначфабета*; у Трбушцу (срез поцерски) *Нервозни болесник*, у Бачини (срез темнићки) *Светски рат*, у Милетићеву (срез вршачки) *Покондирена тиква* и *Обичан човек* и др.⁴⁰⁷

Приходи са представа могли да се користе у хуманитарне или "у чисто просветне сврхе". Ако би се учинило другачије, Министарство просвете је жестоко реаговало, што се догодило у Срезу жичком:

"Министарству је достављено до знања да је сеоска позоришна секција у Лађевцима, срез жички, приредила 16. 3. о.г. једну забаву у школи са позоришним комадом 'Моравка' и да је приход од те забаве утрошен на плате служитељима, куповину фуруне, чункова, креча и угља, као и за метле и четке. Ако ови наводи одговарају истини, изволите скренути пажњу Отсеку за народно просвећивање у Лађевцима, да се приходи од забаву и приредаба смеју употребљавати само у чисто просветне сврхе (као на пр. за набавку књига, позоришних реквизита, најпотребнијег намештаја и сл.), а никако за горе наведени материјал за који је предвиђен посебан кредит у школском прирезу.

С друге пак стране, Министарству уопште није познато да је у Лађевцима основан Отсек за народно просвећивање са књижном и позоришном секцијом, пошто тај срез ни до данас није доставио тражене податке о организацији и раду народног просвећивања у срезу.

Изволите извидети целу ову ствар и доставити хитан извештај.

По наређењу
Министра просвете
др Бранимир Малеш"⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ АС, Г-3, 1У-3040/43, У-2608/42, *Ново време*, 17. 6. 1942, У-3-117-42, У-3-208-42, IV-2515/43.

⁴⁰⁶ М. Цветић, *Хроника Александрова*, Зрењанин, 1998, 160.

⁴⁰⁷ АС, Г-3, IV—3571/43, 1У-4736/43, !У-3779/43; *Ново време*. 13. 8. 1942.

⁴⁰⁸ АС, Г-3, У-4-121-42.

Одлуком Министарства финансија, донетом крајем октобра 1941. године, све јавне просветно-музичке приредбе које су организовали месни школски одбори и њихови одсеци, биле су ослобођене плаћања таксе, али под условом "да се ова приређивања врше без игранке".⁴⁰⁹

Министарство просвете је придавало велики значај оснивању сеоских позоришта. После одлуке да се формирају окружни одбори за народно просвећивање ван школе (почетком марта 1942), а затим и срески (крајем јуна 1942), решено је да се појача финансијска подршка за "организацију позоришта на селу, с тим да се води рачуна да се одабирају комади из народног живота и да представе буду намењене сеоском становништву".⁴¹⁰

Сви окружни одбори за народно просвећивање ван школе добили су у те сврхе од 5 до 10 хиљада динара, као и нека позоришта: Српско савремено позориште у Београду, Академско позориште у Београду, Народна позориште у Нишу и Академски студио "Младост" у Београду. У исте сврхе додељено је и Коларчевом народном универзитету 30.000 динара и Главној задрузи за народно просвећивање у Београду 9.000 динара.⁴¹¹

Када је реч о Коларчевој задужбини, у свим окрузима основане су филијале Коларчевог народног универзитета, "да би се што јаче осетио дух националне обнове у просветној политици, а нарочито на раду око народног просвећивања".⁴¹² Подружнице Коларчевог народног универзитета биле су под ингеренцијом окружних одбора за народно просвећивање.

О сеоским позориштима пажњу заслужује и податак да је Министарство просвете, у договору с Народним позориштем у Нишу организовало "течај за учитеље и учитељице који ће водити сеоска позоришта при отсецима за

⁴⁰⁹ АС, Г-3, V-10-96-41.

АС, Г-3, У-712/42, 2361/42. У округу митровичком (Косовска Митровица), у специфичним околностима, није могло да се учини ништа на пољу народног просвећивања. О томе сведочи следећи документ Начелства округа:

"У вези постојећих наређења Министарства просвете о организацији и раду просветних одбора као и наређења V бр. 4517 које се односи на подношење извештаја среских и окружног одбора за народно просвећивање част ми је поднети следећи извештај:

На територији овог округа није организован Окружни просветни одбор као ни срески просветни одбори.

Организовање ових одбора није уследило зато што у овоме округу специјалне прилике то не дозвољавају. Мешавина становништва муслимана и Срба као нетрпељивост која влада међу њима незгодан је терен за рад просветних одбора.

Скупљање људи за предавања или посела тешко би муслимани схватили као просветно културну акцију. Они би у овом раду сматрали организовање неке српске акције, која је уперена противу њих, те бисмо овим радом постигли негативан резултат.

Уколико се односи између Срба и муслимана поправе рад на народном просвећивању неће изостати." АС, Г-3, У-4517/42.

⁴¹¹ АС, Г-3, V-10-200-42, У-10-189-42, У-2-106-43, У-2-122-43, У-10-123-42, У-10-10-42, V-10-171-42, У-9-3-42, У-2-162-43, У-10-34-42, У-9-204-42. У-9-150-42, У-9-183-42, У-9-149-42, У-9-148-42, У-3913/42.

^{4,2} АС, Г-3, У-3-94-42, У-3-131-42.

народно просвећивање".⁴¹³ О томе је писало и *Ново* стручњаци, редитељи и глумци, уводити слушаоце у вештину лепог читања, рецитована и декламовања, упућиваће их у тајне глумачке уметности, даваће им најпотребнија знања из режије, показиваће им начине шминкања и прерушавања, а у исто време упознаће их са драмском литературом погодном за сеоска позоришта.

Течај ће почети у месецу августу, а могу га походити сви учитељи и учитељице **који имају смисла и воље за рад на сеоским позориштима.**⁴¹⁴

Према наређењу министра просвете, на Дан народног просвећивања, Крстовдан (27. септембра 1942) у свим школама одржана су предавања и концертно-позоришне приредбе, а прикупљани су и прилози, од којих је половина достављана Министарству просвете, а половину су задржавале школе за себе, односно за одсеке за народно просвећивање ван школе.⁴¹⁵

У јесен 1942. започело се и са тзв. српским поселима у школама, на којима су често извођени и позоришни комади. Тако је Прва мушка реална гимназија изводила *Волшебног магарца* Ј. Стерије Поповића, Учитељска школа у Алексинцу *Моравку* В. Динића, а Прва мушка реална гимназија у Нишу драматизацију *Мати и син* Војислава Илића.⁴¹⁶

Срески и окружни одбори за народно просвећивање ван школе такође су оснивали позоришне секције, мада не тако често. У Пожаревцу је, на пример, Дилетантска секција тамошњег Окружног одбора за народно просвећивање извела *Биду* (приход је износио 30.000 динара); у Аранђеловцу је Позоришна секција среског одбора за народно просвећивање извела *Приче чиче Вујадина*, а у Бањи Ковиљачи таква секција *Девојачку клетву* и *Породицу Бло*.⁴¹⁷

Веома активан био је и Одбор за народно просвећивање у Ужицу, који је у сарадњи са Црквено-певачким хором припремао и изводио позоришно-музичке програме.⁴¹⁸

Дилетантска позоришта основана су и у Ариљу, Убу, Тополи, Великом Орашју, Великој Плани, Соко Бањи, Варварину и многим другим местима.⁴¹⁹ У Лазаревцу је, нпр. дилетанско омладинско позориште основао капетан Лазаревачке српске оружане страже Бурковић. Први одиграни комад био је *Кнез Иво од Семберије*, а затим *Бакон Авакум* и *Косовка девојка*. Организована су и гостовања у Лајковцу, Убу, Барошевцу, Дудовици и Чибутковци. Новац прикупљен са представа коришћен је у хуманитарне сврхе.⁴²⁰

⁴¹³ АС, Г-3, У-6-616-42.

⁴¹⁴ *Ново време*, 28. 7. 1942.

⁴¹⁵ АС, Г-3, У-3258/42.

⁴¹⁶ АС, Г-3, У-9-138-42, У-10-188-42, У-4798/42.

⁴¹⁷ *Ново време*, 14. 7, 2. 9. и 1. 12. 1942.

⁴¹⁸ *Српска сцена*, бр.16, 16. 5. 1942.

⁴¹⁹ *Ново време*, 23. 12. 1942, АС, Г-3, У-10-170-42, У-4-108-42, У-2-404-42, У-1097/43.

⁴²⁰ *Српска народ*, 10. 7. 1942.

Од нових позоришних центара, по значају се издваја **Крагујевац**. Циљ окупационих и колаборационих власти био је да се у Крагујевцу што пре оснује позориште, да се колико-толико потисну из сећања стрељања на Шумарицама, октобра 1941. године.

Пред само отварање позоришта, *Ново време* бележи: "Крагујевац се мора и духовно препородити и поставити свој нормални духовни живот. Он не сме клонут и не сме се одати слабостима. Стога ће ово позориште играти једну доминантну улогу његовом духовном консолидовању".⁴²¹

Крагујевачко позориште основано је у оквиру Одсека за пропаганду у Крагујевцу, "са задатком да негује националну драмску уметност". Редитељ и први човек позоришта био је Илија Јовановић - чика Илија, бивши члан многих, углавном путујућих позоришта. Прва представа, *Девојачка клетва*, изведена је 9. маја 1942. године. Извештачи су јавили: "Извођење комада је успело у сваком погледу. Публика је била одушевљена. У Крагујевцу влада велико интересовање за рад позоришта,^{1,422} које се звало Позориште окружног одбора за обнову земље и спас народа у Крагујевцу. Први чланови позоришта били су Илија Јовановић, Слава Јовановић, Влада Марковић, Микица Наумовић, Петар Ненковић (био члан само на почетку), Света Васиљевић, Илија Славковић, Воја Милосављевић, Василије Михаић, Драгољуб Мирческу, Душан Ћелић, Драгомир Фелба, Петар Јовановић, Милутин Мишулић, Радосав Јочић, Драгомир Драгојевић, Олга Ристић, Нада Радоњић, Зорица Ћировић, Јелена Север, Нада Брадић, Марија Ђорђевић, Љиљана Шремф, Десанка Степић, Милка Павићевић, Милица Јанићијевић, Драгица Видаковић, Радмила Драгојевић. Музичари су били Милорад Костић, Конрад Решл, Јарослав Решл, Мирослав Костић, Фрања Корењак, Борис Корењак, Коста Митровић, Каменко Лазич, Еуген Подгорник, Богољуб Куштрин, Душан Поковић.

У октобру 1942. године позориште је добило назив Српско народно позориште округа крагујевачког. Нови управник постао је Аца Ђорђевић, интендантски официр. Поред Илије Јовановића, режирани су Света Васиљевић и Живојин Петровић.⁴²³ Слава Позоришта био је Ђурђевдан.

У 1942. години изведене су следеће премијерне представе: *Девојачка клетва* (Љубинко Петровић) (9. маја), *Два наредника* (Никола Ђурковић) (26. маја), *Ћидо* (Веселиновић-Брзак) (9. јула), *Зла жена* (Ј. Ст. Поповић) ((?) августа), *Први пут с оцем на јутрење* (Лазаревић) ((?) августа), *Сеоска лола* (Тот-Дескашев) ((?) октобра), *Два цванцика* (Глишић) (?). *Београд некад и сад* (Нушић) (12. новембра), *Кир Јања* (Ј. Ст. Поповић) (21. новембра), *Унука* (Павловић) (6. децембра), *Скамполо* (Никодеми) (19. децембра).

Укупно је спремљено 11 премијера, са око 68 представа.⁴²⁴

⁴²¹ Исто, 6. 5. 1942.

⁴²² *Ново време*, 9. 5. 1942.

" Р. Стојадиновић, *Крагујевачко позориште 1835-1951*, Београд, 1975, 173-175.

⁴ Исто. Видети и: *Ново време*, 13. 12. 1942, *Српски народ*, 10. 7. 1943.

Крушевац. Градско аматерско позориште у Крушевцу основано је 8. маја 1942. године, заслугом окружног начелника др Ивана Ђорђевића и будућег управника Борисава Михаиловића. Званично име позоришта било је Дилетантско позориште у Крушевцу. Управу позоришта, поред Михаиловића, чинили су заменик Нико Марчетић, професор, и редитељи Јован Аритонових, глумац у пензији, Миодраг Наупарац, Небојша Ћосић и Александар Павловић Бошњанац. Хорско-музички редитељ био је Александар Залијев. Позориште је имало 28 чланова, међу којима су се налазила и позната имена: Љубица Николић, Деса Костка, Вера Марчетић, Хранислав Ђорговић, Слободан Бабић, Богдан Павић, Иван Лукомски и Јефта Ванчетовић.⁴²⁵

Прву представу Крушевачко позориште извело је 9. августа 1942. године. Био је то *Ђидо* Јанка Веселиновића и Драгомира Брзака. До краја 1942. године играни су још *Обичан човек*, *Два наредника*, *Подвала*, *Зла* *Девојачка клетва*, *Свет* и *Сеоски лола*. Укупно је одиграно 25 представа, од којих 10 за ђаке. Позориште је гостовало у Врњачкој Бањи 5. септембра 1942. године, где је извело *Ђиду*. Приход са представа ишао је у корист сиромашних заробљеника, избеглица и ђачких кухиња. Представе су игране у биоскопској дворани хотела "Европа" у Крушевцу.⁴²⁶

Окупационе и колаборационе власти желеле су да и **Чачак** добије стално позориште. У *Новом времену* почетком јуна 1942. године, објављен је чланак у којем се наводи да је позориште већ основано, да је редитељ Стојан Милојевић, чиновник Градског поглаварства, да се спрема *Покојник* и да се талентом истичу Матовић, Јоловић, Ћећез, Моњац и сестре Клецл.⁴²⁷ Није познато да ли је и колико представа ово позориште одиграло, али се зна да је у Чачку током 1943. године дуже време гостовало Позориште удружења глумаца "Мачва" из Београда.⁴²⁸

Позоришне представе давале су и у **Шапцу**. Шабачко занатлијско дилетанско позориште "Јанко Веселиновић", основано пре Другог светског рата, започело је с пробама убрзо после окупације. На реперотару се, поред осталих, нашао и комедија Б. Нушића Др. Играна је у више наврата, а на сачуваном плакату од 1. марта 1942. читамо имена извођача: Милисав Малетић, Љубица Цвијановић, Светолик Зајц, Љубица Васовић, М. Николић Зеленко, Зорица Тапавица... Представе су извођене у згради Занатског дома у Шапцу.⁴²⁹

У **Смедеревској Паланци** носилац позоришне активности током 1942. године било је Позориште Црвеног крста, тачније "Драмска група среског одбора Српског црвеног крста у Паланци" о чему је већ било речи. У другој по-

⁴²⁵ *Ново време*, 9. 5. и 9. 9. 1942, АС, Г-3, У-3955/43.

⁴²⁶ АС, Г-3, У-3955/43.

⁴²⁷ *Ново време*, 6. 6. 1942.

⁴²⁸ ИАЧ, Градско поглаварство Чачак, 6396/43, 6419/43, 6466/43, 6588/43, 6610/43, 6631/43, 6719/43, 6786/43, 6820/43, 8078/43 - Ф III - р. 476.

Сто педесет година позоришног живота у Шапцу (1840—1990), Београд, 1990, издање МПУС, 137-138.

ловини 1942. године, на репертоару ове драмске групе, нашла су се следећа дела: *Параграф*, *Жућа хаубичар*, *Београд некад и сад*, *Обичан човек*, *Џумбусани* и *Девојачка клетва*. Представе су извођене у хотелу "Централ".

О *Џумбусани*, приређеној 20. децембра 1942, *Ново време* је известило:

"У дворани хотела 'Централ' позоришна секција Друштва Црвеног крста приредила је занимљиво хумористичко вече 'Џумбусана'. На програму су биле оригиналне комедије у којима се приказује живот малограђана који теже да достигну ниво грађана великих вароши. После рапорта и неколико краћих једночинки стари дилетант Срета Конкордија изазвао је одушевљење својом рецитацијом.

Још занимљивијом учинила је ову приредбу млада уметница Милица Љубисављевић, а међу осталим извођачима нарочито су се истакли Лула Манојловић, Павле Митровић, Мика Радовановић, Петар Ристић и Момчило Ракић. Приредбу је режирао Душан Марковић, дугогодишњи члан Крагујевачког позоришта.

Чисти приход са ове представе намењен је сиромашним заробљеницима. Овог месеца друштво ће послати преко шездесет пакета нашим заробљеницима у Немачкој."⁴³⁰

Нови позоришни центри у окупираној Србији никли су 1943. године.

Позоришта српских заробљеника у логорима у Немачкој. У већини офлага и сталага у Немачкој одвијала се својеврсна позоришна активност. Најпознатија позоришта заробљених официра налазила су се у Нирнбергу - Офлаг XIII Б, у коме је једно време било око 13.000 људи. Највећим делом су то били Срби. Већ у јуну 1941. основан је хор и оркестар. Оснивач је био капелник Драги Живковић.

Почетком 1942. Предраг Милошевић основао је велики симфонијски оркестар са 60 свирача, мали за камерну музику и хор са преко 100 врских певача. Хор и оркестар изводили су сложене композиције класичне и националне музике, па чак и опере или целе концерте са одређеном тематиком (посвећене Шуберту, Моцарту, Станиславу Биничком, 30-годишњици Стевана Мокрањца и др.). Ови концерти били су праве уметничке светковине у логору!¹

Поред хора и оркестра, у истом логору основано је и Народно позориште Офлага XIII Б. Основали су га јула 1941. године др Ранко Младеновић, бив. управник НК у Осијеку и директор Дrame у Београду, Сташа Беложански, сценограф НП у Београду, Душан Антонијевић, глумац и Милош Царевић, адвокат. Позориште су краће време водили др Младеновић, као уметнички директор и редитељ и Царевић, као технички директор. Беложански је тада био сценограф. У ово време изведени су: *Пећина на Руднику* В. Илића, у драматизацији Царевића, *Мираз* Лесинга и знатно скраћена *Коштана* са Радоми-

Нововреме, 25. и 26. 12. 1942, Н. Ј. Ристић, н. д., 70-71.

Б. Стојковић, *Историја Српског позоришта од средњег века до модерног доба* (драма и опера), *Театрон* 20-22, 1979, 926-927.

ром Гајићем у наслоивој улози, све у режији Младеновића. При крају 1941. у позоришту је почео као редитељ да сарађује проф. Боривоје Стојковић, бив. управник и главни редитељ НП Моравске бановине у Нишу.

Пошто се др Младеновић 2. 3. 1942, због озбиљне болести, вратис у отаџбину, Позориште је преузео као директор и редитељ Боривоје Стојковић, који га је водио до краја.⁴³²

Позориште је нешто касније наставило рад у Хамелбургу. Настојало је да сачува извесни класични стил у репертоару, режији и игри. У Нирнбергу и Хамелбургу изведени су: *Ревизор* и *Женидба* Гогоља, *Част* Судермана, *Зет з. Поаријеа* Емилија Ожијеа, *Госпођица од Сеглиера* Ж. Сандоа, *Криза* Марка Прага, *Покондирена тиква* Стерије, *Подвала* Глишића, *Зона Замфирова* Сремца-Бунџића, *Сумњиво лице*, *Народни посланик*, *Ожалошћена породица*, *Госпођа министарка* Нушића. Све ове комаде поставио је Б. Стојковић, а *Ревизора* Предраг Динуловић.⁴³³

Поред овог позоришта, постојало је и позориште "Боем", ревијалног, односно хумористичко-сатиричног, али и уметничког карактера. Управник позоришта био је Михаило - Мика Ристић, а управу су чинили и: Никола Гавриловић, Лазар Прибић, Миодраг ЈовановићБата, Јован Кнол, музичари Алексеј Бутаков и Ђорђе Караклајић, глумац-редитељ Душан Антонијевић, Обрад Недовић, Бошко Бабовић, Брана Јовановић и проф. Милан Богдановић, књижевник. "Боем" је ометан у раду разним сплеткама и денунцијацијама. Немачке власти су чак забраниле извођење комада *Три лопова*.

"Боем" је извео следеће комаде: *Дорћолска посла* И. Станојевића, *Зулумћар* Ђоровића, *Пут око света* (у одломцима) Нушића, *Вода са планине Ђоковића-Плаовића*, *Три лопова* драматизација Радослава Веснића, *Севиљски берберин*, комедија Бомаршеа, *Бекство*, опера у једном чину, либрето и режија П. Динуловића, композиција и музичка пратња Алексеја Бутакова. Све ове комаде и неколико "шарених" програма поставио је Душан Антонијевић, сем *Трилопова*, које је режирао Веснић као гост.⁴³⁴

Слично "Боему" било је и ревијално хумористичко-сатирично позориште "Сахарин бар", које су почетком 1942. основали инж. Коста Шипетић, арх. Михаило - Мика Поповић и проф. Сташа Луковић. Духовите скечеве, водвиље, солистичке импровизације и друге пригодне текстове писали су најчешће Славко Тодоровић и публициста Анте Ковач.

У Нирнбершком Офлагу постојала су и два искључиво аматерска позоришта: "Зора" и "Бодљикава жица".⁴³⁵

Поред Нирнберга, јака уметничка група постојала је и у Оснабрику, у Офлагу VI Ц и VI Д. Већ у јуну 1941. приређиване су забавне вечери под ве-

⁴³² Исто. Ранко Младеновић је умро јануара 1943, у Београду.

⁴³³ Исто, 928.

⁴³⁴ Исто.

⁴³⁵ Исто.

дрим небом, састављене од народних песама и рецитација. Од јесени 1941, добијена је једна барака за извођење програма, тако да се прешло на други репертоар. Давани су одломци из *Отела* и *Јулија Цезара* (Шекспир), Глишићеве *Подвале* и Нушићевог *Пути око света*. У тој групи посебно су се истицали Драгољуб Гошић, члан Народног позоришта у Београду, проф. Бранко Јовановић, судија Владан Батављевић, а у музичким аранжманима Слободан Шутић.

Током 1942. године дошло је до спајања појединих чланова Нирнбершке групе са Оснабричком. Музичку секцију водио је Милорад Јовановић, члан Опере Народног позоришта у Београду, а драмску Драгољуб Гошић, све док се није повукао због болести. Пошто се и Милорад Јовановић убрзо повукао, председник уметничке групе постао је Бранко Јовановић, који је још пре рата завршио глумачко-балетску школу у Београду. Група је почела да ради инсценацијом *Сумњивог лица*, а затим је изводила Стеријине комедије и одломке Ибзеновог *Пер Гинта*,⁴³⁶

Београдска штампа често је извештавала о позоришном и музичком животу заробљеника. Тако је о "Боему" писало *Коло*, у броју 43 од 24. октобра 1942, а *Ново време* о концерту хора и оркестра српских заробљеника у Сталагу IV Ц под управом Милета Јовановића, познатог београдског капелмајстора, ученика професора Петра Стојановића.⁴³⁷ Писало се и о Сталагу УНА, у коме су често давале позоришне представе.⁴³⁸

Народно позориште је, према могућностима, повремено слало костиме заробљеницима за позоришне и друге представе и концерте, нпр. у Сталаг IV Б и Сталаг VI Д у Дортмунду 1942. године.⁴³⁹

Када је половином августа 1942. године гостовао у Нирнбершкој опери, Станоје Јанковић посетио је заробљене официре Офлага XIII Б. Овај његов сусрет са старим знанцима и пријатељима - Предрагом Милошевићем, Сташом Беложанским, Боривојем Стојковићем, Обрадом Недовићем, Душаном Антонијевићем и осталима — описан је у *Српској сцени*⁴⁴⁰

Позориште Ужичке републике. После ослобођења Ужица, 24. септембра 1941. године, 28. и 29. септембра основана је Умегничка чета Ужичког партизанског одреда. У њеном саставу била је и Драмска секција, односно Позориште Ужичке републике.

Позориште су водили и у њему режирали проф. Михаило Делибашић, глумац ЈБубомир Лаловић и Добро Симић. Као редитељи повремено су сарађивали

⁴³⁶ Исто.

⁴³⁷ *Ново време*, 5.6.1942.

Коло, 13.2. 1943. Позоришне представе организоване су и у заробљеничким логорима у Норвешкој. Извођени су *Тидо*, *Сумњиво лице*, *Хајдук Станко*, *Зулумћар*, *Моравка*, *Шаран* и др. АС, ПО, В-1.

⁴³⁹ АС, НП, 4525/42, 6676/42.

Српска сцена бр. 2, 16. 9. 1942.

и Митра Митровић и Маријаи Стилиновић. Посебна Техничка секција бринула се за декорације и костиме. Секцију је водио арх. Никола Рајић, који је био и сценограф, иначе доцније запажени филмски редитељ, а као сликари су сарађивали Чедо Јевтовић, Ђорђе Маринковић, проф. Драгољуб Вуксановић и сликар Пиво Караматијевић.

Труп су сачињавали глумци Љубомир Лаловић, Миле Бркић, Ђуша Гашић и аматери Милутин Чолић, Филип Марјановић, Добро Симић, Драгољуб Станић, Брана Ћеловић, Велимир Вељић, Божидар Богдановић (доцније новинар), Мића Жеравчић, а од жена Душанка Јевтић и Косовка Божић.

Репертоар сведочи и о васпитним и о уметничким амбицијама Позоришта.

Позориште је извело: *Мати* К. Чапека, *Како се калио челик* Н. Островског, у драматизацији Маријана Стилиновића, *Буна на дахијеу Србији 1941*, драматизација позоришног комада према народној песми "Почетак буне на дахије" Ф. Вишњића, затим *Кнез Иво од Семберије*, драмолет Б. Нушића. Спремани су и Шекспирова трагедија *Кориолан* и Нушићева драма *Хаџи Лоја*, али нису изведени због повлачења из Ужица.

У репертоарском плану био је чак и Гетеов *Егмонт*. Према делимичној репродукцији садржине драматизације (коју је дао Ђорђе Радишић), злогласне турске дахије из Вишњићеве песме сада су представљали немачки заповедник Србије Данкелман, Недић, Коста Пећанац и Димитрије Љотић.

Са Позориштем је сарађивао и оркестар од 27 свирача, под управом проф. Антона Брезника. Главни организатор музичке делатности био је проф. Драгољуб Јовашевић.

Све представе извођене су у великој сали Соколског дома ("Соколани"), која је могла да прими око 1.500 посетилаца.⁴⁴¹ Највећа приредба изведена је у част годишњице Октобарске револуције, у свечано декорисаној сали, са певањем *Интернационале*, првим извођењем, *Партизанског марша* Фридриха Емануела, драматизацијом *Како се калио челик* Островског, лирским текстом о Совјетском Савезу и песмом Исака Дуњајевског *Широка страна*.⁴⁴²

Представе је давао и Ваљевски НОП одред. Играни су *Јазавац пред судом*, Петра Кочића и *Подвача* Милована Глишића⁴⁴³

Партизанске позоришне групе на југу Србије постојале су у Лесковачком, Бабичком и Јабланичком одреду. У другој половини 1942. године приказивани су *Јазавац пред судом*, *Аначфабета*, *Власт*, *Прст пред носом* и читан је *Партизански врабац*.⁴⁴

Б. Стојковић, *Остала српска позоришта (1921-1944). Историја српског позоришта од средњег века и модерног доба (драма и опера)*, *Театрон*, 20, 21, 22, 1979, 926.

Ђ. Радишић, *Културна и уметничка делатност у Ослобођеном Ужичу 1941. год.*, НОР и револуцијау Србији 1941-1945, Београд, 1972, 403^108.

⁴⁴³ Исто, 403.

⁴⁴⁴ Б. Петрановић. н. д., 454.

Позоришна активност у Бањичком логору. И поред свих страхаота које су преживљавали, логораши на Бањици нашли су снаге и за извесну позоришну активност. Драмски текстови реконструисани су по сећању, а некад је на лицу места писан сценарио по коме је извођена представа. Бањичке представе имале су карактер наивног аматерског политичког позоришта. У позоришној активности у Бањичком логору значајан траг оставила је заточеница Роксанда - Роса Ћелић, професионална путујућа глумица."

Заточени професори и академици држали су предавања у логору, али и састављали песме које су рецитовали. У томе се посебно истицао књижевник Божидар Ковачевић. Сликари и вајари, међу којима и Стеван Боднар, члан Народног позоришта у Београду, дане проведене у логору на Бањици забележили су оловком и длетом.⁴⁴⁶ Потресну песму *Бањичанка* је септембра 1943, неколико недеља пре стрељања, написао свршени ученик Учитељске школе Милета Милановић.⁴⁴⁷

На Бањици су стрељани Мила Димић, Александра - Цаца Голубовић, Наташа Јеремић, Србијанка Букумировић... У специјалној полицији уморен је Мирослав Букумировић Букум, у Маугхаузену Дражен Срдић. Као припадници народноослободилачког покрета пали су Димитрије и Мила Величковић, Воја Васиљевић, Слободан Малбашки, Владимир Његован, Никола - Ница Тодоровић, Миладин Поповић, Славко Кумар, Драгутин Галогача, Јурица Рибар (управник Академског позоришта за време студија), Јован Шербановић, Стевица Јовановић, Владимир Коларов, Слободан Тузлић и многи други. Неки су већ били прекаљени глумци, неки су сањали да то постану, а неки су се глумом бавили као студенти учлањени у немирно и напредно Академско позориште у Београду.⁴⁴⁸

Дилетантска изозоришна група "Завода за принудно васпитавање омладине", Смедеревска Паланка. У Заводу за принудно васпитавање омладине у Смедеревској Паланци, основаном посебном уредбом Министарског савета 15. јула 1942. године, оформљена је Дилетантска позоришна група, која је започела са радом 4. октобра 1942. године. Вођа групе био је васпитач Предислав Кубуровић, учитељ. До краја 1942. године играна су само два комада: *Честитам* (Косте Трифковића) и *Моравка*. Озваничење рада групе уследило је у јануару 1943. године,⁴⁴⁹ о чему ће касније бити више речи.

С. Тодоровић, *Позоришни живот на тлу Југославије у периоду 1941-1945*, ФДУ, Београд, 1989, необјављено, 8-9. Роксанда - Роса Ћелић била је заточена у Бањичком логору од 18. 4. 1943. до 22. 9. 1944, када је пуштена. ИАБ, УГБ, Специјална полиција - књиге бањичких заточеника, књ. бр. 6, 12842.

С. Беговић, *Професори и академици у логору на Бањици* (Зборник радова Универзитета у Београду 1838-1988), Београд, 1988. 241-261.

Бањица, издање Историјског архива Београда. Београд, 1967, 120-123. Видети прилог ХХУШ/1.

Б. Мајданац, *Академско позориште у Београду 1922-1944...*, 43-78.

⁴⁴⁹ Н. Ј. Ристић, н. д., 84-86.

Позоришне представе изводили су и припадници Српског добровољачког корпуса. Тако је Добровољачки одред у Бајиној Башти, априла 1942, на други дан Ускрса, давао шаљиви Нушићев комад *Дугме* у просторијама хотела "Босна". Изведено је и неколико других тачака, а чист приход од 8.000 динара употребљен је за помоћ заробљеницима. Пећанчеви четници такође су давали представе. У хотелу "Жича" у Матарушкој бањи, августа 1942. године, припадници Ибарског четничког одреда извели су један позоришни комад, уз суделовање српске избегличке деце. Цео приход био је намењен деци избеглица.⁴⁵¹

Дилетантске групе постојале су и у болницама. У *Новом времену* од 3 јула 1942. забележено је: "Дилетантска група болесника из санаторија Озрен у Соко Бањи приредила је успело 'Нушићево вече' у корист сиромашних болесника".

Било је и Добровољних ватрогасних чета које су имале своје дилетантске секције. Једна од њих формирана је у Ботошу код Петровграда (Банат). Ватрогасци су давали *Несуђене зетове*, а улоге су тумачили М. Пиперски, К. Свирчев, Ж. Маричић, Ж. Тодоров, С. Величков, Ж. Илијашев, Н. Ердељан, М. Јованов, С. Жебељан и Р. Сечујски. Приход је предат Одбору Црвеног крста.⁴⁵² Смедеревска ватрогасна чета играла је *Дивљушу*,⁴⁵³ а ватрогасци у Баваништу *Тиду*.⁴

Међу позоришним секцијама Добровољне радне службе посебно се истичала секција у Чачку.⁴⁵³

Неке позоришне дружине наступале су у кафанама. Једна од њих звала се Весело позориште "Гане". Његов оснивач био је Драги Миленковић Гане, а наступало је у више београдских кафана. У свом саставу имало је комичаре, балетане, мађионичаре и хипнотизере. Весели програм изводио се уз цез оркестар. Улаз је, осим недељом, био бесплатан, кафански. Весело позориште "Гане" започело је рад већ августа 1941. године. Наступало је у башги кафане "Стара Рибница" на Жагубици. Оком репортера, го је изгледало овако:

"Шта се крије иза оних шарених поњава, гардеробе и расклимане позорнице? Да се исцепате од смеха! Уз роштиљ, публика заузме столове испред. Звонце објави почетак. Завеса покуша да се дигне. У пакленом темпу једночинке прође прва тачка. Друга тачка - балет. Пауза. Танго. И опет једночинка о верним женама и неверним мужевима. Усред драмске паузе келнер се продере - Менза, једна крменадла!..."⁴⁵⁶

Дечја позоришта. У лето 1941. године, када су избеглице масовно почеле да стижу у Србију, појавиле су се бројне дечје позоришне групе, посебно у Београду. Користећи написе у штампи, Василије Марковић установио је да

⁴⁵⁰ *Ново време*, 15. 4. 1942.

⁴⁵¹ Исто, 14. 8. 1942.

⁴⁵² Исто, 11.3. 1943.

⁴⁵³ Музеј у Смедереву. Историјска збирка - плакати.

⁴⁵⁴ АС. НП. 2169/43. Костиме су тражили од Народног позоришта у Београду, али им се није могло изаћи у сусрет.

⁴⁵⁵ АС, ЗП, В-Ш/15-868.

⁴⁵⁶ *Обнова*, 1. 9. 1941; В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 171.

је постојало двадесетак тих својеврсних београдских позоришта, као што су "Цинцили - минцили", "Споменак", "Дечије срце", "Пинокио", "Снежана", "Добро дете", "Мики Маус", "Папагај", "Власта", "Неимар", "Врачар" и др.⁴⁵⁷ О раду тих позоришта, Боривоје Јевтић је у *Српској сцени* писао:

"Поред дилетантских позоришта радила су преко лета у Београду и многа дечија позоришта, импровизирана на брзу руку, али с хуманом тенденцијом да чистим приходом од својих представа ублажи патње избегличког света. Стварала су их, огранизовала, водила и глумила у њима искључиво београдска деца, и сама често сиромашна, и отуд блиска људској беди... Раније прекомерно одана спорту и свему ономе што развија физичку снагу, данашња омладина се све озбиљније предаје и духовним напорима...⁴⁵⁸

Одлуком Министарства просвете од 30. јуна 1942. забрањено је организовање ђачких позоришних група, тако да су дечија позоришта једно за другим прекинула рад.⁴⁵⁹ Једино које се одржало током целе окупације било је **Дечје позориште "Србија"**. Овим позориштем руководио је учитељ Станко Масловарић. Седиште позоришта било је у школи "Краљ Александар I" у Београду, Дечанска 6. Програм се састојао од рецитација, кола у народним ношњама, краћих скичева, бајки и концерата на усним хармоникама. Позориште је имало статус дечјег повлашћеног позоришта. Програме је изводило првенствено у школама. До 27. августа 1942. године дало је 30 представа и остварило приход од 120.000 динара. Новац је прослеђиван избеглицама и ђачким кућицама. Позоришну трупу примио је председник владе Милан Недић, рекавши: "Док је оваквих Српчића, Србија пропасти неће".⁴⁶⁰

Немачко војничко позориште "Кга/1 ЛигсН ГгеиЛе " ***(Снага кроз радост) - К(1Г ВнИне (КдФ бина)***

Убрзо после окупације, Немци су биоскоп "Београд" на Теразијама претворили у "Солдатен-кино", а потом у исту дворану сместили Војничко позориште организације "КгаЛ (ЛигсН Ргеисле)". То позориште давало је одабране варијететске и друге програме само за немачку војску. Прву представу извело је 10. маја 1941. године. Почетком октобра 1942, КдФ Бина уселило се у реквириране просторије зграде Народног позоришта "Мањез" на Врачару. Немци су истицали да се њихово позориште "никада не служи јевтиним ефектима.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 174-175.

Српска сцена бр. 5, 1. 12. 1941.

⁴⁵⁹ *Ново време*. 30.6.1942.

Ново време, 27. 8. 1942; В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 234; Чланови Дечијег позоришта "Србија" на дан 20. 12. 1942. били су: Светислав Милошевић, Никола Павловић, Миодраг Матић, Стеван Немеш, Зоран Савић, Андреј Сила, Александар Крстић, Радосав Мартиновић, Владимир Красојевић. Слободан Тураковић. Владимир Кочовић. Љубомир Ђорђевић. Богдан Монић. Милорад Анђелић, Зорка Кошанин. Надежда Ђирић. Душанка Вуковић, Невенка Сикинић, Драган Стојановић, Милена Тешић, Татјана Рељић, Оливера Рељић, Љиљана Митровић, Милка Ђуровић, Јелена Пећник, Лепосава Монић и Јулијана Лазаревић, *Ново време*, 20. 12.1942.

вeћ **полаже** вредност само на уметнички квалитет онога што приказује". По анкетама које су вршили, немачки војници у Београду, од свих разонода, највише су волели своје позориште.⁴⁶¹

КдФ Бина је сарађивала с Народним позориштем у Београду утолико што је уговарала (захтевала) представе тог позоришта за немачку војску. Тако је 23. новембра 1941, Народно позориште за КдФ Бину, односно немачку војску извело у тада још својој згради "Мањез" на Врачару *Фигарову женидбу*, 10 децембра исте године *Пајаце* и *Кавалерију Руетикану*, а 21. јануара 1942. *На балетском часу*. КдФ Бина је за ове услуге платила Народном позоришту 62.000 динара.⁴⁶²

Хорови, певачка друштва и дружине, фолклорне групе, гуслари

Хорови су постојали у многим градовима, па чак и селима. У Београду је и за време окупације радило Прво београдско певачко друштво, чији је председник био Радомир Елезовић, а секретар Сергије Протић. Активно је деловао и хор "Мокрањац", док је од аматерских хорова један од најпознатијих био Избеглички хор "Свети Сава", којим је дириговао Светолик Пашћан.⁴⁶³ У Нишу је и за време окупације своје наступе имала позната Црквено-певачка дружина "Бранко"⁴⁶⁴ Од мањих места, у Трстенику је постојао црквени хор "Бошко Југовић", Црквено-певачка дружина "Карађорђе" у Параћину под вођством Владе Станковића, мешовити хор у Црепаји, црквено певачко друштво у Острову код Пожаревца, хорови у Неготину, Крагујевцу и другим местима.⁴⁶⁵

Певачких дружина у селима било је скоро колико и позоришта с тим што су певачка друштва била вишег ранга. Једно од најпознатијих било је Певачко друштво "Бранко" у Лесковцу, са хоровођом Курагином.⁴⁶⁶ Пошто у Лесковцу није било позоришта, ово друштво је за Лесковчане током окупације представљало основ културно-забавног живота. Исту улогу имало је и црквено-певачко друштво у Ужицу.⁴⁶⁷

Најпознатије фолклорне групе имали су Нишко позориште и Коларчев народни универзитет. Нишка група гостовала је у Београду у неколико наврата, а група Коларчевог народног универзитета, под вођством Марије - Маге Магазиновић, изводила је редовне програме. Међу најуспелијим били су *Ко-*

⁴⁰¹ *Ново време*, 10. 5. 1942.

¹ АС, НП, 3358/41, 1806/42, 2879/42.

Ново време, 17. 7. 1942. Свој хор имала је и Фабрика обуће и гуме "Београд" АД, раније "Бостон" - АС, Г-3, ф.769, бр. IV - 5619

Ј. Виденовић, Црквено-певачка дружина "Бранко"— 120 година, Ниш, 2008.

⁴⁶⁵ *Ново време*, 26. 3, 8. 5, 9. 6.1942, АС, Г-3, У-8-45-42.

⁴⁶⁶ Исто, 18. 6. 1942.

Српска сцена бр/16, 16. 5. 1942.

*сидба, Моје село и Јелисавка, Обилића мајка.*⁴⁶⁸ Значајну улогу имале су и многобројне школске фолклорне групе.

Ни гуслари нису били запостављени. Неретко су организоване гусларске вечери, а један од најпознатијих гуслара био је Обрад Шимун.⁴⁶⁹ Гуслари су добијали дозволе за рад. У једној од њих пише: "Одобрава се Лазаревић М. Младену, избеглици из Кравара Округа битољског, сада настањеном у селу Течићу Среза левачког, да може певати уз гусле наше националне песме по свим местима Србије до краја 1944. године".⁴⁷⁰

Неки чланови Народног позоришта у Београду такође су били заљубљеници гусала. Предњачио је Јован Антонијевић, члан Дrame.

⁴⁶⁹ И о в о в р е м е > 25_8> 2_9> 17_9, 20_9 1942. Видети прилог XVII/1.
Видети прилог XXIII/1.

⁴⁷⁰ АС, Г-3, [У-7952/43. АЈ. МПс, Опште одељење, бр. 1232/41.

ГЛАВА ДРУГА ПОЗОРИШНА ПОЛИТИКА У ДУХУ НАЦИОНАЛНЕ ОБНОВЕ 1943-1944.

Различита схватања позоришне политике

Већ током 1942. године, колаборационисти су велику пажњу посвећивали јачању духа националне обнове у свим областима, а посебно у просвети и култури. Рад на народном просвећивању био је међу приоритетним задацима. Министар просвете и његови сарадници издали су бројна наређења и упутства за организацију и рад окружних и средњих одбора, као и одсека за народно просвећивање ван школе, где су и позоришта имала значајну улогу. Да би могли да прате како се извршавају издата наређења и спроводе упутства, тражили су извештаје о раду на народном просвећивању од окружних начелника, рекло би се својих послушника и истомисљеника. Међутим, десило се да послушник наједном постане непослушник, а истомисљеник неистомисљеник. Акт окружног начелника округа краљевачког Драгољуба Маринковића, написан 16. јуна 1942, изазвао је праву узбуну у Министарству просвете:

"Министарству просвете
V одељење за народно просвећивање
Београд

Поводом примљеног акта тог Одељења V Бр. 2156 од 10 јуна 1942 год. подноси се следећи извештај:

Према прокламованом програму и интенцијама Владе народнога спаса, у целокупан рад државне администрације, како је познато, треба да се унесе најсавеснији рад, експедитивност, добра воља - али и велика лична одговорност. У погледу савесног извршења тамошњег наређења под V бр. 143 од 22. 1. 1942; V бр. 1705 од 18. 5. 1942; V бр. 2779/41; V бр. 2837/41; V бр. 2890/41; V бр. 3151/41; V бр. 3130/41 достављени под V бр. 3839/41 од 5. 1. 1942. има ово Окружно начелство довољно доказа да је извршило своју дужност, али у погледу постигнутих резултата, ово Окружно начелство сматра да греба Министарству просвете V да рекне отворено, истинито и часно следеће: није време за акцију народног просвећивања како то тражи то Одељење. Округ краљевачки је у рушевинама и паљевинама, још се увек чује јаук удовица и остављених сиротана, крв невиних жртава није још посушена, а гробове није трава зарасла. Авет глади пирује, из појединих општина стижу извештаји о умирању од глади, килограм кукуруза плаћа се овде до 100 динара, по кукуруз се одлази чак до Пожаревца, али се и оданде не доноси. Страх, глад, туга, апатија, тупост, сусреће се на сваком кораку. Гладан и немоћан народ ради од јутра до мрака. Сваки слободан часак користи за одмор. Зар се у оваквом времену и приликама може говорити

озбиљно о неком успеху у погледу народног просвећивања? Ово Начелство сматра да не може. Евентуални извештаји који би говорили о неком успеху не би имали везе ни са истином ни са части. Ово Окружно начелство сматра да није поштено да подноси лажне извештаје и њима обмањује Министарство просвете, како је то била опште позната пракса у бив. Југославији. Зато није досада послан извештај. Начелство је чекало стварне резултате.

16. јуна 1942 године
Краљево

Окружни начелник,
Д. Маринковић⁴⁷¹

Својим актом краљевачки окружни начелник директно је ударио по стратегији јачања духа националне обнове. Министру просвете Велибору Јонићу требало је десет дана да прикупи све потребне материјале (податке) и потом о свему обавести министра унутрашњих послова следећим писмом:

"Да би се што јаче осетио дух националне обнове у просветној политици, а нарочито на раду око народног просвећивања, Министарство просвете је издало потребна наређења и упутства за организацију и рад окружних и среских одбора, као и отсека за народно просвећивање ван школе. А да би у раду на културном подизању народа било јединственог рада и да би Министарство могло да пружи своју помоћ где је потребно, тражило је извештаје о раду на народном просвећивању од свих окружних начелника.

Већина начелника схватила је и ову делатност као стварни допринос обнављању земље, па су и резултати њихова рада, што се из већ добивених извештаја види, често и преко очекивања, задовољавајући.

Међутим, Окружно начелство Округа краљевачког, после неколико наших тражења, доставило је под Бр. 17720 од 16-У1-1942 године свој извештај о раду на народном просвећивању који Вам овде прилажем, а у коме се вели да с обзиром на тешке прилике у округу 'није време за акцију народног просвећивања'. Министарство просвете, пак, зна да се у Краљевачком округу ипак радило на народном просвећивању, и то по личној иницијативи самих учитеља народних школа и школских надзорника, којима је ово Министарство још од раније дало упутства и директиве како се види из извештаја среских начелстава у Чачку и Прељини (Бр. 828/42 и 808/42), а тако исто било је активности у Срезу драгачевском, док су у Срезу жичком врло активни отсеци за народно просвећивање у Витковцу, Конареву, Милочају, Рибници, Цветкама, Чукојевцу и у другим местима.

Ја знам да је Округ краљевачки тешко пострадао. Но поред свега тога сматрам да је потребно, и да је могуће, радити на народном просвећивању и тамо где је народ најтеже страдао, што најбоље сведочи извештај Окружног начелства Округа ужичког из кога се види како је ту просветна акција широко и лепо заснована и одлично примљена захваљујући заузимању самог начелника и прегалаштву тамошњих просветних фактора.

Молим Вас, Господине Министре, да овај извештај узмете на знање.

Изволите и овом приликом, Господине Министре, примити изразе мог одличног поштовања."⁴⁷²

⁴⁷¹ АС, Г-3, У-5-208-42.

⁴⁷² АС, Г-3, У-2406/42.

Окружном начелнику Краљевачког округа Драгољубу Маринковићу, Јонић је одговорио:

"Гледиште које сте изнели у своме извештају бр. 17720 од 16-У1-1942 године, сматрам погрешним. Баш услед недаћа које су задесиле наше село, просветни рад у њему потребан је данас више него икад. Само онда ако народ види да није остављен само себи моћи ће стећи поверење и у државу и у своју интелигенцију.

Министарству је познато да је Краљевачки округ тешко пострадао. Међутим, исто су тако пострадали и други окрузи, па се у њима ипак нешто радило и урадило. Тако да наведем само један пример. Округ ужички, који је може бити најтеже страдао предњачи радом на пољу просветно-културнога подизања народа. И остали окрузи схватили су ову делатност као стварни допринос обнављању земље, па су и резултати њиховога рада у најмању руку задовољавајући.

Најзад, Министарство зна да се и у Краљевачком округу радило на народном просвећивању, како то сведоче извештаји неких средњих начелстава и Отсека за народно просвећивање који су достављени Министарству.

Стога се Господине Начелниче, целим својим ауторитетом заложите за то, да Ваши просветни радници зађу по народу те да својим личним прегалаштвом и примером пораде на организовању просветно-културне акције и у најширим слојевима народа. Немогуће је да Ваш округ чини изузетак од општег плана за народно просвећивање, чије успешно спровођење лично контролишем. Моја је ствар као ресорног министра да просуђујем шта ће се и како на овом пољу радити, а Ваша дужност као Окружног начелника је да омогућите остварење мојих замисли и упутстава. Ова сарадња неће бити могућна, ако Ви унапред заузмете негативан став.^{1,473}

Било је ту још дописивања, објашњавања, убеђивања и слично да би на крају Маринковић попустио и понашао се као и други окружни начелници - послушно, односно онако како је дириговао министар.

Ако је наведени случај релативно брзо решен, проблем различитог схватања позоришне политике био је много компликованији, без обзира што су сви протагонисти позоришне политике у окупираној Србији, као присталице "новог поретка" били на једној страни. Њихова различита схватања довела су до сукоба у којем су пресудили Немци, као окупатори и главни концептанти позоришне политике, али и иницијатори сукоба.

Различита схватања позоришне политике појавила су се чим су позоришта из надлежности Министарства просвете прешла у надлежност Пропагандног одељења, дакле половином августа 1941. године. Министар просвете и његови сарадници сматрали су, пре свега, да се води лоша репертоарска политика, односно да је запостављен дух националне обнове, а Пропагандно одељење, са шефом Државне пропаганде Ђорђем Перићем и Јованом Поповићем, управником Народног позоришта и референтом за позоришта и приредбе, чврсто су веровали да пут којим иду позоришта, пре свега Народно, као централна национална културна установа, води ка "новој Европи, ка сванућу једне друге Србије". Њихово уверење појачавала је чињеница да је публика

⁴⁷³ АС, Г-3. У-2283/42.

пунила дворане у сезони 1941/42. године. То стање привидног мира потрајало је док се нису у великом броју појавила нека нова позоришта, хумористичко-забавног и сатиричног карактера, која су избила у први план и просто збрисала скоро све престоничке театре који су неговали национални репертоар. То, наравно, није ишло спонтано, већ смишљеном политиком Немаца, којој се Перић и Поповић нису супростављали. Поповић је пре свега водио бригу о националном театру, коме је био на челу, али је ипак допуштао да његови водећи чланови гостују у новоформираним позориштима. Хонорари за гостовања били су прилично високи, али не треба занемаривати ни таксе које је Народно позориште убирало од тих гостовања.

Да подсетимо, током 1942. године основана су следећа хумористичко-забавно-сатирична позоришта: Сатирично позориште "Бодљикаво прасе" (мењало име у "Веселаци" и "Хумористи"), "Централа за хумор", "Београдска комедија" и "Разбибрига". Већ почетком 1943. формирано је још једно. "Брацино весело позориште". Представе је изводило у сали биоскопа "Нови Београд", у улици Цара Николе 11, а основао га је Драгиша -Браца Петровић, бивши глумац.^{4,4}

У Министарству просвете је крајем 1942. године одлучено да се поставе референти за позориште, филм и музику. Њихов задатак је био да врше уметничко-педагошки надзор над свим позоришним, филмским и музичким приредбама, у циљу одобрења или забране посећивања представа школској омладини. Референт за позориште и филм био је др Живомир Младеновић.⁴⁷⁵ Ево његовог реферата о програмима "Централе за хумор", одржаним 13. и 16. јануара 1943. године:

"У време када у многобројним веселим позориштима у Београду непрекидно цвета неко чудно расположење са дочека Нове године, група новинара и глумаца, са г.г. Мићом Димитријевићем и Ацом Цветковићем на челу, основала је још једну централу, - поред толиких других! - Централу за хумор. За разлику од других сличних позоришта у којима раде глумци избеглице и аматери, на приредбама Централе за хумор иступају најбољи и најпопуларнији глумци Београдског народног позоришта: г.г. Аца Цветковић, Јован Геџ, г-ђа Жанка Стокић, и други. За разлику од других централа, - у Централу за хумор свет хрли не по нужди, већ из жеље да се насмеје.

У своје програму Централа за хумор се не разликује много од сличних позоришта. У најновијем програму приказан је 'Рапорт редуцираног чиновника' (Аца Цветковић), монолог 'Млекацика Лепосава' (гђа Ж. Стокић) и дијалог 'Два лажова' (П. Милосављевић и Ј. Геџ). У свима овим стварима духовитост се постиже на рачун оскудице и скупоће у Београду, и смех који се чуо у публици није долазио од срца. Више вреде једночине комедије, али то пре због вештине глуме, но због књижевне вредности. У комедији 'Свака строфа катастрофа' изнесен је несретан свршетак писања стихова једног архивара. И поред све добре глуме г. Геџа и гђе Стокић, и сувише боде очи сцена у којој дактилографкиња седи на писаћем столу, излаже ноге и грли старог чиновника. Једночина коме-

⁴⁷⁴ АС, Г-3,1-3-144-43. Видети прилог X/1.

⁴⁷⁵ АС, Г-3,1У-658-43.

а 'Музикалне птице' је обична новинарска шала о узапудним покушаЈима Једне мајке
ДИЈа своју ћерку, привлачећи кандидате помоћу огласа у новинама за ствари које нема.
Некњижевна комедија интриге била би потпуно безвредна без веште игре глумаца. Да
блика разуме и воли и лепше ствари од неукусних скечева, видело се по томе са коли-
је аплаузом примила 'Дует из оперете Мамзел Нитуш' у извођењу гђе Илић-Колацио
и г. А. Цветковића.

Централа за хумор на Коларчевом народном универзитету појава је о којој треба
размислити. Она показује да су и добрим глумцима из Народног позоришта потребни
ванредни приходи поред редовних плата. Публика се одазива својом посетом и поред ви-
соких цена улазница. Да ли зато што жели да се загреје, или што хоће да побегне од себе
и од грубе стварности, не знам, - али она са благодарношћу и аплаузом дочекује жонгли-
рање одличних глумаца у славим улогама. Некада се и оперета сматрала за деградирање
позоришне уметности; сада се добри глумци спуштају до варијететских жонглера. Пу-
блика, као и увек, прима оно што јој се даје. Неће бити њена кривица ако једног дана не
буде имала довољно смисла за права уметничка позоришна приказивања."⁴⁷⁶

Док је "Централа за хумор" придобијала публику, Уметничко позори-
ште је, такође вољено од публике, играло своје последње представе у палати
Риунионе, не својом вољом већ вољом Немаца. Један од глумаца Уметничког
позоришта, Рајко Радојковић, присећа се тих дана: "За време док је ансамбл
спремао, у режији Петра Матића, Судерманову *Част*, поставили су Немци
ултимативни захтев вођству Уметничког позоришта да прихвати преоријен-
тацију своје репертоарске политике пошто је, наводно, дворана у палати 'Риу-
нионе' предвиђена за кабаретско-сатирични програм. Тада је Позоришту по-
нуђена и богата субвенција и, вероватно, још неке привилегије. Свесни шта
тај захтев значи, Виктор Старчић и Јован Коњовић одбили су тражење окупа-
тора, с мотивацијом да је Уметничко позориште основано с јасном уметнич-
ком оријентацијом, а да је садашњи захтев у супротности с основном идејно-
естетским тежњама објављеним приликом оснивања, па га због тога не могу
прихватити".⁴⁷⁷

После одигране последње представе Уметничког позоришта (*Част*
Хермана Судермана), представник Министарства просвете послао је извештај
министру у којем, поред осталог, каже:

"Својом најновијом премијером датом 31. јануара 1943 у сапи Коларчеве задуж-
бине, потврдило је Уметничко позориште уметнички реноме који је својим досада-
шњим радом створило код београдске публике. Нашу публику, коју су разна весела
позоришта већ толико размазила да више нема много разумевања за уметничке при-
редбе, Уметничко позориште, поред Народног, још једино успева да везује за своје
претставе... Теја Тадић је као Роберт Хајнеке дао своју најбољу улогу (поред улоге
Марка у 'Деоби'). И својом симпатичном појавом, и јасним и топлим гласом, благим
али самоувереним, и поузданим наступањем и високом способношћу за уживљавање
у улогу, он је ненадмашан у интерпретирању честитих и снажних хероја части и ду-

⁴⁷⁶ АС.Г-3,1-3-147-43.

⁴⁷⁷ Р. Радојковић, н. д., 35-36.

жности. Никола Гашић (као стари Хајнеке), Царка Јовановић (као његова жена) и Велибор Старчић (као граф Траст) показали су се као одлични, јер су тумачили улоге себи врло блиске.

Публика је урнебесно клицала и комаду и глумцима. Уметничко позориште није могло изабрати бољи комад за своју опроштајну претставу.

Уметничком позоришту је забрањен даљи рад. Своју салу у палати 'Риунионе' оно ће издати 'Централу за хумор' у чијим ће slabим скечевима отсада морати да наступају његови одлични глумци.

Цео свет вели да је то велика штета, - а ипак је тако."⁴⁷⁸

Гашењем Уметничког, Омладинског, Српског савременог и Академског позоришта крајем 1942. и почетком 1943. године, различита схватања позоришне политике прерастају у сукоб. Још половином децембра 1942. године комесар Коларчеве задужбине и Коларчевог народног универзитета Бошко Богдановић упутио је министру просвете "Реферат о уметничким приредбама у Београду", са прилогом „Концерти и приредбе у дворани Коларчеве задужбине септембар - новембар 1942. године". Овај материјал доносимо у интегралном облику:

"Господине Министре,

Постављена пре годину дана на чело Коларчевог народног универзитета, комесарска управа ставила је себи у главни задатак да цео живот и рад ове установе упути националним правцем и да истовремено чува њен високи уметнички и уопште културни ранг. Биланс прошле сезоне, која је обухватила око шест месеци, показао је да се у томе потпуно успело. Према подацима и резултатима, који су и Вама и јавности познати из објављеног извештаја, види се да је успех био задовољавајући не само у материјалном, већ нарочито у националном и културном погледу. Са Коларчевог народног универзитета дат је сигнал и развијен полет за обнову и стварање националне драме, националне игре, песме и музике. Образовано је више драмских трупа које су се такмичиле у давању националних комада и приређивању националних концерата. Сам Коларчев универзитет формирао је одличну групу за нашу народну уметност и дао је неколико врло успешних приредба нашег народног фолклора. У музици приређен је низ концерата високог стила. Балетски концерти и дечије ревије бипи су такође на висини. Преко сто културних филмова приказано је за ђаке и одрасле. Одржан је низ предавања из свих области наше националне културе и наше историске прошлости. Образовани су и одржани разни практични течајеви, занатски, пољопривредни и други. Коларчев народни универзитет показао је у прошлој сезони већу активност но икад раније, и сва та активност кретала се у националном духу и правцу. У томе погледу биланс рада је позитиван и јасан.

Потребно је подвући да је сав овај рад био чисто дело самог Коларчевог народног универзитета, који је постављени програм изводио, савлађујући огромне тешкоће, а не добијајући ни с које друге стране ни моралне ни материјалне потпоре, сем са стране Министарства просвете. Главни успех састојао се нарочито у томе, што је Коларчев универзитет постао сад општи народни дом, приступачан свима и свакоме, а не само као раније, ограниченом, елитном делу публике. Отуда је дворана била ре-

⁴⁷⁸ АС, Г-3,1-4-459-43.

овно пуна, и публика се навикла да стално посећује све приредбе на Коларчевом народном универзитету. Из тога је још крајем прошле сезоне произашла једна невоља за управу Коларчевог народног универзитета, која је нарочито у овој сезони дошла до ачег изражаја, а која наноси очигледне штете развоју уметничког живота, и шкоди самом угледу Коларчевог народног универзитета.

При крају прошле сезоне, која се завршавала са пуним успехом и лепим резултатима, уметничка хармонија програма Коларчевог народног универзитета поремећена је појавом 'Бодљикавог прасета', које је успело да свој шарени и неуметнички програм неколико пута изведе у дворани Коларчеве задужбине. Требало је великих напора да се 'Бодљикаво прасе' потисне из дворане Коларчеве задужбине и да потражи своје програму одговарајуће локале. То је био први симптом невоље, са којом од тада има да се бори Управа Коларчевог народног универзитета.

Нова сезона, која је у току, почела је опет лепим и складним националним програмом. Новоосновано Српско савремено позориште, уз потпуну подршку управе Коларчевог универзитета, приказало је низ националних комада, међу којима више премијера. Уметничко и Академско позориште дали су више претстава, такође са премијерама. Као што се из приложених прегледа за месеце септембар, октобар и новембар 1942 види, приређено је око 30 концерата, који су сви, сем, 2-3, били на достојној уметничкој висини. Приказан је читав низ нових културних филмова за ђаке, уз одабрани програм националних песама и рецитација. Настављено је са течајевима, предавањима, књижевно-уметничким вечерима. Организовани су и нови практични течајеви. Активност Коларчевог народног универзитета наставља се са успехом и ове сезоне, као и раније. Приложени прегледи приредаба у протеклим месецима показују то довољно јасно и убедљиво.

Међутим, крајем новембра наступиле су опет тешкоће, дошла је нова, управо стара невоља само у новом облику. Дворана Коларчеве задужбине, највећа и најподеснија у Београду, на коју се публика већ навикла и чије приредбе редовно посећује, пробудила је апетите код многих, који са уметношћу никакве директне везе немају, да постану организатори разних позоришта и приредаба, наравно увек са планом да искористе дворану Коларчеве задужбине. Тако се крајем новембра појавила 'Централа за хумор', која је у ствари ново издање 'Бодљикавог прасета'. Добила је дворану на исти начин као и 'Бодљикаво прасе'. Програм је испод уметничког нивоа и не одговара рангу дворане Коларчеве задужбине. Управа није могла спречити давање дворане јер се сматрало да је то за сада једина слободна дворана, а приредбе овакве врсте треба такође да се одржавају. Такав је случај и са неким другим приредбама (шарени програми, радио певачи, шансоне, шлагери), које немају највиши уметнички ранг, али чији приређивачи и организатори успевају ипак да добију све потребне дозволе, чак и ослобођење од такса, и онда је управа Коларчеве задужбине немоћна да им ускрати дворану. Саме околности ишле су им донекле на руку, јер је дворана од краја новембра имала више слободних дана због изненадног одласка Уметничког позоришта у мању салу и због растурања Српског савременог позоришта. И док је управа Коларчевог универзитета припремапа нове приредбе (драмске и музичке), ту празнину искористили су организатори 'Централе за хумор' и сличних приредаба да добију дворану Коларчеве задужбине.

Подвући ћемо још једном да је програм ове нове сезоне Коларчевог универзитета све до краја новембра био на потребној уметничкој висини. То се јасно види из

приложених прегледа свих одржаних приредаба. У децембру поред уметничких концерата високог стила и одличних ревија народног фолклора појављују се програми 'Централе за хумор' и још неких музичких приредаба, који, недовољно прочишћени и уметнички недотерани, ремете до сад остварену хармонију у раду Коларчевог народног универзитета. Поводом тога Одбор Коларчеве задужбине одржао је седницу на дан 3 децембра и посветио сву потребну пажњу овој проблему. Пошто је комесар поднео извештај, после дискусије одлучено је једногласно да се предузму све потребне мере да се што пре онемогуће у дворани Коларчеве задужбине приредбе ма које врсте, које нису на потребној уметничкој висини. Комесар је узео на себе да поднесе реферат Господину Министру просвете, да га обавести о стању нашег музичко-позоришног живота и о узроцима ових негативних појава и да умоли Господина Министра просвете за интервенцију, да се проблеми уметничког тј. позоришно-музичког рада коначно реше и регулишу онако, како то одговара државним и националним потребама и интересима, а у првом реду да одговарају условима праве, првенствено националне уметности. Члану одбора г. др Димићу поверено је да изради опширан реферат о овом питању, који би се накнадно доставио Министарству просвете.

Господине Министре,

У смислу напред наведене одлуке Одбора Коларчеве задужбине сматрам да је веома потребно имати пред очима праву слику нашег уметничког, особито позоришно-музичког живота, испитати узроке данашњих прилика и потражити мере, којима би се стање нормализовало и довело у склад са планом националне обнове и прероде. Из напред изложеног прегледа рада Коларчевог народног универзитета види се да се у наш уметнички живот увлаче непозвани, нестручни и дилетантски елементи, којима су главне побуде шпекулативне, а дапеко мање уметничке природе. Ти организатори и приређивачи немају обично никакав уметнички, па ни особити друштвени ранг. Њима је главно посао. Главно је занимљивим програмом испунити дворану, и да дворана буде што већа. Зато је најповољнија дворана Коларчеве задужбине. Она је уосталом и једина са којом се у овој моменту може располагати. Тако настаје трка да се добију све потребне дозволе за одржање оваквих приредаба, да се оне огласе за уметничке и да се на тај начин ослободе од плаћања такса које износе преко трећину бруто прихода, најзад да се добије дворана. И обично се успева. А успева се зато што не постоји уопште никакав уметнички надзор над развитком, кретањем и током нашег позоришно-музичког живота. Зато се он налази на беспућу. Свако ко хоће, где хоће и како хоће може данас организовати уметничке приредбе, ако је вешт и окретан да изигра позитивне законске одредбе, које су још увек на снази. Го значи, ако успе да избегне плаћање државне и општинске таксе, које, као што смо горе навели, износе преко трећину бруто прихода. Јер, нико се неће ни опитати ни усудити да ствара позориште или да организује какву приредбу ако би морао платити ове таксе, а искључено је да би могао још за такву приредбу закупити дворану Коларчеве задужбине. До данас, за годину дана био је само један случај код дворане Коларчеве задужбине, да је приређивач платио државну таксу, а још к томе, тада је та такса износила 10% мање.

Јасно је дакле, да у ослобођењу од такса лежи кључ целе ситуације нашег уметничког, специјално позоришно-музичког живота. Законодавац је јасно одредио да се ослобођење може дати само за приредбе уметничког карактера (Нап. 4 тач. 6 тар. бр. 99а Закона о таксама. У смислу објашњења Министарства просвете бр.

15573/1 из 1940). То је потпуно јасно. Када би се ове одредбе примењивале, онда би све приредбе биле на уметничкој висини. Нарочито, нико уз плаћање такса не би могао ни мислити на дворану Коларчеве задужбине. Пре рата, обавезна мишљења о уметничком квалитету приредаба, давало је Уметничко одељење Министарства просвете. Нема случаја - то поуздано знам - да је ма која приредба врсте 'Бодљикавог прасета', 'Централе за хумор', 'Сто минута ритма', шарених програма и томе слично, добила ослобођење од државних такси. Водио се строго уметнички надзор над репертоарима свих позоришта и код целокупног позоришно-музичког живота. Постојао је нарочити одбор при Министарству просвете у ту сврху, коме сам и сам био једно време на челу. Данас је та надлежност прешла на Отсек за позоришта и приредбе при Државној пропаганди, који је потпуно неактиван и који не врши уопште никакав уметнички надзор. То се најбоље види по томе, што се предлози за ослобођење од такса дају аутоматски за све приредбе, без обзира имају ли уметнички карактер или не, што је у опреци са позитивним законским прописима. Тај Отсек и иначе нема никаквог интереса за развитак нашег уметничког живота, те о неком надзору и директивама нема ни помена. За годину дана нико из тог отсека није се интересовао за ток позоришних и других уметничких приредаба на Коларчевом народном универзитету, иако би цео овај рад стварно требало да буде стално под непосредним уметничким надзором тога Отсека.

Овакво стање нашег уметничког, односно позоришно-музичког живота и развоја штетно је не само са гледишта уметничког и васпитног, већ и са гледишта наше националне обнове и препорода. Томе се што пре мора учинити крај. Као прве и неодложне мере намећу се: прво, успостава уметничког надзора над свима позориштима и приредбама, који сада апсолутно не постоји и, друго, строга примена законских прописа у погледу ослобођења од државних и општинских такси. Најприродније је да уметнички надзор врши као и раније, Министарство просвете, које је по својој организацији једино за то и надлежно и компетентно, и које то са својим апаратом једино може и вршити. Свако друго решење значило би продужење данашњег хаотичног и штетног стања. Министарство просвете имало би и потребног ауторитета и стручности да сузбија и онемогућава све негативне појаве у нашем уметничком животу и да будно чува ранг наших културних и просветних установа, и онемогућава њихову профанаацију. Кад се има на уму какву данас офомну улогу игра позориште и какав утипај има на народне масе, нарочито на омладину, свако одлагање решења овога питања било би и штетно и опасно. У сваком случају, као најхитније требало би сматрати питање ослобођења од такси. Мишљења сам да би требало спровести ревизију свих датих ослобођења са уметничког гледишта и убудуће давати ослобођења само за приредбе чисто уметничког карактера. Тиме ће нестати и изумрети као водени цветови, сви покушаји неуметника да у спекулативне сврхе искористе офомно интересовање публике за позориште и музику, а тиме би се створио уметнички ниво, који би одговарао васпитном и препородном профаму националне обнове. За ову акцију једино је и надлежно, и позвано, и компетентно Министарство просвете.

Господине Министре,

Износечи пред Вас ова своја опажања, која су заснована на чињеницама једногодишњег пажљивог посмафања развитка нашег уметничког живота, ја Вас молим да подејствујете код Господина Претседника Владе, да се што пре приступи нормализовању нашег уметничког живота. И то је један од предуслова наше националне об-

нове, на којој Престедник Владе народног спаса, Господин Ђенерал Недић ради са највећим самопожртвовањем. Уверен сам да ће и он, као и Ви, сва ова излагања и све ове сугестије оценити правилно и примити благонаклоно, јер су исписане у најлепшој намери да се и уметнички живот прилагоди општем националном програму препорода и обнове.

На крају, дозволите ми, Господине Министре, да Вас обавестим да Управа Коларчевог народног универзитета и сама чини напоре да све њене приредбе буду на уметничкој висини и да одстрани, што је могуће пре, све оно што с тиме није у складу. У томе циљу Управа живо ради на томе да поред филмске и фолклорне секције, које већ постоје и са успехом раде, створи и своју драмску и музичку секцију чиме би се обухватиле све позоришно-музичке приредбе и чиме би им био обезбеђен уметнички ранг. Тада би и дворана Коларчеве задужбине била стално заузета, и борба против приватних приређивача била би лакша и успешнија. У овој акцији Управа рачуна и на Вашу благонаклоност потпору.

Комесар Коларчеве задужбине
и Коларчевог народног универзитета
Бошко Богдановић"

КОНЦЕРТИ И ПРИРЕДБЕ У МЕСЕЦУ СЕПТЕМБРУ Т. Г.

КОНЦЕРТИ:	Колацио-Јанковић (18 септембра) Берлинска филхармонија (23 септембар)
ПОЗОРИШТЕ:	"Деоба" од Ј. Веселиновића - Акад. студ. "Младост" (5-IX) "Епизода" Српско савремено позориште (10- IX) "Бранко Радичевић" Црвени крст (11- IX) "До скандала не сме доћи" Српско савр. позор. (13-IX) "Кнез Иво од Семберије" Српско савр. позор. (17-IX) "Српско вече" Српско савр. позор. (19- IX)

ФОЛКЛОРНЕ ПРИРЕДБЕ
КОЛАРЧЕВОГ НАРОДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА:

"Косидба" (6- IX)
"Моје село" (20- IX)

ФИЛМСКЕ ПРИРЕДБЕ: Три приредбе за ђаке (28, 29 и 30-IX)

Осим тога: течајеви сликарски, три занатска, стенографија. Конференција Г. Министра просвете. Предавања за ђаке и сељаке.

КОНЦЕРТИ И ПРИРЕДБЕ У МЕСЕЦУ ОКТОБРУ Т. Г.

КОНЦЕРТИ:

Немачког црвеног крста.....	(1- X)
Вече оперских арија	(2- X)
Радио Београд	(П- X)
Немачки научни институт.....	(П- X)
Српског народног позоришта.....	(17- X)
Вечите мелодије Моцарта.....	(18- X)
Симфонијски концерт немачке војске.....	(18- X)
Концерт Уметничког позоришта.....	(19- X)
Концерт за избегл. децу (Марија Јасинска).....	(20- X)
Радио Београд.....	(25- X)
Немачке народне групе.....	(25- X)
Вечите мелодије Моцарта.....	(31- X)

ПОЗОРИШТЕ:

"Први пут с оцем на јутрење" Ј. Веселиновић Српско савремено позориште.....	(3- X)
"Први пут с оцем на јутрење" Ј. Веселиновић Српско савремено позориште.....	(10- X)
"Деоба" од Ј. Веселиновића Уметн. Позориште.....	(14- X)
"Сеоска лола" Ј. Веселиновић Уметн. Позориште.....	(16- X)
"Деоба" Ј. Веселиновић Уметн. Позориште.....	(21- X)
"Зла жена" Ј. Ст. Поповић Уметн. позориште.....	(23- X)
"Ивкова слава" Ст. Сремац Уметн. Позориште.....	(24- X)
"Уметничко вече" Српско савр. Позориште.....	(27- X)
"Први пут с оцем на јутрење" Ј. Веселиновић Српско савремено позориште.....	(29- X)

ФИЛМСКЕ ПРИРЕДБЕ:

Десет приредби за ђаке Једна за шегрте у корист радничке деце.....	(25- X)
---	---------

БАЛЕТ:

Школе Радмиле Цајић.....	(13- X)
--------------------------	---------

ФОЛКЛОРНЕ ПРИРЕДБЕ К.Н.У.:

"Моје село".....	(4- X)
------------------	--------

Осим тога: Течајеви сликарски, занатски (три), стенографије. Предавања за публику, ђаке и сељаке. Два предавања Немачког научног института.

КОНЦЕРТИ И ПРИРЕДБЕ У МЕСЕЦУ НОВЕМБРУ Т.Г.

КОНЦЕРТИ:

Балетско-музички концерт М. Ристића.....	(5- XI)
"Сто минута ритма" Српско савремено позориште.....	(8- XI)

Вече Вердијевих арија.....	(8- XI)
Балканске севдапинке.....	(9- XI)
Београдски симфониски оркестар (Пашћан).....	(14- XI)
Балетско-музички концерт М. Ристића.....	(17- XI)
Балканске севдалинке.....	(20- XI)
Вагнерова и Вердијева музика.....	(22- XI)
Немачка војска.....	(27- XI)
Радио певачи.....	(29- XI)
Песма нас је одржала - Уметничко позориште.....	(29- XI)

ПОЗОРИШТЕ:

"Први пут с оцем на јутрење"	
Српско савремено позориште.....	(5- XI)
"Први пут с оцем на јутрење"	
Српско савремено позориште.....	(7- XI)
"Кнез Иво од Семберије"	
Српско савр. Позориште.....	(7- XI)
"Комедија на три спрата"	
Српско савр. Позориште.....	(25- XI)
"Центрапа за хумор".....	(28- XI)
"Комедија на три спрата".....	(30- XI)

ФОЛЖЛОРНЕ ПРИРЕДБЕ КОЈАРЧЕВОГ НАРОДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА:

Вече српске игре, песме и музике.....	(1- XI)
Вече српске игре, песме и музике.....	(15- XI)
"Јелисавка — Обилића мајка".....	(29- XI)

ЋАЧКА ПОСЕЛА:

IV Женска гимназија.....	(1- XI)
I Женска гимназија.....	(15- XI)
V Мушка гимназија.....	(22- XI)

ПРЕДАВАЊА:

Наше друштво XIX века кроз епиграме (Алексијевић) ..	(7- XI)
Конференција г. Велмара Јанковића.....	(9- XI)
Конференција г. Велмара Јанковића.....	(16- XI)
Развој српске књиге и просвете Св. Шумаревић.....	(28- XI)
Академија о Стојану Новаковићу.....	(29- XI)
Предавања за сељаке, течајеви и т.д.	

ФИЛМСКЕ ПРИРЕДБЕ К.Н.У.: 20 приредаба за ђаке."⁴⁷⁹

Пошто је проучио Богдановићев реферат, министар просвете затражио је мишљење и од својих сарадника. До краја јануара 1943, добио је реферате од др Винка Витезице, др Живомира Младеновића и Светолика Пашћана. И ови документи заслужују презентовање у интегралној верзији.

⁴⁷⁹ АС,Г-3, У-Ф 193.

Др Витезица истиче:

"Данас је више него икада јасно да је потребна радикална обнова нашег уметничког живота и уметничког рада уопште.

Један од тих путева којим би требало ићи јесте ревизија свих уметничких приредаба литерарних и музичких, које су нарочито у последње време изгубиле свој ка-

ракт [^]оларчеве задужбина је данас најпопуларнија и највише посећена. Злоупотребе које су у последње време учестале, траже хитну обнову позоришног и музичког живота и рада од стране Министарства просвете. У ту сврху предпажем следеће:

1 да уметнички надзор над свима приредбама у Београду и провинцији врши **Министарство** просвете;

2. да дозволе и ослобођења од такса даје само и једино Министарство просвете као и раније, на основи уметничког и васпитног карактера;

3. да се при Коларчевој задужбини организује стална позоришна трупа, коју ће водити и са којом ће радити један способан, стручан човек и бити одговоран за њен уметнички рад;

4. да се организује исто тако хор и оркестар, који ће бити вођени опет од једног стручњака;

5. обе ове трупе да приме сав репертоар и програм Коларчеве задужбине тако да више немају приступа чланови разних називи уметничких трупа који су штетни по наш културни, уметнички и етички развој."⁴⁸⁰

Референт за позориште и филм др Живомир Младеновић упутио је министру просвете реферат следеће садржине:

"Поводом претсгавке Комесара Коларчеве задужбине од 14-ХП-1942 године, част ми је учинити следеће примедбе.

Дужност референта за позориште и филм у Отсеку за уметност и књижевност преузео сам 22-ХП-1942 године, дакле недељу дана после датирања поменуте претсгавке. У својим досадањим рефератима ја сам исто тако констатовао да је наш позоришни живот пошао нездравим путем. Окретни људи, већином новинари по професији, користећи се упадљивим рекламама у дневним листовима, почели су да скупљају око себе глумце избеглице, радио певаче, делом аматере, а често и добре глумце из Народног позоришта и да организују разне позоришне трупе, 'веселјаке', 'разбибриге' и сл. у једином циљу: зарађивању новаца. Они су таквим програмом најпре окупљали свет по биоскопским дворанама после 7 часова увече, а у последње време почели су да одржавају своје претставе и у сали Коларчеве задужбине.

Појавила су се два зла која треба сузбити. Прво је презентација неуметничког програма публици и кварење њеног укуса. За то је једини начин изнесен предлогом Комесара: да стручно мишљење о томе хоће ли се нека приредба сматрати уметничком или не (по Закону о таксама чл. 99 а нап. 4 и тач. 6) даје Министарство просвете. У том

⁴⁸⁰ АС, Г-3.1У-2017/43.

случају приватна позоришта би се приморала да подигну уметнички ниво својих програма.

Друго зло: приређивање неуметничких приредби у сали Коларчеве задужбине треба да реши сам Комесар задужбине са својим одбором. Уметничком одбору задужбине требало би дати пресудну реч о томе хоће ли се једном приређивачу дозволити сала или не. Сала Коларчеве задужбине треба да служи за уметничке приредбе и предавања упућена широким народним слојевима по приступачним ценама. Ако таквих приредаба нема у довољној мери, Коларчев народни универзитет треба да их по својој иницијативи организује. Могућности за то има, јер је сала ту: најлепша и најпопуларнија сала у Београду. У Београду има толико добрих глумаца, младих и старих, жељних рада и зараде да Коларчевом народном универзитету не би било тешко да организује, између осталог и сопствену позоришну трупу.

На проширеном уметничком одбору Коларчеве задужбине ће бити да се постара за организовање приредби које ће заузети салу уметничким програмима и тако, по приступачним ценама, пружити широким народним слојевима праву уметничку храну.^{1,481}

Референт за музику Светолик Пашћан, послао је министру Јонићу реферат у седам тачака:

1. По закону о таксама чл. 99а Нап. 4 тач. 6 једино је Министарство просвете имало овлашћење да извесна друштва према садржају програма ослободи од плаћања таксе на улазнице. Да се стане на пут изигравању ове законске одредбе, мишљења сам, да се Пореска управа извести, да ни једну приредбу не ослобођавају од плаћања таксе без специјалног уверења Министарства просвете, како је то био обичај и пре рата.

2. Жалосна је чињеница да је од месеца септембра 1942 г. до данас приређено на Коларчевом универзитету у свему 12 концерата у строго уметничком смислу, а све остало што се односи на музику наишло је на оправдани револт у рефератима наставника музике, који врше сваког дана дежурство у дворани К.У.

Изгледа да смо на жапост немоћни да станемо на пут разним неукусним и дилетантским приредбама, апи верујем да ће се наћи пут и начин да се за увек затворе врата Коларчевог универзитета онима који дају приредбе из спекулативних побуда, а не воде рачуна о васпитној мисији сваког приређивача који се поставља на подијуму К.У.

3. Мишљења сам да би Коларчева задужбина из својих средстава требала да организује своју самосталну позоришну трупу, свој хор и свој оркестар. Задатак ових ансамбла био би тај, да се посвете искључиво васпитно-пропагандној мисији и да раде не само у Београду, већ и да обилазе сва већа места у Србији, али са репертоаром који ће диктирати Министарство просвете и који мора бити извођен највишим уметничким артизмом.

4. Поред ове три секције треба да има К. У. своју фолклорну групу, али са добрим народним певачима и свирачима.

48] Исто.

5. Мишљења сам, да би у одбор Коларчеве задужбине требали да уђу и најеминентнији представници позоришне и музичке уметности, који би давали правац новом националном уметничком покрету, а који би отргао омладину од сензуално порнографских скечева и раскаланих без ритмова и унео у нашу омладину плански све оно што је у уметности узвишено здраво и васпитано, без обзира да ли та дела припадају старима или младима.

6. Мишљења сам да би К.З. требао да распише конкурс за позоришна и музичка дела која би била приступачна како омладини, тако и најширим народним масама.

7. Мишљења сам, да би К.З. требала да има и на периферији Београда неколико својих дворана, јер није сав Београд око Теразија у првом кварту. На периферији Београда ницале су и ничу у разним обскурним кафаницама разноврсни мали ансамбли, обично од пропалих егзистенција, а често и од проблематичних типова, који су без ичијег надзора давали представе са двосмисленим и порнографским садржајем, и тиме хранили периферију Београда, будући у човеку ниске инстинкте. А баш је периферији града потребно дати добре и здраве хране.⁴⁸²

На крају, министар просвете Велибор Јонић обратио се Председништву Министарског савета актом следеће садржине:

"Комесарска управа Коларчеве задужбине и Коларчевог народног универзитета, постављена пре годину дана, поднела ми је извештај о раду и о постигнутим резултатима. Из тог извештаја јасно се види да је рад ове установе упућен националним правцем са тежњом да се истовремено одржи њен високи уметнички ранг. Преданим радом на тим принципима, и поред великих тешкоћа, постигнути су значајни успеси и данас је Коларчев универзитет постао прави општи народни дом отворен најширим слојевима.

На том послу, како ми је у извештају нарочито подвучено, Комесарска управа је наилазила на извесне тешкоће крајем прошле и крајем ове године. Прошле године је у сали Коларчеве задужбине давало неугледне приредбе позориште названо 'Бодљикаво прасе', а ове године је то продужила 'Централа за хумор'. Те приредбе, иако одобрене од надлежних власти и повлашћене од фискалних терета, никако нису у складу са циљевима које је Коларац својој задужбини наменио, а шарени и неуметнички програм никако не одговара рангу који је Коларчева задужбина стекла, захваљујући лепом и складном националном програму фаворизованом нарочито од Комесарске управе. Појаву ових неугледних приредаба Комесарска управа је покушавала више пута да онемогући у сали Коларчеве задужбине, полазећи са становишта да се тим путем у наш уметнички живот увлаче дилетантски и неуметнички елементи, који иду једино за тим да погодним спекулативним путем постигну замашне материјалне користи увек под видом 'позоришне уметности'. Нажалост сви покушаји да се такав начин рада осујети остали су неуспешни.

Комесарска управа сматра да је рад ових позоришних група, које су имале само негативно дејство на уметнички, васпитни и национални препород, био омогућен само тиме што су лако добијена ослобођења од плаћања таксе по Тар. бр. 99а напомена 4 тачка б а на основу мишљења Отсека за позоришта при Државној пропаганди да

⁴⁸² Исто.

се дотично позориште може сматрати за повлашћено. Раније су потребне податке о уметничком квалитету појединих приредаба све власти добијале искључиво од Министарства просвете, а данас те послове обавља Државна пропаганда, иако за то нема потребан стручан кадар. То се најбоље види по томе што се предлози за ослобођење од такса дају аутоматски за све приредбе, без обзира на уметнички карактер, што је у очигледној супротности са прописом Закона о таксама. Ако се настави са таквим радом, очигледно је да ће се постићи општи пад вредности наше уметности и да ће се профанисати њени циљеви.

Са тим у вези сматрам за дужност да Претседништву министарског савета скренем пажњу на ове чињенице које ми је Комесарска управа Коларчеве задужбине подвукла, с предлогом да се нареди строга примена законских прописа у погледу ослобођења од државних и општинских такса. Сматрам да је најприродније да уметнички надзор као и раније врши Министарство просвете, које је по природи посла на то и позвано и које тај посао може са успехом вршити. Осим тога мишљења сам да би требало извршити ревизију свих досада издатих одобрења, а нова одобрења издавати само за оне приредбе за које Министарство просвете означи да имају уметнички карактер.

Оваквим начином рада, који је у сагласности са интенцијама законодавца, учинили би се ефикасни покушаји за нормализацију нашег уметничког живота, до чега ми је као Министру просвете много стало. Из тих разлога покрећем ово питање и молим да се Државној пропаганди у овом смислу издају упутства за даљи рад."⁴⁸³

Није познато да ли је на овај акт одговорено и каквог је ефекта он имао у Председништву Министарског савета, али неке промене су се ипак догодиле. За неколико недеља укинута су три хумористичко-забавно-сатирична позоришта: "Веселјаци", "Београдска комедија" и "Брацино весело позориште". Одржале су се само "Централа за хумор" и "Разбрига", али, како то каже др Живомир Младеновић, референт Министарства просвете, "ни ова два позоришта нису остала због својих уметничких квалитета (укинута је много боље Уметничко позориште), већ захваљујући својим везама".⁴⁸⁴ С друге стране, велики број глумаца је из "Веселака" прешао у "Разбригу".

Министарство просвете почело је да забрањује ученицима посећивање појединих представа (програма) "Разбриге". Први пут је то учињено јануара 1943. због скеча *Бауи*, "у коме се убија углед ученика и наставника", а други пут марта 1943. због *Љубавне с.мејурије*, чија је садржина оцењена као "неуметничко-порнографска".⁴⁸⁵

⁴⁸³ Исто.

⁴⁸⁴ АС, Г-3,1У-2092/43

⁴⁸⁵ АС, Г-3,1-3-152-43,1-1-95-43,1У-2092/43

Неповољне оцене о музичким приредбама такође су стизале у Министарство просвете крајем 1942. и почетком 1943. године од референта Миховила Логара, професора Средње музичке школе. Извојили смо неке од њих у скраћеном облику:

- КНУ - " 100 минута најлепших мелодија у ритму - за широку публику. извођачи, студенти и ђаци, безазлен, али боље препоручити озбиљну класичну музику".
- О концерту на КНУ - "свечаност хавајске музике" - "Хавајски сценарио, хавајски црнци, хавајске гитаре. непристојно наге младе девојке и што је најгоре: Авај, омладино на-

Када се говори о различитим схватањима позоришне политике, ваља истаћи да су се и најближи Поповићеви сарадници противили учешћу истакнутих уметника у хумористичко-забавно-сатиричним позориштима. Већ је описана реакција директора Опере Светомира Настасијевића на захтев Милоша Ристића да учествује у Сатиричном позоришту "Бодљикаво прасе", а ни директор Дrame Боривоје Јевтић није имао другачији став. Као пример наводимо његово мишљење од 19. фебруара 1943. године, поводом захтева Жанке Стокић да учествује у "Централи за хумор", као стални гост:

"Мишљења сам да молбу г-ђе Жанке Стокић НЕ ТРЕБА ПОЗИТИВНО РЕШИТИ **Прво**, што би такав акт претстављао незгодан преседан по питању осталих молби **слична** карактера; друго, што се играње г-ђе Стокић ван Куће, у једном приватном **позоришту** без сваке уметничке контроле, не слаже с високим уметничким реномеом **који она ужива**; и, треће, што често поболевање и године г-ђе Стокић не допуштају **њен сталан** вечерњи рад ван Куће, пошто би, бесумње, такав рад ишао на штету **њених** уметничких могућности.

Из свих тих разлога предлажем да се одбије молба г-ђе Стокић.^{1,486}

Последњу реч имао је, наравно, управник позоришта, а он је ретко који захтев ове врсте одбио.

Боривоје Јевтић је и у *Српској сцени* писао о приватним позориштима. У једном чланку он каже: "Васпитавана у недотупавним жонглеријама и јефтиним сценским триковима, публика постепено губи смисао за праву лепоту и по питању драматске књижевности и у погледу начина глумачког предавања".⁴⁸⁷

Огласио се и Миомир Денић, јануара 1943, чланком у *Обнови* (Београдска весела позоришта), у којем се обрушава на поплаву квазиуметничких сценских покушаја. Он је истакао да двадесетак београдских позоришта мање-више "угађа нижем укусу публике", програмима састављеним од "народних песама, шансона, солопродукција, балета и једночиних, књижевно безвредних комедија". Извођачи су, каже даље Денић, глумци-избеглице и ама-

ша која си испунила до последњег места и стајањем велику Коларчеву салу!" И само извођење врло примитивно, зато и подвучена чулност и јефтина сентименталност. Нити је место оваквој приредби у тој сали. нити је потребан овакав један географско-културни појам о Хавају и хавајцима нашој омладини".

- КНУ концерт "Час српске песме, музике и балета" - "Отпеване песме су садржаја који не вреди ни морално ни патриотски. Скромно изведене, можда и оне не би спадале овако примитивно стилизоване у ту салу. Концерт слабо посећен. Приредба без циља васпитног, али може бити дозвољена омладини разонода ове врсте."
- О приредби "Што Београд није видео" на КНУ - "програм у знаку гротеске и грубих синтеза, пун јефтиних шала, стил вређа уметнички укус, омладина нема ту шга да Видети".

АС, Г-3, V- 1825, 1823, 1824/42, 1822/43.

™ АС,НП, 1057/43.

Српска сцена, бр. 11, фебруар 1943.

тери, а овима се често придружују варијететски играчи, у последње време и одлични глумци Народног позоришта .

Крајем маја 1943. поново су основана два "весела" позоришта, и то "Ацино смешно позориште" и Весело позориште "Хумористи". Мотив оснивања и једног и другог био је новац.

О премијерном програму "Ациног смешног позоришта" у Министарству просвете је забележено:

"Крајем маја, иа помолу летњих врућина, када се полако гасе позоришна и биоскопска сезона, весела београдска позоришта доживљују 'ренесанс' свога цветања. Пошто су, са изузетком 'Разбриге' и 'Централе за хумор' била, зимус, у жеку сезоне, сва забрањена, сада, када је сезона на измаку, надлежне власти их понова почињу одобравати. Популарни 'смешни' глумац, ненадмашиви интерпретатор неотесаног и претенциозног паланачког ћифте, Аца Цветковић, искористио је велику популарност коју ужива код београдске публике и основао сопствено 'смешно позориште'.

Премијерни програм 'Ациног смешног позоришта' није ни гори ни бољи од програма осталих оваквих позоришта. У њему не изненађује ни нешто запарена конферанса окретног Павла Богатинчевића (на рачун дежурања на тавану у случају напада из ваздуха), ни балет и песме ни књижевно слаби скечеви 'Извршићете злочин' (потсмевање полицији која нарочитим апаратом предвиђа злочине), 'Он или он' (збрка око личности у тону Трифковићева 'Љубавног писма') и 'Природан човек' (незгода са паланчанином који у друштву говори отворено шта о коме мисли).

Глумци и глумице који су у Српском народном и у Уметничком позоришту показали несумњиве уметничке способности (Аца Цветковић, Павле Богагинчевић, Стојан Јовановић, Царка Јовановић и други) осуђени су да, на позорници на две на три склепаној, играју улоге којих се и сами стиде. Они се правдају тиме што морају да једу; само што би се неким, који лакомислено ћердају свој глумачки таленат у трци за зарадом, могло замерити да желе да и сувише фино једу."⁴⁸⁹

О Веселом позоришту "Хумористи" такође је сачуван запис у Министарству просвете, који носи датум 27. мај 1943. године:

"Бивше весело позориште 'Веселаци' прорадило је опет под новом фирмом ("Хумористи" — Б. М.). Треба само погледати састав ове трупе па одмах биги начисто с тим да је главни циљ у коме се састало ово шарено друштво - новац. Власници позоришта су бивши новинари Бранко Анђелковић и Мирко Срећковић, а чланови су новинар-глумац Сотировић и бивши чланови провинцијских позоришта, бивших веселих позоришта и 'Србозара'.

О програму се не би могло рећи ништа што није толико пута речено поводом других веселих позоришта. Приређивачи су, поред не много духовитог Срећковићевог скеча 'Дежурство на тавану', ишчепркали још две лакрдије: 'Специјалиста за развод бракова' и 'Катастрофа', доста занимљиве интриге, али обе без књижевне вредности. Програм је проткан тзв. 'експресним комедијама', народним песмама и балегом. За ово позориште је карактеристично свестрано аматерство. Новинари без књижевне

⁴⁸⁸ *Обнова*, 23.1.1943.

⁴⁸⁹ АС, Г-3.1У-3850/43 (реферат Ж. Младеновића).

способности пишу комаде, а изводе их, поред професионалних глумаца, новинари, певачи и народних песама и играчи балета. У неизвесности како ће позориште бити дримљено од публике, управа је учинила све што је могла да издатке сведе на најмање умеру."⁴

Тако се све вратило на старо, мада су до 1. августа 1943. оба ова позоришта била укинута. У то време већ је увелико грајао сукоб између Јована Поповића и Велибора Јонића.

Отворени сукоб Јонић - Поповић

У односима између Министарства просвете и Одељења државне пропаганде, везаним за позоришну политику, повремено су избијале варнице, али оне се до 1943. године нису претвориле у пламен. После реакције Јонића на писмо комесара Коларчеве задужбине Бошка Богдановића било је очигледно да се постојеће стање неће моћи одржати и да су на помолу радикални потези једне или друге стране. Министарство просвете је кренуло прво, очекујући подршку председника Владе Милана Недића. У сукобу који је избио Недић се у почетку, бар наизглед, држао по страни, исто као и Ђорђе Перић, шеф државне пропаганде и њему надређени Немци. Главни актери сукоба били су Велибор Јонић и Јован Поповић. Јонићева десна рука био је др Радосав Марковић, нови начелник Одељења за народно просвећивање, које је променило име у Одељење за високо образовање и народну културу.

Чињеница је да су Јонићеви аргументи, бар на папиру, били веома јаки, поготово с подршком Недића, која се очекивала, али губило се из вида да главну реч воде Немци и да њима одговара управо такво стање - што више забаве, а што мање јуначења и србовања, таман и на позоришним даскама.

Јонић је ударио на Поповића желећи да контролу над позориштима врати у надлежност Министарства просвете, а Поповић је узвратио тако што је инсистирао на стриктном поштивању немачке Уредбе о вођењу позоришта од 20. маја 1941. и Уредбе од 16. августа 1941, по којима би и сва дилетантска позоришта одбора и одсека за народно просвећивање Министарства просвете морала доћи под контролу Пропагандног одељења, односно Одсека за позоришта и приредбе.

АС, Г-3, 1У-3851/43 (реферат Ж. Младеновића). Извештаји о музичким приредбама и даље су, углавном, били неповољни. У једном од њих референт Министарства просвете за музику Бранко Драгутиновић, професор Прве мушке гимназије, пише: "Част ми је известити Министарство да сам синоћ на Коларчевом универзитету посетио концерт у корист заробљеничких породица и поднети следећи извештај: Проткан 'духовитостима' конференције-а г. Јована Танића, програм концерта био је испуњен једним делом оперским аријама и старијим српским Несl-ом у интерпретацији чланова опере, а другим делом српским народним мелодијама које су певали популарни радио певачи, љубимци широке публике. уз пратњу једног очајно раштимовањог циганског триа. Ни по саставу програма, ни по његовом извођењу овај се концерт, и поред добротворне сврхе, не би могао препоручити школској омладини." - АС, Г-3, IV- 6285/43.

Преписка је текла овако.

Најпре је 4. јануара 1943. Министарство просвете упутило акт Одељењу државне пропаганде, у којем је речено:

"Отсеку за уметност и књижевност Министарства просвете стављена је у дужност евиденција над свима приватним позоришним приредбама у Београду и унутрашњости, ради утврђивања да ли су поједине од њих педагошки погодне за школску омладину, односно да ли их треба препоручити или забранити.

Част ми је замолити Вас да овом Одељењу (за Отсек за уметност и књижевност) изволите доставити списак свих приватних позоришта у Београду и унутрашњости са следећим подацима: 1) назив позоришта; 2) место у коме је (локал и тачна адреса); 3) власник и управник; 4) од када постоји и 5) у које дане и сате даје претставе.

Истовремено се молите да приликом издавања нових дозвола за отварање приватних позоришта у Београду и унутрашњости достављате овом Одељењу (Отсеку за уметност и књижевност) напред поменуће податке.

ХИТНО ЈЕ!"⁴⁹¹

После неколико ургенција, Јован Поповић је одговорио тек 26. марта 1943. године:

"у вези Вашег акта бр.1298 којим тражите списак свих позоришта у земљи а који Вам је потребан у циљу препоруке или забране појединих претстава школској омладини, Отсек за позоришта и приредбе доставља Вам списак:

Обласно народно позориште у Нишу

Обласно народно позориште у Панчеву

Повлашћено позориште Српске заједнице рада 'Србозар' у Београду

Повлашћено позориште 'Централа за хумор' у Београду палата Риунионе

Повлашћено позориште 'Разбрига' у Београду Косовска ул.

Повлашћено позориште Душана Животића у Ваљеву

Позориште Удружења глумаца у Неготину

Повлашћено путујуће позориште Лазара Стојанчевића

Повлашћено путујуће позориште Ристе Прендића

Дилетантска трупа у Крагујевцу

Позориште Удружења глумаца по Србији које води Бошко Влајић, глумац."⁴⁹²

Поповићев списак заслужује посебан коментар. Пре свега, на њему се налази само 11 позоришта, а и од тих 11 нека су већ била угашена или проме-

⁴⁹¹ АС, Г-3,1-1-82-43.

АС, Г-3,1У-2006/43 — Јован Поповић је, додуше, послао једно писмо Општем одељењу Министарства просвете, у којем је напоменуо: "Управа Народног позоришта желела би да скрене пажњу Општем одељењу Министарства просвете да садашња Управа Српског народног позоришта негује пристојан репертоар и сваким даном тежи све више да своју Кућу направи заиста васпитном школом која ће омладину упутити здравим конструктивним путем да би била оспособљена да у Новој Европи. новоме свету. који се сада ствара понесе српско име са искреношћу, недвосмислено и са приврженошћу која ће бити од користи нашој земљи. Међутим, Управа Српског народног позоришта ће ипак изићи молби у сусрет и омогућити г. др Младеновићу да посећује претставе Народног позоришта, како би се и лично уверио о томе". АС, НП. 780/43.

нила име (ипр. Повлашћено путујуће позориште Лазара Стојанчевића и исто такво Ристе Прендића). Позориште удружења глумаца у Неготину било је, у ствари, Позориште удружења глумаца "Србија" Обрена Ђорђевића, док позориште у Крагујевцу није било "дилетанска трупа" већ професионално позориште које се од октобра 1942. звало Српско народно позориште Округа крагујевачког. С друге стране, поставља се питање зашто нису на списку остала дилетанска позоришта, поготово она најзначајнија: у Крушевцу, Шапцу, Смедеревској Паланци. Јован Поповић, као шеф Одсека за позоришта и приредбе, очигледно није познавао позоришну ситуацију у Србији, или, боље рећи, тиме није желео или није стигао да се бави, с обзиром на велике обавезе у вођењу централне, позоришне установе - Народног позоришта. Помоћници које је доводио у Одсек (Милан Стојановић, потом Живојин Петровић) нису му били од велике користи. На крају, шеф пропаганде Ђорђе Перић, па и сами Немци, нису показивали посебно интересовање за позоришни живот у провинцији, без обзира што је све формално било под њиховом контролом. Првенствено су надгледали престоницу.

Начелник Одељења за високо образовање и народну културу др Радован Марковић упутио је 13. марта 1943. године Пропагандном одељењу следеће писмо:

"Дилетантске позоришне дружине, нарочито сеоске, својом популарношћу и привлачношћу за широке слојеве народа претстављају једно од најјачих средстава васпитања народа. Стога су све те дилетантске позоришне дружине биле везане за отсеке за народно васпитање, и њима су приредбе одобравали и прегледали репертоар Окружни одбори за народно просвећивање при окружним начелствима и то у оквиру посела, која се одржавају, по свима школама, према наређењу Министарства просвете V бр. 3253 од 5 септембра 1942 године.

Министарство просвете је улагало велике напоре да би потстакло што живљу акцију у оснивању ових сеоских позоришних дружина, и у том циљу давало је помоћ у новцу и материјалу. У исто време оно је преко окружних и среских одбора за народно просвећивање вршило и надзор над њиховим радом у моралном и националном погледу.

Како се овакве позоришне дружине стапно обраћају Министарству просвете и вера с молбама за помоћ у новцу и материјалу, као и за позоришне комаде и друга упутства, - част ми је замолити Одељење државне пропаганде за мишљење:

1. Да ли Министарство просвете и вера може и даље да ради на оснивању оваквих дилетантских позоришних дружина, да ове сматра за секције својих отсека за народно васпитање и да врши националну пропаганду преко дилетантских позоришних приредаба у оквиру сеоских народних посела.

2. Да ли ће за посела, на којима се изводе и кратки позоришни комади из народног живота, приредбе одобравати и прегледати репертоар и убудуће Окружни одбори за народно просвећивање у оквиру посела, који се имају одржавати по свима школама по наређењу Министарства просвете V бр. 3253/42, или ће таква одобрења убудуће у потпуности узети на себе Одељење за пропаганду.

3. Да ли ће Министарство просвете убудуће моћи да одговара на молбе дилетантских позоришних дружина за помоћ у новцу и материјалу, као и за позоришне комаде и друга упутства, или ће све такве молбе упућивати Одељењу за пропаганду да оно по њима поступи.

Хитноје!"⁴⁹³

Јован Поповић одговорио је 31. марта 1943. године:

"Повратком акта Одеску за позоришта и приредбе част је одговорити на постављена питања следеће:

1. Како је у Отсеку за позоришта и приредбе сконцентрисана и директива и контрола рада свих позоришта и дилетантских позоришних дружина, молбе за оснивање таквих позоришта морају се упућивати једино овом Отсеку.

2. Према наређењу Пропагандааптајлунг "СО", сви комади које позоришта, чији је рад одобрен намеравају приказивати, имају се подносити Отсеку на три недеље пре приредбе. (Овај рок је постављен за београдска позоришта, према томе дружине из унутрашњости морају том року додати време потребно за долазак поште.)

3. Све молбе за помоћ у новцу и материјалу треба достављати овом Отсеку са мо на мишљење, а указивати их и даље из буџета Министарства просвете и вера (партија 227 буџета расхода за 1943 год) које располаже кредитима за помоћ сеоским позориштима.⁴⁹⁴

Истога дана, Поповић је послао кратко писмо, у којем је питао "да ли дилетантске групе располажу већ потребним дозволама за рад и од којих власти".⁴⁹⁵

Начелник Одељења за високо образовање и народну културу Р. Марковић одговорио је 2. априла:

"У вези Вашег акта бр. 255 од 31-111-1943. године, извештавате се да су дилетантске позоришне дружине у унутрашњости настале иницијативом Министарства просвете. Тачка 8 одлуке комесара Министарства просвете V бр. 2779 од 20 августа 1941 године о образовању отсека за народно просвећивање ван школе предвиђа да 'где год за то има услова (дворана, позорница и сл.) отсеци за народно просвећивање оснивају сеоска позоришта и потом одмах траже помоћ од Министарства просвете (Одељење за народно просвећивање) са исцрпним извештајем о најхитнијим потребама и могућностима рада'. Министарство просвете је такве позоришне дружине, уколико су оне осниване, сматрало као секције својих отсека за народно просвећивање ван школе, одобравајући им, на тај начин, са своје стране, рад."⁴⁹⁶

Преписка је настављена априла 1943. године, око репертоара сеоских позоришта. Марковић је упутио писмо Отсеку за позоришта и приредбе Председништва Министарског савета, у којем каже:

"У вези предњег Вашег предмета извештавате се да је надзор над репертоаром сеоских позоришта основаних одлуком Министарства просвете V бр. 2779 од 20 авг. 1941 год., као секција отсека за народно просвећивање ван школе, остављена првобитно самим одборима и отсецима за народно просвећивање, као и самим тим позо-

⁴⁹³ АС, Г-3. IV-1474/43.

⁴⁹⁴ АС, Г-3, IY-2176/43.

⁴⁹⁵ Исто.

⁴⁹⁶ Исто.

ништа. Када се сама нису могла снаћи у избору репертоара, почела обраћати Министарству просвете за списак позоришних дела која ће приказивати на својим просветним поселима по основним школама. Немајући одрешене руке у својим одлукама, Министарство просвете се, својим актом бр. V 492 од 17-11-1943. год. обратило Отсеку за позоришта и приредбе с молбом да му се достави списак свих позоришних дела одобрених за приказивање од немачке цензуре. Својим актом бр. 132/43 Отсек је одговорио да је једино он надлежан за све јавне приредбе, и да ће, према томе, само он одређивати репертоар оваквих позоришта. После овога Министарство просвете је све молбе оваквих позоришта достављало томе Отсеку на решавање, па је то учинило и са претставком начелника округа београдског. Пошто му Отсек за позоришта и приредбе у своје време није послао тражени списак одобрених позоришних комада за приказивање, Министарство просвете није могло ни да одобри ни да не одобри основној школи у Кумодражу приказивање комада 'Мува' и 'Стан за сампа', а још мање је у стању да испуни оправдану молбу начелника округа београдског: да направи списак позоришних комада и песама које би било корисно приказивати на селу, према коме ће се у своме раду управљати окружни просветни одбори и приређивачи појединих посела по основним школама."⁴⁹⁷

Тражени списак није стигао.

Уследило је и питање (јуна 1943) да ли Министарство просвете може и даље да оснива „сеоске дилетантске позоришне дружине". Одговорио је, 20. августа 1943, референт Отсека за позоришта и приредбе Живојин Петровић: „На ваше тражење IV бр. 3713 од 12. јуна, поновљено и 12. августа о.г. част нам је известити Вас да смо под бр. 456 од 21. јуна тражили мишљење од Пропагандаабтајлунг СО Зендер Белград, али нам до данас још ништа није одговорено."⁴⁹⁸

Немцима се очигледно није журило у давању траженог мишљења, а сеоска позоришта су и даље оснивана. Они нису на то обраћали пажњу, јер им је најважнији био Београд.

После отварања "Ациног смешног позоришта" и Веселог позоришта "Хумористи", министар просвете Велибор Јонић, одлучио је да се обрати Милану Недићу лично. Послао му је веома опширан реферат у којем је изнео низ детаља о поражавајуће лошим позоришним приликама у Србији. Реферат објављујемо у интегралном облику.

"Данашње позоришне прилике у Србији

Откако је надзор над позориштима и приредбама Уредбом М. с. бр. 344/43 (чл. 16 т. 2) одузет од Министарства просвете и вера настапе су многе штетне последице по српски позоришни уметнички живот. Несумњиво, да је преношење старања о позориштима на државну пропаганду било руковођено жељом да се позоришне и друге уметничке приредбе ставе у службу највишим националним идеалима, по примеру других земаља, првенствено Немачке, где су позоришта доиста у домену државне

⁴⁹⁷ АС, Г-3,1У-2365/43.

⁴⁹⁸ АС, Г-3,1У-3713/43.

пропаганде. Али, док је тамо пропаганда тесно повезана са народном културом, као посебно министарство, дотле су код нас све гране културног живота остале у оквиру Министарства просвете и вера, сем позоришне уметности која је одвојена и пребачена у област Државне пропаганде, у Отсек за позориште и приредбе.

Како се овај Отсек тренутно налази у згради Народног позоришта, не подлежући ничијој уметничкој контроли, а без позваних стручних лица за управљање позоришним и другим приредбама, то данашња српска позоришна уметност личи на биљку ишчупану из средине која јој одговара и пресађену на тле без најосновнијих услова за даљи живот и напредовање. Позоришна, као и свака друга уметност може да послужи као одлично средство за политичку и националну пропаганду само онда, ако испуњава и чисто уметничке услове, т. ј. ако је животно убедљива и уметнички привлачна. Међутим наша данашња позоришна уметност без надзора и потпоре стручних људи лишена је могућности за здраво правилно уметничко развијање чиме је, може се рећи, изгубила не само своју просветно-националну него и пропагандну снагу.

Српско Народно позориште данас ради без икакве контроле, пошто је његов управник једновремено и шеф Отсека за позориште и приредбе - дакле сам себи шеф, односно сам себи потчињени. Тиме се може објаснити што је у последње време укинута више приватних позоришта са озбиљним уметничким репертоаром (Уметничко, Академско, Омладинско, Савремено и др.), а одобрено и уметнички повлашћено неколико чији је репертоар испод уметничког нивоа (Централа за хумор, Ацино смешно позориште, Разбибрига, Хумористично). Тако се дошло дотле да су сва позоришта остала без одређене репертоарске политике, остављена случају и често нестручном знању појединачца. Зато њихов репертоар није ни у духу српске националне обнове, ни на нужној уметничкој висини.

Управа Народног позоришта није у прошлој позоришној сезони успела да изведе ни четвртину предвиђеног домаћег репертоара, а нарочито ниједно дело од веће књижевне вредности. Наша домаћа драма за чије је унапређење позвано да се стара у првом реду Народно позориште, запоставља се и дегенерише баш на његовој позорници. Скоро сва — врло оскудна бројем изведена домаћа дела из старог су репертоара и за данашње време погрешно одабрана. Тако напр. у 'Подвали' је српски сељак представљен као глупак; у 'Избирачици' је дат тип безвољног и дегенерисаног младића; у 'Два цванцика' се одобрава подвала; у 'Јубилеју' се исмева честит човек на рачун варалица; док се у комаду 'Сунце, море и жене' шест нездравих жена жале што немају љубавника. У наведеним домаћим комадима запостављено је оно што је најбитније у карактеру Срба: јунаштво, доброта срца, самопожртвовање и љубав према отаџбини и општој ствари. За две последње сезоне у српском Народно позоришту изведена су само два нова домаћа дела: 'Несуђени зетови' и 'Оде воз', обадва лишена познавања и најосновније позоришне технике, пуна сумњива укуса и без икакве књижевне вредности. Комад 'Оде воз' једнодушно је осудила и српска и страна критика. Критичар у немачком листу 'Донауцајтунг' од 15. априла о. г. пише за овај комад 'да се друкчије не може назвати него сиров и примитиван', да у њему 'младожења, потпуно немотивисано, само, зато што види у рукама своје веренице дете у повоју, са исуканим капским ножем јуриша на њ', а наш 'мали човек из провинције не приказује се друкчије него као цак за ждрање'. - 'Из свега, пише лист, појављује се неповерење да се у овој крњој слици може упознати један народ и не треба да се уписује у грех његовој природи оно што је можда само недостатак укуса једног престоничког позоришта'.

Што се тиче страног репертоара сматрамо да сада треба првенствено давати дела не само од велике књижевне вредности, него и са корисном поруком, за данашње прилике, у којима ће бити примера који челиче дух, разбистравају појмове чести, дате речи, националног имена и поноса, љубави за породицу, примера пожртвовања и љубави према ближњем, једном речју у којима ће бити примера за све оно што облагорођава душу човека и чини га племенитим и социјалним. Свакако да би се за ове теме могли наћи комади у страним књижевностима, првенствено у немачкој класичној и новијој драматици, са много више среће, него што је то за ове две године учињено у Београдском позоришту. Уместо оних дела од Гетеа, Лесинга и Хауптмана која су у последње време дата могла су бити изабрана друга, свакако боља из великог низа дивних дела тих истих књижевника. Тако, примера ради, да поменемо само ово: Гетеова драма 'Брат и сестра', која је дата прошле сезоне, не даје се никако или бар врло ретко ни на немачким позорницама јер она не репрезентује довољно свога творца; од Хауптмана уместо 'Колеге Крамптона' могло се дати нешто што би више одговарало нашим данашњим приликама. И модерне немачке комедије дате су без икаквог реда: нити су бирана имена писаца, нити погодна дела која репрезентују савремену немачку драму. Било је међу њима комада који приказују чак и извесне негативне стране немачког савременог друштва. (Напр. 'Све саме лагарије')

Значи, да за ове две године Народно позориште у Београду није успело ни са домаћим ни са страним репертоаром. Домаћи репертоар није имао среће ни као књижевни избор ни као морална и национална поука народу.

Не стоји боље ни са опером ни са балетом у Народном позоришту. Ове две младе гране наше позоришне уметности развијале су се до рата правилно и достигле су завидну уметничку висину. Данас, када је наша народна игра почела све више да добија свој уметнички облик и да привлачи пажњу иностранства, бапетски ансамбл Народног позоришта је више него преполовљен, скоро растурен. Уметнички он је сада у рангу бољег варијетеа. Раније богата репертоаром и домаћим певачима, данас је опера у Народном позоришту спапа само на два - три оперска комада. Известан број Срба певача растурио се по свету, док неколико најугледнијих искључени из сарадње седе у Београду.

Неговању и развоју српске народне уметности, српскога фолклора, израженог првенствено кроз песму, игру и музику, Српско народно позориште у први мах обраћало је пажњу. Тако је дат домаћи балет 'У долини Мораве' који је имао изванредан успех. Али одмах затим позориште губи водеће личности нашег балета, које су биле изванредно ушле у дух нашег фолклора и почеле с успехом да стварају српски играчки стил. Да није било иницијативе других, српски фолклор не би уопште дошао до изражаја кроз Српско народно позориште које се у том погледу ограничило само на 'Ђида'. Као доказ за ово треба истаћи многобројне приредбе српског фолклора, организоване од Коларчевог народног универзитета, Уметничког позоришта, Нишког позоришта и средњих школа. Може се слободно рећи: главна иницијатива за обнову српске народне уметности дошла је од Министарства просвете и вера, које је то унело у програм свога васпитно-културног рада. За то су скоро свуда главни учесници фолклорних група били ђаци. Они су под вођством својих музичких васпитача, највише сарађивали на неговању и обнови српске народне уметности.

Као што се види Српско народно позориште у погледу националног репертоара није одговорило очекивањима. Са осталим позориштима и приредбама у Београду

и унутрашњости стоји исто тако или још горе. Без стручног надзора и основног плана, сва ова позоришта остављена су случају и вољи појединих управа. Позоришта су сама одабирала комаде и састављала програме, често испод укуса публике, и тако је уметнички ниво све више срозаван. У наш уметнички живот почели су се увлачити непозвани, нестручни, дилетантски елементи, којима су главне побуде шпекулативне, а не уметничке природе. Организатори и приређивачи често немају никакав уметнички, па ни особити друштвени ранг. Њима је једини циљ зарада.

Тако су поред државних повлашћених позоришта, никла многобројна шаљива позоришта, која су призната за повлашћена и тиме ослобођена државних такса. На сличан начин квалификују се као уметничке и ослобађају законске таксе приредбе које често немају никакве везе са уметношћу, док се онемогућавају оне које су заиста уметничке. Весела позоришта, која свакодневно ничу у Београду, ругло су Београда. Треба само погледати састав ових група, у којима играју бивши новинари, варијетски артисти и артискиње, свирачи и певачи са радија, спортисти, мала деца итд, па бити начисто са тим да је њихова једина сврха **зарада по сваку цену**. Без озбиљних уметничких претензија, ова позоришта иду само за тим да засмеју публику најчешће лакрдијама и неукусним шалама, не зазирући често ни од повреда верских и националних светиња.

Весело позориште 'Веселјаци' познато је већ са својим неукусних и порнографских конференса. У месецу децембру 1942 чуло се тамо како је неки професор Медицинског факултета назвао срце пумпом, и поред других још већих непристојности, запитао публику како би изгледало кад би се рекпо: 'Наша чувена уметница Н. Н. није дошла на представу због слабости пумпе'. У другом скечу, у истом позоришту, конференсије забавља публику велећи да су све љубави, а нарочито супружанске, пука лаж. У том смислу нижу се и друге тачке програма: 'разблудне шансоне, баханално еротичне игре скоро голих жена, па неуметнички и неукусни скечеви. Тако један приказује дужника који да би се ослободио поверилаца, изиграва побеснелог пса, урла и уједа људе за тур. У скечу 'Напуштена' муж и жена засипају једно друго најпростачкијим увредама. У скечу 'Ромео и Јулија', сем увреда, долази и до кочијашког поплувавања. У скечу 'Усред ноћи' главна личност на позорници и пред публиком скида панталоне и остаје у гаћама. Брачна неверства и прелјубе најчешће су теме свих скечева ових веселих позоришта. У скечу 'Месечар' папаначки трговац вија батином тобожњег месечара - мужа који вара своју жену. На другом месту, један наш иначе познати глумац, који је сада приморан да игра у таквим позориштима, засмејавао је публику правећи анкету о верности, односно о неверности жена и мужева, из које је произишло да та верност не постоји, после чега, да би се то боље поткрепило, један певач пева песму Жена је варљива... 'Центрапа за хумор' у фебруару ове године дала је низ скечева, за које је тешко рећи који је безвреднији и пунији порнографских 'двосмислености'. У једном скечу, који се зове 'Кожа', радња се догађа у спаваћој соби удате жене која се колеба између мужа с којим се разводи, љубавника и новог вереника. У једном тренутку, кад су муж и љубавник сакривени под креветом, а жена се отима из загрљаја загрејаног вереника, чује се глас испод кревета: 'Зар да слушамо овакве свињарије?', коме одговара други: 'Има их који плаћају да их слушају'. Конференсије на премијерном програму 'Ациног смешног позоришта' поучавао је публику како се може разблудно водити при дежурству на тавану. Један наш новинар написао је комад са сличним мотивом. У њему се, на тавану, око дежурне распуштенице окупљају сви станари, да би се затим растурили куд који кад њихове жене пођу у

потеру за њима. Међу илустрованим вицевима позоришта 'Хумористи' има један, у коме се пријатељ хвали пријатељу како му је завео - жену и кћер. У јануару ове године на приредби код 'Новог Београда', док су се ређали неслани 'Илустровани вицеви', **чули су се гласни протести из публике**, који су још више порасли при неуметничком извођењу скеча 'Женомрзац' у коме се невешт љубавник удате жене завлачи под сто кад наиђе муж. Можемо с похвалом подвући да је ово перифериско позориште морало убрзо да ликвидира као хумористично, и да на истом месту и са истом трупом даје сасвим други репертоар: националне и озбиљне комаде са моралном и књижевном тенденцијом, и оно сада ради боље него икад. На репертоару позоришта 'Разбибрига' налазио се у јануару скеч 'Ђаци', у коме се на најгори начин, неоправдано и неправедно, карикирају и наставници и ђаци, и убија углед и једних и других. Са цигаретом у устима два ђака упадају у професорску канцеларију да препишу писмени задатак из **немачког језика**. Кад у то наиђе један професор са младом дамом њих двојица се сакрију. На позорници, управо у професорској канцеларији, професор грли и љуби даму, а затим је одвуче у директорову канцеларију. Ухваћени у преписивању, ђаци-мангупи уцене професора због оног што су видели, нагнавши га да им да петице из немачког језика, иако ништа не знају. Сем школи и породици ова весела позоришта убијају углед и државних чиновника. У јануару о. г. 'Централа за хумор' приказивала је скеч 'Свака строфа катастрофа' у коме дактилографкиња седи на писаћем столу старог архивара, излаже ноге и грли збуњеног чиновника.

Због свега овог догађа се у данашњем културном животу чудан парадокс. Уместо користи ми имамо од наше позоришне уметности сада само штете. Уместо да је она благотворни савезник у оштрој борби за обнову Србије, она сада кочи и руши оно што се на другим странама добро уради. Зато је Министарство просвете и вера било приморано да под IV бр. 3710 од 12. VI 1943. године, из педагошких разлога забрани школској омладини посећивање представа хумористичких позоришта у Београду. Али, потребно је заштитити и публику која је у више махова узалуд протествовала. 'Рапорт' који је певао само један глумац — пише један од гледалаца у 'Новом времену' од 6 јуна 1943 - 'био је од почетка до краја посвећен јасним алузијама на **добивање венеричних болести**. Згражавао сам се ја, а и други свет'. Сем публике требало би спасавати и глумце, да, трчећи макар за каквом зарадом, не траће своје таленте у овим понижавајућим улогама. Глумци и глумице, који су у Српском народном и Уметничком позоришту показивали несумњиве уметничке способности - (Аца Цветковић, Павле Богатинчевић, Стојан Јовановић, Жанка Стокић, Царка Јовановић и многи други), осуђени су да на позорницама, на двоје на троје склепаном, играју улоге којих се и сами стиде. При свем том оваква позоришта се одржавају, срозавајући све дубље позоришни ниво и кварећи све више укусу публике. Од колике су моралне штете оваква позоришта и овакве приредбе излишно је истицати.

Мора се подвући, да раније, док је позоришна уметност била под надзором Министарства просвете, никад оваква позоришта ни овакве приредбе нису могле бити повлашћене. Није било случаја да су такве приредбе ослобођене друштвених такса као „уметничке“, што је данас постала обична и редовна појава. Уколико их је и било, биле су ипак на већем и доличнијем нивоу. Данас је рђава врста оваквих позоришта и приредаба поплавила Београд и постала главна забава и разонода престоничке публике, наносећи огромну штету у моралном погледу целом нашем друштву. Несумњиво је да одговорност за овакво стање наше позоришне уметности пада на Државну пропаганду, која

је без стручних лица, пустила да све оде странлутицом и да ивољну позоришну и музичку коњуктуру искористе ратни шпекуланти који немају никакве везе са уметношћу нити осећања за моралне и духовне потребе српског народа.

Овакво стање наше позоришне уметности, која је без стручног вођства и надзора, и без уметничке иницијативе, довело је до тога да позориште данас подбацује и у националном, и у васпитном и у уметничком погледу. Уместо што служи у шпекулативне сврхе појединаца, позоришна уметност треба данас да буде главни сарадник националног снажења и културног препорода. Зато је треба вратити са погрешног пута. Министарство просвете и вера које се стара о народној просвети и култури и изграђује просветни и културни план требало би да рукује и средствима за извођење тога плана: позоришним и другим уметничким приредбама. Тиме што му је одузето право надзора над позориштима и приредбама поремећен је континуитет у стварању и спровођењу просветног и културног плана, пошто се овај ствара на једном, а спроводи на другом месту, без сарадње и надзора стручних људи који учествују у његовој замисли и његовом стварању.⁴⁹⁹

Проучивши Јонићев реферат, Недић је дао зелено светло за доношење Уредбе о преношењу послова Позоришног отсека и надзора над радом Српског народног позоришта у Београду из надлежности Председништва Министарског савета у ресор Министарства просвете и вера. То се потпуно уклапало у духовни план развита Србије, који је садржао основне политичко-идејне циљеве у овој области и био познат под називом "Српски цивилни план". Израда плана покренута је крајем 1942. године. План је рађен под руководством Министарства просвете, а у изради су учествовале научне, просветне, књижевне и уметничке установе. До септембра 1943. године урађено је 95 пројеката, међу којима и "Списак комада за стандардни српски репертоар".³⁰⁰ Јонић је сачинио текст уредбе и уз пропратно писмо доставио је, 7. октобра 1943, Министарском савету наусвајање. У пропратном писму Јонић каже:

"За васкрс српске државе неопходан је предуслов морални и духовни препород српског народа. У његовом препороду, а нарочито у препороду српске омладине, наше позориште треба да одигра важну улогу. Оно је одувек било најпогодније средство за културно подизање и национално снажење широких народних слојева. Као и у прошлости, оно треба и данас да буде главни пионир нашег националног препорода и снажења. Из ових разлога позориште не може бити одвојено од осталих грана културног живота о којима води бригу Министарство просвете и вера, које изграђује просветни и културни план и које треба да се стара о његовом извршењу. У тај просветни план, у сваком случају, треба да се укључи и српско позориште и наша позоришна уметност и да се организује тако како ће најкорисније послужити српскоме животу.

Побуђен тим ја сам поднео Г. Претседнику Министарског савета један опширан реферат о нашој позоришној уметности и у њему констатовао да наше позориште својим досадањим радом није дало најсрећније резултате. Недостаје му стручно вођство и уметнички надзор, а с тим у вези основни план за стварање репертоара и њего-

Текст реферата објавио је др Василије Марковић у *Театрима окупраице престонице...*,
500 461-467, наводећи као извор личну архиву др Радосава Марковића.
Б. Петрановић. н. д., 492-494. Видети прилог П/6

во смишљено извођење. Због тога је Београдско позориште на пример остало не само без одређене репертоарске политике, већ је изгубило и свој оперски оркестар, његов балетски ансамбл скоро преполовљен, већи број наших певача искључен из сарадње а народни српски фолклор занемарен и његово неговање препуштено иницијативи средње школе и њених ученика. Укинута су затим многа приватна позоришта са озбиљним уметничким репертоаром, а одобрена и уметнички повлашћена неколико чији је репертоар испод сваког уметничког нивоа, и чији је рад штетан за наш српски дух, јер кроз комаде нездрава мотива и без књижевне вредности погрешно и нетачно претстављају особине српског народа.

Проучивши мој реферат и уважавајући моје разлоге да је потребно и позоришну уметност објединити са осталим културним гранама и њом плански и стручно руководити Г. Претседник ми је издао наређење да у томе смислу предузмет низ мера како би се Српско народно позориште и наша позоришна уметност укључили у државни просветни програм и усмерили у правцу позитивног националног васпитања. Прва од тих мера је Уредба о преношењу послова Позоришног отсека и надзора над радом Српског народног позоришта у Београду из надлежности Претседништва Министарског савета у ресор Министарства просвете и вера.

Молим Министарски савет да Уредбу коју подносим у целини усвоји.⁵⁰¹

Текст Уредбе:

"На основу члана 1 Уредбе о изменама и допунама постојећих прописа и доношењу нових М.с.бр.1118 Министарски савет прописује

УРЕДБУ

о преношењу послова Позоришног отсека из надлежности Претседништва Министарског савета у надлежност Министарства просвете и вера

Члан 1

Послови Позоришног отсека у Одељењу државне пропаганде Претседништва Министарског савета и надзор над радом Српског народног позоришта у Београду, Дунавског народног позоришта у Пожаревцу и Моравског народног позоришта у Нишу преносе се у надлежност Министарства просвете и вера.

Пренос се има извршити у року од 10 дана по ступању на снагу ове Уребе.

Члан 2

У Министарству просвете и вера, у Одељењу за високо образовање и народну културу, образује се Отсек за позоришта који обавља ове послове: врши надзор над радом свих државних и приватних позоришта, одобрава и забрањује њихов рад; даје мишљење о уметничком и просветном карактеру позоришних приредаба; непосредно и преко Позоришног одбора стара се да Српско народно позориште у Београду својим радом буде највиши израз српске позоришне уметности; контролише персоналне, административне и

⁵⁰¹ АС, Г-3.1У-6540/43.

буџетске послове државних позоришта и прибира податке за предлог буџета тих устано-
ва; одобрава репертоар свих позоришта; организује глумачке школе и течајеве; води над-
зор над радом уметничких школа уколико оне имају везе са позоришном уметности; ре-
шава уговорне и дисциплинске спорове између управа и чланова позоришта; води карто-
теку позоришта и позоришног особља у држави; одобрава гостовања страних позори-
шних трупа или појединих позоришних уметника у нашим позориштима и наших у ино-
странству; врши надзор над сталешким организацијама позоришних уметника; одобрава
све публикације које се продају у позориштима и предузима све остале потребне мере ко-
је служе унапређењу позоришта и позоришног живота.

Члан 3

Шеф Отсека за позоришта носи званичан назив: генерални позоришни инспек-
тор и има ранг и положај инспектора Министарства просвете и вера.

Члан 4

При Српском народном позоришту у Београду оснива се Позоришни одбор.
Ближе одредбе о пословању овога Одбора прописује министар просвете и вера. Он
поставља и његове чланове.

Члан 5

Кредитима личних и материјалних расхода по главама Српског народног позо-
ришта у Београду, Дунавског народног позоришта у Пожаревцу и Моравског народ-
ног позоришта у Нишу располагаће Министарство просвете и вера.

Члан 6

Ова Уредба ступа на снагу даном обнародовања у 'Службеним новинама', када
престају да важе сви прописи који су у супротности са њом.

октобра 1943. год.
Београд

Претседник Министарског савета
Министар правде
Министар грађевина
Министар просвете и вера
Министар пошта, телеграфа и телефона
Министар саобраћаја
Министар финансија
Министар унутрашњих послова
Министар народне привреде
Министар пољопривреде и исхране
Министар социјалне политике и народног здравља"⁵⁰²

Министарски савет усвојио је Уредбу, а потписали су је сви мнистри и
председник Министарског савета Милан Недић. Носила је број М.С. бр. 2480 од
8. октобра 1943. Требало је још само да немачке власти дају сагласност на њу. У
том смислу, 9. октобра 1943. упућен је акт Пропагандног одељења Председни-

⁵⁰² Исто; Војни архив, Београд. М. С. бр. 2480/43 од 8. октобра 1943.

штва Министарског савета Одељењу за високо образовање и народну културу Министарства просвете и вера, у којем је речено:

"Претседништву Министарског савета част је доставити приложену оригиналну Уредбу о преношењу послова Позоришног одсека из надлежности Претседништва Министарског савета у надлежност Министарства просвете и вера, коју је прописао Министарски савет под М. С. Бр. 2480 на седници својој од 8 октобра 1943 године.

Моли се Министарство да оверени препис ове уредбе, њен превод на немачки језик, такође оверен и образложење за њено доношење - све у три примерка достави Правном одељењу Претседништва Министарског савета ради прибављања сагласности немачких власти и обнародовања уредбе.

Ваша веза IV Бр. 6540 / 43.

По наредби
Претседника Министарског савета
Начелник Правног одељења,
В. Димић"⁵⁰³

У Одељење за високо образовање и народну културу Министарства просвете и вера овај акт је стигао 15. октобра 1943. и заведен је под бројем IV -6680/43.

Немци нису дали сагласност на Уредбу, а начелник Одељења за високо образовање и народну културу др Радосав Марковић написао је, поред министарских потписа на Уредби, црвеном оловком: "Управник Народног позоришта г. Јован Поповић био је моћнији својим утицајем од целе владе. Преко Немаца осујетио је пренос у надлежност Мин. просвете".⁵⁰⁴

У Министарству просвете никако нису могли да се помире са оваквим исходом. Као куриозитет наводимо да је у свим месечним извештајима о раду Одељења за високо образовање и народну културу, све до априла 1944, стајало: "Извршена је и примљена у Министарском савету Уредба о преносу послова позоришног отсека из ресора Претседништва Министарског савета у ресор Министарства просвете и вера".⁵⁰⁵

Немцима је свакако одговарао што дубљи расцеп у борби за позоришно лидерство у Србији. Зато су Поповићу, као свом већем приврженику, дали привидни примат. Њима није падало на памет да било шта мењају. Савршено им је одговарала постојећа позоришна политика, политика пуне контроле над позориштима преко Пропагандног одељења "Југоисток". Ствари постају још јасније ако се има у виду да се догађај око Уредбе одиграо непосредно по завршетку Недићеве неуспеле посете Хитлеру. Већ потписану Уредбу Немци су једноставно бацили у кош.

⁵⁰³ АС, Г-3,1У-6680/43.

⁵⁰⁴ АС, Г-3,1У-6540/43, Војни архив, Београд, М. С. бр. 2480/43.

⁵⁰⁵ АС.Г-3, IV-1704/44.

Улога Одељења државне пропаганде

Уредбом о уређењу Председништва Министарског савета, од 15. априла 1943. године, Одељење државне пропаганде претрпело је извесне промене. Начелник Одељења званично је добио титулу шефа државне пропаганде и био је искључиво и непосредно подређен председнику Министарског савета. Одељење државне пропаганде имало је 4 одсека: Административни одсек, Одсек за општу и социјалну пропаганду села, Одсек за штампу, радио и филм и Позоришни одсек. На челу одсека били су шефови одсека. Шеф позоришног одсека (Јован Поповић) носио је званичну титулу генерални интендант.⁵⁰⁶

Према Правилнику о надлежности и пословању у Председништву Министарског савета, донетом 12. новембра 1943, у надлежности Позоришног одсека били су следећи послови: национална и културна пропаганда путем позоришта, евиденција целокупног особља Народног позоришта у Београду и у обласним народним позориштима, надзор над радом државних и приватних позоришта, преглед и одабирање позоришне литературе и старање о свим приредбама и концертима уметничког карактера.⁵⁰⁷

Јован Поповић је и као управник Народног позоришта и као шеф Позоришног одсека, односно генерални интендант, неретко заобилазио шефа Државне пропаганде Ђорђа Перића и обраћао се директно немачком пропагандном одељењу "Југоисток" или Милану Недићу. Шеф државне пропаганде заиста није имао неку значајнију улогу, наравно у односу на Немце, али Јован Поповић је ипак њему полагао рачуне. Тако је само уз Перићево допуштење Поповић могао да себи доводи помоћнике из Народног позоришта у Одсек за позоришта и приредбе, односно Позоришни одсек. Милан Стојановић је, на пример, био референт у том одсеку пуне две године. Разрешен је дужности 16. августа 1943. године, а на његово место постављен је Живојин Петровић.⁵⁰⁸ После неколико месеци Перић је и њега разрешио.⁵⁰⁹

Највеће изненађење догодило се 13. јануара 1944. године. Тада је Ђорђе Перић, по налогу Немаца, разрешио Јована Поповића дужности шефа Позоришног одсека, односно генералног интенданта, а на његово место поставио др Марка Малетина, управника Дунавског народног позоришта. И не само то. Народно позориште је изузето из надлежности Позоришног одсека, односно генералне интендантуре, и потпало под директну и искључиву надлежност шефа државне пропаганде Ђорђа Перића.⁵¹⁰

⁵⁰⁶ Сл. новине, бр.30/43.

Исто. бр. 90/43.

⁵⁰⁸ АС, НП, 4548/43.

⁵⁰⁹ АС, НП, 855/44.

⁵¹⁰ АС, НП, 242/44; 855/44.

Позоришни живот у Србији 1943-1944.

До краја 1942. годин највећи број позоришта у окупираној Србији већ је био формиран, нека су формирана па забрањена или угашена, нека су обуставила рад, нека трансформисана, а нека се налазила пред оснивањем. Током 1943. и 1944. године број позоришта се повећао, створени су нови позоришни центри, нека позоришта су нестала, као и 1942. године, а нека су била у успону, посебно дилетантска и аматерска. Српска заједница рада формирала је своје позоришне секције у мањим местима, Национална служба за обнову Србије такође, као и Српски црвени крст. И одбори и одсеци за народно просвећивање Министарства просвете развили су позоришну активност, тако да је број позоришта, посебно сеоских, све више растао.

Народно позориште у Београду

Централна српска позоришна установа преживљавала је тешке тренутке у 1943. и 1944. години. Уз основну делатност, њени чланови су морали да извршавају и друге обавезе, као што су обавезна радна служба, национална служба за обнову Србије и кулук, а после савезничког бомбардовања Београда, априла 1944, играли су под ведрим небом.

Крај позоришне сезоне 1942-1943.

Почетком 1943. године под кровом Народног позоришта налазило се 440 чланова, од којих је разврстаних било 80, контрактуалних (Драма, Опера, Балет) 151, контрактуалног техничког особља 121, чланова помоћног Драмског и Оперског хора 35, чланова у заробљеништву 12, статиста Балета 7 и статиста Дrame и Оперe 34.⁵¹¹ Због отежаних услова рада у Позоришту, Поповић је 21. јануара 1943. упутио Недићу писмо следеће садржине:

"Изнеиадним преносом целокупног рада Народног позоришта из зграде на Врачару у рестаурирану зграду код Кнежевог споменика, која још није била потпуно завршена и спремна да прими тако велики апарат, управа се наша пред многим тешкоћама које су јој поставиле алтернативу: продужити тако срећно и плодносно започети рад под неиспуњеним условима за пуно планско делање, или зауставити сваку акцију до потпуног уређења зграде.

Вишеструки разлози, национални, културни и социјални, одлучили су управу да настави своју значајну мисију и, упоредо с тим, да поради на уклањању тешкоћа и недостатака који се, затечени или настапи доцније, углавном састоје у следећем:

1. Пошто се са зидањем предвиђене засебне зграде за канцеларије и магацине, као и дворане за пробе, није могло отпочети на време, управа је била принуђена да знатан број просторија, одређених за облачионице претстављачког особља и помоћне просторије, одузме за канцеларије и то у најнужнијем, скоро недовољном, броју. Услед тога је по гардеробама смештен знатно већи број чланова но што је и пред-

⁵¹¹ АС, НП, 4209/42.

виђено и дозвољено хигијенским прописима. То повећање захтевало је постављање новог потребног броја чивилука, огледала и ормана са огледалима и фијокама за маскирање и остављање ситних глумачких потреба.

2. Из разлога што бољег чувања инвентара и осигурања сијалица, било је потребно сваку сијалицу заштитити жичаном мрежом.

3. Потреба присуства једног полицијског органа у свако доба, изискивала је преграђивање једне просторије за стан одређеног жандарма.

4. Мере предострожности против пожара налагале су постављање довољног броја хидраната и црева за исте.

5. Приликом завршних радова, зидови зграде на много места су окрњени и мермер оштећен, тако да то квари чистоту линија и општи повољан утисак зграде, што се могло одмах поправити.

6. Инсталација парног грејања ни данас није потпуно исправна, тако да се, у интересу здравља и доброг осећања публике и особља, иста морала већ давно довести у потпуно исправно стање.

7. Позоришне потребе изискују што брже инсталисање бојлера за топлу воду.

8. Правилно функционисање целокупног пословања у згради позоришта не може се ни замислити без завршеног сигналног уређаја који још није уведен.

Осим ових постоји читав низ ситнијих или крупнијих потреба и радова који чекају на извршење.

По свим овим питањима, Управа је у више махова чинила претставке Министарству грађевина и молила да се њени захтеви узму у обзир, у корист правилног рада, и испуне како би се постигли жељени резултати - али, нажалост, по тим претставкама ни до данас није ништа урађено.

Стога управа Народног позоришта узима слободу да се обрати на Вас, Господине Претседниче, и умоли Вас да се својим високим ауторитетом изволите заложити код Господина Министра грађевина за наређење да се сви наведени захтеви у свему најхитније испуне, пошто претстављају основне услове за нормално функционисање сложеног позоришног организма.

Знајући колико Вам на срцу лежи сваки допринос за потпуну обнову Србије, управа је уверена да ћете, Господине Претседниче, изићи у сусрет овој њеној молби, па Вас унапред моли да изволите примити сву њену благодарност."⁵¹²

Недић није одговорио на ово писмо.

Народно позориште је 20. јануара 1943. по други пут прославило своју крсну славу Светог Јована. Присуствовали су представници немачких и Недићевих власти, као и цео ансамбл позоришта. "Славски колач пресекали су домаћин славе, управник Народног позоришта Јован Поповић, доајен глумаца Добрица Милутиновић и најмлађи члан Опере Слободан Малбашки."⁵¹³ Управник позоришта је, поред осталог, рекао:

"Схватајући себе као конструктивна потстрекача при обнови Србије позориште је желело да свуда и у свакој прилици подвуче све оно што би имало здравог утицаја на наше национално и духовно развиће. Да као једна од најмоћнијих васпитних школа са своје стране допринесе да наше младе генерације изоштре свој поглед, ство-

⁵¹² АС, III, 350/43.

⁵¹³ *Ново време*, 21. 1. 1943.

јачину своје свести да би паметно сагледале нове путеве који могу ову земљу довести до среће ако буде поштења и искрености у нашем јавном животу. Али да би наше младе генерације ово схватиле, да би постале поштен израз новог доба нове Европе коју данас са беспримерним пожртвовањем ствара Великонемачки Рајх, потребно је да понирањем дубоко у саме себе нађу чистоту душе и истинску љубав према својој родној грудџи. Чување светлих народних традиција приближиће их у многоме томе циљу-

Спортски уредници *Новог времена* и *Обнове*, Боривоје Кесић и Љубомир Вукадиновић, организовали су 20. и 23. јануара 1943. године у згради Коларчевог народног универзитета спортско-уметничку ревију *Спортисти као уметници, уметници као спортисти*. Тако је познати голман "С. К. 1913." Љубомир Ђоврић, играо Сирана де Бержерака, а уз њега је наступио и Милован Ђирић. Од чланова Народног позоришта на овој ревији су учествовали: Љубица Јанићијевић, Мирко Милисављевић, Олга Спиридоновић, Јелена Корбе, Жарко Цвејић, Нина Кирсанова, Никола Тарновски и Александар Доброхотов. Циљ ревије била је "пропаганда спортског покрета".⁵¹⁵

Крајем 1942. и првих месеци 1943. године највећа пажња била је усмерена на припрему премијерне оперске представе *Риголето*, која је требало да се изведе половином марта 1943. године. Јован Поповић се из петних жила упињао да обезбеди костиме, али то није било могуће. По савету Немаца, обратио се фирми за издавање костима ВЕРХ (УЕК.СН) из Шарлотенбруга код Берлина. Костими су стигли у Београд железницом, а недељни закуп износио је 17.500 динара.³¹⁶

Премијера је одржана 10. априла 1943. године. Срећан што се све успешно завршило, директор Оперe Светомир Настасијевић ставио је на огласну таблу следећу похвалницу:

"Целокупном позоришном особљу које учествује у извођењу опере 'Риголето'

После великог успеха приликом премијере опере 'Риголето', Дирекција опере и редитељ опере 'Риголето' сматрају за своју дужност да јавно похвале уметнички напор целокупног особља око извођења ове опере, а нарочито да истакну одушевљење са којим су приступили извођењу овога дела на премијери. Све је то допринело да је ова премијера имапа тако велики, истински и заслужени успех код наше публике.

Београд
11 IV 1943.

Свет. Настасијевић
Инж. Никола Цвејић

Г. Директор Оперe да да одмах објашњење по чијем одобрењу он похвале даје ансамблу кад то може само Управник званично и писмено да чини.

Јован Поповић

⁵¹⁴ Исто.

⁵¹⁵ АС, НП, 295/43, 312/43; *Ново време*, 20. 1. 1943.

^{5.0} АС. НП. 3167/43, 3895/43. 4094/43, 6450/43.

Управи Српског народног позоришта

Најлепше молим Управу да ми опрости што сам у налету одушевљења написао ову јавну похвалу целокупном позоришном особљу које је учествовало у извођењу опере 'Риголето'. Није ми било познато да је то забрањено од стране Управе. Као Директор опере поносан сам што је ова премијера у сваком погледу најбоље успела од свих премијера опере, драме и балета, у ове две поратне сезоне. То је утврдила културна позоришна публика и писана и усмена стручна критика. Ако Управа сматра да то не мора бити тако, онда се поставља питање стручности једне, друге и треће стране - тј. Управе, Дирекције и публике са стручном критиком. Као признати композитор опера и дугогодишњи позоришни критичар потпуно сам свестан свога успешног рада у опери, што доказују све врло успеле премијере у опери и балету за време мога рада, а то су: 'Севиљски берберин', 'Тоска', 'Боеми', 'Чаробни стрелац', 'На балетском часу', 'У долини Мораве', 'Народни Дивертисман' и 'Европски Дивертисман'.

Пошто ми је врло добро познат рад и ниво претстава у нашој опери пре рата а и садашњи рад у нашој драми и балету, могу са сигурношћу да тврдим да су према тим претставама, данашње оперске претставе на великој уметничкој висини.

Београд, 20 IV 1943

Директор опере
Свет. Настасијевић

Зар опет оговарање драмских претстава? Зашто овога пута оговара балетске претставе када је то надлежни терен директора Опере. Требало би иначе господин директор тада да као признат композитор Опере призна да је било алкавих претстава оперских захваљујући немару дирекције Опере.

Јован Поповић⁵¹⁷

О премијери *Риголета* опширно је писао *Српски народ*. Аутор потписан са Б.З.П. истиче:

"Извођење Вердијевог *Риголета* на сцени опере Српског народног позоришта претставља највећи уметнички домет и позоришни успех постигнут за ове две поратне године позоришног рада. Целокупни утисак ове оперске претставе даје потпуно заокружљену и сигурно постављену целину и у погледу музичког извођења и у погледу декора и костима. Дирекција опере може бити потпуно задовољна оваквим успехом постигнутим код наше позоришне публике, јер Вердијев *Риголето* и својом музичком структуром и својом драмском суштином, а нарочито својим особеним певачко-техничким захтевима на певаче солисте, претставља један нарочити тип Вердијевих опера, са чијим се елементима мора смишљено, пажљиво и са разумевањем поступати, јер се у обрнутом случају лако може пасти у баналност, површност и потпуну стилску неуравнотеженост. Овога пута, још једном понављамо, *Риголето* је баш због тога имао великог успеха, што су сви елементи који сачињавају и остварују једну оперску претставу: музика, текст, глума, декор, костими, осветљење, технички

^{5,7} АС. НП, 2521/43.

Љекти, доведени у једну лепу и складну целину, у границама одговарајућег стила, али све проживљено и у напону сасвим довољног драмског импулса.

Режија г. Николе Цвејића и декор г. М. Денића доведени су у потпун склад, и у погледу визуелних ефеката и у погледу драмских струјања и разноликих драмских и музичких штимунга. За ову режију г. Николе Цвејића може се са правом рећи да је у свему потпуно успела. Нарочито је консеквентно и јасно спроведена драмска радња и одржан, од почетка до краја, један исти музичко-драмски изражајни стил. Хорске групе и покрети маса, као и драмски односи и сукоби појединих главних лица у драми дати су са логичном поступношћу и градацијама које су извирале из унутарње садржине музике и текста. У оквиру изванредно успелог декора и осветљења г. М. Денића, ова драма о убогом Риголету, добила је свој прави израз.

Међу солистима певачима овога пута нарочито се истакао г. Никола Цвејић у улози *Риголета*. Он је ову улогу и певачки и глумачки продубио и са једном драмском психологијом која раније није била уобичајена у њеном креирању на сцени. Никола Цвејић је имао многе унутарње снаге и сценске рутине, па је ову улогу дао у томе смеру веома изразито и пластично. Гласовно Н. Цвејић је врло свеж, сугестиван и продоран. Његов успех је био велики.

Млади тенор Сл. Малбашки и овога пута је у улози Војводе од Мантове показао са одличним успехом све лепе особине свога гласа и добру диспозицију да се развије и у једног доброг и осећајног глумца. Његов Војвода је свеж, природан и ненаметљив.

Изванредни наш басиста Жарко Цвејић, пун певачке енергије и музикалног духа, пленио је слушаоце својим лепим и звонким гласом у улози Спарафучила. Његова глума је такође врло сигурна, природна и изразита.

Гђа Дара Стојаковић као Ђилда врло питома, кротка и дискретна. У њеној глуми има и убедљивости и пријатности. Певачки се трудила да донесе што бољи успех својој партији.

Г. Бранко Пивнички, у улози грофа Монтероне гласовно убедљив и звучан, са глумачким ставом човека који има великог смисла и осећања за сцену. Исте ствари могу се рећи и за гђу Пинтеровић у улози Мадалене, само се код ње још осећа и велика сценска рутина.

Остале партије исто тако биле су добро простудиране и на сцени дате. Гђа Ђорђевић је гласовно врло добро дала улогу Ђоване. Истакли су се и г. г. П. Обрадовић, Д. Петровић, М. Ивановић и г-ђа Сударевић.

Балет у првом чину складно и са разумевањем спремљен и изведен.

Дириговао је г. Херман Шредер, као гост, врло музикално са одличним познавањем музичког материјала у партитури и са уметничком љубављу и разумевањем, тако потребним за интерпретацију оваквих оперских дела. Као и сви други и г. Шредер је са успехом и на задовољство публике врло добро и савесно извршио свој уметнички задатак.

На другој претстави, одржаној 12 о.м. партију *Риголета* певао је Станоје Јанковић. Ову своју истакнуту улогу г. Јанковић је дао са легшим разумевањем и глумачким схватањима, која иду у познатију оперску традиционалност, али је публика и овакво креирање Риголетове личности схватила и бурним аплаузима одобравала. Г. Јанковић је то и заслужио јер је он и глумачки и певачки био врло убедљив и свеж.

На овој другој претстави певао је партију Војводе г. Александар Маринковић, симпатични тенор, свежег и лепог гласовног материјала. Његово певање и глума примљени су од публике са допадањем.

Наша оперска публика је примила извођење *Риголета* са највећим допадањем и одобравањем. Дуги аплаузи и овације солистима, диригенту и редитељу доказују да је тај успех био спонтан и природан. За овај велики успех има великих заслуга и Дирекција опере, која врло смишљено и истрајно спроводи и одржава своје уметничке принципе. У овом правцу треба истрајати и издржати, па ће доћи још већи успеси.⁵¹⁸

Проблем се појавио када је требало извршити уплату закупнине фирми ВЕРХ. Главна контрола оспоравала је начин на који је то желео да учини Јован Поповић (из прихода од представа), па јој се он обратио актом следеће садржине:

"Приликом пожара код Споменика месеца априла 1941. године, изгорела је скоро целокупна оперска и драмска гардероба, сем једног мапог дела, који је био смештен, услед несташнице простора, у позоришту на Врачару. Приликом тога пожара исто тако је изгорео комплетан декор за 52 оперске и драмске претставе а који је, опет услед несташнице просторија за његов смештај, био у приватној гаражи 'Београд' у улици Краљице Марије, коју је управа позоришта узела под закуп.

За извођење претстава декор и гардероба су две најважније ствари и без њих се апсолутно не може замислити рад у позоришту. Недостатком тих упропашћених ствари Управа позоришта, после рата, била је доведена у врло неугодну ситуацију. Али, ипак и поред тога, Управа Народног позоришта је одмах после рата могла да набави у вароши текстилне робе и тако надокнади у неколико упропашћену гардеробу и декор, и омогући нормалан рад у позоришту. Међутим, ове године, Текстилна централа је скренула пажњу Управи Народног позоришта да јој не може одобрити количину текстилне робе коју је Управа позоришта тражила. Због тога, на пример, премијера опере 'Риголето', која је била већ музички и певачки спремљена, дошла је у питање и морала бити одгођена.

Услед тога, а да би се редован рад могао наставити, Управа позоришта обратила се Немачким властима за помоћ. Оне су врло љубазно изишле Управи позоришта у сусрет и њиховом интервенцијом, особито Пропагандаабтајлунга 'СО' Управа је могла да добије гардеробу за ову оперу а пре тога и за оперу 'Чаробни стрелац'. За 'Чаробног стрелца' Народно позориште је чак добило костиме бесплатно на позајмицу од бечке Државне опере. Што се тиче опере 'Риголето' Народно позориште добило је костиме од фирме ВЕРХ из Берлина, која се бави изградом и давањем костима под најам. Тако је извођење ове опере омогућено и тај се комад даје сада сваке недеље скоро двапута пред увек распродатом кућом. Горња фирма позајмила је позоришту 67 разних мушких и женских костима, за ту оперу. Али, Управа Народног позоришта међутим, сасвим природно мора тој фирми плаћати закуп за употребу тих костима и то недељно по 875 РМ.

Стога је Управи Народног позоришта част умолити Главну контролу за одобрење да се овај закуп гардеробе може плаћати из прихода претстава 'Риголета' пошто у буџету расхода Народног позоришта за ову годину издатак ове врсте није предвиђен. С обзиром на овај начин подмирења закупа Управа је повећала цене улазница за 'Риголето' и то скоро за 50% од редовних оперских цена. Ако се Главна контрола са овим не би сагласила, Управа позоришта морала би скинути са репертоара овај комад а тиме би се државна каса

⁵¹⁸ Српски народ, 17. 4. 1943.

оштетила, јер су претставе 'Риголета' увек пуне и до данас су донеле за четири претставе **брutto** прихода дин. 293.362.-

Управи Народног позоришта част је умолити Главну контролу да изволи одобрити да се из прихода сваке претставе опере 'Риголето' обуставља свота за закуп с тим, да **недељно** та обустава не сме да пређе своту закупа дин. 17.500,- /седамнаест хиљада пет стотина/ колико то износи у нашем новцу. Исто тако да се обустави, једном за свагда **дин.282** - /две стотине осамдесет два/ на име транспортних трошкова које је фирма имала у Берлину од радње до железничке станице."⁵¹⁹

Није познато на који је начин закупнина костима плаћена, али до краја сезоне *Риголето* је изведен 12 пута, а костими су враћени у Шарлотенбург крајем јула 1943. године.⁵²⁰

Неспоразуми и све већа нетрпељивост између Јована Поповића и Светомира Настасијевића довели су до Настасијевићевог разрешења са места директора Опере, 30. априла 1943. године.⁵²¹

Уместо Настасијевића, за вршиоца дужности директора Опере Народног позоришта постављен је Стеван Христић, професор Музичке академије у Београду.⁵²² О овој смени *Српски народ* је известио:

"Нови директор Београдске опере г. Стеван Христић познат је позоришни трудбеник, један од оних који су је подигли после светског рата. И као композитор, и као диригент, и као директор Опере г. Христић показао је значајне успехе за подизање српске музике на уметнички ниво.

Г. Стеван Христић школовао се у Лајпцигу, Риму, Москви и Паризу. У Народно позориште ступио је 1912 као диригент, а 1925 постаје директор Опере, на коме се положају налази све до 1935. После тога он је професор на Музичкој академији, и директор музичког програма радио Београда.

Као композитор г. Христић пише световну и црквену музику. Најпознатија су му дела: две свите из балета *Охридска легенда*, музичка драма *Сутон*, народни комад с певањем *Чучук Стана*, балет *Охридска легенда*, уводна музика за ораторијум *Васкрсење*. Сем тога г. Христић је написао сценску музику за *Вечитог младожењу*, *Уображеног болесника*, *Зимску бајку*, *Хамлета*, *Буру*, итд. Од црквене музике најпознатије му је *Опело* за мешовити хор. Хорови, велики број песама уз пратњу клавира допуњују стварање г. Хријегића.^о

Приликом преузимања дужности у Београдској опери, Христић је изјавио:

"Преда мном стоји огроман посао и велики, компликовани проблеми, већи од оних који су били при оснивању Београдске опере после светског рата, на којима сам тада радио... Један од првих проблема је стварање и проширење данашњег малог оперског репертоара, а у вези с тим попуњавање и јачање оперског ансамбла... За сада могу само рећи да сам решен енергично да приступим послу и да имам утисак да код ансамбла постоји велика жеља за интензивним радом."⁵²⁴

^{5,9} АС, НП, 2945/43.

⁵²⁰ АС, НП, 6450/43.

⁵²¹ АС, НП, 2639/43. Видети прилог 11/14.

⁵²² АС, НП, 2633/43, 4653/43.

⁵²³ *Српски народ*, 22. 5. 1943.

⁵²⁴ Исто.

На место секретара Опере постављен је Владета Т. Поповић.⁵²⁵

Стеван Христић није завршио *Охридску легенду* ни до 31. марта 1943, о чему је званично обавестио управу Народног позоришта. Као разлог је навео "да није могао да набави нотну хартију и услед других околности".⁵²⁶

Прве месеце 1943. године обележио је на свој начин драмски првак Александар - Аца Цветковић, иначе редовни учесник "Централе за хумор" и других сличних позоришта, који је решио да се мало забави. Ево како:

"Господину
Директору драме Срп. Народног позоришта
Београд

Данас, 23 о.м. десетак минута пре почетка вечерње претставе 'Уображени болесник', протагонисти г. Цветковићу, нагло позлило. Стомачно тровање! ... Била је потребна интервенција лекара да би се одржала претстава. Г. Цветковић, уз помоћ лекова и са очигледним напором, одиграо је своју улогу до краја. Истина, са извесним малим скраћењима текста. Претстави су, за сваку евентуалност, присуствовапа и три лекара, који су се у међувремену нашли код г. Цветковића.

Налаз позоришног лекара: без повишења температуре код г. Цветковића.

Иначе, претстава је протекла у реду.

Управа би добро урадила ако би учинила један гест према г.г. лекарима који су похитали да укажу помоћ г. Цветковићу.

Београд
23-11-1943

Петар С. Петровић
дежурни претставе
'Уображени болесник' "⁵²⁷

"Управи Српског народног позоришта
овде

Прилажући овај реферат г. Петра С. Петровића, дежурног члана на претстави 'Уображеног болесника', 23 о.м., част ми је поново покренути питање г. Александра Цветковића, о коме сам већ у два маха подносио писмене реферате. Положај који г. Цветковић заузима у нашем Позоришту потпуно је неодређене природе и без икаквих стварних обавеза према установи. Стога предлажем да ми се дају одрешене руке по питању нових преговора с њиме, разуме се у истом оном обиму и под истим условима под којима сам раније водио преговоре. Ако ни ови преговори не доведу до резултата, питање А. Цветковића треба одлучно решити ликвидацијом.

26 фебруара 1943 године
Београд

Директор Дrame
Б. Јевтић

9<

⁵²⁵ АС, Г-183, дос. П-XXXУН-65.

⁵²⁶ АС, НП, 2916/43.

⁵²⁷ АС. НП. 1237/43.

Мислим да би г. директор Дrame требало што пре да поднесе предлог о замени г. Цветковића у свим ролама које сада игра. То је једини излаз.

Јован Поповић

Управи Српског народног позоришта
овде

у споразуму са г. Управником, Дирекција драме предузела је потребне кораке да се г. Апа Цветковић замени у свим улогама које је досад имао.

5 марта 1943. године
Београд

Директор Дrame
Б. Јевтић⁵²⁸

Муке с Цветковићем, започеле су још у јануару 1943. Директор Дrame Б. Јевтић поднео је представку управи Народног позоришта, у којој каже:

"Г. Александар Цветковић је до 1. јануара о.г. био уговорни члан овога Позоришта. За нову буџетску годину 1943 понуђена му је гаџа драмског првака у износу од 10.000 динара месечно. Он је прихватио понуђену гаџу, али је захтевао да се у уговор унесе као нарочита клаузула да му се дозвољава и сталан рад ван Куће, по мањим приватним позориштима хумористична карактера. Г. Управник је ову клаузулу одбио, сматрајући да су чланови у новој буџетској години довољно награђени да би им се могао допустити и сталан приватни рад. Уосталом, такав рад је ишао и на штету уметничког угледа Куће, и на штету заинтересованих чланова који се уметнички исцрпљују у овој врсти посла. Г. Цветковић, међутим, није хтео да потпише уговор без поменуте клаузуле, али је наставио и даље да ради у Позоришту, и редовно долази на пробе и на претставе. Пошто није потписао уговор, није ни дао изјаву која је нека врста заклетве.

Овакав однос г. Цветковића према Позоришту правно је немогућ. Г. Цветковић може изненада да напусти и рад на пробама и суделовања на претставама у којима је ангажован - а то је доста велик репертоар - или да захтева нарочите хонораре по претставама. После, без изјаве, он не може да ради у установи државног карактера као што је Позориште.

Молим, стога, да се гштање ангажмана г. Цветковића дефинитивно реши, позитивно или негативно.

18 јануара 1943 године
Београд

Директор Дrame
Б. Јевтић

Г. директору Дrame да још једном говори са г. Цветковићем да ли пристаје да буде само члан Позоришта. У противном да се што пре замени у коадима у којима игра.

Јован Поповић⁵²⁹

⁵²⁸ Исто.
АС. НП. 290/43.

Почетком фебруара 1943. у једној представи Јевтић је беспомоћно констатовао: "Управа у овом трену нема могућности да примени на г. Цветковића ма какве санкције због изостајања с проба и недисциплинованости. Он суделује на пробама кад хоће, пошто није потписао ни уговор, нити прима плату. Према томе, нема никаквих моралних обавеза према овој установи и може у сваком трену отказати суделовање у било којој својој великој улози које су баш сад веома често на репертоарском плану."⁵³⁰

Цветковић је остао у Народном позоришту и после случаја са *Уображеним болесником*. Крајем априла 1943. Поповић и Јевтић поново су размишљали шта да учине. Јевтић је писао Поповићу:

"...водио сам више усмених разговора са г. Цветковићем по питању потписивања његова уговора. Позвао сам га поново на разговор јучер, после претставе 'Сто милиона долара'. Као што ми је и раније одговорио, тако ми је и јуче рекао да му се више исплати радити у Позоришту без икакве награде, него потписати са Управом позоришта уговор који би га обавезао да плаћа високе проценте на његову зараду ван Позоришта, у 'Централу за хумор' у којој наступа свако вече. Према његову рачуну, он би имао да плаћа Позоришту дневно око 300 динара таксе на своју плату и да, поред тога, подноси свакога дана молбу за приватно суделовање, што би му дневно односило даљих 20.- динара таксених марака. Тако би цела његова плата одпазила на процентуалну таксу од приватне зараде, и још би на њу морао да додаје месечно каси Српског народног позоришта 2-3.000 динара. Иначе је спреман да потпише уговор под нарочитим правним и финансијским условима. Помиње да је и пре рата играо сваког вечера у позоришту 'Кишобранци', па није на ту приватну гажу, која је износила 2.000 динара месечно плаћао Народном позоришту никакву таксу.

Најзад, изјављује да се подређује свима позоришним прописима и да ће, као и досад, редовно и без приговора присуствовати свима пробама и претставама које Управа распише.

Мишљења сам да би се положај г. Цветковића могао на неки начин регулисати, ако би члан био постављен за драмског волонтера Српског народног позоришта.

27 април 1943 године
Београд

Директор Дrame
Б. Јевтић

Нека у овом смислу — ако хоће сам од себе - да поднесе оставку.

Јован Поповић⁵³¹

Народно позориште званично је прекинуло сарадњу с Цветковићем 26. маја 1943. године, баш када је његово приватно позориште ("Апино смешно позориште") започело са радом. Цветковић је вратио све улоге, које су се налазиле код њега.

⁵³⁰ АС, НП, 630/43.

⁵³¹ АС, НП, 3142/43.

АС, НП, 3170/43. - У "Ацином смешном позоришту" суделовали су следећи чланови Народног позоришта: Олга Спиридоновић, Сима Илић. Бранко Јовановић, Братољуб Глиго-

Позориште је имало неприлика и са првакињом Опере, Меланијом Буновић-Јовановић, која је током 1941. и 1942. године више наступала у с⁵ него у Београду. После раскидања уговора, Бугариновићева је 26. маја 1943 године поднела захтев за повратак у Народно позориште. Управа је захтев повољно решила, али коначну реч морало је да да Пропагандно одељење ПМС, односно Немци. На њихову одлуку чекало се веома дуго, а у међувремену Бугариновићева је заиграла у оперским представама Народног позоришта (поред осталих и у *Риголету*).⁵³³

Пропагандно одељење је тек 2. септембра 1943. званично одобрило пријем Меланије Бугариновић за контрактуалног члана Опере Народног позоришта у Београду, уз месечну надокнаду од 12.000 динара.⁵³⁴

Немци су одуговлачили с давањем одлуке пошто је њихова служба безбедности 80 (бЈсћегћепсНепз!) била обавештена да је држање Меланије Бугариновић политички непоуздано, односно да је она антинемачки расположена. Након што су од поверљивих људи стигла супротна уверавања (о германофилству оперске певачице и њене породице) и пошто је Бугариновићева дала изјаву пред референтом 8Б-а, Немци су одлучили да јој допусте рад у Народном позоришту и наступе на радију.⁵³⁵

Нису били спорни ни њени наступи у Бечкој опери. Већ у децембру 1943. добила је одобрење да гостује у Бечу.⁵³⁶

Од јуна 1943. године поштрени су услови за суделовања у другим позориштима и на приредбама. Разлог томе била је наредба Пропагандног одељења "Југоисток-Радио Београд", у којој се упозорава:

"Београдско народно позориште је прво позориште Србије и репрезентује позоришну уметност у српској држави.

Они чланови, који имају са Београдским народним позориштем склопљене уговоре, морају у првом реду удовољити обавезама у Београдском народном позоришту.

Суделовања у другим позориштима и приредбе сопствених концерата су само дозволом Пропагандаабтајлунга Сидост - одсек за позориште и приредбе - могуће.

Пропагандаабтајлунг има права, да већ издату дозволу опет повуче, ако то изискује рад Народног позоришта."⁵³⁷

Пријаве су се подносиле управи Народног позоришта најмање десет дана пре намераваног суделовања. Таксе су и даље износиле 5% од плате за један, а 3% за више од три наступа.

ријевић, Александар Маринковић, Даница Живановић-Денић, Јелисавета Колесникова, Јелена Корбе и Рут Нидербахер. АС, НП, 3170/43.

⁵³³ Коло, 3. 7. 1943.

⁵³⁴ АС, НП, 4874/43.

Немачка обавештајна служба, IV, стр. 475-476.

⁶ АС, НП, 7029/43. Гостовање јетрајало од 11. до 22. 12. 1943. АС, НП, 3477/43.

Крајем јануара 1943. секретар Дrame Слободан А. Јовановић поднео је директору Дrame предлог да се у Народном позоришту установи функција лектора. Тај предлог образложио је следећим речима:

"У нашем ансамблу осећа се потреба за једним стручним лицем које би вршило дужност лектора. Наши чланови, од најстаријих до најмлађих, долазе из врло различитих средина, и географских, и друштвених, и просветних. Код чланова осећају се примесе словеначке, хрватске, војвођанске, босанске, србијанске, чак и палилулске средине. Затим, чланови су се кретали у току свога живота, у разним и разнородним друштвеним срединама, које су такође оставиле на њима свога трага. И на крају, њихово школовање и образовање врло је неједнако. Има чланова који су свршили више школе, а има и таквих, који, сем основне или неколико првих разреда средње школе, немају никаквог образовања. Све ово чини да је говор на нашој позорници врло неуједначен. Штампана је на овај недостатак скретала пажњу, иако — треба признати - не у довољној мери. Ми из 'Куће', на свакој проби, на свакој претстави, осећамо овај страшни недостатак. Тај се недостатак, међутим, не сме трпети на нашој сцени. Наша сцена је, као што имамо обичај често наглашавати, прва у нашој земљи. Она, према томе, мора давати пример. Њен говор мора бити говор који ће служити као пример целој нацији. У културнијим срединама то се, одиста, и догађа. Немачка, иако у њој има више покрајина са врло наглашеним локалним говорима, успела је да на сцени спроведе своје духовно јединство једним одређеним, најбољим, немачким говором. У Француској је исти случај. Претседник њене владе, као што је био случај са Полом Реноом, могао је говорити акцентом покрајине у којој се родио и кандидовао, али чланови Француске Комедије, као и чланови свих париских позоришта, па и оних најнезнатнијих, морају беспрекорно говорити, - и они то чине већ деценијама. То је једини начин да се путем позоришта спроведе национално јединство и подигне ступањ лепоте говора једног народа.

Тај резултат, у овим земљама, постигнут је системом солидне школске припреме. Париски конзерватор посвећује особиту пажњу дикцији. Кандидат, када изађе из школе, мора беспрекорно говорити, ако му већ природа није дала и поуздан таленат.

У нашој средини, систем солидне школске припреме практикује се тек одскога - не знам са колико изгледа на поуздан успех. Али, под условом да су изгледи на успех најбољи, то се чини са најмлађом генерацијом, оном коју ће публика тек имати да гледа. Генерација која сада излази пред публику говори врло неуједначено, и дужност је наша да тај недостатак што пре уклонимо, у интересу уметности исто толико колико у интересу нације.

Позоришту је преко потребан један човек који би могао вршити тај посао беспрекорно. Мора се признати да је избор врло ограничен. Многи од нас који осећају тај недостатак носе у себи примесе крајева у којима су се родили, одрасли и школовали. Па и међи глумцима, који су најпозванији, нема много људи којима би се могао поверити тај посао. Међу књижевницима, исто тако, поуздан избор тешко је учинити.

Срећним случајем у Позоришту се тренутно налази један човек који би тај посао могао вршити с пуним успехом. То је г. Живојин Петровић. Он има све услове потребне за ову врсту послова. Он је рођен у централној Србији, према томе најближи је матици народног говора. Он је студирао филологију на Универзитету, према томе најбоље је упознат са науком о овом предмету. Усто, он је млађи човек коме би посао ове врсте потпуно одговарао. Сви ми из Куће, из досадашњих искустава, знамо

се његов акценат најтачнији и да су његове примедбе у погледу исправности текста најправилније. Г. Петровић тренутно врши дужност шефа рекламе. Та реклама своди се на купање малих огласа за новине. Иако је тај посао од велике важности у позоришту он ипак ствара горчину у човека који је био драматург, секретар Дrame и управник обласних позоришта, - а г. Петровић је све то био пре но што је постао шеф рекламе нашег Позоришта. Моје мишљење је да би рекламу могао узети на себе и неко млађи, или бар неко ко је ближи новинарству. Г. Петровићу требало би поверити један посао који би измирио и његово осећање личног достојанства и потребе Куће. А пошто нико као г. Петровић није позван да врши дужност лектора, мислим да би било погрешно не искористити ту могућност. Зато сам слободан умолити Вас, г. Директоре, да у овоме смислу, уколико се слажете с мојим мишљењем, учините потребне кораке код г. Управника Позоришта.

У случају да овај предлог буде прихваћен, г. Петровићу би требало одредити да присуствује свим пробама и претставама, да држи одвојене лекторске пробе, да са млађим глумцима, а можда и са свима, држи посебни течај из акцената. Исто тако, г. Петровић би имао сваки превод, па и оригинал, прегледати пре но што се комад да на прекуцавање.

Тако би, по мом мишљењу, још једна карика, у сложеном позоришном апарату била заступљена, и то најбољим оним што се данас може у нас наћи."⁵³⁸

Предлог Слободана А. Јовановића је прихваћен и већ почетком марта 1943. донет је Правилник о лекторату у Опери и Драмаи.⁵³⁹

Народно позориште почело је да даје посебне представе за ђаке. Кренуло се са једном представом недељно. Пре сваке представе држана су предавања о аутору и делу. Тако је Живојин Петровић држао предавање о Стерији и *Кир Јањи*, а Јован Поповић о Лесингу и *Мини од Барнхелма*.⁵⁴⁰

Неколико оперских солиста гостовало је у иностранству. Станоје Јанковић певао је у Бечу, а Никола Цвејић Владин такође у Бечу, затим у Брну и Прагу. " Члан Опере Јован Глигоријевић добио је државну стипендију за усавршавање на Музичкој академији у Бечу, а Велизару Гођевицу одобрено је школовање ради полагања докторске дисертације на Позоришној академији у Шенбруну (Беч).⁵⁴¹

Јован Поповић се, као и обично, трудио да побољша животне услове чланова позоришта. Ради снабдевања намирницама и другим потрепштинама, обраћао се више од десет пута фирми "Јулиус Мајнл", жалио се генералном опуномоћенику за привреду Олмеру, тражио брашно од Фелдкомандантуре 599 и на крају писао војном заповеднику Србије, захтевајући финансијску помоћ. Увек је истицао значај Народног позоришта, као централне културне

⁵³⁸ АС, НП. 494/43.

⁵³⁹ АС, НП. 1359/43.

⁵⁴⁰ АС, НП, 1181/43, 2003/43.

⁵⁴¹ АС, НП, 2394/43, 3001/43.

⁵⁴² АС, НП. 76/43, 2355/43. Г-3,1У-1145/43.

установе, избацујући у први план представе за немачку војску.⁵⁴³ Немци, као и увек, нису били баш дарежљиви, па се Поповић у мају 1943. обратио министру народне привреде др Милораду Недељковићу следећим писмом:

"Особље Народног позоришта, особито технички персонал, обратило ми се с молбом, да му се додели земљиште које би оно обрађивало и тако дошло до намирница за зиму.

Увиђајући оправданост њихове молбе, особито техничког персонала који је с малом наградом а оптерећен члановима породице, част ми је умолити Вас, господине Министре, да изволите изићи у сусрет њиховој молби и издејствовати им земљиште ради обраде.

Уједно бих Вас умолити, господине Министре, да им се изда и потребан алат за обраду земљишта, пошто нису у могућности да га набаве.

Техничког персонала има 150 особа а осталог особља: разврстаног, контрактуралног и хонорарног 320 особа.

Изволите, господине Министре, примити уверење мог одличног поштовања."⁵⁴⁴

Како се тешко живело у то време види се и из једног писма редитеља Јурија Ракитина, упућеног Управи Народног позоришта почетком августа 1943. године:

"Молим Управу да ми изађе у сусрет и да ми издејствује од Централе за текстил неопходне ствари за живот, јер после низа мојих тешких болести од '41. г. остао сам потпуно го. И то:

1. летњи мантил од балон свиле
2. 2 пиџаме
3. 2 кошуље
4. 2 пара дугачких гаћа
5. 2 пара чарапа
6. 2 креветска чаршава

Дајем моју поштену и часну реч као уметник и човек да од наведених ствари немам ништа.⁵⁴⁵

Пошто је примио ово писмо, управник Народног позоришта Јован Поповић обратио се Немачком пропагандном одељењу "Југоисток", тражећи од њега да издејствује код Централе за текстил одобрење да се Ракитину набаве тражене ствари.⁵⁴⁶

⁵⁴³ АС, НП, 1603/43, 1981/43, 2323/43, 2443/43, 2839/43, 3943/43, 3247/43, 1836/43. Поповић је такође тражио од немачких власти да врате Народном позоришту аутомобил марке "адлер-јуниор", али без успеха. - АС, НП, 1787/43.

АС, НП, 3120/43 — Према извршеној анкети, само 10 чланова Народног позоришта поседовало је имање на селу. АС, НП, 1255/42.

АС, НП, 4393/43; Б. Мајданац, *Документа Архива Србије о Јурију Ракитину*, Зборник радова међународног научног скупа "Јуриј Љвович Ракитин - живот, дело, сећање", Београд,

⁵⁴⁶ Нови Сад, 17-20. априла 2003, Нови Сад - Београд, 2007. 125-134.

Исто. Удружење глумаца организовало је 13. маја 1943. у дворани Коларчеве задужбине концерт (корисницу) за помоћ Јурију Ракитину. АС, НП, АИ 3775. Слична корисница организована је и за Вукашина Биволаревића. Видети прилог XVIII/!

Ма колико се тешко живело, многи без цигарета нису могли. У Народном позоришту чак 80% чланова били су пушачи. Међу њима су се налазила и највећа оперска, драмска и балетска имена. Приликом прављења спискова, **ек** су биле могуће подвале. Морало је да интервенише и Председништво Министарског савета, па је на крају Јован Поповић донео следећу наредбу:

"Управа Народног позоришта примила је акт Претседништва Министарског савета бр. 995/43 којим се обавештава ова Управа, да накнадних промена бројног стања пушача у будуће неће примати Управа државних монопола, пошто је исцрпљена квота дуванских прерађевина.

Исто тако известила је Управа државних монопола да је потребно строго водити рачуна да се дуван и цигарете деле само стварним пушачима и то само онима који су запослени у Београду, јер су поједине установе повећале број пушача, међутим број службеника није повећан.

Управа Народног позоришта, на основу горе изложеног и ранијег наређења **Управе** државних монопола бр. 2182/43 год., којој је достављен списак пушача и чл. 1 **Уредбе** о Народном позоришту

НАРЕЂУЈЕМ

да сви чланови и остали службеници позоришта поново даду изјаве да су пушачи. - Према наређењу Управе државних монопола бр. 2182/43 те изјаве чланови и службеници морају да даду лично пред својим старешинама.

Директори: Дrame и Оперe, Шеф рачуноводства и Технички шеф поступиће овако:

Члан-службеник Народног позоришта попуниће приложену изјаву ЛИЧНО пред својим старешином, потписати је па потом наћи два јемца који ће се потписати лево на изјави. Тако попуњену изјаву предаће своме старешини. - Све те изјаве старешина ће доставити са списком у дупликату, овереном од своје стране да су у списку именовани сви ЗАИСТА ПУШАЧИ и доставити га Управи народног позоришта.

Списак треба да има ове рубрике: 1. Редни број. 2. Презиме и име. 3. Звање. 4. Мушки или женски пол.

Спискове сачинити ради бољег прегледа, засебно за мушки а засебно за женски пол.

Пре потписа изјаве, члановима-службеницима скренути пажњу да ће свако ко поднесе лажну изјаву да је пушач, заједно са јемцима бити предложен за отпуштање из службе.

Члановима и службеницима, који примају дуван или цигарете у позоришту **НАЈСТРОЖЕ** је забрањено куповати дуван или цигарете на дуванциницама.

Ово треба учинити врло ХИТНО, како би спискови били достављени надлежним пре 20 овог месеца."⁵⁴⁷

Спискови урађени после ове наредбе показали су да је у Народном позоришту било 317 пушача и 81 непушач. Међу пушачима, 230 су били му-

⁵⁴⁷ АС.НП. 3102/43.

шкарци, а 87 жеие. У ироцентима -пушача је било 79%, а непушача око 21%.⁵⁴⁸

Иначе, казне за пушење на недозвољеном месту биле су ригорозне. Пошто се и управнику десило да направи такав прекршај, донео је решење о кажњавању самог сеое.⁵⁴⁹

Половином фебруара 1943. године Народно позориште је остало без једног коња. Какве је то невоље произвело, сведочи писмо техничког шефа Миомира Денића, од 25. августа 1943:

"Част ми је поново указати Управи на потребу што хитније куповине једног коња за вучу из разлога који следе а које сам већ у више махова изнео Управи.

Како располажемо само са једним коњем принуђени смо да употребљавамо мала кола која су сасвим неподесна за пренос декора јер су кратка и узана тако да се декор при сваком преносу тешко штети ломљењем. Трошкови око оправке овако оштећеног декора премашају за последња три месеца прошле позоришне сезоне трошкове око набавке једног коња. Ради утроска материјала за поменуте поправке који се данас врло тешко и готово никако не може набавити умањују се могућности декоративне опреме нових комада. Напомињем да крпљен и често преправљан декор не може ни у ком случају да делује као првобитан те се тиме знатно умањује његов сценски ефекат.

Из горњих разлога и како цене за куповину сваким даном расту молим Управу да ово сматра за хитно!"⁵⁵⁰

У оно време било је право умеће набавити коња. Народном позоришту је то пошло за руком тек октобра 1943. године. Коњ није купљен већ добијен на позајмицу од Београдске општине. "¹

На крају позоришне сезоне 1942/43. године Јован Поповић се, као и обично, обратио особљу окружницом:

"17јула.г. последња је претстава у овој сезони. 18јула настаје једномесечни одмор за целокупно особље Српског народног позоришта.

Поводом почетка овог одмора, који је позоришно особље заслужило у пуној мери, сматрам за своју веома пријатну дужност да се, у име Управе, топло захвалим уметничком ансамблу, техничком особљу, административном, као и свима службеницима ове Куће на великим напорима које су, сви одреда уложили за успех ове сезоне. Тај успех није изостао.

Напомињем са особитим признањем прелазак из зграде на Врачару у обновљену зграду код Споменика који је, крајем септембра прошле године, извршен с толико елана да ниједна једина претстава није дошла у питање. Само високо осећање дужности и особена дисциплина целокупног особља могли су да изврше овакав подухват.

Унутарњи рад у идућој сезони /пробе/ почеће у среду, 18 августа о. г. Тог датума јавиће се чланови својим дирекцијама и добити од њих обавештења о првим пробама и првим поделама улога, односно партија.

⁵⁴⁸ АС, НП, 3514/42. Видети прилог 11/22.

⁵⁴⁹ АС, НП, 1990/43, 2137/43. Видети прилог Н/9.

⁵⁵⁰ АС, НП, 4728/43.

⁵⁵¹ АС, НП, 5891/43.

Прва претстава у новој сезони одређена је за среду, првог септембра.

Дежурне чиновнике у току летњег одмора одредиће поједине дирекције споразумно; тако исто и листе дежурних чланова у згради, у случају напада из ваздуха.

Желим, у име Управе, свима службеницима ове Куће да проведу у задовољству свој летњи одмор.⁵⁵²

Завршну редитељску седницу одржао је Боривоје Јевтић, директор Дrame. О току седнице поднео је управи Народног позоришта следећи реферат:

"Према утврђеном споразуму са Г. Управником одржао сам у суботу, 10 јула о.г. завршну редитељску седницу са овим дневним редом:

1. Преглед рада у протеклој сезони. Извештај Директора Дrame;
2. Осврт редитеља на протеклу сезону;
3. Предлози за идућу сезону.

У првој тачци поднео сам исцрпнији реферат о раду у протеклој сезони и резултатима тога рада. Поменуо сам да је Драма дала у току сезоне 254 претставе са веома великим приходом. Захвалио сам се редитељима на успешном раду и настојањима да се ансамбл одржи, из претставе у претставу, на примерној уметничкој висини. Дао сам израза мишљењу да је ова сезона у премијерском погледу била ипак, у извесној мери, штура у поређењу са прошлом која је имала већи број премијера.

Поменуо сам да разлоге овом 'мањем' раду треба донекле свести и на повећане тешкоће око набавке потребна сценског материјала. Молио сам редитеље да дају и своју критику рада у овој сезони.

По питању репертоара нисам редитељима могао дати никаквих обавештења, пошто дефинитивна скица репертоара за идућу сезону још није завршена, а и кад буде завршена, она ће бити обнародована тек пошто прође и надлежна цензорска места. Можда ће о контурама репертоара говорити Г. Управник на заједничкој редитељској седници која се одржава последњег радног дана ове сезоне, 17 јула о.г.

На мој извештај било је више реплика, између осталих говорио је и Г. Велимир Живојиновић који је утврдио да се протекла сезона не може никако назвати штуром. Прилив публике био је врло велик, тако да сви комади који су били на репертоару нису уопште могли да буду довољно искоришћени. Он је мишљења да је прошле сезоне гомилање премијера било сувише велико и непотребно, тако да сви комади нису искоришћени у довољној мери. Треба рачунати са новом публиком данашњег Београда која често није ни видела позориште уопште. За њу се и прави репертоар, не за оних неколико хиљада које би хтеле премијеру сваких петнаест дана. Нагласио је да у великим светским центрима има позоришта која дају годишње само један комад. Ми, разуме се, нисмо у томе положају, али нам није потребно ни да гомиламо премијеру на премијеру, кад добро иде онај репертоар који се сад даје публици. Друго је питање искоришћења мога ансамбла који је преопширан за једну зграду. Он је, међутим, замишљен за две куће, па стога, треба настојати да се реши питање и друге зграде, ближе београдској периферији. Ова потреба условљена је и недостатком просторија за паралелан рад.

И остали говорници сложили су се са изводима Г. Живојиновића.

Остале примедбе редитељског колегијума односиле су се на питање вечерњих додатака за разврстано особље. Г. Управник је замољен да свим силама пожури ре-

⁵⁵² АС, НП, 4052/43.

шење овога питања које је иначе веома болно, особито у односу на неразврстано особље. Под садашњим условима разврстано особље, задужено преко главе, ради веома тешко и са нарочитим напрезањем свих својих духовних и физичких снага. Овако даље не може ићи. Стога су редитељи мишљења да пред Драмом стоје врло рђаве перспективе за идућу сезону, ако се питање разврстаног особља не реши повољно у што краћем року. Пало је мишљење да се Г. Претседнику Министарског савета упути молба са потписима разврстаног претстављачког особља и изнесе његово право стање. То је и учињено. О томе сам већ и засебно реферисао Г. Управнику.

Дискусије о репертоару није било, пошто репертоар није ни предлаган редитељском колегијуму. Мишљења сам, ипак, да за заједничку редитељску седницу треба спремити скицу репертоара, бар неке од оних комада који би ишли у току прва два до три месеца. То је потребно и стога да се преко летњег одмора спреми потребан репертоарски материјал /преписи дела, улога, нота/ како би се у идућој сезони могло одмах прићи интензивном пробном раду. Једнако је важно и питање друге зграде које би требало решити у споразуму са надлежним факторима.⁵³³

Комплетан преглед рада Народног позоришта у сезони 1942/43, са финансијским показатељима, дат је у прилогу.⁵¹

За време позоришног одмора, Јован Поповић је настојао да обезбеди још једну зграду за Народно позориште. Због тога се 30. јула 1943. у име Управе Народног позоришта обратио председнику Министарског савета Милану Недићу:

Господине претседниче,

Управа Српског народног позоришта у Београду има част поднети Вам следећу претставку:

1. октобра 1942 године, на саму почетку недавно завршене сезоне која је била отворена 1 септембра т.г. у згради на Врачару, Српско народно позориште преселило се у обновљену зграду код Споменика. Зграда на Врачару, у којој је позориште радило претходну сезону, била је уступљена немачкој оружаном сили за њене потребе /за немачко војно позориште, КДФ-бине/. Тако је позориште остало да ради само у једној згради, иако је буџетом био предвиђен рад у два зградама. Са тим и таквим тенденцијама рађен је, за време прошлог летњег одмора, и целокупан репертоарски план који је, обзиром на састав позоришног ансамбла и његов уметнички капацитет, неизоставно захтевао две куће да би у потпуности могао бити искоришћен. Најзад, и београдска позоришна публика, нарочито она са периферије, била је лишена једног чистог уметничког задовољства и оних, у данашње време толико потребних, националних и моралних потстрека које јој може дати само Српско народно позориште.

Овим решењем била је нарочито погођена Драма овога Позоришта која може, и репертоарски и уметнички, дати много већих резултата, него што их је дала у претходној сезони. Стешњена између Оперe и Бапета, с којима је морала да дели мали и неподесан простор за нормалне пробе, Драма није могла да оствари у целини свој пројектовани репертоарски план. Поред тога, она се мора да одлучи за један компромисан репертоар који није увек одговарао уметничким тенденцијама Управе, тако

⁵³³ АС, НП, 4010/43.
Видети прилог Н/5.

зграду код Споменика били унесени силом прилика и неки комади који су били мењени репертоару зграде на Врачару. Зграда код Споменика, као врховни претставник српске позоришне културе, има своје утврђене репертоарске и уметничке тенденције које се, пречишћене и саображене духу и потребама данашњице, могу и смеју само дизати, што је, бесумње, једно од првих начела у позоришној политици садашње Управе. Овако, са једном зградом у којој поред Дrame раде свакодневно и Опера и Балет, такав начелни подухват био је у извесној мери онемогућен, што несумњиво пада на штету развијања највиших српских позоришних могућности.

Потреба друге позоришне зграде условљена је, дакле, овим разлозима:

1 Репертоарском политиком данашње Управе која императивно осећа садашњи момент, везан за нову духовну преоријентацију српског народа, и у тим тенденцијама подешава свој рад;

2. Жељом да искористи до максимума све снаге свога уметничког ансамбла, драмске, оперске и балетске;

3. Духовним потребама београдске позоришне публике којој Српско народно позориште служи не само као мерило књижевног-позоришног укуса, него и као најсигурнији национални и морални потстрекивач;

4. Највишим интересима српске позоришне културе која може дати веће и боље резултате, него што их даје у овом тренутку, под материјалним и сценско-техничким условима веома тешким и сложеним; и, најзад,

5. Насушном потребом да се подигне укус и национално самопоздање најширих београдских маса.

Добијањем друге позоришне зграде у околини трга Славије, повољно би било решено, нарочито, питање Дrame овога Позоришта која би, тако, добила довољно места за редован и правилан рад у једном репертоару најширег обима.

Та друга зграда била би биоскоп 'Врачар'¹, својина Српске заједнице рада. О тој згради као веома подесној за другу кућу Српског народног позоришта реферисао сам Вам, Господине Претседниче, и умолио Вас да изволите одобрити да се она уступи Управи овог Позоришта. Како сте тада били заузети послом, Ви сте ми, Господине Претседниче, љубазно обећали да ћете то питање накнадно са мном размотрити.^{1,555}

Због кашњења изградње магацина за кулисе, Поповић је интервенисао код Министарства грађевина тако да је обезбеђен додатни кредит у износу од 4.000.000 динара.⁵⁵⁶

Сезона 1943-1944.

Репертоар Народног позоришта за 1943/44. годину био је мање амбициозан него за претходну сезону, али ипак тешко остварив. Јован Поповић се огласио у *Српској сцени* опширним написом "У новој сезони":

"На отварању треће послератне сезоне Српског народног позоришта у Београду, нека ми буде допуштено да се осврнем на извесна пребацивања која су, у прошлој сезони, чињена управи Позоришта од стране извесног дела позоришне критике или

⁵⁵⁵ АС, НП, 4357/43.

⁵⁵⁶ АС, НП, 4533/43, 5246/43.

од разних претендента на управничку фотељу и директорске фотеље, у погледу репертоара.

Немам намере да циљам ни на кога, него само да укажем на то да они који ХОЋЕ да пишу или говоре о театру МОРАЈУ писати или говорити по души и савести располажући притом и стручним знањем о позоришној уметности.

Критиковано је, на пример, постављање Стеријина *Кир Јање*, Трифковићеве *Избирачице*, Игњатовићева *Вечитог младожење*, а пожртвован рад на тим комадима називан 'сентименталним шетњама и археолошким излетима у прошлост'. Пребацивало се да се на репертоару налазе баналне комедије (*Несуђеши зетоеи*, *Оде воз*). Стављало се у грех управи да не поклања довољно или чак нимало пажње младим драмским писцима. Пребацивано је за мали број премијера.

Жеља ми је, а и дужност као шефа Куће, да на све ово пружим одговор.

Пре свега, да ли је потребно да по стоти пут поновим да је цео овај период, од овог несрећног рата наовамо, био период напорног материјалног и уметничког обнављања Куће, као и јасног и недвосмисленог упућивања Позоришта здравим правцем и у политичком погледу. Приликом отварања обновљеног дома Српског народног позоришта код Кнежева споменика, дао сам јасну слику нашег театра у тренутку када га је данашња управа преузела. 'Из поремећене равнотеже, из хаотичног репертоара, из похабаних остатака декора и гардеробе требало је извући позориште као бродоломника из разлупана државног брода, извести га на здраво тле и створити му нов живот.'

Спровођење овог задатка, међутим, захтевало је велики труд и енергију. Колико је ту било сложених проблема за решавање!

Прво у политичком погледу. Ослободити истински позориште клица прошлости, излечити радикално болести тога времена - био је свакако замашан и значајан посао у току овог периода. Зар се иначе, без савесне дезинсекције, могло помишљати на јасно одређену улогу позоришта у епоси обнове Србије? То је бар јасно свакоме ко хоће искрено да мисли и ко истински жели спас Србије и њен солидан пласман у Новој Европи.

Затим да се осврнемо на репертоарску политику у литерарном и уметничком погледу, која је, уосталом, и тежиште напада на управу.

Зар уклањање профаних комада домаћег извора не доказује да управа није сумњива укуса? Зар стављање у архиву оног јевтиног булеварског дивертисмана не потврђује то?

Можда би неко сада ставио примедбу: *А Иесуђеши зетови? А Оде воз?*

Међутим, одговор би био овај: *Несуђеши зетови* примљени су и стављени на репертоар још пре рата. Данашња управа је затекла овај комад скоро спремљен. Уклањањем комада негативне садржине са дотадањег репертоара, а налазећи се непосредно пред отварањем сезоне, управа је силом околности морала узети овај комад у комбинацију.

Пре но што се осврнем на други комад (*Оде воз*), хтео бих да учиним једну констатацију. Не треба заборавити да је наша публика одувек волела мале домаће комедије са локалним колоритом. Она се увек одушевљавала простосрдчним цртежима патријархална живота наше папанке протканим добронамерним хумором и шаренилом наших боја. На жалост, кроз две последње деценије, та се врста комада срозавала, док није својим падом чак вулгаризовала и публику.

Међутим, учинити покушај оздрављења те мале домаће комедије свакако није за осуду-

Наравно, *Оде воз* је далеко од тога да би се могао сматрати беспрекорном приповом те врсте. Наивно компонован, у драстичном тону, више но што је потребно иди карактеристично за средину или личности, комад има физиономију једног мршава Нушићева фељтона, као, уосталом, и комади свих писаца после Нушића који су створили низ анемичних 'нушићијада'. Али, нешто у том комаду, поред свих наивности и невештине, остаје, можда, чак као врлина, то је, као што рекох, простосрдачност и добронамерност без оне, типично нушићевске, криминалне карикатуре нашег човека и његова живота, која је увек само деморалисала позоришне генерације у гледалишту. Оно што смо, дакле, у комаду *Оде воз* видели, није било довољно за беспрекорну комедију те врсте, али је представљало стидљив покушај једног почетника на путу поновна оплемењивања те мале локалне комедије која, несумњиво, има право живота на сцени сваког нашег театра. Јер не треба сметнути с ума да једно професионално позориште, поред све своје едукативне линије, не може остати у укрућеном оквиру академског театра. Водећи рачуна о свим слојевима своје публике, оно мора имати репертоар широког захвата и на својој споредној сцени, 'мањешког' типа, омогућити и лакшу, ведрију атмосферу, насупротив главној сцени која не сме повредити своје литерарне тежње и која, разумљиво, треба и мора да узлеће високо.

Оде воз није био никада ни намењен Кући код Споменика. Он је био одређен за Мањез и тамо је и почето спремање овога комада. Међутим, недостатком друге сцене, он је, силом околности, пренет у велику зграду, јер се, природно, глумачки рад и рад на сценској опреми није могао тако лако да баца у кош.

Најзад, ако је реч о првим покушајима пера, онда се свакако при оцењивању мора бити врло еластичан и морају се узети сви обзир у обзир. Изгледа мало смешно да баш данашња управа мора узимати у одбрану покушаје младих (без обзира да ли су њихови покушаји дубљег литерарног замаха или се налазе на терену најлакшег рода комедије), и то од оних који су кроз цео овај период пребацивали непоклањање пажње младим драмским стварањима. Данашња управа је у неколико махова изјављивала да јој проблем домаће драме лежи на срцу, али је потребно ИМАТИ добре комаде. Ја сам давно већ у једном свом чланку рекао да би било сувишно и смешно доказивати да свака разумна позоришна управа не сматра своју репертоарску политику у потпуности оствареном, ако нема у сезони неколико видних датума који бележе приказе домаће драме. Али то морају бити ДОБРА позоришна дела. Јер развијање драмских тема без икакве оригиналности, у отсуству сваког смисла за композицију, с изразитом неумешношћу употребе драмских средстава и психолошке убедљивости значи гомилање празних реченица које делују као неукусно нагваждање.

И онда, зар није било сасвим природно да данашња управа, очекујући напоре наших младих драмских писаца, изнесе на сцену дела из наше старе драмске књижевности? Зар се оживљавање истинских вредности 'старе гарде' може назвати 'археолошким излетима у прошлости'?

Уосталом, кад те напише не би нико читао, управи Позоришта би то било савршено свеједно. Али, овако се несумњиво рађа само штета по позориште и његов рад. Ионако садашња најезда такозваних 'позоришта' по Београду која, услед рентабилности посла, ничу као печурке, квари укус публике. Ако, међутим, и критика чини овако лакомислене констатације, онда она у том дар мару који влада код позоришне публике стварајош већи хаос.

Најзад, да се осврнемо и на последњу замерку: Да је Позориште у прошлој сезони дало мали број премијера. Пре свега шта значи 'мали' број премијера? То је врло релативан појам. Уосталом, прошла сезона донела је ДЕСЕТ премијера. Та цифра свакако није за потцењивање, нарочито када се узме у обзир да је целокупан позоришни фондус изгорео, да је свака претстава, од рата наовамо, била премијера у погледу техничке опреме, а техничка опрема ни у мирно доба није била тако једноставна ствар, а камоли у ратним временима.

Зар то није довољно јасан одговор?

Уосталом, мислим да сам се исувише дуго задржао у одговору на тенденциозне нападе, на које не бих ни одговорио да није необавештене публице.

Овогодишња позоришна сезона отворена је са извесним закашњењем услед обимних техничких радова који су у унутрашњости зграде извршени у току распуста. Постављањем најмодернијих електричних инсталација, које ће омогућити и најкомпликованије светлосне ефекте, наша позорница је сада оспособљена за решавање најсложенијих сценско-техничких проблема. Усто су саграђени модерни магацини за смештај декора, гардеробе и реквизите; исто тако и низ радионица за сценску опрему.

На тај начин, ова сезона пружа широке могућности за солидно развијање рада.

Управа је саставила репертоар који садржи низ изразитих дела из наше и стране драмске књижевности.

Тако ће драма, у националном репертоару, приказати: *Догорели кров* од Боже Николајевића, снажну драму из старог Београда; затим *Урошеву женидбу* даровита српског песника Милутина Бојића. Стара српска драматика биће заступљена нашим великим комедиографом Стеријом. У потпуно новој стилизацији видећемо његову комедију *Зла жена*. Од младих нових писаца појавиће се Радивоје Станковић са *Клтом*, оштром сатиром на морал нашег предратног друштва. Средњу генерацију наше савремене драматике претстављаће, вероватно, Момчило Милошевић са новом драмом коју сада довршава и коју ће управа накнадно узети на оцену.

Од премијера из стране литературе треба на првом месту подвући Гетеа са *Фаустом* или *Ифигенијом на Тавриди*; затим Хауптмана (чију је осамдесетогодишњицу Српско народно позориште прославило, концем прошле године, премијером *Колега Крамптон*) са својом потресном драмом *Роза Бернт*; Хермана Бара са *Концертом*. Од нових немачких драмских писаца појавиће се Едгар Кан са *Вечним оковом* и Апел са *Златним бодержом* који су у Европи, током прошле сезоне, имали огромног успеха.

Ибзен ће се појавити са *Пер Гинтом* или драмом *Поход на север*.

Од античке драме видећемо Плаутове *Менехме* који су већ скоро опремљени.

Листу у драми завршава Кнут Хамсун са својом врло изразитом драмом *У канџама живота*.

У Опери ће, већ концем овог месеца, бити приказана прва премијера: *У долини Д'Албера*. А затим ће се извести *Кармен* Бизеа и Моцартов *Дон Жуан*. На програму је, даље, Волф-Ферари са *Радозналим женама* које ће се први пут појавити на београдској позорници и, најзад, Вагнер са *Холанђанином луталицом*.

Балет ће дати три премијере: *Карневал* Шумана који ће бити приказан заједно са *Балерином* и *бандитима* на музску Моцарта и *Чаробним дућаном* Росинија. Као друга премијера биће Макс Регер са *Балетском свитом*, Шпис са *Аполоном и Дафне* уз *Баханал* из Вагнерова *Танхајзера*. Домаћи балет биће заступљен *КраЂевићем* и *Мирјаном* Петра Стојановића.

За све ове премијере, које ће бити приказане на великој сцени код Кнежева споменика, утврђен је већ план рада тако да ће вероватно све бити и остварено.

Способност трупе, која је заокружена са још неколико нових ангажмана, омогућиће добру равнотежу између квалитета и квантитета рада.

Међутим, ове сезоне управа Позоришта има намеру да разграна свој рад употребом дворане Коларчева универзитета. Та сцена ће, углавном, бити намењена најмлађем глумачком нараштају, како би му се, са више система, са више пажње и више времена, могао проширити рад за развијање његова талента. Та позорница, створена не за тренутне и често врло варљиве аплаузе, не за хитан трк претрпаног репертоара, не искључиво за потребе касе, омогућиће младима, уз подршку старијих колега, истинско и темељно усавршавање њихова заната.

Исто тако ова позорница ће послужити и за покушаје нових редитељских снага. Тај проблем, који пре рата није никад нико имао 'времена' да реши, стоји још увек отворен. Међутим, данашња управа ставила је себи у задатак и решење тога проблема.

Најзад, управа жели да та сцена, ако буде било могуће, послужи и развоју наше младе домаће драме, уколико се добре ствари буду појавиле у току ове сезоне.

Споразум за отварање ове сцене већ је постигнут са управом Коларчеве задужбине и рад ће почети већ током ове јесени.

Са истим трудом управа Позоришта је приступила стварању могућности за отварање своје друге Куће на тргу Славија, која би заменила Мањеж. Ако и уколико преговори буду успешно окончани, та сцена би се отворила негде почетком пролећа.

Најзад, није неважно споменути да је управа у току прошле сезоне остварила једно значајно обећање дато на почетку те сезоне. То је успостављање већ једном правилног српског језика на сцени. Основани су лекторати и у Драми и у Опери, који ће водити строго рачуна о чистоти изговора и нагласка, правилној дикцији и солидности превода.

Дакле, после двеју сезона, као двеју етапа које су имале за задатак да изврше корените реформе једне Куће, која је годинама прелазила преко многих недостатака који су били очита препрека за солидан рад, Српско народно позориште у Београду сада улази у трећу етапу која ће, нормализовањем свих потребних услова за рад, донети, надам се свакако, успешан развој литерарне и уметничке линије у значајном опсегу.⁵⁵⁷

Поповић је 4. октобра 1943. немачкој пропаганди "Југоисток" званично послао на одобрење следећи нацрт репертоара за сезону 1943/44:

"I ДРАМА

а) СРПСКИ ПИСЦИ:

Др Божидар Николајевић: *Догорели кров*;

Момчило Милошевић: (још није предао обећану драму из савременог београдског друштва; довршава је);

Предраг [Светолик] Никачевић: *Народне судије*;

Радивоје Станковић: *Кчика*;

Милан Поповић: *На одмору*

Милутин Бојић: *Урошева женидба*

⁵⁵⁷ Српска сцена III, 1943/44. Видети и А. Радовановић - Ј. Стевановић, *Рекострукција позоришног годишњака за 1942/1943. и 1943/1944. Театрон*. 109/1999.

б) НЕМА ЧКИПИСЦИ:

Гете: *Ифигенија Тавриди*, или *Торквато Тасо*

Хауптман: *Роза Бернт*;

Едгар Кан: *Вечни оков*;

Паул Апел: *Златан бодеж*;

Херман Бар: *Концерт*.

в) ОСТАЛИ СТРАНИ ПИСЦИ:

Плаут: *Менехми*;

Ибзен: *Пер Гинт*, или *Поход на север*;

Хамсун: *У кањама живота*.

II ОПЕРА

Д'Албер: *Удолини*;

Бизе: *Кармен*;

Моцарт: *Дон Жуан*;

Волф-Ферари: *Радознале жене*;

Вагнер: *Холанђанин - луталица*.

III БАЛЕТ

Шуман: *Карневал*;

Моцарт: *Балерина и бандити*;

Респиги: *Чаробни дућан*;

Регер: *Балетска свита*;

Шпис: *Аполо и Дафне*;

Вагнер: *Танхајзер* (баханал);

Петар Стојановић: *Краљевић и Мирјана*.⁵™

У Народном позорншту, у сезони 1943/44. премијерно су изведена следећа дела:

1. "МЕНЕХМИ" - комедија; аутор: Тит Макције Плаут; режија: Владета Драгутиновић; сценографија: Миомир Денић; костимограф: Милица Бабић-Јовановић; маске и орнаменти: Владимир Загородњук; музика: Јосип Штолцер Словенски; кореограф: Нина Кирсанова; диригент: Јован Србуљ

Премијера изведена 23. XI 1943.

2. "БАХАНАЛ" - балет; аутор: Рихард Вагнер; кореограф: Милош Ристић "БАЛЕРИНА И БАНДИТИ"- балет; аутори: Волфганг А. Моцарт и Борис Романов; кореограф: Нина Кирсанова.

"КАРНЕВАЛ" - балет; аутори: Франц Шуман и Михаил Фокин; кореографија: Наташа Бошковић; диригент: Рихард Милер-Лампертс (од 1944. Даворин Жупанич).

Премијера изведена 15. XII 1943.

3. "ДОГОРЕЛИ КРОВ" - драма; аутор: Божидар Николајевић; режија: Јован Поповић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић.

Премијера изведена 3.1 1944.

4. "ЖЕНИДБА И УДАДБА"— комедија; аутор: Јован Стерија Поповић; режија: Петар Петровић; сценографија: Миомир Денић; костими: Милица Бабић-Јовановић.

Премијера изведена 18. II 1944.

5. "ИФИГЕНИЈА НА ТАУРИДИ"- драма; аутор: Јохан Волфганг Гете; режисер: Александар Верешчагин; декор: Владимир Загородњук; костими: Милица Бабић-Јовановић; музика: Олег Гребеншчиков; кореографија: Нина Кирсанова.

Премијера изведена 15. III 1944.

6. "РОМАНТИЧНЕ ДУШЕ"- романтична игра; аутор: Едмон Ростан; режија: Јуриј Ракитин; сценографија: Владимир Загородњук; костимографија: Милица Бабић-Јовановић; музика: Владимир Нолидов; диригент: Милан Бајшански.

Премијера изведена 30. III 1944.

7. "ФАНТАСТИЧНА СИМФОНИЈА" - балет; аутор: Хектор Берлиоз
"ЧАРОВНИ ДУЋАН" - балет; аутор: Ђакино Росини; режија и кореографија: Милош Ристић (по Леониду Мјасину); сценографија: Миомир Денић; костимографија: Милица Бабић-Јовановић; диригент: Војислав Илић.

Премијера изведена 8. IV 1944.⁹

Октобра 1943. године Народно позориште основало је на Коларчевом универзитету "своје аутономно позориште, драмског односно оперско-балетског карактера". Позориште је добило име "Трећа сцена Народног позоришта на Коларчеву универзитету". Између Народног позоришта и Коларчевог универзитета склопљен је посебан уговор за период од 1. новембра 1943. до 15. јула 1944. године.³⁶⁰

Поводом отварања "Треће сцене", Јован Поповић је објавио следећи чланак у *Српској сцени*:

"ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПОЗОРНИЦУ

Данашња трупа Народног позоришта у Београду представља свакако одличан глумачки ансамбл, у коме се налази и леп број несумњивих талената међу младима. Али, поред свега тога, ова трупа нема, на жалост, представника извесних 'фахова'. За репертоар Гетеа, Шилера или Шекспира било би спотицања у погледу подела улога. Младих хероја нема. Исто тако нема ни салонских љубавника. Најзад, време гази глумачки ансамбл онако исто као што гази и живот сваког појединца. Према томе, обнављање глумачке трупе, управо подизање и развијање глумачког подмлатка, услов је који се неумитно поставља, ако се жели правилан и успешан рад у позоришту.

Зато је управа Позоришта и унела у свој програм за наредну позоришну сезону отварање једне уметничке радионице на Коларчеву универзитету, у којој ће се систематски образовати добар позоришни подмладак, спремити нови радници и, надајмо се, нови уметници Народног позоришта. Кажем уметници, јер иако је тачно да школа не ствара уметнике од људи без талента, још тачније је да таленат не постаје уметник без систематског образовања у својој вештини.

Преузето од: В. Марковић, *Театри окупиране престонице...*, 472-473.

⁵⁶⁰ АС, НП, 5899/43. Видети прилог 11/28.

Основни програм рада те сцене није 'избацивање' на брзину што већег броја комада, него смишљена и сређена практична настава, солидно упућивање младих почетника у принципе глуме у циљу што бољег образовања њихова и што успешнијих резултата на сцени. Ту, на тој сцени, млади морају добити оно што је једном глумцу од преке потребе, више но ма коме другом човеку, а то је: култура говорног органа и култура тела. Колико хиљада тонова, боја и модулација познаје човечји говор! Колико и колико пута нијансе тих осећања захтевају од глумца само један једва видљиви покрет тела, руку или чак само дрхтај усана! Да би ти млади били оспособљени да на сцени остваре смишљену и израђену игру у стилу писца и дела, с пуним животом текста, са живописом времена, средине и карактера, потребан им је не само дар природе већ и вежба, велика рационална вежба, која ће омогућити да им њихова тела и њихов орган буду инструменти над којима ће они имати пуну власт, да би постигли савршенство у изражавању најдубљих и најфинијих осећања.

Међутим, тај велики пут, који развија и образује једнога глумца, не може, наравно, бити на главној сцени, јер би то, прво, ометало прави и главни рад позоришни, а друго, што се ти млади не би могли озбиљно ни развијати у дневном нервозном и претрпаном позоришном раду. Солидну и озбиљну основу свога заната млад глумачки нараштај може, према томе, добити само на једној нарочитој сцени чији је план рада упућен томе једином циљу.

Зато ће ова сцена на Коларчеву универзитету окупити све добре кандидате и омогућити им да своје способности не развијају путем самоуке импровизаторске глуме већ солидно и плански, уз помоћ позоришних инструктора. На тај начин ће се прекинути и несрећна пракса да се регрутовање глумаца врши само из броја оних који случајно, на срећу или несрећу, наиђу у позориште.

С питањем развоја глумачког подмлатка тесно је везано и решење једног од најважнијих позоришних питања, питања режије. Редитељски кадар је врло мапен, тако мален да је стварање нових редитељских снага врло акутан проблем. Разуме се, и врло тежак за решавање. Онај ко није посвећен у ток напорног и поступног развијања једног комада, од поделе улога па до уметничког оживљења пишчева дела на позорници, тешко може и да слути како је компликована улога човека који треба да буде заступник пишчев у овом деликатном послу транспозиције једног књижевног дела у позоришно дело. Каквом солидном културом, стручном спремом и критичким способностима мора располагати тај човек при постављању и тумачењу једног драмског дела! Колико знања, талента и развијених уметничких способности мора редитељ унети у инсценацију, на пример, једнога Гетеова, Молијерова или Шекспирова дела, у постављање Хауптманове реалистичке драме или Мисеова и Ростанова поетингент спреме, искуства и бујне маште треба да буде у човеку који се крије у тој скромној и скривеној улози позоришног редитеља! Не каже се узалуд да је редитељ жижа позоришна. Али треба наћи такве људе. Наравно, морам одмах да додам, да је ово идеалан тип редитеља, којих нема много и који се могу сусрести само на великим светским позорницама. Али ни просечно доброг редитеља није тако лако наћи. Једном, који је интелегентнији релативно књижевно образованији, недостаје позоришна спрема и искуство; други, можда, даровити глумац, који има лепу интуицију, оскудева у способностима за обимнији део репертоара који тражи озбиљно књижевно образовање, итд.

Међутим, практичан рад на једној експерименталној сцени пружа ипак широке могућности људима који имају књижевног образовања, песничког надахнућа, предање воље и енергије за тај посао и колико-толико позоришног знања, да се формирају временом у добре па чак и одличне редитеље - што зависи од величине талента који у себи носе.

Најзад, ова позорница би требало да послужи, ако Бог да, и развоју младе домаће драме, уколико добри драмски покушаји током сезоне буду презентирани позоришној управи. Добри, наравно, и у књижевном и у сценском погледу.

Са свом добром вољом, енергијом и свим амбицијама једног лепог и корисног рада, управа Народног позоришта ће отворити ускоро врата те нове сцене. Учиниће највише што може, учиниће најбоље што се може учинити. Али се нада да ће и београдска позоришна публика имати пуно разумевања за ова настојања, да ће подржати ову нову сцену и омогућити јој да стекне свој живот.

Зато сам и сматрао за дужност да нарочито нагласим изузетну потребу за овом новом сценом и изузетне наде које се у њу полажу.⁵⁶¹

О путу којим би требало да иде балет, у *Српском народу* објављен је чланак "За отварање српског балета", чији се аутор потписао са К.:

"У последње време опажа се у нашој средини велико интересовање за српске народне игре како код извођача, тако и код публике. Оснивање у исто време у нашој земљи неколико фолклорних балетских трупа и њихове веома успеле приредбе, указују на то да у нашем народу и у играма има веома богатог и привлачног играчког материјала и небично оригиналне и виталне балетске снаге за стварање правога српског уметничког балетског стила. Примећено је да се на свима приредбама ових фолклорних група одушевљавају српском игром подједнако и играчи и публика. То је за овакав један скроман и примитиван почетак веома значајно. Иако ове фолклорне балетске трупе не излазе из оквира једног необично лепог и симпатичног дилетантизма, јер у њима нема професионалних балетских играча, оне ипак добро раде у границама својих техничких могућности и могућности својих редитеља и кореографа, и својим остварењима припремају публику за боља и виша уметничка балетска стремљења и остварења. Српски уметнички балет је на помолу, фолклорне балетске трупе и њихови кореографи притекли су му у добри час у помоћ, да својим радом и одушевљењем истакну вредности српске игре и да за те игре пробуде интерес код наше публике. Сада долази на ред да наши композитори компоњују већа балетска дела у духу тих игара, а кореографи да те балете остварују са добро увежбаним трупима на добро опремљеним сценама.

И Српско народно позориште у Београду до сада је доста учинило за стварање српског балетског стила. Пред сам овај рат појавиле су се на сцени Народног позоришта у Београду неколико стилизованих игара на музику српских композитора, у којима су на видан начин истакнуте многе карактеристике и елементи наших народних игара. Том приликом запажено је да се кроз ту играчку стилизацију донекле захватило и у саму народну душу, иако су овде биле у питању мање сликовите игре забавног карактера.

Играчи ових малих балетских комада добро су схватили и остварили своје улоге, а публика је са одушевљењем све то прихватила инстинктивно осећајући вредност ових скромних почетака остварења српског уметничког балета. Колика је вредност тих малих балетских тачака сведочи и то што се оне и данас после две пуне године извођења налазе врло често на балетским програмима Српског народног позоришта, а публика их необично воли и радо гледа.

У остварењу ових балетских минијатура на основу наше музике налазе се клице за стварање и процват великих српских балета, чије ће садржине такође бити позајмљиване из наше прошлости, из народне књижевности и из народног живота. Велика ризница наше народне књижевности, наше историје, наше народне музике и народних игара и оби-

⁵⁶¹ *Српска сцена*, III, 1943/44. Видети и А. Радоваиовић - Ј. Стевановић, Реконструкција Годишњака Народног позоришта у Београду за сезоне 1942/43 и 1943/44, *Театрон*, 109/1999.

чаја неисцрпна је и толико разнолика и по мотивима богата, да се скоро сама намеће за такве обраде. О покушајима који су раније у овом погледу код нас учињени може се тек касније говорити када се покажу још и нова остварења, тако да се може учинити упоређење и осмотрити пређени пут.

Оснивање фолклорних трупа по нашој земљи добар је знак и добра помоћ за стварање српског балетског стила. Само уметничко вођство ових трупа мора бити поверено стручним балетским особама које добро познају наше игре и које располажу таквом способношћу да могу те игре и да стилизују и да их на један виши уметнички начин доводе у једну целину. Затим свака фолклорна група треба да има и свој подмладак састављен од дечака и девојчица између 10 и 15 година, којима би се могли давати и часови из класичног багета, што би увек добро послужило као добра основа за њихов даљи развој у народним и карактерним играма.

Из оваквог подмлатка увек би се могло издвојити све оно што је најспособније за право балетско васпитање и усавршавање по стручним балетским школама. На крају сваке године рада увек би добро било приређивати у већим центрима земље утакмице фолклорних група. У свакој фолклорној групи треба да се нађе по један стручни музичар који би тачно бележио ритмове и мелодије народних игара и давао инструкције за њихово музичко обрађивање и извођење.

Задатак професионалних балетских трупа за остварење српског балетског стила много је већи, важнији и замашнији него онај фолклорних балетских трупа. Свака професионална балетска група треба да има на првом месту једног кореографа који располаже довољном спремом и довољним познавањем свега напред изложеног, тако да може сваки постављени проблем са успехом да решава. Ти проблеми не могу бити ни мали ни лаки, јер су принципи стварања наших савремених композитора далеко од свих могућих баналности и површности. Главни је проблем добар кореограф, а из праксе се показало да балетске трупе васпитане на класичној балетској основи са једним делом карактерних играча лако схватају и савлађују техничке потребе народних балетских стилова. Потребан је само предан и солидан рад па се све може са лакоћом савладати.

Народно позориште у Београду како је раније речено до сада је са својом балетском групом доста урадило за стварање српског балетског стила.⁵²⁻²

Сезона је почела 11. октобра 1943. године *Кир Јањом*. У том тренутку Позориште је бројало 428 чланова, од којих је сталних и уговорних било 342, статиста 77, док је 9 чланова било у заробљеништву.

Током 1943. године у Народно позориште примљени су, поред осталих, Душан Миладиновић за асистента корепетитора, Богдан Бабић за корепетитора, Живојин Здравковић за члана оркестра, Милорад Мишковић за члана Балета, Мирјана Коцић за статисту Дrame, Симон Рацковић за статисту и др. Из расформираног Уметничког позоришта дошли су Бранко Јовановић, Станко Колашинац, Теја Тадић, Чедомир Вук - Војиновић, Бранка Андоновић и др.⁵³ Са Позориштем су раскинули уговор Бахрија Нури-Хацић-Куралт, Мирослава Тодоровић и Миливој Поповић Мавид.⁵⁴

У *Српској сцени* уредник Винко Витезица добио је свој саветодавни орган "- редакцијски одбор".⁵⁵

⁵² *Српски народ*, 16. 10. 1943.

⁵³ АС, НП. 3103/43, 318/43, 5901/43, 5809/43, 5229/43, 5123/43.

⁵⁴ АС, НП, 4957/43, 5035/43, 5036/43, 5170/43, 5588/43, 4978/43, 5589/43. Видети прилог П/16.

⁵⁵ АС, НП, 5475/43. Видети прилог И/27.

Управник Народног позоришта и даље је упућивао захтеве да се заробљени чланови Народног позоришта пусте, али без успеха.⁵⁶⁶

Позориште је имало свој бифе, у којем су се точила и алкохолна пића. Окупациони бифеа био је до почетка септембра 1943. Радомир Бетовић, а од тада Немања Кољић.⁵⁶⁷

Чланови Позоришта, коли су то желели, хранили су се (ручавали) у општинској мензи, Пашићева 9 (данас Нушићева). Оброк се састојао од супе (чорбе), једног варива и теста или компота, а једном недељно било је јело с месом. Цена оброка износила је 50 динара.⁵⁶⁸

Од лета 1943. године Народно позориште је имало највеће невоље с кулуком (обавезним личним радом). Око 140 чланова Позоришта (мушкараца) било је способно за кулук, а недељна квота за Позориште износила је 14 лица. У случају неизвршења обавезе, стизала су упозоравајућа писма, попут овог:

"Претседништво Министарског савета
Правно одељење
Бр. 2311
17. септембра 1943. год.
У Београду
Хитно

Народном позоришту
Београд

Приликом упућивања кулучара на рад код Немачке војне силе констатовано је, да је Народно позориште за радну седмицу 6-12 септембар 1943 послало 8 лица, а јавило се за рад само 5 лица уместо 14 лица, а за радну седмицу 13-19 септембар 1943 јавила су се само два лица, иако је Народно позоришту више пута телефонски, преко његових надлежних чиновника, саопштавано да се избегавање вршења кулучарске службе не може трпети ни под каквим изговорима.

Народно позориште има само одређивати, у смислу расписа овог Претседништва Бр.1990 од 18 августа 1943, за сваку радну седмицу 14 лица за кулучарску службу из расположивог броја својих службеника. Кад се исцрпи број свих могућих лица, треба почети поново са партијом, која је прва радила, и тако редом све док кулучарска служба буде трајала.

У саопштењу предњег, моли се Народно позориште, да изволи известити Претседништво Министарског савета, који су чиновници Народног позоришта одређени, да воде рачуна о тачном извршењу кулучарске службе, како би се, у случају потребе, против њих могле предузети законске мере.

Државни секретар
Потпис нечитак⁵⁶⁹

⁵⁶⁶ АС, НП. 7282/43.

⁵⁶⁷ АС, НП, 1939/43, 3466/43, 4724/43. Видети прилоге Н/23 и П/24.

⁵⁶⁸ АС, НП, 5806/43, 5960/43, 6460/43.

⁵⁶⁹ АС, НП. 5146/43. Видети прилог И/26.

Шта све није чинио Јован Поповић да се ова обавеза укине и омогући нормалан рад у позоришту. За готово сваког кулучара тражио је преко Пропагандног одељења "Југоисток" да буде ослобођен ове обавезе или да му се она одложи. И док је ту понекад имао разумевања, јавне берзе рада биле су неумољиве. Квота се морала испунити. Временом је дошло да правог хаоса и претила је опасност да Позориште прекине рад.⁵⁷⁰ Још када је из Председништва Министарског савета стигло обавештење да ће кулучка обавеза бити продужена и износити месец дана, Јовану Поповићу није преостало ништа друго него да се обрати Милану Недићу. У представи поднетој 8. јануара 1944, Поповић је навео:

"Претседништво Министарског савета - Правно одељење - обавестило је својим актом Бр. 3341 од 24 децембра 1943 године и Управу овога Позоришта да убудуће, тј. од 11 јануара о.г., има упућивати подручно особље на једномесечни кулучки рад и да, поред утврђенога броја кулучара, има, у исто време, одређивати и потребан број њихових заменика.

Управа овога Позоришта борила се и досад са великим тешкоћама, упућујући на кулучки рад утврђени број својих чланова из уметничког ансамбла и техничког особља. Овим новим наређењем Претседништва Министарског савета биће онемогућен сваки даљи рад овога Позоришта, које, под необично тешким условима, врши свакодневно своју узвишену националну уметничку мисију, без обзира на недељни одмор или празничке дане. О томе су Управу, колективном претставком, већ обавестили сви надчежни шефови појединих одељака овога Позоришта, скидајући са себе моралну одговорност за евентуални престанак свакога рада, који ће неизоставно изазвати слање на кулук службеника ове Куће. Рад у Позоришту компонован је тако да је сваки појединац - био он само глумач - епизодиста, или члан хора и оркестра, или мануални сценско-технички радник, толико укупчан у целину да се без њега не може замислити правилно извођење једне представе. Такве посленике није могуће заменити у једноме маху: ако је глумач или певач, он се за сваку своју улогу спрема месецима, и стога му се замена може дати тек после дужих студија његова заменика, што, природно, изазива поремећање у репертоарском плану; ако је технички радник, он је стручно квалификован за свој компликовани посао у који се уводи постепено и систематски. Поред тога, рад на позорници траје сваког дана од сама јутра до касне ноћи, а често и преко целе ноћи, ако то захтевају интереси Куће.

Све су то стварне чињенице које позоришног посленика изузимају из реда редовних чиновничких звања и намећу му најтеже дужности и одговорности које је могуће вршити само по цену највећег пожртвовања и несебичне љубави према позоришту. Огуда су, на пример, у Немачкој, позоришни људи, изузети од засебних дужности, пошто се претпоставља, с правом, да је њихов позив важан, деликатан, напоран и одговоран у толикој мери да се не може заменити или још и појачати неким другим.

Наводећи ове разлоге, Управа моли Господина Претседника Министарског савета да изволи, као осведочен пријатељ Српског народног позоришта и одличан познавалац свих тешкоћа глумачког позива, наредити својим подручним органима да чланови овога Позоришта буду убудуће ослобођени вршења кулучке дужности."⁵⁷¹

⁵⁷⁰ АС,НП, 5807/43, 6951/43.

⁵⁷¹ АС,НП, 81/44.

Тек 15. фебруара 1944. стигло је Недићево писмо, у којем се каже: "Немачки посланик, господин др Нојбахер, размотривши питање кулука државних чиновника и службеника Министарстава, изволео ми је саопштити да се чиновници и службеници Министарстава за кулук од 20. фебруара 1944. године не узимају, о чему Вас извештавам ради знања и равнања".⁵⁷²

Тако је кулучка обавеза за чланове Народног позоришта укинута, али обавезна служба рада, није као ни Национална служба за обнову Србије. У Борском руднику редовно се налазило неколико чланова Народног позоришта: Миливоје Бабин, Богдан Бабић, Коста Миљковић, Живорад Ивановић, Душан Кнежевић, Сима Манојловић, Драго Старчев, Алекса Николић, Љубомир Вујић и Живојин Ђокић. Миливоје Бабин, гардеробер, провео је у Бору пуних 8 месеци.⁵⁷³

Без обзира на све тешкоће, представе су одржаване свакодневно. И даље се играло и за немачку војску. Посебна приредба (балетско-оперско вече) припремљена је октобра 1943. за немачке рањенике у Топчидеру. Пре почетка приредбе Јован Поповић је поздравио присутне следећим речима:

"Господо,

Осећам се необично срећан што се мојим члановима, члановима Српског народног позоришта, пружио данас прилика да прикажу своју уметност пред храбрим војницима Великонемачког Рајха, који под вођством Адолфа Хитлера беспримерним пожртвовањем стварају Нову Европу, нов свет.

Да, беспримерним пожртвовањем и легендарном храброшћу стварате ви, својом крвљу и својим животима, нов свет који ће уништити бољшевичку гамад и онемогућити у тој Новој Европи даље вршљање америчких гангстера и енглеских лордова плаћених јеврејским парама.

Ново сунце, које се рађа, биће радосно поздрављено од свих паметних народа. Од моје земље такође.

Поздрављајући вас искрено, молим вас да нас примите онако како смо и ми к вама дошли. А то значи: пријатељски и од срца. Живели!"⁵⁷⁴

После савезничког бомбардовања Ниша, 20. октобра 1943. године, издата су разна наређења и упутства, посебно у вези са предузимањем мера у случају сигнала за узбуну и нападе из ваздуха у току представе. Такође је смањен интензитет осветљења зграде, а на прозорска стакла стављен плави пак-папир. Формирана је посебна дежурна екипа. Просторије бифеа биле су предвиђене као склониште за публику.⁵⁷⁵

У тим тешким и суровим данима изгледа да је најтеже било одржати дисциплину. Не само у Народног позоришту, већ било где. Пијанство и коцка били

570

АС, НП, 934/44.

АС, НП, 4147/43, 318/44, 1372/44. Прве групе обвезника за Бор отпремљене су априла 1943. године.

574 *Српска сцена*, бр. 1-2, 1-16. 10. 1943. Видети и В. Марковић, *Театри окупирани престонице*, Београд, 1998, 266.

75 АС, НП, 2785/43, 5910/43, 6023/43, 6855/43, 6902/43, 1656/44, 2074/44, 2076/44, 2144/44. Видети прилог Н/25.

су два највећа порока. Председник Министарског савета и министар унутрашњих послова, армијски ђенерал Милан Недић покушао је да циркуларном наредбом од 22. децембра 1943. године побољша ситуацију."⁶ Што се Народног позоришта тиче, у томе сигурно није успео.

Дана 1. јануара 1944. године Народно позориште имало је 424 члана. Неки уговорни чланови, као Жарко Цвејић и Миливоје Живановић, у жељи да издејствују повећање плате, поднели су отказе, али су се предомислили и условно их повукли.⁵ Чланови Радио оркестра вратили су се у Народно позориште. Било их је 46. Сви су потписали уговоре и постали контрактуални чланови оперског оркестра, са платом од 6.000-7.800 динара.⁵⁷⁸

Почетком новембра 1943. одпучено је да Милош Ристић, првак Балета, поред свог редовног посла, врши и дужност заменика шефа Балета, кореографа и редигеља Балета.⁵⁷⁹ Ристић је ове дужности званично преузео тек 29. јуна 1944, на основу решења Председништва Министарског савета.⁵⁵ Претходно је имао сукоб с Наташом Бошковић, која је сматрала да ју је Ристић покراо режирајући *Танхојзера*, а њену режију *Карневача* "безобзирно изменио".³⁸¹ Бошковићева је убрзо раскинула уговор с Народним позориштем, што је узалуд покушала да спречи Нина Кирсанова, упозоравајући да "можемо остати и без Н. Бошковић и Ристића".⁵⁸²

Међу оперским певачима било је оних који су напросто уцењивали Народно позориште. Тако је Крста Ивић као услов за склапање уговора с Позориштем тражио плату од 12.000 динара месечно и да буде ослобођен свих државних и других такса. Уговор није склопио, али је за свако гостовање у Народном позоришту узимао између 5 и непуних 8 хиљада динара по представи. На крају је склопио споразум с Народним позориштем за стално гостовање за период од 1. априла до 31. децембра 1944, с тим да му Позориште гарантује најмање 4 представе месечно, уз накнаду од 7860 дин. по представи. Уколико се оперске представе не би одржавале, а то се често догађало после бомбардовања априла 1944, надокнада је исплаћивана у пуном износу.⁵⁸³

Исти случај је био и са Зденком Зиковом.⁵⁸⁴

Споразум с Народним позориштем о сталном гостовању склопио је и Станоје Јанковић за период од 1. јула до 31. децембра 1944.⁵⁸⁵

⁵⁷⁶ АС, Г-3,1У-470/44. Видети прилоге 1/5 и 1/6.

⁵⁷⁷ АС.НП, 59/44, 411/44.

⁵⁷⁸ АС, НП, 5/44.

⁵⁷⁹ АС, НП, 6089/43.

⁵⁸⁰ АС, НП, 2782/44.

⁵⁸¹ АС,НП, 2211/44.

Исто.

⁵⁸³ АС, НП, 2428/44.

⁵⁸⁴ АС, НП, 2429/44.

⁵⁸⁵ АС, НП. 2434/44.

Службу у Народном позоришту прекинула је 1. јануара 1944. године Злата Ђунђенац, која је остала у Бечу,⁵⁸⁶ а међу гостима у оперским представама појављују се Инка Ђукић-Влатковић, Јоланда Павлин и Нада Штерић и Немап Хајнрих Хајдер.⁵⁸⁷

У Народном позориште је за волонтера Дrame примљена ЈБиљана Крстић, након што је завршила четворогодишње студије на Позоришном одсеку Музичке академије у Београду.⁵⁸⁸ Волонтери Дrame већ су били Станко Хрњак, Душанка Савковић и Косара Марковић.⁵⁸

Почетком априла 1944. Живојин Петровић је поднео оставку на место лектора Народного позоришта и уредника *Српске сцене* што је управник Народного позоришта Јован Поповић, без конкретног образложења, изнео неповерење према његовом раду.⁵⁹⁰

Чланови Народного позоришта и даље су гостовали у другим позорипгима или на приредбама, као и Београдској радио-станици. Фран Новаковић гостовао је у "Србозару", Ирена Јовановић и Миливоје Живановић у Дунавском народном позоришту, Владета Драгутиновић и Радивоје Крстић у Нишком, Жанка Стокић у "Централи за хумор" итд.⁵⁹¹ Велики број чланова Народного позоришта учествовао је и на хуманитарним приредбама Црвеног крста и вечерима српске љубавне и мисаоне лирике.⁵⁹

Међу бројним учесницима у емисијама Радио-Београда били су: Теодора Арсенивић, Кирил Дијевски, Дивна Радић и Олга Спиридоновић,⁵⁹ а у "Шареним поподневима" Жанка Стокић, Бранко Јовановић, Мирко Милисављевић, Богдан Воркапић, Злата Ђунђенац-Гавела и др.³⁹⁴

⁵⁸⁶ АС, НП, 135/44.

⁵⁸⁷ АС, НП, 6473, 6619, 6829, 6984/43; 3520/44.

⁵⁸⁸ АС, НП, 6549/43; 508,1831/44. У окупационом периоду на Позоришном одсеку Музичке академије студирало је близу 100 полазника. Поред Љиљане Крстић, међу њима су били: Миливоје - Мића Томић, Михаило - Бата Паскаљевић, Радос Новаковић, Софија - Соја Јовановић, Мира Милићевић (касније Траиловић), Александар Јешић, Нада Касапић, Мирко Почуча, Нада и Зора Дeполо, Братислав Миладиновић, Вујица Брковић, Манојло Глушчевић, Драгослав Андрић, Александар и Миодраг Огњановић, Мирослав Митровић, Боривоје Ханауска, Душан - Крцун Ђорђевић, Александар Стојковић, Милан Срdoc, Мирјана Кошић, Добрила Матић, Јубица Ковић и др. Глуму им је у почетку предавао Јурије Ракитин, затим Страхиња Петровић, а остале предмете професори Петар Коњовић, Винко Витезица, Милош Московљевић, Сретен Марић и др. У Музичком одсеку, поред бројних студената, поменућемо Душана Сковрана, касније познатог диригента, музичког писца и професора Музичке академије у Београду. По сећању Љиљане Крстић, "Академија је била просто уточиште, азил..."

- АС, Г-210, Ф. 9; Н. Ж. Мајсторовић. *Добитници Добричиног прстена*, Београд, 2006, 103. Видети прилог ХУ1/1.

⁵⁸⁹ АС, НП, 1210, 5549 и 5904/43.

⁵⁹⁰ АС, НП, 2079/44.

⁵⁹¹ АС, НП, 1687/44, 1853/44, 1088/44, 536/44, 1771/44.

⁵⁹² АС, НП, 1808/44, 873/44, 1960/44.

⁵⁹³ АС, НП, 1135, 1606/43; 240, 2626/44.

⁵⁹⁴ АС, НП, 70, 72, 3462, 3538/43; 1469, 1470, 1480/44; *Коло*, 12. 2. 1944.

Од јуна 1943. године, уместо Рајнтгена, као шеф београдске радио-станице потписивао се др Шлосман (бсћ1озтапп).⁵⁹⁵ После његовог доласка, месечна надокнада за услуге радио-оркестра Народном позоришту повећана је са 150 на 300 хиљада динара. Након извесног времена, тачније 1. јануара 1944, комплетан радио-оркестар од 46 чланова враћен је Народном позоришту.⁵⁹⁷

Немци су организовали велико "Шарено поподне" 24. и 25. септембра 1943. за своју војску, а 26. септембра за Београђане. Између осталих, гостовале су филмске звезде Маргит Само и Урсула Дајнерт", које су на јуриш освојиле београдску публику", прва својим "лепим звучним алтом који се јзетко чује", а друга "својом оригиналном интерпретацијом шпанских игара".³

У Београду су, посебно у оквиру тзв. музичких недеља, гостовали један од најпознатих немачких виолиниста проф. Вилхелм Штрос, челиста Рудолф Мецмахер, бас-баритон Хајнес Вили, тенор Ханц Мартен, сопран Ерика Рокита, алт Дорис Винклер, пијанисти Ерик Тен-Берг и Рудолф Виле, диригент Хелмут Церник, проф. Ханц Вајсбаух, композитор Херман Ројтер и многи други. Београд су походили и словачки, мађарски, румунски и бугарски уметници Тибор де Макула, Марија Влкова, Тања Панчева, Донка Куртева, проф. Владимир Абрамов и др. Гостовала је и популарна филмска глумица Зара Ландер и један од најпознатијих немачких песника Херберт Менцел.⁵⁹⁹

Гостовања су настављена и 1944. године, чак и после априлског бомбардовања Београда. Долазили су књижевник Херман Герст, композитор Фридрих Шредер, пијанисткиња Хилда Конецки, оперетска дива Лици Вандмилер, глумац и филмски редитељ Фолкер фон Коланде, глумица Шарлота Длуде, певач Ервин Боз, играчица Розе Карнал и многи други.

Проблеми у вези са издавањем позоришног инвентара и даље су били актуелни. Одлучено је да се за сваку посуђену ствар врши наплата од свих и свакога. Кад ни то није донело жељене резултате, будући да је инвентар рапидно упропаштаван, од Председништва Министарског савета захтевано је да донесе наредбу о забрани издавања позоришног инвентара било коме.⁶⁰⁰ У марту 1944. дошло је до конфликта због невраћених ствари и са КДФ Бином. Оно што је посебно интересантно је да се та бина сада звала Руска КДФ Бина (Ки5515сће КсЈЕ РгопЉићпе) и да се на њеном челу налазио Александар Черепов, који је раније био редитељ Моравског народног позоришта у Нишу. Посуђиване су, поред осталог, руске националне ношње и војне униформе. Вероватно су играна и нека руска дела за немачку војску.⁶⁰¹

Зграда и остале инвентарске ствари биле су осигуране и за 1944. годину. Њихова укупна вредност процењена је на 130.300.000 динара.⁶⁰²

⁵⁹⁵ АС, НП, 3646, 3761, 5370/43.

⁵⁹⁶ АС, НП, 5831/43.

⁵⁹⁷ АС, НП, 5/44.

Српски народ, 2. 10. 1943.

⁵⁹⁹ *Сепски народ*, 20. 3, 25. 9, 2. 10. и 9. 10. 1943.

⁶⁰⁰ АС, НП, 1923/43; 92, 1067, 1160, 1268, 1448, 1495 и 1606/44.

⁶⁰¹ АС, НП, 1449/44, 1774/44.

⁶⁰² АС, НП, 1056/44.

Крајем марта 1944. завршени су послови на инсталацијама ефекта грмљавине и ветра на позорници. Фирми "Инж. Кек", која је изводила радове, хребало је исплатити суму од 350.000 динара.⁶⁰³

А онда је загрмело над Београдом. Савезнички авиони обрушили су се на престоницу. Зграда Народног позоришта овог пута није погођена, али многе друге јесу. Међу погинулима се нашао и др Ерих Хецел, који се као Јеврејин све до тог кобног 16. априла 1944. успешно крио код пријатеља.⁶⁰⁴ Погинуо је и Андреј Мирославски, члан Оперског хора, један од ретких који је успео да побегне из немачког заробљеништва. Погинуо је с дететом у наручју.⁶⁰⁵

Народно позориште обуставило је рад. Први наредни документи су од 26. априла 1944. године. Чланови Позоришта масовно су тражили боловања или одсуства. Свима се излазило у сусрет. Јован Поповић тражио је одобрење за набавку стакла за застакљивање прозора на позоришној згради која су разбијена приликом бомбардовања Београда.⁶⁰⁶ Обратио се и Драгом Јовановићу за помоћ пострадалима чланству, а на крају и војном заповеднику Србије, не пропуштајући ни том приликом да истакне да Народно позориште изводи представе и за немачку војну силу.⁶⁰⁷ Првак Опере Слободан Малбашки није више долазио у Позориште. Укључио се у НОП. Као борац Првог посавског батаљона погинуо је у Срему, у селу Прогар, 23. јула 1944. године.⁶⁰⁸

Чланови управе Народног позоришта били су свесни да се у затвореном простору више није смело играти. Тражио се погодан простор за летњу позорницу. Одлучено је да то буде парк на углу Кајмакчаланске 66 и Брегалничке 3-5, власништво Грете Минх. Тај простор је реквириран 12. маја 1944, али је власница добила одговарајућу надокнаду.⁶⁰⁹ Истога дана Јован Поповић писао је Драгом Јовановићу, изванредном владином комесару и председнику општине града Београда:

"Част ми је, господине Претседниче, обратити Вам се следећом молбом: да у вези Ваше већ усмене сагласности изволите издати потребна наређења да се Народном позоришту за отварање летње позорнице у Кајмакчаланској ул. бр. 66 стави на расположење следеће:

1. Да г. инж. Крстић, шеф отсека паркова ОГБ, додели неколико баштована који ће извршити пресађивање дрвећа у парку где се отвара летња позорница Српског народног позоришта.

⁶⁰³ АС, НП, 1901/44.

⁶⁰⁴ Б. Мајданац, *Академско позориште у Београду 1922-1944*, прилози и сећања *Моје Академско*, приредио М. Тодоровић Ера, Београд, 2003, 43-78; О. Марковић, *Српско народно позориште у Београду у периоду немачке окупације 1941—1944*, *Театрон*, 84-86, Београд, 1994, 132-140.

⁶⁰⁵ АС, НП, 2507/44.

⁶⁰⁶ АС.НП, 2413/44.

⁶⁰⁷ АС, НП, 2395/44, 2661/44.

Музичка енциклопедија, Загреб, 1958, књ. 2, 147. Малбашки је последњу плату (за април) примио крајем марта 1944. У платним списковима за наредна два месеца, уместо његовог потписа пише "депозит". Плате у Народном позоришту примане су унапред. - АС, НП, Платни спискови за 1944. годину, Ф 63. У Музичкој енциклопедији је забележено да је Малбашки прогоњен због антифашистичког деловања.

⁶⁰⁹ АС, НП, 2377/44, 2432/44.

2. Да Техничка дирекција ОГБ изда на послугу Народном позоришту 80 лопата, 20 пијука и 20 колица којима ће позоришно особље извршити грубе радове око зидања позорнице.

3. Да се Народном позоришту стави на расположење следећи материјал: 5000 ком. цигала, 6 куб. мет. песка, 2 куб. мет. шодера и 5000 ком. црепа.

4. Да се са летње позорнице на Калемегдану изврши пренос клупа у Кајмакчаланску ул. бр. 66.

5. Да се свакодневно особљу Народног позоришта запосленом на изградњи позорнице издаје 150 obroka из Општинских ресторана.

У нади да ћете изићи у сусрет и овој молби Српског народног позоришта, молим Вас, господине Председниче, да и овом приликом изволите примити изразе мога особито поштовања."⁶¹⁰

Целокупно мушко чланство Народног позоришта од 18 до 50 година обавезано је наредбом од 12. маја 1944. да изводи све грубе земљане радове на изградњи летње позорнице у Брегалничкој (Кајмакчаланској) улици. Радно време трајало је од 7 до 12 часова.⁶¹¹

Пробе су већ биле почеле, а велики број чланова Народног позоришта још увек је био одсутан. У Окружници од 12. маја 1944. налази се 40 имена оних који су упозорени због недоласка на пробе.

"ОКРУЖНИЦА

Пошто су у Позоришту већ почеле пробе, а ускоро ће почети и претставе, то се скреће пажња доле именованима члановима, да уколико не буду долазили на пробе, неће примити плату за следећи месец.

ХОР

Јовановић Будимка
Гете Олга
Гемел Зинаида
Молкуц Петар
Димитријевић Драги
Јелесин Станко
Милошевић Бранислав
Воркапић Богдан
Беговић Сима
Мишић Петар
Марчетић Димитрије
Николић Драгољуб
Анастасијевић Анастас
Андрес Софија
Ђорђевић Мирослава
Јуришић Милица

БАЛЕТ

Аранђеловић Нада
Торбица Смиља
Мишковић Милорад
Милошевић Радомир
Црњански Стефанија
Миливојевић Милица
Језершек Тилка
Нидербахер Рут
Костић Вера
Булат Мирјана
Доброхотов Александар
Руњанин Вукашин
Драгутиновић Иванка

ОРКЕСТАР

Николић Јелисавета

⁶¹⁰ АС, НП, 2378/44.

⁶¹¹ АС, НП, 2381/44.

Марковић Надежда
Крнетић Петар
Ивановић Живорад
Манојловић Сима
Аврамовић Мирослав
Поповић Владимир
Јаблочков Михајло
Добресков Радислав

Грачанин Ненад
Јерemiћ Петар

Ово наређење важи за све оне чланове који не буду долазили на пробе.⁶¹²

Многи су и даље ишли на боловање, а неки су га и продужавали. Тако Милорад Душановић, члан Дrame, у молби уз коју је приложио лекарско уверење позоришног лекара, каже: "...Моја физичка кондиција услед растројства нерава таква је да нисам у стању ни подићи ашов".⁶¹¹

Са Миливојем Живановићем случај је био нешто другачији. Он је 15. маја 1944. године послао поштом уверење Пожаревачке државне болнице да је добио два месеца боловања. Јован Поповић му је одговорио да мора да тражи комисијски лекарски преглед Опште државне болнице у Београду.⁶¹¹

Пошто се Живановић није појављивао, Јован Поповић му је 5. јула 1944, преко начелника Среза рамског у Великом Градишту, поручио да су му одобрена два месеца боловања од председника Министарског савета Милана Неђића, али су и она истекла, па је дужан да се одмах јави на посао.⁶¹³ Живановић се поново оглушио. Разлог је обелодањен много касније, а и ми га нећемо одмах саопштавати.

Прва представа на летњој позорници у Брегалничкој 5 изведена је 29. јуна. Опет се кренуло с *Ћидом*. Са калемегданске позорнице пребачено је 200 клупа.⁶¹⁶ Следећег дана играна је *Зона Замфирова*, а 1. јула изведена је и прва балетска представа на отвореном *Кавалерија Рустикана* и *Балетски дивертисман*. У Народно позориште вратио се Александар Цветковић.⁶¹⁷

Поједини чланови Народног позоришта тешко су се навикавали да играју на отвореном. Неки, као нпр. Марко Маринковић, одбили су да играју иако су долазили на пробе.⁶¹⁸ О томе сведочи следећи реферат директора Дrame Боривоја Јевтића, од 3. августа 1944. године:

"Пошто се јуче, у среду 2 о.м. играо у Брегалничкој улици 'ЋИДО', већи део ансамбла, који игра у 'УОБРАЖЕНОМ БОЛЕСНИКУ', није могао присуствовати проби ове комедије. Г. Драгутиновић, заменик редитеља 'УОБРАЖЕНОГ БОЛЕСНИКА',

⁶¹² АС, НП, 2380/44.

⁶¹³ АС, НП, 2554/44.

⁶¹⁴ АС, НП, 2409/44.

⁶¹³ АС, НП, 2806/44.

⁶¹⁶ АС, НП, 2604/44.

⁶¹⁷ АС, НП, 3166/44, 3245/44.

⁶¹⁸ АС, НП, 3294/44.

држао је ипак пробу са оним члановима који су били присутни, у првом реду са г. Цветковићем и гђом Вером Петрић.

Ни данашња проба 'УОБРАЖЕНОГ БОЛЕСНИКА' није се могла одржати, пошто су сирене навестиле опасност. Присутни чланови напустили су Позориште да би се заштитили у склоништима.

Према томе, ни у понедеоник, 7 о.м. не би се могла одржати претстава 'УОБРАЖЕНОГ БОЛЕСНИКА'. Стога предлажем да се овај комад, већ стављен на репертоар и јавно објављен, замени комадом 'УЛИЧНИ СВИРАЧИ'. Иако се г. Страхина Петровић јавио на дужност, као што реферишем Управи у другом акту, сматрам да Стеријину комедију не бисмо могли ставити на репертоар већ у понедеоник, пошто претходно треба рашчистити питање Кир-Диме. Носилац ове улоге г. Марко Маринковић изјавио ми је да он ову улогу не може никако тумачити на сцени у Брегалничкој улици, пошто би се тамо убио сваки њен уметнички ефект. Надам се, међутим, да ће се питање г. Марка Маринковића рашчистити до понедеоника, 7 о.м.

Пошто је г. Воја Јовановић одбио да игра улогу Бералда у 'УОБРАЖЕНОМ БОЛЕСНИКУ', предлажем да ову улогу прими г. Божидар Дрнић, који у досадашњем репертоару на Брегалничкој сцени није био уопште запошљен, па је могао да одмори своје живце. Молим г. Управника да по питању г. Дрнића донесе хитну одлуку, како би г. Дрнић могао присуствовати проби 'УОБРАЖЕНОГ БОЛЕСНИКА', која је заказана за суботу, 5. о.м.⁶¹⁹

Упркос специфичним околностима у којима се играло, представе су биле добро посећене. Гледалиште је имало простора за око 1.000 посетилаца. Цене улазница кретале су се од 80 до 150 динара/

Током августа 1944. Немци су својим позоришним и другим ансамблима прво забранили све приредбе које нису имале карактер рата, а затим су и чланове тих трупа упутили на фронт. Позориште "Крафт дурх Фројде" такође је прекинуло рад.⁶²

Почетком августа 1944. Народно позориште је имало 392 члана. У Драми их је било 52, Опери 203, Техничком одсеку 123 и Управи 14.⁶²²

Позоришни одмор започео је 4. септембра и требало је да траје до 4. октобра 1944. године.⁶²¹ Донето је решење да Стеван Христић, директор Опере, врши дужност управника Народног позоришта од 8. септембра до 4. октобра 1944. године.⁶ Христић је покушао да избегне ову дужност, правдајући се да је незаинтересован, али је ипак званично потписао решење 26. септембра 1944. године.⁶²⁵

Крај септембра наговештавао је бурне догађаје. Оцењујући ситуацију веома неповољном, контрактуални чланови Народног позоришта почели су да раскидају уговоре. Уредна исплата никоме није била гарантована, а ни управник позоришта Јован Поповић није био ту.⁶²⁶

^{6,9} АС, НП, 3166/44.

АС, НП, 3281/44.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 307.

⁶²² АС, НП, 3227/44.

⁶²³ АС, НП, 3543/44.

⁶²⁴ АС, НП, 3661/44, 3679/44.

⁶²⁵ АС, НП, 3720/44.

⁶²⁶ АС, НП. 3754/44, 3755/44. 3758/44.

У међувремену, Стеван Хрстић је покушао да врати Народном позоришту зграду "Мањез" са свим стварима пошто је позориште КДФ било ликвидирано. У општем метежу, 9. октобра 1944, Миомир Денић послао је управи Народног позоришта следеће обавештење:

"Извештавам Управу да ме је данас поподне обавестио кочијаш позоришта Харновић Заир да су му у подне између 12 и 13 часова пред кафаном 'Сложна браћа' у РБегошевој улици наоружани припадници Српског добровољачког корпуса реквирирали велика позоришна кола са коњима и амовима не оставивши никакву потврду. Кочијаш је изјавио да је присутан био и Драгољуб Живановић декоратер позоришта.

Господин управник који је о горњему обавештен од кочијаша позоришта предузео је, као и ја, кораке код Команде корпуса који нису довели до жељеног резултата.

У исто време позоришни кочијаш ме је обавестио да су му припадници истих одреда на дан 7 о.м. реквирирали из ковачнице мала позоришна кола која су се налазила на оправци.

Извештавам Управу да тога дана није од мене позоришни кочијаш добио никакав налог нити одобрење за возњу."⁶²⁸

Борбе за Београд биле су на прагу. Сезона 1944/45. није започела.⁶²⁹

Уметничко позориште у Београду

Ово веома успешно и омиљено позориште Београђана прекинуло је рад 31. јануара 1943. године одлуком немачких власти, о чему је већ било речи. Важно је помена да је приликом гостовања у Шапцу, од краја октобра до краја новембра 1942. Године, извело 30 представа, да је радило и током децембра 1942, а у јануару 1943. извело је чак 39 представа.⁶¹⁰ Велики број чланова Уметничког позоришта прешао је у Народно позориште у Београду.

Моравско народно позориште у Нишу

Према прописаној Уредби о обласним позориштима, репертоар је морао бити подешаван према националним и уметничким задацима позоришта под окупацијом: неговање српског духа и српске драме. Упркос таквим тежњама, није било довољно комада који би помогли да се такав дух одржи и развија кроз репертоар у позориштима. Тако су у Позоришту у Нишу од страних комада извођени: *Супруга Јаноша Бокаја*, *Каријера писарчића Винцига Вилхелма Лихтенберга*, *Посао је посао* Октава Бирбоа, *Хоћу да будем председник* Виктора Ефтимиа; од класичних: *Менехми* Плаута и *Тартиф* Молијера; од домаћих: *Избирачица* Косте Трифковића, *Два гванцика* и *Подвача* М. Глишића, *Зона Замфирова* Стевана Сремца - Симе Бунића, *Девојачка клетва* Љубинка Петровића, *Зулејка* Михаила Димића, посрбљени *Сеоски лола* Тота - Дескашева, *Ћидо* Веселиновића - Брзака, *Растко Немањић* Нушића, *Ка-*

⁶²⁷ АС, НП, 3680/44.

⁶²⁸ АС, НП, 3847/44.

Како је синтетички гледано, протекла сезона 1943/44. Видети прилог П/5. В. Марковић. *Театри окупирани престонице...*, 270.

плар Мишоје - Б. Нушића, *Когитана*, *Несуђени зетови* и *Врачара Божана* Славомира Настасијевића, *Добош пред кућом*, према Ј. Веселиновићу, Синише Равасија.⁶¹

Ново време опширно је писало о представи *Коштана*, приређеној у корист Зимске помоћи. Режирао је Јосиф Срдановић, а насловну улогу тумачила је Злата Стојчевић, првакиња позоришта, "најбоља послератна Коштана". Улогу Миткета играо је Драгутин Тодић, за кога се каже да је дао неколико ванредно успешних сцена. Похвално се говорило и о улози Хаџи Томе, коју је одиграо Бранко Ђорђевић.⁶²

У оквиру Нишког позоришта и даље је радило Академско позориште, које је с времена на време и самостално излазило пред публику.⁶³

Моравско народно позориште приређивало је два пута недељно специјалне представе за ђаке, а сваке недеље играло је за сеоску школску омладину из околине Ниша. Једном недељно (сваког четвртка) одржаване су представе за раднике, а током сезоне и у корист заробљеника, сиротиње, избеглица и ђачких трпеза. У сезони 1942/43, према подацима из штампе дато је више од 40 добротворних представа, са оствареним приходом од 500.000 динара."⁶⁴

Нишко позориште расписало је с пролећа 1943. године конкурс међу школском омладином "за израду темата чији је циљ да развије смисао и љубав школске омладине за српску поезију, српску културу и уметност". Конкурс су финансијски подржали Милан Недић, Велибор Јонић, нишки окружни начелник Чедомир Младеновић и управа Нишког позоришта. Најбољи радови су награђени на Видовдан 1943. године.⁶⁵

Током јула 1943. године Нишко позориште поново је гостовало у селима, овога пута у житковачком крају. У *Српском народу* о томе је објављен напис под насловом "Позоришни фестивал под отвореним небом - Моравско народно позориште у народу":

"Летњи недељни дан. Сеоским друмовима према Житковцу иду поворке сељака и сељанки. Чили и раздрагани сеоски младићи накривљених шајкача и једре насмејане девојке шеретски се задиркују. Стари домаћини са својим смежураним домаћницама и голуждравим унучићима поседали у кола: кокетне двоколице неспретна пословна волујска кола и лака кола са коњском заирегом котрљају се сеоским друмовима.

Оживела плодородна равница Поморавља. Све се дигло на ноге и жури се ка Житковцу, у чијој је непосредној близини велико село Прџиловица. А ту, у Прџиловици, заказана је претстава Моравског народног позоришта из Ниша. Јер ово позориште, први пут уопште од како постоји позориште у Србији, приређује позоришне

⁶² Б. Стојковић, *Нишко позориште 1918-1944*, *Театрон* 30-32, 133.

Ново време, 7. 2. 1943.

⁶³³ *Ново време*, 15. 10. 1943.

⁶³⁴ *Ново време*, 15. 10. 1943.

³⁵ *Српски народ*, 3. 7. 1943.

етставе по селима, под отвореним небом, не жалећи ни труд ни жртве да допринесе дизању и јачању српског националног духа и српске националне мисли.

Пo Јати се свет са свих страна Моравског среза. Они из Житковца и Прћиловице еђ су се окупили на пространој ливади код Домаћичке школе. Ту ће бити претстава. Зато они из Тешнице, Лужана, Нозрина, Моравца, Трњана и Кормана журе да заузму места што ближе позорници.

Глумци, музика, фолклорна група и техничари допутовали су још јутрос возом из Ниша. Сада се претстава већ припрема. Групе сваким часом пристижу и попуњавају велику ливаду. А она као наручена за велике претставе, са благим амфитеатралним нагибом. У дну вредни техничари позоришта очас су спретно направили позорницу под отвореним небом, над којом се сада вије велика српска тробојка.

Претстава ће почети у 10 часова пре подне. До тог времена огромна ливада прекриљена је светом. Никада досад у Србији није толико света одједном гледало позоришну претставу. Ево, овде има преко шест хиљада душа, шест хиљада српских сељака: старца, људи, жена, деце. Многи од њих први пут у животу видеће претставу великог градског позоришта. Они то и не крију, као што не крију ни своју искрену радост што ће видети право српско позориште, са српским глумцима, српском музиком и српским комадом, што ће видети српску народну игру и чути српску народну песму.

Многи су нестрпљиви и радознали а међу њима највише школска деца која су дошла са својим учитељима.

- А шта ће да нам претстављају? - пита једна девојчица.

Питање се понавља са неколико страна. Учитељ објашњава:

- Приказаће нам позоришни комад који се зове 'Добош пред кућом'. Тај комад је написао један млад Србин из Чачка, Синиша Раваси. Он је глумац и он ће такође играти у комаду. Сем тога приказаће нам нашу српску шру, српско коло, и нашу српску песму и свирку.

Жагор престаје када пред ову кротку и присну публику излази управник позоришта. Разговетно и јасно, простим народним изразима, он у кратким потезима објашњава сељацима главне мисли комада.

- Браћо Моравци - каже им он - пошто сте ви подалеко од нас, ми не можемо да вас позовемо да гледате српску претставу у нашем позоришту у Нишу. Зато смо ми дошли овде, до вас.

Затим он говори о српској народној игри и о српској народној песми, говори топло и осећајно о неизмерном благу што се крије у народној души и шикне у уметнички израз кроз покрет и звук...

Последње речи управника стапају се са дивним звуцима народне музике.

То наступа фолклорна група! Она фолклорна група која је задивила и освојила цео Београд својом складном игром и песмом, она фолклорна група која је у последње време обновила читав култ према народној уметности, она фолклорна група у којој средњошколски омладинци и омладинке из Ниша, са жаром и неизрецивом љубављу пониру у душу и дух српскога народа, да одатле извуку најблиставије кристале народне уметности покрета и звука.

...Вије се лепршава српско коло. Раздрагано подврискују чили момци и смерне девојке. Вијоре свилене мараме и везене кошуље из свих крајева Српства. Шарени склад цветне народне ношње, игре, песме и свирке дочарава оно што је од искона српско, оно што је наше, драго, присно и вољено, оно што је ту, у срцу српском, - али што је нажалост покашго било успавано и замагљено.

А ево, сада се буди и осветљава. Зато чудним озарењем блеште препланула сељачка лица, зато из жмиркавих сузних очију врцају варнице откровења. И, уз блиставу сузу и блажени осмех, тврде жуљевите ратарске руке склапају се и тапшу. Српски сељак Поморавља поздравља обнову српског духа...

Сада ће се приказати позоришни комад и зато управник позоришта објашњава - Приказаћемо вам комад у коме ћете видети сеоски живот онакав какав он заиста јесте. Видећете како напредни и паметни сеоски омладинци хоће да оснују земљорадничку задругу у своме селу. Али то никако не иде у рачун сеоском зеленашу и шићарџији и зато он разним подвалама, лажном меницом и подметањем крађе новца хоће да спречи да се задруга оснује. Али, браћо, правда и поштење увек побеђују и зато сеоски напредни млади људи на крају успевају да оснују своју задругу.

- А ви сами знате - вели он даље - да код нас постоје задруге и оне су од увек постојале. Тако имате породичну или кућну задругу, па одатле сеоску задругу. Због тога и цела наша земља је једна велика задруга...

Комад почиње. Шест хиљада пари очију нетремице гледају сцене и са живом пажњом прате догађаје на позорници. Ова позоришна публика уживљава се у догађаје на позорници као да учествује у стварним животним збивањима. Она уздише, очајава и јеца, она се радује, смеје се и кличе. Када грбава накарада, сеоски зеленаш тренутно успева са својим интригама, овај поштени радни свет се буни, грди и протестује као да пред собом има стварне догађаје.

Између сваког чина појављује се управник и даје пријатељска објашњења сељацима. Он овде није ни педагог ни салонски конферансије. Он је само добронамерни пријатељ који присно разговара са целом публиком.

- Да ли вам се, браћо, свиђа ово? - пита он.

- Јест, вала, свиђа нам се! - одговара ова чудна публика, захвална и благородна.

- А шта велите, како онај одвратни грбавко 'оће да изигра оне добре младиће. Море, не берите бригу, не дају се они колај! То су ти паметни и поштени младићи, доакаће они ономе проклетом зеленашу. Видећете!

А када на крају комада правда, поштење и напредне идеје побеђују и када после срећног завршетка свих заплета младићи продиру са својом идејом о оснивању земљорадничке задруге, свет се задовољно комеша и чују се упадице:

- Па дабоме, тако и треба! Задругу, бато, основати, задругу! Него шта! Нећемо ваљда допустити да нас ваздан пљачкају зеленаши као онај грбавко Аца!...

Завршена је претстава. Музика је засвирала коло. Настаје спонтано народно весеље као на неком великом сабору о празнику код манастира. Таласа се шарено коло, у коме подврискују сеоски и варошки момци и девојке, глумци и глумице, фолклорци и хористи...

Заморили се неуморни свирачи, замориле се хитре ноге играча и играчица. А подне већ превалило и јулско сунце немилице приекло.

Свет се полако разилази. Прежу кола старци који су дошли поиздалека.

А чили сеоски младићи накривљених шајкача и зајапурене једре девојке хватају хладовину крај друма и шеретски се задиркују.

Над плодородном Моравом блешти врело летње сунце, бескрајном равницом титра зрак, у грлу младалачком трепери топли глас и разлеже се ширином:

- Ој Мораво, моје село равно...

Јов. Костић⁶³⁶

⁶³⁶ Српски народ, 17. 7. 1943.

Поред наведених места, Нишко позориште је у оквиру ове велике тур-
гостовало и у Јагодини, Краљеву, Соко бањи, Лесковцу, Белом Потоку и
ШоградУ- Укупно је дало 92 представе, којима је присуствовало око 120.000

Посети Нишка фолклорна група при Моравском народном позоришту у Нишу
оново је, крајем маја и почетком јуна 1943, гостовала у Београду. Посета је
оцењена тријумфалном. Наступ је уприличен у згради Народног позоришта у
Београду, а међу посетиоцима су били Милан Недић, Велибор Јонић и други
високи функционери.⁶¹⁸

Решењем председника владе Милана Недића, који се прихватио покрови-
телства Нишке фолклорне групе, Моравско народно позориште добило је
задатак "да врши пропаганду и да негује народну уметност с тим да даје иници-
јативу и врши контролу свих фолклорних група у Србији". С тим у вези у
Нишком позоришту новембра 1943, одржан је течај народне песме и игре за
учитељице и учитеље Нишког округа. У ту сврху добијен је кредит од
100.000 динара.^{3У}

Ниш је претрпео савезничко бомбардовање 20. октобра 1943. године.⁶⁴⁰
Требало је времена за опоравак. Нишком позоришту прискочили су у помоћ и
редитељи и глумци из Народног позоришта у Београду. У фебруару 1944. по-

⁶³⁷ Српски народ, 16. 10. 1943.

⁶³⁸ Исто, 5. 6. 1943.

⁶³⁹ Нововреме, 15. 10. 1943.

⁶⁴⁰ После бомбардовања, председник владе Милан Недић огласио се преко Београдске радио-
станице следећим речима:

" Драга браћо и сестре, Срби и Српкиње.

Чули сте: Англо-Американци су бомбардовали Ниш.

Данас смо одржали њиховим жртвама помен у цркви и припалили воштаницу. Жртве су
многобројне и у животима и у свакојаком малу.

О бездушни, о несрећни Англо-Американци! Да ли вас, је од Бога греота, да ли вас је од
људи срамота? Имате ли душе. имате ли савести у својим срцима? Имате ли образа међу
људима? Шта радите од овог злосрећног српског народа? Шта ли вам је он тако тешко
скривио? Зар је он најгори међу најгорима? Је ли он иајдивљији међу свим вашим урође-
ничким племенима те га тако немилосрдно десеткујете и таманите као дивљу зверад на
све могуће начине?

Станите, зауставите се, ако сте људи!

Мили роде мој. народе српски, ко тебе све до сада није таманио. И ево опет две и по годи-
не трпиш највећа страдања, свакодневно се проређују твоји редови само зато што се на-
шло неколико твојих малоумних синова који су поверовали на обећање англо-американ-
ско, што су те на миг из Лондона гурнули у пропаст. Па и ту, у твојој највећој беди и стра-
дању, твоји англоамерички не пријатељи већ душмани, неће да те оставе на миру. Кидиса-
ли су сада да те докусуре. Ти си крив Англо-Американцима за све што се догађа у свету,
ти си крив зато што си жив и што тиме квараш неке њихове сатанске планове. После свих
несрећа које су ти приредили. донели су ти сада и нове. Они народи који те преварише и у
рат увукоше, дођоше из белог света са летећим тврђавама да баш тебе тим најстрашнијим
оруђем убијају, дотуку и истребе. Мало им је што су ти својим пакленом игром од 27 мар-
та нанели милионску жртву у српским угашеним животима. Ти крволоци чију си подлост,
себичност и вероломство најзад увидео и на чије бездушне позиве из Лондона, Вашингто-
на и Москве ниси хтео, да овако проређен и искасапљен, извршиш самоубиство, дошли су
да те казне и да те сахране. (Српски народ, 30. 10. 1943)

ново је у Ниш стигао Владета Драгутиновић. Режирао је *Избирачицу*. Уз њега је био и Радивоје Крстић, члан Балета, који је увежбавао ансамбл за игре у том комаду.⁶⁴¹ *Избирачица* је постигла велики успех. На јреду су били *Менехме* (Плаута) и *Сензационална репортажа* (Боре Кесића).⁶⁴²

У Нишу су гостовали оперски и балетски уметници из београдског Народног позоришта Жарко Цвејић, Станоје Јанковић и Даница Живановић.⁶⁴³

Посебна пажња посвећивана је ђачкој публици. Представе су биле организоване тако да сваки ђак посети позориште два пута недељно. Догађало се да је у једној седмици Позориште давало и по 14 представа.⁶⁴⁴

На репертоару Нишког позоришта нашао се и комад протођакна Добривоја Каписазовића *А младост је прошла*. Режирао га је Јосиф Срдановић. Игране су и *Јуда Велинка* Душана Животића и *Баук* Боре Кесића.⁶⁴⁵

Публика у Нишу пунила је дворану Моравског народног позоришта.

Дунавско народно позориште

Са истим представљачким ансамблом као и претходне године, Дунавско народно позориште наставило рад.

У 1943. репертоар је био мање разноврстан, са много реприза. Ту су, између осталих: *Кир Јања* Стерије, *Честитам* и *Избирачица* Трифковића, *Зона Замфирова*, *Ивкова слава*, драматизације по Сремцу, *Пут око света* Нушића, *Потера* Веселиновића-Станојевића, *Угашено огњиште*, комад из народног живота, *Пеције* Петровића Млађег; *Рићокоса* Лукачија, *Звоначар Богородичине цркве* Бирх-Пфајферове, *Стари Хајделберг* В. Мајер-Ферстера, *Дивљуша* Стевана Гоција, *Мамзел Нитуш*, оперета, музика Хевреја, *Супруга* Ј. Бокаја.

У последњој, 1944. Години, репертоар је био нешто разноврснији, а био је и неколико комада с певањем и једна оперета. Тада су изведени: *Ивањске ватре* Судермана, *Коштана*, *Ђидо*, *Сеоски лоло*, *Мамзел Нитуш*, оперета, три прераде Николе Турковића - *Пијаница*, *Два оца* и *Два наредника* (12-15. I), *Лепа пустоловина*, комедија де Флера, де Кавајеа и Е. Реја, *Част* Судермана, *Обичан човек* Нушића, *Господар ковница* Ж. Онеа, *Дивљуша*, комад с певањем Стевана Геција, са музиком Исидора Бајића, *Рићокоса*, комад с певањем, Лукачија, *Луда Велинка*, мелодрама у 3 чина, по Веселиновићу Д. Животића, *Стари Хајделберг* В. Мајер - Ферстера, *Карловачки ђак*, драматизација приповетке К. Руварца од Властоја Алексијевића (8. III), *Вереница* Диме Оца, *Зона Замфирова* Стевана Сремца, *Две сиротице* д'Енерија - Кормона, *На бунару*, драматизација приповетке Л. Лазаревића од Драг. Ивановића (5. IV),

⁶⁴¹ АС. НП, 802/44.

Ново време. 3.3. 1944.

⁶⁴³ Исто, 26. 12. 1943.

Исто.

⁶⁴⁵ Исто, 11. 2, 6. 3, 5. 4. 1944.

стубавна писма Феликса Ликендорфа, *Урнебес*, драма-комедија у 3 чина, Ал. Зерешчагина и *Меркаде* Балзака (28. VI).⁶⁴⁶

На сцени Дунавског народног позоришта велики успех постигла је *Луђа Велинка* Душана Животића, о чему је писало *Ново време*.⁶⁴¹

У Дунавском народном позоришту гостовали су глумци из београдског Народног позоришта. Тако је Миливоје Живановић гостовао у *Коштани*, фебруара 1944. године, а следећег месеца Ирена Јовановић у *Вереници* (А. Диме Оца)-

Значајно је истаћи да је редитељ Дунавског позоришта Александар Верешчагин гостовао у Народног позоришту у Београду, режирајући *Ифигенију на Тауриди*.⁶⁴⁹ Члан Дунавског позоришта постао је 1943. године Славко Симић.

Дунавско позориште је и даље у извођењу својих представа било ограничено на Банат.

Позориште Српске заједнице рада "Србозар"

Почетком 1943. године извршена је реорганизација "Србозара". Постављена је нова, проширена управа, тако да је поред управника Бранка Крчуна, за помоћника управника именован Драгољуб Сотировић, за директора драме и редитеља Јован Јермић, а за генералног секретара Љубомир Васиљевић. Ансамбл је проширен. Поред осталих, у "Србозар" су стигли: Елка Мацол-Петровић, Ружица Тодић, Олга Меденица, Добрила Матић, Милан Бугарски, Десанка Милановић и др. За испомоћ на пословима репертоара и режије узет је Милан Стојановић из Народног позоришта у Београду. У 1944. години управник "Србозара" био је Бранислав Милошевић. Ангажовано је и више нових чланова.⁶⁴⁷

У 1943. и 1944. играна су следећа дела:

1. "ЦАР ЋИРА" - позориште с луткама - Милан Сретеновић
Премијера изведена 8. 1. 1943.
2. "СВЕТ" - Бранислав Нушић
Премијера изведена 28. 1. 1943.
3. "ДВА ТУЦЕТА ЦРВЕНИХ РУЖА" - Алдо де Бенедети
Премијера изведена 4. 2. 1943.
4. "КУМОВА КЛЕТВА" - Јанко Веселиновић - Синиша Раваси
Премијера изведена 11. 2. 1943.
5. "НЕСУЋЕНИ ЗЕТОВИ" - Славомир Настасијевић
Премијера изведена 27. 3. 1943.
6. "ТОСПОЋА ИКС" - Александар Бисон

Б. Стојковић, *Позориште под окупацијом, Историја Српског позоришта од средњег века до модерног доба* (драма и опера), *Театрон*, 20-22, 1979, 930: *Обнова*, 21. 12. 1943.

⁶⁴⁷ *Ново време*, 20. 2. 1944.

⁶⁴⁸ АС, НП, 1088/44, 1679/44, 1853/44.

⁶⁴⁹ АС, НП, 7241/43.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 272-273, 321-323. Видети прилоге У1/1 и У1/2.

- Премијера изведена 10. 4. 1943.
7. "ПРВИ ПУТ С ОЦЕМ НА ЈУТРЕЊЕ" - Лаза Лазаревић - Св. Павловић
Премијера изведена 21. 4. 1943.
8. "ДУКАТ НА ГЛАВУ" - Јанко Веселиновић - Јосип Кулуннић
Премијера изведена 25. 9. 1943.
9. "КИР ЈАЊА" - Јован Стерија Поповић
Премијера изведена 30. 9. 1943.
10. "ДИВЉУША" - Љубен Грујић - Исидор Бајић
Премијера изведена 2. 10. 1943.
11. "ПАРИСКА СИРОТИЊА" - Е. Брисбар - Е. Нис
Премијера изведена 14. 10. 1943.
12. "РАДЕТИЋА МАРА" - Михаило Сретеновић - Душан Животић
Премијера изведена 23. 10. 1943.
13. "ЧАСТ" - Херман Судерман
Премијера изведена 6. 11. 1943.
14. "НА БУНАРУ" - Лаза Лазаревић - Драг. Н. Ивановић
Премијера изведена 18. 11. 1943.
15. "ПОСЛЕДЊА ЗАПОВЕСТ" - Георг Турнер
Премијера изведена 22. 1. 1944.
16. "СРПСКО ПОСЕЛО"
Премијера изведена 10. 3. 1944.
17. "ПОКОНДИРЕНА ТИКВА" - Јован Стерија Поповић
Премијера изведена 18. 3. 1944.
18. "ВРАЧАРА БОЖАНА" - Славомир Настасијевић
Премијера изведена 17. 8. 1944.^{6"}

Позориште Српске заједнице рада "Србозар" гостовало је током јуна 1943. у Смедереву. На репертоару су били: *Каплар Мишоје*, *Девојачка клетва*, *Први пут с оцем најутрење* и *Два наредника*. Комаде је и даље режирао Јован Јеремић, а хором и оркестром дириговао Јован Србуљ, диригент Београдске опере. У реорганизованом ансамблу нашло се и неколико гостију из Народног позоришта у Београду: Добривоје Раденковић, Велимир Бошковић, Милева Бошњаковић и Љубица Секулић. Приређено је 7 представа, од којих 4 за грађанство, једна за омладину, једна за раднике и једна за угледне сеоске домаћине.⁶⁵²

"Србозар" се на кратко поделио на две трупе у другој половини фебруара 1944. године. Једна трупа отишла је на турнеју по Немачкој, а друга остала у Београду. Трупу од 15 чланова која је отишла у Немачку чинили су: управник Јован Јеремић, Ружица Тодић, Злата Миланковић, Ружица Врга, Мери Видић, Добрила Матић, Десанка Милановић, Љубомир Васиљевић, Никола Динић, Борислав Дечермић, Душан Јанковић, Борислав Павловић, Петар Јовановић, Сава Комненовић и Драган Мрмак. Пре поласка у Немачку, трупа је 15. фебруара 1944. у дворани

Преузето од: В. Марковић, *Позоришни живот у Београду за вријеме окупације 1941-1944* (докторска дисертација у рукопису), Београд, 1994, 390-391.

⁶⁵² *Ново време*, 17. 6. 1943.

"Мањез", коју су Немци још октобра 1942. реквирирали за потребе свог позоришта "Крафт дурх Фројде", извела свечану представу *Дукат на главу*. Представи су присуствовале угледне личности немачких власти, министри Недићеве владе, председник Српског црвеног крста др Петар Зеџ, заменик старешине Српске заједнице рада Зарија Поповић, митрополит Јосиф и др. Говорио је челник "Привредника" Ђуро Терзин.⁶⁵³

У трупи која је остала били су углавном новоангажовани чланови који су спремали нове представе у режији Николе Смедеревца. Турнеја "Србозара" по Немачкој завршена је крајем марта 1944. године.⁶⁵⁴

Током 1943. дошло је до оснивања позоришта Српске заједнице рада и у мањим местима. Тако је у Ваљеву основано Омладинско радничко позориште "Србозар", које је изводило Нушићевог *Обичног човека* у дворани Соколског дома и, како је извештено, задовољило публику.⁶⁵⁵

Почетком августа 1943. започела је рад и позоришна секција Српске заједнице рада у Пожаревцу. Дебитовала је у дворани Трговачке омладине, одигравши Глишићева *Два цванџика*.⁶⁵⁶ За неколико месеци извели су још и: *Два наредника*, *Две сиротице*, *Кумову кнезину*, *Кир Јању*, *Покондирену тикву*, *Зону Замфирову* и *Тиду*. Управник позоришта био је М. Крстић, уједно и један од редитеља. Остала два редитеља били су В. Илић и С. Милојевић. Сценографске послове обављао је гимназијалац Р. Цвејановић.⁶⁵⁷

Позоришна секција "Србозар" основана је и у Смедереву. У новембру 1943. изводила је *Несуђене зетове*, а почетком 1944. *Сумњиво лице* и *Преко мртвих*.⁶⁵⁸

О нишком "Србозару" опширно је писао недељник *Коло*. Премијерно је изведена *Анока Бурмазова*, коју је према приповеци Лазе Лазаревића *На бунару*, написао, Драг. Н. Ивановић. Комад је режирао књижевник Јован Палавестра, драматург Моравског народног позоришта у Нишу. О носиоцу главне насловне улоге, Нади Урбановој-Срећковић, *Коло* је писало:

"Њена игра у центру радње и пажње гледалишта, била је на таквој висини да је и своје партнере, младе и полетне аматере - глумце, одржала на потребној висини и омогућила им да изиђу из оквира аматерства и да се подигну до стварних глумачких рекреаторских могућности."⁶⁵⁹

У листу *Обнова*, у броју од 7. августа 1943, најављен је долазак Велибора Старчића на сцену "Србозара", али договор није постигнут.

⁶⁵³ *Ново време*, 10. и 16. 2. 1944.

⁶⁵⁴ *Ново време*, 10. 2, 16. 2, 1944; В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 322.

⁶⁵⁵ *Обнова*, 22. 2. 1943.

⁶⁵⁶ *Исто*, 4. 8. 1943.

⁶⁵⁷ *Нововреме*, 23.2.1944.

⁶⁵⁸ Музеј у Смедереву, Историјска збирка — плакати.

⁶⁵⁹ *Коло*, 1. 4. 1944.

Априла 1944. позориште Српске заједнице рада у Београду променило је име у Главно радничко позориште "Србозар".⁶⁶⁰ Представе је давало у башти Ничине кафане, код Цветкове пијаце.

Удружење глумаца

Удружење глумаца организовало је током 1943. године неколико представа - корисница за збрињавање својих чланова. Група глумаца и оперских солиста самостално је припремила представе: *Част* Хермана Судермана, *Мадам Батерфлај* Ђ. Пучинија и *Авети* Хенрика Ибзена. Укупно је изведено 8 ових представа, од чега само *Авети* пет пута. Све представе давале су у дворани Коларчеве задужбине. *Авети* су играле у децембру 1943, а режирао их је Петар Матић. Сценографију је осмислио Сава Рајковић. Играле су: Блаженка Каталинић, Јован Танић, Петар Матић, Душан Животић и Вера Радојевић.⁶⁶¹ Поводом извођења *Авети* оштро је реаговао позоришни критичар Р. В. Живадиновић:

"Чини нам се" - каже критичар - "да више нема ни једног незагађеног извора из кога би наш човек могао да сркне истинске уметности, да би се освежио духовно, да би се оснажио морално, да би у овим апокалиптичним данима добио снаге да одоли искушењима и сачува веру у чисто и лепо, тако неопходно за одржавање у животи..."^{1,662}

Најважнија промена код Удружења глумаца у периоду 1943-1944. године састојала се у томе што је Удружењу у јануару 1944. скинут Комесаријат.⁶⁶³ Већ 1. фебруара Удружење је преузело позориште "Разбибригу". На челу Удружења и позоришта био је Јован Гец. За режисера је ангажован Јосип Кулунџић. Представе су извођене у дворани биоскопа "Косово". Поред осталих, ангажовани су следећи глумци: Царка Јовановић, Славка Тошић, Мила Гец, Каја Игњатовић, Вера Радојевић, Живка Матић, Станко Буханац, Никола Смедеревац, Беднарски, а као гости су учествовали Љубинка Бобић, Аца Цветковић, Јован Танић и Анка Врбанић. Сценограф је био Миленко Шербан.

На репертоару су пре свега биле комедије, као *Деда на продају*, *Свадбени пут без мужа*, *Три ишок/ина*, *Лудница* и др. Сам Јован Гец написао је комедију *Казанова*. Удружење глумаца имало је намеру да игра и *Сто милиона долара*, али је Јован Поповић припретио: "Извештавам Удружење глумаца да најстроже забрањујем да се комади који су на репертоару Народног позоришта играју на другим позорницама у Београду".⁶⁶⁴

После бомбардовања, "Разбибрига" је међу првима започела рад (30. априла 1944). Ово позориште имало је и своју филијалу на Булбудеру, у Вра-

⁶⁶⁰ *Нововреме*, 17.4.1944.

⁶⁶¹ *Понедељак*, 27. 12. 1943.

Ново време, 31. 12. 1943; В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 288.

⁶⁶³ *Исто*, 23. 1. 1944.

⁶⁶⁴ АС, НП, 1083/44.

зовој 7, чији је репертоар био другачијег карактера. Давани су: *Хасанагиница*, *Др. Зулејка*, *босанка робиња* и др.⁶⁶⁵

Поред Удружења глумаца, постојало је и Удружење младих глумаца - аматера. Прва представа коју је извело била је у дворани Коларчеве задужбине (*Срећни дани*).⁶⁶⁶

Иначе, позориште "Разбигра" је, пре него што га је преузело Удружење глумаца, највећи успех постигло са комедијом *Женидба Павла Аламуње* Славомира Настасијевића. Редитељ и носилац главне улоге био је Јован Танић.⁶⁶⁷

Два најпознатија позоришта Удружења глумаца у 1943. и 1944. години, која су гостовала у унутрашњости Србије, била су "**Србија**" и "**Мачва**". Забележено је да је "Мачва" гостовала у Чачку, Свилајнцу, Ужицу, Смедереву и Смедеревској Паланци, а "Србија", о којој је већ било речи, у Зајечарском округу.⁶⁶⁸ Некад су та гостовања трајала и по месец и више дана. У Смедереву је на пример "Мачва" гостовала од децембра 1943. до половине фебруара 1944. године.⁶⁶⁹

Позориште "Србија", које је и даље водио Обрен Ђорђевић, гостовало је током јануара 1944. у Неготину и приредило више представа у корист Зимске помоћи и избегличке деце. Највећи успех постигло је с *Кумовом клетвом*. Играли су: Милан К. Петровић, Светозар Цветковић, Љубица Јовановић Дада, Љубомир Пецовић, Ружица Цветковић, Јанићије Митрић, Крста Радовановић, Воја Златковић, Обрен Ђорђевић, Миле Стојановић, Марко Ољачић, Стојан Живановић, Загорка Ђурић, Мара Ланер, Нада Првуловић, Ружица Ђорђевић и Мира Радовановић.⁶⁷⁰

После Неготина, "Србија" је гостовала у Зајечару. Представе је давала у околним селима: Вражогрнац, Грлиште, Селачка, Лубница, Велики Извор, Андрејевац, Болевац, Грљан, Горња Бела Река, Шљивар, Лесковац, Вратарница и Заграђе. Са трупом је увек одлазио и по један члан Окружног одбора за народно просвећивање који је сељацима држао предавања о значају просвећивања путем позоришних комада. Редовно су давани комади националне садржине и "сељачки свет их је са одушевљењем примао". Најбоље су прошли комади: *Девојачка клетва*, *Каплар Милоје*, *Зона Занфирова*, *Зулумћар* и *Моравка*. У сваком селу прво су држане представе за ученике народних шко-

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 325-326.

⁶⁶⁶ *Обнова*, 24.9.1943.

⁶⁶⁷ Видети прилог IX/3.

⁶⁶⁸ *Ново време*, 19. 3. 1943, *Обнова*, 20. 9. 1943, Музеј у Смедереву, Историјска збирка - плакати, Н. Ј. Ристић. н. д., 139.

⁶⁶⁴ Музеј у Смедереву, Историјска збирка (плакати).

⁶⁷⁰ *Нововреме*, 17. 1. и 31. 1. 1943.

ла и осталу сеоску омладину, а затим и за народ. Већина од њих први пут су видели позориште. Представе су биле одлично посећене.⁶⁷¹

Окружни одбор намеравао је да оснује стално окружно позориште у Зајечару. То му је пошло за руком нешто касније. Управник и редитељ Позоришта био је Светозар Цветковић. Представе су приказиване у кафани "Таково".⁶⁷²

Управник "Мачве" био је Божидар Влајић, затим Драгољуб Јеличић, а чланови: Драгољуб Јеличић, Никола Калајтовић, Милан Влајић, Драгољуб Новичић, Миодраг Ђурић, Стеван Батајић, Радивоје Марић, Христина Јосиповић, Милица Влајић, Софија Калајтовић, Јелена Марић, Нада Андрејевић, Нада Првуловић, Наташа Нешовић, Мица Ђурић и Дара Влајић. На репертоару су се налазили: *Коштана*, *Први пут с оцем на јутрење*, *Девојачка клетва*, *Бидо*, *Зла жена*, *Сумњиво лице*, *Свет*, *Породица Бло*, *Кир Јања*, *Несуђени зетови*, *Каплар Милоје*, *Хасанагиница*, *Зона Замфирова*, *Зулумћар*, *Два цванцика*, *Обичан човек*, *Звонар богородичине цркве*, *Две сиротице*, *Једна жена са три мужа*, *Ајшин севдах*, *Пљусак*, *Лесковчанин у Паризу*, *Париска сиротиња*, *Кчетва полуделе*, *Матура*, *Скамполо* и др.⁶⁷³

У Чачку је ово позориште гостовало током јула и почетком септембра 1943. године, играјући у хотелу "Крен" и Соколском дому. Све представе најављивали су и добошари.⁶⁷⁴

У Ваљевоу је на вишемесечном гостовању било **Позориште удружених глумаца (Животићево позориште)**. Поред осталог, играни су: *Женидба и удадба*, *Срећни дани*, *Кондуктер спаваћих кола*, *Први пут с оцем на јутрење*, *Када бакалин постане адвокат*, *Силом лекар*, *Жена са три мужа (или 3:1)*, *Чвор* и др. Нови чланови Позоришта постали су Ратомир Сарић и Велимир Животић (син Душана Животића). Колико је Животићево позориште било познато у ваљевском крају сведоче Животићеве речи: "Четника је било врло много у околини Ваљева. Њима је био командант по злу чувени Калабић. Неколико пута је звао и наређивао да позориште дође горе код њих, да им да коју представу, али ја сам успевао да се извучем под изговором да немају позорницу."⁶⁷⁵

Маја 1943. распуштено је Животићево позориште, а комплетна трупа, с Животићем на челу вратила се у Београд, потраживши ангажман у другим позориштима.⁶⁷⁶

⁶⁷¹ *Ново време*, 19. 3. 1943.

С. Цветковић, *Између српа и чекића*, Београд 2006, 201; В. Церовић, *Позоригите упркос свему* - 60 година Зајечарског позоришта, Зајечар, 2008; М. Мија Илић, *Игре кажњене смрћу*, фелтон, *Вечерње новости*, 27, 28. и 29. 5. 2007.

⁶⁷³ АС, Г-3, 1У-3779/43.

ИАЧ, Градско поглаварство, Чачак, 1941-1944, Ф III - р 476.

⁶⁷⁶ Д- Животић, *Моје успомене*, Београд, 1992, 141.

Ново време, 24. 5. 1943; Лична архива Миладина Кораћа.

Весело позориште "Веселјаци" престало је са радом крајем фебруара 1943. године. Поново се јавило под називом "Хумористи" 27. маја 1943. године, али је већ 29. јуна исте године опет прекинуло рад. О њему је већ било речи.

Ацино смешно позориште основано је отприлике када и "Хумористи", дакле крајем маја 1943. године. Трајало је нешто дуже од "Хумориста". О његовом раду такође је било речи.

Београдско мало позориште

Формирано је маја 1943. као реорганизовани наставак "Брациног веселог позоришта". Током 1943. године дало је 195 представа. У почетку је изводило једночинке и шарене програме, а од октобра 1943, целовечерње представе. На репертоару су били: *Кир Јања*, *Ивкова слава*, *Девојачка клетва*, *Свет*, *Први пут с оцем на јутрење*, *Зла жена*, *Покондирена тиква*, *Обичан човек*, *Срећни дани*, *Сеоски лола* и др. Престало је с радом 31. јануара 1944. године.⁶⁷⁷

Хумористичко позориште "Централа за хумор"

Током 1943. и 1944. године "Централа за хумор" стекла је велику популарност код београдске публике. После шаљивих програма, скечева, пародија и сл., априла 1943. прешло се на реви комедије. Незапамћен успех доживеле су *Минут после десет*, *Вита Мина*, *Баук* и *Калорита*. "Централа за хумор" радила је у летњим месецима, на летњој позорници на Калемегдану. Од априла до јуна 1943. *Минут после десет* гледало је 50.000 Београђана, а од јуна до 20. августа још 100.000. Улазнице су коштале од 30 до 100 динара.⁶⁷⁸ Новине су биле пуне написа о чуду на Калемегдану. Тако је *Српски народ*, у чланку "Позориште ведрине под ведрим небом", писало:

"Где је душе народне-ту је и ведрине, ту је и хумор.

Нема живота без осмеха, без радости, без вере у боље дане. И, ма како тешке прилике да настану, српски народ није губио свој дух, своју српску духовност, своју ведрину... Није Вук узалуд скупљао, и то у тешким данима борбе за самосталност, доскочице и поскочице - то царство ведрине наше нације - јер хумор је нешто најбоље подељено у српском народу.

Та ведринска традиција продужена је и данас.

Ни данас није замро осмех на избразданом лицу Србиновом, јер осмејак је животна нада, животна будућност, животна вера.

Из свих крајева у Београд су се слегли витези смеха и разоноде, да са своје стране одрже и нашу стару ведрину и напаћеном свету ублаже невољу.

У том погледу може се рећи да је *'Централа за хумор'* постигла леп уметнички успех.

⁶⁷⁷ В. Марковић, *Театри окупирани престонице*, Београд, 1998, 284-286, 331.

⁶⁷⁸ *Ново време*, 9. 6. 1943, В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 277.

Пре свега, у 'Централу' се налази Мића Димитријевић, већ и пре рата познат по својим духовитим козеријама и скечевима за бину и радио. Ту су наше уметничке величине: Жанка Стокић, Ана Паранос, Животић, Бранко Јовановић, Лаза Јовановић и други.

И, ево већ скоро пуних пет месеци, како се са репертоара 'Централе за хумор' не скида ратна реви-комедија 'Минут после десет' коју је веома ведро, духовито и занимљиво написао Мића Димитријевић, а коју с највећим успехом изводи цео ансамбл овог позоришта.

'Минут после десет' је комедија увек радо гледана, јер она је, бар до сада, једна од најбољих хумористичких дела писаних под окупацијом, чије збивање и чија се радња догађа опет данас, под окупацијом. Заплети и сцене у овој реви-комедији, тако су живи, радња се развија тако занимљиво да се комедија гледа и по више пута, с истим уживањем.

Од прошле суботе ова популарна ратна комедија изводи се на *летњој ксиемегданској позорници* — сва три дела заједно - (коју је обновила ове године 'Централа за хумор') где се публици пружа двоструко уживање: једно са сцене, пуне ведрине, а друго на чистом ваздуху мирисног зеленила.

Београд цени напоре својих писаца али и глумаца-уметника, који се заиста искрено залажу да тешке дане прошарају ведрином и животном снагом без којих нема ни вере у бољу будућност.⁶⁷⁹

До 16. марта 1944. *Минут после десет* изведен је равно 245 пута.⁶⁸⁰

Реву комедије *Минут после десет*, *Вита Мину* и *Калориту* написао је Мића Димитријевић, а спортску комедију *Баук* Бора Кесић. Све су оне имале одличну посету. *Баук* је, на пример приказиван непрекидно пет недеља. Ово дело изводила су и друга позоришта, као Моравско у Нишу и дилетантска позоришта у Обреновцу и Јагодини.⁶⁸¹

Када је конкурентско позориште "Разбибрига" преузето од Удружења глумаца, дошло је до извесних престројавања међу глумцима. Три најбоља комичара оног времена, Аца Цветковић, Јован Танић и Душан Животић, потписали су уговоре којим су се обавезали да играју само у "Централу за хумор". Популарна тројка скраћено се звала "ТЖЦ". "Централа за хумор" је током 1944. године највише успеха имала с представом *Дорћолска посла*. Ову комедију, рађену у духу раније насталог дела истог наслова аутора Илије Станојевића, написао је Мића Димитријевић. Главну улогу тумачио је Јован Танић.

После бомбардовања Београда, априла 1944, Централа је, после дужег застоја наставила да изводи представе на Калемегдану почетком јула. Највише су играна дела Нушића и Стерије, затим *Срећни дани*, *Он и његова сестра*, *Породица Тарана*, *Тражи се отац* и др.⁶⁸²

У "Централу за хумор" обртао се велики новац. Душан Животић у *Мојим успоменама* каже да је месечно зарађивао 40.000 динара, али му је и то било мало. Интересантна је и ова његова забелешка:

⁶⁷⁹ *Српски народ*, 24. 7. 1943.

Ново време, 16. 3. 1944.

⁶⁸¹ Исто, 28. 2, 14. 3, 16. 3. 1944. Видети прилог УН/4.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 327—329.

"У 'Централу за хумор' сам режирао комедије 'Витамину' и 'Калориту' које је написао Мића Димитријевић, као и његову ревију коју је написао по комаду чича Илије Станојевића 'Дорћолска посла'. У овим комедијама сам и играо, као и у 'Бауку' коју је написао Бора Кесић. За време спремања „Витамине" посвађао сам се са управником 'Централе'. Он је био по професији апотекар, али врло виспрен и окретан управник позоришта. Тражио сам повишицу, он није дао и ја сам моментално напустио Позориште. Збиља није имао ко да ме замени. Међутим, сутрадан, кад сам отишао у 'Централу' да тражим непримљене хонораре, затекао сам Виктора Старчића који је држао пробу 'Витамине'. Он је примио и режију и моју улогу, Виту пиљара. Ово ме је страшно револтирало. Отишао сам управнику, помирили смо се и ја сам преузео режију и улогу која уопште није била за Старчића, а Старчић је отишао да би, кад дођу наши, испао мученик.

Ово је епизодица из 1943. године у Београду, али врло симпатична и врло важна, како појединци умеју да се снађу."⁶⁸³

Крагујевачко позориште

Крагујевачко позориште је и током 1943. и 1944. године одиграло велики број представа. О његовом раду штампа је редовно извештавала. Завршетак сезоне 1942/43. *Српски народ* обележио је следећим написом:

"Српско народно позориште за Округ крагујевачки завршило је своју сезону на Видовдан и чланови су отишли на одмор, како би у септембру месецу поново изашли пред публику, освежени и са новим репертоаром.

Прошла сезона била је веома плодна и дала велике резултате у свом културно-просветном и националном делању. Технички резултати сезоне изгледају овако: Позориште је приказало укупно 204 претставе са 19 позоришних дела. Позоришна дела која су дата била су следећа: *Девојачка кнез* дата је 19 пута, *Зла жена* 18, *Тидо* 17, *Први пут са оцем на јутрење* 16, *Унука* \6, *Два наредника* 14, *Београд некад и сад од Нушића* 12, *Два цванџика* 11, *Свет* 11, *Сеоски лола* 10, *Лажа и паралажа* 9, *Скамполо* 9, *Част* 9, *Кир Јања* 8, *Покондирена тиква* 7, *Коштана* 7, *Ивкова слава* 5, *Госпођа Икс* 5 и *Стари катар* 1.

Претстава је било четири врсте: општих, на којима имају приступа сви; ђачких само за ђаке, радничке само за раднике и народних само за народ. Сем општих све остале су са јако сниженим ценама, тако да су сиромашни грађани могли гледати претставе и за три динара у данашње време, што је несумњиво јако мало и што често не исплати ни режију. Услед овакве позоришне политике позориште је имало релативно добру посету.

Из репертоара, који је наведен, може се видети да је позориште водило строго националну позоришну политику и да је у националним комадима бирало оне који су недвосмислено признати као комади од вредности по наше било национално било опште морално васпитање.

Овде желимо да напоменемо да су два комада *Први пут с оцем на јутрење* и *Унука* од домаћег писца, угледала света на даскама овога позоришта и да су се до краја сезоне са пуним замахом одржала, а да су оба комада била приказивана и на

⁶⁸³ Д. Животић, *Моје успомене*, Београд, 1992, 144.

другим позорницама са успехом, као и да се и данас приказују. Појава ових комада су несумњив успех самог позоришта, јер је оно дало потстрека домаћем писцу на рад.

Позоришни ансамбл чини двадесет и седам чланова, под редитељством г. Илије Јовановића. Међу члановима испољило се неколико драмских талената, који су дали једну лепу драмску културу, а који обећавају, када дођу до пуног изражаја, да ће бити првокласни драмски уметници.

Позориште располаже добрим оркестром, способним за ужа али врло добра музичка извођења. Оркестар је дао неколико музичких концерата, чак и са симфониским извођењима, који су били право музичко откровење за љубитеље музике.

Позориште има своје техничко особље: сценаристу, руковоаца електриком, бинамајстора и друго, које са помоћним особљем успева да иде у корак са потребама позоришта, као и у корак са добрим квалитетом драмске уметности која се у позоришту негује.

Позориште, сем помоћи од Општине крагујевачке од 10.000 динара месечно, не прима више ни са које стране помоћи, услед чега долази у претешке материјалне прилике. Но, захваљујући великој љубави чланова, који често од својих уста одвајају, позориште успева да се одржи.⁶⁸⁴

Српско народно позориште Округа крагујевачког извело је 1943. и 1944. године следећа дела:

(1943)

Лажа и паралажа (Ј. Ст. Поповић) (30. I), Част (Судерман) (11. III), Покодирена тиква (Ј. Ст. Поповић) (1. IV), Коштана (Станковић) ((?) V), Ивкова слава (Сремац) (23. V), Госпођа икс (Бисон) (13. VI), Стари каплар (Диманоар) (27. VI), Човек који је видео смрт (Ефтамију) (9. IX), Два тууета црвених ружа (Бенедети) (21. IX), Заклетва (Милан Петровић) (7. X), Избирачица (Трифковић) (14. X), Свињска даћа (Хинрикс) (27. X), Крајишкиња (П. Крстоношић) ((?) XI), Обичан човек (Нушић) (4. XI), Кривоклетство (Павловић) (16. XII).

Укупно је изведено 15 премијера, са око 112 представа.

(1944)

Отмица сабињанки (Шентан) (20. I), На бунару (Иванић) (29. I), Улични свирачи (Шурек-Сасман) (12. III), Уметници (Херцог Ференц) (23. III), Зона Замфирова (Сремац) (18. III), Присни пријатељи (В. Сарду) (30. III), Женидба и удадба (Ј. Ст. Поповић) ((?) III), Несуђени зетови (Настасијевић) (8. IV), Кумова клетва (Веселиновић-Раваси) (6. V), Матура (Ј. Фодор) (4. V), Љубомора (С. Павловић) (18. V), Зулумћар (С. Ћоровић) (15. V), Љубоморни стриц (Мјасницки) (22. VI), Девојачка клетва (Љубинко Петровић) (1. VII), Саћуртја и шубара (Округић) (6. VII), Камен међу камењем (Судерман) (13. VII), Др (Нушић) (29. VII), Женидба Павла Аламуње (С. Настасијевић) (3. VI-

⁶⁸⁴ Српски народ, 10. 7. 1943.

П), *Ожачогићена породица* (Нушић) (7. IX), *Дукат на главу* (Веселиновић-Кулунџић) (23. IX).

Поред наведених представа, треба поменути и прославу 50-годишњице уметничког рада Илије Јовановића, одржану 14. јануара 1944. године. Том приликом изведен је *Стари каплар*.⁶⁸⁵ Јовановић је играо каплара, своју најбољу улогу.

Од нових имена треба поменути Васу Пантелића, Мију Алексића, Михаила Љ. Варагића, Милену Шавију, Наду Остојић, Стевана Максића и Јованку Краснић (од 1944). Као гости режирани су Милош Рајчевић и Милорад Мајић. Рајчевић је поставио *Присне пријатеље*, *Женидбу и удабу*, *Др*, *Камен међу камењем*, *Дукат на главу* и *Љубоморног стрица*, а Мајић Сударманову *Част*. Од глумаца, гостовали су Јован Танић, Петар Ненковић, Косара и Милош Рајчевић. Позориште је гостовало у Краљеву 17-19. фебруара 1943, а 26. маја до 3. јуна 1944. у Рачи Крагујевачкој.⁶⁸⁶

Можда је највернију слику о раду Крагујевачког позоришта, а посебно о Илији Јовановићу, редитељу и глумцу, дао Рајко Стојадиновић:

"Илија Јовановић је више пута излазио пред 'власти', саслушавао њихове захтеве у погледу репертоара, али их је одбијао. Одбио је да се прихвати икаквог политичког, пропагандног и сличног репертоара. Није хтео да одступи од својих 'народних комада са певањем', позивајући се на традицију, на фолклор и на његове вредности. Комади узети ван тога жанра били су наивни, забавни и без дубоких струја. *Руси* су били забрањени и нису играни. Једино је прокријумчарена комедија Мјасницког, чувена *Чикина Кућа*. Ишла је под насловом *Љубоморни стриц*, а аутор је био - преводилац Милован Ћ. Глишић.

Позориште је радило брзо, давало премијеру за премијером. То се свакако одражавало и на квалитету. Слабо опремљене, недовољно 'простудиране', лоше уигране, пуне импровизација и препричавања текста као и тзв. психолошких пауза због незнања текста - ове представе су стајале на црти аматерских домета. Али, ту је била и песма, и свирка, због публике, којој је то била једина забава, јер биоскопи су приказивали немачке пропагандне филмове о германској супер-раси, о сјајним победама и парадама, па је публика радије ишла у позориште. Овакав глумачки режим имао је и својих добрих страна. У тим брзо спремљеним недовољно наученим улогама, са импровизацијама и сналажењима у невољи, искивао се глумачки занат, стицала рутина, потребна храброст и дрскост. Ово је позориште било, може се рећи - школа за глумце. Не баш много стручна, скоро без педагога и система.

Кад је 1944. године, по ослобођењу, основано Народно позориште Народноослободилачког одбора у Крагујевцу, велики део овог ансамбла нашао се у њему, као Илија Јовановић, Петар Ненковић, Жика Петровић, Света Васиљевић, Миодраг Наумовић, Драгољуб Ненадовић, Радосав Павловић, Воја Милосављевић, Јованка Краснић, Драгица Видаковић, Нада и Ранко Брадић, Нада Остојић, Милосав Алексић, Ва-

⁶⁸⁵ Р. Стојадиновић, н. д., 174-175; МПУС, Збирка плаката; *Обнова*, 23. 2. 1944.

⁶⁸⁶ Р. Стојадиновић, н. д., 174-175.

са Пантелић, Драгомир Фелба, Милена Шавија, Милош и Косара Рајчевић, Милица Јанићијевић."⁶⁸⁷

Крушевачко позориште

Иако му у називу стоји Дилетантско, ово позориште је, поготово у дру. гој половини окупационог периода далеко превазишло тај ниво. У једном извештају о раду наилазимо на следеће податке:

СПИСАК сталних чланова "Дилетантског позоришта" у Крушевцу

Ред. бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости
1.	Борисав Михаиловић	професор	44
2.	Нико Марчетић	професор	49
3.	Јован Аритоновић	глумац у пензији	66
4.	Иван Лукомски	професор - сликар	46
5.	Александар Поповић	окруж. финан. референт	33
6.	Миодраг Наупарац	чиновник општине	37
7.	Љубица Николић	чинов. окруж. болнице	29
8.	Никола Путић	поручник - музичар	38
9.	Стеван Јовановић	судијски приправник	32
10.	Јованка Пиперац	свршени матурант	21
11.	Слободан Жижић	чиновник поште	33
12.	Богдан Павић	часовничар и глумац	27
13.	Деса Костка	домаћица	29
14.	Радмила Миленковић	домаћица	17
15.	Јован Ивковић	чиновник општине	41
16.	Вера Марчетић	свршени матурант	20
17.	Босанка Арсић	домаћица	22
18.	Пандора Павић	домаћица	25
19.	Ружица Рајковић	домаћица	21
20.	Мирослав Петровић	свршени матурант	22
21.	Слободан Бабић	чиновник општине	34
22.	Добривоје Николић	трговац	21
23.	Освалд Фишбах	пензионер-музичар	42
24.	Миливоје Ђорђевић	пензионер-музичар	38
25.	Јелена Влајић	учитељ музике	27
26.	Драгољуб Петровић	Музичар	45
27.	Љубомир Шимунец	пензионер-музичар	36
28.	Живан Павловић	командир општин.страже	39
29.	Душан Паламаревић	учитељ	41
30.	Милоје Протић	ученик гимназије	18

⁶⁸⁷ Исто.

Ред. бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости
31.	Милорад Ђорговић	кројач	22
32.	Иванка Ипић	свршени матурант	20
33.	Боривоје Лучић	свршени матурант	21
34.	Бранислава Обрадовић	домаћица	21
35.	Драгица Обрадовић	домаћица	23
36.	Радивоје Стојковић	чиновник "Мериме"	33
37.	Марија Миливојевић	учитељица-забавиља	23
38.	Вера Вељковић	домаћица	19
39.	Душанка Арсић	домаћица	21
40.	Берислав Поповић	свршени матурант	21
41.	Милан Костовић	трговачки помоћник	19
42.	Миодраг Влајић	часовничарски помоћ.	21
43.	Радослав Бинић	свршени матурант	21
44.	Боривоје Ђалић	трговачки помоћник	21
45.	Наум Ђорђевић	Трговац	21

Секретар,
Стеван Јовановић,

Борисав В. Михаиловић, проф.суд. пр.

СПИСАК

до сада приказиваних комада од стране "Дилетантског позоришта" у Крушевцу

Ред. бр.	Име комада	Датум приказивања	Место приказивања
1.	Ђидо	9-УШ-1942.	Крушевац
2.	Ђидо	14-УШ-1942.	И
3.	Обичан човек	16-УШ-1942.	И
4.	Два наредника	23-УШ-1942.	И
5.	Два наредника	29-УШ-1942.	И
6.	Ђидо	5-1Х-1942.	Врњачка бања
7.	Ђидо — ђачка	13-1Х-1942.	Крушевац
8.	Ђидо - ђачка	20-1Х-1942.	И
9.	Обичан човек - ђачка	3-Х-1942.	И
10.	Подвала	4-Х-1942.	И
11.	Обичан човек - ђачка	5-Х-1942.	
12.	Зла жена	П-Х-1942.	И
13.	Зла жена - ђачка	17-Х-1942.	М
14.	Подвала	18-Х-1942.	И
15.	Зла жена - ђачка	19-Х-1942.	И
16.	Зла жена	25-Х-1942.	И
17.	Подвала - ђачка	26-Х-1942.	И
18.	Девојачка клетва	8-Х1-1942.	И
19.	Девојачка клетва	15-Х1-1942.	И
20.	Девојачка клетва - ђачка	22-Х1-1942.	И
21.	Девојачка клетва - ђачка	22-Х1-1942.	И

Ред. бр.	Име комада	Датум приказивања	Место приказивања
22.	Свет	29-Х1-1942.	II
23.	Свет	6-ХН-1942.	II
24.	Сеоска лола	13-ХП-1942.	и
25.	Свет-ђачка	20-ХП-1942.	п
26.	Ђидо - за зимску помоћ	3-1-1943.	II
27.	Свет	7-1-1943.	Ж
28.	Сеоска лола	8-1-1943.	н
29.	Девојачка клетва	9-1-1943.	п
30.	Покондирена тиква	14-1-1943.	н
31.	Покондирена тиква	17-1-1943.	и
32.	Зла жена	19-1-1943.	п
33.	Девојачка клетва	24-1-1943.	п
34.	Обичан човек	31-1-1943.	п
35.	Зона Замфирова	7-11-1943.	н
36.	Зона Замфирова - ђачка	12-11-1943.	и
37.	Зона Замфирова	13-11-1943.	н
38.	Сеоска лола	14-11-1943.	и
39.	Два цванцика	27-11-1943.	п
40.	Два цванцика - ђачка	6-III-1943.	II
41.	Два цванцика	7-III-1943.	н
42.	Тврдица	4-IV-1943.	н
43.	Тврдица - ђачка	10-IV-1943.	н
44.	Тврдица	11-IV-1943.	и
45.	Ђидо	25-IV-1943.	II
46.	Тврдица	26-IV-1943.	II
47.	Зона Замфирова	27-IV-1943.	II
48.	Кумова клетва	2-М943.	II
49.	Свет - војничка	6-М943.	
50.	Кумова клетва - ђачка	14-У-1943.	II
51.	Кумова клетва	16-У-1943.	II
52.	Подвала	23-У-1943.	II
53.	Кумова клетва	30-У-1943.	II

Секретар,
Стеван Јовановић,

Управник,
Борисав В. Михаиловић
суд. припр. проф.⁶⁸⁸

Крушевачко позориште истакло се у раду на хуманитарном пољу. Само током маја и јуна 1943. године од остварених прихода издвојено је 44.611 дин. за помоћ заробљеницима, ђачким кухињама и децјем хранилишту. Забележено је да је од оснивања (мај 1942) до почетка јула 1943. године Крушевачко позориште издвојило 164.142 дин. у хуманитарне сврхе,⁶⁸⁹ да би се до

⁶⁸⁸ АС, Г-3, IV - 3955/43 - 24. 6. 1943.

⁶⁸⁹ Обиова, 7. 7. 1943.

краја 1943. тај износ повећао на 410.640 динара.⁶⁹⁰ Почетком 1944. покренута је иницијатива да Крушевачко позориште добије статус окружног позоришта, али нема података да ли се у томе успело.⁶⁹¹

Позориште у Краљеву

У Краљеву је од марта 1943. радило дилетанско позориште, које је основано на иницијативу окружног начелника Момчила Достанића. Вођа и режисер позоришта био је Милан К. Петровић. Поред осталих, изведено је његово дело *Заклетва*.⁶⁹²

Крајем 1943. започеле су припреме за оснивање професионалног позоришта у Краљеву. Тако је у дневној штампи 13. децембра 1943. објављен оглас следеће садржине:

"Глумци, Позоришту округа Краљевачког потребно је десет професионалних глумаца: пет мушкараца и пет дама. Плате се крећу од шест до петнаест хиљада месечно. Ступање на дужност 1. јануара 1944. године. Подвоз и трошкови до Краљева плаћени, јавите се лично од 1-3 по подне Милошу Рајчевићу, Дринчићева ул., бр. 32а у Београду, а они из унутрашњости поштом са приложеном фотографијом."⁶⁴³

Хроничари су забележили да је крајем марта 1944. у Краљеву отворено Српско народно позориште Округа краљевачког. Том приликом изведена је Сремчева *Зона Замфрова*. у режији Милоша Рајчевића. Позориште је организовало неколико гостовања, а највећи успех доживело је у Ужицу, јула 1944. године. Под управом Синише Равасија приказало је следеће комаде: *Два наредника*, *Тидо*, *Улични свирачи*, *Добош пред кућом* и *Дукат на главу*. По мишљењу грађана и критике тог времена, сматрано је најбољим позориштем у унутрашњости Србије. Технички шеф Позоришта био је Обрен Ђорђевић. После гостовања у Ужицу, Краљевачко позориште је започело са припремама следећих комада: *Отело*, *Скамполо*, *Кумова кнез* и *Стари каплар*.⁶⁹⁴

Јагодинско позориште

Августа 1944. јавност је обавештена да је основано Окружно позориште Округа моравског са седиштем у Јагодини и да је прву представу *Кир Јања* дало 28. јула 1944. године.⁶⁹⁵ Позоришни ансамбл чинили су ангажовани чланови Удружења глумаца и неколико талентованих домаћих дилетаната. Састав трупе био је следећи: Мила Ерцеговић, Душанка Костић, Анка Мајценовић, Јулијана Пејиновић, Зага Ђурић, Јелисавета Зегуљ, Драгољуб Јеличић,

⁶⁹⁰ *Обнова*, 2.3.1944.

⁶⁹¹ Исто.

⁶⁹² *Ново време*, 17. 3, 13. 8. 1943.

⁶⁹³ *Обнова*, 13. 12. 1943.

⁶⁹⁴ *Ново време*, 13. и 18. 7. 1944.

⁶⁹⁵ *Ново време*, 5. 6. 1943.

Мита Марковић, Бата Стојановић и Ива Мартиновић. Редитељ је био Првослав Ђурић, професор и драматург. Насловну улогу у *Кир Јањи* тумачио је Драгољуб Јеличић.⁶⁹⁶

Аматерска и дилетантска позоришта

Међу дилетанским позориштима 1943/44. године, једно од најуспешних било је **Шабачко занатско дилетанско позориште "Јанко Веселиновић"**. Управник позоришта био је Иван Тапавица, кројач. Позоришту је приступило више нових чланова, међу којима су били: Станојло - Цане Фирауновић, Борис Ковач, Загорка Исаковић. Бранка Црномарковић, Мира Милићевић, Цветко Панћић, Дана Божовић, Мира Ђачић и Александар Лазић. Значајну помоћ Позоришту пружили су Јефта Јефтановић, правник који је постављен за секретара Позоришта, затим професор Милорад Главички, студенти Мика Веселиновић и Богдан Петровић и академски сликар Стеван Чалић. Посебан значај за Позориште имали су истакнути позоришни уметници који су се током 1943. године, склонили из Београда у Шабац: Теја Тадић, Вања Марковић, Мира Тодоровић, Миливоје Поповић Мавид и Иво Ерман. По сећању Светолика Зајца, тадашњег члана Позоришта, "шабачким ентузијастима, глумцима - волонтерима, прикључили су се елитни глумци, заигравши заједно на шабачкој позоришној сцени. Истовремено, Геја Тадић је преузео и место сталног режисера у Позоришту".⁶⁹⁷

Из богатог репертоара издвајамо *Несуђене зетове*, *Девојачку клетву* и *Подвалу*^м

Теја Тадић је 4. новембра 1943. гостовао у Народном позоришту у Београду у представи *Тидо*, играјући улогу Здравка, док је Станко Колашинац, члан београдског Народног позоришта, повремено гостовао у Шабачком позоришту "Јанко Веселиновић".⁶⁹⁴ Теја Тадић се такође обраћао Народном позоришту у Београду тражећи преписе комада. Марта 1944. одобрено је да му се изда препис дела *Балтазар* (у преводу Драгослава Илића), које је било на репертоару Шабачког позоришта.⁷⁰⁰

Позоришта Црвеног крста. Позоришна активност Српског Црвеног крста добијала је на интензитету у 1943. и 1944. години. У многим градовима формиране су позоришне секције Црвеног крста. Постојале су и средњошкол-

⁶⁹⁶ Исто.

Сто педесет година позоришног живота у Шапцу (1840-1990), Београд. 1990. издање МПУС, 137-138; АС, Г-3,1У-4736/43.

⁶⁹⁸ АС, Г-3,1У-4736/43.

⁶⁹⁹ АС,НП, 6157 и 6185/43.

⁷⁰⁰ АС. НП, 1701/44.

ске драмске трупе Црвеног крста, посебно у Београду. Једна од њих извела је *Избирачицу* у школи Краљ Александар I, Дечанска 6.⁷⁰¹

Централна драмска трупа Српског Црвеног крста, са Јоландом Ђуричић Ганпе на челу, припремила је *Бегунце* Пеције Петровића, који су изведени 11. марта 1943. у великој дворани Коларчеве задужбине. Један од актера био је Славко Симић. Док га је штампа хвалила,⁷⁰² референт за позориште и филм, др Живомир Младеновић, дао је следећу оцену о представи:

"Омладинска драмска трупа Црвеног крста, који је пре неколико месеци саставио од гимназиста, студената и чиновника Милан Петковић, чиновник Хипотекарне банке, са циљем да од прихода са својих приредби шаље пакете сиромашним заробљеницима и да помаже школске кухиње, - појавила се први пут 22 јула прошле године са комадом 'Бранко Радичевић' од Пеције Петровића, у режији Војислава Мићевића, чиновника Хипотекарне банке.

На дан 11 о.м. приказала је ова трупа на Коларчевом народном универзитету дејчи комад 'Бегунци' од Петра С. Петровића, у режији Јоланде Ђуричић - Гание, 'драмске уметнице, која се сматра, - како стоји у реклами, — за искусну позоришну радницу', уз учествовање '20 чланова трупе међу којима има неколико који располажу правим талентом'.

Ни 'драма' 'Бегунци' коју је писац нарочито припремио за ову приредбу, ни глумци ни режија нису били достојни неукусно наметљиве ректаме која је припремила и пропратила ову добротворну приредбу. Двоје деце, Стеван и Стеванка, само зато што је на њих подвикнула маћеха, побегну ван куће и допаду у руке Циганима, из чијих руку, на крају, буду спасени захваљујући довитљивости шегрта Саве. Око те баналне теме нанизане су још баналније сцене са маћехом, Циганима, глумим воденичарем, пијаним пандуром, ћатом, путујућим глумцем и шегртом. Без правог осећања за глуму и без стварне потпоре од редитеља, глумци - дилетанти су играли диспаратно, а често невешто и наметљиво. Деца су декламовала тоном маторих; ћата, Славко Симић, - 'најмлађи комичар... који је већ стекао популарност код наше публике', чију су фотографију са звучном биографијом објавиле новине уочи претставе, - успео је да својим невештим испадима изазове потсмех, а не смех; док је шегрт Сава (Миодраг Леман, уч. II раз. гимн.) изигравао оно што је најгоре код шегрта и чак неукусно за сцену.

Жалосно је што је Омладинска драмска трупа Црвеног крста допапа у руке личности које, вођење својим нескромним и нестварним амбицијама, врше неуметничке експерименте на рачун добротворних циљева. 'Бегунци' се не морају забранити школској омладини, али не заслужују ни препоруку."⁷⁰³

У оквиру акције "Све за децу", омладинска драмска трупа Црвеног крста извела је 22. августа 1943. *Несуђене зетове* у згради ОШ "Краљ Александар I", у Дечанској 6 у Београду.⁷⁰⁴

Обнова, 2. 8. 1943. Улоге су тумачили: Драгиња Стаменковић, Мира Томашевић, Славица Јеремић, Стеван Мишић, Борислав Сарић, Ђ. Р. Шиђански, Сава Анђелковић, Надежда Петровић, Мира Атанацковић, Милан Суботић и Владета Ђорђевић. Уменичко вођство било је поверено Ђорђу Ранисављевићу, а музичка пратња Милутину Бацкићу.

⁷⁰² *Ново време*, 10. 3, 13. 3. 1943.

⁷⁰³ АС.Г-3,1-2101/43.

⁷⁰⁴ АС, НП, 4541/43.

Подмладак Црвеног крста спремио је бајку за децу *Прича мале веверице*, која је изведена почетком јануара 1944. године.⁷⁰⁵

Пажњу заслужују још и представе *Моравка* Драмског студија Црвеног крста из Београда у режији Александра Стојковића и *Велико српско посело* (обе изведене фебруара 1944). У овим представама учествовала је и већ помињана Уметничка група XIV пододбора Црвеног крста "Чика Душко".⁷⁰⁶ Ова група је током 1943-1944. године играла *Уличне свираче*, *Избирачицу* и *Обичног човека*. Међу новим члановима нашли су се студент глуме Радослав Павловић, Радмила Петровић, Никола Ађански, Драгутин Тодоровић и Наталија Тодоровић.⁷⁰⁷

Позоришну активност наставила је и Драмска трупа Шестог пододбора Црвеног крста у Београду. Вођа трупе био је Богић Брадић.⁷⁰⁸

Од градова у унутрашњости, посебно су се истицале позоришне секције Црвеног крста у Ћуприји, Смедеревској Паланци и Обреновцу. Примера ради, Дилетантска секција Црвеног крста у Обреновцу извела је *Кнеза Иву од Семберије*, *Девојачку клетву*, *Подвалу*, *Два наредника*, *Ивкову славу*, *Паланачког песника* и још нека дела домаћих аутора. На репертоару су се нашли и *Улични свирачи* Шурека-Сасмана. Дневни лист *Обнова* бележи да је то први случај извођења овог дела у Србији ван Београда. Обреновачки дилетанти готовали су у Убу, Ваљеву, Шапцу и многим селима среза посавског, „у циљу народног просвећивања.“⁷⁰⁹

Позоришне секције спортских клубова. Велики број спортских клубова наставило је са оснивањем позоришних секција. Поред "Делиграда" у Алексинцу, о коме је већ било речи, позоришне секције имали су: СК „Јединство“ и СК „Карађорђе“ у Параћину, Јагодински спортски клуб - ЈСК у Јагодини, Пожаревачки спортски клуб - ПСК у Пожаревцу, СК "Мишић" у Мионици, СК "Војвода Катић" у Младеновцу, СК "Витез" у Београду и др.⁷¹⁰ Аматери позоришне секције Јагодинског спортског клуба премијерно су извели *Коштану* Боре Станковића, 24. јула 1943. у хотелу "Палас". Режирао је Момчило Ђорић, док су главне улоге тумачи Милан Недељковић Дрда, Момчило Ђорић и Даница Игњатовић. У осталим улогама наступили су: Драгиша Милошевић, Чеда Николић, Косара Иштвановић, Никола Милић и др. Поред *Коштане*, играни су још и *Караула на вучјој стражи*, *Ћидо* и *Избирачица*.⁷¹⁰ Позоришна секција Пожаревачког спортског клуба припремила је Кесићевог

⁷⁰⁵ *Ново време*, 6, 7, 8. 1. 1944 (Божични број).

⁷⁰⁶ Исто, 22. и 28. 2. 1944.

⁷⁰⁷ Б. Д. Милановић, н. д., 80, 90-91.

Ново време, 5. 10. 1943.

⁷⁰⁹ АС, Г-3, 1У-3765/43, Н. Ј. Ристић, н.д., 137, *Обнова*, 20. 2. 1943.

⁷¹⁰ АС, Г-3, 1У-4598/43, *Ново време*, 28. 2. 1944, Г-14 (у сређивању), *Лонедељак*, 20. 12. 1943, АС, НП, 1049/44.

Н. Станојловић - С. Жикић, *Позориште у Јагодини*, Јагодина 2007. 48.

Баука. Гост на премијерн, фебруара 1944. године, био је аутор Бора Кесић. Једну од главних улога тумачио је Никола Милић.⁷¹²

Позоришта Националне службе за обнову Србије и Обавезне радне службе. У овој групи позоришта најјаче и највеће је било београдско, тачније **Драмски** студио Националне службе за обнову Србије. Глумци-обвезници, под вођством Александра Огњановића, извели су, поред осталог, *Лажу и паралажу октобра 1943*, затим *Девојку бржу од коња* Николе Трајковића (новембра 1943), *Робинзона Крусо* и *Нестри/шве наследнике* (марта 1944).⁷¹³ Највећи успех постигнут је с *Девојком бржом од коња* у режији Александра Огњановића. Улоге су тумачили Љубица Јанићијевић, Царка Јовановић, Александар Огњановић, Петар Панић, Миодраг Огњановић, Милан Вранић, Миомир Терзић, **Радосав** Павловић, Станимир Аврамовић, Милош Јовановић, Радосав Зорановић и Дубравка Периф.⁷¹⁴ Остали чланови Драмског студија били су Петар Стојановић, Драгутин Гостушки, Петар Петровић, Бошко Савковић, Ненад Прица, Нада Валтровић и Рената Улмански. Поред ових повремено су гостовали и следећи познати глумци: Блаженка Каталинић, Љубица Секулић. Бранка Андоновић, Сима Јанићијевић и Александар Стојковић, који је повремено и режирао. За музику је углавном био задужен Момчило Филиповић.⁷¹³

Драмски студио Националне службе за обнову Србије требало је првих месеци 1944, уз помоћ глумца Народног позоришта Миливоја Живановића, Бранка Јовановића, Ирене Јовановић и Љубице Секулић, да припреми *Грађанску комедију* Владимира Велмар - Јанковића, али нема података да ли је то дело изведено.⁷¹⁶

После ускршњег бомбардовања Београда априла 1944, Драмски студио Националне службе за обнову Србије није прекинуо рад. На Видовдан, 28. јуна 1944, премијерно је изведено *Душаново јутро* Слободана М. Исаковића. Главну улогу играла је Блаженка Каталинић. Редитељ Александар Огњановић играо је Душана (краља Зете), Бранко Јовановић тумачио је Мусу, Богдан Буљан је био Стефан Дечански, Милан Вранић Вукашин, а младог витеза тумачио је Рајко Митић, већ у то време популарни фудбалер. Укупно су одигране 3 представе - две у згради Коларчеве задужбине, а једна на Калемегданској сцени. Премијери је присуствовао Милан Недић.⁷¹⁷

У Нишу је позоришна секција Националне службе за обнову Србије извела *Војничко писмо*, у Лесковцу *Добош пред кућом*, а позоришном активношћу бавили су се и обвезници у Ваљеву, Обреновцу и Јагодини.⁷¹⁸

⁷¹² *Ново време*, 23. 2. 1944.

⁷¹³ *Коло*, 23. 10. 1943, *Ново време*, 19. 11. 1943, 6. 7, 8. 1. 1944.

⁷¹⁴ *Ново време*, 19. 11. 1943.

⁷¹³ В. Марковић. *Театри окупирани престонице...*, 332.

⁷¹⁶ АС,НП, 206/44

⁷¹⁷ АС, НП, 3045/44; *Вечерње новости*, 11.7. 2007.

⁷¹⁸ *Ново време*. 30. 6. 1943; 22. 2, 5. 8. 1944.

Колики је значај придаван овом виду позоришне активности говори чињеница да је у Београду био отворен посебан течај за вођење позоришних секција обвезника Националне службе за обнову Србије. Завршивши тај течај, Теодосије Богдановић је стао на чело позоришне секције обвезника у Крагујевцу, која је од новембра 1943. до марта 1944. године приредила 18 представа у Крагујевцу, Младеновцу, Смедеревској Паланци, Лапову, Великом Градишту, Краљеву, Зајечару и Неготину. Поред позоришних представа ова секција је приређивала и шарена поподнева под насловом "Весели националац".⁷¹⁹

Позоришне и музичке приредбе давали су и обвезници радне службе у Борском руднику. Њихова културна група, са Александром Ђукићем на челу, аутором композиције "Не брине мајчице мила" (или "Песма за Бор"), гостовала је у Београду приредивши 18. и 25. децембра 1943. године два концерта у сали Коларчеве задужбине у корист Зимске помоћи и српских ратних заробљеника. Салу је одобрило Народно позориште, пошто су наведени термини њему припадали, а били су слободни.⁷²⁰

Нова позоришта и позоришне секције одбора и одсека за народно просвећивање Министарства просвете. Број позоришта одбора и одсека за народно просвећивање осетно се повећао у 1943. и 1944. години, упркос неповољним околностима насталим због сукоба Јонић - Поповић и довођења у питање статуса тих позоришта. Предњачила су сеоска позоришта, иако су услови за њихов рад били веома тешки. Као илустрација за то могу да послуже подаци из извештаја Ужичког окружног начелства од 22. октобра 1943. године.

"У срезovima рачанском и златиборском узела је акција шумских такве размере да су се из среских места ова два среза повукли немачки војници, српске власти престале су да функционишу и са оба среза ово Начелство није имало никакве везе, па ни данас исте нема. У Ужице су придешле нове војне јединице немачке и бугарске војске, које су као казнене експедиције отпочеле са прогоном шумских и паљењем прво села Севојна, које је у непосредној близини града Ужица, а затим са паљењем села у срезovima рачанском и златиборском. Мирно становништво морало је бегати од својих домова, па ни наставници народних школа нису смели сачекати казнене експедиције немачке и бугарске војске. Према сазнању са приватне стране наставнице Народне школе у Мачкату, среза ужичког, угасиле су запаљену зграду народне школе, али је зграда ипак оштећена и нешто намештаја са архивом изгорело, док су у срезу рачанском опет према сазнању са приватне стране изгореле или теже оштећене зграде народних школа у Пилици и Рачи. Постоји вероватноћа да су осим поменутих зграда народних школа оштећене и друге, но о овоме свему Начелство нема никаквих званичних података. Рад у многим школама свакако је прекинут и док се прилике не нормализују у многим школама не може бити редовног рада. Тешке прилике које владају у срезovima: златиборском, рачанском и црногорском учиниле су да су прилике и у осталим срезovima овога Округа ван редовног - нормалног стања."⁷²¹

⁷¹⁹ *Обнова*, 6. 3. 1944.

⁷²⁰ АС, НП, 6803/43; *Ново време*, 15. 10. 1943; *Српски народ*, 25. 12. 1943.

Б. Мајданац, *Позоришна делатност одсека за народно просвећивање у Ужичком округу за време немачке окупације 1941-1944*, Историјска баштина бр. 15, Ужице, 2006, 157-164.

Нова села у којима је било позоришне активности током 1943. и 1944. године су:

- **округ београдски:** Рипањ, Винча, Велики Мокри Луг, Бели Поток (срез врачарски); Шушњар (срез колубарски - Лазаревац); Ропчево, Рогача, Раниловић, Поповић, Неменикуће, Губеревац, Бељина, Дубона, Пружатовац (срез младеновачки); Колари (срез подунавски);
- **округ шабачки:** Драгојевац, Десић, Варна, Горња Врањска, Букор, Јевремовац, Богосавац, Мала Врањска, Орид, Предворица, Поцерски Причиновић, Слатина, Накучани, Мишар, Метковић (срез поцерски);
- **округ крагујевачки:** Бошњане (срез лепенички); Борач (срез гружански);
- **округ ваљевски:** Орашац (срез посавски — Обреновац); Јошева (срез ваљевски); Брајковац, Горња Топлица, Лукавица, Араповац, Медошевац, Телије (срез колубарски - Мионица);
- **округ краљевачки:** Лозница (срез трнавски - Чачак); Милочај, Сирча, Цветке (срез жички);
- **округ крушевачки:** Јасика, Кукљин, Глободер, Крвавица, Шанац, Бела Вода, Бивоље (срез крушевачки); Дашница, Новаци, Трнавци (срез жупски); Липовац, Шетка (срез ражањски);
- **округ јагодински:** Ратковић, Секурич, Сибница, Течић, Цикот (срез левачки); Бачина, Равна Река, Горњи Катун, Бошњане, Обреж, Доњи Катун (срез темњићи - Варварин); Дубље, Кушиљево, Црквенац (срез ресавски); Сењски Рудник (срез раванички); Давидовац (срез параћински);
- **округ зајечарски:** Штубик (срез брзопаланачки); Јелашница (срез тимочки - Андрејевац); Кобишница, Радујевац, Мокрање, Тамнич (срез неготински); Валевац, Дејановац, Доња Каменица, Зубетинац, Каличина, Црвење (срез заглавски);
- **округ Пожаревачки:** Црљенац (срез млавски); Кличевац, Триброд, Мијаиловац (срез рамски); Породин, Ракинац, Александровац, Ореовица (срез моравски - Жабари); Мрчковац, Миљевић (срез голубачки); Каона (срез звишки); Вуковац (срез хомољски);
- **округ ужички:** Висибаба, Каленићи, Здравчићи, Папратиште (срез пожешки); Крива Река (срез златиборски);
- **округ лесковачки:** Грделица (срез власотиначки);

Округ банатски: Потиски Свети Никола, Банатско Аранђелово (срез новокањишки); Колонија Стајићево, Перлез (срез великобечкеречки); Уздин (срез ковачички); Војвођинци (срез вршачки).⁷²²

⁷²² АС, Г-3, IV-10907/43, 1У-3763/43, 1У-3040/43, ГУ-3952/43, 1У-4373/43, 1У-2041-43, IV-5152-43, 1У-5343/43, 1У-5084/43, 1У-5912/43, 1У-5304/43, 1У-5936/43, 1У-5342/43, IV-2010/44, 1У-2017/44.

Пошто у овом списку пису побројана села из списка за 1941. и 1942. годину, збрајањем села из оба списка добија се збир од 228 села у којима је за време окупације било неке позоришне активности. Збирни извештаји окружних начелстава о раду, међутим, говоре да је сеоских позоришта било знатно више, али се не наводе имена места у којима су се налазила. Примера ради, у једном таквом збирном извештају округа шабачког од 9. септембра 1943. налази се податак да у округу има 30 позоришних секција, које су дале 61 приредбу, док се у округу југодинском из маја 1944. помиње чак 81 позориште и 27 певачких дружина, са 242 приредбе.⁷²³ Наравно, увек је присутна сумња у тачност података из извештаја тог времена. Провере које смо вршили показују да је било штимованих извештаја, а и само Министарство просвете је на то скретало пажњу (случај са селом Лађевци код Краљева). Међутим, у службеничким досијеима учитеља који су се истицали у вођењу дилетантских позоришних секција, то је редовно записивано у "оценама о раду".

Подаци до којих смо дошли показују да је највећи број сеоских позоришта основан по одобрењу Министарства просвете, односно његовог Одељења за народно просвећивање бр. У-2779/41, један део је радио без икаквог одобрења, а само неколико их је имало одобрење Пропагандног одељења, односно Пропагандаабтајлунга "Југоисток". Оно што је посебно значајно, нисмо открили да је иједном позоришту из ове групације забрањен рад или да је обавезано да поново тражи неко ново одобрење за оснивање, односно реоснивање. Што се тиче представа, свака је уредно пријављивана властима. То илуструје следећи телеграм: "Среском начелству, Мионица. Ваљево, 17. 7. 1943. Позоришна представа спорт. клуба Мишић одобрена од немачке полиције. Начелство округа ваљевског, КрејбанП Уалјеу. Помоћник Окружног начелника Средојевић"⁷²⁴

Сеоска позоришта имала су најчешће од 10 до 20 чланова, а некад и више. Рекорд држи село Бачина (срез темнићи - Варварин), чију је позоришну дружину чинило 46 чланова.⁷²⁵ Сеоским позориштима обично су управљали и представе режирани сеоски учитељи, а неретко и земљорадници, па чак и свештеници (село Течић). Међу члановима највише је било земљорадника и домаћица, али и ученика, студената, занатлија, рудара, поштара, чиновника и трговаца. Неке дилетантске сеоске дружине биле су састављене искључиво од мушкараца, тако да су они морали да играју и женске улоге. На репертоару су се налазила само дела домаћих аутора, најчешће из сеоског живота. Позоришна политика у духу националне обнове требало је баш у селима да дође до пуног изражаја.

Играни су: *Ђидо, Моравка, Два цванџика, Вода са планине, Кнез Иво од Семберије, Сумњиво лице, Ожалошћена породица, Лажа и паралажа, Кир*

⁷²³ АС, Г-3, Ф. 769, Г-3, 1У-2010/44; АС, НП. 869/43, 2700/43; *Српски народ*, 20. 11. 1943; Лична архива Милоша Спајића.

АС, Г-14, Омот Ваљево (фонд у сређивању).

⁷²⁵ АС, Г-3, 1У-3765/43.

Јања, Цандрљиви муж, Зла жена, Подвала, Волишебни магарац, Светски рат, Алнафабета, Девојачка кчетва, Крвав јаглук, Београд некад и сад, Несуђени зетови, Мајстор папучар (превод с румунског), *Тера опозицију, Растко Неиањић, Школски надзорник, Зона Замфирова, Честитам, Кулинова када, Шаран, Косовка девојка* и др. Очигледно да су најизвођенији били Нушић и **Стерија**. На репертоару сеоских позоришта налазили су се и скечеви и шале **као** нпр. *Циганин на суду, Перица хрче, Два глуваћа* (Брандима), *Црногорац тржи пензију, Пикавац, Лала на вежби* (Јована Геца) и др.⁷²⁶

О позоришном животу у Србији штампа је редовно извештавала. Нису забрављана ни сеоска позоришта. Писало се нпр. о позориштима у Наталинцима, Цикоту, Белушићу, Сибници, Сењском Руднику, Гостиљу, Грделици, затим о оснивању првог сеоског омладинског универзитета у Бивољу код Крушевца итд.⁷²⁷ Ипак, једно сеоско позориште доживело је да буде у центру пажње свих листова и да гостује у престоници. Било је то позориште "Бокања" из Жабара код Тополе. Његови чланови извели су музичко-фолклорну мелодраму *Прело* Слободана Радошевића. Имали су четири наступа у великој дворани Коларчеве задужбине. На једној представи појавио се и министар просвете Велибор Јонић, који је по завршетку програма примио чланове "Бокање", рекавши им, поред осталог: "Дошао сам у име председника владе генерала Недића да вас поздравим и да вам изразим задовољство што негујете баш праву народну песму и игру за наше заједничко добро. Кроз ваше напоре Србија може дочекати бољу будућност".⁷²⁸

О наступима „Бокање“ писани су хвалоспеви, али референт за позориште и филм Министарства просвете др Живомир Младеновић имао је другачије виђење. Доносимо текст његовог реферата од 10. септембра 1943:

"Сеоско позориште 'Бокања'", Секција отсека за
Народно просвећивање у Жабарима

По иаређењу Господина Начелника за високо образовање и народну културу присуствовао сам приредби Сеоског позоришта 'Бокања' из Жабара на дан 9 септембра г. г. у 18 часова, у дворани Коларчевог народног универзитета.

Ова приредба иде у ред најслабијих које су се икада виделе на позорници Коларчеве задужбине. Шарени и неуметнички програм састојао се из сентиментално-романтичног уводног предавања г. Слободана Радошевића, вође трупе (иначе чиновника у Крагујевцу!), неколико безобличних и безимених кола, одиграних разбијено и вашар-

⁷²⁶ Видети прилог XV/1 - XVII.

⁷²⁷ *Ново време*, 10. 1. и 12. 1. 1943; *Српски народ*, 20. 11. 1943. Међу фоторепортерима који су пратили позоришни живот у Србији за време окупације најпознатији су били Александар Симић и М. Роглић. Плодну активност у овој области испољило је и неколико студија као што су Фото „Мироч“, Фото „Урошевић“, Београдска фото-агенција, фото отсек Државне пропаганде и Архив „Основе“.

⁷²⁸ *Обнова*, 13. 9. 1943.

ски дивље, неколико рецитација и позоришне мелодраме 'Прело', неувежбане, слабо режиране, прозаично импровизоване.

Били су доста добри фрулаш Адам Милутиновић са својим синовима, хармоникашем и гитаристом, и двама кћерима, просечним сеоским певачицама, - али они су из Драгобраће, а не из Жабара!

Сеоско позориште 'Бокања' из Жабара дошло је у Београд са неумереним и неоправданим амбицијама свога вође, али без знања и спреме да верно претстави Шумадију. Чудновато је, и парадоксално у исто време, да се извесној публици допапо ово шаренило костима и неуметничко ачење, и она је аплаудирала; видео сам и једног младог, неискусног претставника штампе који се нестручно одушевљавао. Међутим, сматрам да овако неспремно и са овако неуметничким програмом, Сеоско позориште 'Бокања' није смело да се појави пред београдском публиком и да не заслужије препоруку школској омладини.⁷²⁴

Одељење за народно просвећивање, односно Одељење за високо образовање и народну културу, основало је преко својих одбора дилетантска позоришта у Шапцу и у Неготину. Штампана је почетком марта 1944. известила да је у Неготину основано стално позориште, да је обезбеђена зграда, да је за редитеља именован ученик Учитељске школе Милан Пауновић и да су изведени *Ђидо* и *Несуђени зетови*.⁷²⁵ Писало се и о Живојину Павловићу Жикишону, штампару из Параћина, и његовом "Хуманом позоришту" које је извело *Избирачигју*, затим о идеји да се у смедервском граду подигне једно велико позориште под ведрим небом итд.⁷²⁶

Ћачка посела, на којима су често извођени позоришни комади, била су комплетно под ингеренцијом Министарства просвете. То је међутим, озваничено тек 23. фебруара 1944. године, одлуком коју је донело Српско Пропагандно одељење, уз сагласност Немачког пропагандног одељења (Пропагандаабтајлунга).²

Колики је значај придаван ђачким поселима говори следећи акт Министарства просвете, упућен Просветном инспекторату општине града Београда, 7. фебруара 1944. године:

"Моли се Просветни инспекторат да скрене пажњу старешинама београдских школа на то да ђачка посела, која се, по наређењу Министарства просвете и вера, одржавају у хумане сврхе, треба да буде репрезентација појединих школа, њихов испит пред јавношћу и избор из онога што је најлепше у српској духовној култури. Програм за ова посела треба да бира и саставља Наставнички савет и да га увежбавају са најдаровитијим ђацима наставници који за то имају највише смисла. Тек за таква програм може се тражити и очекивати одобрење од Одељења за високо образовање и народну културу Министарства просвете и вера. Одобрење треба школе да траже званично, приложивши програм у дупликату и текстове свега онога што ће се изводити у по једном примерку. Најбоље је да се одобрење тражи чим се програм саста-

⁷²⁹ АС, Г-3,1У-6000/43.

⁷³⁰ *Ново време*, 3. 3. 1944.

⁷³¹ *Ново време*, 31. 1. 1943; *Српски иарод*, 27. 11. 1943.

⁷³² АС, Г-3,1У-920/44.

ви, пре но што се отпочне са његовим увежбавањем. Пошто програм у Министарству просвете и вера прегледају стручњаци, и то чине брзо и објективно, нису потребне никакве интервенције са стране.

За одобрење, уколико то буде потребно, могу се интересовати само старешине школа или наставници које они одреде, а никако ученици, како се то досада дешавало.⁷³³

При скоро свим школама, посебно средњим, постојале су ђачке позоришне дружине које су наступале на ђачким поселима. Примера ради, Четврта мушка реална гимназија у Београду изводила је *Цандрљивог мужа*, Трећа мушка у сарадњи са Првом женском *Сеоског лолу*,⁷³⁴ Гимназија у Зајечару *Покондирену тикву*⁷³⁵, а Реална гимназија у Ћуприји *Биду* и *Кнеза Иву од Семберије*.⁷³⁶ О бројности ђачких посела говоре збирни извештаји окружних начелстава. Тако је у другом полугођу 1943. године у јагодинском округу одржано 228 посела, београдском 280, пожаревачком 307 итд.⁷³⁷

Велики успех постигла је Државна реална гимназија у Смедереву позоришним комадом *У царству златног сна* Велимира Живојиновића Мазкике. После изузетног успеха у Смедереву, све је било припремљено за гостовање актера овог комада у Београду, почетком октобра 1943. године, под покровитељством Министарства просвете и Окружног начелства округа Београдског. Смедеревски гимназијалци требало је да изведу чак 7 представа за своје вршњаке у Београду. До гостовања, ипак, није дошло. О самом комаду и неоствареном гостовању говоре следећа два документа:

"Господине министре,

Одлуком I бр. 1942 од 6 фебруара 1943 године одређен сам за делегата Министарства просвете и вера на свима концертима и музичким приредбама, са наређењем да после одржане приредбе предам реферат са образложењем да ли се приредба из уметничко-педагошких разлога може препоручити школској омладини или забранити.

Како се на дан свога дежурства 14 VI т.г. нисам налазио у Београду већ у Смедереву присуствовао сам ђачкој претстави смедеревске гимназије којом је приликом приказан комад У ЦАРСТВУ ЗЛАТНОГА СНА - дечја прича у три чина са прологом, са певањем и балетом, по либрету Вел. Живојиновића Масуке. Музику је компоновао Исидор Кох наставник музике при смедеревској гимназији. Овај комад се извео први пут у Смедереву и до данас имао четири приказа.

У извођењу овога комада узело је учешћа преко 170 ученика и ученица смедеревске гимназије: 12 солиста, 35 инструменталиста оркестра у коме су заступљени сви инструменти, мешовити збор од 80 ђака и балетски ансамбл од 50 ученица. Комад је дириговао сам композитор, режију извела проф. Олга Миловановић, а балет увежбала проф. Лудмила Чубин.

⁷³³ АС, Г-3,1У-587/44.

⁷³⁴ АС, Г-3,1У-210/44.

⁷³⁵ ИАЗ, Збирка плаката, 1943, бр. 429.

⁷³⁶ АС, Г-3,1У-4785/43.

⁷³⁷ АС, Г-3, Ф. 765. О позориштима ђачких заједница према виђењу Боривоја Недића, видети прилог XIX/1.

Текст комада одговара дечјој души и има васпитног карактера. У основи је романтичарски и изражен је музиком истог стилског обележја. Музика је писана у сразмери са дечјим извођачким способностима и има елемената наше народне музике. Те чињенице су допринеле великом успеху овога комада на премијери и осталим приредбама. Запажано је велико одушевљење деце-извођача, деце-гледаца, ђачких родитеља и наставника.

Како је овакав рад непознат у нашим средњим школама, а с обзиром на услове под којима се у свима школама ради за време рата, част ми је, Господине Министре, предложити Вам да смедеревска гимназија прикаже овај комад у Београду у Народном позоришту, за ученике београдских средњих школа. Пре кратког времена видели смо нишку фолклорну групу средњешколаца. Било би корисно да београдска школска омладина такође види и ову лепу групу ученика смедеревске гимназије чији успех заслужује свако признање и препоруку.

Г. Душан Павловић просветни референт Начелства округа београдског присуствовао је премијери овога комада као званични делегат управних власти. Ја Вас молим да изволите затражити и његово мишљење.

15 јуна 1943 године
Београд.

У ч т и в,
Миодраг А. Васиљевић
проф. Средње музичке школе
при Музичкој акад. у Београду"⁷¹⁸

"Државна реална гимназија у Смедереву
Бр. 1458
2- X-1943. год.
Смедерево

Окружном Начелству округа београдског

Београд

Част ми је извести Окружно Начелство да ова школа, и поред најбоље воље и жеље, неће моћи да дође у Београд и да приреди за београдску школску омладину бајку 'У царству златног сна', пошто је од 195 учесника - ђака 187 родитеља дозволило својој деци да иду у Београд а 8 родитеља није дозволило; ових 8 ученика-ца је апсолутно незаменљиво.

Извештавајући о предњем, молимо да се обустави сваки рад на припремама за долазак ове школе. Ова школа није присиљавала родитеље да морају да пуне своју децу.

Директор гимназије
Душан С. Каљевић"⁷³⁹

⁷³⁸ АС, Г-3, 1У-6224/43; 1У-6326/43.

⁷³⁹ АС, Г-3, 1У-6326/43.

Ћачка посела организована су првенствено у корист ђачких трпеца и сиромашних ученика. Пошто је најтежа ситуација била на подручју Косовско-митровичког округа, често су слати добровољни прилози за школе у том крају. Марта 1944. одлучено је да се приходи са ђачких посела и других приредаба ученика, у износу од 406.827 динара, употребе као помоћ ученицима на Косову. О реализацији ове акције, Јордан Којић, в.д. инспектора за Косовску област, известио је:

"Централа за кожу одобрила је куповину 250 пари мушких плитких ципела са гуменим ђоном до броја 41. Ове ципеле смо већ набавили и предали у Економат на чување.

Од Државне штампарије у Београду узели смо 3573 ђачких свески и цртанки.

Покушали смо да набавимо и други прибор за школску децу у београдским књижарама /лењира, оловке, гуме и тд./, али га нисмо могли добити, сем у једној књижари, која нам је овај материјал у ограниченој количини нудила по знатно скупљим ценама од оних одобрених. Рачун нам није хтела да изда, па смо одустали од набавке, јер не би могли веродостојно да правдамо издатак, а злонамерни могли би посумњати у наше лично поштење.

Зато смо се сложили да остатак новца намењеног за поклоне утрошимо на куповину текстила, ако нам то Централа за текстил одобри. Текстилна роба може се и накнадно доставити у Косовску митровицу.

Сума прикупљених прилога износи.....	406.827.- динара.
1. Центри за кожу-бон-такса.....	Дин. 5000.-
2. За ципеле плаћено је.....	218010,-
3. За пренос ципела до Економата.....	2500,-
4. За свеске Држ. Штампарији.....	25884,80
5. Паковање.....	280.-
6. Трошкови око паковања.....	140.-

Свега утрошено дин.....	251814,80
Остаје још неутрошено динара.....	155012,20

Из ове неутрошене суме треба платити трошкове око преноса ових поклона од Београда до Косовске митровице."⁷⁴⁰

Након тога, министар просвете је 28. марта 1944. донео одлуку о реализацији предаје поклона косовској деци, у којој, поред осталог, каже:

"ЈОРДАН КОЈИЋ, в.д. инспектора и окружни просветни инспектор из Косовске митровице пробринуће се, да се ови поклони поделе сиромашној а марљивој српској школској деци са Косова, сразмерно ученицима и народних и средњих школа, како у варошима тако и у селима.

Ципеле су мушке, али их у овим оскудним ратним временима могу употребити и одраслије ученице, па их због тога не треба искључивати из поделе.

Од ученика се не сме узети за поклоне ни један једини динар ма за какве било трошкове; поклоне деца морају добити бесплатно.

⁷⁴⁰ АС,Г-3,1-2153/44.

При подели поклона деци треба рећи да им ове поклоне шаљу њихови школски другови и другарице из Србије.

Очекујем да ће окружни просветни инспектор и наставници појединих школа поклоне разделити ученицима савесно, очински и наставнички.

По извршеној подели, окружни просветни инспектор из Косовске митровице дужан је доставити Министарству просвете и вера — Општем одељењу - списак деце којој су предати поклони. У списак треба унети ове рубрике: име и презиме ученика, место и врсту школе и разред који похађа.

О извршењу ове одлуке в.д. инспектора за Косовску област ЈОРДАН КОЈИЋ поднеће ми писмени извештај".⁷⁴¹

Сматрамо да не треба пропустити ни ово. Најпопуларнији дечји композитор у Србији за време окупационог периода био је Александар Станковић, учитељ. Како пише *Ново време*, објавио је 20 збирки композиција. На концерту његових песама у дворани Коларчеве задужбине, под називом "Избеглица Маја", учествовало је 450 деце из 8 београдских школа.⁷⁴²

Пред сам крај школске 1943/44. године (12. јуна 1944), министар просвете и вера Велибор Јонић је одлучио:

да се школској омладини забрани посећивање представа београдских веселих позоришта Централне за хумор, Разбистриге, Ациног смешног позоришта, Веселог позоришта Хумористи, као и свих сличних позоришта која буду основана у Београду или у унутрашњости. У случају да неко од ових позоришта зажели да буде изузето од ове забране, биће потребно да поднесе молбу Министарству просвете и вера и да докаже да му програм педагошки одговара за школску омладину".⁷⁴¹

Од свих позоришта наведених у овој одлуци, у тренутку њеног доношења радила је само "Разбистрига". Одлука је, дакле, имала превентивни карактер.

Остала позоришта и друге активности. Дилетантска група "Завода за принудно васпитање омладине" у Смедеревској Паланци извела је велики број представа 1943. и 1944. године. Издвојићемо неке: *Кир Јања*, *Аналфабета*, *Обичан човек*, *Избирачица*, *Кориолан*, *Циганска крв*, *Кнез Иво од Семберије*, *Први пут с оцем на јутрење*, *Ратникова вереница*, *Два наредника*, *Светскират*, *Власт*, *Два цванцика* и *Ћакон Авакум*.

У Заводу је гостовала уметничка група „ТЖЦ" из Београда, с представом *Јазавац пред судом*. У насловној улози наступио је Јован Танић. *Јазавац пред судом* званично је био забрањен, али се ипак играо.⁷⁴⁴

У Крагујевцу је крајем 1943. године основана "Позоришна трупа Одбора за заштиту заробљеничких породица". Највећи успех постигла је са ратном реви-комедијом *Минут после десет* Миће Димитријевића. Премијера је изведена пред пуном двораном Српског народног позоришта Округа крагујевач-

⁷⁴¹ Исто.

⁷⁴² *Ново време*, 6. 5. 1943.

⁷⁴³ АС, Г-3,1У-3710/44.

⁷⁴⁴ Н. Ј. Ристић, н. д., 138.

ког. Највеће похвале упућене су Новици Милошевићу, који је играо Жику Јагодинца, затим Милице Николић у улози удовице Живке, а од осталих актера помињу се М. Љујић, Нада Игњатовић, Ал. Живковић и Митровићева. Режирао је Света Васиљевић.⁷⁴³

Почетком 1944. слепи глумац Лазар Ј. Стојановић окупио је око себе неколико уметника и отворио весело позориште "Разнода" у ОШ "Цар Душан" на Булбудеру. Извођен је углавном забавни програм, а чланови "Разнода" били су: Мими Стојановић, Лаза Лазаревић, Момчило Николић, Миша Војновић, Зорица Сикора, Анка Шпољарић, Веселинка Милијић и степиста Марио Селаковић. После савезничког бомбардовања Београда, ова група убрзо је наставила са радом, али под именом "Обилић".⁷⁴⁶

О позоришној активности у четничким јединицама Драже Михаиловића сачувано је мало података. Познато је да је на планини Јухор, почетком 1944. године, основано Четничко позориште "Милутин Петковић". Припадници Југословенске војске у отаџбини, углавном Јагодинци, дали су ово име позоришту "у част легендарног комите из Првог светског рата, наредника, касније мајора, двоструког витеза Карађорђевог звезде". Позориште је припремило две представе: *Каплар Милоје* и *Два наредника*.⁷⁴⁷

Четници су ангажовали професионалне глумце да им изведу неки позоришни комад или рецитал. Помињан је случај када су Калабићеви четници у ваљевском крају тражили од Душана Животића да своје глумце доведе у брда како би за њих одиграли неку представу. Нишки глумац Жика Ристић организовао је приредбе за четнике војводе Ћирковића и због тога је после рата изгубио главу од партизанских власти.⁷⁴⁸

Занимљив је и догађај од 28. јуна 1944. у Дудовици код Лазаревца. За прославу Видовдана у том селу, командант Колубарског среза издао је три наредбе. Једном од њих регулисан је церемонијал прославе:

"Од 8 до 14 часова командант Рудничког корпуса врши смотру омладинаца од 18 до 22 године из 9 околних села и предаје заставе омладинским одборима; омладинци присуствују, затим, парастосу у чибутковачкој цркви, а затим дефилују испред команданта корпуса и представника цивилних и војних власти; на Јанковића ливади изводи се потом 'Видовдански програм' - песме, декламације, позоришни комад, који даје група глумаца доведена из Београда. Било је предвиђено да приредбу отвори Митар Баушић, теолог из Београда, шеф пропаганде Рудничког корпуса а завршну реч одржи Војин Д. Војиновић, адвокат из Београда, командат среза Лазаревачког."⁷⁴⁹

Четници Рудничког корпуса подигли су велику бину на Јанковића ливади, украшену заставама, сликама и цвећем. Сељацима из околних села наређено је да што свечаније обучени дођу на прославу. Послато је 400 позивни-

⁷⁴⁵ *Ново време*, 13. 2. 1944.

⁷⁴⁶ *Ново време*. 22. и 17. 8. 1944.

⁷⁴⁷ Н. Станојловић - С. Жикић, *Позориште у Јагодини*, Јагодина, 2007, 48-49.

⁷⁴⁸ М. М. Илић, *Игре кажњене смрћу*, фељтон, *Вечерње новости*, 27, 28. и 29. 5. 2007.

⁷⁴⁹ И. Ђуковић, *Друга шумадијска 21. српскаударна бригада*, Београд. 1982, 214—215.

ца.⁷⁵⁰ Нису позната имена београдских глумаца нити позоришне трупе којој су припадали, као ни наслов комада⁷⁵¹ који су изводили на прослави у Дудовици. Исидор Ђуковић тај догађај је описао овако:

"Батаљони 2. шумадијске бригаде непримећени су посели полазне положаје и у 18 часова кренули у напад. Четнике, затечене раскомоћене и у веселом расположењу, захватила је паника. Сељаци и гости који су присуствовали прослави полегали су на земљу, у заклоне. Њих је требало чувати. Командант Рудничког корпуса и команданти Лазаревачке и Качерске бригаде побегли су на коњима за Лајковац. За њима су бежале њихове штабне чете и сеоске страже, неорганизовано отварајући ватру. Убијено је неколико четника, међу њима и 2 пратиоца команданта корпуса. Ухваћен је један мајор, петоколонаш, који је по завршеној борби на мотоциклу стигао пред бину. Саслушан је и стрељан. Заплењено је 10 пушака, нешто муниције, део архиве Рудничког корпуса, већа количина хране и опанака. Похватани су делегати и глумци, ко-
И75

ји су, после разговора с њима, пуштени.

Током 1943. и 1944. године и даље је било активно **Дечје позориште "Србија"**. Неколико месеци постојало је и Дечије позориште у Ужицу, основано маја 1943. године под покровитељством В. Томовића, предстојника градске полиције и под стручним надзором Драгољуба Д. Јовашевића, учитеља из Волујца. Дало је неколико представа, које су се састојале од дечјих позоришних комада, рецитација и фолклорних тачака. Новац прикупљен са представа достављен је Фонду за помагање незбринуте и сиромашне деце. Чланови овог позоришта били су: Радивоје Којадиновић, Драгољуб Лазић, Зоран Ристић, Мишо Зарић и Остоја Ђерић.⁷⁵³

Активне су биле и **фолклорне групе**. Једна од најпознатих била је Фолклорна група Црвеног крста коју је основала Вера Гашић. Наступала је и у дворани Коларчеве задужбине.⁷⁵⁴

Од **хорова**, забележено је да је у периоду 1943/44. велики успех имао новоосновани хор обвезника Националне службе за обнову Србије, под вођством Драгољуба Јовашевића. Сматрали су га једним од најбољих београдских хорова. Бројао је 30 чланова, а на репертоару је имао и српску духовну музику.⁷⁵⁵ Честе наступе имао је хор Српског добровољачког корпуса, са диригентом Борисавом Бајићем. Августа 1943. наступао је на Београдској ра-

⁷⁵⁰ Војни архив, ЧА, К-76, бр. рег. 46/3.

Према једном писму које је Војин Д. Војиновић, адвокат, командант Лазаревачког среза упутио 8. јула 1944. Петру Недељковићу [резервном пешадијском капетану II класе батаљона Лазаревачке четничке бригаде] "творац позоришног комада јесте г. Васиљевић јер је он раније о томе говорио са Пецијом..." - Војни архив, ЧА, К-76, бр. рег. 1/4. Највероватније се ради о чет. поручнику Миловану Васиљевићу, команданту Лазаревачке четничке бригаде.

⁷⁵² И. Ђуковић, н.д., 214-215.

⁷⁵³ *Обнова*, 5. 7. 1943.

⁷⁵⁴ *Обнова*, 12. 2. 1944.

⁷⁵⁵ *Ново време*, 29. 3. 1944.

дио-станица.⁷⁵⁶ У Нишу је и даље Црквена певачка дружина "Бранко" имала најзначајнију улогу у неговању духовне музике.

Основано је и неколико дечјих хорова, међу којима се посебно истицао хор деце Избегличког дома у Црљенцу код Петровца на Млави. Наступао је у Млавском и Пожаревачком срезу, а водио га је Марко Перишић, управник дома. Врсни солиста био је Миленко Ђедовић, касније истакнути глумац, првак драме и управник Народног позоришта у Сарајеву. У хору су певали и Милош Ћирић, доцније познати графичар и професор Академије примењених уметности у Београду и Бранислав - Брана Црнчевић, данас књижевник и Милош Спајић, публициста и дипломата. Малишани овог хора показали су и своје глумачке способности учествујући на представама сеоског позоришта у Црљенцу.⁷⁵⁷

Гуслари су имали значајно место и у 1943. и 1944. години. Међу њима се налазио и популарни глумац Народног позоришта у Београду Јован Антонијевић. Гостовао је често на приредбама у згради Коларчеве задужбине. Једна од њих звала се "Приредба за народ", а одржана је 21. марта 1943. године.⁷³⁸

Најпознатије **балетске школе** водили су: Нина Кирсанова, Олга Грбић-Торес, Смиља Мандукић, Радмила Цајић и Миле Ивановић. У школи Радмиле Цајић прве балетске кораке направила је тада дванестогодишња девојчица Јованка Бјегојевић.⁷⁵⁹

Концерте широм Србије приређивала је и **Српска државна стража**. На једном од њих изведен је родољубиви приказ у песми и слици "Србијо драга". Био је то концерт одржан у дворани Коларчеве задужбине, 6. фебруара 1944. године. Концерту су присуствовали Милан Недић, Велибор Јонић, Драги Јовановић, Мирослав Спалајковић и други.⁷⁶⁰

Кафане су и даље биле омиљено место за организовање позоришних представа, а да би се било шта припремило морао је да се обезбеди клавир. Најпознатији, вероватно и једини регистровани издавач клавира под закуп кафанама и музикантима био је Коста Труца. Марта 1944, тражећи од Комесаријата за цене и наднице дозволу за повећање месечне закупнине, која је до 1941. износила 500 динара по клавиру, Труца каже:

"...једна жица коштала је пре рата Дин. 50.- до 60.-, а данас кошта Дин. 1.500.-, једна кошчица коштала је пре рата Дин. 20.-, а данас кошта Дин. 500.- Један штифт коштао је пре рата Дин. 1.-, а данас кошта Дин. 100.- итд. Клавире по кафанама невероватно брзо пропадају, тако да нов клавир после три године употребе по кафанама толико пропадне да представља стару робу."⁷⁶¹

⁷⁵⁶ *Обнова*, 13. 8. 1943.

⁷⁵⁷ Лична архива Милоша Спајића.

⁷⁵⁸ АС.НП. 1760/43

Ново време, 23. 1. 1944.

⁷⁶⁰ *Ново време*, 8. 2. 1944.

⁷⁶¹ АС, Г-6. У-5300/44. Ф 283.

Комесаријат је изашао у сусрет Труци и одобрио му повећање закупнине на 5.000 динара месечно по клавиру. У образложењу се, поред осталог, истиче:

"... Позната је ствар. да закупнину клавира не сноси нити власник кафане, нити пак музикант као купац клавира, већ се ова закупнина реализује од бакшиша, који дају гости на име музике. Стога ни ово повећање закупнине не погађа широке слојеве народа, веће само посетиоце кафана где има музике, а ови посетиоци су материјално потпуно у стању да сnose и повећану закупнину клавира... ",⁷⁶²

Јадна од најрепрезентативнијих и најпосећенијих кафана била је "Бољевац", у улици Краља Александра 31. Могла је да прими 250 посетилаца. Ту је једно време са својим колегама - новинарима сваке недеље пре подне организовао приредбе Бора Кесић, спортски уредник *Новог времена*. Цене улазница износиле су између 60 и 150 динара, а Кесићев покушај да код Комесаријата за цене и наднице издејствује њихово повећање није успео. У одговору Комесаријата речено је, уз остало:

"1/ да се приредбе (које су - Б.М.) у питању одржавају у кафанским просторијама, где се за столовима служи јело и пиће и да према томе те приредбе имају више кафански но уметнички карактер, који у својој молби од 3. 3. 1944 године молиоци претстављају;

2/ да се овакве приредбе не могу ни у коме случају уврстити у ред оних приредаба које се одржавају у хумористичном позоришту 'Разбрибрига' и др. сличним позориштима, којима је Комесаријат досада одређивао улазне цене."⁷⁶¹

⁷⁶¹ Исто.

⁷⁶² АС, Г-6, У-5054/44, Ф 283.

ГЛАВА ТРЕЋА

СЛОМ ФАШИЗМА, СЛОМ ОКУПАЦИОНО-КОЛАБОРАЦИОНИСТИЧКЕ ПОЗОРИШНЕ ПОЛИТИКЕ

Ослобођење Србије

Битка за Србију у лето и рану јесен 1944. текла је у знаку продора 1. пролетерског корпуса, доласка трупа Црвене армије на румунско-југословенску границу и унутрашњег дејства српских дивизија, које су се на Дунаву среле са јединицама 3. украјинског фронта маршала Толбухина. Избијањем Црвене армије на југословенско-румунску границу дефинитивно је разбијена блокада у којој је до тада ратовала НОВЈ. Септембра 1944. образовани су 13. и 14. корпус у Србији, а на Косову и Метохији дошло је до формирања три нове косовско-метохијске бригаде. Јединице Прве армијске групе НОВЈ састојале су се од девет дивизија: 1. пролетерске, 5. крајишке, 6. пролетерске, 11. крајишке, 16. војвођанске, 17. источnobосанске, 21. српске, 28. славонске и 36. војвођанске ударне дивизије, јачине око 50.000 бораца.

Ослобођењем Ниша, немачким снагама пресечена је одступница према северу, долином Мораве. У операцији за ослобођење Ниша садејствовале су јединице НОВЈ, Црвене армије и 2. армије Бугарске, на основу споразума у Крајови. Бугарске групе оперативно су биле потчињене Штабу 3. украјинског фронта.

Завршетак прве етапе операција за ослобођење Србије био је завршен продором Оперативне групе дивизија у Шумадију, избијањем 1. пролетерског и 12. корпуса на Колубару и Јадар и 14. корпуса на Дунав и затварањем долине реке Јужне Мораве 13. корпуса НОВЈ. Прва армијска група имала је да са своја два корпуса - 1. пролетерским и 12. корпусом - подиђе Београду са југа и запада и избије на линију Топола - Младеновац - Обреновац, а делом снага на Мораву, код Велике Планае, обезбеђујући се од непријатеља у Крагујевцу, Краљеву и Чачку. Четрнаести корпус (23, 25. и 45. дивизија) требало је са јединицама Црвене армије да ослободи источну Србију. Тринаести корпус (22, 24, 46. и 47. дивизија) спречавао је продор немачких снага долином Јужне Мораве, од Скопља ка Нишу, нападао немачке гарнизоне у долини Јужне Мораве и делом снага дејствовао на нишком правцу, заједно са бугарским јединицама.

Јединице Прве армијске групе НОВЈ и трупе Црвене армије, праћене 14. корпусом НОВЈ, спојиле су се 10. октобра 1944. код Велике Планае. Снаге НОВЈ напале су Београд, у садејству са Покретном групом 3. украјинског фронта Црвене армије, која је у суштини представљала ојачани 4. гардијски

механизовани корпус са преко 17.000 бораца, 160 тенкова и 366 топова и минобацача, под командом генерал-лајтанта Владимира Ивановича Жданова. Тито се са Командом Црвене армије договорио да трупе НОВЈ прве уђу у Београд, а да јединице Црвене армије без велике нужде не употребљавају тешка артиљеријска оруђа у граду. Непосредна битка за Београд почела је 14. и трајала до 20. октобра 1944. године. Специјални одреди црвеноармејаца очистили су ослобођени град од мина. Јединице које су ослобађале Београд биле су југословенске по саставу, али су у њима огромну већину чинили Срби. Главни штаб Србије је у бици за Београд имао сасвим споредну улогу, јер се операција налазила под непосредном командом Врховног штаба, иако се Тито налазио ван Југославије. Тито је у време борби за Србију слао поруке Пеку Дапчевићу да јави преко радија да се он налази на челу снага НОВЈ, које победоносно марширају у западној Србији.

Другог дана после ослобођења Београда пао је и Крагујевац. Групи армија „Е“ није успело да се повеже са Армијском групом „Фелбер“ у Србији. Почетком октобра 1944. ослобођени су Врање, Лесковац, Ниш и Крушевац, због чега је групи армија „Е“ наређено да пређе на вардарско-ибарски правац. Улогу оперативне заштитнице повлачења ове велике армијске групе долином Ибра и Западне Мораве добио је немачки 34. армијски корпус. Немцима су се супротстављали 68. стрељачки корпус Црвене армије и партизанске дивизије.

Јединице Црвене армије прешле су 2. октобра Тису и ослободиле Бачку, избијајући са војвођанским бригадама на Дунав. Новембра 1944. Године 51. дивизија НОВЈ и јединице Црвене армије ослободиле су Барању. Тежиште операција поново се преносило на запад Југославије. Немци још нису били поражени у Мађарској, а на њиховој страни, као највернији савезник остаће до краја рата НДХ, са 170.000 војника, јануара 1945. године.

Косово и Метохија ослобођени су новембра 1944, после шестонедељних борби. Осим снага НОВЈ, међу којима се налазило и пет косовско-метохијских бригада, у ослобођењу Косова суделовале су 3. и 5. бригада НОВ Албаније и јединице 2. бугарске армије. Две албанске дивизије (5. и 6) учествовале су у гоњењу Немаца, који су одступали преко Санцака и источне Босне. Ове две дивизије вратиле су се из рејона Вишеграда на Косово, доприносећи сређивању прилика у области, али нису војно ангажоване.

Ослобођењем Београда, совјетске трупе извршиле су оперативни задатак на југословенској територији, одлазећи на будимпештанско-бечки правац. Совјетска 57. армија, са јединицама 51. дивизије НОВЈ, форсирала је Дунав у рејону Батине и Апатина. На југословенској територији дејствовали су само ваздухопловна група, под командом генерала Витрука и 68. стрељачки корпус.⁷⁶⁴

⁷⁶⁴ Б. Петрановић. н. д., 624, 644.

Сремска Митровица је ослобођена 1. 11. 1944. године, а почетком децембра Шид. Народноослободилачка војска Југославије успоставила је Сремски фронт између Дунава, босутских шума и Саве, који је обезбеђивала Прва армија. Немачки систем одбране састојао се од снажних утврђења у дубини од 30 кт. Крајем јануара 1945, после огорчених борби Прве армије са 34. немачким армијским корпусом, Сремски фронт се све до пробоја у априлу 1945. стабилизовао на линији источно од Мохова, Товарника и села Липовац на Босуту.

НОВЈ је суочена са рововским ратом, артиљеријским двобојима и дубинским системом утврђења, која су Немци упорно бранили, осигуравајући немачку групацију у Мађарској и одступање балканске армије. Мада је од Црвене армије добијено тешко наоружање, борци НОВЈ још нису били навикнути на фронтални начин рата. Са приливом огромне масе бораца из Србије, није било довољно и командног кадра за ту врсту рата, а са друге стране голобради младићи нису били вични ратовању, без војне спреме и обуке. У борбама је дошло до масовног страдања, у условима за које борци нису били припремљени. Данас неки команданти оспоравају и целисходност Сремског фронта. Број погинулих историографски није утврђен, али се помиње 30.000 бораца, насупрот тврдњи команданата НОВЈ који сматрају да није погинуло више од 10.000 бораца. Покушај да се утврди број жртава доводи и до податка од 15.000 бораца. Тек, Сремски фронт је завио у црно Србију.

Цену победе Србија је платила са 160.626 погинулих грађана, 102.309 онеспособљених, 323.652 затворених, интернираних и лишених слободе на разне начине. У Војводини је стрељан или обешен 44.651 становник, док је на ратиштима погинуло 14.069 бораца. Само из Сремаје погинуло 10.037 бораца и 21.597 цивила. На Косову и Метохији током рата погинуло је 6.203 бораца партизанских јединица. Београд, Ниш, Лесковац, Краљево и други градови претрпели су велика разарања приликом бомбардовања од немачке и савезничке авијације. Нарочито је страдао саобраћај. Индустрија је демонтирана и уништена. Страдала је и пољопривреда.⁷⁶⁵

Судбине позоришних уметника и радника

После ослобођења Београда (20. октобра 1944. године), Извршни Народноослободилачки одбор за град Београд преузео је сву грађанску власт, али и војна власт је још увек функционисала. Од краја октобра до краја новембра 1944. деловао је Војни суд I корпуса Народноослободилачке војске Југославије, који је по хитном поступку изрицао смртне пресуде, казне о губитку часних права и конфискацији имовине. Неки позоришни посленици напустили су Београд, а неки су га напустили и пре ослобођења (Јован Поповић, Михаило Васић, Јован Јере-

⁷⁶⁵ Исто, 647.

мић, Меланија Бугариновић, Ана Параное, Деса Дугалић и др.), али највише их је остало у Београду. Исти је случај и са посленицима у Народном позоришту у Нишу и позориштима у другим местима.

Велика антифашистичка скупштина народног ослобођења Србије заседала је у Београду 9-12. новембра 1944. године. Поред осталих, донела је Одлуку о установљењу специјалног Суда за суђење злочина и престапа против српске националне части. У преамбули те одлуке речено је:

"У време када је Србија била под фашистичком окупацијом, када је српски народ пролазио најтеже године своје историје, у време када су најбољи синови и кћери српског народа са оружјем у руци и свим средствима водили непоштenu борбу против окупатора, бранећи слободу свог народа и част српског имена, када се српски народ борио на живот и смрт са фашистичким окупаторима нашли су се у српском народу капитуланти и изроди који су, било из личне или социјалне себичности, било из кукавичлука, на овај или онај начин сарађивали са окупатором, служили у његовом апарату или му чинили услуге разних облика. На тај начин они су издали свој народ и укаљали своје национално име и част".⁷⁶⁶

Дана 18. новембра 1944. године председништво Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије, по указаној потреби, именovalo је следећу управу Народног позоришта:

Управник: Милан Предић, бивши управник Народног позоришта.

Директор опере: Оскар Данон, мајор Народноослободилачке војске, композитор, члан Позоришта народног ослобођења.

Главни секретар: капетан НОВЈ Љубо Божановић, члан Позоришта народног ослобођења.⁷⁶⁷

Већ 20. новембра 1944. одржана је Скупштина београдских глумаца и чланова Позоришта народног ослобођења. Иницијативни одбор чинили су: Фран Новаковић, Марко Маринковић, Драгољуб Гошић, Дара Милошевић, Раша Плаовић и секретар Момчило Томовић. У згради "Мањез", где је одржавана скупштина, чуле су се речи Раше Плаовића: "Хоће ли ово ново доба бити срећно и хоћемо ли ми бити срећни у њему, зависи само од нас". Драгољуб Гошић, повратник из немачког заробљеништва, рекао је, поред осталог:

"На жалост, за време ове три и по године ропства било је међу нама, позоришним људима, и таквих који су мислили само на своје личне користи. Заборавили су да су они јавни, културни радници чије држање према окупатору треба да служи за пример и путоказ народу. Народ у беди, ропству, стење под терором окупатора и његових домаћих слугу, а са разних проблематичних позорница и преко радија тера се шега са том народном несрећом..."^{1,768}

⁷⁶⁶ АС, Г-18, АСНОС, К. 1.

⁷⁶⁷ АС, Г-18, АСНОС, бр. 18/44.

⁷⁰⁸ *Политика*, 21.11.1944.

На Скупштини је изабран Одбор НОФ-а, за Народно позориште. Зна се да је први секретар Одбора био Драгољуб Гошић, други Љубиша Јовановић, а Ружа Текић члан. Имена осталих нису позната.⁷⁶⁴

Уследило је затим саопштење привремене управе Народног позоришта, из кога преносимо један део:

"На основу проверених података, Управа је установила да се један део чланова драме, опере и балета, као и техничког особља, служећи директно немачко-фашистичком окупатору и домаћим издајницима, или се повезујући са немачким или недићевско-љогићевским властима, или улажући све напоре да испуни окупаторско и недићевско настојање да се, помоћу позоришта, радија, изложби итд. да вид како Србија живи весело и културно и како се у њој ништа није ни десило, огрешио о основне принципе националне културе и слободног културног стварања, о ослободилачку борбу народа; да је дао потпору и подршку фашистичким освајачима и непријатељима нашег народа и свих слободољубивих народа. Та лица лишена су чланства Народног позоришта у Београду..."⁷⁷⁰

Велики број чланова Народног позоришта и других београдских театара већ је био притворен. Међу притворенима су били:

Александар - Аца Цветковић, Љуба Васиљевић, Лазар Јовановић, Никола Цвејић, Станоје Јанковић, Мирко Милисављевић, Владета Драгутиновић, Миомир Денић, Александар Огњановић, Душан Ђорђевић, Жарко Цвејић, Живана - Жанка Стокић, Блаженка Каталинић, Евка Микулић, Олга Спиридоновић, Нада Ризнић, Гордана Гошић, Нада Хет, Огњанка Хет, Рут Парнел, Нада Аранђелковић, Даница Живановић-Денић и др.⁷⁷¹ Само из Народног позоришта притворено је 150 лица. На огласној табли наша се листа с њиховим именима, уз напомену да су искључени из Народног позоришта због сарадње с окупатором. Прво им је следовао присилни рад. Било је то - како каже Миомир Денић - време понижења. Његова супруга, примабалерина Даница Живановић-Денић је прала клозете, а он је у почетку радио на обнављању београдских позоришта, а потом носио грађу којом је зидан Панчевачки мост.⁷⁷²

Посебно задужење добио је Никола Поповић, предратни глумац и члан Народног и Уметничког позоришта, који се 1942. укључио у народноослободилачки покрет и постао члан Позоришта народног ослобођења. Његов задатак је

⁷⁶⁹ АС. Г-1083, дос. Г-ХУ1-30, Т-1У-26: *Политика*, 21.11. 1944.

⁷⁷⁰ *Политика*, 21.11.1944.

⁷⁷¹ В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 408.

⁷⁷² *Сцена*, 2-3. 1990, 30. Часопис *Сцена* објавио је у овом броју неколико сећања позоришних посленика на окупациони период и њихове судбине после ослобођења. Сећања су дали: Бранислав Анђелић, дугогодишњи сценарист Београдског драмског позоришта, Раша Платовић, Невенка Урбанова. Павле Богатинчевић. Олга Спиридоновић и Миомир Денић. Разговоре с њима водили су: Петар Волк. Феликс Пашић, Ђорђе Ђурђевић и Радослав Лазић.

био "да преиспита рад и поишање сваког појединца за време немачке окупације. Компромитоване је требало уклонити из позоришта".⁷⁷³

Према сећању Олге Спиридоновић, затворене глумце спасао је Милован Ђилас, док је Радован Зоговић био за то да се стрељају.⁷⁷⁴

Иследници ОЗНЕ (Одељења за заштиту народа), бавили су се онима који су сврстани у групу компромитованих. Од 23. до 27. новембра из притвора је пуштено 1.878 лица, док су према саопштењу Војног суда I корпуса НОВЈ смртне пресуде извршене над 105. У *Политици* од 27. новембра 1944. објављена су њихова имена, са образложењима. "За Лазара Јовановића, који је чудом остао жив, образложење гласи:

"Денунцирао је више поштених родољуба код четника, који су их побили, уцењивао је више поштених родољуба и узимао им новац да их не би денунцирао четницима, истакао се у ширењу лажи и клевета против Народно-ослободилачког покрета".

За Александра Цветковића је образложење такође веома кратко:

"Као глумац у разним Недићевим позориштима и преко радија истакао се исмевањем и омаловажавањем Енглеске, Совјетског Савеза, Америке и нашег Народно-ослободилачког покрета. Одржавао је блиске везе са Немцима."

За Јована Танића и Љубу Васиљевића, чијих имена нема на „Политиком“ списку, Василије Марковић наводи да су "према неким непровереним казивањима ликвидирани без хапшење и суђења од самозваних егзекутора правде." Или "по другим свједочењима импутирана су им кривична дјела која немају везе са позоришним радом".⁷⁷⁶

В. Марковић, у делу *Театри окупирани престонице...*, 408, цитирао је Бранислава Анђељића (Б. Анђељић, *Учесници сведок, Сцена*, 2-3, март—јун 1990, стр. 19).

⁷⁷⁴ *Сцена*, 2-3, 1990, 30. Видети прилог 11/35.

⁷⁷⁵ Из саопштења Војног суда издавајемо следећи део: "Пресудом Војног суда Првог корпуса осуђена су на смрт лица чија се имена наводе. Смртна пресуда изречена им је као народним непријатељима и ратним злочинцима у смислу чл. 13. 14 и 16 Уредбе Врховног штаба о војним судовима. Општи разлози пресуде су: Што су поменути злочинци припадали окупаторским и издајничким терористичким и шпијунским организацијама, окупаторској оружаном сили и издајничким војним организацијама Недића, Љотића. Драже Михаиловића и других; што су свим својим силама радили на учвршћењу Хитлеровог поретка у Југославији, односно против ослободилачке борбе наших народа и свих наших савезника; што су убијали борце Народно-ослободилачке војске и поштене родољубе, или их потказивали непријатељу, или предавали. мучили, прогањали или убијали; што су зборовима, штампом, радиом, претставама. карикатурама и другим средствима подугшрали окупаторско-фашистичку тиранију и изругивали војничке и моралне напоре слободољубивих народа. Сва поменута лица кажњена су и губитком часних права за свагда, и конфискацијом имовине у корист Народно-ослободилачког фронта." *Политика*. 27. 11. 1944.

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 409. Танићу и Васиљевићу је посебно замерено што су присуствовали Равногорској четничкој скупштини у селу Ба, јануара 1944. године. Танићу такође није опроштено што је на једној представи "Централе за хумор" на питање: "Ко иде? Је л партизани" - одговорио: "Шта, патлициани". Иначе, и Танић и Васи-

О Аци Цветковићу, Раша Плаовић каже: "Аца Цветковић се компромитовао, али то његово компромитовање је било из кукавичлука и из његове коцкарске страсти, тако да је било иачина да га се казни, али не и изгуби за позориште", док за Танића истиче да је "сасвим друге врсте човек, био је не-солидан и у много чему ништаван."^{1,777}

На *Политикином* списку стрељаних од 27. новембра 1944, под бројем 6 налази се име Вујице Брковића, спикера Београдске радио-станице. Међутим, Вујица Брковић је био и глумац, члан Академског позоришта у Београду. Управник тог позоришта, Миодраг Пенчић Пољански, такође спикер Београдског радија, на превару је одведен у непознатом правцу одмах након ослобођења. Никад се није вратио, нити се о њему ишта чуло.⁷⁷⁸

У дивљим чишћењима првих месеци после ослобођења живота је лишен и Момир Вељковић, управник Народног позоришта уочи рата и прва четири месеца окупационог периода, касније директор Четврте женске гимназије, а од новембра 1943. управник Народне библиотеке у Београду. Стрељан је без икаквог доказа кривице, на основу штурог и бесмисленог образложења. У писму које је преко Маршалата стигло супрузи Момира Вељковића, Јелени, на њен лични захтев, директно од ОЗНЕ, читамо:

"У вези Ваше молбе упућене другу Маршалу, извештавамо Вас да је Ваш муж Вељковић Момир, бивши управник Народне библиотеке, стрељан у Београду месеца новембра 1944 год. по пресуди Војног суда једне војне јединице, која се тада налазила у Београду. За њега је утврђено да је био активни сарадник Недићеве квислиншке владе, а нарочито са министром Јонићем, и да је такође био сарадник у профашистичком листу 'XX век', који је као часопис служио Милану Стојадиновићу у своје време."⁷⁷⁹

Мало је познато да је у дивљим чишћењима живот изгубило и неколико чланова Дилетанског позоришта "Чика Душко" на Чукарици. Бошко Д. Милановић открива у необјављеном рукопису *Уметничка група Чика Душко при Четрнаестом пододбору Црвеног крста Београд* да су четири члана ове позоришне дружине стрељана по пресудама истог оног Војног суда Првог пролетерског корпуса НОВЈ који је пресудио Аци Цветковићу и осталима. "Активност Душана Илића и аматера Уметничке групе "Чика Душко у оквиру активности XIV пододбора "Црвеног крста, пријављена је" - како каже Милановић - "новим властима као равногорска група која је играла под Немцима. Такве пријаве су писале три-четири скојевке (из комшилука) које су тада имале 12/13 година, али су такве пријаве на несрећу одмах после ослобођења Чукарице и Бановог брда доносиле по кратком поступку смртне пресуде. Душан

љевић, ирема неким сведочењима, придружили су се партизанима 1944, али им то није помогло - С. Цветковић, н. д., 187.

⁷⁷⁷ П. Волк, *Раша*, Музеј позоришне уметности. Београд. 1975, 113-114. Овај цитат наводи и В. Марковић, *Театри окупираних престонице...*, 410.

⁷⁷⁸ Лична архива Соње Арадски (данас Шпилар), супруге Миодрага Пенчића Пољанског.

⁷⁷⁹ Лична архива Вишеслава Вељковића.

М. Илић је ухапшен и стрељан, без судског процеса, заједно са још три члана Групе, три образована, талентована младића: Антонијем - Тонком Милановићем, учитељем, Бошком Савковићем и Радославом Павловићем.⁷⁸⁰ Поновићемо још једном да је у Уметничкој групи "Чика Душко" своју глумачку каријеру управо тих ратних дана започео Милан Срдоц. Њему је живот поштеђен, али је послат на Сремски фронт да "окаје грехе".

Из Моравског народног позоришта, убрзо по ослобођењу Ниша, стрељани су Миодраг Ковачевић, Живојин Вучковић и Драгослав Кандић, а нешто касније Јулијана - Јула Буквић, затим Жика Ристић, док је Ранко Ковачевић нестао у завршним операцијама ослобађања земље. Писаних трагова нема, а усмена сведочења, којима се посебно бавио Феликс Пашић, разговарајући са ЈЉубишом Бачићем, познатим нишким глумцем и још неким савременицима, откривају како су Јулијана Буквић и Миодраг Ковачевић окривљени да су сарађивали с Гестапоом, с тим што је Буквићевој узето за зло и то што је за време рата живела са једним четничким официром, а Ковачевићу што се састајао и дружио с Кесеровићевим четницима. Из сличних разлога живот је изгубио глумац Жика Ристић, пошто је, наводно, организовао приредбе за четнике војводе Ћирковића. О разлозима стрељања Драгослава Кандића нема никаквих података, као ни о извесном Вандеровићу, чије је име заборављено.⁸¹

У дивљим чишћењима са позоришне и животне сцене отишао је и Светозар - Тоза Цветковић, управник и редитељ Окружног народног позоришта у Зајечару, претходно члан Нишког и неколико позоришта Удружења глумаца.⁷⁸²

Злосрећна судбина задесила је и драмског писца Слободана М. Исаковића из Дреновца код Шапца. Због позоришног комада *Душаново јутро*, изведеног у згради Коларчеве задужбине 28. јуна 1944. године, у присуству Милана Недића на премијери, стрељан је код Горажда маја 1945, у тренутку када се као припадник четничких јединица предао партизанима, очекујући да ће бити пуштен на слободу по Закону о амнестији пошто није починио никакав злочин.⁷⁸³

⁷⁸⁰ Б. Милановић, н. д., 108-117.

М. М. Илић. *Игре кажњене смрћу*, фељгон. *Вечерње новости*, 27, 28. и 29. 5. 2007.

⁷⁸² Исто; С. Цветковић, н. д., 201.

⁷⁸³

Вечерње новости, 11.6. 2007, 6. 7. 2008. У завршној речи на суђењу Драгом Јовановићу 1946. године, војни тужилац је, поред осталог, рекао: "У току окупације су убијани и уништавани од комуниста сви они за које се сматрало да су издајници, недићевци или дражиновци. Мислим да у том моменту није било услова да се правилно пресуди ко је заслужио да буде убијен као издајник, а ко није. То су у ствари била врата за најтежу повреду свих основа на којима почива људска заједница. То је давало маха и личним разрачунавањима. Био сам одлучно за то да свако одговара за своја дела и да се спречи свака самовоља. ма с које стране долазила. Нека ми опрости висока личност маршала Тита, али да се Видети до које мере би такво разрачунавање међусобно могло довести најбоље сведочи то што је маршал Тито наредио да то једном престане." В. Лалић - У. Балшић, *Досије Драги Јовановић*, фељтон, *Вечерње новости*, Београд, 22. 10. 2006.

На већ поментој скупштинн београдских глумаца одржаној 20. новембра 1944, на предлог Привремене управе донета је одлука да ансамбл Народног позоришта, поред чланова Позоришта народног ослобођења, сачињавају:

"на првом месту они који су одбили да раде у окупираној, бомбардованој и десеткованој престоници Србији, а затим они који су радили само у згради Народног позоришта или у другим предузећима радили присилно или приморани крајњом бедом и немаштином".⁷⁸⁴

Том приликом саопштен је следећи списак чланова Дrame, Оперe и Балeта, који, рачунајући од 18. новембра 1944. године, постају чланови Народног позоришта:

Д р а м а

Добрица Милутиновић, Марко Маринковић, Фран Новаковић, Драгољуб Гошић, Раша Плаовић, Јован Антонијевић, Александар Златковић, Божидар Николић, Војислав Јовановић, Божидар Дрнић, Јован Николић, Велимир Бошковић, Милан Поповић, Радивоје Ранисављевић, Јован Силајџић, Милорад Игњатовић, Рајко Радојковић, Никола Гашић, Димитрије Величковић, Јуриј Ракитин, Добривоје Раденковић, Александар Јешић.

Мара Таборска, Дара Милошевић, Зора Златковић, Ружа Текић, Вера Новаковић, ЈБубинка Бобић, Марица Поповић-Павловић, Теодора Арсеновић, Вера Крижман-Дедијер, Капиталина Апостоловић-Ерић, Бранка Андоновић, Јелка Вујић, Невенка Микулић, Рада Наумовић, Ирена Јовановић, Јелена Љубојевић, Живка Милошевић, Лeпа Петровић, Едита Милбахер.

Милан Живковић, Љубомир Станишић, Душан Хет, Вукосава Бајић, Злата Цветковић, Вјекослав Афрић, Никола Поповић, Љубиша Јовановић, Јожа Рутић, Салко Репак, Милан Вујновић, Јунус Међедовић, Љубо Божановић, Браслав Борозан, Јусуф Мусабеговић, Ивка Кропш-Рутић, Асја Вуковић, Олга Малешевић, Нада Брњић, Смиља Шиник.

О п е р а

Максо Савин, Петар Обрадовић, Александар Трифуновић, Божидар Митровић, Андреја Прегер, Владета Поповић, Живојин Томић, Самуел Чачкез, Драгутин Петровић, Милан Бајшански, Ћирил Братуш, Павле Холотков, Даворин Жупанић, Евгеније Маријашец, Мирко Рашић, Николај Семењенко, Бранислав Пивнички, Лазар Јовановић, Душан Миладиновић, Бранко Поморишац, Миливоје Ивановић, Јосип Пешек, Стеван Христић, Катица Јовановић, Нада Стојановић, Јелена Томичић, Аница Стојановић, Корнелија Нинковић-Грозано, Евгенија Пинтеровић, Грлица Паић, Јелисавета Попова, Евгенија Ваљани, Инка Ђукић - Влатковић, Нада Штерле.

⁷⁸⁴ Политика, 21. 11. 1944.

Б а л е т

Георгиј Скригии, шеф балета, Мира Сањина, Ани Радошевић, Милена Васић, Радивоје Крстић, Александар Доброхотов, Олег Гребеншчиков, Милорад Мишковић, Антон Мирниј, Аница Прелић-Николић, Смиља Торбица, Тилка Језершек, Јасмина Пуљо, Вера Богичевић - корепетитор, ЈБубица Стефановић.

Позоришна сезона отворена је 20. децембра 1944. Године, *Најездом* Леонида Леонова. Овом свечаном чину присуствовао је и Јосип Броз Тито. Управник Народног позоришта Милан Предић рекао је приликом отварања:

"Народно позориште у Београду отвара данас своју прву сезону у слободи, после скоро четири године мрака. Оно је за то време претрпело најгоре понижење које позориште може претрпети: било је насиљем одвојено од своје природне функције која може бити само у плодној узајамности деловања са средином у којој се налази. Играло је шта је непријатељ хтео и како је хтео. Оно је, поред тога, послужило њему и његовој намери да привидом једног редовног, несметаног живота, успава отпор народне свести. Оно је требало да постане фабрика онаквих духова какви су непријатељу били потребни. То је била потпуна негација Народног позоришта као националне установе и трагичан застој у његовој историји.

ПОШТО га је прво уништио бомбама у налету своје силе, он је, после стаљинградског преокрета, променио свој метод. Свирепости је придружио подмукли план полагањем убијања отпора забавом. Наредио је да се Позориште оправи, диктовао репертоар, доводио своје људе, своје уметнике, редитеље, давао читаве опреме комада. То 'задовољство', ту 'срећу' имао је само Београд. Та 'срећа' допирала је само до последњих кућа, остајала је у границама општинског атара. Тамо даље остајао је пакао. Док се у београдском позоришту играо 'Слободан стрелац', сваки је немачки војник био слободан стрелац у груди нашег човека. Немац се послужио уметношћу да се маскира. То недела, ако није најгоре, зацело је најнедостojније које је он учинио.

Да је то престало, бележи данас премијера 'Најезде' од Леонида Леонова. То је, после толиког времена, прва премијера која је изабрана што се хоће и што се воли."⁷⁵⁶

Чланови Народног позоришта бранили су своју част пред два суда. Један смо већ поменули (Суд за суђење злочина и преступа против српске националне части, оформљен на Великој антифашистичкој скупштини народног ослобођења Србије). Други суд је био Суд части Народноослободилачког фронта, масовне организације из саме Куће. Први суд је био државни орган, чије су пресуде биле извршне, док је други - лаички суд давао предлоге о санкцијама које је потврђивало Повереништво, односно Министарство просвете, науке и културе Федералне Србије. Пред првим судом је ретко ко одговарао, а пред другим су одговарали сви.

Привремена управа Народног позоришта је одмах по формирању удаљила из Позоришта изванредан број чланова. Они су затим пред Судом части

В. Марковић, *Театри окупирани престонице...*, 474—475.

Политика, 21. 12. 1944. О држању позоришних уметника за време окупације. Видети прилог 11/34.

одговарали за понашање и делатност током рата, следиле су потом казне, њихово издржавање, повратак на посао или одлазак из позоришта заувек.⁷⁸⁷

Суд части НОФ Народног позоришта био је активан већ у децембру 1944. године, када је очито утицао на елиминацију појединих чланова ове културне установе. Одричући се услуга неких деллагника управник Народног позоришта је 23. 12. 1944. године у акту Повереништва за просвету навео следећа имена:

1. Велимир Живојиновић, бивши управник Народног позоришта у Скопљу, после капитулације Југославије 1941. године премештен за редитеља - Београд, од априла 1944. год. отишао у унутрашњост.

2. Милан Цревар, в. д. економ, чиновник Министарства просвете, није примљен од привремене управе. Престао да ради новембра 1944. год. Према оцени управника „непотребан“.

3. Јован С. Поповић, управник Народног позоришта, отишао 8. 9. 1944. године у иностранство, на годишњи одмор (по решењу од 8. 9. -4. 10. 1944. год.).

4. Михајло Васић, члан Дrame, в. д. секретар управника за време окупације, отишао у иностранство септембра 1944.

5. Десанка Дугалић-Недељковић, члан Дrame, отишла у иностранство септембра 1944.

6. Живана Стокић, члан Дrame, у затвору, по предлогу Суда части НОФ-а при Народног позоришту осуђена на забрану јавног рада.

7. Милан Стојановић, редитељ, у затвору, по пресуди Суда части треба да се уклони из Народног позоришта. „Непотребан“, има право на пензију.

8. Живојин Петровић, сценограф, секретар Дrame, није се јавио на дужност иако је на слободи. Не долази у обзир за службу у Народног позоришту.

9. Слободан Јовановић, радио као сценограф, у ствари леггор. Не јавља се на дужност иако је на слободи. По предлогу Суда части "нема кривице". Управа не тражи његов повратак.

10. Рудолф Ертл, члан Опере, у затвору. Није могао бити саслушан од Суда части. Непотребан трупи Народног позоришта. Има право на пензију.

11. Војислав Илић, корепетитор, није се јављао на дужност. Замењен у функцији.⁸⁸

Након овог упознавања, Повереништво је од управе позоришта тражило за осморо наведених подробније податке ради „пензионисања, преузимања на другу дужност или отпуштања“. Тражени су подаци за: "Живојиновић В., Цревар М., Стојановић М., Петровић Ж., Јовановић С., Рудолф Е., Илић В. и Јевтић Б“.

Убрзо су написане и биографије "непожељних" чланова Народног позоришта:

1. Јевтић Боривоје, завршио седам разреда Велике гимназије у Сарајеву, члан Дrame, VII положајне групе. Године 1920. постављен за драматурга Народног позоришта у Сарајеву, а 1924. постаје редигељ истог позоришта. Члан На-

⁷⁸⁷ М. Митровић, *Изгубљене илузије*, Београд, 1997, 105-109.

⁷⁸⁸ АС.НП. 189/44/1.

родног позоришта у Београду поетаје 1936. Суд части НОФ за његово држање током рата написао је: "За време окупације као директор Дrame држао се жалосно и недостојно његове репутације из прошлих дана. Заслужује осуду и удаљење од јавног посла".

2. Јовановић Слободан, рођен 23. 4. 1911. у Неготину, нежењен. Дипломирао на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Године 1933. постављен за сценографа Народног позоришта у VIII положајној групи. Једно време радио је као суплент реалне гимназије у Сомбору. По мишљењу Суда части НОФ, био је "национално исправан". Замерено му је што је организовао приредбе "Српске лирике" на Коларчевом универзитету.

3. Петровић Живојин, рођен 4. 4. 1907. у Ражњу, ожењен, завршио Филозофски факултет у Скопљу. Од 1932. радио као чиновнички приправник у Народном позоришту у Скопљу. Након три године премештен у Народно позориште у Београду, да би 1940. отишао у Бановинско народно позориште у Бања Луку, а затим за в.д. управника у Нишу. Почетком 1942. разрешен је те дужности. Суд части НОФ оценио је његов рад током рата као "национално исправан. Хапшен је у Гестапоу и стално је био у сукобу са Јоцом Поповићем".

4. Стојановић Милан, рођен 23. 6. 1899. у Београду, ожењен, апсолвирао на Филозофском факултету Београдског универзитета. У Народном позоришту био од 1920. најпре као привремени, а затим као редовни члан. Године 1938. унапређен за редитеља, да би наредне био додељен Бановинском позоришту у Нишу. Пресуда Суда части при НОФ Народног позоришта гласи: "Блиски сарадник Јоце Поповића, изузетно претерана делатност у Позоришту. Заслужује осуду и да се уклони из Позоришта".

5. Цревар Милан, рођен 9. 9. 1917, ожењен. Завршио осам разреда гимназије у Карловцу. У Народном позоришту радио као чиновнички приправник од 1939, док је за економа постављен 1944. Суд части га је оценио као "најближег сарадника Јоце Поповића, бив. управника".

6. Живојиновић Велимир, отишао из Београда априла 1944. До рата је био управник Народног позоришта у Скопљу. После априла 1944. није се јављао на дужност. Управи позоришта није било познато његово држање за време рата.

7. Илић Војислав, рођен 28. 12. 1911, нежењен, завршио Српску православу богословију у Сремским Карловцима 1931/32. год., а затим Државну академију, високу школу за музику у Берлину 1940. У Народном позоришту био је диригент. Суд части га није испитао, јер је био у затвору.

8. Ертл Рудолф, у Народном позоришту редитељ и члан Оперe. Пензионисан за време окупације, а затим одлуком АСНОС-а враћен на дужност. И он је био у затвору у време када је радио Суд части.^{78"}

Суд части у Народном позоришту очито је радио пре државног Суда части.

Суд части НОФ радио је у сарадњи са управом Народног позоришта. Већ до краја 1944. преиспитао је држање свих запослених у позоришту, без обзира да ли су тренутно били ангажовани, побегли из земље, у унутрашњости Србије или у затвору.

О начину рада Суда части говори пример Милорада Ј. Душановића, члана Дrame Народног позоришта:

"Суду части Н.О. Ф.
Народног позоришта

Београд

Будући да сам на основу осуде суда части удаљен од рада у позоришту и у исто време тиме такнут у својој части, то молим да суд части ревидира мој случај и саслуша мене и моје сведоке, да би се изнела стварна истина и тиме ми се дапа могућност да се мишљење суда о мени исправи у интересу суда и мене.

Смрт фашизму - слобода народу!

Београд
23. децембар 1944. год.

Милорад Ј. Душановић
Члан драме Нар. Позоришта"

"Суд части при Н.О.Ф-у у Народном позоришту у Београду, након дугог разматрања и испитивања случаја свога члана Душановић Милорада и жене Загорке, сматра да је исти достојан да буде члан Народног позоришта.

27- XII-1944.

Секретар Н.О.Ф-а Јовановић Љубиша"⁷⁹⁰

Међутим, нису сви са "листе компромитованих" прошли као Душановић. Агонија је за већину трајала много дуже, све до пролећа 1945. године. Тада је Оскар Данон предложио министарки просвете Митри Митровић-Ћилас да се неки од чланова Опере, које привремена управа није примила, ипак узму на посао. Он је сматрао да су тежи прекршај направили они чланови који су имали ангажман у иностранству од других, који су са непријатељем сарађивали у земљи. У прву групу спадали су: Станоје Јанковић, Жарко Цвејић, Зденка Зикова и Бојка Константинова, док је на посао требало да се врате: Јован Стефановић-Курсула, Никола Цвејић-Владин и Анита Мезетова. Директор опере је сматрао "да су поменути лица довољно кажњена тиме што су јавно обележена и до данашњег дана била одстрањена од уметничког рада".⁷⁹¹

Случај чланова опере Народног позоришта разрешен је крајем маја 1945. године, када је оформљена посебна комисија, која је на основу материјала при-

⁷⁹⁰ АС,НП, 253/44/1.

⁷⁹¹ АС, Г-183.1У-1665/45.

времене позоришне управе и држању под окупацијом донела одлуке за следеће уметнике Народног позоришта:

1. Олга Ољдекопова, за време окупације певапа у Опери, учествовала на концертима на Коларчевом Универзитету, певала на Радио станици и у Руском дому на приредбама за емигранте. Била у добрим односима са окупатором.

2. Никола Цвејић-Владин, члан опере од 1940. год. Певао у Опери и на Радио станици, био шеф оперског дела на Радију. Певао на немачком језику.

3. Анита Мезетова, чланица опере од 1935. год. Певала у Опери, Радио станици, на немачком језику, на концертима на Коларчевом универзитету и за немачку војску. Од 1944. год. напустила Позориште и повукла се. Према непровереним подацима помагала НОП шаљући санитарски материјал у шуму.

4. Јован Стефановић-Курсула, певао у Позоришту, Радију и концертима на КНУ.

Свима је "ускраћено право на уметничку делатност" од 20. 10. 1944. год. до 1. 6. 1945. год., а затим да се "за поменуто држање укор", те да се по истеку казне управи Народног позоришта остави одлука о пријему или непријему на „о“⁷⁹² рад.

Друга група, чланова опере, кажњена је теже: на забрану рада од 20. 10. 1944. год. до 15. 8. 1945. године, такође на "укор" и одлуку о пријему или непријему на посао. За време трајања казне нису добијали никакве материјалне принадлежности.⁷⁴

У ову групу су спадали:

1. Жарко Цвејић, члан опере од 1930. год. Певао у Опери, Радио-станици, концертима у Београду и унутрашњости, певао на забавним вечерима, према непотврђеним подацима певао у Немачком посланству, затим за немачки Црвени крст, гостовао у Бечу.

2. Бојка Константинова, чланица опере од 1939. год. Певала у Опери, Радио-станици, гостовала у Загребу, Бечу и Софији. Певала на Бечком радију.

3. Зденка Зикова, чланица опере од 1937. год. Певала у Опери, Радио-станици, на Коларчевом универзитету изводила песме команданта немачких снага у Београду на немачком језику, гостовала у Прагу.

4. Станоје Јанковић, члан опере од 1926. год. Певао у Опери и Коларчевом универзитету. Према непотврђеним подацима певао у Немачком посланству, у Двору за немачки Црвени крст и Топчидеру, за немачку војску. Гостовао у Бечу и Нирнбергу у логору југословенских заробљеника.

Сви наведени, како је већ констатовано одговарали су и пред члановима Суда части НОФ Народног позоришта.

Колико је познато, само су Жанка Стокић и Милан Стојановић одговарали и пред Судом части НОФ-а Народног позоришта и Судом за суђење злочина и преступа против српске националне части. Осталима је казну или поништење пресуде доносило Повереништво за просвету, на основу предлога Одбора НОФ

⁷⁹² АС, Г-183,1У-1813/45.

⁷⁹³ Исто.

и нове управе Народног позоришта. Казне су биле прекид ангажмана, пензионисање или премештај у друга позоришта у Србији. Прекид ангажмана могао је бити привремен или сталан. Привремен је, у принципу, трајао мање од годину дана и осим укидања материјалних припадности, праћен је јавном осудом, игнорисањем и изолацијом.⁷⁴⁴

Живана - Жанка Стокић била је притворена већ 18. новембра 1944. године, на дан формирања нове управе Народног позоришта. У истражном затвору била је до 5. јануара 1945. када је као тежак болесник пуштена кући. После недељу дана (12. јануара) обратила се управи Народног позоришта, писмом следеће садржине: "Молим Управу да изволи издејствовати да ми се изда плата за месец новембар 1944. год. коју нисам примила јер нисам била на слободи".⁷⁹³

Управник Народног позоришта Милан Предић проследио је молбу Жанке Стокић Повереништву просвете АСНОС-а. Молба је тамо заведена 17. јануара 1945. у Одељењу за високе школе и друге научне установе, а одатле истог дана прослеђена Персоналном одељењу Повереништва просвете, уз напомену да је "именована осуђена губитком часних правау року за 8 година".⁷⁹⁶

Овај податак свакако збуњује будући да је Жанки Стокић суђено тек 3. фебруара 1945, али вероватно је у питању предлог Суда части НОФ-а о висини казне, који је прихваћен на главном суђењу. Из Персоналног одељења Повереништва просвете одговор је стигао у Народно позориште 9. фебруара 1945. године, када је пресуда већ била донета. Изричито је наглашено "да се Жанки Стокић не може вршити никаква исплата у погледу њених припадности".⁷⁹⁷

Дневни лист *Политика* донео је 4. фебруара 1945. године извештај о суђењу Жанки Стокић. У поднаслову пише: "Народ суди онима који су се огрешили о њега у најтежим данима", а наслов чланка гласи: "Глумица Жанка Стокић осуђена је на осам година губитка српске националне части". Извештај са суђења Жанки Стокић доносимо у целости:

"Како би претставили јавности да у Србији тече нормалан живот, да српски народ није тешко погођен њиховом окупацијом, Немци су, одмах по своме доласку у Србију, покушали да окупе наше познатије књижевнике, уметнике и друге јавне раднике и да их, помоћу добре плате и изгледа на угодан и безбрижан живот, ставе у службу пропаганде против сопственог народа. План који су покушали да изведу Немцима није успео. Најбољи синови српског народа, најбољи српски књижевници, уметници и јавни радници, пошли су с народом, с пушком у руци, у борбу против окупатора. Многи су били у затвори-

⁷⁹⁴ М. Митровић, н. д., 105-109.

⁷⁹⁵ АС, НП, 169/45. Према сачуваном платном списку Народног позоришта за новембар 1944, Жанка Стокић је за тај месец требало да прими 8.250 динара. Имала је плату редитеља. - АС, НП, Пл. Спискови за 1944, Ф. 63.

⁷⁹⁶ АС, НП, 553/45.

⁷⁹⁷ Исто. Суд суђење злочина и преступа против српске националне части укинута је 27. јуна 1945, а његова надлежност пренета на окружне народне судове. Тим судовима предати су сви свршени и несвршени предмети Суда за суђење злочина и преступа против српске националне части. *Сл. гласник Србије*, 18. и 19/45.

ма и логорима, многи су отишли и у смрт, јер нису хтели да служе окупатору против свог народа.

Онај мали број који се одвојио од народа, који је своје личне интересе ставио изнад народних интереса и свесно служио окупатору, долази сада пред народни суд да одговара за своје грехе.

На оптуженичку клупу, пред Суд за суђење злочина и престапа против српске националне части, изведена је јуче Живана-Жанка Стокић, бивша чланица Народног позоришта у Београду. Дворана Извршног Народноослободилачког одбора за град Београд била је препуна народа који је дошао да присуствује овој јавној расправи и изрицању пресуде.

Пошто је председник већа Миодраг Стајић узео потребне податке од оптужене, претрес је почео читањем оптужнице. Народни тужилац, капетан Милош Јовановић, оптужује Живану-Жанку Стокић: 'што је за време окупације, као чланица Београдског народног позоришта, суделовала у позориштима 'Веселјаци' и 'Централа за хумор', која су била под благоданом заштитом немачког окупатора, а специјално зато што је узимала активног учешћа у програмима Београдске радио-станице, која је била директно у рукама Немаца, и то у оквиру дневне емисије Шарено поподне', чиме је културно и уметнички сарађивала с окупатором и домаћим издајницима стављајући у службу своје уметничке способности и свој велики глумачки реноме.'

Своју оптужницу народни тужилац образложио је сасвим убедљиво.

Оптужена Живана-Жанка Стокић била је чланица Београдског народног позоришта за све време рата, где је, као и остали чланови Народног позоришта, примала редовно своје месечне принадлежности. У таквој ситуацији она је могла мирне савести и ведра чела да сачека крај окупације. Њена ситуација била је утолико лакша што су окупатор и његове домаће слуге, још у самом почетку окупације, дефинитивно скинули с репертоара оне наше националне комаде у којима је она имала главне улоге.

Али, уместо да буде срећна што неће морати да игра за време најцрњег ропства нашега народа, оптужена је, напротив, добровољно ушла у новостворена позоришта 'Веселјаци' и 'Центрапа за хумор'. Помоћу ових позоришта створених од окупатора вођи немачке пропаганде у Србији хтели су, вештим и подмуклим искоришћавањем слабости и мана појединаца да морално разоружају, систематски успавају и духовно поробе наш народ. А да би се наш народ потпуно поробио, да би се окануо буне и привикао на окупаторску паролу 'ред, рад и мир' и тако добио илузију слободе, потребно је било да се за тај издајнички посао ангажују људи од вредности од неког ауторитета, а не само, по злу познати, Љотићеви агенти. Зато је Немцима било потребно да ангажују за своје приредбе на Београдском радиу и оптужену Жанку Стокић познату нашу комичарку и првакињу Народног позоришта. Није било довољно да игра само за Београд, у 'Веселјацима' и 'Централи за хумор', било је потребно да 'нови српски дух' проструји и кроз унутрашњост, кроз чигаву Србију и даље. Жанка Стокић се није овоме противила. Она је хтела да бере за себе аплаузе и новац и за време окупације на немачком Београдском радиу. Она није водила рачуна да својим радом помаже немачку пропаганду, она се смејала и насмејавала друге када је наша Народно-ослободилачка војска водила најкрвавије борбе с тим истим окупатором и његовим слугама.

После речи народног тужиоца, саслушана је оптужена Живана-Жанка Стокић. У својој одбрани пред судом оптужена признаје да је за време окупације добровољно ступила у новостворена позоришта 'Веселјаци' и 'Централа за хумор', јер је, каже, била боле-

сна, па јој је био потребан новац за лечење. У Београдску радио-станицу морала је да ступи јер је то од ње тражио главни немачки радио-аранжер, културбундовац Нусер.

- Да ли сте били свесни да помажете Немце? — пита оптужену судија др Милан Прелић.

(— Нисам била свесна, кратко одговара оптужена.

- Знате ли да су Вујковић и други пуштали радио да заглуше јауке оних који су у хелијама и затворима мучени и да се на радију и тада чуо ваш глас?

- Није ми познато.

- Колико пута вам се десило да због жалости за обешеним и стрељаним нисте могли да одиграте своју улогу?

На ово питање оптужена није одговорила.

За време саслушања пред судом оптужена је плакала. Некада, када се она смејала, смејала се и публика која је слушала. Овога пута Жанка је плакала а публика се смејала њеним сузама.

После саслушања оптужене дао је завршну реч народни тужилац. Своје излагање, које је често било прекидано одобравањем присутних, народни тужилац завршио је речима:

- Улогу коју је за рачун Немаца под окупацијом одиграо међу књижевницима Велмар Јанковић, међу новинарима Станислав Краков, на Универзитету Велибор Јонић, одиграла је међу позоришним уметницима Жанка Стокић.

Пошто је претрес завршен, суд се повукао на већање. После дужег већања судје, у име српског народа, изрекао и саопштио пресуду којом је Живана-Жанка Стокић оглашена кривом и кажњена по члану 4 одлуке Претседништва АСНОС-а са осам година губитка српске националне части.

Суд је утврдио да су наводи тужбе народног тужиоца доказани и признањем оптужене и осталим доказним материјалом.

Овом пресудом некада популарна глумица Жанка Стокић губи право учешћа у јавном животу. Својим радом за време окупације она је то заслужила."

У "Сећањима на Жанку Стокић" Милан Ђоковић је забележио да је "глумцу за држање у оном трагичном времену требало да суди публика" јер "само је она, после свега што је Београд трпео и препатио, могла с правом глумцу да ус¹крати његово радно место на позорници. Та се публика с пресудом није сложила, али неслагање, у времену какво је било, није могла гласно да изрази."⁹⁸

Прва молба за помиловање Жанке Стокић упућена је већ 6. октобра 1945. године и спроведена на надлежност Одбору за молбе и жалбе Народне скупштине (заведена под бр. 2202 од 12. октобра 1945), али, нажалост, документ (молбе за помиловање) није сачуван. Молбу је поднела лично Жанка Стокић, а већ 30. јануара 1946. године Надежда С. Обрадовић, домаћица из Београда и група грађана послали су молбу да се "помилује казне губитка националне части Живана-Жанка Стокић, глумица из Београда". Ни ова молба, која је здружена с претходном, није сачувана. Заведена је у деловодни протокол Народне скупштине под бр. 259 од 27. фебруара 1946. године. Одбијеница Министарства правосуђа На-

⁹⁸ М. Ђоковић, Сећање на Жанку Стокић, *Театрон* 94/1996. Видети и З. Т. Јовановић, Жанка Стокић у светлу архивских записа, *Театрон* 95/1996.

родне Републике Србије је сачувана, а претходило јој је мишљење Народног окружног суда за град Београд, које у целости доносимо:

"Бр. 2202/45 КС. бр. 259/46.

ЖИВАНА - ЖАНКА СТОКИЋ, глумица из Београда, стара 58 година, разведена, без деце, средњег имовног стања.

Пресудом Суда нац. части у Београду од 3-11-1945. осуђена на 8 година губитка српске националне части, због културно-уметничке сарадње са окупатором и домаћим издајницима (као чланица Београдског народног позоришта суделовала у позориштима: 'Веселјаци' и 'Централа за хумор', која су била под благонаклоном заштитом Немаца, као и активног суделовања у програму емисије 'Шарено поподне' Београдске радио-станице, која је била у рукама Немаца).

Молиља наводи у молби да се глумом као занимањем бавила и пре рата, а за време окупације није прешла опсег тог свог редовног занимања. И поред дугогодишњег рада нема стечене имовине и морапа је да живи од рада. Својим радом оправдаће убудуће милост која јој буде дата.

Народни ок. суд за град Београд мишљења је да се молба уважи и да помиловање, пошто молиљина кривица може да се извини утолико што није прешла границе свог позива, а иначе је пре рата била позната из улога са доста наглашеном нотом социјалности.

Министар правосуђа Србије мишљења је да се осуда ублажи, а не потпуно помилује, јер образложење суда правилно утврђује степен њене кривице као глумице са великим уметничким рангом.

НАРОДНА СКУПШТИНА СРБИЈЕ
ПРЕДСЕДНИШТВО
бр. 259
5. марта 1946. год.
Београд

На основу чл. 1 Закона о давању амнестије и помиловања за кривична дела кажњива по законима и одлукама Народне Републике Србије и чл. 1 Закона о измени овога Закона, Президијум Народне скупштине Народне Републике Србије, на својој седници од 5. марта 1946. године, донео је следећу

ОДЛУКУ

Да се молба за помиловање Живане-Жанке Стокић, осуђене извршном пресудом Суда за суђење злочина и преступа против српске националне части у Београду бр. 85 од 3. фебруара 1945. године на 8 (осам) година губитка српске националне части, НЕ УВАЖИ.

Секретар,
др Милорад Влајковић

Председник,
др Синиша Станковић

Крајем маја 1947. Жанка Стокић се поново обратила суду следећом молбом:

"Окружном народном суду за град Београд
Београд

Молба за помиловање
Живане-Жанке Стокић, бив. чланице Нар. Позоришта
у Београду

Извршном пресудом бр. 85 од 3. фебруара 1945. год. Суда за суђење злочина и преступа противу српске националне части у Београду осуђена сам на 8 година губитка Српске националне части. Као разлог моје кривице означено је да сам за време окупације, као чланица Београдског народног позоришта, суделовала у позориштима: Веселјаци и Централа за хумор, као и зато што сам узимала активног учешћа у програму Београдске радио станице у оквиру емисија Шарено поподне'.

Ја сам заиста признала на претресу да сам суделовала у позориштима напред наведеним као и то да сам учествовала у програму Београдске радио станице у емисији 'Тарено поподне'.

Одмах по ослобођењу, на дан 18. новембра 1944. године, ја сам била притворена и као тешко болесна провела сам у истражном притвору до 5. јануара 1945. г., када сам била пуштена кући. Ја болујем од шећерне болести и камена у жучи још од 1936. године. У притвору сам оболела још и од бубрега и чим сам била пуштена из притвора ја сам све до 3. фебруара исте године стално лежала у кревету и на суд сам изведена из постеље. Као тако тешко болесна, изведена пред суд, нисам имала довољно физичке снаге да се на суђењу ни на ногама својим честито држим, а још мање сам имала духа и присебности да изнесем шта сам ја учинила за Народно ослободилачку борбу. Браниоца пак на овом суду нисам имала, јер као сирота уметница нисам имала чиме да га платим, а суд ми није по званичној дужности браниоца ни поставио, који би ми евентуално у одбрани помогао.

Да сам била здрава, физички и духовно, и била присебна ја бих на овом суђењу изнела следеће чињенице као и доказе: 1). да сам још од 1936. год. била непрекидно и тешко болесна од шећерне болести и камена у жучи, која је болест тражила велике издатке за набавку веома скувих лекова и специјалитета, а нарочито за време окупације, када су се потребни лекови могли набављати искључиво на црној берзи. За доказ својих навода позвала бих се на сведоке - лекаре: др Милицу Мићић Иванић, Петра Мркоњића ул. бр. 3, др Михаила Прокића, ул. Каћанскога бр. 6, Проф. интерне медицине др. Борића итд. Као тако тежак болесник, са платом од 4 хиљаде окупацијских динара нисам имала могућности ни да се исхраним, а нарочито када се узме у обзир да је килограм брашна бивао и преко 400 динара, а камо ли да купујем скупе лекове и плаћам лекаре. Зато сам била приморана да радим, као што су уосталом и сви радници и државни чиновници радили, а нарочито моје колеге чланови и чланице Нар. позоришта, да бих себе лечила и го живот одржала. Слободна сам приметити, да моје колеге, који су самном играли под окупацијом нису осуђивани, већ само ја, и они и дандас играју на драмској и оперској позорници, а међу њима има многих од истог уметничког реномеа као ја. — 2). Ја сам за време окупације у своје стану крила од окупацијских власти неколико дана генерала лајтнанта Кочу

Поповића, који је данас Начелник главног генералштаба, и помогла му да се, прерушен у селачко одело, уклони из Београда. А када се зна да је постојала уредба за време окупације да ко крије комунисте бива осуђен на смрт и губи главу, - сматрам да сам по цену свога живота, спасавајући Кочу Поповића, учинила много за Народно ослободилачку борбу. За доказ ових својих навода позивам се на самог генерала Поповића, његову мајку Ружу Поповић, удову, Дрварска бр. 2 и његову сестру Веру Воје Полићевића, улица Јанка Вуковића, обе у VII реону. - 3). За време окупације сматрала сам за своју човечанску дужност, да, у своје стану, кријем Јевреје, које су у то време окупационе немачке власти бесомучно гониле и убијале. Тако на пример крила сам: Самуила Пијаде, брата од стрица Моше Пијаде, члана Президијума, те сестре и сестрића: Флору, ћерку београдског трговца Медине, са њене две кћери, сином и унучетом; Беку Бераха са ћерчицом и друге. За доказ својих навода позивам се на сведоке: Фрању и Магду Петрић, са станом у ул. Андре Николића бр. 1 и Љубицу Албапа (Албулов - Б.М.), ул. Војводе Драгомира бр. 17. А када се узму у обзир смртне казне предвиђене у оно време за прикривање Јевреја, јасно произилази да сам ја и свој живот стављала на коцку у циљу спасавања оних које је гонио окупатор. - 4). Исто тако, за све време окупације, чувала сам поверени ми накит и ствари које су ми напред побројани Јевреји предали на чување и поред изричне и у више махова поновљене наредбе од стране окупатора, да свако мора предати Јеврејске ствари Немцима под претњом смртне казне. По ослобођењу ја сам све ове ствари предала наследницима, о чему молим ако треба да се узму на увиђај и њихове писмене потврде.

Са свега изложеног види се, да сам ја била приморана да под окупацијом суделујем у позориштима, као и то да се то само мени ставља на терет, а не и толиким мојим колегама; да сам кријући Кочу Поповића и помогавши му да побегне учинила много више за Народно ослободилачку војску него ли многи други; и, најзад, кријући Јевреје и њихове ствари, стављала и свој живот на коцку и тиме радила противу непријатеља и њихових наредба, све по цену свога живота.

Да сам ово била у могућности да изнесем пред суд, који ме је осудио, и да су се сви докази проверили, верујем да ме суд не би осудио и да бих ја, заједно са својим колегама данас играла на позорници и радила на ширењу просвете и позоришне уметности, за коју сам ја, кроз свој неуморни и предани рад од неких 44 године, свакако нешто дала.

Стога молим Окружни народни суд за град Београд, да мени, као старој и тешко болесној жени и старој уметници, издејствује помиловање, како би ми се вратила сва одузета грађанска права и да ми се на тај начин омогући да не живим више од туђе милостиње, већ од свога рада, односно пензије.

Смрт фашизму - слобода народу!

У Београду, 30. маја 1947.

г.Живана-Жанка Стокић
Бив. чланица Беогр. нар. Позоришта
са станом у Андре Николића, број 1,
VII реон.
Београд"

Молба је примљена 31. маја 1947. и заведена под бројем 2625/47. Мишљење Окружног суда за град Београд и овог пута је било позитивно. Председник Већа судија М. Д. Станковић и чланови Већа - поротници Драгутин

Марјановић и Милорад Миливојевић, упутили су Министарству правосуђа Србије акт следеће садржине:

"По молби осуђене Живане - Жанке Стокић из Београда, а у см. чл. 4 Зак. о давању амнестије, Суд даје следеће

Мишљење:

да од Суда српске националне части осуђеној Стокић Жанки, на 8 година губитка српске нац. части треба у потпуности дати опроштење преостатка непротеклог рока, губитка српске нац. части, одн. губитка грађанских и политичких права, са разлога што је циљ казне досадашње прогеклим роком постигнут, и на оптужену је исправно деловао, да увиди тежину почињеног крив. дела, које је она у потпуности признала на претресу и за исто се каје.

- Суд налази, да би преостали рок непротекле казне штетно делао на осуђену, а да је иста строго и егземпларно кажњена, те би опроштење остатка казне имало моралног ефекта на осуђену, која је већ и у годинама и безопасна по друштво, а из усменог разговора са осуђеном може се констатовати поправност и искрено кајање, те њеној по други пут уложеној молби треба изаћи у сусрет.

Окружни суд за град Београд, 1-УН-1947. год.⁷⁹⁹"

Наредних месеци Министарство правосуђа није размотрило молбу Жанке Стокић. У деловодном прогоколу Президијума Народне Скупштине под бр. 2796 од 31. јула 1947. године архивиран је предмет о Жанки Стокић. Међу осталим актима налази се допис Јавног тужилаштва Народне Републике Србије (бр. 1197 од 29. јула 1947) којим враћају молбу Жанке Стокић за помиловање као беспредметну пошто је молитељица у међувремену умрла. Министарство правосуђа Народне Републике Србије доставило је "кривичне списе Жанке Стокић" Президијуму 5. августа 1947, чиме је правно "случај окончан".

У листу *Политика* 23. јула 1947. године, у рубрици *Личне и породичне вести*, објављена је следећа вест:

"Жанка Стокић, бивша чланица Народног позоришта у Београду, преминула је 21. ов. месеца у 23,30 часова у 61. години живота. Спровод креће из стана у улици Андре Николића бр. 1 (Топчидерско брдо - Сењак) у 4 часа по подне 23. овог месеца и сахрана ће се обавити на Топчидерском гробљу.

Ожалошћени: Магда, Фрања и пријатељи"

Бивши Жанкин управник Позоришта Милан Грол нашао се у тужној поворци са бројним Београђанима гог летњег поподнева и о томе оставио запис у својој књизи *Из позоришта предратне Србије* (Београд, СКЗ, 1952). Говорећи о позоришној бојмији Грол је, поводом Жанкине сахране, записао: „Погреб највеће српске трагеткиње био је погреб илузија о слави глумачкој... Она (Жанка) је у последњој својој вољи прописала читав *тјзе еп зсене* своје

⁷⁹⁹ Акт је заведен у Министарству правосуђа Србије 5. јула 1947. под бројем П. Бр. 6710.

сахране: сељачка кола са воловима, испуњена цвећем и зеленилом око сандука и у сандуку око ње. Кад су пријатељи испунили ту њену последњу вољу, то је било толико успело да би она сама била раздрагана својом режијом, лепом у простоти и природности, у ведрини једног летњег дана коме је у царству зеленила недостајао само смех Жанке Стокић. Ништа неугодног ни у предигри ни у драми инсценисаној последњом вољом Жанке Стокић. Иза вечере, зачињене шалом и смехом у једној пријатељској кући, Жанка Стокић без дугих перипетија болести умире други дан. Дан затим из њеног кућерка с Топчидерског брда, воловска кола искићена зеленилом крену са Жанком испруженом у цвећу на Топчидерско гробље, све по распореду утврђеном од Жанке. Поворка њених пријатеља, већином девојака у јасном летњем оделу за ковчегом, уоквирена зеленилом парка, начинила је од Жанкиног спровода живописну и живу *zaglen-pazlu* у којој су трепереле светле боје костима младих жена и јасни тонови њиховог жагора о Жанки, о успоменама на њу, на вечери проведене са њом у позоришту или за столом код *Три шешира* после позоришта. То је била последња сцена Жанкине драме, сва у стилу њенога живота, закључује Грол.

Милан Стојановић је, уз Жанку Стокић, једини члан Народног позоришта у Београду који је, поред Суда части НОФ-а, одговарао и пред Судом за суђење злочина и престапа против српске националне части. Суђење је обављено априла 1945. године. Пошто је од Суда части НОФ-а оквалификован као "блиски сарадник Јоце Поповића" и уз то да је његова делатност у Позоришту била "изузетно претерана", Стојановић је на суђењу поднео на увид већ помињане документе о својим сукобима с Јованом Поповићем (НП 3790/42 и 4302/42), као и уверење да је за време окупације режирао 5 дела: *Несуђене зетове*, *Јубилеј*, *Сунчање на суву*, *Два цваицика* и *Оде еоз*.⁸⁰¹ Можда су му ти документи помогли да пресуда не буде тако оштра. Осуђен је 23. априла 1943. на две године губитка српске националне части. Из државне службе отпуштен је "као неподесен", али му је после молбе за помиловање казна опроштена 23. септембра 1946. од стране Президијума Народне скупштине НРС.⁸⁰² Убрзо је враћен у службу. Прво је режирао у Титовоужичком, а затим у Крагујевачком позоришту. Како се после свега гледало на Милана Стојановића, показује један документ од 15. августа 1947. године, са ознаком "пов." који је из Министарства просвете послат Просветном отсеку Градског народног одбора Крагујевац. У њему пише:

"У Народног позоришту у Крагујевцу ангажован је као редитељ Милан Стојановић.

⁸⁰⁰ Видети: З. Т. Јовановић. Жанка Стокић у светлу архивских записана. *Театрон* 95/1996. Видети и М. Митровић, *Изгубљене илузије*, Београд, 1997, 110-113.

⁸⁰¹ АС, НП, 1484/45.

⁸⁰² АС, Г-183, 1У-1582/45; Г-17, бр. 2196/50.

За време окупације био је редитељ Народног позоришта у Београду и на основу тога рада, по ослобођењу је осуђиван од суда Националне части. Како Стојановић ни данас није потпуно поуздан и сигуран човек, молите се да обратите пажњу на његов рад у позоришту, како не би неправилно деловао на млади кадар и позориште, које јетеку развоју."⁸⁰³

Позоришни редитељ, Јосип Кулунџић осуђен је од стране Војног суда команде града Београда на три године принудног рада и губитак часних права „због културне сарадње с Недићевим режимом.“ Ова вест објављена је у "Борби" 16. 1. 1945.

О судбини Блаженке Каталинић говори њено писмо упућено Митри Митровић-Ћилас:

„Од 1930 године била сам члан Народног позоришта, из кога сам изашла 1938 год. заједно са другом Николом Поповићем и другом Петром Петровићем и основали Уметничко позориште и Радио драмску трупу.

Пред сам рат 1940 год. у заједници са другом Љубишом Јовановићем основали смо сатирично позориште 'Кишобранци' као и Камерно позориште, које је пред сам рат, и поред забране полиције, требало да изведе у режији друга Мате Милошевића Чапекову 'Мајку'.

За време окупације нисам била ангажована у Народном позоришту, већ сам играла приватно. У 'Центрапи за хумор' радила сам два и по месеца, потом сам била отпуштена. На Коларчевом универзитету играла сам у Ибзеневим 'Аветима' и 'Мајки Југовића'. На радију и Шареном поподневу нисам учествовала.

По ослобођењу саслушана сам била од привремене комисије а потом добровољно отпутовала на рад у позориште у Јагодину, где сам радила-играла за нашу војску и рањенике. У том времену пријавила сам мога јединца сина старог 16 год. у нашу војску као добровољца. Син ми је потом отишао на фронт у Срем где је 6 априла приликом офанзиве Југ. Армије тешко рањен у главу.

Позориште у Јагодини било је састављено углавном од дилетаната, чије је понашање било такво да су ком. подручја друг Караклајић и другарица Љубица више пута укоравали управника позоришта друга Миладиновића. Када је управник Миладиновић смењен са свога положаја а потом и затворен ради неке његове приватне кривице, била сам одређена од другарице Љубинке за члана комисије са још два друга. После неколико дана опозвана сам са дужности без икакве мотивације.

Дошла сам у Београд и речено ми је да не могу радити у Београду већ само у провинцији.

У очекивању места било у Ист. Србији или у Нишу доведен ми је син тешко рањен у овдашњу војну болницу.

Два пуна месеца неговала сам тешко рањеног сина и за то време продавале сва из куће да би му добављала шећер и друге потребе да му олакшам болове и убрзам оздрављење.

⁸⁰³ АС, Г-183, пов. 1У-97/47. О даљој судбини Милана Стојановића видети прилог И/36.

Више пута еам се обраћала Н.О.Ф. Народног позоришта да ми одобри рад. Одговорено ми је да са њихове стране против мене нема ничега што би ометало моје упослење.

Када се друг Љубиша Јовановић обратио Вама - рекао ми је да ће све бити брзо проверено и решено, па ме упутио да се обратим другу управнику Предићу. Управник ми је најпре рекао да нема ништа против и да се обратим директору драме. Директор драме ми је одговорио да ће разговарати са Вама. И тако редом од Понтија до Пилата. А ја ни до данас нерадим и неznam на чему сам. Када су ме тражили у моме реону (IV) да им помогнем својим знањем и искуством, обратила сам се Министарству и опет ми је саопштено да несмем наступити.

Молим Вас другарице министре да решите, у чему је та моја кривица, да до данас нерадим и где год се обратим доживљујем понижења, као да сам починила најгоре ствари.

Ја сам мати једнога добровољца и то тешко рањеног. Два месеца провела сам, више у болници но кући, негујући сина. Мучила сам се, продавала све до чега сам дошла, живећи у једној соби, пошто ми је стан још за време окупације одузет и још ми није враћен.

Зар данас, када је потребно што више радити, ја треба да стојим по страни, а могла бих доста да помогнем на културно просветном пољу где највише оскудевамо у стручном кадру, и када треба стварати нов подмладак у драмској уметности.

Пошто мој син мора остати на лечењу још 5-6 месеци то је мени место поред њега. С тога Вас молим да ми одобрите рад, како бих могла да зарађујем за себе и за сина а у исто време да помажем својим знањем где год могу.

Молим Вас да се обратите на моје другове Љубишу Јовановића и Николу Поповића те да Вам и они посведоче да је мој рад потребан и да немам никакве кривице у своме ранијем раду.

У Београду
6. јула 1945. год.

Каталинић Блаженка
бив.члан Нар. позоришта
Хартвигова 4⁸⁰⁴

Септембра 1945. године Блаженка Каталинић је по одобрењу Министарства просвете, добила ангажман у Народном позоришту у Шапцу. "

Кроз сличне невоље прошла је и Марија Бирташевић, чистачица Народног позоришта у Београду. Она се обратила Управи следећим писмом:

"Привремена Комисија при Народном позоришту донела је одлуку, по којој сам изгубила службу. Разлози наведени због којих сам изгубила службу не одговарају стварности јер сматрам, да Комисија није могла имати ниједан доказ, да сам учествовала у раду фашистичких организација, нити ма какав други доказ о мојој алкавости, вредноћи, дисциплинованости и неспособности.

Напротив, ја жена сирота и оптерећена децом часно сам радила и зарађивала себи хлеб, да децу ишкољујем и изведен на пут. Мој син Божидар Бирташевић, свршени мату-

⁸⁰⁴ АС, Г-183,1У-2593/45.

⁸⁰⁵ АС.Г-183.1У-3324/45.

рант добровољно се налази у партизанским одредима - Ударна бригада XXIII дивизије и као активни борац учествује у борби за ослобођење и рањен је у борбама код Чачка. Сада је на лечењу у болници у Ср. Карловцима.

Пре службовања у Позоришту радила сам у Војнотехничком заводу у Крагујевцу. На основу изложеног молим Управу, да мој случај поново испита и донесе решење, да и даље останем у служби, у противном да ми се изда уверење, да могу тражити другу службу, како би издржавала своју децу.

17-XI-1944.

Београд

Мара Бирташевић⁸⁰⁶

Судбину Душана Животића такође ће нам осветлити документи.⁸⁰⁷

"Одбор народноослободилачког фронта

у Народном позоришту

Бр. 60

12. јули 1945. год.

Београд

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

Одељење за културу, науку и уметност

Душан Животић, глумац и управник приватног позоришта, упутио је НОФ-у Народног позоришта писмо у коме пише о своме деловању као уметника за време окупације. НОФ у Народном позоришту потврђује наводе Душана Животића, али ништа конкретно не може да каже јер нема никаквих других доказа који говоре против њега. Молимо Министарство да његов случај испита и, уколико не постоје препреке, у вези са његовим ставом и држањем за време окупације, дозволи му рад на уметничком пољу. Напомињемо да Животић није никада био члан Народног позоришта у Београду.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар НОФ-а

Јовановић Љуба

Прилог: писмо Д. Животића НОФ-у"

"Н.О.Ф. београдског Нар. позоришта

Новембра месеца прошле године одмах после ослобођења Београда, прочитао сам позив у 'Политици', да се сви глумци пријаве канцеларији Нар. позоришта. Одмах сам дошао из Ваљева, где сам живео од 16^{0г} априла до новембра 1944 год. - пријавио се, дао податке и онда ми је саопштио лично друг Никола Поповић, да могу да идем кући и о резултату (распореду) бићу обавештен.

⁸⁰⁰ АС, НП, 33 и 34/44, од 2.12.1944 (Марија Бирташевић је враћена у Народно позориште).

⁸⁰⁷ Бранислав Анђелић, који је у тек ослобођеном Београду, као партизан, био задужен да хапси глумце осумњичене за сарадњу с окупатором и спроводи их на саслушање, каже: "крајем 1941. године (имао сам 13 година), примио ме је у своје путујуће позориште Душан Животић. Имао сам срећу да му се после 3 године реванширам јер сам спречио његово хапшење. а можда и нешто страшније" — *Сцена*, 2-3, Београд, 1990. 21.

Од тога дана прошло је много времена а мене нико не зове, нити ко обавештава о резултату, тако да сам ја после 35 година признатог и уметничког рада остао на улици без ангажмана и без икаквих средстава за живот.

Уверен да су ме можда људи заборавили или мисле да нећу да радим решио сам се да напишем ову претставку и замолим за објашњење: Да ли сам кривац или нисам. Ако сам кривац, онда разумем шта значи ово прећутно удаљење из свих позоришта а ако нисам онда тражим, као опробани и данас можда најпопуларнији уметник не само у Београду него у целој нашој земљи, своје место, дозволу за рад или бар пензију, да се не бих понижавао и радио по вароши ствари које мени не доликују.

Зато ћу у кратким потезима да изложим где сам, шта сам и због чега сам радио у позоришту за време окупације.

1. Са позориштем у Друж. глумаца (ово је организовало Удр. глумаца) радио сам од 13^{ог} октобра 1941 до 1^{ог} јула 1942 год. у Београду у сали 'Нови Београд' на Чубури;
2. Од 1^{ог} јула 1942 год. до 1^{ог} јуна 1943 год. у Ваљеву
3. Од 1^{ог} јуна 1943 год. до 16^{ог} априла 1944. г. (прво бомбардовање Американаца) као члан у позоришту 'Централа за хумор'.

Према наређењу власти (окупатор. и наших) играо сам свега три пута у сали Коларчеве задужбине и то три епизодне улоге, што могу потврдити сви који су тамо суделовали али сам зато играо два пута забрањен комад 'Јазавац пред судом', деци у логору у Смед. Паланци.

За време окупације нисам хтео да дам глумцима плате да не бих постао експлоататор, него смо радили на проценат и то са малом разликом у процентима.

Репертоар мога позоришта био је састављен главним делом од комада из народног живота, јер је те комаде наша публика за време окупације највише и посећивала и то: Ђидо, Девој. клетва, Коштана, Подвала, С. Лола, Каплар Милоје, Кумова клетва, Босанско Херц. устанак, Кир Јања, Хасанагиница, Зулумћар и др.

Давао сам све Нушићеве комаде а кад су забрањени ја сам их нарочито у Ваљеву давао под лажним насловима.

У мом позоришту је игран и руски комад 'Чикина кућа' под другим насловним именом.

Због чега сам играо? Ово је најважније за оцену мога рада који је био частан и исправан за свих 35 година.

Издржавао сам 4 куће: себе и жену, мајку-стару, ћерку, која је учила Трг. академију и сина, који је учио Пољопривредну школу у Ваљеву а 1944 г. ступио у војску као борац.

Сви они који су преживели страшне дане окупације знају врло добро шта је значило издржавати 4 куће а нарочито 1942 и 1943 год. кад је један кграм пројиног брашна био 3-400 динара.

Ето због чега сам ја морао да радим под окупацијом. Према свему судећи највише се пребацује и сматра за кривицу играње у Централни за хумор.

Није кривица ни до мене ни до оних другова, који су играли у 'Централни' јер ми нисмо имапи појма да ли се иза нашег управника г. Михајловића крио туђ капитал.

Ја сам ушао у Централну, пошто ми је одузета дозвола за рад - самосгалан рад, то је прво а друго видео сам да у комаду који се игра 'Минут после десет' нема никаквих

политичких теидеиција, него комад који је био забаван и проткан песмицама, чисто за забаву публике.

Дајем часну реч, да приликом мог уласка у 'Централу' да за време мога играња у том позоришту ниједна алузија, ниједна импровизација није направљена, нити је прешла преко мојих усана на рачун Н.О. борбе или наших савезника. - Баш напротив ја сам као познат и вешт импровизатор баш специјално у Минуту после десет бацио публици неколико импровизација на рачун немач. фелдјандармерије, због чега сам неколико пута опоменут а доцније ми је и забрањено.

Што се тиче играња (3 пута) на Коларч. универзитету сви који су играли, свирали и певали потврдиће (осим оних који су то желели и хтели због хонорара) да су морали и да је тако било наређено од немач. власти преко Јована Танића, који је био шеф.

На завршетку хоћу да подвучем само ово: мислим да није лепо, да после 35 година мог уметничког, поштеног и исправног рада једини ја будем одбачен док други, који су много више грешили или бар толико исто колико и ја, слежу раменима, сажаљевају ме а уживају све бенефиције данашњице.

Молим Н.О.Ф. да прими ову претставку и донесе одлуку.

Учтив,
Душан В. Животић

1 јули) 1945 год.
Београд
Примио Н.О.Ф. 5/VII45.
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ
Одељење за науку, уметност и културу
Београд
Министарству Просвете
(Отсек за културу, науку и уметност)

Од 16^{ог} априла 1944 год. нити сам водио позориште нити сам био у ангажману у другом позоришту.

Како немам од чега да издржавам своју породицу, молим Министарство, да ме као искусног редитеља и реномираног уметника распореди и додели на рад при неком позоришту, где ћу моћи својим радом да користим и заједници и својој породици.

10. новембар 1945. год.
Београд

Душан В. Животић
редитељ и глумац⁸⁰⁸

На позив др Марка Малетина, директора тек основаног Народног позоришта "Стерија" у Вршну, Животић му се придружио 1946. године као редитељ и глумац. У Министарству просвете су били другачије обавештени. Начелник Одељења за науку, уметност и културу Чедомир Миндеровић, упутио је писмо Просветном одељењу Главног извршног народног одбора Аутономне покрајине Војводине у Новом Саду, у којем каже: "Повратком овог акта доставите Министар-

⁸⁰⁸ АС, Г-183,1У-2463/45, 4393/45.

ству просвете НР Србије извештај: када је и чијом одлуком постављен Душан Животић за управника Народног позоришта у Вршпу".⁸⁰⁹

Још две личности, које су, свака на свој начин, обележиле позоришни живот у Београду за време немачке окупације 1941-1944, припадају овом одељку. То су Јован Поповић и Мића Димитријевић. Обојици је суђено после Другог светског рата. Доносимо написе *Политике* о суђењу.⁸¹⁰

ПОЛИТИКА, 6. септембар 1946.

"ЈОВАН ПОПОВИЋ КОЈИ ЈЕ БЕОГРАДСКО НАРОДНО
ПОЗОРИШТЕ СТАВИО У СЛУЖБУ ОКУПАТОРУ ОСУЂЕН
ЈЕ НА ЧЕТИРИ ГОДИНЕ ПРИНУДНОГ РАДА

Благост пресуде изазвала је велико изненађење
у београдским уметничким круговима

Када су окупирали и раскомадали нашу земљу, Немци су смишљено радили на томе да и духовно поробе наше народе, да их успавају и да им тако убију и сваку помисао на отпор. Постављајући у све наше културне установе своје људе, они нису поштедели ни београдско Народно позориште. Бивши члан Централног пресбирова у Београду, Јован Поповић, са положаја злогласног Комесаријата за просвету, августа 1941. године, одлази за управника Београдског народног позоришта. Немци нису жалели новац да позориште, које су запалили и опљачкали, оспособе за рад како би се и са његове позорнице чула фашистичка реч.

Јован Поповић саставља репертоар из кога избацује сваки комад који не би био у складу са намерама окупатора. У недостатку 'јачих' фашистичких комада приказује јевтине немачке лакрдије да би се наш несрећни народ 'забавио' и да не би чуо убилачке пуцње на јајиначким пољанама, у Краљеву и Крагујевцу. У ложама позоришта све чешће се виђају немачки официри и гестаповци у друштву са домаћим издајницима. У канцеларију Јована Поповића они улазе као у своју кућу, одлазе му на вечере и ручкове, позивају га на своје свечаности и прославе. А он, доследан линији Недића и Јонића, поздравља Немце и у позоришту и на улици фашистичким дизањем руке. Доведен на положај да би 'дезинфиковао' позориште од 'незгодних људи' и 'очистио репертоар', он ту дужност обавља на велико задовољство својих наредбодаваца.

Па, ипак, он се не осећа кривим:

Својим радом нисам се огрешо о државу и народ, јер сам рачунао да ћу у позоришту моћи да се бавим само уметношћу а не политиком! - говорио је он јуче у Окружном суду за град Београд, пред председавајућим Владиславом Поповићем и присудитељима Надом Пладев и Иваном Томашевићем. - Уметношћу се бавим још од 1919. године. Заиста сам одликован од Хитлера, али то је због организовања ра-

⁸⁰⁹ АС, Г-183,1У-4248/46. У књизи *Моје успомене* Душан Животић нигде не помиње своје неприлике из периода 1944-1946. године.

Септембра 1944. године Јован Поповић се склонио у Аустрију. Живео је са женом и двоје деце у Бадгајстену код Салцзбурга. Ушла му је у траг Јелена Мукајетовић, обавештајка из шпијунског пункта ОЗНЕ, формираног у Бечу, коме је на челу стајао пуковник Андрија Митић. Њеном заслугом ухапшен је и Таса Динић, министар у влади Милана Недића - АЈ, ДК, 110.

зних прослава. Тачно је и да сам поздрављао фашистички, али то је зато што сам хтео да заварам Немце.

- За хапшење Раше Плаовића и осталих такође нисам крив! - одриче даље Јован Поповић.

Међутим, сведоци су говорили друкчије.

Првак Народног позоришта Раша Плаовић, кога је специјална полиција два пута хапсила, каже:

- Они комади који нису били изразито фашистички, били су обична лимунада. Они су имали да убију дух отпора у нашем народу. Што су стављани на репертоар и наши национални комади, сматрам да је то рађено плански, да би се маскирао прави циљ. Мој је утисак да је Јован Поповић ставио позориште у службу окупатору.

Милан Ђоковић, управник Драмског студија, каже да је Јован Поповић на српској сцени фаворизовао немачку културу, о чему најбоље говоре његови говори, његови чланци у 'Српској сцени' и репертоар за време окупације.

- До Народног позоришта Немцима је много стало. Њиховим политичким циљевима и оно је требало да послужи. Зато су га и оспособили.

Да је Јован Поповић за време окупације спроводио у Београдском народном позоришту фашистичку политику посведочио је Марко Маринковић, члан Народног позоришта.

- Славама у позоришту присуствовали су немачки официри и Недићеви људи. Јован Поповић држао је тада говоре о 'Новој Европи' и нападао савезнике. Можда је он то глумио, али немачку линију је спроводио. Шта је стварно мислио, не знам. Од једног момка из позоришта чуо сам да приређује у својој кући вечере Немцима... Госте на славама поздрављао је фашистичким поздравом, у рупици од капута носио је ознаку немачког одликовања. На његовом столу у позоришту видео сам два декрета о његовом одликовању. Један је био од Хитлера, а други мислим, од Мусолинија. Шпијун и човек Гестапоа у Позоришту био је Миша Васић, секретар.

Чиновник Народног позоришта за време окупације, а сада секретар Министарства просвете Србије Живојин Петровић сматра да је Јован Поповић 'ентузијаста', који је волео 'да продубљује уметничке ствари са много нерва'.

Пошто се поклонιο председавајућем и оптуженом, који му је отпоздравио, овај сведок сео је међу публику, а прозван је Миливоје Живановић, члан београдског Народног позоришта.

- Као управник позоришта Јован Поповић био је коректан према глумцима, али што се тиче његовог политичког става - он је свакоме јасан. Видео сам како фашистички поздравља Немце, чуо сам његове говоре против савезника. Веровали смо да је у позориште доведен као немачки човек. Јер, и позориште је служило Немцима. Кад сам одбио да играм у немачком филму, он ми је рекао: 'Ма, чекај, полако, Миливоје. То је једна велика ствар и велики је новац у питању'. Месец дана се та ствар вукла.

На предлог јавног тужиоца Рајице Луковића, прочитана су затим многобројна писма Јована Поповића из времена окупације. У свакој реченици велича се Великонемачки Рајх, 'џиновска борба немачког народа', 'спас цивилизације' и у свима се провлачи мисао да српски народ треба да иде руку под руку с Немцима.

У својој речи јавни тужилац Луковић рекао је, поред осталог:

- Још пре рата као члан Централног преебира Јован Поповић уживао је благонаклоност и поверење водећих људи. Због свог тадашњег рада и због својих назадних схватања, њега још тада Хитлер одликује. По окупацији он постаје човек који спроводи немачку политику у Београдском народном позоришту. Потпуно га ставља у службу окупатору и труди се да у свему спроведе линију Немаца и домаћих издајника, који су желели да убију дух отпора и да спрече устанак наших народа...

После речи браниоца оптуженог Драгољуба Молеровића, суд је донео пресуду којом се Јован Поповић осуђује на четири године принудног рада и на три године губитка часних права. Од оптужбе да је за време окупације денунцирао чланове Народног позоришта, ослобођен је.

О пресуди чија је благост изазвала велико изненађење у београдским уметничким круговима, који добро познају рад Јована Поповића за време окупације, и јавни тужилац и оптужени изјасниће се у законском року.

ПОЛИТИКА, 13.4. 1945.

"Из Војног суда Команде града Београда

НОВИНАР МИЋА ДИМИТРИЈЕВИЋ ОСУЂЕН НА ОСАМ ГОДИНА РОБИЈЕ И НА ГУБИТАК ЧАСНИХ ПРАВА ЗАУВЕК

Он је за време окупације денунцирао наше људе и присно сарађивао на издајничкој пропаганди

По доласку немачког окупатора Милутин-Мића Димитријевић примио се сарадње у издајничком листу 'Обнова', у коме је уређивао рубрику домаће хронике и писао чланке и козерије о животу Београда под окупацијом. У овим својим чланцима Димитријевић је на лакрдијашки начин приказивао окупацију као једно нормално стање, а догађаје, од којих се људима јежила кожа, узимао као предмет својих вицева.

Као хумориста, он је организовао весело позориште 'Централу за хумор', за њега писао разне хумористичке комаде, као што су 'Минут после десет', 'Калорита' и други, и путем хумора и разоноде, као да је рат свршен а пригшке нормализоване, деловао на наш народ да се весели, забавља, проводи и ужива, што је све ишло на штету народноослободипачке борбе, а у прилог окупатору.

И поред тога што је примао богате хонораре од 'Обнове' и 'Централе за хумор', Димитријевић се примио и за главног уредника недељног листа 'Коло'. У овоме листу су штампани, поред осталог, разни дописи и фотографије из живота 'вермахта', у којима се величао живот наших заробљеника у немачким логорима и износио лојалан и благонаклон поступак немачки према нашим заробљеницима. Оваквим писањем Димитријевић је имао намеру да народ заведе, да представи да нам Немци нису непријатељи и окупатори, већ, напротив, пријатељи.

Када је требало немачкој пропаганди да престави свету да су се и српски књижевници и новинари ставили на расположење 'новом поретку' Димитријевић је у 'Колу' преведене приче и фелтоне из стране књижевности потписивао именима познатих наших књижевника и јавних радника.

Мића Димитријевић није за време окупације био само немачки новинар, он је обични окупаторски и издајнички достављач. Он је шефу Специјалне полиције Илији Параносу саопштио да су Василије Медан, Душан Јерковић и Милорад Панић комунистич-

ка тројка из 'Политике'. Медан је доцније стрељан, а Јерковић послат на принудни рад у Немачку.

Као отворени противник Народноослободилачког покрета, Димитријевић је учествовао и на конференцији у кабинету издајника Велибора Јонића, на којој се вршило саветовање да се пође 'у народ', да се држе зборови против Народноослободилачког покрета.

Оваквим својим радом Мића Димитријевић се за време окупације био потпуно ставио у службу непријатељске пропаганде. Војни суд Команде града Београда на основу Уредбе о војним судовима осудио га је као народног непријатеља на осам година робије, на губитак часних права за увек и на конфискацију имовине".

После издржане затворске казне, Јован Поповић је, одбачен од свих, напустио Београд и настанио се у Ријеци.

Милан Недић је у истражном затвору Озне провео од 5. јануара до 4. фебруара 1946. године. У *Борби* од 6. фебруара 1946. објављено је: "Из страха од одговорности и да би избегао заслужену казну због почињених злочина над српским народом, 4. о. м. у 8,30 часова извршио је самоубиство бивши председник српске владе, издајник Милан Недић. Он је успео да се отргне од стражара, док га је овај спроводио иследнику и да се баци кроз прозор с трећег спрата зграде у улици Књегиње ЈБунице 21".

Велибор Јонић побегао је из земље 1944. године, али је изручен 1946. и као ратни злочинац осуђен на смрт.

У иностранство су се склонили и тамо завршили живот: Владимир Велмар-Јанковић, др Бранимир Малеш и Ђорђе Перић, док су др Радосав Марковић, др Живомир Младеновић, Бранко Драгутиновић и Миховил Логар прошли готово без икаквих казни. Марковић је једно време чак био управник Универзитетске библиотеке у Београду.

У новим условима

Србија је ослобођена у јесен 1944. године, али рат још није био завршен. Отворен је Сремски фронт, на коме је страдало хиљаде људи.

Позоришна сезона у Народном позоришту отворена је, како је већ речено, 20. децембра 1944. године. Београд је још био у рушевинама. Морало је да се прионе на посао. Уведен је и кулук. Управа Народног позоришта покушавала је да издејствује ослобађање чланова Позоришта ове обавезе, али испречио се Народноослободилачки одбор XIII реона. Почела је мучна преписка. Народно позориште се обратило Извршном Народноослободилачком одбору 26. фебруара 1945. године и упозоравало:

"Радни одсеци НОО појединих реона упућују нашим члановима позиве за рад. Како су сви наши чланови државни службеници који се свакодневно налазе на дужности, упућивали смо - за сваки поједини случај - реонима молбе да их ослободи те обавезе, сходно наређењу Команданта града, којим се сви активни државни службеници ослобађају радова ван своје установе. Сви реони су нам досада излазили у сусрет по том предмету, изузев XIII. Одговорни другови из поменутог реона не само да нису хтели да уваже оправданост наших молби, већ су наша службена акта исмејавали и омаловажавали њи-

хову вредност, а млановима позоришта настањеним у том реону претили мшшицијом уколико се не одазову позиву за рад, не узимајући у обзир ни оправданост наших молби ни исправност предузетог поступка.

С тога смо принуђени да се обратимо вама с молбом да скренете пажњу поменутом реону на његове досадашње неисправности, како се сличне ствари убудуће не би догађале, пошто сви наши кораци по том питању нису довели ни до каквих резултата."⁸¹¹

Ово писмо није имало ефекта. Преписка се настављала и трајала пуна два месеца. Управник Народног позоришта обратио се 26. априла 1945. године Команди града Београда, молећи "да се службеници Народног позоришта не позивају на кулук или други какав рад пошто су потребни са свој редован рад у Позоришту".⁸¹²

После овог обраћања, Народно позориште је у потпуности поштеђено кулука.

Ратна штета која је причињена Народном позоришту у Београду за време Другог светског рата процењена је на 51.493.765.50 динара.^М

Народно позориште обраћало се за помоћ установама и појединцима. Једно писмо упућено је књижевнику Лују Адамичу у Сједињене Америчке Државе. У том писму се каже:

"Народно позориште у Београду је претрпело тешку катастрофу априла 1941: немачке бомбе запалиле су и њега и Народну библиотеку. Сав декор и костими уништени су, скупљени у магацинима од 1919. после првог Светског рата, кад је опет страдало. Материјална штета износи у предратним југословенским динарима преко 16.000.000 само у костимима.

После ослобођења оно се нашло у безизлазном положају. Оно има драмску, оперску и посебну балетску трупу, а нема у шта да је обуче. Њега чекају задаци већи и шири него пре, а оно се налази у немогућности да их испуни. Оно не може рачунати да ће бити прво помогнуто од Народне власти у једној земљи где људи по неким селима не излазе из куће јер су голи.

Од ратне накнаде не може се надати да добије на првом месту. Од СССР је једино добило нешто, али се не може надати да добије скоро више.

Зато смо помишљали на наше сународнике у Сједињеним државама, на оне који имају утицаја и ауторитета, на Вас на првом месту.

Ми бисмо Вас молили да покренете акцију за ту сврху, скупљањем новчане помоћи која би се употребила на лицу места за набавку костима или материјала за костиме или, што би било још много боље, скупљањем готових позоришних костима, којима Америка обилује у свом тако интензивном позоришном животу.

Нама би све добро дошло што представља текстил. Од готових костима најпре они који служе за текући просечни оперски и драмски репертоар, а то би били: *Ауда - Орфеј - Трубадур - Јеврејка — Фауси - Лучија Ламермур - Бап под маскама - Фигарова женидба - Андре Шение - Хофманове приче - Пикова дама - Травијата - Кармен - Мадам Батерфлај.*

⁸¹¹ АС, НП, 761/45.

⁸¹² АС, НП, 1622/45.

⁸¹³ АС, НП, 1795/45. Видети прилог 11/31.

Од драме на првом месту ови комади и епохе:

Шекспир. Средњи век за *Крсит Лира* и *Хамлета*. Ренесанс за *Ромеа и Јулију*, *Отела*, комедије из Италије. Јелисаветино доба, антички за *Антонија и Клеопатру* и *Јулија Цезара*. Средина XIX века је такође потребна.

Уопште би био овај костимски репертоар:

Трикои за балет и за драму т. ј., танки, боје тела, и дебљи у разним бојама за Средњи век и Ренесанс. Трикоје је скоро немогуће набавити у Европи.

Балетске натике - шосоне је врло тешко набавити и стају огромне суме. Тај недостатак онемогућава балетске представе.

У материјалу из којег би се правили костими долазе у обзир позоришни т. ј. јефтинији *штофови* код којих игра улогу само изглед. Тако исто *велур*, *сатин*, *татно*, *јута*, свака тканина. Декор сада правимо од папирне тканине.

Све што може обући људе на позорници добро је дошло. Недостаје нам *смокинга*, *сакоа*. Ниједан глумац нема више но оно што је на њему. Женски чланови тако исто.

Ми Вас молимо да покушате својим утицајем да образujete одбор ради те помоћи народној сцени у главном граду Југославије, који је опљачкан. Тиме бисте задужили нашу културу на овом важном покрету народног живота. Ма у каквој размери, ова помоћ би била неоцењива.

Верујте, драги и поштовани Господине, у наше најлепше осећаје.⁸¹⁴

Удружење глумаца наставило је са радом. Нови комесар Удружења постао је Марко Маринковић. На његов предлог, крајем децембра 1944, Повереништво просвете одобрило је "Удружењу глумаца да из Централног пензионог фонда, може исплатити личне пензије - помоћи за 36 глумаца пензионера и породичне пензије (удовичке и сирочадске) за 7 лица за месец јануар 1945. године, а сем тога да им се исплати и додатак на скупоћу у суми од 500 динара на терет прихода Централног пензионог фонда и пензионерима још да се исплати по 1000 динара помоћи из депозита оствареног од убирања приноса 10% од прихода позоришта Удружења глумаца у Београду и његових филијала у унутрашњости".⁸¹⁵

Уједињени савез Антифашистичке омладине Србије преузео је раније "Родино позориште" и оно је почело рад под именом "Пионирско позориште".⁸¹⁶

Марта 1945. године у згради Народног позоришта код Споменика одржане су две балетске приредбе у корист рањеника. Програм су извеле чланице балетских студија Нине Кирсанове, Смиље Мандукић, Радмиле Цајић и Олге Грбић-Торес.⁸¹⁷ Велики концерт организовао је и Антифашистички фронт жена у згради Народног позоришта на Врачару у корист незбринуте деце Београда. Учесници концерта били су чланови Дrame, Оперe и Балета Народног позоришта у Београду.⁸¹⁸ Још у децембру 1944. уведене су таксе од улазница за помоћ породицама погинулих. Уз сваку улазницу плаћало се додатних 10 динара.⁸¹⁹

⁸¹⁴ АС, НП, 3934/45.

⁸¹⁵ АС, Г-183.1У-70/44.

⁸¹⁶ АС, Г-183.1У-75/45. Видети прилог XV.

⁸¹⁷ АС, НП, 973/45.

⁸¹⁸ АС, ЗП, НП, 20. 7. 1945.

⁸¹⁹ АС, НП, 1643/45.

У Народно позориште вратили су се његови бивши чланови. Међу првима, фебруара 1945, стигао је вајар Стеван Боднаров, борац 23. ударне дивизије.⁸²⁰ Долазак је најавио и диригент Мирко Полич, након што је добио повољну карактеристику од Освободилне фронте.⁸²¹ А како се Меланија Бугариновић поново нашла у Народном позоришту, пустићемо документе да нам кажу:

"Данас ме је известио телефоном друг Оскар Данон, директор опере, да је другарица Митра Митровић-Ћилас, министар просвете Србије саопштила му да је Меланија Бугариновић, оперска певачица, ангажована за нашу оперу у Београду, те да јој ради тога треба повратити њене ствари и имовину која је била стављена под државну управу народних добара због тога што је била отсутна из наше земље у време ослобођења.

Предње се има сматрати као допуна писменим потврдама које су од стране Народног позоришта стављене на њене молбе којима је тражила своју имовину од ове управе а које се молбе налазе у овим списима.

21-1-1946. год.
Београд

Шеф
Правног одсека
Којић

"13 фебруара 1946

ПРЕТСЕДНИШТВУ НАРОДНЕ ВЛАДЕ СРБИЈЕ

- Опште одељење -

Београд

Достављамо Вам молбе Меланије Бугариновић, чланице београдске опере, којима тражи да јој се поврате кућа и покретне ствари, које су обухватили органи ове Управе зато што се у време ослобођења није налазила у Београду него у Бечу.

Из приложених списа види се да је она на позив Дирекције опере Народног позоришта у Београду дошла у Београд. Даље се види, да директор опере друг Оскар Данон, по његовом казивању и другарица Митра Митровић-Ћилас, сматрају да овој уметници треба из нарочитих обзира вратити на слободно располагање њена добра да би се она могла пажљиво посветити уметничком раду у опери.

Даље се из списа види да је њен муж сувласник половине куће као и то да су уз покретне ствари његове жене обухваћене и његове ствари. Из приложене изјаве низа личности види се да је њен муж био исправног држања за време окупације.

Из свега изложеног поставља се питање које ова Управа није могла сама да одлучи мада су се стекли услови за то. Наиме, да ли Меланији Бугариновић треба вратити њена обухваћена имовинска добра из специјалних разлога о којима је напред било речи, или је треба упутити на суд да пред судом докажује своје право на повраћај имовине, чиме би она била изложена приличноме послу на суду, а што би је спречавало да се посвети раду У опери, за којим се осећа толика потреба што је нарочито истицао директор опере друг Данон.

⁸²⁰ АС, НП, 759/45, 765/45. Видети прилог Н/29.

⁸²¹ АС, НП, 2026/45, 2541/45.

Молимо Вас за одлуку по овој ствари и повраћај списа који вам се шаљу.
СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ

За шефа
Правног отсека
Љуб. Милојковић

Земаљска управа
народних добара Србије
Секретар,
Верољуб Мирчетић^М

"Државна опера
Управни савет Бечке Државне опере

Потврђујем Меланији Јовановић-Бугариновић, рођеној 29-У1-1908. године у Белој Цркви, Банат, са станом у Бечу VIII, АкегзII-аззе, одн. \^1скепђиг§§a55e 23, Пансион Јандашек, да је припадала Државној опери од 1938. до 1942. године као соло певачина, и да ми је, као тадашњем секретару Дирекције, званично и приватно познато, да су је чиновнице тадашњег Уреда за контролу странаца, које су биле огорчене противнице Н.С. Д.А.П. /Националсоцијалистичка немачка радничка партија/, прогласиле као антинацистичку. Приликом једне интервенције у корист госпође Бугариновић, мени лично је речено, да ће она бити пријављена Државној полицији ради њезиног изражавања против Трећег рајха. Стварно, од тајне Државне полиције, огапрIаг, уследила су у два маха питања односно госпође Бугариновић, и чиновници овог Уреда приговорили су мени лично, да прикривам ову српску комунистичку свињу. Понашање госпође Бугариновић у мом уреду и у ходницима Дирекције Државне опере било је тако изразито антинацистичко, да сам је у чегири ока и пред сведоцима молио, да о нама води рачуна и да, као и ми, тише грди, а више шкоди.

О приватним приликама госпође Бугариновић знам само толико, да има једну кћерку и да је за време свог ангажмана у Државној Бечкој опери била удата за једног зубног лекара у Београду, гдеје, по њезиним подацима, имала једну вилу.

/ . П. /

Истинитост потписа потврђује
/ М.П. / Франц Салмхофер, с.р.
директор"

Старешина Управног савета
Државне опере у Бечу,
Флич, с.р."⁸²²

У Народно позориште вратили су се из заробљеништва Сима Лакетић,⁸²³ Ма-^{4- 824}та Милошевић и остали. ~ Реактивиран је Добривоје - Добрица Милутиновић. Живојин Петровић, секретар Народног позоришта, постављен је за секретара Повереништва просвете марта 1945. године, а нешто касније за управника Градског позоришта у Београду.⁸²³ О приликама у том позоришту говори његово писмо упућено Министарству просвете, 15. децембра 1945. године:

"Градско позориште у Београду поново је у застоју. Скинута су му с репертоара три комада. Опет се врши нека реорганизација. Траже се могућности да се трупа оспособи за јачу продукцију. Глумци немају никаквих прихода и просто гладују. Неки од њих

Сви документи везани за Меланију Бугариновић воде се под: АС, Г-233, Ф. 716.

⁸²³ АС, НП, 2618/45, 2650/45.

⁸²⁴ АС, НП, 3286/45.

⁸²⁵ АС, Г-183,1У-767/45, 2994/45.

су у уверењу да сам ја крив за тешко стање у позоришту. Неће да схвате да би се све поправило, и то врло брзо и лако, ако би се нашла стална сала, у којој би се играо кадгод нема претстава по рејонима, да се не би губили радни дани. Кад би на то дошла и извесна материјална потпора, ма с које стране, ствари би биле дефинитивно решене. Међутим, ни питање сале ни питање субвенције никад није зависило од мене.

Пошто немам снаге да створим хлеба глумцима који се муче, молим да ме повучете из Градског позоришта у Београду и да на то место доведете човека коме ће глумци веровати више но мени и који ће моћи својим ауторитетом да преброди све тешкоће, које нису неотклоњиве.

Ако сматрате да би то било корисно, ја бих волео да ме вратите у Народно позориште, у коме сам радио десет година. Верујем да би се нашао посао који бих обављао много ефикасније но што је био овај у Градском позоришту. Ја сам и иначе присније везан за Народно позориште, јер сам обрађивао, на основу архивских података, аналитички и синтетички, његову занимљиву прошлост. Скупио сам врло озбиљну грађу за монографије о Јовану Ђорђевићу, Ђорђу Малетићу, Милану Симићу, Милораду Шапчанину, Александру Бачванском, Адаму Мандровићу, Тоши Јовановићу, Милки Гргуровој, Марији Јеленској, Милошу Цветићу итд. Испитивао сам исто тако везе између Народног казалишта у Загребу и Народног позоришта у Београду. Све је то грађа која треба да се контролише и допуњује под условима које би могло да ми створи Народно позориште. Сем тога, ја већ петнаест година преводим с разних језика дела за позорницу (преко 50 комада). Од ослобођења до данас превео сам с руског језика 'Родитељски дом' од В. Катајева (премијера у Народног позоришту), 'Просту девојку' од В. Шкваркина (премијера у Градском позоришту), 'Милион мука' од В. Катајева (премијера у Градском позоришту), 'Узорану ледину' од М. Шолохова и В. Чуркина (издање 'Ипроза'), 'Дечак из Уржума' од М. Голубеве ('Ипроз'), 'Материнство, брак и породицу у совјетском закону' од Г. Свјердлова ('Ипроз'), 'Жену' од В. Катајева ('Космос'), 'Дечаке' од К. Феђина ('Космос'). Почетком јануара 1946 године, изићи ће у моме преводу 'Цемент' од Ф. Глаткова ('Ипроз'), 'Дневник једног партизана' од П. Игнатова ('Ипроз') и 'Бели се усамљено једно' од В. Катајева ('Космос').

Молим Вас да ово питање решите што пре - у интересу Градског позоришта у Београду и у моме интересу, ако мислите да је мој захтев оправдан."⁸²⁶

Нисмо заборавили на Миливоја Живановића, који је маја 1944. године напустио Београд и није се враћао у Народно позориште све до ослобођења. Разлог је објаснио 14. марта 1945. године, у писму упућеном Управи Народног позоришта:

"Пошто сам под притиском окупатора морао да побегнем из Београда јер је од мене захтевао да у филму ТЕХЕРАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА, карикирам велики човечански лик Маршала Стаљина. Као Србин и исправан грађанин нисам дозволио да Немац извргне руглу највеће словенско име и одласком из Београда осујетио сам приказивање поменутог филма.

Молим Управу Народног позоришта да ми исплати заостатак мојих принадлежноски од маја - новембра пр.год. т. ј. шест месеци и једну помоћну плату.

За време ових шест месеци морао сам да се задужујем и тај дуг сада бих морао да вратим.

⁸²⁰ АС, НП. 4466/45. Видети прилоге XXVI/! и XXV1/2.

Да нисам осујетио снимање филма, самном на челу страдало би најмање десетак особа."⁸²⁷

После издржане "казне", Жарко Цвејић и Станоје Јанковић добили су ангажман у Народном позоришту у Београду. Уговор је склопљен на годину дана, од 1. августа 1945. до 31. јула 1946. године, а месечна награда износила је 5.600 динара.⁸²⁸

Никола Цвејић-Владин, такође један од "укорених", постављен је за ванредног професора Музичке академије на одсеку за соло певање, с тим да у Опери Народном позоришта буде повремено гост.⁸²⁹

За разлику од њих, млади Милорад Мишковић захтевао је раскид уговора. Желео је да што пре напусти Народно позориште и вине се у свет. Прво је тражио да иде на усавршавање у Праг, а затим у Париз. Оскар Данон, директор Опере, реаговао је на следећи начин: "Мишковић је потребан, али у задње време врло алкав. Не долази на пробе и потпуно је без воље. Држим да би га ради свега овога требало ослободити уговора с тим да му ми не можемо посредовати за одлазак у иностранство".⁸³⁰ Када је у лето 1946. године Балет Народног позоришта гостовао у Паризу, Мишковић се из француске престонице није вратио у Београд.⁸³¹

Приликом коначног конституисања трупе Народног позоришта, јула 1945. године, са платног списка скинуто је петнаестак чланова, међу којима: Роксанда Луковић, Драгутин Ризнић, Јован Бјелић, Корнелија Нинковић-Грозано, Грлица Паић, Вера Богићевић, Станко Колашинац, Јован Геџ, Иван Волф...⁸³² Сви они били су чланови Народног позоришта за време немачке окупације и приликом тражења новог ангажмана имали су обавезу да поднесу уверење Народног позоришта о држању под окупацијом.⁸³³ Међутим, тога нису били поштеђени ни они који су задржани у Народном позоришту. Биографије које су нагшсали током 1946. године и које су саставни део њихових службених досијеја, вероватно први пут излазе пред јавност. У њима се, две године после "дивљих чишћења", налазе нови, значајни подаци о држању позоришних посленика под окупацијом. Одабрали смо 14 биографија.

Драгољуб П. Гошић. Рођен сам 26 (13) септембра 1882. год. у Гроцкој од оца Петка Гошића, терзијског радника и матере Катарине, раднице, као четврто дете. Још у 1 разреду основне школе истицао сам се у рецитовању и певању на Св. Савским прославама. По савету мога учитеља у IV разр. основ. школе Николе Соколовића, мој отац је пре-

⁸²⁷ АС, НП, 1004/45. На Живановићев захтев одговорено је да нема законских могућности за тражену исплату.

⁸²⁸ АС, НП, 3141/45, 3204/45.

⁸²⁹ АС, Г-183.1У-2376/45.

⁸³⁰ АС, НП, 4487/45, 4517/45.

⁸³¹ АС, Г-183,1-3573/46.

⁸³² АС, НП, 2565/45, 2804/45.

⁸³³ АС, НП, 3801/45.

шао у Београд с породидом, да бих ја могао продужити школовање у гимназији. Задоцнио сам за пријемни испит. Свршио сам V разр. основ. школе. Уписао сам се у II мушку гимназију. Од I разр. закључно са III разр. непрестано сам послуживао и тако се издржавао. Отац врло често без посла није могао да плаћа школарину и дао ме је изучавање браварског заната, који сам после три године завршио. Као ученик гимназије често сам посећивао позориште и статирао у претставама. Од 1899-1901. год. врло често сам статирао у Народном позоришту и играо мале улоге у позоришту Николе Симића, Димитрија Ст. Нешића и Св. Саве, чије су претставе биле у сали и башти хотела 'Славије', на Врачару. 1901. годину, провео сам као браварски радник у Нишкој железничкој радионици.

Почетком 1902. вратио сам се у Београд, ступио у београдско радничко певачко и дилетантско друштво. Био сам члан управе Савеза металских радника и члан Централног одбора. Суделовао сам скоро на свима радничким забавама као рецитатор и дилетант. Суделовао сам активно у демонстрацијама 23. марта 1903. год. Пошто сам оптужен као један од организатора тих демонстрација, побегао сам лађом у Неготин с намером да се пребацим у Румунију. Но како сам остао без новаца, ступио сам у путничку позоришну дружину "Србадија" под управом Димитрија Ст. Нешића и то под лажним именом: Филип Гашић, све до 29. маја 1903. год. Од тада сам глумио под својим правим именом по разним путничким позориштима. Био сам члан: Нишког позоришта "Синђелић", у позор. трупи Петра Ћирића, Богобоја Руцовића, Шабачког позоришта, Српског народ. позор. у Новом Саду и Народ. казалишта у Осјеку, одакле сам, 1911. год., ангажован за члана Народ. позоришта у Београду. Оснивач сам Раднич. уметнич. групе "Абрашевић", на чијим сам приредбама врло често суделовао као редитељ и глумац.

Суделовао сам у свима ратовима од 1912-1941. Када сам 19. априла у Сарајеву заробљен и одведен у Немачку - Оснабрик, ОД. VI. С. 1917. год. оглашен за неборца и као такав ступио у војничко позориште "Тоша Јовановић", као редитељ и глумац.

У заробљеништву организовао сам у логору ОП. VI. С. концерте и позоришне претставе и у њима суделовао као рецитатор и глумац. Пошто сам као болестан отпуштен из заробљеништва, по доласку у Београд, Велибор Јонић, министар просвете у Недићевој влади нудио ми је да водим све уметничке приредбе на Коларчевом народ. универзитету. Одбио сам. Понудио ми је да будем управник Народног позоришта, и то сам одбио.

24. априла 1943. год. пензионисан сам као национално непоуздан и крајњи левичар. Забрањен ми је улаз у Позориште. На позоришним листама комада које сам пре рата режирао, а који су играни за време окупације, моје име као редитеља није више штампано.

Маја 1943. год. од управе радничког позоришта "Србозар" нуђено ми је да будем главни редитељ у том позоришту. Одбио сам. Живео сам с породицом врло мучно, продавајући ствари и задужујући се.

Од фебруара 1944. год. до ослобођења радио сам у дрогерији на велико Мишковић и Комп. као директор особља. Више [синекура] него рад. Сопственици предузећа, моји поштоваоци као уметника, на моје тражење ма каквог посла, створили су ми ово место, иако за њега нису имали никакве потребе.

За време мог бављења у заробљеништву агенти специјалне полиције претресапи су моју библиотеку неколико пута. После мог доласка у Београд специјална полиција није ми допуштала удаљавање из Београда. Шест пута су долазили у мој стан, појединачно, немачки официри из Гестапоа да виде да ли сам код куће и чиме се бавим.

Марта 1944. год. звао ме је Ђорђе Перић, шеф пропаганде Недићеве владе у своју канцеларију и тражио је од мене да примим положај управника Позоришта Удружења глумаца. Ја сам то категорички одбио.

После ослобођења одмах сам се ставио на расположење комисији за Народно позориште. Био сам члан иницијативног одбора за оснивање Народног фронта у Народној позоришту. На оснивачком збору чланова Позоришта изабран сам за првог секретара Народног фронта у Народној позоришту. После организовања Синдикалне подружнице на првој скупштини Ј. Н. фронта, услед преоптерећености као редитељ у Позоришту, изабран сам за члана Управе Ј. Н. фронта.

Као редитељ и члан Народ. позоришта режирао сам после ослобођења "Хадук Станка", "Зону Замфирову", "Подвалу", "Г-ђу министарку", "Господу Глембајеве" и "Протекцију".

Осим тога, на многим приредбама Ј. Н. фронта и Синдикал. Подружнице суделовао сам као рецитатор. Био сам претседник Културно-просветног одбора VII рејона неколико месеци.

За изборе за Уставотворну скупштину Ф. Н. Р. Југославије био сам чувар кутије посланичког кандидата VII рејона Маршала Јосипа Броза-Тита.

20. новембра 1946. године
Београд⁸³⁴

Ружа Текић. Рођена у трговачкој породици у Шапцу, од оца Николе и мајке Кристине. Рано остала без родитеља. Свршила основну школу у родном месту. Приватну гимназију (три разреда) учила у Београду. Даље није могла продужити у недостатку материјалних средстава, јер се борила за одржавање голог живота. Ангажована у Народној позоришту 1922. године, пошто је претходно завршила балетску и глумачку школу у Београду. Ангажована као балерина. За то време играла у драми децје улоге. 1928. године коначно напустила балет и сасвим се посветила глуми.

За време окупације била редуцирана због свога напредног (левичарског) става, и одмах реангажована, али стављена под присмотру специјалне полиције. Васпитавана од својих сестара које су за своја напредна схватања још од 1921. биле хапшене и мучене, одмах се, од првог дана окупације, односно од организовања првих борбених партизанских одреда 1941. године, ставила у службу покрета за ослобођење. У сарадњи са покојном другарицом Милом Величковић и њеним другом Милорадом. члановима Народ. позоришта, помагала народноослободилачку борбу скупљањем прилога у новцу, давањем заштите у своме стану друговима Воји Васиљевићу, новинару, Душану Караклајићу, студ. Музичке академије и целој њиховој ћелији - омогућавала им партиске састанке и одлазак у шуму, како њима тако и многим другим друговима. Поред тога, мој је стан служио као стовариште хране за другове затворене на Бањици. Ту своју делатност продужила сам све до дана првог савезничког бомбардовања Београда, после се преселила на периферију града и изгубила везу са друговима сарадницима. Ову моју делатност могу потврдити многи другови и другарице. По ослобођењу Београда одмах изабрана у НОФ Народ. позоришта и добровољно се јавила у Културно-просветну екипу штаба II армије, где сам радила на фронту све до априла 1945. године. По повратку у Београд, јавила се за

⁸³⁴ АС, Г-183, дос. Г-ХУ1-20.

болничарку код др. Коена и радила три месеца. Поред тога иепрестаио сам радила и развијала свестрану акцију на помагању и учвршћивању народне власти и на том положају налазим се и данас.

25.11.1946.⁸³⁵

Загорка Душановић. Родила сам се у чиновничкој кући, отац ми је био виши чиновник код мађарског бродарства М.П.Г. Умро пре 15 година, имања није имао. Мајка до ослобођења примала пензију - за сада још није регулисала Мађарска влада пензију, живи у заједници са братом и сестрама.

Свршила сам 4 разреда основне школе у Земуну и 2 разреда гимназије у Београду. 1920. године ангажована сам у Новом Саду код позоришта, после удаје и провела до 1925. када сам ангажована од Друштва за Срп. нар. позориште новосадско (матичино) где сам провела једну сезону. 1926. године ангажована сам у Народно позориште београдско, где се и сада као чланица налазим.

За време окупације играла сам само у Народном позоришту и ни у једном другом позоришту као ни на радију. По ослобођењу узимала учешће у свима акцијама А.Ф.Ж-а. Секретар сам А.Ф.Ж-а. Изабрана сам у Позоришту за народног тужиоца, учествовала у 1 мајском такмичењу, за време позоришног одмора, била на прузи Брчко - Бановићи, са омладином Народног позоришта са комадом "Родитељски дом" од Катајева играла улогу Полине Николајевне.

16.XI.1946.
Београд⁸³⁶

Милан Предић. Родитеља нема. Отац, управник Држав. дугова, рођен 1849 у Смедереву, умро 1893 у Београду. Мати умрла 1944. Имања никаква нису имали, нити га он има. Има 9-и део права на наследство од ујака после смрти ујне, - кућа у Панчеву, коју су Немци запалили 1944 јер је била магацин и сад је рушевина.

Основну школу и гимназију свршио у Београду. Од 1901 до 1907 на студијама у Паризу и у међувремену у Хајделбергу један семестар. 1907 добио на Сорбони факултетску диплому лисансие ес летр. У јесен 1907 до лета 1909 наставник у гимназији у Ужицу и Београду. 1909 врш. дужн. драматурга у Нар. позоришту. 1910 дао оставку на положај због наметнуте прославе једног слабог глумца. Одлази у Париз и Михен да спрема тезу, али 1910 у лето позван натраг у позориште. Почиње реформу трупе, у тадањој управи Милан Грол - Милан Предић - Ст. Бинички. Позива редитеља из Моск. худ. театра и сликара из Русије. Модернизира рад драме и репертоар. Мибилсан 1912, са прекидом 1913, и наставља рад у позоришту. Почетка рата 1914 у Берлину, бежи кроз Русију и ступа као водник на фронт. Остаје до укрцавања у Драчу и 6 јануара официр савезник у Франц. штабу у Бизерти. С пролећа 1918 додељен у Врх. команду Српске војске на службу Војводи Мишићу. У јесен 1919 враћа се у Н. позориште и обнавља рад као директор драме. У пролеће 1925 врш. дужн. управника, покушава центрапију снага у Београд, наилази на јак месни отпор и моли пензију. Наставља критичарски рад, углавном позоришни. У лето 1925 постављен за

⁸³⁵ АС, Г-183, дос. Т-1У-26.

⁸³⁶ АС, Г-183, дос. Д-XX1У-67.

управника и остварује своју замисао концентрације глумачких, певачких и редитељских снага и за осам година подиже ниво позоришта, оснивајући нарочито балет као самосталну јединицу и стављајући га на европску висину. Заморен радом и спољним мешањем, моли пензију 1933 и узима уредништво Срп. књиж. гласника до 1939, кад се опет враћа у позориште. После можда уметнички и материјално најуспелије сезоне од 1919, пензионисан под измишљеном оптужбом франмасонства и дражења на рат, изнесеном и у клерикалним новинама љубљанским и неким страним про-немачким. Стварно, због држања Срп. Књиж. гласника, акције у Пен-клубу и спора око гостовања Франфуртске немачке опере, која је успела да се наметне у сред сезоне и одвећ у кратком року после претходне турнеје. Пред 27 март отстрањен као рез. официр из Врховне команде, иако је нарочито био раније распоређен у њој, противно Министру просвете, по чијем је наређењу имао да склони позориште у случају рата у Сарајево. Није зато, био мобилисан. После пада Државе, живео повучено у предграђу, чувајући се додиром са јавним животом и због породице, иначе кињене од спец. полиције, због једног члана у Нар. ослободилачком покрету. Није хтео да потпише "апел". Није био лично гоњен. Подржавао веру у победу у личном општењу. Управник позоришта од 18 нов. 1944. Покушавао да врати установу на висину од 1940, успео донекле у опери, много мање у драми, никако у балету и мало у администрацији.

12.7. 1946.⁸³⁷

Бождар Дрнић. Позоришту дошао сам случајно. Учећи гимназију заинтересовало ме је позориште. Желео сам да као приватиста слушам предавања у Држ. глумачкој школи у Загребу. Комисија за пријем кандидата у школу саветовала ми је да се свакако посветим позоришту. Постао сам редован ђак Глумачке школе, а у гимназији приватиста. Још прве године, 1924., добијам у Нар. казалишту мање улоге и стипендију. Доцније одлазим на студије у Беч и Праг. Краће време студирао сам позоришта и у другим позоришним центрима. Гостовао у Чехословачкој и Бугарској. - Син сам чиновничких родитеља. Отац ми је био шумарски чиновник, без имовине. Мајка има кућицу од две собе у селу Подсуседу. Живе од пензије и моје помоћи. - Рат ме је затекао на војној дужности у Загребу. И ако Хрват, успевам после три седмице да побегнем у Београд, где ме другови лепо приме и свесрдно ми обезбеде азил за време рата. Играо сам само у Нар. позоришту и нигде ван њега нисам наступао. Помагао прогоњене и хапшене другове и омогућавао им бекство. Живео оскудно. - После ослобођења налазим се у групи од првих 15 чланова којима је одобрен рад. Марта 1945. одлазим као делегат на први Свесловенски сабор у Софију. Уз свој редован рад, примао место уметничког инструктора у II рејону, после руководиоца Позоришта II рејона.

21. новембар 1946.⁸³⁸

Милева Бошњаковић. Као дете сиромашних родитеља, који нису били у могућности да ме школују, ступила сам без дозволе родитеља — у Беогр. нар. позориште. Тада

⁸³⁷ АС, Г-183, дос. П-ХГУШ-29.

⁸³⁸ АС, Г-183, дос. Д-XXH-25.

сам била одбијена од пријем у глумачку школу — било је то 1910. год. - јер нисам имала довољно година. Тек сам била напунила 14. а тачније није било довољно. Али ми је дозвољено да могу присуствовати предавањима као ванредни слушалац. Нисам имала право на полагање испита.

Тадашња управа, на челу Милана Грола уписује ме као своју питомицу у Муз. школу "Станковић". Главни предмети су ми били: клавир и соло певање. Ни пуну годину, управа није испунила своје обавезе, те сам ја сама, од своје мале платице, наставила муз. школу. Завршила сам 4 год. Нарочито сам са вољом радила на школовању гласа код Фриде Бинички која је за оно доба била најбољи педагог.

Наша - тада млада опера — тражила је младе, школоване снаге. Поред поставе гласа, спремао сам мање, а доцније, и веће, партије. За кратко време, имала сам у репертоару преко 14 лепо израђених партија лирског сопрана. Али, док је г-ђа Бинички у мени гледала велику наду, дотле - њен муж - Г. Бинички, тадашњи директор опере, није нашао за вредно да бар једном чује од онога што сам научила и постигла. Али ја сам и даље радила. Да бих била што ближе опери, ступила сам добровољно у хор. У то време, имала сам већ велики репертоар у драми. Али, један ме случај сасвим удаљује од опере. Наиме: у то време Беогр. опера приказивала је оперу "Чаробни стрелац". Певачица, која је певала улогу, Анице, разболела се. Престава је била у питању. Ја сам ту улогу имала потпуно спремну, чак и глумачки добро израђену. Молила сам тадању управу да ме само бар чују. Заказали су ми да дођем - дана уочи преставе - са г-ђом Бинички на пробу. Доћи ће цела оперска управа на челу са г. Биничким директором, и г. Христићем диригентом - мислим! Чекале смо нас две, агш - нико дошао није. Позвана је из Загреба једна чланица, која је са трудноћом од 7 месеци, једва до краја партију одпевала. Тај случај је запечатио моју каријеру опер. певачице.

Настављам тада рад у драми. Но, и ту често бивају велике неправде. Тешка, и велика је борба била, да би се извојевало ово, што сам до данас постигла. Прав пут је био тада, и најтежи. Ја сам њиме ишла а идем и данас. Можда, своју глумачку бразду нисам тако дубоко узорала, али сам зато остала, и остаћу добар човек и добар друг. Ја се овим не тешим, него поносим. Да не говорим о томе, колика је борба била са материјалним недаћама. Поред себе, ја сам извела на прав пут живота још четворо деце мојих родитеља, јер смо рано изгубили оца. Успех свакако.

За време окупације

Окупација ме је затекла као и чл. Нар. позоришта у Београду.

У полу-порушеном Мањежу, почели смо се сакупљати, после уласка непријатеља у нашу земљу. На организовању и техничких, и уметничких радова много се залагао наш уважени уметник Раша Плаовић. Требао је радити и живети. Радило се и живело се. Неко боље неко горе. Радило се прво у Мањежу, затим се прелази и у велику зграду. Тада, мале плате, нису биле довољне за "црну берзу" која је царовала у свим артиклима. У зиму године 1941. буде ми понуђено место у малом позоришту "Разбрибрига". Примила сам. Свако вече имала сам да наступим са 3-4 народне песме. У том позоришту издржала сам свега 20 дана, јер сам видела да је то испод уметн. нивоа. Оставила сам плату од 7.500 колико ми је дирекција тога позор. плаћала. То је било у окупацији једино моје јавно иступање. Иако ми је нуђено и у "Центр. за хумор" и у "Веселим радио вечерима" на Кол. унив. нисам хтела да примим. Све су те дирекције онда добро плаћале оне, до којих им је било стало.

У самом почетку 1941. год. будем позвана у радио станицу, у српско муз. одељење. Понуђено ми је да певам: српске нар. песме са оркестром под диригенством Петра Крстића, са хонораром од 400 дин. Примила сам рачунајући да ћу се због проба и престава извучити од те-готово наметнуте - дужности. Што сам и чинила. Певала сам један пут месечно, а неки пут и, ниједанпут. У позоришту сам тада имала велики репертоар, и то ме је спасавало.

Године 1944, приликом бомбардовања 16. априла, остајем без куће, и мајке која је нашла смрт у рушевинама. Тада дефинитивно напуштам Београд, и одлазим у Врњачку бању код сестре. У Београд сам се вратила после ослобођења, децембра месеца 1945. год. Ступила сам на своју дужност, са малим незгодама, које су изглађене.

Окупатора сам мрзела из дубине душе, и чекала срећан час ослобођења. Без куће, и најпотребнијих ствари, никога због тога не узнемирујући, вршим своју дужност, са пуно озбиљности и дисциплине.

15. 6.1946.⁸³⁹

Бранка Андоновић. Мајка умрла. Отац Ћосић, Александар бивши чин. Матице српске, Н. Сад, сад чин. Држ. фабрике шећера у Н. Врбасу, нема имања.

Завршила сам III. раз. Држ. тргов. академије, затим Држ. глумачку школу при Нар. поз. у Београду. После сам ангажована у Новосад. позориш. па 1940. у Уметничко поз. у Београду.

Почетком окупације Уметн. поз. ради преко годину дана, затим се рад забрањује и готово сви остају без ангажмана. Ја не желим да уђем у Народно а и у немилости смо код Јована Поповића а тадањег управника и фашисте. Тада одлазим у "Централу за хумор" где ме узимају за хонорарног члана, плате мање од других и ја после 3 мес. излазим. После се отвара "Експериментална сцена" Нар. поз., јавим се те играм са младим почетницима без плате. Плату примам тек после 4 или 5 мес. Дотле сам продала готово све своје ствари, нисам трговала нити куповала од свог или туђег новца гардеробу и сл. Још сам, помагала сестрину децу која су била плућно оболела (сестра удова).

Тада долази ослобођење:

После ослобођења постајем редован члан Дrame Н. П. Уписујем се у Омладинску организацију, иако сам прешла била године), учествујем у првом рашчишћавању наше зграде, затим у неким акцијама као: скупљање гвожђа, преношење одећа која су шивана за сироту децу (не шијем јер имам слаб вид) итд. Услед лечења грла, нису ми дозволила да учествујем на приредбама по болницама, али сам била запослена у репертоару. Члан сам синдикат, АФЖ, фронта.

16. 11. 1946.⁸⁴⁰

Миливоје Ђ. Живановић. Драмски уметник. Чл. Народног позоришта. Сиромаш. Мајка моја живи од моје плате. Школске квалификације недовољне за чиновничку каријеру... За време рата чл. Народног позоришта.

Животни циљ - позориштем служба своме Народу.

4.7. 1946.⁸⁴¹

⁸³⁹ АС, Г-183, дос. Б-ХП-34.

⁸⁴⁰ АС, Г-183, дос. А-УП-49.

⁸⁴¹ АС, Г-183, дос. Ж-Ш-40.

Сима Јанићијевић. Рођен сам у Крагујевцу 1912. год. Отац Душан по занимању банкар и трговац. Из ропства није се вратио, не јавља се и по свој прилици умро пошто је тежак болесник од чира у стомаку. Мајка Ружица рођена Цветковић, кћи адвоката и народног посланика Симе из Крагујевца - умрла. Основну школу учио сам у Крагујевцу - 1921. године отац ми постаје директор Удружења Југословенске банке у Београду и тако се селимо за Београд. Трећи гимназије учио сам приватно и положио у Краљеву где завршавам и 4. Потом одлазим у Подгорицу са течом и тамо завршавам 5. раз. У Београду продужавам 6. разред и три године почињем седми апи га не завршавам због несугласица у породици.

1932. год. одлазим у Животићево позориште где се задржавам 3 године. У том међувремену служио сам војску скраћени рок 9 месеци.

Радио сам у позориштима следећим: од 1934-35 у Крагујевачком градском позор; 1935-1936. у Новосадском, од 1936-1937 у Скопском - од 1937-1938 у Новосадском, од 1938-1941 у Нишком.

Учествујем у рату као резервни [...] наредник, одлазим у ропство. Бежим из ропства и новембра 1941. враћам се поново у Нишко позориште. 1943. год. ангажује ме Београдско позор. где се налазим до ослобођена Београда - По ослобођењу одпазим у војску где сам провео девет месеци и поново се вратио у Народно позориште.

8. 10. 1946.⁸⁴²

Марија Павелић-Таборска. Отац умро 1902. год. Мајка умрла 1923. год. Рођена у Прагу, школе свршила у Прагу. Прва служба у Прагу од 1900-1906. год. После 1906-1907. у Нар. позоригшу Љубљана, 1907-1908. у Градском позоришгу - Праг, 1908-1909. у Нар. позоришту Осјек, 1909-1946. Нар. позоришту Београд. За време окупације живела сам оскудно у Београду. У позоришту нисам добила ни једну улогу нити сам игде суделовала.

После ослобођења даље радим у позоришту и живим заједно са својом рођаком, коју школујем и издржавам - јер не зна за своје родитеље.⁸⁴³

Недежда Ризнић. Родигељи су ми поч. Мила и поч. Светислав Ранковић глумци путујуће позоришне дружине.

Избегла сам 1915. са мајком у иностранство и остајем до 1920. год. То време сам провела у Риму и Паризу ради глумачких студија. У Риму се уписујем, после положеног пријемног испита (конкурса) на Државна академију Св. Цецилије, одељење глумачка школа, која траје три године и тамо дипломирам.

Крајем 1920. год. долазим у Београд и одмах ступам за чланицу Дrame Нар. позор. на коме се полагају налазим непрекидно до данас.

За време окупације шрала сам у Нар. позор. за три и по год. у два комада. Изван Позоришта нигде нисам суделовала изузев 2-3 емисије у Радиу. Живела сам доста тешко, пошто је кућа у којој сам становала 6. априла била оштећена од бомбардовања и стан ми је опљачкан, тако да ми је остало само оно што сам на себи имапа.

⁸⁴² АС, Г-183, дос. Ј-У1-44.

⁸⁴³ АС, Г-183, дос. П-1-4; Т-1-8.

Ослобођење сам дочекала у Београду. Од 17. до 23. нов. 1944. год. била сам у привору са неколицином колега. Чим сам пуштена јавила сам се на дужност и ту се налазим и данас непрекидно.

3.12. 1946.⁸⁴⁴

Душан Хет. (до 6. априла 1941. год.). Рођен сам 28-11-1919. г. у Битољу од оца Србољуба, који је умро 1942. у Београду и мајке Марије, коју сада сам издржавам пошто има малу очеву глумачку пензију од 1.200,- дин.

Основну школу и четири разреда Гимназије завршио сам у Београду, после завршеног четвртог разреда ступио сам у дечији хор Народног позоришта, а после сам у драми играо дечије улоге до 1937. када сам ангажован као члан драме и на тој дужности остао до 1939. г. када сам позван на ослужење редовног кадра.

Од 6. априла 1941. год. - нисам био запослен, а био сам отеран за Беч 1943. до 1944. г. када сам се вратио у Београд где сам провео месец дана у логору - Бањица.

23-XI-1946. год.
Београд⁸⁴⁵

Велимир Бошковић. Рођен сам у Београду од оца Косте обућара и мајке Каравилке, обоје умрлих. Основну школу и три разреда гимназије свршио сам у Београду. Школовање нисам продужио услед рђавог материјалног стања мојих родитеља. 1913. године после Балканског рата у коме сам провео као добровољац ступам у повлашћено позориште "Јоаким Вујић" у Крагујевцу под управом Р. Делинија. 1915. године као привремено неспособан бивам интерниран за Хајнрихсгрин (Чешка) доцније пребачен у Нежидер (Мађарска) где остајем до краја рата.

После рата ступам у Босанско-херцеговачко позориште. Године 1920. бивам ангажован као члан Нар. позоришта у Београду. За време окупације радио сам као члан Нар. позоришта у Београду. Живео сам под тешким околностима наметнутим фашистичким режимом. Одбијао сам сваки рад ван Нар. позоришта а који би ишао у корист окупатору и народним издајницима. После ослобођења настављам рад у Нар. позор. у Београду улажући све своје глумачке способности и жељу да својим радом допринесем општој заједници наших народа и њеном културном подизању.

25. 11. 1946.³⁴⁶

Милан Поповић. Рођен сам 27. марта 1914. године у Београду од оца Милоша (трговца) и мајке Љубице (рођене Нинић). 1921. године отац и мајка су се развели. Мајка се затим преудала за Милана Поповића, учитеља у Кавадару. Отац ми је умро 1930. године. Са непуних шест година пошао сам у основну школу. Први разред сам учио у Смедереву, други у Куманову где је мој отац отворио хотел, а трећи и четврти разред у Нишу у заводу код Нетовићке. Школске године 1923/24. пошао сам у гимназију и то у Сремским Карловцима где сам био у интернату "Стефанеум". Пет разреда гимназије сам учио у Ср. Карловцима, а шести разред у Новом Врбасу школске 1928/29. године.

⁸⁴⁴ АС, Г-183, дос. Р-XXIУ-3.

⁸⁴⁵ АС, Г-183, дос. Х-УИ-1.

⁸⁴⁶ АС, Г. 183, дос. Б-XXXIX-70.

Септембра месеца 1930. године отишао сам у Грац (Аустрија) да тамо учим трговачку академију, међутим, као добар певач, прешао сам у Оперску и глумачку школу Нојбауера-Нојбера где сам учио певање и глуму две године. Вративши се у Београд наставио сам певачке студије код Фриде Бинички. Кад се у Београду отворила Глумачка школа при Народном позоришту 1934. године, ступио сам у њу и завршио је јуна месеца 1937. године. Одмах по завршетку Глумачке школе добио сам ангажман у београдском Народном позоришту, где се налазим и данас. Оженио сам се 19. јуна 1938. године. Као ученик музичке школе "Станковић", где сам учио клавир, одложио сам био служење у војсци до своје 27 године. Међутим, како је рат против Немачке избио неколико месеци пре мога ступања у кадар, то нисам имао прилике да одслужим војску. Рат ме је затекао у Београду и ту сам остао за све време окупације, радећи и даље у Народном позоришту као глумац. За време окупације сам само два пута напустио Београд и то: први пут када сам са Народним позориштем ишао на гостовање у Аранђеловац, а други пут када сам са истим позориштем гостовао у Шапцу. Све остало време био сам у Београду, радећи као глумац само у Народном позоришту. Ослобођење сам дочекао у Београду и наставио рад као глумац београдског Народном позоришта. По ослобођењу сам, поред рада у Народном позоришту, радио повремено са појединим културно-просветним друштвима где сам спремао једночинке и рецитације, или и сам учествовао као рецитатор. Сада радим са драмском групом културно-просветног друштва "Радник" и са драмском групом I Реона.

28.6. 1946.⁸⁴⁷

Александар Јешић. Члан драме Нар. позоришта у Београду, отац Сретен ратни инвалид из 1914/18. год., пензионер, има кућу у улици Приштинској бр. 75. мес. приход дин 550. - Матурирао сам 1940. год. у Београду у III М. реалној гимназији, уписао се на ЕКВШ 1941. год. уписао сам се на Абитуријански течај задружне школе који сам завршио 1942. год. Исте 1941. год. уписао сам се на Музичку академију - драмски отсек, од 15.IX.41. год. ступио сам у Нар. поз. као члан Дrame-волонтер. За све време окупације играо сам само у једном комаду "Смучање на суву" спикера (мала улога, и то невидљива). П.У1.43. ухапшен сам и послат на рад у немачки војни "Пионир-парк" у Београду где здравствено страдам од напорног рада и малтретирања немачких војника. Из "Пионир-парка" принуђен сам на одлазак у Немачку где проводим као обичан физички радник 6 месеци. 25.11.1944. се као болестан враћам у Београд где се кријем све до ослобођења. Од ослобођења до данас стално сам у Драмаи. Осим тога учествовао сам по разним рејонима и по предузећима као режисер позоришних комада а од марта 1946. год. радим као редитељ у КУД: "Никола Тесла" и "Филип Кљајић" где сам поставио: "Ћидо" (I чин), "Негде у Москви", "Вода са планине". Од ове школске године прешао сам на Филозофски факултет на групу Историја уметности.

19. 11. 1946.⁸⁴⁸

⁸⁴⁷ АС, Г-183, дос. П-Х1Л1-41.

⁸⁴⁸ АС, Г-183, дос. Ј-1У-3.

Како су пролазили обележени људи или "људи с флеком", сведочи случај Анице Прелић, чланице Балета Народног позоришта из 1947. године. У акту који је из Министарства просвете упућен Министарству унутрашњих послова пише:

"Министарство просвете НР Србије има намеру да пошаље у Праг (Чехословачка), на месец дана, другарице Миру Сањину-Шиљеговић и Аницу Прелић, чланице балета Народног позоришта у Београду. Именоване би присуствовале омладинском фестивалу у Прагу и пренеле корисна искуства са овог фестивала на наш културно-уметнички живот. Да би им могли издати путне исправе дајемо вам о њима следеће податке.

1. Мира Сањина-Шиљеговић је другарица генерал-мајора Бошка Шиљеговића. Од 1943. године налази се у партизанима, у позоришту при Врховном штабу. По ослобођењу путовала је са нашим балетом у Француску, Белгију и Албанију. Потпуно је одана народној власти и нашој новој држави.

2. Аница Прелић је била за време окупације чланица балета Народног позоришта у Београду. Учествовала је на свима приредбама, па и за немачку војску. После ослобођења примљена је поново за члана бапета. Није присталица фронта. Политички је неактивна. После ослобођења била је са балетском групом у Паризу. Треба јој одобрити одлазак у Праг, јер ће бити стално са другарицом Сањином и моћи ће корисно да послужи београдском балету по повратку.

Молимо вас да путне исправе номенутим чланицама балета издате што пре."⁸⁴⁹

После неколико година ствари су се ипак окренуле. Заслужни позоришни уметници Жарко Цвејић, Никола Цвејић-Владин, Станоје Јанковић, Ани-та Мезетова, Злата Ђунђенац-Гавела, Меланија Бугариновић, Душан Живо-тић и др. одликовани су Орденом рада II реда.⁸⁵⁰

Народно позориште у Нишу добило је статус Окружног народног позоришта. Фебруара 1945. имало је 119 чланова. Многи од њих играли су и за време немачке окупације.⁸⁵¹

Интересантан је случај са позориштем у Сремској Митровици. У једном извештају министра просвете о раду позоришта у Војводини од ослобођења до 31. децембра 1946. забележено је:

"Народно позориште у Сремској Митровици једино је позориште [у Војводини] које је настало и радило за време народно-ослободилачке борбе. Ово позориште било је у прво време Уметничка екипа- која је основана 1. септембра 1944. године у Срему у селу Моровићу. Екипа је основана на иницијативу бившег Окружног народно-ослободилачког одбора Срема. Чланови екипе били су партизански борци и руководиоци. Екипа је у прво време наступага у селима Шидског среза, а касније на целој ослобођеној територији западног Срема. У то време програм екипе се састојао из соло и хорских песама, рецитација, рапорта, сценских слика и предавања. 21. новембра 1944. године, по ослобођењу Сремске Митровице, екипа —долази у ово место које као окружни центар постаје њено стапно седиште. По ослобођењу Срема екипа

⁸⁴⁹ АС, Г-183, пов. 1У-73/47.

⁸⁵⁰ Из књиге *Које ко у Југославији*, Београд, 1957.

⁸⁵¹ АС, Г-183,1У-555/45. Видети прилог 1У/2.

гостује по свим местима дајући приредбе - но убрзо почиње да се бави само позоришном уметношћу и давањем позоришних претстава. Током 1945. године екипу новчано помаже ово Одељење. У лето 1946. године екипа постаје позориште Окружног народног одбора у Сремској Митровици и добија назив 'Окружно народно позориште'¹. Већину чланова овога позоришта и данас чине бивши партизани који су били оснивачи Уметничке екипе."⁸⁵²

Позоришни живот у ослобођеној Србији развијао се запањујуће брзо. Број позоришта у односу на окупациони период повећао се за неколико пута. Примера ради, само у Крушевачком округу априла 1945. године било је 68 позоришта, од којих 14 у Крушевцу. У овај број нису урачунате позоришне секције синдикалних подружница, којих је било 26. Од 15. фебруара до 6. априла 1945. у Крушевачком округу укупно је дато 418 приредаба.

После коначног ослобођења Југославије, 15. маја 1945, број позоришта се осетно смањио. Омладина се окренула обнови и изградњи, радним акцијама и извршењу Првог петогодишњег плана. Сеоске приредбе су се, осим у школама, најчешће одржавале у новоподигнутим задружним домовима.

⁸⁵² АС, Г-183,1У-1308/47.

⁸⁵³ АС, Г-183,1У-1240/45.

ГЛАВА ЧЕТВРТА КРОЗ ДОКУМЕНТА, ШТАМПУ И СЕЋАЊА

I Уредбе, наредбе, правилници, буџетски показатељи

Прилог 1/1

УРЕДБА О ВОЂЕЊУ ПОЗОРИШТА (Лист уредби Војног Заповедника у Србији бр. 5 од 22. маја 1941)

На основу овлашћења датог ми од Врховног команданта војске наређујем следеће:

Параграф 1

Позоришта, укључујући оперу и балет, могу да раде само са дозволом Војног заповедника у Србији.

Параграф 2

Дозвола ће се издати само ако:

1. За то постоји потреба;
2. Против управника предузећа и лица овлашћеног да га заступају не постоје никакве сметње, и
3. Ако су испуњени прописи о мерама против пожара и мере полицијске безбедности, које у том погледу важе према српским законима.

Дозвола се издаје по слободном нахођењу.

Дозвола може бити временски ограничена и може у свако време да се опозове.

Јевреји и Цигани, као и лица која се налазе у браку са Јеврејима и Циганима, не могу да добију дозволу за вођење предузећа из параграфа 1.

Параграф 3

Молбе за дозволу имају да се поднесу на немачком језику у три преписа Војном заповеднику у Србији.

Молбе имају да садрже следеће податке:

1. Име и презиме, датум и место рођења и место становања молиоца;
2. Писмену изјаву молиоца да ни он ни његова законска жена нису Јевреји или Цигани;
3. Место где ће се обавити рад;
4. Површину просторија у којима ће се обавити рад у квадратним метрима и број седишта и места стајања;
5. Сопственик или поседник предузећа; у случају закупа име закуподавца, као и висину уговорене закупнине и кирије;

6. Природа и висина уложеног обртног капитала, подељено на сопствени и на страни капитал, као и податке о учешћу јеврејског капитала;

7. Име и презиме, датум и место рођења и место становања заменика;

8. Писмену изјаву молиоца да ни заменици ни њихове жене нису Јевреји или Цигани.

Молбе имају да се поднесу на формуларима који се добијају код Војног заповедника у Србији.

Параграф 4

Представе и прикази у предузећима по параграфу 1 у начелу морају да добију претходно одобрење Војног заповедника у Србији.

Дела јеврејских аутора и композитора не смеју да се приказују.

Параграф 5

Целокупни уметнички и технички персонал мора да добије дозволу за рад од Војног заповедника у Србији.

Јевреји и Цигани, као и лица која се налазе у браку са Јеврејима и Циганима, не смеју да раде нити да буду запослени у предузећима по параграфу 1.

Уговори између предузетника и уметничког и техничког персонала у предузећима по параграфу 1 имају се писмено да саставе. Као плату треба признати најмање ону која је била плаћена у марту 1941. године или која би била плаћена да је дотични намештеник у то време имао ангажман.

Параграф 6

Уколико су немачкој војсци потребна предузећа и инсталације по параграфу 1 и зато потребне зграде за војничке сврхе, имају јој се на тражење Војног заповедника у Србији, или надлештва које он за то овласти, ставити на расположење.

Докле траје заузимање од стране немачке војске обуставиће се приватан рад у овим предузећима и инсталацијама, као и у зградама које им припадају.

Параграф 7

Ко се огрешни о одредбе ове Уредбе или о наредбе које се издају приликом издавања или укидања дозволе, казниће се затвором и новчаном казном или једном од ових казни. У тешким случајевима може да се изрекне и казна тамнице.

Исто тако ће се казнити онај ко у поднетим молбама наведе непотпуне или неистините наводе.

Параграф 8

Ова Уредба важи од 1. маја 1941. године.

Београд, 20. маја 1941.

Војни заповедник у Србији

УРЕДБА
О ОБЛАСНИМ НАРОДНИМ ПОЗОРИШТИМА

Члан 1

Према указаној потреби, оснивају се државна обласна позоришта, и то:

Дунавско народно позориште са главним седиштем у Пожаревцу (претварањем досадашњег Народног позоришта Дунавске бановине) и

Моравско народно позориште са главним седиштем у Нишу (претварањем досадашњег Обласног државног народног позоришта у Нишу).

Члан 2

Обласна народна позоришта уживају стапну годишњу субвенцију државе, коју ће сваке године утврдити буџетом Министарство финансија.

Остале накнаде личних издатака и све материјалне издатке позоришта покривају:

а) приходима од претстава;

б) обавезном годишњом субвенцијом градова - сталних седишта позоришта и обавезном сталном или повременим субвенцијом градова у којима гостују, која не може бити мања од путних и превозних трошкова трупе приликом обавезног годишњег доласка у то место;

в) приходом од такса на биоскопске улазнице ("Позоришни динар");

г) ванредним приходима, као и помоћима државе, округа и разних установа.

Члан 3

У свима градовима територијалне надлежности обласних позоришта, наплаћује се у корист обласних народних позоришта такса, и то:

а) у местима са преко 20.000 становника, на улазнице до 6 динара такса од 1 динар, а на улазнице преко 6 динара такса од 2 динара;

б) у местима испод 20.000 становника, на улазнице до 6 динара такса од 0,50 динара, а на улазнице преко 6 динара такса од 1 динар.

Ову таксу наплаћују пореске управе приликом издавања улазница за биоскопске претставе, а прикупљене суме достављају месечно управама дотичних позоришта на располагање, према одобреном позоришном буџету.

У случају злоупотребе са улазницама државног издања од стране биоскопских предузећа и сопственика поступиће се по односним прописима Закона о таксама и за ову таксу. Заједно са изреченом казном за државну таксу изрећиће се и казна за ову таксу у корист дотичног позоришта.

Члан 4

За управника, секретара и драматурга обласног позоришта може се поставити у најнижу групу дотичних звања лице способно за вршење истих звања, изузетно од прописа §§ 45 и 49 Закона о чиновницима и чл. 1 Одлуке о службеним односима лица запослених у државној, бановинској и општинској служби бр. 950/1 од 13. јуна 1941. год.

Звање драматурга Обласног народног позоришта распоређује се од V положајне групе до IV положајне групе 1 степена.

Члан 5

Зграда Обласног народног позоришта у Нишу као и инвентари Обласног народног позоришта у Нишу и Народног позоришта Дунавске бановине прелазе у својину државе и предају се на руковање Моравском односно Дунавском народном позоришту.

Члан 6

Овлашћује се Претседник Министарског савета да у сагласности са Министром финансија Правилником пропише одредбе о свим питањима у вези са организацијом и унутрашњим радом обласних народних позоришта.

Изузетно од члана 4 Одлуке о службеним односима лица запослених у државној, бановинској и општинској служби, Правилником предвиђеним у претходном ставу прописаће се накнаде и награде особљу обласних народних позоришта.

Члан 7

Ова Уредба добија обавезну снагу даном обнародовања у „Службеним новинама“, а примењиваће се од 1. маја 1942. године.

М. с. бр. 2722, 9 јула 1942, Београд.

Претседник Министарског савета,
Милан Ћ. Недић, с. р.
(Следују потписи осталих министара)
СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ бр. 80 од 6. октобра 1942.

Прилог 1/3

На основу члана 6 Уредбе о обласним народним позориштима М.с.бр. 1404 од 2. априла 1942. године, прописујем

ПРАВИЛНИК О РАДУ ОБЛАСНИХ НАРОДНИХ ПОЗОРИШТА

ЗАДАТАК ПОЗОРИШТА И РАДНЕ ОБЛАСТИ

Члан 1

Обласним народним позориштима задатак је да негују позоришну уметност уопште као једну од најважнијих и најпопуларнијих грана уметности са највише живог и непосредног утицаја на развијање укуса у лепом, моралном, осећајном, сликов-

ном, ритмичном и пластичном смислу, а нарочито на развијање национално конструктивне свести у најширим слојевима позоришне публике, специјално код омладине.

Позоришну уметност на корист њених високих уметничких и националних циљева, сједне стране, и на задовољство публике којој се обраћа - обласна народна позоришта унапређиваће солидним и здравим репертоаром и добром игром глумаца. У том циљу обласна народна позоришта позвана су да:

а) негују српску драму, износећи на репертоар што чешће, што већи број и у што бољој игри и сценској опреми, дела данашњих и старијих домаћих писаца, потстичући и помажући брижљиво опремљеним претставама, хонорарима и нарочитим књижевним стечајима, развијање нове драме, подизање и одржавање на висини старе националне драме;

б) изводе одабран репертоар из страних књижевности, износећи пре свега дела класична или опште признате књижевне вредности, стара и нова, с идејом: поступно подизати репертоар у васпитном погледу подижући укус публике и игру глумаца. У том циљу обратиће се особита пажња оним страним делима која могу бити од корисног утицаја по васпитање позоришне публике, као и по развој домаће гране и развој добре глумачке игре;

в) негује глумачку уметност озбиљном студијом у припремању претстава, добром режијом, повољним материјалним условима за претстављачко особље и потпомагањем свих стручних уметничких или професионалних и хуманих установа којима се помаже одабирање талената, утакмица у раду и материјалан и уметнички напредак глумаца;

г) негује чистоту српског језика, брижљивом редакцијом облика и нагласака у језику, који се чује на позорницама народних позоришта;

д) негује националну културу и националну идеју уопште, доприносећи својим сретствима истицању великих националних угледа, великих националних имена и датума у историји уметности и књижевности, и

ђ) негује све гране националне уметности у вези са својим главним задатком, нарочито уметност музичку и декоративну.

Члан 2

Радне области обласних народних позоришта чине следећи градови:

Дунавског народног позоришта: Пожаревац, Смедерево, Смедеревска Паланка, Велико Градиште, Младеновац, Аранђеловац, Ваљево, Лозница, Шабац, Панчево, Ковин, Бела Црква, Вршац, Петровград, Јаша Томић, Нови Бечеј, Меленци, Велика Кикинда и Нова Кањижа;

Моравског народног позоришта: Ниш, Прокупље, Лесковац, Књажевац, Неготин, Зајечар, Алексинац, Крушевац, Трстеник, Врњачка Бања, Краљево, Чачак, Ужице, Параћин, Њуприја, Јагодина, Свилајнац и Крагујевац.

Члан 3.

У поменутих градовима ни једно друго позориште, повлашћено или приватно, не може давати претставе без одобрења надлежног наредбодавца за позоришта, а по претходном консултовању управника позоришта дотичне области.

УПРАВА

Члан 4

Ужу управу обласних народних позоришта чине: управник, као шеф свих уметничких, административних и финансиских послова; секретар, драматург и благајник.

У ширу управу, поред њих, улазе: редитељи, диригенти, сценографи и технички шеф.

Помоћно управно особље чине: писари, благајници билета и контролори улазница.

УПРАВНИК

Члан 5

За управника обласног народног позоришта поставља се лице са факултетском спремом, са најмање 10 година рада у државним или другим субвенционисаним позориштима.

У недостатку погодних личности са таквим квалификацијама, за управника обласног народног позоришта може бити постављено лице из редова позоришних уметника са потпуном средњошколском спремом и довољним познавањем позоришне и опште администрације, које је провело најмање 15 година на раду у државном централном позоришту и стекло право или се већ налази у V групи.

Осим тога, за управника обласног позоришта може се поставити и лице са видном и озбиљном репутацијом драмског писца или позоришног теоретичара, које има најмање 15 година стручног естетско-критичарског рада, и потпуну средњо-школску спрему.

Члан 6

Права и дужности управникове су ове:

- а) претставља позориште у свима приликама и води службену преписку;
- б) даје иницијативу за уметнички рад позоришта, пројектује репертоар који постаје пуноважан тек по одобрењу надлежног наредбодавца за позоришта, и стара се о што достојнијем приказивању дела која одговарају уметничком интересу и задатку позоришта;
- в) стара се да се углед позоришта, као културно-уметничке установе, одржи на достојној висини и да се постављени задатци позоришта из чл. 1 овог Правилника у потпуности испуњавају;
- г) рукује преко подручних чиновника и особља целокупном позоришном имовином, наређује набавке и води контролу над употребом ствари и инвентара;
- д) све управно, административно, уметничко, техничко особље и послуга стоји под његовим непосредним надзором, од њега прима налоге и упутства за рад и дисциплински је одговорно пред њим;
- ђ) ангажује и поставља, на основу овог Правилника, све потребно особље, под условом да ти ангажмани и постављења буду одобрени од надлежног наредбодавца за позоришта, и одређује вршиоце појединих дужности;
- е) настојава преко својих потчињених, да се, како за време претстава тако и иначе, не би догодио какав неред или појавила каква опасност за публику;

ж) одређује висину додатака, хонорара и особених награда, саобразно тачкама овог Правилника и склапа споразум са ауторима, односно њиховим заступницима, о висини ауторске тангијеме;

з) одређује таксу за уступање дворане корпорацијама или појединцима, и проценат или гарантован хонорар уметницима-гостима у дотичном позоришту;

и) саставља и извршује позоришни буџет, а исто тако саставља завршни рачун позоришта и подноси га Главној контроли на разрешење;

ј) сваког месеца шаље надлежном наредбодавцу за позоришта извештај о раду свога позоришта прилажући му плакате свих приређених претстава;

к) пази да се улазницама правилно рукује;

л) прегледа, кад год нађе за потребно, све рачунске књиге и благајну, а редовно једанпут месечно;

љ) потписује све издатке и налоге и издаје писмене наредбе за исплату као помоћни наредбодавац;

м) наређује службена путовања како за особље коме дневнице и накнаде осталих трошкова припадају по Уредби о накнади путних и селидбених трошкова државних службеника, тако и за остало особље коме је висина дневнице и колска класа одређена уговором или решењем о постављењу;

н) саставља план о гостовању у градовима на радној територији позоришта;

њ) извиђа кривице свега особља и изриче казне;

о) одобрава одсуства особљу до 15 дана, а за дужа одсуства подноси предлог наредбодавцу за позоришта;

п) саставља скалу цена улазницама за све врсте претстава и претплата-абонмана;

р) прописује Правилнике кућног реда, ближе одредбе за ред и рад у појединим одељењима и издаје сва потребна упутства и наређења у смислу овог Правилника.

СЕКРЕТАР

Члан 7

За секретара обласног народног позоришта поставља се лице са факултетском спремом, са најмање 5 година рада у државним или другим субвенционисаним позориштима.

У недостатку погодних личности са таквим квалификацијама, за секретара обласног народног позоришта може бити постављено и лице из редова позоришних уметника са спремом средњошколском или њој одговарајућом, и довољним познавањем позоришне и опште администрације, које је провело најмање 10 година на раду у државном централном или обласном позоришту.

Осим тога, за секретара обласног народног позоришта може се поставити и лице са видном и озбиљном репутацијом драмског писца-уметника или позоришног теоретичара, које има најмање 10 година стручног уметничког или естетско-критичарског рада.

Члан 8

Секретар је помоћник управника у пословима административно-дисциплинске природе.

Секретар води рачуна да се пробе одржавају тачно по распореду и у потпуном реду; присуствује претставама и води стапне белешке о њиховом извођењу и о при-

медбама учињеним у критици; саставља објаве и белешке за листове и води коректуру свих штампаних ствари за позориште.

Он рукује позоришном архивом, библиотеком књига, дела, улога и рукописа.

Секретар води непосредан надзор над особљем ван позорнице и реферише управнику о његовој неисправности.

Секретар је заступник управника кад је овај на отсуству, са делокругом који ће управник одредити писменом наредбом.

ДРАМАТУРГ

Члан 9

За драматурга обласног народног позоришта поставља се лице са факултетском спремом, са најмање 5 година рада у државним или другим субвенционисаним позориштима, које је особени познавалац језика и акцената, ради контроле правилне акцентуације и једнообразног књижевног језика на позорници.

У недостатку погодних личности са таквим квалификацијама, за драматурга обласног позоришта може бити постављено и лице факултетске спреме са видном и озбиљном репутацијом драмског писца или позоришног теоретичара, које има најмање 10 година стручног естетско-критичарског рада.

Члан 10

Драматург прегледа дела, оригинална и преведена, врши у њима потребне исправке, предлаже их управнику за пријем или одбијање; прегледана и примљена дела коментарише, прилажући им своје студије, објашњења, запажања и све потребне податке за инсценацију; присуствује чигању и пробама на позорници, пазећи на верност тумачења дела и правилан изговор; доставља своје примедбе редитељу и у споразуму с њим упућује глумце на тачно извођење дела; присуствује претставама и води стално белешке о њиховим извођењу, о поправкама и изменама које је корисно учинити за наредне претставе; уопште води рачуна о свим моментима који су од утицаја на развој драмске уметности.

РАЧУНОВОДСТВЕНО БЛАГАЈНИЧКО ПОСЛОВАЊЕ

Члан 11

При државним обласним позориштима постоје рачуноводства са благајном која врше рачуноводствено благајничко пословање у свему по прописима Уредбе о државном рачуноводству, у којим потребно особље поставља Претседник Министарског савета из реда стручних службеника свога подручја.

Прорачун расхода и прихода државних обласних позоришта за сваку буџетску годину подноси се на одобрење Министру финансија а завршни рачуни о извршеним расходима и оствареним приходима подносе се Главној контроли на разрешење.

Члан 12

Поред благајника постоји и истоме помаже у раду благајник билета, који врши продају улазница за представе и блокова за повлашћене улазнице (за претставе по систему абонмана).

Члан 13

Благајник билета прима од благајника позоришта улазнице за сваку седмицу унапред, а блокове према потреби.

Сутрадан по одржаној претстави, благајник билета предаје благајнику позоришта извештај о приходу претставе, новац од улазница, продатих програма и од наплаћене гардеробе и непродате улазнице, а овај подноси управнику извештај на увиђај и оверу а налоге за књижење, на потпис.

Преостале улазнице уништавају се комисијским путем сваког месеца.

Обрачун примљених блокова за повлашћене (претплатне) улазнице врши се петнаестодневно.

ТЕХНИЧКИ ШЕФ

Члан 14

Технички шеф је руководитељ свих послова техничког отсека позоришта и непосредни старешина техничког особља и послуге. Као такав, он је референт управнику за сва лична и дисциплинска питања техничког особља.

Он учествује у свим техничким пробама и у питању инсценације комада ради у договору са редитељем и сценографом.

Технички шеф је уједно и економ позоришта; он води главни инвентар свих позоришних ствари и стара се да тим стварима уредно рукују и уредно их враћају они којима су поверене на руковање; води надзор над зградом и инсталацијама, стара се о намештају и гардероби и помаже управнику у отправљању свих послова економско-административне природе.

Технички шеф води рачуна и о свим мерама предострожности против пожара и других опасности.

УМЕТНИЧКО ОСОБЉЕ

Члан 15

Уметничко особље обласних народних позоришта чине: редитељи, диригенти, сценографи-сликари и чланови-претстављачи.

Помоћно уметничко особље чине: корепетитори, чланови оркестра, шапгачи, сценаристи, хористи и стални статисти.

Члан 16

Редитељи су сценски стручњаци са специјалним квалификацијама у овом послу и са довољним општим књижевним образовањем.

Редитељи се могу ангажовати за рад у целој сезони или се могу позивати на повремена гостовања.

У недостатку стручних редитеља, ову дужност могу вршити, повремено или стално, и искусни одлични глумци са довољно способности за успешан и дисциплинован рад на позорници, уз нарочити хонорар за сваку режију или стални месечни додатак за гај посао.

Члан 17

Диригенти руководе целокупним музичким радом позоришта, пробама и претставама, сами или уз помоћ корепетитора.

Они се ангажују за целу сезону или се позивају на повремену сарадњу као гости.

Члан 18

Сценограф је стручњак са специфичним квалификацијама, који најнепосредније сарађује на декоративној опреми дела: нацртима и учешћем у изради декора, у стилизацији костима, оружја, намештаја, у композицији слика и у примени боја и светлости.

Члан 19

Претстављачка трупа мора бити састављена тако да је у стању остварити уметнички веома пристојно претставе домаћег и страног репертоара, и на достојан начин оправдати материјалне жртве државе за позоришта. Њену већину морају чинити озбиљни афирмисани глумци, радници предани своме послу, поред којих ће се давати место и талентованим почетницима да стичу потребна знања и сценску рутину.

Хармонични односи између појединих чланова, њихово васпитање и понашање, као важан услов за репрезентацију домаће уметности и културе, такође се морају првенствено узимати у обзир приликом састављања трупе, као и у њеном даљем раду.

Члан 20

Сценарист је дужан да води рачуна о добром току проба и претстава; старајући се да су глумци и сви остали учесници на време обучени и маскирани, а сав декор и реквизита благовремено припремљени. Он се стара да претстава почне на време, дајући за то знак шапгачу и техничком особљу, а позвавши пре тога глумце и статисте из облачионица електричним знаком.

Сценарист је одговоран за тачно наступање представљача на сцену, али није дужан да их за сваку појаву зове из облачионице. Глумци морају бити на месту у почетку чина у коме се појављују и чекати знак сценаристе за излазак на сцену.

Сценарист управља свим техничким ефектима, које техничко особље изводи на његово наређење и на његов знак.

Да би представа текла што боље, а сви ефекти изведени на време, сценарист ће присуствовати већ првој распоредној проби и уносити у сценаријум све режијске детаље по наређењу редитеља.

За време претстава и проба, сценарист је дужан да води рачуна о савесном и несмеганом обављању дужности претстављачког, техничког и осталог особља. Сваку неисправност и неуредност достављаће одмах редитељу комада или дежурном члану управе на дотичној претстави, а нарочитим писменим рефератом обавестиће управника. Ове реферате чиниће у посебно установљеној књизи коју ће по одржаној претстави или најдаље до 9 часова следећег дана предавати секретару, а овај је дужан књигу поднети управнику.

Сценарист је уједно и шеф статиста. Као такав он води рачуна о њиховој уредности на послу, исправном облачењу и шминкању.

ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ И ПОСЛУГА

Члан 21

Техничко особље чине: сликари-извођачи, електричари, бинен-мајстори, ложаичи, машинисти, механичари, монтери, власуљари и остале занатлије.

Под помоћним техничким особљем разумеју се: декоратери, реквизитери, облачиоци и облачиље и чувар зграде.

У послугу спадају: служитељи, плакатери, разводници, тардеробарке, чистачице и т. д.

Техничким и помоћном техничким особљем у појединим одељењима управљају главни електричар, старешина декоратера (биненмајстор), главни гардеробер, главни реквизитор, власуљар и пословођа радионице.

Старешине техничког особља су руковоаци помоћних инвентара, ствари и материјала у својим одељењима и одговорни су за сваку штету.

АНГАЖОВАЊЕ ОСОБЉА

Члан 22

Особље обласних народних позоришта ангажује се уговором (и то увек само на годину дана - од 1 августа до 31 јула) или решењем.

Текст уговора прописује надлежни наредбодавац за позоришта.

Члан 23

Уговори, које управе обласних народних позоришта склапају са претстављачким и осталим особљем, и услугом, имају се сматрати као уговори приватно-правног карактера, без обзира на прописе Главе X Закона о чиновницима, на основу слободне узајамне погодбе, буџетских могућности позоришта и способности службеника.

Уговорна такса наплаћује се од ангажованог службеника у целости, приликом исплате прве награде (плате).

Члан 24

Отказ уговора уметничког особља од стране управе или члана, пре његовог крајњег истека, не може бити мањи од три месеца. Са истим отказним роком, уговор се, по споразуму обеју уговорних страна, може отказати у свако доба.

Исто важи и за техничко особље.

Члан 25

Сваки ангажман мора бити претходно одобрен од стране надлежног наредбодавца за позоришта, иначе се не може сматрати пуноважним.

Члан 26

Сваки члан претстављачког особља дужан је да уплаћује редован месечни улог, према Уредби и Правилнику о Централном пензионем фонду, у Ц. П. Ф. претстављачког особља позоришта Краљевине Југославије.

РЕД И ДИСЦИПЛИНА

Члан 27

Ради обезбеђења тачности и исправности у раду, ради одржавања реда, ради чувања угледа установе и њених службеника, управе позоришта одржаваће строгу дисциплину.

Нарочито су забрањена и најстрожијим казнама кажњавају се огрешења о дисциплину, непослушност, писање по новинама о позоришту и његовим службеницима.

У кажњавању ових кривица не примењује се погупност казни и управник позоришта, ценећи тежину кривице, властан је изрећи казну отпуштања, односно раски-

нути уговор, ири првом случају, с тим да се на основу овако изречене казне не може покретати питање уговорне казне (пенала).

СЛУЧАЈЕВИ ПРОСТО КОНСТАТОВАНОГ ПИЈАНСТВА ПОВЛАЧЕ КАЗНУ МОМЕНТАЛНОГ ОТПУШТАЊА

Члан 28

У интересу реда и доброг рада на позорници:

а) чланови имају долазити на пробе најмање пет минута пре почетка; на главне пробе са костимима и на претставе пун час пре почетка, ако излазе у првом чину, иначе пет минута пре почетка, ако излазе ма у којем чину. (Часови рада у позоришту почињу према позоришном часовнику. Због могућих разлика у показивању времена часовника, проба ће почињати тачно пет минута после времена одређеног распоредом проба).

б) У току пробе чланови пазе на текст и радње које изводе, не разговарају се, не чине никакве примедбе за које нису позвани, не дају суд ни о делу ни о извођењу, безусловно примају напомене редитеља и одмах по њима поступају.

Маркирање и механичко извођење улога на пробама ако то редитељ нарочито и оправдано не допусти, - забрањено је.

в) Закашњавање на сцену присутних чланова кажњавају се модједнако строго као сваки закашњени долазак на пробу.

По свршетку своје сцене, глумац ће остати на месту све дотле док се не увери да се сцена у којој је запослен, неће поновити.

То исто важи и за целе чинове.

г) Отсуство глумаца код понављања сцене или чина сматра се као недолазак уопште на пробу, и тако ће се и кажњавати.

д) За време намештања позорнице нико, изузев редитеља, сценографа, сценаристе и техничког особља, не сме се налазити на позорници.

ђ) За време проба као и за време претстава, забрањено је долазити у туђе облачионице, као што је забрањено у својим облачионицама гласно говорити и узнемиравати другове у облачионици, и реметити општи мир.

е) При изразима допадања на отвореној сцени, члановима није допуштено захваљивати ни клањањем ни каквим другим знацима. Кад се завеса спусти, редитељ ће пресудити да ли је потребно и кад је време да се који члан јави публици.

ж) По свршеној улози глумцу је забрањено да излази у публику и да се појављује ма у ком делу дворане и фоајеа.

з) Беспосленим и страним лицима у свако доба забрањен је приступ на позорницу и у глумачке облачионице, осим с нарочитим допушћењем управниковим.

За огрешење о ово правило одговарају службеници који су страном лице пустили или довели на позорницу, односно у облачионицу.

и) У облачиошце је забрањено доносити јело и ииће, осим по изузетној потреби и нарочитом допуштењу.

ј) Свуда и на сваком месту члановима позоришта и осталим службеницима забрањена је критика и омаловажавање дела које се изводи, игре глумаца, режије и управе.

Члан 29

Чланови обласних народних позоришта без одобрења управе не могу суделовати ни у каквим претставама, концертима и забавама, за време рада као и за време одмора.

Члан 30

У секретаријату и код вратара налазе се тачни подаци о стану свих службеника, који су дужни све промене благовремено да јаве управи.

Без одобрења управе ни један службеник позоришта не сме се ни у ком случају удаљавати из места у коме се трупа налази ни за неколико часова.

У данима кад не игра, службеник је дужан оставити у своме стану податке о томе где би се могао наћи у случају изненадне потребе (промене репертоара, пробе, замене итд.).

Огрешења о ове одредбе кажњавају се, а свака штета, проузрокована овим кривицама, наплаћује се.

Члан 31

Објављивање седмичног репертоара и редовног распореда проба врши се објавом у одељењу на главном уласку за позорницу; промене у репертоару и распореду проба и хитне наредбе окружницама на потпис.

УМЕТНИЧКИ РАД

Члан 32

О пријему у позоришни репертоар оригиналних дела или превода, одлучује управник према личном читању рукописа или према реферату драматурга или другог одређеног лица, наравно под условом да приказивање тих дела буде одобрено од стране надлежног наредбодавца за позоришта.

Члан 33

Писац има право да повуче своје нримљено и за извођење спремљено дело, ако га изгледи на успех не задовољавају. То може да изврши после прве пробе на позорници. У том случају писац не може захтевати да се његово дело изводи у току те сезоне.

То исто право обуставе извођења дела, има и управа позоришта после прве пробе на позорници, али је дужна да дело ипак изведе у току исте сезоне.

Члан 34

Поделу улога врши управник, према предлогу одређеног редитеља, и, у исто време, у споразуму са редитељем и сценографом, одређује стилски правац инсцениције и глуме.

Подела улога руководи се увек искључиво интересом што бољег извођења комада.

Члан 35

Приликом поделе улога писац оригиналног дела има права да предложи глумце за поједине главне улоге, али управник то није дужан да безусловно прими.

Члан 36

Члан је дужан да прими и спреми сваку додељену му улогу (и без текста), без обзира на њену величину и карактер, у свим претставама и другим спектаклима, приређеним по потреби и у корист позоришта, у његовој или другој којој дворани, у сталном седишту позоришта или другом којем месту.

Певање, играње, пантомима, у драми, мелодрами и музичким драмама, у којима је драмски текст и драмски карактер главно, а певање, играње и пантомима само неизоставна појединост - обавезно је за сваког глумца, уколико његове способности допуштају ма и најскромније извођење ових ефеката.

Члан 37

Ако налази да му додељена улога не одговара, члан има право жалбе управнику позоришта, али ако овај не уважи разлоге члана он је дужан исту да прими без даљег поговора.

Поновно одбијање улоге кажњава се отлуштањем.

Члан 38

У редовном раду глумац учи на дан најмање један табак писан на писаћој машини, или три писана табака, а у изванредној прилици мора савладати сразмерно најмање троструки број табака.

Члан 39

Кад је потребно омогућити претставу заменом коју је сваки члан дужан да прихвати и у којој би изванредним напором и радом савладао задаћу тежу од условљене, управник му може доделити нарочиту награду за ту једну претставу, сразмерно величини рада и успеха.

Ова мера је изванредна и примењује се само у случајевима кад се претстава изненадном заменом мора и може пристојно извести.

Замена чланова чији је изостанак у улози неоправдан, награђује се на рачун њихових плата.

Члан 40

Незнање улоге на обичној проби кажњава се једнодневном платом, на главној проби платом од два до пет дана, а на претстави од три до десет дана, с тим да ова казна не може прећи максимални проценат предвиђен у чл. 53 овог Правилника.

Члан 41

Поновни препис улоге, уништене небрижљивошћу, наплаћује се од члана који ју је примио.

Члан 42

Прегледано дело редитељ инсценише и до прве распоредне пробе подноси управнику писмени извештај о својим запажањима и предлозима за потребне набавке. Управник га одобрава и предаје као наредбу за извршење техничком шефу.

Члан 43

Редитељ руководи пробом и даје сва потребна упутства за игру у корист верног израза дела и целине.

Претстављачима је забрањена свака дискусија са редитељима и капелницима на проби. Примедбе и упутства од руковалаца пробе глумци су дужни одмах усвојити и у игри применити.

Непослушности у овом погледу, које ометају добар рад на позорници, спадају у најтеже кривице и кажњавају се најстрожије.

Члан 44

Најмање три пробе новог комада изводе се с декором, од којих две последње са свима реквизитама, а једна од њих и с костимима.

Члан 45

Приступ у позоришну дворану за време пробе није допуштен никоме, осим по потреби и по изузетном одобрењу управником. Приступ на саму позорницу за време проба и претстава, није допуштен ни члановима ако у комаду не играју, а нису по нарочитој потреби позвани да проби присуствују.

Члан 46

Глумци не смеју мењати текст својих улога, нагласак, радњу, положај у игри, костим ни реквизиту од оних које су имали на главној проби.

Самовољне или нехатне импровизације у тексту и у опреми кажњавају се строго; у случају да садрже непристојности, алузије и увреде, отпуштањем.

Члан 47

Сви подаци, коментари, нацрти, спискови и планови сценаријума, намештаја, реквизите, костима, декора, осветљења - сачињавају књигу режије, која се за свако дело чува у библиотеци.

Дупликати свих тих података чувају се у књигама којима се служе руковоаци појединих техничких одељења (сценаријума, гардеробе, декора, костима, реквизите, власуљарнице и осветљења).

НАКНАДЕ И НАГРАДЕ

Члан 48

С обзиром на изузетну природу посла, која захтева нарочити напор и стално увећану пажњу при вршењу службе, примаће нарочиту накнаду за вечерњи и изванредни рад:

управник позоришта 2000 дин. месечно (у коју суму улази и накнада за репрезентацију);

секретар 1000 дин.;

драматург 1000 дин.

Члан 49

Поред сталне награде - плате - чланови могу добити и особене награде за одликовање у раду, доброј игри, режији и инсценацији.

Ове особене награде управник ће додељивати током или крајем сваке сезоне, осим случајева из чл. 39 овог Правилника. Оне треба да послуже као један потстрек више утакмици у раду.

Ове награде се не могу узаптити ни за какве обавезе, дуг, казне, обуставе, било судске, административном одлуком, било личним пристанком.

ДИСЦИПЛИНСКИ ПРОПИСИ И КАЗНЕ

Члан 50

Службеник позоришта који у служби или ван ње повреди своју службену дужност, прописану одредбама Закона о чиновницима, овог Правилника, уговором или решењем о ангажовању, казниће се казном за неуредност или дисциплински.

Као неуредност сматра се ако повреда дужности не прелази обим обичне неуредности.

Члан 51

Казне за неуредност су ове:

- а) опомена;
- б) умањење једномесечне награде највише до 15%.

Казне за неуредност изриче управник позоришта.

На одлуку о казни за неуредност може се службеник у року од 5 дана по саопштењу, жапити надлежном наредбодавцу за позоришта, чија је одлука коначна.

Члан 52

Као дисциплински преступ сматра се ако је неуредност већег обима или поновљена, или ако постоје отежавајуће околности, или пак постоји опасност или штета за интерес службе.

Поред осталих дела кажњивих дисциплински, која као таква оцени управник позоришта, нарочито се сматрају још и ова:

- 1) пристрасно, немарно и несавесно вршење службе;
- 2) издавање службене тајне;
- 3) недопуштена критика и омаловажавање установе, управе, особља и пословања;
- 4) прављење сметње, свађе и неслагања са позоришним особљем.

Члан 53

Дисциплинске су казне:

- а) укор;
- б) умањење месечне награде до 25% најдуже за три месеца;
- в) отпуштање (престанак службе без отказа).

Дисциплинске казне изриче управник позоришта; а кажњеном службенику остаје право жалбе према Закону о чиновницима.

Члан 54

Једном отпуштени службеник или службеник који је самовољно напустио дужност или раскинуо уговор, не може се поново ангажовати у истој сезони; после поновног - другог - отпуштања или напуштања дужности или кршења уговора - изузетно, с особеним обзирима, два пута отпуштени службеник може се ангажовати тек после рока од две године. Но и после тога рока, о поновном пријему два пута отпуштеног службеника решава се с обзиром на његове моралне и дисциплинске исто колико и уметничке или техничко-занатске особине.

Члан 55

После отпуштања, самовољног напуштања дужности и уговора, службеник се не може ни у ком случају ангажовати поново ако не накнади штету причињену првашњом кривицом, или одштету предвиђену уговором.

Члан 56

Новчане казне целокупног особља припадају Централном пензионом фонду претстављачког особља позоришта Краљевине Југославије, сходно Уредби и Правилнику о Ц. П. Ф.

ПОШТЕДА И БОЛОВАЊЕ

Члан 57

Свим службеницима позоришта, у случају болести - ако она није дошла услед пијанства или неуредног и лакомисленог живота - управник одобрава боловање до 20 дана, на основу лекарског уверења, а за дужа боловања, по предлогу стручњака, упућује их лекарској комисији.

У случају болести, уговорни службеник прима своју уговорну награду најдуже за 90 дана, а дневничар најдуже за 60 дана (§ 173 Закона о чиновницима). Ако се болест и после тога рока продужи, таквом службенику престаје служба.

Члан 58

У случају болести, имао пробу или претставу тога дана или те седмице уопште или не, члан је дужан одмах да извести управу, која ће га упутити на лекарски преглед. То исто важи и за све остале службенике.

Члан 59

Право на поштеду губе службеници који се не придржавају лекарских наредаба и упутстава.

Члан 60

Женски чланови имају о порођају право на поштеду, од месец дана пре и месец дана после порођаја.

ОТСУСТВА

Члан 61

У хитним и оправданим случајевима службеници могу добити највише и укупно десет дана отсуства у сезони са пуном платом.

Отсуства службеника без плате, ако не ометају рад позоришта, могу бити највише једномесечна.

ГЛУМАЧКИ ЈУБИЛЕЈИ

Члан 62

Истакнути чланови обласних позоришта, после навршених 25 година глумачког рада у сталним позоришним трупима, имају право на јубиларну претставу у позоришту у коме их затекне двадесетпета годишњица рада. Таквим члановима уступа се целокупан приход јубиларне представе са одбитком 5% од бруто прихода у корист позоришта, на име режијских трошкова. Ауторске тантијеме падају на терет слављеника.

ПОЗОРИШНИ ОДМОР

Члан 63

Уметничко особље обласних народних позоришта има право на 30 дана одмора у летњим месецима са пуним припадностима. Овај одмор може бити општи, а

може да буде и делимични, у ком ће случају чланови ово своје право искористити по нарочитом распореду управе.

У случају изванредног материјалног успеха минуле сезоне, дужина одмора може се, на предлог управника, повећати одлуком надлежног наредбодавца за позоришта.

Техничком особљу и послужу припада право на одмор од 15 дана са целокупним припадностима, и оно ће га искористити по распореду који управа буде саставила.

Члан 64

Ни у ком виду и ни са којим разлогом чланови не могу приређивати претставе ни гостовања за време позоришног одмора у сталном седишту позоришта.

ПОЗОРИШНИ ОДБОР

Члан 65.

У сваком месту у коме делују обласна народна позоришта, образоваће се Позоришни одбор од претставника општине, културно-просветних и хуманих установа, као и од угледних љубитеља позоришне уметности у дотичном месту. Претседник овога одбора је претседник општине; он ће, на молбу управе позоришта, и образовати позоришни одбор.

Позоришном одбору је дужност да потпомаже позориште и стара се о што потпунијем успеху приликом гостовања позоришта у његовом месту.

ГОСТОВАЊА ДОМАЋИХ И СТРАНИХ УМЕТНИЧКИХ ТРУПА

Члан 66

Управник може да позове на гостовање домаће и стране уметнике као и целе трупе.

Накнаду за гостовања домаћих и страних уметника, као и трупа, управник утврђује у споразуму са уметником, односно претставником трупе или концертном агенцијом, а према њиховим уметничким квалификацијама.

Накнаде за гостовања могу бити у облику гарантованог хонорара или процента.

Гарантовани хонорари исплаћују се из позоришног буџета, а проценти из прихода претстава по одбитку ауторске тантијеме од бруто прихода претставе у којој је уметник суделовао, односно коју је трупа приредила.

УСТУПАЊЕ ПОЗОРИШНЕ ДВОРАНЕ

Члан 67

У данима незаузетим претставом или главном пробом, или чак и у те дане али под нарочито повољним условима управник може позоришну дворану да уступи домаћим повлашћеним позориштима, страним трупима и уметницима признатог светског гласа, удружењима и приватним лицима, с таксом од 400.- до 3.000.- динара или од 30 до 50% укупног прихода, уколико од стране надлежног наредбодавца за позоришта нису за неки особени случај предвиђени нарочити услови.

Закупнина се одређује с обзиром на сврху, на режијске трошкове позоришта, на дан који се уступа и на цене местима.

УЛАЗНИЦЕ

Члан 68

Сталне, редовне цене местима за поједине категорије претстава и изузетне цене местима за поједине представе, одређује управник својим решењем према репертоарско-финансиским разлозима.

Члан 69

Бесплатна места за поједине претставе могу добити службеници и њихова у првом степену породица, редакције месних и дописници престоничких листова, писци и преводиоци дела, књижевници и уметници, лица која својом помоћи, позајмицом ствари и другим услугама помажу позориште, и глумци-чланови других позоришта.

Бесплатне улазнице у смислу ове тачке, одобрава управник писменим налогом.

Члан 70

На бесплатним улазницама мора стајати назначење „Бесплатна“, и име лица коме је издата. Нарочито ће се вршити контрола о употреби ових улазница. Оне ће се одузимати кад се нађу у рукама лица на која не гласе, а лицима која чине злоупотребу са улазницама, ускратиће се даље давање бесплатних улазница.

Члан 71

Контролу продаје улазница, контролу улазница при уласку посетилаца у позоришну зграду, контролу места у дворани, врши управник сам, преко секретара, благајника или нарочито за то одређеног службеника.

Члан 72

У интересу народног просвећивања и популарисања позоришне уметности. обласна народна позоришта олакшаће приступ на претставе особеним попустима за ђаке, раднике и поједине корпорације, којима има разлога учинити те олакшице.

Поред редовних попушта, обласна народна позоришта организоваће што чешће и популарне претставе са веома ниским ценама.

ТАНТИЈЕМЕ

Члан 73

Аутори оригиналних дела имају до 12% тантијеме од бруто прихода сваке претставе свога комада који испуњава вече, а аутори који имају играних најмање 36 чинова добијају до 15%.

Аутори преведаних комада добијају тантијему према споразуму, с тим да она не може прећи 8% од бруто прихода претставе.

Члан 74

Преводиоци се хоноришу отсеком. Висина њиховог хонорара одређује се према броју чинова, вредности дела и квалитета превода.

Награда преводиоцима може се дати и у виду тантијеме, која не може прећи 5% од бруто прихода сваке претставе преведеног комада.

Члан 75

Превод текста с музиком хонорише се отсеком. Овај хонорар се исплаћује у две рате; једна по пријему рукописа, друга после премијере.

Члан 76

За драмска дела с музиком изворног порекла, тантијема се исплаћује подносиоцу дела, али тантијема припада либретисти и композитору у сразмери уговореној међусобним уговором који се подноси управи позоришта на увиђај. Ако либретиста нема међусобни уговор са композитором, тантијема се исплаћује само либретисти, или обратно, само композитору. Управник доноси решење у одговарајућем смислу, односно склапа уговор за ауторе и управу.

За домаћа дела с певањем, о којима аутори међу собом не уговоре друкчије, композитор за оригиналну музику добија уговорену тантијему, а он од ње исплаћује припадајући део либретисти лично, без учешћа управе позоришта.

Члан 77

Наследне ауторске тантијеме домаћим писцима исплаћују се по Закону о заштити ауторских права.

Члан 78

Ауторске тантијеме претстављају депозит и не могу се трошити ни на какве друге потребе.

Ако уговором није друкчије предвиђено, тантијеме се обрачунавају месечно.

ПОЗОРИШНА ИМОВИНА

Члан 79

Покретна имовина обласних народних позоришта састоји се из инвентара: библиотеке, архиве дела и нота, канцелариске архиве, сценског и канцелариског намештаја, костима, декорација, реквизите, електричних апарата, машинских прибора, алата и материјала и других позоришних потреба.

Сва се ова имовина чува у магацинима и води по главним и помоћним инвентарима, који се комисијски прегледају за време сваког позоришног одмора.

Члан 80

Службеници који се по дужности служе позоришним стварима, одговорни су у случају небрижљиве употребе, кварења, уништења, губљења.

Управа ће наплаћивати сваку штету причињену позоришној имовини према дневним пијачним ценама.

ЗГРАДА

Члан 81

Ради безбедности зграде, сваке године једном, у фебруару, врши се комисијски преглед електричног осветљења, парног грејања, водоводне инсталације, апарата за предохрану од пожара, солидности конструкција на позорници и на галеријама у дворани.

Према извештају о стању зграде, после тога прегледа, управник подноси предлог за оправке ако би биле потребне.

Ревизија оправака или уопште стања зграде и рада врши се месеца августа.

Члан 18

Ради безбедности, саобразно условима уговора о осигурању зграде од пожара, у зградама народних позоришта забрањено је пушити, осим у бифеима, канцеларијама и нарочито одређеним одељењима.

Исто тако забрањено је доносити собом запаљиве и експлозивне предмете.

Разна осветљавања, пуцњава, експлозије и слични ефекти изводиће се најбезбеднијим начином модерне позоришне технике.

Члан 83

У циљу обезбеђења добрих хигијенских услова за публику, глумце и раднике, на позорници и у целој згради одржаваће се строга чистоћа, стално проветравање, уклањање прашине и дезинфекција. О овоме води бригу технички шеф, који ће стално указивати на потребне мере за испуњавање добрих хигијенских услова.

ОБУСТАВА ПРЕДСТАВА

Члан 84

У случају обуставе претстава у обласним народним позориштима неодољивом силом (пожар, епидемија, сила закона, рат, немири, несигурност зграде итд.), све обавезе управе према службеницима престају да важе.

ЗАВРШНО НАРЕЂЕЊЕ

Члан 85

Овај Правилник добија обавезну снагу даном обнародовања у „Службеним новинама“, а примењиваће се од 6 марта 1942. године.

Бр. 2432, 15. септембра 1942, у Београду.

Претседник Министарског савета,
Милан Ђ. Недић с. р.

(Следују потписи осталих министара)

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ бр. 81 од 9. октобра 1942.

Прилог 1/4

На основу члана 1 Уредбе о изменама постојећих прописа и донођењу нових М.с.бр. 1118 од 16 септембра 1939 године, Савет комесата прописује

УРЕДБУ О УКЛАЊАЊУ НАЦИОНАЛНО НЕПОУЗДАНИХ СЛУЖБЕНИКА ИЗ ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

§ 1

Не могу остати у служби нити се користити стечешши правима они војни и цивилни државни и самоуправни службеници, као и службешши јавно-правних установа, који у својим личним и службеним односима нису руковођени побудама за опште добро нашег народа и ремете нормалан развој националног осећања и рада - а то су:

1) сви они који припадају интернационалним организацијама - комунисти и масони - као и они који испољавају своје симпатије са њима, сарађују са њима, или их помажу;

- 2) сви они службеници који распростиру лажне вести и уопште речју или делом уносе забуну и ремеће нормалан развој националног осећања народа;
- 3) сви они који су испољили или испоље склоност за корупцију;
- 4) сви саботери, т.ј. они службеници, који су немарни и несавесни и који на служби не испољавају вољу и осећања да им је стало до што скоријег оздрављења и обнове Србије;
- 5) сви они који су својим делима допринели да земљу и народ гурну у несрећан убилачки рат са Немачким Рајхом.

§ 2

Све претпостављене старешине дужне су о свакој појави из § 1 за коју сазнају или примете да постоје у личним и службеним односима подређеног им службеника, да о томе одмах обавесте Комесара за персоналне послове.

Неиспуњавање ове одредбе или необјективност у испуњавању исте повлачи као последицу примену § 1 тач. 4 према односном претпостављеном старешини.

§ 3

Сви државни, бановински и општински пензионери, као и службеници стављени на расположење, који испоље осећања или почине дела из § 1 тач.1 и 2, губе пензију и не могу се враћати у службу.

§ 4

Породицама заробљених официра и других лица, која примају принадлежност, а која испоље осећања или почине дела из § 1 тач. 1 и 2, обуставиће се исплата принадлежности.

§ 5

Сви органи власти дужни су да поступе како је предвиђено у § 2 ст. 1 у односу на сва лица из §§ 3 и 4.

На органе власти за које се утврди да занемарују предње прогше или да су необјективни, примениће се § 1 тач. 4.

§ 6

Извршење ове Уредбе поверава се Комесару за персоналне послове с тим, да су његове одлуке извршене.

§ 7

Ова Уредба добија обавезну снагу даном обнародовања у "Службеним новинама".

С.К. бр. 214
19 јула 1941 године
Београд
СЛ. НОВИНЕ бр. 95, 6. 8. 1941.

Комесар Министарства унутрашњих послова
Мил. Аћимовић, с.р
(Следују потписи осталих Комесара)

5. Наредба о забрани псовке и богохуљења

Министарство просвете и вера
Опште одељење
I Бр. 191
13 јануара 1944 год.
Београд

Н А Р Е Д Б А

Претседника Министарског савета и Министра унутрашњих послова целом српском народу, свима државним и самоуправним чиновницима и свима јединицама Српске државне страже, Српског добровољачког корпуса, Српске граничне страже и Одред српске гарде.

У најбољој намери да се целом Српском народу, свима државним и самоуправним чиновницима и свима војним јединицама, а нарочито нашој драгој омладини поврати и ојача пољуљани морал и очврсне осећај честитости и поштења, који су битни услов за наш спас, обнову и национално напредовање

н а р е ђ в њ е м :

1. - да празником и недељом буду затворене радње сходно прописима Закона о радњама, а кафане за време службе божје.

Управа града Београда, окружни и срески начелници и претседници општина стараће се, да ова моја наредба буде тачно извршавана.

2. — Најстрожије забрањујем псовку и богохуљење, које се на жалост укоренило код омладине, па чак и код војске. То је срамна и неморална навика, која разара осећаје племенитости, човекољубља и националног достојанства. Позивам све надлежне полициске власти да према кривцима најстрожије примењују предвиђену казну по § 362 старог и § 162 новог Кривичног закона, а све васпитне старешине и све родитеље, добре и поштене Србе и Српкиње, да свима сретствима настану да се псовка и богохуљење затру код наше омладине.

Шеф Државне пропаганде отштампаће пригодан летак и наредити да се истакне по кафанама, школама, касарнама и свима другим јавним местима као и по сеоским општинама као опомену целога Српском народу на ову моју наредбу.

Претседник Министарског савета и
Министар унутрашњих послова,
армиски ђенерал,
Милан Ђ. Недић, с. р.

АС,Г-3,1-191/44

6. Наредба о забрани опијања и коцке

Министарство просвете и вера
Опште одељење
I бр. 269
18 јануара 1944 године
Београд

Господин претседник Министарског савета и министар унутрашњих послова доставио је господину министру просвете следеће циркуларно наређење: III бр. 16582 од 22 децембра 1943 године:

"Данашња тешка времена која преживљује наш народ сама собом намећу сваком појединцу па и државним службеницима озбиљност и скромност - особине које су неопходно потребне за нашу Обнову и излазак из стања у које нас је увалио један несрећно изгубљен непотребан рат. Штавише, о држању државних службеника издавао сам и ја, а у ресору Министарства унутрашњих послова и моји претходници, строге наредбе. И поред тога добијам обавештења и жалбе са више страна, да се велики број државних службеника одао опијању и коцки. Уз ова два порока као нешто што их нужно прати иде свакако и корупција, нетактично понашање према народу и томе слично.

Непотребно је да се више наглашава колико се ови пороци код службеника јавне управе не смеју трпити ни у редовним приликама, а да и не говоримо о томе да се у данашњим морају сузбити по сваку цену. Стога

н а р е ђ у ј е м :

1. — Да се и последњи пут опомену сви чиновници ресора Министарства унутрашњих послова, да се окану опијања и коцке;
2. - да се са странкама опходе уљудно и тактично;
3. - да се, за све оне, који и после ове наредбе буду наставили са пијанчењем, коцком и нетактичним понашањем према странкама, или буду показивали склоност за корупцијом, поднесе извештај Министарству како би све такве службенике ставило ван службе и без припадљености, без обзира на број година службе.

За сваки пропуст по овој наредби чинићу одговорним непосредне старешине.

Претседник Министарског савета и
Министар унутрашњих послова,
армиски ђенерал,
Милан Ђ. Недић, с. р.

**ПРАВИЛНИК
О ИЗВРШЕЊУ БУЏЕТА ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА
ЗА 1942. ГОДИНУ**

Члан 8.

На име таксе из Тар. бр. 407 таксене тарифе Закона о таксама Општина града Београда ће наплаћивати и то:

1) За балове, забаве, концерте са игранком, костимиране балове и забаве, соареа, чајанке, матинеа, другарска посела, кермесе, игранке и томе слично, који се приређују у јавним локалима, друштвеним домовима или на отвореном простору, 20% од вредности улазнице.

2) За концерте без игранке у јавним локалима, друштвеним домовима или на отвореном простору 10% од вредности улазнице.

3) За приређивања, где се уз улазницу или место улазнице, чија цена није унапред утврђена наплаћује добровољни прилог 10%, односно 20% од укупног износа добровољног прилога, према томе да ли су у питању приређивања из тачке 1 или 2 овога члана.

4) За свирање сталне музике састављене од једног или више лица по јавним локалима или друштвеним домовима дневно и то :

а) у локалима првог реда	Дин. 2.000,-
б) у локалима другог реда...	Дин. 1.200,-
в) у локалима трећег реда...	Дин. 800,-

5) За свирање музике у вариетеима, баровима и кафе-шантанима месечно по 6.000.- динара.

б) За свирање несталне музике састављене од једног или више лица по јавним локалима или друштвеним домовима и то:

а) у локалима првог реда	Дин. 100,-
б) у локалима другог реда...	Дин. 60,-
в) у локалима трећег реда...	Дин. 40.-

7) За свирање несталне музике у варијетеима, баровима и кафе-шантанима дневно по 300,- дин.

8) За давање позоришних претстава са музиком или без музике 10% од вредности улазнице.

9) За варијетске и орфеумске претставе, где постоје улазнице, поред таксе из тачке 5 и 7 још и 20% од вредности улазнице.

10) За циркуске, акробатске, мађионичарске и спиритистичке претставе и рвачке утакмице, као и за разгледање панорама и менаџерија 20% од вредности улазнице.

11) За фудбалске, лакоатлетске и тениске утакмице, коњске и аутомобилске трке 10% од вредности улазнице.

12) За изложбе на којима се врши излагање разних знаменитости реткости, уметничких дела и др. 5% од вредности улазнице.

13) За игру томболе и лутрије 20% од вредности карте за томболу, односно од вредности срећке или купона за игру на лутрију.

14) За клађење на коњским тркама 10% од вредности карте за клађење - тикета.

15) Од школа играња за ученичке часове у школама, јавним локалима и друштвеним домовима месечно и то:

а) у локалима првог реда Дин. 400,-

б) у локалима другог реда... Дин. 350.-

в) у локалима трећег реда.... Дин. 200,-

16) За матинеа и друга приређивања која школе играња одржавају уз наплату улазница, поред таксе из тачке 15 плаћа се и такса из тач. 1 овога члана.

17) За биоскопске претставе са или без музике 15% од бруто вредности улазнице.

18) За рингишпиле, љуљашке, стрелишта, фотографске, паноптикумске и остале забавне радње по јавним местима, парковима и игралиштима, дневно, када раде, по 10.-динара.

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ бр. 33 од 24. априла 1942.

**ПЛАН ПРИХОДА И РАСХОДА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У
БЕОГРАДУ, МОРАВСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У НИШУ И
ДУНАВСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У ПОЖАРЕВЦУ ЗА 1943. ГОДИНУ**

Број		П Р И Х О Д И	Износ прихода за 1943. годину	
партије	позиције		Износ позиције	Износ партије
			Д и н а р а	Д и н а р а
1		1 РАЗДЕО - ПО СТРУЦИ ПРЕТСЕДНИШТВА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА		
		ГЛАВА I - НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ		
		Редовни приходи		
		Приходи Народног позоришта у Београду:		
	1	Приходи од претстава	8.000.000,-	
	2	Приходи од гардеробе, уступљене гардеробе и декора и таксе за суделовање	200.000,-	
	3	Приход од позоришног листа "Српска сцена"	500.000,-	
	4	Од закупа бифеа и сала	100.000,-	
	5	Разни непредвиђени приходи	10.000,-	
	6	Субвенција градског поглаварства	600.000,-	
7	Остварени приходи из ранијих година	10.000,-		
8	Приход од позоришног динара по решењу К. бр. 382/41 а на основу § 25 тач. 1 Уредбе о буџету расхода и прихода за јули-децембар 1941	4.500.000,-	13.920.000,-	
	Свега приходи Народног позоришта у Београду		13.920.000,-	
2		ГЛАВА II - МОРАВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У НИШУ		
		Редовни приходи		
		Приходи Моравског народног позоришта у Нишу:		
	1	Приходи од представа (по одбитку тантијеме и таксе за Централни пензиони фонд Удружења глумаца)		
	2	Од закупа бифеа	1.000.000,-	
	3	Приход од продаје програма	5.000,-	
	4	Разни непредвиђени приходи	4.000,-	
	5	Приход од позоришног динара	23.000,-	
6	Општинска дотација	50.000,-		
7	Окружна дотација	20.000,-		
		60.000,-	1.162.000,-	
	Свега приходи Народног позоришта у Нишу . .		1.162.000,-	

Број			Износ прихода ча 1943. годину	
партије	позиције			
	1	ГЛАВА III - ДУНАВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ПОЖАРЕВЦУ Редовни приходи Приходи Дунавског народног позоришта у Пожаревцу: Чист приход од претстава (по одбитку тантијеме и таксе ча Централни пенzioni фонд Удружења глумца) Приход од издавања дворане	1.000.000,- 8.000,-	
		За пренос	1.008.000,-	

Број			Износ Прихода за 1943. годину	
партије	позиција			
		Пленето	1.008.000,-	
	3	Од закупа бифеа	4.000,-	
	4	Приход од гардеробс и од продатих програма	10.000,-	
	5	Разни непредвиђени приходи	8.000,-	
	6	Приход од позоришног динара	160.000,-	
	7	Субвенција округа и градова	120.000,-	1.310.000,-
		Свега приходи Народног позоришта у Пожаревцу		1.310.000,-
		Укупно I раздео - Приходи самосталних државних установа по струци Претседништва Министарског савета		16.392.000,-

Број	Износ расхода за 1943. годину	
	партије	позиције
<p>ГЛАВА I - НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ</p> <p>I Редовни расходи</p> <p>A. Лични расходи</p> <p>Личне принадлежности:</p> <p>Плате - периодске повишице и положајни додаци чиновника</p> <p>а) Чиновници</p> <p>Управа</p> <p>Управник III/2 56.640,-</p> <p>Управник народног позоришта у Скопљу на раду у овом позоришту IУ/1-1. 46.440,-</p> <p>Шеф администрације У1-3. 25.200 -</p> <p>Главни архивар VII-1. 17.640,-</p> <p>Економ VIII. 13.560,-</p> <p>Одсек рачуноводства и благајнице</p> <p>Шеф IУ/2. 32.040,-</p> <p>2 рач. контролора: 1-УИ-2 и 1-УП. 35.280,-</p> <p>Пом. књиговођа IX. 10.500,-</p> <p>Глав. архивар УП-2. 18.360 -</p> <p>Остало разврстано особље</p> <p>Драма</p> <p>Директор IV/1. 44.040,-</p> <p>11 редитеља: 4-У-1 и 7-У. 301.800,-</p> <p>16члановадраме: 1-У1-3, 1-У1-2,2-У1-1,3-У1, 7-VII. 1-VIII. 1-IX. 302.100,-</p> <p>2 сценографа: 1-УИ и 1-УШ. 30.480,-</p> <p>Опера</p> <p>Директор IУ/1. 44.040,-</p> <p>3 редитеља V. 81.000,-</p> <p>5 чланова опере VI. 108.000,-</p> <p>3 члана хора: 1-УИ-1, 1-IX-2 и 1-IX. 39.840,-</p> <p>4 члана оркестра: 2-УП-2, 1-УИ и 1-УШ . . 67.200,-</p> <p>Члан балета VIII. 13.560,-</p> <p>Техничко особље</p> <p>2 сликара: 1-УИ и 1-IX-1. 24.660,-</p> <p>2 електричара: 1-IX-1 и 1-IX. 21.600,-</p> <p>Кројач X-1. 8.700,-</p> <p>б) Чиновнички приправници</p> <p>3 чиновничка приправника у I разреду скупоће:</p> <p>1 од IX групе 15.840,-</p> <p>2 од X групе 28.920,-</p> <p>Плате - периодске повишице званичника</p> <p>9 званичника: 2-1, 1-11-2.4-П. 1-11-2 и 1-Ш. 47.400,-</p> <p>Плате - периодске повишице служитеља</p> <p>10 служитеља: 7-1, 1-И-3, 1-11-1 и 1-И</p>		
За пренос		1,486.200,-

Број		Износ расхода за 1943 годину	
партије	позиције		
		Пренето	1,486.200,-
		Додаци лични и породични	
		а) чиновника, лични. 446.280,-	
		породични. 45.360,-	
		б) званичника, лични. 82.080,-	
		породични. 11.760,-	
		в) служитеља, лични. 70.200,-	
		породични. 23.520,-	
2		Награде контрактуралних, хонорарних службеника и дневничара (чланови-це драмс, опере, балета, оркестра и друго стручно техничко особље): 418 лица	679.200,-
3		Ванредни додаци службеника према Уредбама М.С. бр. 1017 од 26. јула 1940. и М.С. бр. 1533 од 22. новембра 1940 (паушал)	13,375.700-
4		Привремени додатак по решенд Министарског савста М.С. бр. 2904 од 22. јула 1942."	195.320,-
5		Исплата припадности породицама службеника у заробљеништву	4,145.500-
6		Специјални додаци, награде, накнаде и други лични расходи:	361.980,-
1		Хонорари гостима: редитељима, диригентима, сликарима и претстављачком особљу домаћем и страном	
2		Награде статистима, разводницима, драмском хору и чл. оркестра за суделовање у претсгавама као и за маскирање	800.000,-
3		Награде преводиоцима, откуп рукописа комада, дела и улога, музичке партитуре, оркестар. материјала и ауторског права (тангијеме писцима); откуп сценографских скица, редитељских идејних скица и скица за маске и макете	700.000,-
4		Награде за вечерњи рад по Уредби М.С. бр. 1758/41 а по решењу Управе као и накнада благајнику за забројавање	500.000,-
		Накнаде члановима оркестра	
		Репрезентација	1,200.000,-
5		Накнаде члановима за изузетан рад и накнаде за специјалан редитељски рад	1,500.000,-
6			150.000,-
7		Награде за најбоља приказана домаћа драмска, оперска и балетска дела изведена на сцени	200.000,-
8		Накнада техничком особљу за рад преко 10 часова дневно и стражару за чување зграде	100.000,-
9			
		Б. Материјални расходи	200.000,-
7		Канцеларијски трошкови: Канцеларијски трошкови, препис музичких нота; израда улазница; упис текста; позоришне листе;	4,850,000,-
		За пренос	I 25,093.900,-

Број		Расходи	Износ расхода за 1943. годину	
партје	позиције		Износ позиције Динара	Износ партје Динара
		Ипенето		
		програми; огласи; комплетирање библиотеке; претплата на стручне листове, часописе и "Службене новине"; набавка закона; штампање разних формулара; повез књига; поштанско- телеграфски трошкови и трошкови за пословање са поштанском штедионицом; као и штампање годишњака и накнада за његову сарадњу и редакцију и за поправку музичких текстова		25,093.900 -
8		Оправка, одржавање и чишћење зграда, инвентара; набавка апарата и машина; закуп просторија		750.000-
9		Огрев, осветљење и вода: За набавку електро-техничког материјала, огрева као и осветљење и вода		650.000 -
10		Наднице радника за израду декора, костима и одела		1 700 000
		Одржавање запреге и других превозних сретстава као и исхрана стоке		250 000 -
11		Путни и селидбени трошкови Осигурање зграда и инвентара		100 000
12		Накнада уредницима и сарадницима за уређивање,		200 000
13				
14		одређује Управа; трошкови штампања; израда фотографија, клншеа, набавка хартије, преписивање текстова за позоришни лист "Српска сцена"		400.000,-
		Свега редовни расходи		29,543.900,-
		11 Инвестициони расходи		
15		Набавка и обнова гардеробе, намештаја, реквизите, музичких инструмената и власуларског материјала, штимовање клавира .		3,650.000 -
16		Исплате ануитета по зајмовима закљученим код Државне хипотекарне банке:		
	1	За исплату III и IV ануитета закљученом по зајму од дин. 14,000.000 закљученом код Државне хипотекарне банке у Београду за обнову порушене зграде и гардеробе Народног позоришта у Београду на основу решења М.С. бр. 1709 од 3. новембра 1941 г.	1.099.400-	
	2	За исплату I и II ануитета по зајму од дин. 9,000.000 закљученом код Државне хипотекарне банке у Београду за обнову порушене зграде Народног позоришта у Београду на основу решења М.С. бр. 1396 од 2. априла 1942. године	706.700,-	1,806.100,-
		Свега инвестициони расходи		5,456.100,-
		Свега гл. I - расходи Народног позорншта у Београду		35,000.000,-

Број		Р а с х о д и	И з н о с р а с х о д а за 1943. годину		
партије	позиције		Износ позиције Д и н а р а	Износ партије Д и н а р а	
17	1	ГЛАВАII - МОРАВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ-НИШ Редовни расходи А. Лични расходи			
		Личне принадлежности:			
		Ппате - периодске повишице и положајни додаци чиновника			
		Управник V 27.000,-			
		Драматург V 27.000,-			
		Секретар VII 16.920,-			
		Рачунски контролор VII 16.920,-			
		Књиговођа VIII 13.560,-			
		2	Додаци лични и породични Чиновника лични 34.680,- породични 26.700,-		
		Награде контрактуралним и хонорарним чиновницима Уметничко и помоћно уметничко особље 50 лица 1.532.400,-	101.400,-		
Техничко особље и послуга 27 лица 628.800,- Хонорарно особље 3 лица 60.000,-	61.380,-	162.780,-			
18	1	Ванредни додаци службеника према Уредбама М.С. бр. 1017 од 26. јула 1940. године и М.С. бр. 1533 од 22. новембра 1940. (паушал)			
19	2	Привремени додатак по решењу Министарског савета М.С. бр. 2904 од 22. јула 1942. године			
		Накнаде, особене награде и други лични расходи: Накнаде диригенту, хоровођи, члановима хора. свирачима, стагистима, и стручном техничком особљу за повремено суделовање у претсгавама..		2,221.000,- 15.600,-	
20	4	Накнаде гостима: редигељима, сликарима. мучичарима и претсгављачима; накнаде предавачима за уводне конференције		1,085.200,-	
		Накнаде преводиоцима; накнаде за препис дела. улога и нота; поправкатекстова и нота	210.000,-		
21	5	Накнаде пожарницима и полицајцима за дежурство на претсгавама; накнаде плакатерима. разводницима и гардероберкама у публшш	80.000,-		
		Накнаде за вечерњи и изванредни рад управнику, Секретару, драматургу. према Правилнику о раду Обласних народних позоришта М.С. бр. 2432/42; накнада благајнику за забројавање, према тумачењу М.С. бр. 3264/42	80.000,- 40.000,-		
	6	Особене награде особљу према Правилнику о раду обласних народних позоришта			
		Осшураље особља код Окружног уреда	60.000,- 40.000,- 90.000,-	600.000,-	
		За пренос		4,084.780,-	

Број		Р а с х о д и	И з н о с	р а с х о д а
партнје	позиције		за 1943	годину
			Износ позиције Д и н а р а	Износ партнје Д и н а р а
		Пренето:		4,084.780,-
		Б. Материјални расходи		
22		Набавка канцеларског и рекламног материјала; набавка материјала за дела и улоге; набавка и откуп позоришних дела, превода, стручних часописа и књига и музичког материјала; закупнина туђег материјала, тупретплата на "Службене новине"; набавка закона; откуп режијских дела и сликарских скица; штампање плаката, улазница, књига, формулара и позоришног Годишњака; штампање службених огласа; повез дела, улога и књига; поштанске, телеграфске таксе; претплата на телефон; трошкови око пословања са Поштанском штедионицом		
23		Набавка материјала за израду гардеробе, декора, намештаја и реквизите; израда и откуп гардеробе, декора, намештаја и реквизите; набавка материјала за власуљарске радове; набавка шминке и материјала за скидање исте; израда и откуп власуљарских радова; набавка алата, апарата, машина, сијалица и другог електротехничког материјала; израда и откуп електротехничких предмета; набавка инструмената и прибора за исте; штимовање инструмената		140.220,-
24		Закуп дворана, канцеларских и других потребних просторија; оправке, одржавање и чистиње зграде и свих подручних просторија, инсталација и инвентара Осигурање зграде и инвентара Огрев, осветљење и вода; превози; водоводне и канализационе таксе		400.000
25		Путни трошкови за службена путовања; дневнице, путни, превозни и остали трошкови око претстава ван сталног седишта		100.00С
26		Набавка радног и службеног одела за техничко и помоћно особље и послугу		60.00С
27				100.00С
28				180.001
				35.00'
		Свега гл. II - расходн Моравског народног позорништа		5,100.00

Број		Р а с х о д и	И з н о с) а с х о д а за 1943 годину	
партије	позициј		Износ позиције Динара	Износ партије Динара
29	1	ГЛАВА III - ДУНАВСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ПОЖАРЕВЦУ		
		Редовни расходи А. Лични расходи		
		Личне принадлежности:		
		Плате - периодске повишице и положајни додаци чиновника		
	2	Управник V 27.000,-		
		Драматург V 27.000,-		
		Секретар VII 16.920,-		
		Рачунски контролор VII 16.920,-		
		Књиговођа VIII 13.560,-		
		Додаци лични и породични		
		Чиновника лични 26.430,-		
		породични 13.440,-	101.400,-	
		Награде контрактуралним и хонорарним службеницима		
		Уметничко особље: 52 лица 1.432.200,-		
		Техничко особље и послуга: 16 лица 400.800,-		
		Хонорарно особље: 4 лица 78.000,-	39.870,-	141.270,-
30		Ванредни додаци службеника према Уредбама М.С. бр. 1017 од 26. јула 1940. године и М.С. бр. 1533 од 22. новембра 1940. (паушал)		
	1	Привремени додатак по решењу Миинистарског савета М.С. бр. 2904 од 22. јула 1942. године		1,911.000,-
31		Накнаде, особене награде и други лични расходи:		
	2	Накнаде диригенту, хоровођи, члановима хора, свирачима, статистима, и стручном техничком особљу за повремено суделовање у претставама . . .		13.800,-
32		Накнаде гостима: редитељима, сликарима, музичарима и претстављачима; накнаде предавачима за уводне конференције		690.000,-
33	3	Накнаде преводиоцима; накнаде за препис дела, улога и нота; поправка текстова и нота	845.000,-	
	4	Накнаде пожарницима и полицајцима за дежурство на претставама; накнаде плактерима, разводницима и гардероберкама у публици	270.000,-	
	5	Накнаде за вечерњи и изванредни рад управнику, секретару и драматургу, према Правилнику о раду Обласних народних позоришта М.С. бр. 2432/42;	80.000,-	
	6	накнада благајнику за забројавање, према тумачењу М.С. бр. 3264/42	40.000,-	
	7	Особене награде особљу, према Правилнику о раду обласних народних позоришта		
		Осигурање особља код Окружног уреда	66.000,-	
			60.000,-	911.000,-
			50.000,-	
		За пренос		3,667.070,-

Број		Р а с х о д и	И з н о с р а с х о д а за 1943. годину	
партије	позиције		Износ позиције	Износ партије
			Д и н а р а	Д и н а р а
		Пренето:		3,667.070,-
34		Б. Материјални расходи Набавка канцеларијског и рекламног материјала; набавка материјала за дела и улоге; набавка и откуп позоришних дела, превода, стручних часописа и књига и музичког материјала; закупнина туђег материјала претплата на "Службене новине"; набавка закона; откуп режиских дела и сликарских скица; штампање плаката, улазница, књига, формулара и позоришног Годишњака; штампање службених огласа; повез дела, улога и књига; поштанске, телефонске и телеграфске таксе; претплата на телефон; трошкови око пословања са Поштанском штедионицом		
35		Набавка материјала за израду гардеробе, декора, намештаја и реквизите; израда и откуп гардеробе, декора, намештаја и реквизите; набавка материјала за власуљарске радове; набавка шминке и материјала за скидање исте; израда и откуп власуљарских радова; набавка алата, апарата и машина, набавка сијалница и другог електричарског материјала; израда и откуп електротехничких предмета; набавка инструмената и прибора за исте; штимовање инструмената		170.000,-
36		Закуп дворана, канцеларских и других потребних просторија; оправке, одржавање и чишћење зграде и свих позоришних просторија, инсталација и инвентара Осигурање инвентара Огрев, осветљење и вода; превози; водоводне и канализационе таксе		580.930,-
37		Путни трошкови за службена путовања; дневнице, путни, превозни и остали трошкови око представа изван сталног седишта		130.000,-
38		Набавка радног и службеног одела за техничко и помоћно особље II послугу		6.000,-
39				70.000,-
40				140.000,-
				16.000,-
		Свега гл. III - расходи Дунавског народног позоришта		4,780.000,-

Број		Р а с х о д и	И з н о с р а с х о д а за 1943. годину	
партије	позиције		Износ позиције Динара	Износ партије Динара
		РЕКАПИТУЛАЦИЈА		
		1 Редовни расходи		
		Гл. I Народно позориште - Београд		29,543.900,-
		Гл. II Моравско народно позориште - Ниш		5,100.000,-
		Гл. III Дунавско народно позориште - Пожаревац ...		4,780.000,-
		Свега редовни расходи		39,243.900.-
		Инвестициони расходи		
		Гл. I Народно позориште - Београд		5,456.100,-
		Укупно I раздео - Самосталне државне установе		44,880.000,-

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ, бр. 1 од 1. јануара 1943, Државни буџет за 1943. годину

Прилог 1/9

9. Предлог Правилника о оснивању и раду просветно-позоришних дилетанских група на територији Лесковачког округа

НАЧЕЛСТВО ЛЕСКОВАЧКОГ ОКРУГА

Бр. 10736/8 јуни 1943 год.

Лесковац

Рег. бр. отсека 435

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

- - Одељењу за високо образовање и народну културу -

- Отсеку за васпитавање народа -

Београд

У жељи да пропагандно-просветну и обавештајну активност међу становништвом на територији лесковачког Округа саобразим задатку и времену, донео сам у сагласности са окружним референтом српске Државне пропаганде Правилник о оснивању и раду дилетантских просветно позоришних група, чији је задатак просветно и

национално подизање нашег народа. Како је рад оваквих група при државним школама већ и до сада преко пропагандног референта подлегао контроли немачких власти, одлучио сам да се и оне укључе под одредбе овог Правилника. То сам учинио и са циљем да би се и ученицима дало више могућности да раде и стварају и активно и корисно учествују у животу и културном подизању нашег народа сходно интенцијама Владе народног спаса, а у духу и времена и данашњице.

Стога Вам и шаљем овај Правилник на мишљење и сагласност и надам се да ће те моје добре намере схватити и оправдати, без непотребних формалности и натезања.

Што се тиче финансиских питања која се односе на наплату државне таксе, предложио сам Српској Државној пропаганди при Претс. Мин. савета да га она код Министарства финансије уреди.

Окружни начелник,
Пуковник,
Ж. Ђурић

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

Одељење за високо образовање

и народну културу

IV Бр. 3770

15 VI 1943.

Београд

НАЧЕЛСТВУ ЛЕСКОВ АЧКОГ ОКРУГА ЛЕСКОВАЦ

У вези Вашег акта бр. 10736/43 извештавате се да Министарство просвете и вера нема ништа против тога да се на територији Вашег округа оснивају дилетантске просветно позоришне групе у државним школама у смислу Правилника који сте приложили горњем акту, ако се програм сваке поједине приредбе коју изводе ученици или која се изводи за ученике државних школа, у року предвиђеном по чл. 12 Вашег Правилника, буде достављао на оцену и одобрење и просветном референту Вашег округа.

Начелник
Одељења за високо образовање
и народну културу
Др. Р. Марковић

ПРАВИЛНИК

о оснивању и раду просветно-позоришних дилетантских група на територији Округа лесковачког

1. Окружни референт српске Државне пропаганде Претседништва Министарског савета уз сарадњу референата при среским начелствима основа-

ће у окружном и свим среским, а по могућности и осталим мањим и већим местима у Округу просветно-позоришне дилетантске групе.

2. Све основане и већ постојеће просветно-позоришне дилетантске групе потпадају од дана доношења Правилника под Отсек Државне пропаганде Претседништва Министарског савета при Начелству Округа лесковачког, а чланови тих група сматраће се органима српске Државне пропаганде.
3. Под одредбе овог Правилника потпадају све просветно-позоришне дилетантске групе при народним, средњим и стручним школама као и народним читаоницама, разним задругама и сл.
4. Једини циљ и задатак ових дилетантских просветно-позоришних група је да просветним радом и приказивањем националних позоришних комада уздижу српски народни дух, преносе српску националну мисао, српску народну ношњу и корисне српске народне обичаје.
5. У вези тачке 4 овог Правилника обавезно је да се пред приказивањем сваког позоришног комада одржи по једно краће пропагандно-просветно предавање.
6. Сваку групу водиће старешина-вођа групе кога ће именовати окружни на предлог среског референта пропаганде. Његова дужност као старешине је да се стара да се рад и делатност групе саобрази одредбама овог Правилника.
7. При избору, односно пријави чланова групе, водиће се строго рачуна о њиховој националној и политичкој исправности али и вођење сваке партијске политике, међу чланством групе се искључује.
8. Свака група носиће назив краја или наслов неког познатог историског имена у коме делује.
9. Делатност групе ограничава се на место постојања, односно оснивања, али се може проширити и на околна места а према указаној потреби и приликама и на предлог среског референта пропаганде може гостовати на територији и других срезова.
10. Старешина групе има за дужност да се члановима групе припреми што већи просветно-пропагандни материјал и позоришне комаде како би се у месту завеле сталне празничне позоришне претставе.
11. При избору позоришних комада треба водити рачуна да то буду дела познатих позоришних писаца већ признатих као истакнутих националних радника.
12. Приказивање одобрених комада мора се на 15 дана унапред пријавити преко окружног Отсека пропаганде Крајскомандатури ради одобрења, док ће текст неодобрених комада доставити на месец дана унапред истом надлештву.
13. Сви приходи дилетантских просветно-позоришних група улазе у касу окружног Отсека Државне пропаганде. Из ових прихода вршиће се набавке просветног материјала, плаћати трошкови око припрема и приказивања позоришних комада, трошкови и награде дилетаната, вршити набавка позоришних реквизита и осталих потреба. Главнина новца троши-

ће се у хумане сврхе, попомагање нових секција, огварање и издржавање народних читаонина и за награду пропагандних темата.

14. Да би се приходи правилно убирали окружни Отсек Државне пропаганде издаће своје улазнице које ће секција требовати преко среских пропагандних референата. О примљеним и продатим улазницама благајник секције ће у новчаној књизи водити контролник према приложеном формулару.

15. Приходи од сваке претставе имају се преко среског референта пропаганде доставити окружном Отсеку Државне пропаганде. Ради исплате уз акт ће приложити рачун трошкова око припреме и приказивања комада.

Месечне дотације које Отсек пропаганде буде додељивао секција ће трошити према свом нахођењу, али ће крајем сваког месеца кратким извештајем известити Отсек на шта је тај новац утрошен и о свим приходима и расходима секције ће водити новчане књиге које ће оверити и озваничити срески начелник.

16. Срески начелници ће обезбедити потребне просторије за рад просветно-позоришних дилетантских група и неће упућивати на обавезан рад изван места оне чланове који су активно запослени у раду групе.

17. Сва певачка друштва са територије овог Округа могу да се образују у овакве групе ако формирање и рад саобразе одредбама овог Правилника. Ова уредба ступа на снагу 4 јуна т.г.

4 јуна 1943 год.
Лесковац

Окружни начелник
Жив. Бурић с. р.
Пуковник

II Народно позориште у Београду

Прилог 11/1

1. Рашчишћавање рушевина и спасавање имовине после бомбардовања 1941.

Господину Претседнику општине
Београд

Част ми је известити Вас господине Претседниче, да је већи део позоришне имовине спасен у позоришту на Врачару. Оно што је остало у новој згради пренесено је у позориште на Врачару. Тај декор, гардероба, реквизита и остали материјал претставља велику вредност и чланови би могли у најкраћем времену радити свој редован посао. Али потребно је то сачувати. А сачувати се може једино тако ако нам се одобри и да три до четири пушке за чуваре те имовине које би Одбор изабрао од својих поузданих људи.

Молим Вас г. Претседниче за дејство и наређење да нам се то одобри ОД-МАХ и оружје преда Одбору који би доставио имена људи који би га примили, да би се снабдели потребним објавама да смеју носити ти оружје.

Претседник одбора

АС, НП, 2/41
16.4. 1941.

ТЕХНИЧКОМ ПЕРСОНАЛУ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Ради бржег и правилнијег обављања послова око оспособљавања позоришта на Врачару за рад,

Одређујем:

за старешине и то:

Волфа Ивана и Живковића Славка за персонал који је радио на позорници а Ивановића Славка за персонал који је био запослен по гардеробама.

Волф и Живковић одмах ће издати наређење да се исчисти зграда, склони декор на сигурно место, сав столарски материјал исто тако.

Ивановић Славко да се сва гардероба смести у зграду позоришта из просторија где је сада у случају кише да не би пропала. Сав материјал припремљен за Манду Војнићеву, који је сада у отвореним орманима одмах да се склони у једну гардеробу и држи под кључем. Из соба које су у авлију, ако нису сигурне од кише, такође да се склоне на сигурно место. Сав кројачки алат исто тако склонити на заштићено место.

Оспособити две собе за канцеларију.

Стављам у дужност горе именованима да у овом смислу издаду наређење персоналу да се овај посао што пре изврши најдаље у току данашњег дана, јер ако удари киша онда је све пропало, а службеници треба да знају да је то наш најглавнији алат за будући рад и треба га спасити, кадје већ остао у толикој количини да нам може послужити.

Претседник Одбора

АС, НП, 4/41
18. 4. 1941.

Управи Народног позоришта

На дан 6 априла 1941 године за време бомбардовања Београд, целог дана од 7.30 до 18 часова била сам у згради Народног позоришта код Споменика и обављала свој посао, т.ј. издавала, по наређењу Управе, ратне платне књижице контрактуалном особљу Народног позоришта, којима дотле исте нису биле издате.

Поред овога посла приступила сам спасавању докумената, контролника особља, платних књижица и осталог, пошто је зграда код Споменика од бомбардовања горела, и сматрам, да све ово што није изгорело заслуга је моја као и осталих лица а то су г.г. Томића Живојина, Уткова Василија, Слатина Александра, Пецирепа Мате, који су ово такође чинили.

Све ове моје наводе могу потврдити осим лица горе именованих и гца Валовић Наталија, која је вршила дужн. шефа рачуноводства.

Молим Управу, да ми изволи издати уверење о томе, које ми је потребно ради личне употребе.

8 маја 1942 г.
Београд.

Учтива,
Даринка Матић-Алексић

Ми доле потписани тврдимо чашћу и имањем да су наводи гђе Матић Даринке, истинити и да се на исте можемо заклетти.

ЈНемечек
члан орк. Радиа А.Д.
В. Утков, чл. Радио А.Д.

Наталија Ст. Валовићева
рачун. канц. референт
члан Народ. позор.

АС, НП, 2144/42
9. 5. 1942.

Прилог 11/2

2. Биографије чланова управе позоришта
(новембар 1941)

БИОГРАФИЈА ЈОВАНА ПОПОВИЋА

Јован Поповић, нови управник Народног позоришта, рођен је у Нишу, 1. октобра 1899. Нижу гимназију свршио је у Неготину, вишу у Београду. Овде је завршио и Правни факултет. Поповић се бави позориштем од својих студентских дана. На Универзитету основао је, 1919, позориште "Иво Војновић" које је доцније променило име у "Нушић". Ово студентско позориште играло је редовно и било запажено као озбиљно позориште с уметничким тежњама што се види и из његовог репертоарског плана (*Ревизор*, *Еквиноцио*, *Гопгота* Миливоја Предића, страни и наши класици). Оно је прво код нас обележило 300-годишњицу рођења великог француског комедиографа Молијера представама *Женидбе под морање* и *Критике на Школу за жене*. Најзад, из овог Позоришта проистекла је цела екипа младих људи који су своје позоришне амбиције покушали да остваре на даскама Народног позоришта, а између којих су их неки и остварили.

Поповић је такође један из ове екипе. У Народно позориште ушао је као редован члан 1921, и остао у њему пуне три године, све до 1924. Доцније, пошто је завршио правне студије, он је и даље, с времена на време, играо у Позоришту и превео за њега неколико комада. Радио је и као редитељ, и спремио више добротворних представа с младим дилетантима. У току своје глумачке каријере, Поповић је с наглаше-

ним успехом заступао фах младих љубавника, нарочито у салонској комедији. Једна од првих улога, у којој је био запажен и с којом је избио у први план нове глумачке екипе Народног позоришта био је Хљестаков у Гогољевом *Ревизору*. Напуштајући Позориште, он се доцније у овој улози и опростио с београдском публиком. Од његових важнијих улога, не убрајајући овамо целокупну салонску комедију Народног позоришта из тог времена, треба поменути Ханса у драми *Младост* Макса Халбеа, Луду у *Богојављанској иођи* Шекспира и Фадинара у *Флорентијском шеширу* Лабиша. Вреди забележити да је Поповић у току своје глумачке каријере био толико запослен да је месечно играо по двадесет и више пута.

Доцније, напустивши Позориште и посветивши се адвокатури, Поповић је пажљиво пратио даље развиће нашег позоришног живота. Из тога времена датира више његових написа, расутих по нашим дневницима, из области наше позоришне културе и наше позоришне проблематике. До 1935. Поповић је, углавном, заузет својим адвокатским пословима. Те године постављен је за шефа Одсека за филм при Председништву владе. На том положају остаје све до садашњег рата, живахно настојећи да се унапреди наш домаћи филм. У том циљу написао је више сценарија за културни филм, а и сам је узимао учешћа као глумац при снимању неких наших филмова. После рата постављен је за шефа Одсека за позоришта и приредбе при Председништву владе. Задржавајући тај положај и даље, он је 25. августа о.г. постављен за комесара Народног позоришта, с правима и дужностима управника.

БИОГРАФИЈА БОРИВОЈА ЈЕВТИЋА

Боривоје Јевтић, књижевник, редитељ, и драматург (Сарајево, 1894- 1959). Као ђак петог разреда сарајевске гимназије јавио се први пут 1910. у "Босанској вили", преводима песама у прози Волта Витмена *Влати траве*. Од тог тренутка па све до смрти по својој књижевној, културној, а понаособ позоришној активности спадао је у најизразитије и најдинамичније личности у босанско херцеговачком јавном животу. Активно учествује у револуционарном раду "Младе Босне", па је одмах после атентата Гаврила Принципа ухапшен и осуђен на три године робије. Завршетак рата, 1918. представља за њега почетак интензивног књижевног и позоришног деловања.

Упркос интензивној књижевној и публицистичкој активности, он је превасходно остао човек позоришта. Од тренутка када је 1919. постављен за уметничког руководиоца и драматурга новооснованог сарајевског Народног позоришта, он ће на тој дужности, са краћим прекидима, остати све до 1941. а затим, до краја рата, на истом послу у београдском Народног позоришту.

Активно радећи у позоришту, постепено се развија у драмског писца. Написао је четрнаест драма, од којих је девет објавио, док је пет остало у рукопису. Актовка *Полит* (1927) пати од конструкције и мистичности; у трагикомедији *Царске кохорте* (1928), експресионистички је изразио своје незадовољство разочараног националисте, револтиран насталом друштвеном и политичком ситуацијом после рата; трагикомедија *Продавница ваздуха* (1935), сценска је репортажа о капиталистичком науку. Написао је и неколико драмских хроника о историјским збивањима и личностима у Босни: *Фра Јукићево знамење* (1937), *Подвиг на Суходолу* (1939) и *Обећана земља* (1937), драмски триптихон о Гаврилу Принципу и Младој Босни. Даље следе: *Амери-*

ка по себи (1934), Зелено поље (1936), драмски нацрт једне страсти, Дечко на сну (1938), документи људских љубави у пет слика. У рукопису су остале драме: Црвени хафиз, Посмртне почасти, Седам печата, Гнев и Хлеб од пепела. Санинио је драматизацију Андрићеве приповетке *Анкина времена*, која је под називом *Анкина узбуна* приказана 1934. на сарајевској сцени.

БИОГРАФИЈА СВЕТОМИРА НАСТАСИЈЕВИЋА

Светомир Настасијевић рођен је у Горњем Милановцу 1. априла 1902. Гимназију и технички факултет - архитектонски одсек - завршио је у Београду.

Музиком је почео да се бави још од ране младости. Као млад студент у Београду живо учествује у музичком животу, нарочито као виолиниста и виолиста, и као организатор разних оркестара и камерних музичких друштава. Компонувањем се почео бавити 1926. године.

После великог броја написаних композиција похађа две године — 1931. и 1932. - музички семинар на Београдском универзитету где слуша историју музике и науку о хармонији. Нешто доцније у Београдској музичкој школи учи дириговање код Ивана Брезовшека. Једно дуже време писао је музичке и позоришне кригике.

Компонувао је оперска, симфонијска, хорска и камерна музичка дела, као и музику за филмове.

Од Настасијевићевих дела помињемо нарочито две опере: *Међулушко благо* и *Ђурађ Бранковић*. Затим симфонијска дела: *Српске игре*, *Српска свита*, *Сабор*, *У долини Мораве*, *Концерт за виолину и оркестар*, *Концерт за флауту и оркестар*. Од камерно-музичких дела најважнија су му: Два гудачка квартета, седам већих клавирских композиција и једна композиција за виолину и клавир. Од хорских композиција нарочито се истичу: *Омер и Мерима*, *Слово љубави*, *Литургија Св. Јована Златоустог*.

БИОГРАФИЈА ВЕЈШЗАРА ГОЂЕВЦА

Велизар Гођевац рођен је 13. фебруара 1898. у Београду. Реалку учио у Београду, гимназију завршио у Француској. На Берлинском универзитету студирао чисту филозофију, а истовремено студирао и клавир код Рудолфа-Марије Брајтхаупта, а теорију код Валтера Гмајндла. Доцније је ради усавршавања био на мајсторској класи Карла Лајмера у ХанOVERу, учитеља славног Валтера Гизекинга. Као соло-пијаниста или пратилац концертирао је у Немачкој, Француској, Холандији и Енглеској. У Београду је имао три концерта.

Балетску уметност студирао је код Александре Николајеве и Екатерине Девиљер у Берлину и Вјачеслава Свободу у Паризу. Почетком 1926. ступио је у чувену трупу руског балета Сергеја Павловича Дјагиљева као корепетитор, и са том трупом обишао велики број позорница Европе (Миланска Скала, Париска Опера, Опера у Монте Карлу). После смрти Дјагиљева радио је у трупама Нижинске, Мјасина, де-Базила, Воицеховског (као диригент).

А. Радовановић — Ј. Стевановић,

Реконструкција Годтињака Српског народног позоритишу Београду за сезону 1941/42, Театрон 108/1999.

3. Спискови чланова позоришта

Списак

Чланова Народног позоришта у Београду који је управник Момир Вељковић послао Немачкој месној команди у Београду 26. априла 1941.

1. Вељковић Момир, управник	30. Петровић Страхиња
2. Милачић др Душан, директор драме	31. Цветковић Александар
3. Ерл Рудолф, директор опере	32. Новаковић Фран
4. Станојевић Миодраг, рачуновођа	33. ГеџЈован
5. Остојић Драгомир, шеф администрације	34. Богатинчевић Павле
6. Плаовић Радомир, технички директор	35. Петровић Живојин
7. Пихлер Милан, редитељ и преводац	36. Живановић Миливоје
8. Братуљевић Божидар, благајник	37. Јовановић Никола
9. Николић Јован, секретар	38. Душановић Милорад
10. Јовановић Слободан, секретар драме	39. Васић Михајло
11. Жедрински Владимир, сценограф	40. Јовановић Љубиша
12. Ризнић Драгутин, секретар опере	41. ХетСрболуб
13. Валовић Наталија, службеница	42. Глигоријевић Братолуб
14. Матић Даринка, службеница	43. Антоновић Власта
15. Боглић Анте, службеник	44. Бошковић Велимир
16. Ивановић Славко, службеник	45. Поповић Милан
17. Неђић Боривоје, књижевни референт	46. Јовановић Лазар
18. Павлов Поликарп, редитељ	47. Милисављевић Мирко
19. Димчић Љубица, службеница	48. Ранисављевић Радивоје
20. Љвовић-Ракитин Јуриј, редитељ	49. Силајцић Јован
21. Надворник Емил, редитељ	50. Раденковић Душан
22. Драгутиновић Владета, редитељ	51. Павлов-Греч Вера
23. Стојановић Милан, редитељ	52. Јовановић Ирена
24. Грковић Миодраг, службеник	53. ПрегарацИда
25. Милошевић Матеја, редитељ	54. Златковић Зорка
	55. Павловић Марица
	56. Стокић Живана
	57. Милошевић Даринка
	58. Арсеновић Теодора
	59. Микулић Невенка
	60. Микулић Евка
	61. Таборска Марија
	62. Паранос Ана
	63. Ризнић Надежда
	64. Луковић Роксанда
	65. Текић Ружица
	66. Душановић Загорка
	67. Вујић Јелка

Чланови драме

26. Милутиновић Добрица
27. Николић Божидар
28. Антонијевић Јован
29. Златковић Александар

68. Стширидоновић Олга
69. Бошњаковић Милева
70. Хадић Милии
71. Секулић Љубии
72. Милбахер Едита
73. Бобић Љубинка
74. Урбанова Невенка
75. Цветаиовић Катарина
76. Дворниковић Јованка
77. Петровић Лепосава
78. Анастасијевић Зорка

Члаови Опере и Балетис

79. Брезовшек Иван
80. Полич Мирко
81. Бајшански Милан
82. Руч Александар
83. Василъев Никола
84. СалвароАнте
85. Жуковски Анатолије
86. Поморишац Бранко
87. Конради Димитрије
88. Цакони-Слатин Олга
89. ЗиковаЗденка
90. Мезетова Анита
91. Попова Лиза
92. Бугариновић Меланија
93. Јовановић Катица
94. Константинова Бојка
95. РадићДивна
96. ПаићГрлица
97. Колацио-Илић Вукица
98. Стајић-Стојановић Надежда
99. Бојовић Бранислава
100. Стојаковић Дара
101. ТерзинМира
102. Поповић Владета
103. ТомићЖивојин
104. Мапбашки Слободан
105. Ивић Крста
106. Петровић Драгутин
107. ЦвејићНикола
108. Холотков Павле
109. Обрадовић Петар
110. Митровић Божидар
111. Маријашец Евгеније
112. Пивнички Бранко
113. Дијевски Кирил
114. Туцаковић Александар
115. ЦрејићЖарко
116. Трифуновић Александар
117. Ершевска Сузана
118. АндерсСофија
119. Тургењева Олга
120. Семенова-Троицкаја Олга
121. Мазикин Татјана
122. Колпикова Јелена
123. Голубова Наталија
124. Мистергази Нина
125. Величковић Тереза
126. ГемелЗинаида
127. Прудникова Александра
128. Цефер Славенка
129. Тот Аница
130. БурзаЛина
131. Николић Јелена
132. Калицка Јулијана
133. ГетеОлга
134. Јаблочков Михајло
135. Трембовелски Александар
136. ГржетићФрања
137. Лебедев Виталис
138. Семењенко Никола
139. Студенцов Игор
140. Лазаревић Стеван
141. ЉагинСергије
142. Јанковић Душан
143. Миловановић Драгољуб
144. Димитријевић Драгољуб
145. Величковић Благоје
146. РотЋорђе
147. МишићПетар
148. Мужевић Златко
149. Гајић Светозар
150. Слатин Александар
151. ТотАнтон
152. КоњовићНада
153. Колпиков Фјодор
154. Утков Василије
155. НемечекЈосип
156. ПешекЈосип

57. Петшел Јован
58. Унгар Фердинанд
59. Мокрањан Јован
60. Красингер Јосип
61. Владив Милан
62. Елишер Хајнрих
63. Доријан Димитрије
64. Малек Стеван
65. Хоуф Антон
66. Немечек Лудвик
67. Вестермајер Рихард
68. Воцасек Јосип
69. Тополски Златко
70. Вајланд Јован
71. Подрумац Недељко
72. Јукић Миленко
73. Ивковић Љубомир
74. Келер Вацлав
75. Годоровић Илија
76. Срејовић Јаков
77. Огњановић Љубомир
78. Лаковић Павле
79. Бошковић Наталија
80. Пољакова Јелена
81. Васиљева Јања
82. Аранђеловић Нада
83. Николић-Прелић Аница
84. Олењина Марина
85. Живановић Даница
86. Стефановић Радмила
87. Колесникова Јелисавета
88. Јовановић Смиља
89. Торбица Смиља
90. Максимова Тамара
91. Шуминска Марина
92. Јанош Јованка
93. Кушарова Ирена
94. Корбе Јелена
95. Верещачина Евгенија
96. Воробј ева-Васиљева Евгенија
97. Миклашевска Лудмила
98. Иваншченко Лидија
99. Ристић Милош
200. Крстић Радивоје
201. Гребеншчиков Олег
202. Тарновски Никола

203. Барши Идре
204. Мирниј Антон
205. Рајевски Ђорђе
206. Парлић Димитрије
207. Росијски Владимир
208. Доброхотов Александар
209. Лебедев Владимир
210. Акимфијева Татјана
211. Коржењевска-Пуљо Јасмина
212. Машек Олга
213. Илић Димитрије
214. Хабуш Наталија
215. Герден Ружица
216. Машеров Никола
217. Барањиков Андрија
218. Колацио Александар
219. Јовановић Милорад
220. Мичић Маргита
221. Петровић Пегар
222. Рашић Мирко
223. Живковић Милан
224. Игњатовић Милорад
225. Винштајн Доминик
226. Пинктек Петар
227. Пециреп Мата
228. Лишчак Катица
229. Сутловић Силвио
230. Маринковић Александар
231. Липша Станко
232. Коморчец Фрања
233. Ђунђенац Злата
234. Нури-Хацић Бахрија
235. Маринковић Марко
236. Раденковић Добривоје
237. Вељковић Јелена
238. Писа Рудолф

Техничко особље

1. Јуан Војг
2. Славко Живковић
3. Тодор Даскаловић
4. Евица Виг
5. Момчило Томовић
6. Иван Главашки
7. Десанка Гајић

8. Видосава Видовић
9. Драгољуб Миловановић
10. Јован Драшковић
11. Јелена Јовановић
12. Лепосава Шикорски
13. Марија Матић
14. Борка Шубарановић
15. Милица Мићић
16. Зорка Стојановић
17. Љубомир Србљанин
18. Милорад Бранковић
19. Стеван Гишер
20. Милован Максимовић
21. Никола Младеновић
22. Стеван Мушкиња
23. Здравко Боторић
24. Никола Пандуровић
25. Тодор Могић
26. Андрија Лучић
27. Мишвоје Грбић
28. Лепосава Тасић
29. Стана Ђорђевић
30. Душанка Остојић
31. Ружа Игњатовић
32. Јелена Вукићевић
33. Мила Поповић
34. Љубомир Пршић
35. Захир Хајровић
36. Драгиша Радосављевић
37. Катарина Рељић
38. Станислав Велковић
39. Никола Анросов
40. Славко Срећковић
41. Драгиња Милошевић
42. Живадин Милановић
43. Паулина Агановић
44. Илија Ипић
45. Лепосава Јовановић
46. Мара Петровић
47. Петауер Јосип
48. Милан Цинцаревић
49. Михајло Дуњић
50. Иванка Вербајншек
51. Богдан Тодоровић
52. Драго Милорадовић
53. Милева Деспотовић
54. Марија Свобода
55. Милутин Бранковић
56. Сава Спајић
57. Александар Банко
58. Милорад Станковић
59. Драгољуб Живановић
60. Спира Суботић
61. Анка Крстић
62. Милица Андрејевић
63. Симка Обрадовић
64. Коста Живковић
65. Драгољуб Бркић
66. Евгеније Дукшински
67. Јован Бијелић
68. Пандора Тодоровић
69. Живан Тодоровић
70. Спира Ђурић
71. Јелисавета Радосављевић
72. Станислав Милошевић
73. Миливоје Чепић
74. Миладин Радовановић
75. Божидар Мандић
76. Ананије Вербицки
77. Милан Старчић
78. Јелисавета Секулић
79. Милорад Јанковић
80. Сава Мигковић
81. Рада Кошничаревић
82. Сава Стефановић
83. Петар Велковић
84. Вукосав Боберић
85. Катарина Луковић
86. Љубомир Ђорђевић
87. Марија Гашић
88. Владимир Загородњук
89. Крунослав Петковић
90. Драгољуб Живановић
91. Миомир Денић
92. Јездимир Матић
93. Загорка Јовановић
94. Мишца Димитријевић
95. Апександар Шикорски
96. Јан Крижек
97. Милица Златић
98. Сава Кошничаревић
99. Божидар Милићевић
100. Иван Маренић
101. Аца Милићевић

Народно позориште у Београду
Бр. 4209/42
17-1У-1943 год.

Списак

Целокупног особља Народног позоришта у Београду, сачињен по н
Претседништва Министарског савета бр. 2183 од 28-УШ-1942 године.

1. Поповић С. Јован управник Ш/2
2. Остојић И. Драгомир, врш. дуж. шефа админ. У1/3
3. Цревар М. Милан, врш. дуж. економа приправник IX
4. Ивановић Славко, приправник X пол. групе
5. Станојевић Г. Миодраг, шеф рачуновод. 1У/2/1
6. Валовић Наталија, рачун. контролор УН/2
7. Братуљевић Ч. Божидар, благајник VII
8. Вујачић В. Душан, помоћни књиговођа IX
9. Грковић Љ. Миодраг, приправник IX
10. Живојиновић М. Велимир, вр. дуж. редитеља ЈУ/1/1
11. Петровић Страхиња, редитељ У/1
12. Златковић М. Александар, редитељ У/1
13. Николић Божидар, редитељ V/1
14. Маринковић Марко, редитељ У/1
15. Драгутиновић Владета, редитељ V
16. Стојановић Милан, редитељ V
17. Антонијевић Јован, редитељ У/1
18. Таборска- Павелић Марија, редитељ V
19. Стокић Живана, редитељ V
20. Арсеновић М. Теодора, редитељ V
21. Врбанић-Шијачки Анка, члан драме V
22. Јовановић Војислав, члан драме У1/1
23. Дворниковић Јованка, члан драме VI
24. Душановић Милорад, члан драме VI/ 1
25. Луковић К. Роксанда, члан драме У1/3
26. Златковић А. Зорка, члан драме VI
27. Недељковић Десанка, члан драме VI
28. Милошевић Даринка, члан драме VII
29. Ризнић Д. Надежда, члан драме VII
30. Бошњаковић Милева, члан драме VII
31. Ракићин Л. Јурије, редитељ VII
32. Васић М. Михаило, члан драме VII
33. Петровић Живојин, сценограф VII
34. Јевтић Боровоје, врш. дуж. Директора драме VII
35. Павловић Марија, члан драме VII
36. Петровић Лепосава, члан драме VIII
37. Јовановић Слободан, сценограф VIII
38. Душановић М. Загорка, члан драме IX

39. Петровић С. Петар, члан драме, приправ. X
40. Петровић Драгутин, члан опере и редитељ V
41. Трифуновић Александар, редигељ и члан опере V
42. Митровић Божидар, редитељ и члан опере, V
43. Јовановић Евгенија, члан опере VI
44. Гавела Злата, члан опере VI
45. Стојановић М. Надежда, члан опере VI
46. Холотков Павле, члан опере VI
47. Каракаш Јелисавета, члан опере VI
48. Бурза Р. Јелена, члан хора VII/!
49. Мазикин Татјана, члан хора IX/2
50. Николић М. Драгољуб, члан хора IX
51. Келер Х. Вацлав, члан оркестра УV/2
52. Немечек Лудвик, члан оркестра УП/2
53. Ризнић Драгутин, члан оркестра VII
54. Петшел Ф. Јован, члан оркестра VIII
55. Бијелић И. Јован, сликар VIII
56. Мандић М. Божидар, електричар IX/1
57. Јовановић Милица, сликар IX/1
58. Грбић Миливоје, електричар IX
59. Даскаловић Тодор, кројач X/1
60. Деспотовић Милева, кројач, званичник I
61. Јанковић Ж. Душан, члан хора, званич. I
62. Величковић Благоје, члан хора, званич. H/1
63. Кошаничаревић Радослав, декоратер званич. II
64. Станковић Милорад, столар, званич. II
65. Симић Ђ. Милан, монтер, званич. II
66. Милошевић Ђ. Миловоје, власуљар званич. III/2
67. Боторић Здравко, декоратер званич. II
68. Пршић ЈБубомир, домаћин-столар, званич. III
69. Радовановић Миладин, декоратер, служит. I
70. Милићевић Божидар, реквизитер, служителъ I
71. Бранковић Милутин, служителъ I
72. Ћорђевић Љубомир, служителъ I
73. Симић Лука, декоратер-служителъ I
74. Вељковић Станислав, служителъ I
75. Лучић Андреја, гардеробар, служителъ I
76. Максимовић Милован, служителъ II/3
77. Милосављевић Стеван, служителъ II/1
78. Јанковић Милорад, служителъ II
79. Новаковић Фран, контрактуални члан драме
80. Живановић Миливоје, контрактуални члан драме
81. Гец Јован, контрактуални члан драме
82. Ипић П. Сима, контрактуални члан драме
83. Дрнић Божидар, контрактуални члан драме
84. Урбанова-Јовановић Невенка, контрактуални члан драме

85. Колашинац Станко, контрактуални члан драме
86. Николић Јован, контрактуални члан драме
87. Поповић Миливоје, контрактуални члан драме
88. Микулић Евка, контрактуални члан драме
89. Ђурић Д. Реља, контрактуални члан драме
90. Јевтић Б. Мира, контрактуални члан драме
91. Бајшански А. Милан, контрактуални члан драме
92. Јовановић Б. Никола, контрактуални члан драме
93. Јовановић Д. Бранко, контрактуални члан драме
94. Апостоловић Капитолина, контрактуални члан драме
95. Прегарц Р. Ида, контрактуални члан драме
96. Јовановић Б. Ирена, контрактуални члан драме
97. Оробовић Јован, члан драме - контрактуални
98. Микулић Н. Невенка, члан драме - контрактуални
99. Јанићијевић Д. Сима, члан драме - контрактуални
100. Нешић Б. Софија, члан драме-контрактуални
101. Стојковић Александар, члан драме -контрактуални
102. Вујић М. Јелка, члан драме-контрактуални
103. Силајџић Јован, члан драме-контрактуални
104. Спиридоновић Р. Олга, члан драме-контрактуални
105. Поповић М. Милан, члан драме -контрактуални
106. Милисављевић Б. Мирко, члан драме -контрактуални
107. Текић Н. Ружица, члан драме-контрактуални
108. Раденковић М. Добривоје, члан драме -контрактуални
109. Милбахер Едига, члан драме-контрактуални
110. Поповић Р. Мира, члан драме-контрактуални
111. Величковић Димитрије, члан драме -контрактуални
112. Бошковић К. Велимир, члан драме -контрактуални
113. Секулић Д. Љубица, члан драме -контрактуални
114. Живковић К. Милан, члан драме -контрактуални
115. Игњатовић С. Милорад, члан драме -контрактуални
116. Глигоријевић Братољуб, члан драме-контрактуални
117. Јовановић Д. Лазар, члан драме -контрактуални
118. Ранисављевић С. Радивоје, члан драме -контрактуални
119. Шпадијер С. Крста, члан драме -контрактуални
120. Анастасијевић Зорка, члан драме -контрактуални
121. Бајић Вукосава, члан драме-контрактуални
122. Милосављевић Матилда, члан драме -контрактуални
123. Гошић Н. Гордана, члан драме -контрактуални
124. Љубојевић Т. Јелена, члан драме -контрактуални
125. Брадоњић Будимир, члан драме -контрактуални
126. Јанићијевић Љ. Љубица, члан драме -контрактуални
127. Милошевић С. Живка, члан драме -контрактуални
128. Настасијевић Светомир, врш. дуж. директора Опере
129. Поповић Т. Владета, члан опере -контрактуални
130. Цвејић В. Никола, члан опере-контрактуални

131. Хаџић Нури Бахрија, члан опере -контрактуални
132. Цвејић Б. Жарко, члан опере - контрактуални
133. Мезетова Анита, члан опере -контрактуални
134. Јанковић Станоје, члан опере -контрактуални
135. Малбашки Слободан, члан опере -контрактуални
136. Стефановић Јован, члан опере -контрактуални
137. Пивнички Бранко, члан опере -контрактуални
138. Стојаковић Даринка, члан опере -контрактуални
139. Ољдекоп Н. Олга, члан опере -контрактуални
140. Паић Грлица, члан опере -контрактуални
141. Радић Дивна, члан опере -контрактуални
142. Ћорђевић Бранислава, члан опере -контрактуални
143. Глигоријевић С. Јован, члан опере -контрактуални
144. Братуш Д. Ћирил, члан опере -контрактуални
145. Маринковић Александар, члан опере -контрактуални
146. Дијевски Н. Кирил, члан опере -контрактуални
147. Обрадовић Петар, члан опере -контрактуални
148. Руч Ђ. Александар, члан опере -контрактуални
149. Жупанић Даворин, члан опере -контрактуални
150. Васиљев Никола, члан опере -контрактуални
151. Поморишац Бранко, члан опере -контрактуални
152. Симоновић Миомир, члан опере -контрактуални
153. Богићевић Вера, члан опере -контрактуални
154. Барањиков Андреја, члан опере -контрактуални
155. Рашић Мирко, члан опере -контрактуални
156. Салваро Анте, члан опере -контрактуални
157. Пешек Јосиф, члан опере -контрактуални
158. Вестермајер Рихард, члан опере - контрактуални
159. Елишер А. Хајнрих, члан опере -контрактуални
160. Станишић М. Љубомир, члан опере -контрактуални
161. Ершевска Сузана, члан хора -контрактуални
162. Калички Јулијана, члан хора -контрактуални
163. Тургејева Олга, члан хора -контрактуални
164. Недељковић Меланија, члан хора -контрактуални
165. Тот Ј. Аница, члан хора -контрактуални
166. Јовановић Будимка, члан хора -контрактуални
167. Маринковић М. Даринка, члан хора -контрактуални
168. Андерс В. Софија, члан хора -контрактуални
169. Величковић Б. Тереза, члан хора -контрактуални
170. Бенчић Олга, члан хора -контрактуални
171. Јовановић Босиљка, члан хора -контрактуални
172. Колпиков Јелена, члан хора -контрактуални
173. Гемел Зенаида, члан хора -контрактуални
174. Прудникова Александра, члан хора -контрактуални
175. Мићић Маргита, члан хора -контрактуални
176. Лишак Катица, члан хора -контрактуални

177. Цефер М. Славенка, члан хора -контрактуални
178. Љагин А. Сергије, члан хора -контрактуални
179. Молкуц Н. Петар, члан хора -контрактуални
180. Димитријевић Љ. Драгољуб, члан хора -контрактуални
181. Јелесин М. Станко, члан хора -контрактуални
182. Милошевић К. Бранислава, члан хора - контрактуални
183. Воркапић Ћ. Богдан, члан хора -контрактуални
184. Јовановић Лазар, члан хора —контрактуални
185. Страјнић Слободан, члан хора-контрактуални
186. Семенова Олга, члан хора -контрактуални
187. Миловановић Т. Драгољуб, члан хора -контрактуални
188. Семененко А. Никола, члан хора -контрактуални
189. Мишић П. Петар, члан хора -контрактуални
190. Марчетић Ћ. Димитрије, члан хора -контрактуални
191. Ивановић Иван, члан хора -контрактуални
192. Трембовевски Александар, члан хора -контрактуални
193. Анастасијевић Анастас, члан хора -контрактуални
194. Лазаревић Стеван, члан хора -контрактуални
195. Јаблочков Т. Михаило, члан хора - контрактуални
196. Ивановић В. Миливоје, члан хора -контрактуални
197. Шуваковић Костадин, члан хора -контрактуални
198. Мирославски Андреја, члан хора -контрактуални
199. Добресков Радисав, члан хора -контрактуални
200. Бошкович Наталија, члан балета -контрактуални
201. Аранђеловић Надежда, члан балета -контрактуални
202. Ристић Милош, члан балета-контрактуални
203. Доброхотов Александар, члан балета -контрактуални
204. Николић Аница, члан балета -контрактуални
205. Денић Даница, члан балета -контрактуални
206. Јаковљевић Олга, члан балета-контрактуални
207. Колесникова Јелисавета, члан балета -контрактуални
208. Корбе Јелена, члан балета -контрактуални
209. Максимова Б. Тамара, члан балета -контрактуални
210. Стефановић Радмила, члан балета -контрактуални
211. Костић Вера, члан балета -контрактуални
212. Јанош Јованка, члан балета -контрактуални
213. Торбица Смиља, члан балета -контрактуални
214. Вукшић Смиља, члан балета -контрактуални
215. Акинфијева Татјана, члан балета-контрактуални
216. Иваншенко Лидија, члан балета-контрактуални
217. Пуљо Јасмина, члан балета-контрактуални
218. Крстић Радивоје, члан балета-контрактуални
219. Ержен Славко, члан балета-контрактуални
220. Тарновски Г. Никола, члан балета-контрактуални
221. Росијски Владимир, члан балета-контрактуални
222. Антић Ратомир, члан балета-контрактуални

223. Дрндаревић Ратко, члан балета-контрактуални
224. Руњанин Ђ. Вукашин, члан балета-контрактуални
225. Мирни Антон, члан балета-контрактуални
226. Гребеншчиков Олег, члан балета-контрактуални
227. Воробјева Евгенија, члан балета-контрактуални
228. Нидербахер Рут, члан балета-контрактуални
229. Кирсанова Нина, члан балета-контрактуални

КОНТРАКТУАЛНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ

230. Денић А. Миомир, сценограф
231. Вербицки А. Ананије, сликар
232. Михајловић Живорад, вајар
233. Почуча Мирка, сликар
234. Ристић Душан, сликар
235. Рајић Д. Никола, сликар
236. Маренић Владимир, сликар
237. Шевић Душан, за техничке послове
238. Мирић М. Слободан, за техничке послове
239. Валовић Стевка, за израду улазница
240. Живковић Славко, бинен мајстор
241. Миловановић Драгољуб, магационер
242. Милићевић Љ. Александар, разносач улога
243. Тодоровић Р. Бранислав, оружар
244. Срећковић М. Славко, молер
245. Хајровић М. Заир, кочијаш
246. Стојићевић Душан, помоћник ложача
247. Милетић Милосав, бравар
248. Милошевић Никола, монтер
249. Старчић Милан, електричар
250. Андрасов Никола, електричар
251. Сиљановић Бранко, електричар
252. Иваковић Радмила, гардеробарка
253. Вељковић Петар, електричар
254. Јовановић Александар, електричар (за Немачку)
255. Вујић Д. Љубомир, електричар
256. Капор Дејан, електричар
257. Станојловић Љубиша, електричар
258. Арнаутовић В. Иван, електричар
259. Мушкиња Стеван, декоратер
260. Пандуровић Никола, декоратер
261. Шарић О. Милан, декоратер
262. Суботић С. Спира, декоратер
263. Банко М. Александар, декоратер
264. Милорадовић Драго, декоратер
265. Ђурић П. Спира, декоратер
266. Србљанин Љубомир, декоратер

267. Живановић Драгољуб, декоратер
268. Могих П. Тодор, декоратер
269. Радосављевић Драгиша, декоратер
270. Филиповић Стојан, декоратер
271. Вуковић Марко, декоратер
272. Даскаловић Милорад, декоратер
273. Динић Љубомир, декоратер
274. Митковић Сава, декоратер
275. Јовановић Божидар, декоратер
276. Главашки Иван, реквизицер
277. Докић Живојин, реквизицер
278. Петковић Крунислав, реквизицер
279. Цинцаревић Милан, реквизицер
280. Адић Душан, реквизицер
281. Милошевић Станислав, гардеробер
282. Маренић Иван, гардеробер
283. Бабин Миливоје, гардеробер
284. Тошић Јосиф, гардеробер
285. Вукићевић Јелена, магационер
286. Шубарановић Борка, магационер
287. Ристовић Наталија, магационер
288. Јовановић Јелена, облачиља
289. Гајић Д. Десанка, облачиља
290. Видовић Видосава, облачиља
291. Марковић Милена, облачиља
292. Андрејевић Милица, облачиља
293. Стојановић Зорка, облачиља
294. Милошевић Драгиња, гардероберка у публици
295. Матић Марија, гардероберка у публици
296. Тодоровић Пандора, гардероберка у публици
297. Релић Катарина, гардероберка у публици
298. Луковић Катарина, гардероберка у публици
299. Јовановић Загорка, гардероберка у публици
300. Ђорђевић Стана, гардероберка у публици
301. Крстић И. Анка, гардероберка у публици
302. Агановић Паулина, гардероберка у публици
303. Поповић Љ. Мила, гардероберка у публици
304. Габаревић Перса, гардероберка у публици
305. Петровић К. Марија, гардероберка у публици
306. Остојић В. Душанка, гардероберка у публици
307. Поповић А. Томанија, чистачица у публици
308. Златић И. Милица, чистачица у публици
309. Бирташевић Марија, чистачица у публици
310. Обрадовић Симка, чистачица у публици
311. Радосављевић М. Јелисавета, чистачица у публици
312. Остојић Д. Иванка, чистачица у публици

313. Димитријевић Милица, чистачица у публици
314. Боберић Вукосава, чистачица у публици
315. Михајловић Бранка, чистачица у публици
316. Убовић М. Јованка, чистачица у публици
317. Јурејевчић Јожефа, чистачица у публици
318. Костић Љубица, чистачица у публици
319. Лацковић Лепосава, чистачица у публици
320. Гинтер С. Стеван, власуљар
321. Милошевић Наталија, власуљар
322. Кошничаревић Сава, власуљар
323. Драшковић Б. Јовица, кројач
324. Илић А. Илија, кројач
325. Челенковић Ђорђе, кројач
326. Ђорђевић Љубомир, кројач
327. Најдановић М. Леон, кројач
328. Слобода А. Марија, кројачица
329. Поповић Ј. Јелена, кројачица
330. Ковач Л. Ида, кројачица
331. Ђорђевић Н. Љубица, кројачица
332. Мићић Ђ. Милица, кројачица
333. Цветковић Даница, кројачица
334. Поломац Ковинка, гардеробарка
335. Кузмановић Милош, столар
336. Бајић Ј. Марко, столар
337. Живановић С. Драгомир, столар
338. Димитријевић П. Драгутин, столар
339. Јеврић Н. Јордан, столар
340. Младеновић Никола, телефониста
341. Бошковић Милутин, телефониста
342. Крајиновић Бранислава, телефониста
343. Кирић Живко, служитељ
344. Живковић Р. Крста, служитељ
345. Голоб А. Станко, служитељ
346. Бранковић М. Милорад, служигељ
347. Радотић Р. Драгољуб, служитељ
348. Живадиновић Ј. Светислав, служитељ
349. Вранеш М. Данило, служитељ
350. Мартиновић И. Бранко, служитељ

ЧЛАНОВИ У ЗАРОБЉЕНИШТВУ

351. Богић А. Витомир, радитељ V полож. гр.
352. Милошевић Матеја, члан драме VI
353. Вранић Милоје, служитељ II
354. Дачић Апекса, служитељ II
355. Јовановић Бранко, чинов. припр. VIII
356. Никачевић Светолик, члан драме-контрактурални

- 357. Јовановић Милорад, члан опере-контрактуални
- 358. Лакетић Сима, члан балета-контрактуални
- 359. Стојановић Чедомир, реквизитер-контрактуални
- 360. Обрадовић Божидар, вајар-контрактуални
- 361. Плавшић Василије, сликар-контрактуални
- 362. Беложански Станислав, сликар, чиновник VII пол. гр.

ДРАМСКИ И ОПЕРСКИ

ПОМОЋНИ ХОР

- 363. Манојловић Сима
- 364. Пајић Мане
- 365. Јокић Јованка
- 366. Кнежевић Душан
- 367. Аврамовић Мирослав
- 368. Јуришић Милица
- 369. Ивановић Живорад
- 370. Мартиновић Љубомир
- 371. Месарош Марија
- 372. Цветковић Вера
- 373. Никачевић Душан
- 374. Николић Јелица
- 375. Митровић Миодраг
- 376. Тепавац Марија
- 377. Константиновић Љубивоје
- 378. Вучковић Косана
- 379. Поповић Јулијана
- 380. Марковић Надежда
- 381. Тич Вилма
- 382. Допуђа Јелена
- 383. Николић Вукосава
- 384. Ђорђевић Мирослава
- 385. Мијатовић Надежда
- 386. Миљковић Коста
- 387. Сабљић Љубиша
- 388. Кнежевић Витомир
- 389. Поповић Владимир
- 390. Труц Божидар
- 391. Маринковић Марија
- 392. Крнетић Петар
- 393. Годоровић Ружица
- 394. Милошевић Гордана
- 395. Родић Момчило
- 396. Беговић Сима
- 397. Касапић Надежда

СТАТИСТИ БАЛЕТА

- 398. Миливојевић Милица
- 399. Драгутиновић Иванка
- 400. Обрадовић Катарина
- 401. Милошевић Радомир
- 402. Момчиловић Милан
- 403. Црњански Стефанија
- 404. Илић Димитрије

СТАТИСТИ ДРАМЕ И ОПЕРЕ

- 405. Стојановић Милан
- 406. Стефановић Миодраг
- 407. Ђорђевић Милан
- 408. Лазовић Витомир
- 409. Перић Властимир
- 410. Ћирић Димитрије
- 411. Црвар Драган
- 412. Кандић Коста
- 413. Лукић Светолик
- 414. Стојановић Петар
- 415. Остојић Ђорђе
- 416. Павловић Жарко
- 417. Илић Ж. Димитрије
- 418. Ћујић Слободан
- 419. Тасовац Предраг
- 420. Павловић Драгољуб
- 421. Савић Борислав
- 422. Матић Миодраг
- 423. Јачевић Радомир
- 424. Учек Јован
- 425. Станојевић Славко
- 426. Поповић Велизар
- 427. Пејић Мирослава
- 428. Матић Драгослава
- 429. Петковић Даница
- 430. Маклур Елеонора
- 431. Вуксановић Загорка
- 432. Павићевић Наталија

433. Котуровић Љубиша
434. Луковић Милоје
435. Васић Живорад
436. Поповић Анка
437. Динуловић Светислав

438. Живковић Миомир
КОНТРАКТУАЛНА ЧЛАНИЦА
ДРАМЕ
439. Угарковић Дела-Јаве Драгица

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

1 - разврстаних чланова	.. 80
2. - Контрактуалних: драма, опера и балет	151
3. - Контрактуално техничко особље	..121
4. - Чланови у заробљеништву	.. 12
5. - Помоћни драмски и оперски хор	..35
6. - Статисти балета 7
7 - Статисти драме и опере	.. 34
СВЕГА	440

Част ми је доставити списак целокупног особља Народног позоришта у Београду на лицу места на дан 17 априла 1943 године.

Уједно ми је част извести да горње бројно стање није дефинитивно, пошто један изванредан број чланова Дrame и Оперe није још потписао уговоре за ову сезону. Исто тако у међувремену од 1 јануара до данас један изванредан број чланова напустио је дужност и Управа ће бити принуђена да на њихова места постави нова лица.

Исто тако част ми је извести да је по парт. 2 буџета расхода Народног позоришта за 1943 годину, предвиђено 418 лица а из горње рекапитулације под бр. 2 и 3 види се да је свега ангажовано 273 лица која се плаћају из те партије. Дакле, остаје слободних још 146 места.

Молим да се ово има у виду.

Управник Народног позоришта,
Јован Поповић

АС, НП, 4209/42
17.4.1943.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

Одељењу за науку, уметност и културу

У вези текефонског захтева, Управи Народног позоришта у Београду част је доставити у прилогу под. /4 списка целокупног особља Народног позоришта с молбом на даљу надлежност. -

С. Ф. С. Н.

Управник
Народног позоришта
Милан Предић

С П И С А К
разврстаног особља Народног позоришта

р.бр.	Презиме и име	звање	група	Примедба
1.	Предић Милан	управник	III-1	
2.	Божановић Љубо	гл. секретар	V	
3.	Остојић Драгомир	в. д. шефа администр.	У1-3	
4.	Ивановић Славко	чиновник	X	
5.	Димчић Љубица	гл. архивар	VII-1	
6.	Амар Исак	секр. драме	VIII пр.	
7.	Станојевић Миодраг	шеф. рачунов.	1У/2-1	
8.	Валовић Наталија	рач. контр.	У11-2	
9.	Братуљевић Божидар	рач. контр.	VII	
10.	Вујачић Душан	пом. књигов.	IX	
11.	Грковић Миодраг	рач. припр.	IX	
12.	Глигорић Велибор	дир. драме	IV-1	
13.	Гошић Драгољуб	редитељ		
14.	Петровић Страхинја	редитељ		
15.	Злагковић Александар	редитељ		
16.	Николић Божидар	редитељ	У-1	
17.	Маринковић Марко	редитељ		
18.	Антонијевић Јован	редитељ	У-1	
19.	Драгутиновић Владета	редитељ	V	
20.	Милутиновић Добривоје	редитељ	V	
21.	Таборска-Павелић Марија	редитељ	V	
22.	Арсеновић Теодора	редитељ	V	
23.	Врбанић-Шијачки Анка	редитељ	V	
24.	Јовановић Војислав	члан драме	VI-1	
25.	Душановић Милорад	члан драме	VI-1	
26.	Милошевић Матеја	члан драме	VI	
27.	Златковић Зорка	члан драме	VI	
28.	Милошевић Даринка	члан драме	VII	
29.	Ризнић Надежда	члан драме	VII	
30.	Бошњаковић Милева	члан драме	VII	
31.	Ракитин Јуриј	члан драме	VII	
32.	Петровић Лепосава	члан драме	VIII	
33.	Поповић-Павл овић Марија	члан драме	VII	
34.	Душановић Загорка	члан драме	IX	
35.	Петровић Петар	члан драме	IX припр.	

Ј)бр-	Презиме и име	звање	група	Примедба
36.	Данон Оскар	директор опере	1У-1	
37.	Петровић Драгутин	редитељ	V	
38.	Трифуновић Александар	редитељ	V	
39.	Митровић Божидар	редитељ	V	
40.	Пинтеровић Евгенија	члан опере	VI	
41.	Стојановић Надежда	члан опере	VI	
42.	Холодков Павле	члан опере	VI	
43.	Бурза Јелена	члан хора	VII	
44.	Мазикин Татјана	члан хора	1X-2	
45.	Николић Драгољуб	члан хора	IX	
46.	Келер Вацлав	члан оркестра	УН-2	
47.	Немчек Лудвик	члан оркестра	УН-2	
48.	Мокрањац Јован	члан оркестра	VII	
49.	Кавурић Ђука	технич. шеф	VI	
50.	Бабић-Јовановић Милица	сликар	IX-1	
51.	Мандић Божидар	електричар	IX-1	
52.	Грбић Миливоје	електричар	IX	
53.	Даскаловић "Годор	кројач	IX-1	
54.	Деспотовић Милева	кројач	I	
55.	Јанковић Душан	члан хора	I	
56.	Величковић Благоје	члан хора	II	
57.	Кошничаревић Радослав	декоратер	II	
58.	Станковић Милорад	столар	II	
59.	Симић Милан	монтер	II	
60.	Милошевић Миливоје	власуљар	III-2	
61.	Пршић Љубомир	столар	III	
62.	Боторић Здравко	декоратер	II	
63.	Радовановић Миладин	декоратер	I	
64.	Милићевић Божидар	реквизитар	I	
65.	Ђорђевић Љубомир	служитељ	I	
66.	Симић Лука	декоратер	I	
67.	Вељковић Станислав	декоратер	I	
68.	Лучић Андреја	гардеробер	II	
69.	Милосављевић Стеван	служитељ	II-1	
70.	Максимовић Милован	служитељ	II-3	
71.	Јанковић Милорад	служитељ	II	
72.	Вранић Милоје	служитељ	II	
73.	Миличић Илија	дневн. - зван.		

Контрактуално особље

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
1.	Дарко Жупанић	диригент	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
2.	Владета Поповић	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
3.	Милан Бајшански	шеф хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
4.	Богдан Бабић	корепетитор	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
5.	Душан Миладиновић	корепетитор	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
6.	Самуел Чачкез	корепетитор	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
7.	Бранко Поморишац	сценариста	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
8.	Мирко Рашић	сценариста	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
9.	Јосип Пешек	музички арх.	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
10.	Душан Бурза	шаптач опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
11.	Лазар Јовановић	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
12.	Александар Маринковић	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
13.	Ђирил Братуш	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
14.	Станоје Јанковић	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/1945.
15.	Петар Обрадовић	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/1945.
16.	Максо Савин	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
17.	Жарко Цвејић	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/45.
18.	Бранко Д. Пивнички	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
19.	Миливоје М. Ивановић	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
20.	Зденка Зикова	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/45.

Редни бр-	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
21.	Инка Ђукић	члан опере	Преузета од Привремене управе од 1-ХН-1945.
22.	Анита Мезетова	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/45.
23.	Нада Штерле	члан опере	Одлуком Мин. просвете Србије IV бр. 2551/45.
24.	Аница Сгојановић	члан опере	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
25.	Бранка Ђорђевић	члан опере	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1945.
26.	Никола Цвејић	члан опере	Преузет од Привремене управе од 1-ХИ-1945.
27.	Злата Сесардић	члан опере	Постављена за хонор. чланицу од стране Упр. Народ. позор. бр. 1740/1945
28.	Крста Ивић	члан опере	Постављен за хонор. члана од стране Упр. Народ. позор. бр. 3184/1945
29.	Тереза Величков	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
30.	Аница Тог	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
31.	Будимка Јовановић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
32.	Меланија Недељковић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
33.	Франциска Ткалец	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
34.	Јелена Допуђа	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
35.	Александра Милошевић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
36.	Олга Семенова	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
37.	Сузана Ершевска	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
38.	Јованка Јокић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
39.	Даринка Маринковић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
40.	Вукосава В. Николић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.
41.	Олга Т. Тургењева	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-ХИ-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
42.	Вера Цветковић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
43.	Јулијана Калицки	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
44.	Вера Апостоловић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
45.	Јулијана Јанићијевић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
46.	Надежда М. Марковић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
47.	Марија Б. Тепавац	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
48.	Олга Бенчић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
49.	Катица М. Лишак	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
50.	Мирослава Ђорђевић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
51.	Милица Јуришић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
52.	Нада Б. Мијатовић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
53.	Славица М. Цефер	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
54.	Олга С. Малбашић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
55.	Анкица Гетеанц	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
56.	Босиљка Б. Јовановић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
57.	Косана Вучковић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
58.	Лина Бурза	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
59.	Драгољуб Димитријевић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
60.	Владимир Станишић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
61.	Петар Н. Молкуц	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
62.	Бранислав Милошевић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр-	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
63.	Сима Манојловић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
64.	Душан В. К. Кнежевић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
65.	Станко Хрњак	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
66.	Богдан Воркапић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
67.	Стеван Лазаревић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
68.	Радислав Добресков	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
69.	Добривоје Вукадиновић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
70.	Димитрије Ј. Марчетић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
71.	Миодраг Митровић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
72.	Никола А. Семененко	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
73.	Љубиша Сабљић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
74.	Драгољуб Т. Миловановић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
75.	Петар С. Мишић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
76.	Љубиша М. Мартиновић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
77.	Иван Ивановић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
78.	Милица Тројановић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
79.	Вукосава Поповић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
80.	Милева Милосављевић	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
81.	Марија Месарош	члан хора	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
82.	Владислав Д. Миладиновић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
83.	Ђорђе Георгијевић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
84.	Александар С. Константиновић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
85.	Иван М. Мургашки	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
86.	Драгомир Нинковић	члан хора	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
87.	Лука Сиришчевић	члан хора	Решењем Управе Народ. позор. бр. 1698/45.
88.	Бранислав Грубач	члан хора	Решењем Управе Народ. позор. бр. 289/45.
89.	Слободан Страјнић	члан хора	Решењем Управе Народ. позор. бр. 289/45.
90.	Јулија Комадинић	члан хора	Решењем Управе Народ. позор. бр. 289/45.
91.	Радивоје Матић	члан хора	Решењем Управе Народ. позор. бр. 340/45.
92.	Љубомир Ракић	члан хора	Реш. Упр. позор. бр. 289/45.
93.	Станко Јелесин	члан хора	Одлу. Мин. просв. Срб. V бр. 14944.
94.	Маргита Михлер	члан хора	Одлуком Мин. просвете Србије V бр. 15712/45.
95.	Јовановић Љубиша	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
96.	Миливоје Живановић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
97.	Фран Новаковић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
98.	Милан Вујновић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
99.	Љубинка Бобић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1945.
100.	Дивна Ћоковић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1945.
101.	Сима П. Илић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1945.
102.	Божидар Дрнић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
103.	Павле Богатинчевић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
104.	Невенка Јовановић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1945.
105.	Ирена Јовановић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
106.	Реља Ђурић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
107.	Никола Гашић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
108.	Милан Поиовић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
109.	Никола Јовановић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1945.
110.	Богосав Милошевић	шаптач	Решење Упр. позор. бр. 224/45.
111.	Ида Р. Прегарц	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
112.	Невенка П. Микулић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
113.	Ружица Текић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
114.	Јован Николић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
115.	Велимир Бошковић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
116.	Јунус Међедовић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
117.	Браслав Борозан	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
118.	Вукосава Бајић	шаптач драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
119.	Александар Јешић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
120.	Радивоје Ранисављевић	сценариста	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
121.	Јелена Трумић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
122.	Капиталина Апостоловић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
123.	Бранка Андоновић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
124.	Јусуф Мусабеговић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
125.	Крста С. Шпадијер	сценариста	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
126.	Властимир Антоновић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
127.	Нада Брнић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
128.	Смиља Шиник	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
129.	Вера Новаковић	члан драме	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
130.	Михо Политео	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
131.	Хуго др. Клајн	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
132.	Јелка Вујић	члан драме	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
133.	Соња Тишански	члан драме	Реше. Управе позор. бр. 1935/45.
134.	Азела Ђачић-Грајф	члан драме	Решење Мин. просвете V бр. 14138/45.
135.	Бранка Ђорђевић	члан драме	Преузета из Нишког позоришта
136.	Лепосава Ђорђевић	члан драме	Преузет из Нишког позоришта
137.	Иво Јакшић	члан драме	Решење Мин. просвете V бр. 11460/45.
138.	Нада Касапић	члан драме	Решење Мин. просвете V бр. 14027/45.
139.	Смиља Вукшић	члан балета	Решење Управе позор. бр. 284/45.
140.	Георгиј Скригин	шеф балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
141.	Милорад Јовановић	педагог балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
142.	Мира Сањина	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
143.	Нада Аранђеловић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
144.	Аница Николић	члан бапета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
145.	Александар Доброхотов	члан бапета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
146.	Радивоје Крстић	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
147.	Јасмина Пуљо	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
148.	Олга Јаковљевић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
149.	Татјана Акнџијева	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
150.	Владимир Лебедев	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
151.	Вера Р. Костић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
152.	Љубица Стефановић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
153.	Милорад Мишковић	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
154.	Антон Мирниј	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
155.	Олег Гребеншиков	члан балета	Разрешен службе Реш. Мин. прос. Срб. V бр. 11532/45 постављен за контр. чинов. Природњач. музеја у Београду
156.	Иванка Драгутиновић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
157.	Стефанија Црњанска	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
158.	Катарина Обрадовић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
159.	Славко Ержен	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
160.	Милан Момчиловић	члан балета	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
161.	Милена Басин	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
162.	Јелена Вајс	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
163.	Ани Радошевић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
164.	Катарина Симић	члан балета	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
165.	Сима Лакетић	члан балета	Вратио се из зароб. Решење Упр. позор. бр. 2618/од 1-XI-1945.
166.	Јосип Немечек	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
167.	Петар Тошков	члан оркестра	Преузет од Привремене

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
			управе од 1-XI-1944.
168.	Божидар Горше	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
169.	Бранко Р. Пајовић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
170.	Јован Тошић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
171.	Јарослав Воцасек	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
172.	Ђорђе Николић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
173.	Надежда Коњовић	члан оркестра	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
174.	Петар Јеремић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
175.	Јелисавета Николић	члан оркестра	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
176.	Димитрије Дорјан	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
177.	Милан Урошавић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
178.	Иван Павчић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
179.	Фрања Коморчец	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
180.	Љубомир Ивковић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
181.	Мирослав Вуков	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
182.	Антон Бринда	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
183.	Јосип Воцасек	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
184.	Светозар С. Секулић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
185.	Јаков Срејовић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
186.	Милан Владив	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
187.	Јосип Медвен	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
188.	Вацлав Краљ	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр-	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
189.	Виктор Кракер	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
190.	Брун Бруно	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
191.	Фрања Партлић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
192.	Милан Косовалић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
193.	Иван Туршић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
194.	Станко Младинов	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
195.	Павле Лаковић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
196.	Душан Бусанчић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
197.	Андрија Мастнак	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
198.	Александар Ковач	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
199.	Борислав Живојиновић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
200.	Алекса В. Стојиљковић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
201.	Иван Вучко	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
202.	Антон Хоуф	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
203.	Матеја Модиц	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
204.	Доминик Виштајн	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
205.	Петар Ј. Богојевић	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
206.	Јосип Пикел	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
207.	Фрањо Ф. Недвидек	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
208.	Винко Ј. Страјнер	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
209.	Рудолф Писа	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
210.	Карло Ф. Јарилимек	члан оркестра	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
211.	Душан М. Шевић	помоћ. тех. шефа	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
212.	Жарко Павловић	чин. Тех. от.	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
213.	Мирић М. Слободан	чин. Тех. от.	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
214.	Вера Станимировић	билетарка	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
215.	Марија Гошић	билетарка	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
216.	Мира Афрић	чиновник	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
217.	Стевка Валовић	тех. служ.	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
218.	Божа Сухтарж	клавиршTIMER	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
219.	Чедо Драгићевић	Тех. служ.	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
220.	Јован Крижек	сликар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
221.	Ананије Вербицки	сликар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
222.	Владимир Загородњук	сликар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
223.	Душан Ристић	сликар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
224.	Зоран Дојчиновић	сликар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
225.	Мира Глишић	сликар	Преузета од Привремене управе од 1-XI-1944.
226.	Божидар Обрадовић	каширер	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
227.	Васо Плавшић	молер	Дошао из заробљеништва Реш. Упр. позор. бр. 3345 од 1-XI-1945.
228.	Михаило Старчић	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
229.	Момчило Томовић	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
230.	Николај Андрасов	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
231.	Дејан Капор	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
232.	Љубиша Станојловић	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
233.	Иван Арнаутовић	електричар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
234.	Момир Николић	електричар	Решење Упр.поз.бр. 905/од 5-III-1944.
235.	Александар Весић	електричар	Решење Управе позоришта бр. 899/од 1-111-1945.
236.	Сава Крављанац	електричар	Решење Управе позоришта бр. 902/од 1-111-1945.
237.	Никола Милошевић	монтер	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
238.	Стеван Гинтер	власуљар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
239.	Сава Р. Кошничаревић	власуљар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
240.	Драгољуб Бркић	ложач	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
241.	Јован Хајровић	кочијаш	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
242.	Коста Живковић	вратар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
243.	Никола Младеновић	телефонист	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
244.	Милорад Бранковић	служитељ	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
245.	Тодор Могић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
246.	Александар Милићевић	раз. улога	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
247.	Данило Вранеш	служитељ	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
248.	Сава Спајић	служитељ	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
249.	Јосип Францешк	бравар	Реш. Упра. позор. бр. 1098/од 20-111-1945.
250.	Славко Живковић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
251.	Никола Пандуровић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
252.	Спира Суботић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
253.	Стеван Мушкиња	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
254.	Сава Митковић	декорагер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
255.	Александар Банко	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
256.	Драго М. Милорадовић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
257.	Љубомир М. Србљанин	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
258.	Драгиша Радосављевић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
259.	Драгољуб М. Максимовић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
260.	Марко Вуковић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
261.	Спира Ћурић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
262.	Стеван Антић	декоратер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
263.	Василије Цветановић	декоратер	Решење Управе позоришта бр. 904/од 1-111-1945.
264.	Здравко Ускоковић	декоратер	Реш. Мин. пр. Срб. V бр. 3971/45.
265.	Чедомир Стојановић	реквизитар	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
266.	Крунислав Петковић	реквизитар	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
267.	Зоран М. Николић	реквизитар	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
268.	Иван Главашки	реквизитар	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
269.	Сима Барух	гардеробер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
270.	Иван Маренић	гардеробер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
271.	Драгољуб Ч. Миловановић	гардеробер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
272.	Станислав Д. Милошевић	гардеробер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.
273.	Јосип Д. Тошић	гардеробер	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1945.

Редни бр-	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
274.	Пина Драгања	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1945.
275.	Лепосава Јовановић	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1945.
276.	Јелисавета Д. Секулић	гардеробер	Решење Управе позоришта бр. 165/од 15-1-1945.
277.	Јелена Ј. Јовановић	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
278.	Десанка Гајић	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
279.	Милица Андрејевић	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
280.	Зорка Стојановић	облачиља	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
281.	Видосава Видовић	облачиља	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
282.	Милена Марковић	облачиља	Преузет од Привремене управе од 1-ХП-1944.
283.	Лепосава Шикорски	облачиља	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
284.	Јелена Вукићевић	облачиља	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
285.	Милица Димитријевић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
286.	Драгиња В. Милошевић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
287.	Катарина Т. Луковић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
288.	Загорка С. Јовановић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
289.	Марија Ј. Матић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
290.	Катарина В. Релић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
291.	Паулина Агановић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
292.	Пандора Ј. Тодоровић	гардеробер у публици	Преузет аод Привремене управе од 1-ХП-1944.
293.	Анка Крстић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
294.	Душанка В. Остојић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
295.	Персида Габаревић	гардеробер у публици	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
296.	Љубомир Ђорђевић	гардеробер	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
297.	Марија Петровић	гардеробер	Реш. Упр. поз. бр. 1615/1-V-1945.
298.	Дивна Петровић	гардеробер у публици	Решење Управе позоришта бр. 1244/2-1У-1945.
299.	Јордан Јеврић	столар	Преузет од Привремене управе од 1-XI-1944.
300.	Златомир Еремић	столар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
301.	Никола Ђукић	столар	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
302.	Драги С. Лукић	столар	Реш. Упр. поз. бр. 299/15-1-1945.
303.	Ђорђе Челенковић	кројач	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
304.	Илија К. Илић	кројач	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
305.	Сава Л. Чанчаревић	кројач	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
306.	Љубомир Ж. Петровић	кројач	Преузет од Привремене управе од 1-XII-1944.
307.	Марија Слобода	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
308.	Милица Ђ. Мичић	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
309.	Љубица Ђорђевић	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
310.	Нада Л. Ковач	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
311.	Јелена Ј. Поповић	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
312.	Добрила Т. Којачић	кројач	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
313.	Ксенија Р. Недељковић	шваља	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
314.	Јованка Убовић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.
315.	Милица Ђ. Златић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-XII-1944.

Редни бр.	Име и презиме	Звање	Бр. и датум одлуке којом је преузет, премештен итд.
316.	Симка Д. Обрадовић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
317.	Јелисавета М. Радосављевић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
318.	Ружица С. Игњатовић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
319.	Иванка Д. Остојић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
320.	Лепосава Ј. Лацковић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХН-1944.
321.	Анђа Ј. Лацковић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
322.	Томанија М. Половић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
323.	Марија Бирташевић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
324.	Вукосава С. Јеринић	чистачица	Преузета од Привремене управе од 1-ХП-1944.
325.	Милица Јеремић	чистачица	Реш. Мин. просв. V бр. 9369/45.
326.	Сава Стефановић	служитељ	Решење Мин. просвете V бр. 15476/45.
327.	Ђорђе Петровић	декоратер	Решење Мин. просвете V бр. 15475/45.
328.	Катић Никола	декоратер	Решење Мин. просвете V бр. 15710/45.
329.	Радомир Плаовић	члан драме и редитељ	Суделује као гост.

АС, НП, 4629/45
2.11.1945.

4. Особље неспске националности

ИЗВАНРЕДНОМ КОМЕСАРУ ЗА ПЕРСОНАЛНЕ ПОСЛОВЕ

По Вашем захтеву К 1 Бр. 1923 од 30 IX 1942 г. да Вам се достави образложени преглед за све службенике неспске народности у Народном позоришту, а који долазе у обзир да се изузетно од тач. 5 наређења Господина Претседника Министарског савета бр. 2314 од 11 септембра о.г. и даље задрже у служби, затражио сам о томе мишљења од Директора и Техничког шефа.

Директори Дrame, Оперe и Технички шеф поднели су ми следеће извештаје:

I - ДИРЕКТОР ДРАМЕ

"У вези са наређењем Господина Претседника Министарског савета бр. 2314 од 11 пр.мес., тач. 5, а које се односи на службенике неспрске народности, част ми је поднети следећи извештај и образложење:

Чланови неспрске народности у Драми су ови:

<u>Редитељи:</u>	ВЕРА ГРЕЧ	(Рускиња)
	ПОЛИКАРП ПАВЛОВ	(Рус)
<u>Чланови:</u>	ФРАН НОВАКОВИЋ	(Хрват)
	БОЖИДАР ДРНИЋ	(Хрват)
	ИДА ПРЕГАРАЦ	(Словенкиња)
	ЕДИТА МИЛБАХЕР	(Немица)

Сви поменути чланови уговорни су чланови овога Позоришта и неопходно потребни овој установи у којој врше важне уметничке функције.

Гђа Вера Греч, са својим супругом г. Поликарпом Павловим, делује већ више година као редитељ на београдској сцени. Обадвоје су припадали раније Московском художественом театру где су стекли висок уметнички реноме. Њихово богато сценско искуство од стварне је уметничке користи по наш драмски ансамбл. Као редитељи заузети су у овом тренутку многим важним дужностима.

Пошто је редитељско питање овог Позоришта веома болно услед тога што су неки редитељи у заробљеништву, други удаљени с дужности као страни поданици, а неки пензионисани, присуство г. Павлова и гђе Греч у овој Кући је потребно. Без њих, уметнички рад у Драми стао би на мртву тачку и знатан део репертоарског плана, који је предвиђен за ову сезону, дошао у питање.

Чланови драме г. г. Фран Новаковић, Божидар Дрњић и гђе Ида Прегарац и Едита Милбахер припадају већ више година драмском ансамблу овога Позоришта. Сви они имају, одавно, утврђен уметнички реноме.

Г. Фран Новаковић, карактерни глумац, један је од најстаријих чланова ове Куће, и један од најпожртвованијих у исти мах. Његов репертоар веома је обиман. И у репертоару ове сезоне г. Новаковић је толико заузет да уопште не би могао бити замењен. Његовим евентуалним одласком цео низ извршних креација остао би упражњен (Хаџи Замфир у "Зони Замфировој", Лаза у "Уличним свирачима", Хаџи Гома у "Коштани" итд.). На тај начин, актуални репертоар наше Куће дошао би у безизлазно стање. Уметничка фигура г. Новаковића данас је незамењива у нашој Драми.

То исто важи и за г. Божидара Дрњића који носи у нашој Кући главни репертоар карактерног љубавника. У садашњем репертоару, он је тумач целог низа улога које даје с много уметничке савесности и с финим уметничким подробностима. Његово евентуално удаљење из ове Куће не би се могло ни лако ни брзо надокнадити, што би, бесумње, негативно утицало, и уметнички и финансиски, на остварење предвиђеног премијерског репертоарског плана у овој сезони (да се и не говори о репризном материјалу у коме г. Дрњић врши једну од најважнијих улога).

Гђа Ида Прегарац је такође дугогодишња чланица ове Куће, увак савесна. Заступа фах драмске сентименталке, а једина је засад претставник овога фаха у нашој

Кући. Њено присуство у Српском Народном позоришту неопходно је у интересу садашње и будуће наше репертоарске политике.

Гиа Едита Милбахер млада је глумица, једна од најдаровитијих у нашем новом глуманком нараштају, изврсно говори српски, заслуга фах натурбурша (Поте у "Зони Замфировој"). За њу у овом трену нема замене.

Дајући ово образложење, слободан сам поменути да природа ствари у једном уметничком ограничењу као што је Позориште императивно захтева искоришћење и оних уметничких снага које нису српске. Наше културне снаге нису још довољно јаке и толико оспособљене да би могле рачунати са апсолутном уметничком самосталношћу. И наш редитељски и наш глумачки проблем далеко су од таква решења које би могло целосходно задовољити све српске уметничке потребе. Из тих разлога сматрам да се поменуто наређење Господина Претседника Министарског савета не би требало применити на Српско народно позориште без штете по његове виталне уметничке интересе."

II - ДИРЕКТОР ОПЕРЕ

Дирекција опере доставља Управи тражени списак својих чланова несрпске народности са образложењем за њихово даље остајање у служби. За солисте, корепетиторе, чланове Дирекције и чланове оркестра дато је образложење за сваког засебно, а за све чланове оперског хора и све чланове балета са солистима заједно, које ово наређење погађа, Дирекција моли да остану и даље у служби, ЈЕР ЈЕ ЊИХОВА ЗАМЕНА МОГУЋА САМО ПОСТЕПЕНИМ СМЕЊИВАЊЕМ, КОЈЕ МОРА ДА ПОТРАЈЕ НАЈМАЊЕ ДВЕ ГОДИНЕ.

1. ЗИКОВА-ДИМИТРИЈЕВИЋ Зденка, чланица опере, рођена 1903 у Прагу - народност чешка, држављанство српско, вере православне, удата за Србина. Потребна опери као драмски сопран, са великим репертоаром и високим уметничким квалитетима.
2. МЕЗЕ Анита, чланица опере, рођена у Трсту 1913 г. - народности словеначке, држављанство српско, вере католичке. Потребна опери као лирски сопран са великим репертоаром и високим уметничким квалитетима.
3. ПАИЋ Грлица, чланица опере, рођена 1910 г. у Костајници - народност српска - држављанство српско, вере православне. Потребна опери.
4. ОЉДЕКОП Олга, чланица опере, рођена 1905 у Русији - народности руске, држављанство српско, вере православне. Потребна опери.
5. КИРИЛ Братуш, члан опере, рођен 1890 у Истри - народности словеначке, држављанство српско, вера римокатоличка. Потребан опери као једини буфо-тенор.
6. ДИЈЕВСКИ Кирил, члан опере, рођен 1903 у Русији - народност руска, држављанство руско, вера православна. Потребан опери.

7. БАРАЊИКОВ Андреја, члан опере, рођен 1896 у Русији - народност руска, држављанство српско, вера православна.
Потреба опери као певач и сценариста балета.
8. ЈАБЛОЧКОВ Михаило, члан хора, рођен 1881 у Русији - народност руска, држављанство српско, вера православна.
9. СЕМЕНЕНКО Никола, члан хора, рођен 1896 у Русији - народност руска, држављанство српско, вера православна.
10. ТРЕМБОВЕЉСКИ Александар, члан хора, рођен 1898 у Русији, народност руска, држављанство српско, вере православне.
11. ЉАГИН Сергије, члан хора, рођен 1886 у Русији, народност руска, држављанство српско, вера православна.
12. АНДЕРС Софија, члан хора, рођена 1898 у Русији - народност руска, држављанство руско, вера православна.
13. ЦЕФЕР Славенка, члан хора, рођена 1912 у Шибенику - народност српска, држављанство српско, вера католичка.
14. ПРУДНИКОВА Александра, члан хора, рођена 1912 у Русији, народност руска, држављанство руско, вере православне.
15. КАЈИЦКИ Јулијана, члан хора, рођена 1899 у Бајмоку, народност југословенска, држављанство југословенско, вере католичке.
16. ТУРГЕЊЕВА Олга, члан хора, рођена 1893 у Русији, народност руска, држављанство српско, вере православне.
17. ЕРШЕВСКА Сузана, члан хора, рођена 1894 у Русији - народност руска, држављанство српско, вере православне.
18. ТОТ Аница, члан хора, рођена 1911 у Левањској вароши - народност хрватска, држављанство српско, вера католичке.
19. ВЕЈШЧКОВИЋ Тереза, члан хора, рођена 1905 у Илоку - народност српска, држављанство српско, вере католичке, удата за Србина.
20. ТРОИЦКАЈА-СЕМЕНОВА Олга, члан хора, рођена 1897 у Русији - народност руска, држављанство српско, вере православне.
21. ГЕМЕЉ Зинаида, члан хора, рођена 1898 у Русији, народност руска, држављанство српско, вере православне.
22. КОЈПНИКОВА Јелена, члан хора, рођена 1909 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
23. МИЋИЋ Маргита, члан хора, рођена 1912 у Суботици - народност мађарска, држављанство српско, вера протестанства, удата за Србина.
24. БЕНЧИЋ-ГЕТЕ Олга, члан хора, рођена 1912 г. у Вршцу, народност српска, држављанство српско, вера православна, удата за Србина.
25. ЖУКОВСКА-ВАСИЉЕВА Јања, члан балета, рођена 1912 у Варшави - народност руска, држављанство бив.југословен. вере православне.
26. КОЈЕСНИКОВА Јелисавета, члан балета, рођена 1916 у Русији, народност руска, држављанство југословенско, вере православне.
27. ВЕРТЕПОВА-МАКСИМОВА Тамара, члан балета, рођена 1907 у Русији - народност руска, држављанство руско, вера православна.
28. КОРБЕ Јелена, члан балета, рођена 1921 у Панчеву - народност руска, држављанство српско, вера православна.

29. ЈАНОШ Јованка, члан балета, рођена 1910 у Ковачици, народност мађарска, држављанство српско, вера католичка.
30. ВЕРЕШЧАГИНА Евгенија, члан балета, рођена 1910 у Русији, народност руска, држављанство српско, вера православна.
31. АКИНФИЈЕВА Татјана, члан балета, рођена 1919 у Русији - народност руска, држављанство руско, вера православна.
32. ВОРОБЈЕВА Евгенија, члан балета, рођена 1897 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
33. ИВАШЧЕНКО Лидија, члан балета, рођена 1912 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
34. ЖУКОВСКИ Анатолије, члан балета, рођен 1907 у Русији, народност руска, држављанство бив., југословен. вера православна.
35. ДОБРОХОТОВ Александар, члан балета, рођен 1909 у Русији - народност руска, држављанство српско, вера православна, ожењен Српкињом.
36. ЛЕБЕДЕВ Владимир, члан балета, рођен 1905 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
37. ЕРЖЕН Славко, члан балета, рођен 1910 у Љубљани, народност словеначка, држављанство српско, вера католичка.
38. ТАРНОВСКИ Никола, члан балета, рођен 1914 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
39. РОСИЈСКИ Владимир, члан балета, рођен 1904 у Варшави, народност руска, држављанство руско, вера православна.
40. ГРЕБЕНШЧИКОВ Олег, члан балета, рођен 1905 у Естонији - народност руска, држављанство руско, вера православна.
41. ЈАКОВЉЕВИЋ Отилија, члан балета, рођена 1912 у Љубљани, народност словеначка, држављанство српско, вера православна, удата за Србина.
42. МИРНИЈ Антон, члан балета, рођен 1903 у Русији, народност руска, држављанство руско, вера православна.
43. НИДЕРБАХЕР Рут, члан балета, рођена 1923 у Београду, народност немачка, држављанство немачко, вера католичка.
44. ВАСИЉЕВА Ирина, члан балета, рођена 1917 у Русији, народност руска, држављанство српско, вера православна.
45. ПИНОЦИ Јелена, хонор. чланица балета, рођена 1920 у Лондону - народност руска, држављанство летонско, вера православна.
46. МАЈ Татјана, хонор. чланица балета, рођена 1924 у Бечу, народност руска, држављанство немачко, вера православна.
47. ЖУПАНИЋ Даворин, члан опере, рођен 1912 у Словеначкој, народност словеначка, држављанство српско, вера католичка.
Неопходно потребан као диригент и корепетитор.
48. ПЕШЕК Јосиф, члан опере (архивар) рођен 1874 у Ческој, народност чешке, држављанство српско. Потребан опери.
49. ВАСИЉЕВ Никола, члан опере (корепетитор), рођен 1897 у Русији, руски емигрант, вере православне.
Неопходно потребан.
50. САЛВАРО Анте, члан опере (шаптач) рођен 1898, народност југословенска, држављанство српско, вера католичка.
Потребан опери.

51. РУЧ Александар, члан опере (корепетитор) рођен 1873 у Русији, фолксдој-чер, држављанство српско, вере лутеранске.
Потребан опери.
52. ВЕСТЕРМАЈЕР Рихард, члан оркестра, рођен 1895 у Београду, народност немачка, држављанство српско, вера римокатоличка.
Потребан опери.
53. ЕЛІШЕР Хајнрих, члан оркестра, рођен 1897 у Бечу, народност немачка, држављанство српско, вера католичка.
Потребан опери.
54. КОНСТАНТИНОВА-ЖИВАДИНОВИЋ Бојка, чланица опере, рођена 1911 у Буграској, народност бугарска, по мужу држављанство српско, вере православне, удата за Србина.

Подносећи овај списак чланова опере несрпске народности, Дирекција опере још једанпут моли Управу да се заузме за све ове чланове назначене као потребне за рад у опери, што нарочито важи и за све чланове хора и балета, јер би у противном Опера морала за дуже време да обустави рад."

III - ТЕХНИЧКИ ШЕФ

"По наређењу Претседништва Владе и Управе Бр. 4910 од 5 X 1942 г. подносим Управи списак чланова Техничког особља са изјавом о народности.

1. Андросов Никола,	Рус
2. Волф Иван	Немац
3. Гинтер Стеван	Немац
4. Голоб Станко	Словенац
5. Вербицки Ананије	Рус

Горе именовани чланови нису српске народности.

Извештавам Управу да су горе именовани неопходно потребни за позоришни рад."

Достављајући Вам господине Комесаре горње извештаје, ја Вас и са своје стране молим да изиђете у сусрет и одобрите да се горе именовано особље, несрпске народности, задржи и даље у позоришту, пошто би позориште иначе морало апсолутно да прекине рад. Међутим, ја сам по Вашем захтеву бр. 1923/42 лично предузео мере, да се у будуће више не поставља особље несрпске народности.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 4910/42
19.11.1942.

5. Извештаји о раду Позоришга 1941 -1944.

ДЕСКРИПТИВНИ ПРЕГЛЕД ДЕЛАТНОСТИ
У СЕЗОНИ 1941/42.

1. ДРАМА

Реферат Боривоја Јевтића

Репертоарска политика наше Дrame била је условљена новим задацима и новим циљевима који су били постављени пред прву српску сцену у вези са свима последицама једног непотребна, непромишљена и несрећна рата. Требао је, поред тога, држати на уму да ће наш драмски репертоар послужити за углед свима сценама у Србији које су се обнављале брзо и са особитим замахом. Стога је наша репертоарска политика припазила својим задацима са изузетном пажњом и потребним националним и моралним обзирима. Било је јасно да ће Народно позориште постати народно ако се потпуно стави у службу општих народних интереса, од којих они једне пуне националне обнове и они једног оштег препорода морална карактера нису били најнезнатнији. Овај педагошки принцип имао се, природно, надопунити и високим уметничким мерилима која су у традицији ове Куће, а које намеће и један хомоген уметнички ансамбл, одавно оспособљен за најсложеније сценске задатке. Треба нарочито истаћи да је овај репертоарски план програмског карактера наишао на најспремније одобрење надлежних немачких власти и пуну моралну и финансијску помоћ Српске владе.

Од једног промишљена репертоарског плана, међутим, до његова остварења био је дуг размак, условљен особито многобројним материјалним сретствима која су се тешко набављала. Свестрана обнова декоративних и костимских фондуса, који су били потпуно уништени, захтевала је велике напоре и нарочите финансиске жртве. Ова обнова је и сад стална и велика брига надлежних позоришних фактора, јер је у непосредној вези са остварењем целокупна репертоарског плана, чије тенденције, ма колико идеалне, остају мртво слово на хартији ако се пред њих испрече недостакх насушних материјалних потреба. Отуд може изгледати да је драмски репертоар у овој сезони унеколико штур и непотпун, пошто не захтева и нова и најновија српска драматичарска имена, иако су и она била у његовом плану. Уствари, потпуна ревизија наших драматских напора од Стерије до данас налаже извесну поступност у репертоарском одабирању, у интересу утврђења дефинитивних драматских вредности које треба да остану. Тај процес одабирања није тако једноставан као што изгледа, а одређен је, уједно, и материјалним могућностима прве српске сцене, првенствено набавком и израдом потребних фондуса.

Ипак, оно што је приказано у овој сезони, приказано је у савршено новом руху, режијском, глумачком, декоративном и костимском. Могло би се, готово рећи да обнова и реприза у ранијем смислу речи није уопште било; све су то, уствари, биле премијере, и онда кад нису биле штампане црвеним словима премијерних наслова.

Најзад, овај ригорозан одабирачки систем примењен је и при избору стране драмске књижевности. Нарочита пажња поклоњена је савременој немачкој драматици, раније недовољно познатој српској позоришној публици. И из нарочитих разлога: она показује тенденције једне особене егичке свежине у полним односима, док је у социјалним темама веома конструктивна. У идућој сезони, природно, повешће се особита брига и о немачкој драм-

ској класици која има сјајних дела. У овом случају корисимо се речима Паула Хартмана, председника Позорихине коморе Рајха. "Нигде", вели он, "нису толико блиски један другом реализам и идеализам, колико у немачкој драматини и немачком театру... Ради тога, немачко позориште сматра да је његов задатак у садашњини не у томе да изграђује историјски театар, већ да буде пропагатор херојског принципа за модерна човека... У сазнању о духовној повезаности народа између себе, у схватању заједничке воље, а често и заједничке судбине, ствара се и задатак позоришног деловања; ту је истовремено и његово значење. Дил добра књижевна дела, као и његовог извођења - у формирању и приказивању - треба увек да се састоји у томе да се уздигне изнад, чистог театра као таквог и да даје идеје које вежу истомишљенике".

2. ОПЕРА

Реферат Светомира Настасијевића

На завршетку позоришне сезоне 1941./42., Београдска опера може са задовољством да изнесе резултате свога успешног рада, који је, и поред многих тешкоћа и препрека проузрокованих на првом месту јаком зимом, спроведен плански врло смишљено и разумно.

Сва оперска дела извођена у овој сезони дата су или као обнове или као премијере, према томе уколико је режија задржала у суштину дела и у измене декора и костима. Али и поред тога, сва оперска извођења у овој сезони, на првим својим представама имала су премијерски карактер, јер су после рата морала бити изнова музички студирани и сасвим изнова постављена на сцену. При томе се увек тежило да се добро музички увежбано дело и добра одрже и даље на свим представама кроз целу сезону. Солистичке и хорске партије, а исто тако и режија дела стално су у току извођења освежавани, тако да су све представе кроз целу сезону остајале на висини својих првих извођења.

Дирекција Опере сматра да је овај принцип одржавања сталног високог музичког и режиско-глумачког нивоа у оперском извођењу најважнија ствар, и она ће у даљем свом раду овај принцип спроводити у сваком погледу и боље и јаче, јер музички несигурне и режиски расклимане оперске представе растерују публику из оперског позоришта. Међутим, добро одржаване оперске представе, па ма које дело било у питању, могу се гледати и слушати по неколико пута. Доказ за ове поставке и тврђења имали смо у овој прошлој сезони.

И поред недовољних и скучених просторија за рад у Мањежу, и поред недовољног броја корепетитора и клавира, као и сала за хорске и распоредне пробе, Опера је успела да спреми и одржи на репертоару седам оперских дела, која су по својој уметничкој вредности, по својој техничкој опреми и по своме музичком извођењу стално привлачила публику у великом броју у току целе сезоне.

3. БАЛЕТ

Реферат Велизара Гођевца

Рад у Балету у прошлој сезони био је скопчан са великим тешкоћама. Пре свега, око четвртину чланова напустило је позориште одмах после рата или у току сезоне, а свака лична промена изискује ново увежбавање са новим члановима и већ постојећим ансамблом. Рад који ове промене проузрокују раван је послу око спремања једне премијере, понекад је и већи од тога.

Друга тешкоћа била је у недостатку извесних неопходних ствари за редован рад у Балету, а то су: балетске патике (нарочите ципеле које играчи носе како на про-

бама тако и на представама), и трикои. Те су се ствари набављале пре рата из Италија сада, услед изванредних прилика, није се могло до њих доћи. Овом приликом хоћу да подвучем необичну пожртвованост чланова и чланица који су Српском народном позоришту ставили на расположење те неопходне ствари из своје личне гардеробе. и тиме омогућили представе уопште.

Пошто су декорација и костими скоро целокупног балетског репертоара пропали за време рата, требало је радити све испочетка. У току од пола године рада дате су две премијере, што раније ни под најповољнијим приликама није био случај. Ваља нарочито истаћи чињеницу да је овог пута дата прва премијера једног српског балета (*У долини Мораве* од Настасијевића), прва српска премијера за време двадесетогодишњег балетског рада. Не бих могао рећи да је овај остракизам према српским делима био резултат некаквог тобожњег високог мерила у погледу музике, јер су давана дела више него сумњиве вредности.

Балет *На балетском часу* састављен је из мањих дела Јохан Штрауса-сина и Јозефа Ланера, а није специјално писан балет од тих аутора као што већина публике мисли. Овај балет са оваквом музиком даје се према томе само у Београдском позоришту, и ту су имали прилике да се прикажу публици у главној партији Нада Аранђеловић (која се дотле и одвећ ретко појављивала) и Ира Васиљева, цовоангажована чланица Балета.

У другој премијери ваља истаћи *Народни дивертисман*, један из наших солистичких и фупних игара са музиком од Христића, Настасијевића, Бошњаковића и Гребеншчикова (иначе члана Балета). Све је ове игре, као и балете *У долини Мораве* и *На балетском часу* спремио и режирао Анатолије Жуковски, кореограф и главни редитељ нашег Балета, који је сем тога суделовао и као први играч.

СИНТЕТИЧКИ ПРИКАЗ СЕЗОНЕ 1941/42.

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВАУ СЕЗОНИ 41./42.	
ДРАМА				
Славомир Настасијевић	Несуђени зетови	10. X 1941.	20	
Коста Трифковић	Избирачица	5. III 1942.	14	
Ј. С. Поповић	Кир Јања	20. IV 1942.	6	
Момчило Милошевић	Јубилеј	14. XI 1941.	9	
Ј. Веселиновић и Д. Брзак	<i>Тидо</i>	20. XII 1941.	22	
Милован Ђ. Глишић	<i>Подвала</i>	13. III 1942.	9	
С. Сремац(С. Ј. Бунић)	Зона Замфирова	3. III 1924.	9	
Борисав Станковић	Коштана	30. V 1936.	1	
Герхарт Хауптман	Елга	3. X 1941.	5	
Паул Хелвиг	Усред бела дана	11. XI 1941.	12	
Курт Бортфелд	Смучање на суву	2. XII 1941.	13	
Ж. Б. П. Молијер	Тартиф	10.11 1942.	10	

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВАУ СЕЗОНИ 41./42.	
ДРАМА				
Октав Мирбо	Посао је посао	12. XII 1941.	6	
Хајнц Кубијер	100.000.000 долара	10. IV 1942.	7	
Ханс Швајкарт	Све саме лагарије	15. V 1942.	5	
Ж. Б. П. Молијер	Уображени болесник	4. VII 1942.	?	
Дарио Никодери	<i>Верна сенка</i>	24. IV 1942.	5	
Паул Шурек	Улични свирачи	27. X 1939.	9	1
Клод-Андре Пиже	Срећни дани	22. I 1941.	8	
Хосе Фелиу Кордина	У цветној Шпанији	?	3	
Јанош Бокај	Супруга	7. XI 1940.	2	
Алфред Жери	Последњи спрат	26. IV 1939.	1	
Ладислав Фодор	Матура	18. III 1937.	1	
ОПЕРА				
Ђакомо Пучини	Тоска	26. I 1942.	18	
Ђакомо Пучини	Боеми	18. IV 1942.	7	
Ђоакино Росини	<i>Севилски берберин</i>	24. XI 1941.	11	
В. А. Моцарт	Фигарова женидба	5. II 1936.	14	
Џејро Маскањи	Кавалерија Рустикана	27. XI 1905.	16	
Леонкавало	Пајаци	26. VII 1908.	15	
Жил Масне	Вертер	7. VI 1932.	4	
БАЛЕТ				
Светомир Настасијевић	У долини Мораве	3. I 1942.	12	
Ј. Ланер / Ј. Штраус	На балетском часу	3. I 1942.	11	
Композиције дом. и ст. аутора	Велико балетско поподие	2. V 1942.	2	
Морис Равел	<i>Болеро</i>	14. X 1939.	17	
Фредерик Шопен	<i>Силфиде</i>	12. X 1940.	9	
Гуно	<i>Валтургина ноћ</i>	?	14	
Карл-Марија фон Вебер	<i>Сан о ружји</i>	?	2	
Адолф Адам	Жизела	30. VI 1931.	5	
Домаћи и страни аутори	Балетски дивертисман	?	15	

Рекапитулација:

Аисамбли Народног позоришта су играјући, стицајем околности, само у згради на Врачару (бивши Мањеж) од 1. октобра 1941. до 15. јула 1942., извели: 180 драмских, 65 оперских, 31 балетску и 9 комбинованих (оперско-балетских) представа или укупно 285. У обновљеној згради код Споменика изведена је само премијера Стеријине комедије Кир Јања. чиме је на свечан на-

чин обележен (20. јуна 1942.) завршетак радова на обнови овог здања. Редовном приказивању представа на овој сцени приступило се тек у сезони 1942./43. чиме је успостављен предратни ритам истовременог приказивања и у згради централе (код Споменика) и у згради филијале (на Врачару).

Напомена: у приказу су премијерно изведена дела одштампана црним, обновљена дела курзивним, а дела са текућег репертоара обичним слогом.

ФИНАНСИЈСКО ПОСЛОВАЊЕ
Реферат Миодрага Стојановића

Преглед остварених прихода и извршених расхода по буџету Народног позоришта у Београду за шест месеци (јули-децембар) 1941.:

ПРИХОДИ

Буџетска		ПРИХОДИ	Буџетом предвиђено		Остварено	
Парт.	Поз.		Динара	п.	Динара	п.
1	1	Приход од представа	719.400,-		898.379,-	
»	2	„ гардеробе	50.000,-		94.932.50	
»	3	„ „ закупа бифеа	15.000,-		6.000,-	
»	4	„ „ радио преноса	80.000,-		.	
»	5	Разни непредвиђени приходи	5.000,-		5.461,-	
»	6	Субвенција Градског поглавар.	300.000,-		.	
	7	Остварени приходи из ранијих година	100.000,-		391.518.69	
»	8	Приходи позоришног динара	800.000,-		1.514.197,-	
2	.	Дотација државна	4.060.600,-		3.380.299,-	
		Укупно динара	6.130.000,-		6,290.787.19	

РАСХОДИ

Буџетска		РАСХОДИ	Буџетом предвиђено		0 но п.	Стварн у т ро ше Д ина ра
Парт.	Поз.		Динара	п.		
1	1	Плате и пер. повиш.	816.500,-		86	724.831.

Буџетска		РАСХОДИ	Буџетом предвиђено Динара п.	0 но п.	Стварн утроше Динара
Парт.	Поз.				
9	2	Плате и пер. повиш.	30.000,-		25.728,-
9	3	Плате и пер. повиш.	31.000,-	5	26.041.2
9	4	Додаци ЛИЧНИ и	415.400,-		358.718,-
2	.	Награде хонор. и	3.454.200,-	6.30	2.778.69
3	.	Ванредни додаци	100.000,-		90.541,-
4	.	Путни и подвозни	2.100,-		1.771.50
5	1	Канцеларијски	300.000,-	50	217.616.
9	2	Гардероба, декор и	400.000,-	5	64.224.2
9	3	Огрев, осветљење и	500.000,-	15	160.358.
9	4	Одржавање зграда и	50.000,-	5	34.218.8
6	.	Осигурање зграда и	30.000,-		6.308.50
		Укупно динара	6.130.000,-	7.16	5.042.05
		Салдо у корист Р-на финасија		0.03	1.248.73
		Укупно динара	6.130.000,-	7.19	6.290.78

Приходи за тај период процењени су сумом од Дин. 6.130.000,- заједно са државном дотацијом, а остварени су у укупној суми од Динара 6,290.787.19, не користећи целокупан износ предвиђене дотације, као што се види из спецификације прегледа прихода.

Расходи су, исто тако, предвиђени у износу од Дин. 6.130.000.-, међутим, извршени су у суми од Дин. 5.042.057.16, дакле, мање је утрошено Дин. 1,087.942.84 но што је буџетом предвиђено. Спецификација извршених расхода показује по којима је партијама и позицијама учињена уштеда.

Из ове цифарске анализе констатује се чињеница да је овај први буџетски пе- од иза рата, у ненормализованим приликама, показао активно салдо, по коме се мо- же ценити и рад Српског народног позоришта.

ТЕХНИЧКО ПОСЛОВАЊЕ
Реферат Миомира Денића

Техничка дирекција извела је са својим особљем следеће радове у току 10 по- слератних месеци:

74 бинске слике: Миомир Денић 56; Владимир Жедрински 9; Ананије Вербиц- ки 8; Миленко Шербан 1.

Обновљено је према постојећим нацртима 17 бинских слика. Сума утрошена на бинске декорације и костиме износи 1,348.302 динара. Од тога је утрошено:

За премијеру драме <i>Елга</i>	28.000 Дин.
За обнову <i>Жизеле</i>	15.600 Дин.
За премијеру комедије <i>Усред бела дана</i>	49.500 Дин.
За премијеру <i>Ђида</i>	90.000 Дин.
За балет <i>У долини Мораве</i>	93.588 Дин.
За премијеру <i>Избирачице</i>	55.000 Дин.
За <i>Тартифа</i>	105.000 Дин.
За премијеру <i>Све саме лагарије</i>	76.850 Дин.
За премијеру <i>Кир Јањ</i>	22.500 Дин.
За премијеру <i>Уображеног болесника</i>	109.000 Дин.

За извођење ових комада у сликарској радионици утрошено је 2.350 кг. боје у раствору од 8.600 литара. Сликари су насликали на платну површину од 37.500 м², што одговара површини 4,5 нормалних ногометних игралишта. Сликари су извукли при изради собних декорација линију од 160 км., а нацртали око милион листова.

Столарска радионица утрошила је 39.460 м летава што одговара путу од Спо- меника до Авале и натраг. У свему је закуцано 576.600 ексера од којих тапечираних 394.600 комада. Како је за сваки ексер потребно 6 удараца, то је учињено укупно 3,459.600 удараца.

Декоратери су пренели 463 тоне декорација на растојању од 19.300 км., што износи 46.320 кг. на једног декоратера коју је тежину пренео на раздајину од 1.930 км.

Гардероберке у публици подигле су капута у тежини 250.000 кг.

Гардеробери и гардероберке обукли су и свукли глумце 6.500 пута. Електри- чари су 7.600 пута укопчали рефлекторе, а 12.000 пута променили боје на њима.

ОСРПСКА СЦЕНА, год. I, бр. 19)

ПРЕД НОВОМ ПОЗОРИШНОМ ГОДАНОМ (1942/43.)

Прошле недеље је Српско народно позориште отпочело своју нову позоришну годину која претставља другу етапу у обнови нашег позоришног живота.

Прошла позоришна година претстављала је низ напора садашњих позоришних организатора да театру истински створе национално име и подигну га до оног стила који ће му омогућити озбиљније размере.

Просећи нове стазе, утрти нов пут био је озбиљан и велик посао послератне позоришне Управе. Када се узме у обзир доратна запарљеност театра на литерарној и негативна делатност на политички разбарушеној линији, онда се то може лако разумети. Пре свега, чишћењем сцене од оних дела која су долазила у опреку са тежњама једног националног и уметничког позоришта, репертоар првих дана прошле сезоне био је ограничен мапим бројем дела, који је у лрви мах стајао на избору. Требало је тражити, дакле, комад по комад, озбиљно али брзо, који су сигурним потезом могли уздићи и ојачати истинске вредности нашег првог позоришта по оном мерилу које би било меродавно за позоришта његова ранга и имена.

Затим је са таквим тежњама и циљевима требало изићи и пред публику и придобити је да се одрекне многих „касаштика“ који су, у самој ствари, били роба из рђаво сортирана дућана, која, као што смо много пута већ казали, са литературом и озбиљном уметношћу није имала никакве везе.

Усредсредивши све своје напоре у том правцу, послератна позоришна Управа је приступила развијању нове репертоарске политике напоредо с уметничким развијањем глумачке трупе и брижљивом опремом комада.

Кад се узме у обзир да је цео прошлогодишњи репертоар и драмски, и оперски, и балетски, био и поделом улога и инсценацијом скоро сасвим нов, онда, мислим, да би било допуштено Управи да у погледу размера свога рада може бити задовољна оним што се постигло до данас.

Приказане премијере у прошлој сезони посведочиле су брижљив труд у погледу израде уметничке целине, сценске опреме, као и у изразиту развоју младих глумачких генерација. У техничком и декоративном смислу мали „Мањез“ је успео да створи чак неколико подвига изнад својих моћи.

Тако је испуњен први период реформи у Српском народном позоришту.

Ова нова сезона, са широким могућностима интензивна рада у згради код Споменика, треба да донесе низ изразитих дела из наше и стране драмске књижевности.

Управа је изградила репертоар у чијем су састављању, наравно биле главне водиле: постављена национална и књижевна линија и способност трупе.

У драми је, у националном репертоару, пројектовано изношење „Максима Црнојевића“ од Лазе Костића, затим Бојићева „Краљева јесен“ која би била приказана заједно са Шантићевом „Хасанагиницом“ и Нушићевим „Кнезом од Семберије“. Стерија би био заступљен у наредној сезони, поред већ постављеног „Кир Јање“, још и са својом „Злом женом“. Као интересантна обнова, у потпуно новој инсценацији и подели, приказале се Игњатовићев „Вечити младожења“ у драматизацији Александра Илића. Утврђено је и постављање Ђоровићева „Зулумћара“. Од савремених домаћих писаца стављени су на репертоар: Велмар-Јанковић са својим „Државним непријатељем број 3“, „Сунце, море и жене“ од Момчила Милошевића, „Девојка бржа од коња“ од Николе Трајковића. Ове сезоне ће први пут бити приказан на сцени и Момчило Настасијевић са својим интересантним делом „Код вечите славине“. Од младих писаца појавиће се Никачевић са „Народним судијама“, Кустудић са једним својим делом („Два црнца“ или „Драма“) и Анонимус са духовитом комедијом из маловарошког живота „Оде воз“.

На читању је извештан број рукописа и нових младих аутора из којих ће, свакако у току сезоне изићи што на позорницу.

Од реприза у потпуно новој инсценацији и опреми треба истаћи: Станковићеву "Коштану" и Глишићева "Два цваника".

На листи премијера и реприза у новој обради из стране књижевности треба истаћи на првом месту од немачких писаца: великог Гега са његовом актовком *Брат и сестра*, која ће се појавити истог вечера са Клајстовим "Разбијеним крчагом", затим чувеног драматичара Лесинга са највећим делом немачке класике "Мином фон Барнхелм". Познати писац Герхард Хауптман биће заступљен "Михаелом Крамером" или најновијим својим комадом "Ифигенија у Делфима". Ове сезоне београдска публика ће имати прилике да се упозна и са новим немачким драмским писцима, на пример Билингером, врло изразитом личношћу у немачкој драми, која ће се појавити са "Мелузином" или "На пучини". Видећемо даље од Колбенхајера "Грегора и Хајнриха", Хајзенера са његовом историском драмом "Цезар" и, најзад, одличан комад Макса Мела "Седморица против Тебе". У комбинацији су Макс Нојнер ("Вечито дете"), Хембер ("Трешње за Рим") и Адалберг Александар Цим са једним од својих комада ("Честита седморица" или "Бура"). Од успешних комедиографа појавиће се Паул Хелдвиг, кога београдска публика већ познаје, са једном од својих нових комедија: "Богови на одсуству" или "У меденом месецу". Затим Аугуст Хинрихс са комедијом "Лом око Јоланде" или "Узоран сељак". Од Курта Геца видећемо "Ингеборг".

Од Италијана на програму су Пирандело са "Хенриком IV", Форцано са својом снажном драмом "Олуја" и Голдони са својом увек радо гледаном комедијом "Слуга двају господара".

Од Француза ће се појавити Молијер са "Мизантропом", Ростан са својом нежном поезијом у "Романтичним душама" и, најзад, Д Енери са романтичном драмом "Две сиротице".

Шекспир би се ове сезоне појавио са "Како вам драго" или "Богојављенском ноћи" која је пре две деценије имала изванредна успеха на београдској позорници.

Од Шпанаца видећемо Калдеронова "Саламејског судију", у друштву, можда, са једним комадом Лопе де Вега.

Од Скандинаваца утврђен је Кнут Хамсун са снажном драмом "У канцама живота", или са потресном "Викторијом".

Од античке драме већ ће нам, вероватно, почетак сезоне донети Плаутове "Менехме", а у току сезоне видећемо и Еурипида са његовом "Хекабом".

Исто тако ће нова сезона донети и у Опери и у Балету доста новина. Пре свега, рад Опере ће тек преласком у нову зграду добити свој нормални ток. Скучен оквир у Мањежу није дозвољавао онај замах који ће велика позорница код Кнежева споменика моћи да пружи.

Поред већ постављених дела у прошлој сезони, која ће се освежити при преласку у велику зграду, Опера ће у овој сезони, према пројектовану репертоару, извести низ нових великих дела. Пре свега, чућемо чувеног Веберова "Чаробног стрелца" који ће бити приказан у врло интересантној инсценацији. Затим генијалног Моцарта са његовом "Отмицом из Сераја". Верди ће бити заступљен са своје три, увек радо гледане опере: "Травијатом", "Трубадуром" и "Риголетом". Од Вагнерових дела биће приказан "Холанђанин луталица". На програму је даље Волф Ферари са својом опером "Радознале жене", која ће сада бити први пут приказана на београдској позорници.

ци. Као интересантну новину Опера ће ове сезоне приказати и новог немачког композитора Валтера Егка са једном од његових опера: "Чаробном виолином" или "Колумбом". Предвиђене су и обнове Доницетијеве "Лучије од Ламермура", Сметанине "Продане невесте" и Бизеове "Кармен", у сасвим новој опреми и подели.

Од домаћих композитора биће изведени: Настасијевићев "Ђурађ Бранковић", Христићев "Сутон" и "Зулумћар" од Петра Крстића.

Балет спрема у сасвим новој инсценацији Делибову "Копелију". Као нарочито интересантна премијера у новој сезони биће чувена Шубертова "Розамунда". На програму су даље: "Карневал" од Шумана, који ће бити изведен заједно са Регеровом "Балетском свитом", и "Аполон и Дафна" од Леа Шписа.

Као дечја балетска претстава предвиђена је позната Бајерова "Вила лутака", са "Чаробном фрулом" од Дригоа.

Од домаћих балетских премијера биће приказани: Христићев балет "На селу", "Сабор" од Настасијевића и нов балет Петра Стојановића "Краљевић и Мирјана".

Наравно да је ово само списак предвиђених дела из којих ће се тек у самом раду, с обзиром на техничке разлоге или разлоге поделе улога, утврдити дела за извођење у току године.

Дакле, појављује се ипак једним делом способност трупе као главни обзир за репертоар. То је, уосталом, сасвим и оправдано, ако се узме у обзир да позориште, пре свега, мора пружити ДОБРЕ претставе у својој уметничкој лепоти.

Иако Српско народно позориште располаже великим уметничким ансамблом, ипак он није потпун. Салонски љубавник и драмски јунак слабо су заступљени. Комбинације којима се ти недостаци надокнађују, често су глумачком вештином добро остварене, али без правог и спонтаног израза.

Због тога је Управа за наредну сезону направила неколико нових интересантних ангажмана који ће попунити те празне "фахове".

Али с овим нису исцрпени сви проблеми. Један од најважнијих је питање редитеља. Развијање репертоара јасно показује колико је питање добрих редитеља - нажалост, још увек малобројних - заиста прворедно. Отуда је Управа и тај проблем покушала да реши стварањем нова редитељског кадра из свог особља. Премијере нове сезоне показаће резултате тих потребних и корисних експеримената. Исто то је учињено и у Опери у погледу покушаја пласирања младих кандидата пред диригентски пулт.

Ако у томе позоришна Управа у наредној сезони буде имала успеха, она ће одговорити једном од својих великих уметничких загака.

Најзад, није неважно споменути да Управа жели да у овој сезони обрати велику пажњу на један од најзначајнијих проблема: на правилан српски језик на сцени. Добри преводи, чистота изговора и нагласка, правилна дикција, како у Драми тако и у Опери, битни су елементи, чак и услов за национално име које позориште носи.

Зидајући на овако постављеним темељима, Управа Српског народног позоришта нада се да ће заиста тада и успети да у потпуности задовољи и све остале амбиције свог високог националног и уметничког позива.

Јован Поповић

ПРЕГЛЕД РАДА СРПСКОГ ПАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА У СЕЗОНИ 1942/43.

Ова позоришна сезона завршава се у суботу, 17. јула о. г., представом *Избирачица*. Поводом завршетка сезоне дају директори и шефови нашег Позоришта ове прегледе рада:

а) ДРАМА

Ова сезона, друга ратна, отворена је, у згради на Врачару, 1. септембра 1942. године, свечаном представом *Ђида*. Ту је трајала само месец дана, до 1. октобра, кад је настављена у обновљеној згради код Споменика. Овде се завршава 17. јула.

Наш репертоарски план за ову сезону претпостављао је рад у два зградама, и тако је рађен. Он је, на овај начин имао у виду потпуну измену репертоарске ситуације према ситуацији у прошлој сезони. Наше наде у овом смеру нису се, међутим, могле остварити. Поред свега број драмских представа у згради код Споменика приметно се повећао (254 према 180), док је коначна сума прихода знатно премашила оне из прошле сезоне. Ово повећање прихода није, природно, компетентно за оцену опште позоришне ситуације нашег Позоришта, особито уметничке, пошто су се цене улазница дизале; компетентан је, међутим, број посетилаца који је много већи од броја у прошлој сезони: цео низ представа био је одмах распродат, чим је стављен у продају. Ниједан месец, осим јуна, није дао мање од пола милиона динара прихода, а било је месеци који су прелазили суму од 650 хиљада. То су, бесумње, поуздани знаци великог интересовања београдске позоришне публике за рад наше Дrame, и уједно, довољан доказ да је наша репертоарска политика наишла на признање свих београдских позоришних кругова, од оних интелектуалних, тананих укусом, до оних најширих које привлачи живописна сценска слика, народни костими и песма, или комедије ниже врсте.

Недостатак друге позоришне зграде, ближе београдској периферији, одредио је Управи, природно, извесна репертоарска комбиновања која су, иначе, потпуно разумљива тек онда кад су у питању две зграде. Принцип ширих "репертоарских обзира" био је, дакле, условљен природом саме ствари: зграда код Споменика имала је да послужи свима позоришним "укусима", од оних највиших до оних најнижих, са јасно истакнутом тенденцијом да је изражајна глумачка и сценско-техничка линија увек и у сваком случају достојна високих уметничких традиција ове Куће и адекватна њеној пуној глумачком капацитету и њеним многобројним сценско-техничким средствима и могућностима. Могло се, отуд, приговорити покаткад избору комада, али се није могло и не може се приговорити квалитету представа које су, под сталном контролом Управе, држане увек на истој, премијерској висини. То је једна од оних наших практичних примена једног основног позоришног принципа која даје трајну уметничку свежину свакој представи: Позориште је храм у који се улази скрушено да се из њега изађе препорођено, у смеху или у сузама. После, они наши, више пута наглашени, национални и морални постулати, кад је у питању прва српска сцена и српска позоришна култура уопште, ригорозно су проведени и у овој сезони, често и по цену одрицања од таквих уметничких експеримената који, тренутно, изгледају примамљиви, било репертоарски, било чисто сценски. Увек смо држали на уму да је овде реч о радикалној обнови српске позоришне културе и о враћању њеним првобитним, аутохто-

ним основима који су, у једном духовно несигурном и морално поколебаном добу, били дошли у питање. Према томе, наша репертоарска политика и у овој сезони није ишла, као што би се то могло претпоставити, линијом најмањег, већ линојом најпогребнијег, најнасушнијег отпора. Ми смо тако, и у томе смеру, неговали чист камерни стил највиших уметничких постулата упоредо са стилем нашег домаћег реализма, нешто сирова, али увек свежа, који се израдио на тексту и типовима нашег домаћег, грађанског и сеоског, репертоара, будно пазећи да се последњи не омакне у блиске му вулгарности, карикатуру и прононсиран шаблон, а први не ускочи у артифицијалност и школски академизам, и тако не постане јалов сценски ларпурлартизам или сува сценска интелектуалност без крви и меса.

Можда су ту — а рекли бисмо да јесу - тенденције ка сопственој позоришној стилистици, српском, који постепено, оплођен корисним и применљивим страним утицајима, изрођава из дубине нашег менталитета са очигледним изражајним могућностима сопствених, оригиналнијих сценских остварења. У томе смеру важно је подвући две крупне чињенице: 1) режију у овој сезони водили су само српски редитељи, што у Драми одавно није био случај; 2) установљење лектората који има да пречисти и утврди на првој српској сцени чист, правилно наглашен српски језик, да пробуди и оживотвори у њему свежа врела најбољег и најмузикалнијег народског говора, дајући му, уједно, правилне логичне и психолошке нагласке.

Поред ових чињеница могле би се нагласити и друге, бесумње веома важне: форсиран рад Управе на остварењу друге сцене која би могла, бар у репертоарском погледу дати ширих могућности за рад онима који долазе, и са којима је посредством сталних аудиција, одржан ове сезоне веома живахан додир. Таква сцена, не само за лакшу врсту репертоара, него и експериментална у извесној мери, а под сталном контролом редитељског колегијума нашег Позоришта, довела би Управу у још ближи додир са новим српским драмским писцима, које је, иначе, помагала саветима у свакој даној прилици.

Ова сезона донела је још једну корисну новину: преподневне ђачке представе, обавезно везане предавањима о писцима и анализом оних њихових дела која се тренутно приказују. Овога пута била су то два класична писца: један немачки, ЈТесинг, са *Мином од Барнхелма*, и један српски, Стерија, са *Кир Јањом*. Тај систем ђачких представа биће настављен одмах почетком нове сезоне.

После, ова сезона донела је и неколико нових ангажмана, у свему девет нових лица, старијих и млађих, према три која су напустила наше Позориште из чисто материјалних разлога. Сви новоангажовани већ су се пласирали на првој српској сцени са извесним глумачким преимућствима која ће, у пунијем сливу са нашим ансамблом, још више утврдити њихове раније глумачке репутације. Тако је сад наш драмски ансамбл, углавном, довољно заокружен и довољно разнолик, са недостатком, можда, малих нијанса у извесним фаховима које ће се такођер ускоро употпунити. Он је на тај начин оспособљен за највеће и најозбиљније уметничке задатке који га ишчекују у блиској будућности.

Потпуност овога извештаја захтева још две констатације: 1) образлажући, почетком ове сезоне, репертоарски план наше Дrame, рекли смо да се заснива на мери уметничког даха у ансамблу и на духовним потребама српске позоришне публике; и 2) нагласили смо да ће се наши репертоарски задаци остваривати, можда, под материјалним условима који су више него деликатне природе (темељита обнова позоришних фондуса према стварним могућностима набавке сценског материјала).

Што се тиче београдске публике, она је своје благовољење према напорима наше Дrame најбоље посведочила својом огромном посетом која није, готово, јеђавала

О сама измака сезоне. Узроке овога благовољења треба, међутим, тражити у одиста огромним напорима нашега драмског ансамбла, чији је уметнички дар, без обзира на опште економске прилике, превазишао сва ишчекивања Управе. Драма је играла, у току ових десет и по месеци сезоне, просечно скоро сваки дан не допуштајући да се откаже ниједна заказана представа, и прихватајући, са херојизмом достојним сваке похвале, све изненадне измене условљене болешћу или одсуством појединих чланова и другим поремећајима у ансамблу. „Ускакања“ у нове улоге била су такве природе да се ниједном приликом нису могла осетити као нова и недовољно сливена. Поред тога, низ нових сјајних креација развио је у нашем ансамблу племенита такмиченa, толико висока уметничког ступња да се може с пуним задовољством говорити о чудесној и свестраној обнови оне српске глумачке корпорације која стоји на челу наше позоришне културе. Материјални услови, међутим, били су такве природе да су омели извршан део репертоарских задатака наше Дrame. Сви резултати наших овогодешњих напора нису, тако, уопште могли доћи до изражаја. Помињемо, примера ради, Плаутову комедију *Менехми* која је и глумачки, и музички, и балетски била потпуно завршена, намењена још једино последњим генералним пробама.

То је, поред друге сцене, најважнији проблем с којим Управа улази у кратак летњи одмор између две сезоне.

Сумаран хронолошки преглед рада у Драми изгледа овако (према предвиђену плану до краја ове сезоне):

Српски писци

а) Премијере:

Јаков Игњатовић: *Вечити младожења* (12. новембра; 20 пута);

Милован Глишић: *Два гјванцика* (11. децембра; 16 пута);

Момчило Милошевић: *Сунце, море и жене* (5. марта; 11 пута);

Душан Мишић: *Оде воз* (9. априла; 9 пута).

б) Репризе:

Јанко Веселиновић - Драгомир Брзак: *Тидо* (15 пута);

Коста Трифковић: *Избирачица* (19 пута);

Јован Стерија Поповић: *Кир Јања* (21 пут);

Славомир Настасијевић: *Несуђени зетови* (17 пута);

Милован Глишић: *Подвста* (5 пута).

Страни писци

1) Немачки:

а) Премијере:

Јохан Волфганг фон Гете: *Брат и сестра* (18. септембра; 9 пута);

Готхолдф Ефраим Лесинг: *Мина од Барнхелма* (30. јануара; 19 пута);

Јохан Волфганг фон Гете: *Стела* (22. маја; 9 пута);

Герхарт Хауптман: *Колега Крамптон* (9. јула; 4 пута).

б) Репризе:

Хајнрих фон Клајст: *Разбијени крчаг* (2 пута);

Курт Бортфелд: *Смучање на суву* (9 пута);

Паул Хелвиг: *Усред бела дана* (2 пута);

Хајнц Кубијер: *100.000.000 долара* (7 пута);

Шурек-Сасман: *Улични свирачи* (14 пута).

2) Италијански:

б) Репризе:

Дарио Никодеди: *Верна сенка* (10 пута).

3) Француски:

Октав Мирбо: *Посао је посао* (3 пута);

Клод-Андре Пиже: *Срећни дани* (2 пута);

Молијер: *Тартиф* (8 пута);

Молијер: *Уображени болесник* (4 пута).

Боривоје Јевтић

(Исцрпни театролошки подаци који се односе на премијерску продукцију Дrame у сезони 1942./43 могу се наћи у књизи Петра Волка: *Позоришни живот у Србији 1835/1944.*, Београд 1992.)

б) ОПЕРСКА СЕЗОНА 1942/43.

Извођено је до 10. јула о. г. осам оперских дела: *Тоска* (16 пута), *Фигарова жењидба* (16), *Боеми* (20), *Кавалерија Рустикана* (9), *Пајаци* (9), *Севи/кски берберин* (1), *Чаробни стрелац* (16), *Риголето* (12).

Од свих су ново опремљене опере *Чаробни стрелац* и *Риголето*. Оперски првак Никола Цвејић режировао је *Риголета* а г. Кригер *Чаробног стрелца*.

Дириговали су немачки диригенти г. г. О. Бухолц, Х. Шредер и Милер-Лампертс.

Крај оперске сезоне био је у знаку промене оперске дирекције, комплетирања солистичког ансамбла и проналаска нових, младих оперских певача са лепим гласовним материјалом и талентом, на које се могу положити најлепше наде.

Г-ђа Меланија Бугариновић, позната наша уметница, која је неколико последњих сезона била члан државне Опере у Бечу, поново се вратила у београдски ансамбл. Садашњи мали репертоар није дао могућности да г-ђа Бугариновић изиђе у некој од својих великих улога. Према данашњем репертоару г-ђа Бугариновић се могла показати само у *Риголету* као Магдалена. Али већ у почетку идуће сезоне, г-ђа Бугариновић ће изаћи у главној женској партији у д' Алберовој музичкој драми *У долини* као Марта. Г-ђа Бугариновић пева први пут ову певачки и глумачки интересантну улогу а видећемо је и у њеној познатој одличној улози Ацучене у *Трубадуру*.

Са драмским тенором г. Крстом Ивићем учињен је аранжман до краја децембра о. г., тако да је и постава драмског тенора решена. Г. Ивић при завршетку ове сезоне певао је поред својих сталних улога Канија у *Пајацима* и Каварадосија у *Тоски*, још Рудолфа у *Боемима*. Он ће се, као и г-ђа Бугариновић појавити у музичкој драми *У долини* у новој партији Педра.

Осим тога радило се на истраживању нових и младих оперских снага. Још при крају ове сезоне појавио се млади тенор г. Лаза Јовановић, који је више година учио певање, али је певао досад у оперском хору. После две аудиције, директор Опере је дошао до закључка да се Лази Јовановићу могу са сигурношћу поверити велике тенорске партије и дао му је за први излаз пред публику тешку и не благодарну партију Макса у *Чаробном стрелцу*, који се дуго није могао ставити на репертоар због болести г. Малбашког.

Овај одважан покушај са Лазом Јовановићем потпуно је успео и претпоставке су се показале као оправдане, тако да се стварају нове перспективе у репертоарским комбинацијама са овим младим талентованим певачем. На последњој оперској представи у овој сезони појавиће се Лаза Јовановић још и као Туридо у *Кавачерији Рустикани*.

Још ће се један тенор појавити први пут у овој сезони пред београдском публиком. То је лирски тенор Тимотић. Он ће певати партију Рудолфа у *Боемима* и прва појава Тимотића као оперског певача очекује се са великим интересовањем. Ова два тенорска дебија завршавају ову сезону. У новој сезони биће приказани још неки млади певачи, који треба да допуне младу екипу певача коју дирекција Опере жели да оствари.

Тако су нам у изгледу нова изненађења и нове интересантности у почетку сезоне.

РАД БАЛЕТА СРП. НАР. ПОЗОРИШТА У СЕЗОНИ 1942/43.

У току сезоне 1942/43. дато је балетских представа.....	35
Опера са балетом.....	43
Драма са балетом.....	39

Давани су ови балети:

Болеро од Равела (11 пута);

Жизела од Адама (9 пута);

Вачпургина ноћ од Гуно-а (8 пута);

На балетском часу од Ј. Штрауса и Ј. Ланера (6 пута);

Сифиде од Шопена (6 пута);

У долини Мораве од Св. Настасијевића (2 пута);

Позив на игру од Вебера (1 пут);

Дивертисман из народних игара даван је 7 пута;

Дивертисман из разних игара даван је 10 пута.

У народном дивертисману извођене су тачке од Христића, Настасијевића, Бошњакковића, Гребеншчикова.

Нове тачке у току ове сезоне: *Позив на игру* (Вебер), *Игра са огледалом* (Бетовен), *Тиролска игра* (Шиц), Ј. Штраус - *Плави Дунав* (валцер), *Бечка крв* (валцер) (од Ј. Штрауса), *Арлекинада* (Дриго), *Индуска игра* (Ружицки), *Полка-Променад* (Ханшман), *Мексиканска игра* (Кастро Падиља), *Хабанера* (Јалапа). Све ове тачке спремила је г-ђа Кирсанова, шеф балета.

Наташа Бошковић је дала две тачке *Игра са кастањетама* (Марквина) и *Араонска хота* (Монреал) у кореографији Терезине и О. Торес.

Живановић и Колесникова дале су ове тачке:

Мпитање девојака и *Јапанска игра* (Гребеншчиков); *Арапска игра* и *Живот цвета* (Григ).

Осим тога спремљена је једна велика балетска представа, чија премијера има да буде одмах у почетку идуће сезоне:

Моцарт - *Балерина и бандити* (кореографија Б. Романова), обновила је наново Нина Кирсанова. Она је спремила такође велики балет на музику Ј. Славенског за *Менехме* од Плаута, која ће ићи вдуће сезоне.

Балет је суделовао у овим операма: *Фигарова женидба*, *Риголето*, *СевиЉски берберин*, *Чаробни стрелац*.

Балет у опери *Риголето* поставила је најново Нина Кирсанова.

Балет је суделовао и у драмским представама и то у *Избирачици*, *Уображеном болеснику* и *Вечитом младожењи*. Балете у последње две драме поставила је Нина Кирсанова. Она је спремила такође велики балет на музику Ј. Славенског за *Менехме* од Плаута, којаће ићи идуће сезоне.

Сем тога балет је суделовао и у приредбама *Радио станице* и то у 15 представа за немачку војску и у 3 представе српских емисија, као и у једној представи К. Д. Ф. Позоришта.

(Исцрпни театролошки подаци о премијерској продукцији Опере и Балета могу се наћи у хемеротеци Архива Народног позоришта или Музеја позоришне уметности.)

СИНТЕТИЧКИ ПРИКАЗ СЕЗОНЕ 1942/43.

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВАУ СЕЗОНИ 42./43.
ДРАМА			
Јохан Волфганг Гете	<i>Брат и сестра</i>	18. IX 1942.	9
Ј. Игњатовић / А. Илић	<i>Вечити младожења</i>	12. XI 1942.	20
Милован Ћ. Глишић	<i>Два цванџика</i>	11. XII 1942.	17
Ј. Е. Лесинг	<i>Мина од Барнхелма или војничка срећа</i>	30. I 1943.	20
Момчило Милошевић	<i>Сунце, море и жене</i>	5. III 1943.	11
Душан Ћ. Мишић	<i>Оде воз</i>	9. IV 1943.	8
Јохан Волфганг Гете	<i>Стела</i>	22. V 1943.	9
Герхарт Хауптман	<i>Колега Крамптон</i>	9. VII 1943.	4
Милован Глишић	<i>Подвала</i>	23. IV 1883.	5
Ј. Веселиновић / Д. Брзак	<i>Ђидо</i>	7. VI 1892.	22
С. Сремац / С. Ј. Бунић	<i>Зона Замфирова</i>	3. III 1924.	15
Дарио Никодеми	<i>Верна сенка</i>	14. III 1939.	10
Паул Шурек	<i>Улични свирачи</i>	27. X 1939.	15
Клод-Андре Пиже	<i>Срећни дани</i>	22. I 1941.	2
Хајнрих Клајст	<i>Разбијени крчаг</i>	14. III 1941.	2
Славомир Настасијевић	<i>Несуђени зетови</i>	10. X 1941.	17
Паул Хелвиг	<i>Усред бела дана</i>	11. XI 1941.	3
Курт Болфелд	<i>Смучање на суву</i>	2. XII 1941.	9
Октав Мирбо	<i>Посао је посао</i>	12. XII 1941.	3
Ж. Б. П. Молијер	<i>Тартиф</i>	10. II 1942.	8
Коста Трифковић	<i>Избирачица</i>	5. III 1942.	19
Хајнц Кубијер	<i>100.000.000 долара</i>	10. IV 1942.	7

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВА У СЕЗОНИ 42./43.
~Ј с. Поповић	<i>Кир Јања</i>	20. VI 1942.	20
ж Б. П. Молијер	<i>Уображени болесник</i>	4. VII 1942.	3
ОПЕРА			
Карл МариЈа фон Вебер	<i>Чаробни стрелац</i>	2. XII 1942.	13
Ћузепе Верди	<i>Риголето</i>	10. IV 1943.	10
Пјетро Маскањи	<i>Кавалерија Рустикана</i>	27. XI 1905.	9
руђер Леонкавало	<i>Пајаци</i>	26. VII 1908.	8
В. А. Моцарт	<i>Фигарова женидба</i>	5. II 1936.	16
Тоакино Росини	<i>Севиљски берберин</i>	24. XI 1941.	1
Ђакомо Пучини	<i>Тоска</i>	26. I 1942.	16
Ђакомо Пучини	<i>Боеми</i>	18. IV 1942.	20
БАЛЕТ			
Шарл Гуно	<i>Ваптургина ноћ</i>	?	8
Композиције. дом. и ст. аутора	<i>Балетски дивертисман</i>	?	20
Адолф Адам	<i>Жизела</i>	30. VI 1931.	9
Морис Равел	<i>Болеро</i>	14. X 1939.	15
Фредерик Шопен	<i>Силфиде</i>	12. X 1940.	6
Светомир Настасијевић	<i>Удолини Мораве</i>	3. I 1942.	2
Ј. Ланер / Ј. Штраус	<i>На балетском часу</i>	3. I 1942.	8

ПРЕГЛЕД

Остварених прихода и извршених расхода
Народног позоришта у Београду
од 1 септембра 1942 год. до 30 јуна 1943 год.

ПРИХОД			
Партија	Зозиција	Приход од	Динара
1	1	Представа	7,634,091,50
1	2	гардеробе и таксе за судед.	179,686,50
1	3	Позоришног дистра <i>Српска сцена</i>	395,1 676,50
1	4	од закупа бифеа и сада	142,452,71
1	5	Разни неподвиђени приходи	80,632,50
1	8	Позоришног динара по решењу К. број 382/1941/	7,439,122
Укупно			
15,871.661.71			

II РАСХОДИ	
Лични расходи	11,216,379,78
Материјални расходи	12,622,203,32
Укупно	
23,838,583,1	

Разлика између прихода и расхода по овом прегледу износи динара 7.966392!,39 и она се покрива из дотације, коју држава ставља на расположење Народном позоришту у Београду, према одредби 226 Уредбе о државном рачуноводству.

Ово стање изражено у процентима показује да се Народно позориште у Београду издржава са 70% из сопствених прихода, а са 30% на терет Главне државне благајне.

Изложени приходи у предњем прегледу, а у стручном погледу, могу се класифицирати, тако, да од суме Дин. 7,634,091,50 укупно остварених прихода за ову сезону, пада просечно за један месец и то:

1.- На драмске претставе	Дин. 495,319,00
2.- На оперске претставе	Дин. 218,909,50
3.- На балетске претставе	Дин. 38,415,50
4.— На разне приредбе	Дин. 10,765,00

Највећи бруто приход по месецима донео је март 1943. са износом од Дин. 950,051,50. Овај месец заузима иу погледу драмских претстава по висини остварених прихода првенство. И за оперски део претстава најбољи је месец март 1943. год.

Књиговођа Народног позоришта
Душ. Вујачић

Шеф рачуноводства
Народног позоришта
М. Станојевић

**ПРЕГЛЕД БРУТО ПРИХОДА ПРЕТСТАВА ЗА 1942/43. ГОД.
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ**

	ДРАМА			ОПЕРА			БАЛЕТ			РАЗНЕ ПРИРЕДБЕ			БРУТО ПРИХОД свих ПРЕДСТАВА		
	бр. пресе-дс-тава	Приход		бр. пресе-дс-тава	Приход		бр. пресе-дс-тава	Поиход		бр. пресе-дс-тава	Приход		бр. пресе-дс-тава	Приход	
		Динара	п		Динара	п		Динара	п		Динара	п		Динара	п
СЕПТЕМБАР 1942	16	196808	50	9	130209	50	3	! 7399					28	344417	
ОКТОБАР 1942.	19	390226		9	190169		4	68474		1	2502!		33	673890	
НОВЕМБАР 1942.	21	495837		6	112040	50	3	37761	50				30	645640	
ДЕЦЕМБАР 1942.	25	547655		10	301667		3	66647					38	915969	

"ТАНУА"	24	54034 7		10	27465 7		1	19319				35	83432 3	
"ФЕБРУАР"	22	55263 8		7	19448 2	5 0	2	45853	5 0	1	9898	32	80287 2	
МАРТ	31	67143 0	5 0	7	17347 0		2	32420		2	72731	42	95005 1	5 0
АПРИЛ	23	50404 9	5 0	7	28674 9		2	39986	5 0			32	83078 5	
МАЈ 1943	26	57702 0	5 0	9	30996 5	5 0	1	20841				36	90782 7	
ЈУНИ 1943	24	47717 9		11	21568 5		2	35453				37	72831 7	
"УКУПНО"	23 1	49531 91		85	21890 96		23	38415 4	5 0	4	10765 0	34 3	76340 91	5 0

СИНТЕТИЧКИ ПРИКАЗ СЕЗОНЕ 1943./44.

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВА У СЕЗОНИ 43./44.
ДРАМА			
Тит Макције Плаут	<i>Менехми</i>	23. XI 1943.	10
Божидар С. Николајевић	<i>Догорели кров</i>	3. I 1944.	13
Ј. С. Поповић	<i>Женидба и удадба</i>	18.11 1944.	8
Јохан Волфганг Гете	<i>Ифигенија на Тавриди</i>	15.111 1944.	7
Едмон Ростан	<i>Романичне душе</i>	30. III 1944.	2
Милован Глишић	<i>Подвача</i>	23. IV 1883.	6
Ј. Веселиновић / Д. Брзак	<i>Ђидо</i>	7. VI 1892.	12
С. Сремац / С. Ј. Бунјић	<i>Зона Замфирова</i>	3. III 1924.	20
Паул Шурек	<i>Улични свирачи</i>	27. X 1939.	9
Славомир Настасијевић	<i>Несуђени зетови</i>	10. X 1941.	11
Курт Бортфелд	<i>Смучање на суву</i>	2. XII 1941.	6
Ж. Б. П. Молијер	<i>Тартиф</i>	10. II 1942.	5
Коста Трифковић	<i>Избирачица</i>	5. III 1942.	9
Хајнц Кубијер	<i>100.000.000 долара</i>	10. IV 1942.	4
Ј- С. Поповић	<i>Кир Јања</i>	20. VI 1942.	10
Ж. Б. П. Молијер	<i>Уображени болесник</i>	4. VII 1942.	2
Ј. В. Гете	<i>Брат и сестра</i>	18. IX 1942.	1

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВА У СЕЗОНИ 43./44.
Ј. Игњатовић / А. Илић	<i>Вечити младожења</i>	12. XI 1942.	5
Милован Ђ. Глишић	<i>Два цванцика</i>	11. XII 1942.	11
Ј. Е. Лесинг	<i>Мина од Барнхелма или Војничка срећа</i>	30. I 1943.	1
Момчило Милошевић	<i>Сунце, море и жене</i>	5. III 1943.	8
Душан Ђ. Мишић	<i>Оде воз</i>	9. IV 1943.	7
Ј. В. Гете	<i>Стела</i>	22. V 1943.	4
Герхарт Хауптман	<i>Колега Крамптон</i>	9. VII 1943.	13
ОПЕРА			
Пјетро Маскањи	<i>Кавалерија рустикана</i>	2. XII 1905.	13
Руђер Леонкавало	<i>Пајаци</i>	26. VII 1908.	13
В. А. Моцарт	<i>Фигарова женидба</i>	5. II 1936.	3
Ђоакино Росини	<i>Севиљски берберин</i>	24. XI 1941.	10
Ђакомо Пучини	<i>Тоска</i>	26. I 1942.	10
Ђакомо Пучини	<i>Боеми</i>	18. IV 1942.	14
Карл Марија фон Вебер	<i>Чаробни стрелац</i>	2. XII 1942.	13
БАЛЕТ			
Клод Дебиси	<i>Понодне једног фауна</i>	20. XI 1943.	3
Рихард Вагнер	<i>Баханал</i>	15. XII 1943.	10
В. А. Моцарт	<i>Балерина и бандити</i>	15. XII 1943.	11
Роберт Шуман	<i>Карневал</i>	15. XII 1943.	10
Хектор Берлиоз	<i>Фантастична симфонија</i>	8. IV 1944.	2
Ђ. Росини / О. Респиги	<i>Чаробни дућан</i>	8. IV 1944.	2
Шарл Гуно	<i>Валпургина ноћ</i>	?	7
Карл Марија фон Вебер	<i>Сан о ружји</i>	?	5
Композиције домаћих и страних аутора	<i>Балетски дивертисман</i>	?	13

АУТОР	ДЕЛО	ПРВО ИЗВОЂЕЊЕ	БРОЈ ПРЕДСТАВА У СЕЗОНИ 43./44.
Адолф Адам	<i>Жизела</i>	30. VI 1931.	1
Морис Равел	<i>Болеро</i>	14. X 1939.	9
Фредерик Шопен	<i>Силфиде</i>	12. X 1940.	1
Ј. Ланер / Ј. Штраус	<i>На балетском часу</i>	3.1 1942.	4

А. Радовановић - Ј. Стевановић,
Реконструкција годишњака Народног позоришта у Београду за сезоне 1942/43 и 1943/44,
Театрон, 109/1999, 45-52.

Прилог 11/6

6. Предлози, нацрти и прегледи репертоара

КОМЕСАРИЈАТУ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ БЕОГРАД

Част ми је доставити у прилогу под а), б) и в) нацрт репертоара за сезону 1941/42 године:

- под а) нацрт драмског репертоара (премијере, обнове, репризе);
- под б) нацрт оперског репертоара (премијере, обнове, репризе);
- под в) нацрт балетског репертоара (премијере, обнове, репризе):

Овај нацрт водио је иарочити обзир о изузетним приликама у којима се, у овом трену, налази Народно позориште: оно је лишено велике зграде код Споменика; пожар је, затим, уништио добрим делом декор, намештај, реквизиту, историске, народне и грађанске костиме и архиву. Поред тога, питање ансамбла, и драмског и оперског, и балетског, још није коначно решено према предлогу који је оставила ова Управа: да се од Уредбе о чиновницима, коју је недавно обнародовао Савет комесара, изузме Народно позориште као еминентна уметничка установа, нарочито његов женски ансамбл (удате чланице) и контрактуални чланови који чине већи део претстављачког особља.

Уметничка делатност Народног позоришта имала би да се ограничи само на зграду на Врачару којој недостају многи технички услови за пуни радни капацитет. Стога је Управа упутила нарочиту претсавку Управи Коларчевог народног универзитета у којој тражи да јој се омогуће четири претставе у току сваке недеље за лакши драмски репертоар, особито онај популарног карактера и за већи део балетског репертоара (претставе би се давале уторником, четвртком, суботом и недељом). На овај начин, Позориште би могло да развија, са више плана и система свој рад и да оствари већи део свога скицираног репертоара. Ово захтева, у исти мах, и велики ансамбл коме треба дати могућности за пун замах, а и сам Београд који као велика варош има довољно публике са културним претензијама. Најзад, у питању је и сама установа На-

родног позоришта која у овим тешким временима има изузетну културну и националну мисију, и жели, да сачува, у границама даних могућности, све своје досадашње тековине.

Управник Народног позоришта
М. Вељковић

П.С.

За део трупе који ће гостовати по градовима и селима у унутрашњости израдиће се посебан репертоар са националним, фолклорним и задружним комадима, уз ведре и веселе комаде.

Прилога

НАЦРТ ДРАМСКОГ РЕПЕРТОАРА ЗА СЕЗОНУ 1941/42 ГОДИНЕ

ПРЕМИЈЕРЕ:

Српски писци:

Лаза Костић: ГОРДАНА
В. Велмар-Јанковић: ДНЕВНА ВЕСТ
Мара Ђорђевић-Малагурска: МАНДА
Сл. Настасијевић: НЕСУЂЕНИ ЗЕТОВИ

Немачки писци:

Грилпарцер: САН-ЖИВОТ
Хауптман: МИКАЕЛ КРАМЕР
Фрајтаг: НОВИНАРИ
Јозеф Франк: У ЦУНГЛИ

Енглески писци:

Шеридан: ШКОЛА ОТВАРАЊА
Дикенс: БИТКА ЖИВОТА

Шпански писци:

Лопе де Вега: БУДАЛАСТА ВЛАСТЕЛИНКА
Калдерон: САЛАМЕЈСКИ СУДИЈА

Руски писци:

Гончаров: ПОНОР

Талијански писци:

Росо ди Сан Секондо: МАРИОНЕТЕ СТРАСТИ

Холандски писци:

Бергер: ПОТОМ

ОБНОВЕ С КАРАКТЕРОМ ПРЕМИЈЕРА:

Српски писци:

М. Глишић: ДВА ЦВАНЦИКА
Веселиновић-Брзак: ЋИДО
Б. Нушић: СВЕТА, ПУТ ОКО СВЕТА

Немачки писци:

Судерман: ЧАСТ
Хауптман: ЕЈГА

Француски писци:

Молиер: ТАРТИФ
Д. Енери: ДВЕ СИРОТИЦЕ
Лабиш: ФЛОРЕНТИНСКИ ШЕШИР
Мирбо: ПОСАО ЈЕ ПОСАО

Енглески писци:

Шекспир: ОТЕЛО

РЕПРИЗЕ:

Српски писци:

Б. Нушић: ДР, ПОКОЈНИК, КАПЛАР МИЛОЈЕ (прерада)
Б. Станковић: КОШТАНА
Ј. Ст. Поповић: ЖЕНИДБА И УДАДБА
М. Димитријевић: КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ
Ст. Сремац: ЗОНА ЗАМФИРОВА
Љ. Бобић: ПОРОДИЦА БЛО
Љ. Бошњаковић: ИВАНКА
Плаовић - Ђоковић: ВОДА СА ПЛАНИНЕ, РАСТАНАК
НА МОСТУ, КАД ЈЕ СРЕДА - ПЕТАК ЈЕ

Страни писци:

Клод Андре-Пиже: СРЕЋНИ ДАНИ
Бернадот Томас: КАРЛОВА ТЕТКА
ХОСЕ ФЕЛИУ И КОДИНА: У ЦВЕТНОЈ ШПАНИЈИ
Хајнрих Класт: РАЗБИЈЕНИ КРЧАГ
Жорж де Порто-риш: НЕВЕРНИЦА
Паул Шурек-Ханс Сакс: УЛИЧНИ СВИРАЧИ
Алфред Жери: НА ПОСЛЕДЊЕМ СПРАТУ
Чарлс Дикенс: ЦВРЧАК НА ОГЊИШТУ
ФРАНТИШЕК ЛАНГЕ: БР. 72
Жан де Летраз: БУЦА
Молиер: УЧЕНЕ ЖЕНЕ
Дарио Никодеми: ВЕРНА СЕНКА
А. Н. Островски: ШУМА, БЕЗ МИРАЗА
Ладислав Фодор: МАТУРА
Бернард Шо: ПИГМАЛИОН
Шекспир: ХАМЛЕТ
Авери Хопвуд: УЗОРАН МУЖ

*Прилог б*ПЛАН РАДА ЗА СЕЗОНУ 1941/42.Оперске премијере

1. М.ШИЛИНГС	МОНА ЛИЗА
2. ФЛОТОВ	МАРТА
3. Ћ. ПУЧИНИ	ЋАНИ СКИКИ
	ПЛАШТ
	СЕСТРА АНЂЕЛИКА

Оперске репризе у виду премијере

1. МАСКАЊИ	КАВАЛЕРИЈА РУСТИКАНА
2. ЛЕОНКАВАЛО	БАЈАЦО
3. НИКОЛАЈ	ВЕСЕЛЕ ЖЕНЕ ВИНЗОРСКЕ
4. БЕТОВЕН	ФИДЕЛИО
5. ЧАЈКОВСКИ	ЕВГЕНИЈЕ ОЊЕГИН
6. СТ. ХРИСТИЋ	СУТОН
7. МАСНЕ	МАНОН
8. МАСНЕ	ТАИС
9. ГУНО	ФАУСТ
10. РОСИНИ	СЕВИЉСКИ БЕРБЕРИН

Оперске обнове

1. МУСОРГСКИ	СОРОЧИНСКИ САЈАМ
2. ДОНИЦЕТИ	ЈГУЧИЈА И ЛАМЕРМУР
3. ВЕРДИ	ТРУБАДУР
4. ВЕРДИ	ТРАВИЈАТА
5. ВЕРДИ	РИГОЛЕТО
6. ЧАЈКОВСКИ	ПИКОВА ДАМА
7. ПУЧИНИ	БОЕМИ
8. ПУЧИНИ	МАДАМ БАТЕРФЛАЈ
9. ПУЧИНИ	ТОСКА
10. МОЦАРТ	ФИГАРОВА ЖЕНИДБА
11. МАСНЕ	ВЕРТЕР
12. ТОМА	МИЊОН

*Прилог в*Балетске премијере

СТ. ХРИСТИЋ	ОХРИДСКА ЛЕГЕНДА
-------------	------------------

Балетске репризе у виду премијере

1. ДЕЛИБ	КОПЕЛИЈА
----------	----------

2. СТРАВИНСКИ	ЖАР ПТИЦА
	ПЕТРУШКА
3. ЧАЈКОВСКИ	ФРАНЧЕСКА ДА РИМИНИ
4. БАЈЕР	ВИЛА ЛУТАКА

Балетске обнове

1. АДАМ	ЖИЗЕЛА
2. ШОПЕН	СИЛФИДЕ
3. РИМСКИ КОРСАКОВ	ШЕХЕРЕЗАДА
4. БОРОДИН	ПОЛОВЕЦКИ ЛОГОР
5. Ј.ШТРАУС	ВАЛЦЕР ДИВЕРТИСМАН
6. М. РАВЕЛ	БОЛЕРО

АС, НП, 611/41
15.7.1941.

УПРАВИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

- Предлог оперског репертоара и оперских премијера
за сезону 1942/43 -

Дирекција опере, после дужег разматрања, нашла је да се цео оперски репертоар извођен у "Манежу" може пренети и на сцену код Споменика, али са извесним изменама и допунама у појединим операма.

1. ФИГАРОВА ЖЕНИДБА од Моцарта. — Пре свега се мора изменити декор за први чин. Овакав какав је, не одговара стилу, а ни архитектонски не значи ништа. Остале слике морају се бар сликарски освежити.
2. КАВАЛЕРИЈА РУСТИКАНА од Маскањија и ПАЈАЦИ од Леонкавала. - За КАВАЛЕРИЈУ треба пронаћи боље решење декора тј. избацити кафану, која је досад била напред позорнице. Затим, ваља повећати хор на сцени и иза сцене и костиме учинити разноликим. За ПАЈАЦЕ потребно је направити дубљу сцену, што ће изискивати можда израду нових кулиса и неизоставно иојачање хора.
3. ВЕРТЕР од Маснеа. - Музички је готово потпуно увежбан. Стари декор мора се сасвим прерадити. Костими исто тако захтевају прераду и израду једног дела нових костима. Затим је потребно набавити хор деце за први и трећи чин.
4. СЕВИЉСКИ БЕРБЕРИН од Росшшја. - у погледу декора, први се чин мора продубити и раширити; други чин остаје исти, само треба направити бољи распоред намештаја и пронаћи боље осветљење и што више елиминисати жуту боју.
5. ТОСКА од Пучинија. - За први чин потребно је изградити још један велики архитектонски лук у предњем плану, тако да сцена добије дубину бар још 4 м. При овоме се мора водити рачуна и о сразмерном проширивању сцене. Други чин треба прерадити тако да дубина собе буде већа бар још за 2 м и

Скарпшјин алковн направити као нишу у завесама. Молерај за овај чин мора бити богатији и по могућству се мора избећи и онај неутрални розикасти тон. Позадња врата морају се проширити бар за 30-40 цм. За трећи чин потребно је изградити кулисе са стране, које ће у потпуности одговарати стилском рикванду и целокупној атмосфери музичкој и сценској из овог чина.

6. **Б О Е М И** од Пучинија. -Прва слика захтева промену општег тона, тј. тон мора бити измењен од тамног на светлије, тако да се добије атмосфера мансарде а не подрума. Други чин, ако се одустане од решења да се изводи у кафани, мора се изградити сасвим нов, тј. улице Париза итд. Трећи чин мора бити и дубљи и шири.

Од нових опера за идућу сезону Дирекција опере предлаже да се прво изведу опере које су музички већ настудиране у целости или већим делом.

- Е **ЧАРОВНИ СТРЕЈАЦ** од Вебера. - Опера је музички већ спремљена. Потребно је одмах предузети мере за израду декора и костима, нарочито ако Управа жели са овом опером да отвори сезону у згради код Споменика.
2. **ОТМИЦА ИЗ СЕРАЈА** од Моцарта. — Сада се музички спрема и за њу је потребно изградити нове костиме и нов декор.
3. **ЋУРАЋ БРАНКОВИЋ** од Настасијевића. — Музички је скоро настудиран. Декор постоји 70%. Костиме треба радити нове.

За студирање и евентуално извођење нових опера, тј. оних које нису извођене прошле сезоне, Дирекција опере предлаже:

- Е **ТРАВИАТА** од Вердија. -Располажемо добром певачком поделом. Потребно је ову оперу добро опремити у погледу декора и костима, јер је она уствари касаштик. Дирекција очекује да ће ову оперу режирати управник г. Јован Поповић, према раније предвиђеном плану.
2. **ТРУБАДУР** од Вердија. - Опера која би код наше публике ишла добро, али не располажемо потребним певачким ансамблом: Ацучена, Манрико.
3. **РИГОЛЕТТО** од Вердија. - Располажемо добрим певачким ансамблом, а опера је репертоарска. Морају се за њу изградити нови костими и нов декор.
4. **ЛТУЧИЈА ОД ЛАМЕРМУРА** од Доницетија. - Опера која иде добро код публике, апи музички и драмски не значи ништа. Тенорска партија (главна) за наше прилике врло је тешка. Декор за ову оперу постоји.
5. **МЕСЕЧАРКА** од Белинија. - Ако би се **ЛУЧИЈА**, због њених музичких недостатака, одбацила, а да би се више запослио колоратурни сопран, могла би доћи у комбинацију ова Белинијева опера, која је врло мелодична и сценски и костимски скромна и, што је нарочито интересантно, у овој опери је много заступљен хор као код народних музичких драма.
6. **У ДОЈШНИ** од Д Албера. - Опера за коју имамо одличну поделу. Сценски и костимски је врло проста ијевтина, а код публике иде врло добро.
7. **АИДА** од Вердија. - Засад и за ове прилике не може ићи због оркестра, због великог ансамбла и великих материјалних издатака за костиме и декор, што не би било у одговарајућој пропорцији за нашу певачку поделу.
8. **ФАУСТ** од Гуноа. - И за ову оперу вредели би исти разлози као и за АИДУ. Олакшавајуће би било само то што би ова опера музички код нас боље ишла и лакше би била спремљена, а нарочито не би било тешкоћа око режје. Ако

би ишла. опера би се могла оставити за другу половину сезоне, када ступи у дејство нови буџет.

9. ПРОДАНА НЕВЕСТА од Сметане. - Опера која би се код нас могла добро извести, али је и за њу потребно уложити много материјалних средстава; зато њу морамо оставити за другу половину сезоне.
10. РУСАЛКА од Дворжака. - Она би код наше публике својом музиком и драмском садржином постигла леп успех. Декор и костими су доста упростићени. Поделу бисмо имали такође добру.

Према свему овоме, Дирекција опере предлаже да се одмах узму у дотеривање старе опере, наведене од бр. 1 до бр. 6, да би се могле одмах стављати на репертоар зграде код Споменика. Затим, узети у рад опере које су музички спремљене, тј. ВЕРТЕР, ЧАРОВНИ СТРЕЛАЦ, ЋУРАЋ БРАНКОВИЋ и ОТМИПА ИЗ СЕРАЈА. За остала оперска дела, наведена у овом предлогу, остављамо Управи да сама донесе одлуку.

Дирекција опере саслушала је шефа Балета и, према томе, предлаже следећа балетска дела за идућу сезону:

1. АПОЛОН И ДАФНА од Леа Шписа, БАЛЕТСКА СВИТА од Регера и РОМЕО И ЈУЛИЈА од Чајковског. За довршење режије и кореографије ових балета потребно је осшурати сарадњу г. Анатолија Жуковског.
2. КОПЕЈШЈА од Делиба. - Батет који испуњава цело вече и који код наше публике увек има успеха.
3. ЛАБУДОВО ЈЕЗЕРО од Чајковског. - Дирекција опере сматра да је овај балет за наше прилике веома скуп.
4. ЦВЕЋЕ МАЛЕ ИДЕ од Кленауа. - ВИЛА ЛУТАКА од Бајера. - Дирекција опере се ограђује у погледу музике од ових дела, али та дела у сваком случају имају успеха код публике.

Дирекција опере, поводом овог реферата, може дати усмено много исцрпнија обавештења, уколико она буду Управи потребна.

Београд, 8 јула 1942

Народно позориште
Директор опере
Свет. Настасијевић

НА ЗНАЊЕ!

Омашком је случајно изостављена опера ХОЛАНЂАНИН ЛУТАЈШЦА од Р. Вагнера. И она свакако треба да уђе у репертоар.

АС, НП, 3445/42
8.7.1942.

Алојз Ујес

НЕМАЧКА ДРАМА НА СЦЕНИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ

1868-1993.

Период окупације

1.	X		1941.
		3.	НаирИпапп ОегџаП, Елга (<i>EI%a</i>), др. 6 слика. С нем. превео М. Р. Поповић.
2.	XI	11.	Не\У1§ Раи1. Усред бела дана (<i>Am heШchlen Та§</i>), к. 3 ч, с нем. превела Вера Стојнћ.
3.	XII	2.	ВгоЉН Кшт Смучаа.е на суву (<i>Тгоскенкигзи</i>), к. 3 ч, с нем. превела В. Стојић.
			1942.
4.	V	15.	ЗсћчуеЈкаЛ Н. Све саме лагарије (<i>Iaule In%ел</i>), к. 3 ч. 4 слике. с нем. превела Мира Јевтић.
5.	IX	8.	Ооеће Јоџапп \Уо11§ап§. Брат и сестра (<i>I/e СезсЈмШез</i>), поз. игра у 1 ч, с нем. превео Боривоје Јевтић.
			1943.
6.	I	30.	Есбхт« Соићок! Ерџајт. Мина од Барнхелма (<i>Мта хон Ваmћећн</i>), весела игра 5 ч, с нем. превео Владимир Мошуљ.
7.	V	22.	Сое(ће Јоџапп \Уо1С§ап§. Стела (<i>8IeIla</i>), ком. 5 ч, с нем. превео Боривоје Јевтић.
8.	IX	9.	НаирИпапп СегџаГ Колега Крамптон (<i>Colle§e Кzamp(on)</i>), ком. 5 ч, с нем. превео Сима Пандуровић.
			1944.
9.	III	15.	ОоеШе Јоџапп \Уо11§ап§. Ифигенија на Тауриди (<i>IphI§ете аи/Таула</i>), др. 5 ч, с нем. превео Велимир Живојиновић.

Ово је била последња представа једног немачког текста на сцени Народног позоришта у Београду у време окупације.

А. Ујес, *Немачка драма на сцени Народног позоришта у Београду 1868-1993*, Зборник радова "125 година Народног позоришта у Београду", Београд, 1997.

СПИСАК КОМАДА
ЗА СТАНДАРДНИ СРПСКИ РЕПЕРТОАР

Министарство просвете именовало је Одбор који ће, у сарадњи са Филозоф-факултетом, сачинити стандардни српски репертоар.

Одбор је именован у саставу:

Сима Пандуровић, књижевник

Момчило Милошевић, књижевник и управник Државне штампарије

Боривоје Јевтић, директор Дrame Народног позоришта (накнадно именован)

Др. Ђорђе Живановић, доцент Универзитета

Никола Трајковић, професор гимназије

Сава Милутиновић, асистент Универзитета.

Списак комада за стандардни српски репертоар:

1.	Вујић Јоаким:	<i>Љубавна завист через једне ципеле.</i>
2.	Поповић Јован Стерија:	<i>Кир Јања, Зла жена, Покондирена тиква, Родолупци, Женидба и удадба, Београд некад и сад, Хајдуци, Лажа и паралажа, Смрт Стефана Дечанског, Бој на Косову</i>
3.	Николић Атанасије:	<i>Зидање Раванице.</i>
4.	Бан Матија:	<i>Српске цвети, Цар Лазар, Цар Урош, Краљ Вукашин.</i>
5.	Суботић Јован:	<i>Милош Обић, Немања, Сан на јави, Бодин, Крст и круна.</i>
6.	Ђорђевић Јован:	<i>Маркова сабља.</i>
7.	Јакшић Ђура:	<i>Јелисавета, Сеоба Србаља, Станоје Главаш.</i>
8.	Трифковић Коста:	<i>Школски надзорник, Честитам, Избирачица, Љубавно писмо, Младост Доситеја Обрадовића, На бадњи дан, Пола вина пола воде.</i>
9.	Шапчанин Милорад:	<i>Задужбине, Милош у Латинима, Душан Сични, Богумили.</i>
10.	Драгашевић Јован:	<i>Хајдук Вељко.</i>

11. Петровић Љубинко:	<i>Девојачка клетва,
Суђаје, Крв за род.</i>
12. Костић Лаза:	<i>Максим Црнојевић,
Пера Сегединац,</i>
13. Илић Драгутин:	<i>Краљица Јаквинта,
Прибислав и Божана,
За веру и слободу, Краљ
Вукашин.</i>
14. Глишић Милован:	<i>Подвала, Два цванцика.</i>
15. Никола I:	<i>Балканска Царица.</i>
16. Цветић Милош:	<i>Немања, Тодор од
Сталаћа, Душан.</i>
17. Нушић Бранислав:	<i>Наход, Сумњиво лице,
Народни посланик,
Протекција, Обичан
човек, Свет,
Растко Немањић,
Госнођа министарка,
Иво од Семберије,
Пут око света,
Предговор, Велика
недеља, Ујеж,
Београд некад и сад, Др,
Покојник.</i>
18. Ђорић Никола:	<i>Видосава, Момир.</i>
19. Сретеновић Михаило:	<i>Ћакон Авакум, Први
српски устанак.
На низбрдици.</i>
20. Недић Боривоје:	<i>Милош и Вукосава.</i>
21. Стојковић Сретен:	<i>Бој на Дубљу</i>
22. Срећковић Панта:	<i>Шаран, Три хајдука.</i>
23. Јован Јовановић-Змај:	<i>Ђидо.</i>
24. Веселиновић Јанко (Брзак Драгомир):	<i>Потера.</i>
25. Веселиновић Јанко (Станојевић Илија)	
26. Илић Војислав:	<i>Песник, Периклова
смрт.</i>
27. Брзак Драгомир:	<i>Паланачке новине</i>
28. Новић М.-Гинић Д.:	<i>Зулџка, босанска
робиња</i>
29. Романовић М. Живојин:	<i>Прокоп</i>
30. Ђорђевић Манојло-Призренац:	<i>Слободарка, Златна
грана</i>
31. Ђуричић Милан:	<i>Вук Бранковић</i>
32. Петровић Милорад-Сељанчица:	<i>Чучук Стана, Младост</i>
33. Ђоровић Светозар:	<i>Зулумћар, Аиша,
Адембег, Птице,
Он</i>
34. Шантић Алекса:	<i>Под маглом,
Хасанагиница, Сунце</i>

35. Кочић Петар: *Јазавцац пред судом,
Суданија*
36. Војновић Иво: *Дубровачка трилогија,
Лазарево
васкрсење, Еквиноцио,
Смрт мајке
Југовића, Госпођа са
сунцокретом,
Машкарате испод
куп-Ба.*
37. Сремац Стеван:
- Бунић Ј.
- Миљковић В.
- Веснић Р.
- Гавриловић Л.
38. Лазаревић Жарко: *Зона Замфирова
Ивкова слава
Пуцујуће друштво
Поп Ђира и Поп Спира
Косовска трагедија,
Угашено огњиште
Свадебно јутро*
39. Чекић Милутин: *Наши синови, Наш зет*
40. Јовановић Војислав: *Дорђолска посла*
41. Станојевић Илија: *Имотски кадија,
Косовска тетралогија*
42. Ђурић Никола: *Коштана, Таиана, Јовча
Нечиста крв*
43. Станковић Борисав:
- Михаиловић А.
44. Предић Миљвој: *Голгота, Пуковник Јелић,
Три
Станковића
Пред новим животом
Кнегиња Мара*
45. Ненадић Драг.: *Канетан Пантелијина
посла*
46. Бешевећ П. Стеван: *Краљевић Марко, Баи
Челик,
Побратимски дарови,
Лажни цар
Шћепан*
47. Б[...]вић В.: *Урошева женидба,
Краљева јесен*
48. Димовић Ђура: *Смрт Уроша V
Дух наших дедова (Хеј,
Словени)*
49. Бојић Милутин: *У вртлогу, Нови, Без
љубави,
Срећа А. Д., Државни
непријатељ бр. 3,
Грађанска комедија,*
50. Стефановић Стефан:
- Одавић Риста:
51. Одавић Риста:
52. Јанковић Велмар Владимир:

- Дневна вест*
53. Николајевић Душан:
Преко мртвих,
54. Николајевић Божидар:
кључ, Заре казанџија
55. Милошевић Момчило:
Јубилеј, Аутомат,
56. Станимировић Владимир:
57. Петровић Петар-Пеција:
58. Дојчиловић Урош:
59. Живојиновић Велимир:
60. Предић Светислав:
61. Димитријевић Мита:
62. Манојловић Тодор:
63. Петровић Петар-Старији:
64. Веснић Радослав:
65. Игњатовић Јаков:
- Илић Александар
66. Илић Александар:
67. Младеновић Ранко:
68. Јовановић Никола:
69. Јевтић Боривоје:
70. Настасијевић Момчило:
- Многаја љета, Парола,*
- Волга, Вечна копрена*
Догорели кров, Милкин
- Јован Владислав,*
- Сунце, море, жене.*
Пољска болница.
Пљусак,Двор, Шума,
Душе, Рушка, 3:1
Узатицију
Човек снује
Господин Министар
Пировање, Љубавник
своје жене, Сестра
ЈЛеке капетана, Кањош
Мацедоновић
Центрифугални играч,
Катинкини снови,
Опчињени краљ, Наход
Симеун
Ослобођење Косте
Шљуке, Млади краљ,
Душан, Царица Милица
Путем искушења,
Господски дом
- Вечити младожења*
Кајање
Човек поносан што
нема среће, Страх од
верности, Гатке (Даћа
- Гривна)
Кошава
Продавница ваздуха,
Дечко на сну,
Царске кохоте, Фра
Јукићево знамење.
Обећана земља
Господин Младенова
кћер, Код вечите
славине

71. Настасијевић Славомир:	<i>Несуђени зетови,
Врачара Божана,
Зачарани кућевласник</i>
72. Вукадиновић Живојин:	<i>Невероватни цшиндар
Њ. В. Крава
Кристијана,
Сентиментална банка</i>
73. Илић Драгутин-Јејо:	<i>Женидба Чарли Чстлина</i>
74. Плаовић Радомир - Ђоковић Милан:	<i>Растанак на мосту,
Вода са
планине, Кад је среда
петак је
Договор кућу гради
На леђима јежа</i>
75. Ђоковић Милан:	<i>Иванка</i>
76. Јаковљевић Стеван:
- Никачевић	<i>Тамо далеко
Моји ђетићи</i>
77. Бошњаковић Љубомир:	<i>Отмено друштво,
Породица Бло</i>
78. Јаковљевић Милица-Мирјам:	<i>Девојка бржа од коња,
Ђоса</i>
79. Геџ Јован - Мијушковић Владимир:	<i>Мантафа</i>
80. Бобић Љубинка:	<i>Велики скандал, Титани
на послу</i>
81. Трајковић Никола:	<i>Оливера, Снег,
Насрадин хоџина чудеса</i>
82. Михаиловић Аритон:	<i>Шефка Хасанова</i>
83. Палавестра Јован:	<i>Из нашег вилајета</i>
84. Ђурчић Милан:	<i>Новац није убиство,
Антица</i>
85. Веселиновић-Тмуша:	<i>Умутној води</i>
86. Костић Милорад:	<i>Ленче Кумановче,</i>
87. Крљевић	<i>Нагазио човек</i>
88. Игњачевић-Јовановић:	<i>Набеђени калуђер</i>
89. Илић Васа:	<i>Заточници</i>
90. Иличић Ђорђе:	
91. Крстић Анђелко:	

7. Молбе немачким властима да ослободе заробљене чланове Позоришта

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Част ми је ионово поднети молбу да се Управа овог Позоришта заузме код надлежних немачких фактора за пуштање из ропства г.г. МАТЕЈЕ МИЛОШЕВИЋА и СВЕТОЛШКА НИКАЧЕВИЋА који су неопходно потребни за рад овој Установи.

Г. Матеја Милошевић је првак Народног позоришта, одличан млађи глумац, запослен у многим комадима, редитељ са много талента, врло добар педагог. Правилно функционисање овога Позоришта не може се замислити без његовог свакодневног учествовања у раду. Комади у којим је носио главне улоге не могу се изнети пред публику. У извесним комадима, дирекција је извршила замене; нажалост, те претставе нису на оној висини на којој би биле да г. Милошевић носи своје улоге. Затим, треба нарочито подвући да је присуство г. Милошевића неопходно и као редитеља-педагога. Београдско Позориште нема довољан број редитеља, нарочито не довољан број даровитих и млађих. Драма би могла спремати већи број комада када би г. Милошевић био овде. Сада недовољан темпо спремања комада, који дирекција Дrame са жаљењем мора констатовати, био би избегнут када би г. Милошевић преузео један део посла.

Г. Светолик Никачевић је одличан глумац љубавног и херојског фаха. Запослен је као протагониста у многим комадима. Његов случај је истоветан са случајем г. Милошевића. Многи комади не могу бити играни зато што је немогуће заменити га. У извесним комадима, дирекција је покушала да га замени. Али ти покушаји нису дали пожељне резултате, било зато што се за замењивање рола не може дати онај број проба који је потребан за успешно спремање комада, било зато што је уопште немогуће заменити га. Поред тога, извештан број комада не може бити узет у обзир за извођење, пошто роле захтевају глумца фаха и способности г. Никачевића.

15.10.1941.

Директор Дrame
Б.Јевтић

АС, НП, 2064/41

Господину
УПРАВНИКУ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Београд

Дирекција Опере има част умолити Господина Управника да издејствује повратак из ропства г. Милорада Јовановића, првог баса Опере који је неопходно потребан у репертоару за сезону 1941/42.

Г. Јовановић Милорад, као први бас опере заузимао је врло велики део оперског басовског репертоара и за њега се не може наћи замена. Услед тога велики део репертоара не може се поставити на сцену а због оскудице најглавнијих дела цео рад у опери дов-

н је у врло тешку кризу. Ослобађањем г. Јовановића из ропства могле би се врло лако ^онтирати неколико опера, н.пр "Тоска", "Веселе жене Виндзорске", "Ђурађ Бранковић", "Таис", "Боеми", "Мињон", "Фауст" итд. Дирекција Опере моли Господина Управника з уложи сав свој ауторитет да би се овај неопходни члан за рад у опери ослободио из ропства и упутио на рад у београдску Опери.

Београд, 15 октобра 1941 г

Директор Опере
Р. Ертл

АС, НП, 2064/41

Прилог П/8

8. Позајмица опреме из Обалсиог народног позоришта у Нишу

ОБЛАСНОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ
НИШ

Управи Народног позоришта част је умолити Народно позориште у Нишу да јој уступи следећа електрична постројења и апарате:

- 1) 1 волки апарат (комплет)
- 2) 2 рефлектора са додатком за пројекцију: облаци, снег, вода, киша и пламен
- 3) 2 рефлектора пред бином
- 4) 3 рефлектора портална за мост

која су Народном позоришту у Београду неопходно потребна пошто их оно нема и не може их набавити због тога што их нема на лагерима у иностранству (ова наша постројења у згради код Споменика уништена су, као што је познато, дана 6 априла о.г. приликом бомбардовања Београда).

Како ова постројења и апарати у Народном позоришту у Нишу нису могли бити искоришћени у недостатку стручног техничког особља, а има их и у дубликату, Управи овог позоришта част је умолити да се овој молби изиђе најхитније у сусрет, како би се пренос и монтирање ових апарата могао извршити још у току позоришног одмора.

Управа овог позоришта вољна је да ова постројења и апарате врати у ономе стању у коме их и прими, чим се за то укаже потреба позоришту у Нишу. Засад, у немогућности да их набави, она ће бити благодарна на овој услузи којом ће бити омогућено сценско-техничко функционисање ове установе.

Управник
Народног позоришта
М. Вељковић

АС, НП, 725/41
28.7.1941.

9. Дисциплина

ОКРУЖНИПА

Приметио сам у последње време да су сва пажња и интересовање глумаца усредсређени на премиеру, а већ на трећој или четвртој претстави новог комада испољава се чак незнање улога, које грубо вређа текст дела које на тај начин добија делимично сасвим погрешан смисао.

Такве појаве у озбиљном позоришту су потпуно искључене. и стога опомињем чланове да су дужни своју улогу да читају и после премиере, пред сваку претставу комада у коме су запослени.

Незнање улога на претставама кажњаваћу најстрожим новчаним казнама, у духу Уредбе о Народном позоришту.

22 новембра 1941 г.
Београд
АС, НП, 2790/41

Комесар Народног позоришта
Јован Поповић

СЕКРЕТАРИМА ДРАМЕ И ОПЕРЕ

Већ више пута приметио сам да листе претстава Народног позоришта садрже грубе грешке, било у погледу датума, часа почетка, било у погледу лица - у сваком случају такве да стварају велику пометњу код публике, што може имати веома штетних последица по посету, односно по касу.

Листа за балетску претставу 29 новембра, међутим, таквог је обима да је била повод за разне "вицеве" на рачун позоришта.

Овога пута, још, нећу предузимати никакве кораке противу криваца, али од сада ће ми секретари Дrame и Опере бити лично одговорни за исправност листа (и то у сваком погледу) за претставе односних отсека, с тим да ћу их за најмању грешку на листама кажњавати највећом новчаном казном.

Комесар
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 2930/41
3.12.1941.

Услед учесталих крађа, прошле сезоне, како државних исто тако и приватних ствари, Управа Народног позоришта принуђена је да предузме потребне мере ради обезбеђења државне и приватне својине, а како јој налажу Уредбе о Народном позоришту и Уредба о државном рачуноводству — како би стала на пут овим крађама.

Управа Народног позоришта решила је, да преко одређеног службеника Народног позоришта врши повремено преглед ствари које се износе из Позоришта од стране Службе-

Народног позоришта. Ова мера Управе предузима се дакле ради заштите државне а
сто тако и приватне својине Службеника Куће, те је тако све особље треба и да схвати.

Овај преглед вршио би се, као што је речено, повремено, као што је, уоста-
ом то већ вршено и раније. Управа позоришта сматра да би применом ове мере ста-
ла овој немилој појави у Кући. С тога ми је част умолити Вас да известите подручно
Вам особље о овој мери која ће се примењивати на целокупно особље Народног позор-
р и ш т а . о в а ј претрес вршио би се при изласку Службеника из зграде Позоришта.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5539/43
5.10.1943.

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Б Е О Г Р А Д

Извештавам Управу да крађе које дешавају у позоришној згради узимају све
веће размере. Досада је нестала писаћа машина, неколико пари каљача, неколико ко-
шуља, један бициклет а свакодневно нестаје велики број сијалица.

Молим Управу да предузме најхитније и најенергичније кораке да би сачувала
и своју и својих чланова имовину и тако стала на пут овом злу.

Београд, 30.ХП. 1942 год.

Технички шеф
Народног позоришта
Миомир Денић

АС, НП, 7307/42

Управи Народног позоришта
Београд

Јуче, рекао ми је Иван Главашки, реквизиатар: мене сте могли реферисати због
пушења, и ако г. Денић пуши у партеру.

Како је г. Денић више пута пушио у партеру, то молим да се г. Денић опомене
да не пуши ван одређених просторија за пушење и више квари иначе слабу дисци-
плину код особља.

27-111-1943.
Београд

Инспектор
Ф. Стојановић

Саопштено г. Денићу да се држи правила.

Јован Поповић

Пушио сам једино у заједници са г. Управником, иначе се строго придржа-
в ам правилника што чиним и у будуће. М. Денић

Казнити и г. Управника и г. Денића са 2% од плате.

Јован Поповић

ОТСЕКУ РАЧУНОВОДСТВА

На основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту и §§ 184 и 174 Закона о чиновницима

РЕШАВАМ:

да се Поповић Јован, управник позоришта и Денић Миомир, технички шеф, казне умањењем припадности са 2% (два) зато што су пушили у партеру иако је то забрањено, и то за један месец.

Саопштити именованима да ће у поновљеном случају бити најстроже кажњени.

Управник Народного позоришта
Јован Поповић
М. Денић

АС, НП, 2137/43
5.4.1943.

Управи Српског Народного Позоришта
Београд

Молим Управу за једну наредбу противу псовке јер се техничко особље служи најпогрднијим изразима при обичној расправи, а то врло ружно утиче на присутне чланове.

5 - П - 44 г.
Београд

инспектор
ф. Стојановић

Извештен сам од стране Инспектора Народного позоришта да технички персонал, приликом неких расправа и у обичном разговору употребљавају такве изразе који не доликују њима и њиховом положају у једној највећој просветној установи у земљи. -

Молим да Технички шеф обавести Технички персонал да ћу НАЈСТРОЖЕ казнити НАЈВЕЋОМ НОВЧАНОМ казном сваког оног службеника који употребљава неучтивне изразе приликом својих разговора или при раду.

Технички шеф ће о овоме водити рачуна и писмено ме обавештавати о сваком службенику који се служи изразима недоличним Куће у којој су запослени. -

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Јован Поповић

АС, НП, 763/44
7. 2. 1944.

10. Расподела улога

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

С обзиром на незадовољства која су настала код извесних чланова опере, због проба и подела улога "Тониа и Неде" у опери "Пајаци", част ми је известити и упозорити на следеће:

Улога "Тониа" била је додељена, у првом реду г. Холодкову због тога што је г. Цвејић Никола био заузет у опери "Фигарова женидба" и у опери "Фоделио" које су истовремено студирани и које су требале да се једна за другом у најкраћем року изведу на сцени. Због тога је погписани сматрао да би још једна улога "Тониа" г. Цвејића сувише оптеретила а г. Холодков не би имао шта да ради. Сем тога г. Брезовшек, који је са члановима студирао "Фиделиа" био противан да улогу Пизара пева г. Цвејић Никола, а да би се парализовала фикс идеја г. Брезовшека - разлог је такође што је Холодкову додељена рола Тониа јер је јасно да ће г. Цвејић улогу Пизара боље да изведе него г. Холодков, а г. Холодков, у својој најбољој роли Тониу неће подбацити. Али недељу дана пре извођења репризе, иако је г. Холодков одржавао све распоредне пробе, г. Полић је протестовао због ове поделе сматрајући г. Холодкова глумачки и певачки слабим. Г. Полићу се, у споразуму са г. Управником, изашло у сусрет.

П)а Колацио Илић сама је молила да учи улогу "Неде". Дато јој је с тим да је пева као трећа у подели. Њена жалба и усмени напад против гђе Паић у присуству др. Кремера и г. Управника, изгледала је као да Дирекција опере гђу Паић нарочито протезира због њеног немачког или хрватског порекла а да се гђа Илић Коланио као Српкиња запоставља. Ово тумачење гђе Колацио Илић нити је тачно, а у најмању руку је недисциплиновано, јер:

Прво: Потписани жели у сваком моменту да буде објективан, руководећи се у првом реду уметничким принципима. Друго: Жанр гласа гђе Колашо није младодрамски већ оперско-субретски а улога "Неде" тражи младодрамски глас у волумену и издржљивости као драмска рола. Треће: Потписани сматра да је у интересу позоришта и певача да у само крајњем случају дозволи да певачи преузму својим гласовним могућностима и неодговарајуће улоге. Четврто: Диригент г. Полић је изјавио да улога "Неде" гђи Паић врло добро лежи, али треба да се упева, а за гђу Илић изјавио је да покушај неће бити неинтересантан.

Поред пет оперских субрета, гђа Колацио Илић је највише запослена. Певала је три "Фигарове женидбе" иако има дупликат, а у суботу 25, требало би да пева по други пут "УеП-ћега". Дакле, док други певачи нису још ни једаред били на сцени гђа Илић је за непун месец дана певала 5 пута из чега се види да није запостављена као Српкиња, већ ако се може говорити о протекцији, што ова дирекција најригорозније избегава, овда је она протезирана. Управа треба да буде уверена да је Дирекција доказала да јој је национални моменат исто тако свет као и уметнички, а да ни своје ни туђе ћефове неће и не жели да спроводи.

Београд, 21 октобра 1941

Народно позориште
Директор Опере
Р. Ертл

АС, НП, 2178/41

Шеф балета својим актом од 15 новембра известио је Управу да је Николић-Прелић Аница, прва карактерна играчица балега, одбила да игра на балетској претстави 13 новембра коло од Светомира Настасијевића "Папучарка".

У своме одговору на предњи реферат Николић-Прелић Аница признала је да је вратила улогу из кола "Папучарка" и то са разлога што и иначе ретко игра, па бар кад дође пред публику да изађе са неком пристојнијом улогом.

Без обзира на неоснованост и неоправданост оваквог свог одговора, Николић-Прелић Аница је одбијањем додељене јој улоге учинила пред многим својим млађим и старијим колегиницама непристојан иступ како према своме шефу балета, тако и према административном и уметничком шефу Куће, јер је и на интервенцију самог Управника одлучно остала при своме гледишту. Истовремено, именована је оваквим својим испадом испољила акт крајње недисциплине и непоштовања прописа Уредбе о Народном позоришту и одредаба уговора, који је својевољно потписала и на чије се поштовање обавезала. Ово тим пре што и сама зна да је чешће излазила пред публику у улози Гитане из Болера, неголи што је играла у ансамблу какве безначајне улоге. Ако би код Николић-Прелић Анице преовладало осећање савесног испуњавања дужности у овој Кући, морала би и самој себи признати да овакав њен поступак не одговара ни њеном већ стеченом угледу у односу баш на млађе чланице, без обзира на то што претставља очиту повреду чл. 11, 13 и 14 уговора. Наиме, овим не само да је био доведен у питање ток саме претставе, већ се код присутнич чланова могло створити уверење да једна солисткиња сме да тражи од свога шефа улогу која се њој свиђа /из Врзиног кола, како у своме одговору наводи/, као и да јој је допуштено да критикује рад Управе, што је и у присуству Управника и у одговору на реферат покушала да учини.

Са напред изнетих разлога, а на основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту и § 175 Закона о чиновницима

РЕШАВАМ:

да се Николић-Прелић Аница, чланица балета, казни најстрожим писменим укором, с тим да шеф балета ову казну прочита пред целим балетским ансамблом и скрене пажњу свима члановима, да се овакви поступци више неће трпети од стране Управе и да ће се кажњавати најстрожим новчаним казнама које закон максимално допушта.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 6627/43
2.12.1943.

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА БЕОГРАД

Приликом подела улога за оперу „Кармен“, додељена ми је улога Моралеса - епидна улога писана за лирског баритона. Међутим, ја сам увек раније певао, на свима по»рницама где сам био у ангажману а и као гост, улогу Ескампана. Према томе ја сматрам и је то деградација моје уметничке личности. Такође ја сматрам да још нисам ни достигао своју кулминацију а поготову не да опадам, те своју улогу не могу да примим.

Слободан сам још потсетити Управу на усмено обећање Господина Управника време када сам добијао позив за ангажман у Братислави, да ја останем у београд-

КОМ позоришту а да ми Господии Управник даје своју реч да „кад пређемо у нову гоаду" певати свој фах. То своје обећање Господин Управник још није испунио, но ипак још нисам изгубио веру у његове речи. Верујем, да услед презаузетости, није стигао да реши моје питање.

На крају молим Управу, да најзад реши моје питање т.ј. да ми определи фах, да би најзад, и ја могао да се определим да ли да останем у београдском позоришту или не'јер једно је сигурно да ћу бити члан оног позоришта у коме ћу моћи да остварим своје уметничке амбиције.

Београд, 4 марта 1944

Јован Стевановић
члан Опере

г. Стевановић ми је врло драг баш добар певач и дисциплинован члан, али моја обећања се никада нису протезала на роле као што је Ескамило, Скарпија и њима сличне за које постоје у овој кући први баритони који те улоге играју. То је мој одговор, односно одговор Управе, било би ми жао ако Стевановић не схвата ранг певача који постоји у овој кући и ако буде остао тврдоглав у својим жељама.

Јован Поповић

Примио знању
Ј. Стевановић
члан опере

АС, НП, 1389/44
6. 3. 1944.

Прилог П/11

11. Такса за суделовање на радију

ОТСЕКУ РАЧУНОВОДСТВА

На основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту

РЕШЕЊЕМ:

да се од ниже именованих чланова наплати такса за суделовање у новембру о.г. и то:

1.	Ђорђевић Бранислава	Д. 48.-
2.	Малбашки Слободан	78,-
3.	Пивнички Бранислав	33,-
4.	Дијевски Кирил	36,-
5.	Ивић Крста	12.-
6.	Нешић Софија	30,-
7.	Стојаковић Даринка	68,-
8.	Стефановић Јован	21.-
9.	Цвејић Никола	63.-
10.	Спиридонович Олга	15,-
11.	Арсеновић Теодора	45,-

12.	Бошњаковић Милева	210,-
13.	Дугалић Десанка	136,-
14.	Ђунђенац Злата	51,-
15.	Маринковић Александар	136,-
16.	Зикова Зденка	151,-
17.	Мезетова Анита	42,-
18.	Петровић Драгутин	33,-
19.	Ивановић Миливоје	30,-
20.	Стојановић Надежда	18,-
21.	Цвејић Жарко	203,-
22.	Нури-Хацић Бахрија	71,-
23.	Радић Дивна	15,-
24.	Геџ Јован	30,-
25.	Драгутиновић Владета	30,-
26.	Корбе Јелана	15,-
27.	Максимова Тамара	15,-
28.	Језершек Тилка	15,-
29.	Торбица Смиља	15,-
30.	Ержен Славко	15,-
31.	Крстић Радивоје	15,-
32.	Гошић Гордана	12,-
33.	Тодоровић Мира	Д.12,-
34.	Поповић Миливоје	75,-
35.	Игњатовић Милорад	10,-
36.	Ђурић Реља	120,-
37.	Живановић Миливоје	15,-
38.	Новаковић Фран	84,-
39.	Костић Вера	36 и 3% од плате
40.	Ристић Милош	36 и 3% од плате
41.	Димитријевић Драгољуб	10,-
42.	Стокић Живана	90,-
43.	Богатинчевић Павле	30,-
44.	Жупанић Даворин	30,-
45.	Цветковић Александар	15,-

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 6871/42
23.12.1942

Прилог Н/12

12. Цена, набавка и расподела улазница

На основу чл. 1. Уредбе о Народном позоришту

РЕШ А В А М:

Да цене улазнина у згради код Споменика буду елелеће и то:

ложа - паретер	Д. 400,-	Д. 500,-
фотеља I ред	" 85,-	" 95,-
фотеља II ред	" 75,-	" 85,-
седиште партер	" 65,-	" 75,-
I галерија-ложа	Д. 400,-	Д. 500,-
фотеља балкон	" 85,-	" 95,-
фотеља I ред	" 60,-	" 70,-
фотеља II ред	" 50,-	" 60,-
II галерија-ложа	Д. 200,-	Д. 250,-
фотеља у балкону	" 55,-	" 65,-
седиште I ред	" 45,-	" 55,-
седиште II ред	" 40,-	" 45,-
III галерија—ложа	Д. 30,-	Д. 35,-
седиште	II 20,-	II 25,-
стајање	" 15,-	II 15,-
задња галерија	" 20,-	II 25,-

Управник Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5400/42
26.10.1942.

ОТСЕКУ РАЧУНОВОДСТВА

На основу чл: 1 и 129 Уредбе о Народног позоришту

О Д Р Е Ђ У Ј Е М :

цене места за немачку претставу „Шарено поподне" на дан 26 о.м.:

Ложа у партеру	Дин.	1.000.-
Фотеља у парт. I ред	"	200.-

Фотеља у парт. II ред	"	150.-
Седиште у партеру	"	120. -
Ложа прве галерије	"	1.000,-
Фотеља балкон	"	200. -
Фотеља I реда	"	150,-
Фотеља II реда	"	120,-
Ложа друге галерије	"	500. -
Фотеља балкон	"	150,—
Седишта I реда	"	100.—
Седишта II реда	"	80. -
Балкон III галерије	"	75. -
Седишта III галерије	"	65. -
Стајање III галерије	"	40. -
Задња галерија	"	50.—

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Јован Поповић

АС, НП, 5333/43
27. 9. 1943.

СЛУЧАЈ КОЈИ НАША ТАЛИЈА НЕ ПАМТИ

ПОЛИЦИЈА МОРА ДА ИНТЕРВЕНИШЕ ДА БИ СГПРЕЧИЈА НАВАЛУ НА БЛАГАЈНУ "МАЊЕЖА"

Месечни приходи Народног позоришта
попели су се на пола милиона динара

Готово до пред сам рат хумористички листови нису престајали са досеткама на рачун Народног позоришта и његових управника који су у очајању чупали косе... Позоришна дворана била је и у дане премијера, на које је бацан силан новац и улагани сви напори, обично празна. У цртежима који су илустровали досетке једини посетиоци позоришних претстава у Београду била су два или три зимљива старца и понека докона шипарица којој тренутно није падало ништа паметније на ум него - да оде у позориште.

Али, изгледа да су се времена променила. Неким чудом које би ретко ко, и да хоће, могао да објасни, ствари су узеле готово неочекиван обрт. И, ако би се неком хумористичком листу и прохтело да данас направи досетку, могао би да прикаже управника Народног позоришта како опет чупа косу од очајања, али не зато што је позоришна дворана празна, већ просто зато што не зна шта ће са силном светином која данима буквално јуриша на билетарницу позоришта на Врачару... Јуче, када се на благајни вршила претпродаја карата за целу недељу, дошло је скоро до малих инцидената. Благајница умало није пала у несвест, а из Првог кварта хитно је позвано неколико жандарма да направе ред...

Интересовање за позоришну уметност стално расте

Тешко да би се могла објаснити очигледна лојава да се Београђани сваким дане све више интересују за позориште. Али свакодневне сцене пред благајном позорнице на Врачару речито говоре у прилог тој чињеници. Од седам часова ујутру па док давно не прође подне, док благајница с последњим напором не залупи пролази људи се непрестано гурају. Мували су се и лактали по највећој хладноћи, у даљинама када је жива у термометру понекад показивала 15 степени испод нуле. Понекад се долазило до немихких призора, до сцена огорченог рвања и боксовања. Да се то дешава на некој станици „шестице“, у часовима кад и последња трамвајска кола полазе за депо, многим би било сасвим разумљиво. Али, редовне слике гужви пред благајном Народном позоришта заиста не иду многим у главу...

Интересовање за позоришну уметност стално расте. Довољно је само летимично заговорити у књиге благајне Народном позоришта у Београду. Иако је позоришна дворана прилично тесна, у сваком случају недовољна да одговори потребама града који данас има близу пола милиона становника, приходи са појединих претстава, нарочито са премијера, досижу понекад двадесет хиљада динара. Просечан приход с претстава које се сваки дан одржавају у позоришту на Врачару, никада не пада испод десет хиљада динара, макар да је реч о комадима који се већ неколико месеци непрестано држе на репертоару.

Ако је већ реч о бројевима и статистици, можда је оправдано једно питање: Да ли публика гледа радије драму или оперу? Међутим, и на то би се тешко могло одговорити... Од почетка овогодишње позоришне сезоне приказано је неколико драмских премијера, а велики број комада постављен је у репризи на сцену. Међутим, од опера обновљено је највише четири ствари. Па ипак, Београђани подједнако радо гледају и лаке салонске комедије и слике из народног живота, и тешке драмске ствари, као и познате музичке драме и опере...

А ако о правом стању ствари, о истинском интересовању Београђана за позориште најбоље говоре баш благајнички извештаји и сувопарни редови бројки, свакако довољно убедљиво звучи цифра од близу пола милиона динара, колико је у прошлом месецу износио приход са благајне позоришта на Врачару...

Људи јуришају на благајну

Можда ни сам израз јуришати не би био довољно речит да прикаже слику која се јуче готово целог дана одвијала пред благајном „Мањежа“. Неко из гомиле причао је да је дошао пред благајну још у седам часова изјутра, само да би благовремено дошао до карата за комад који се приказује тек пред крај недеље...

- Волим, брате, позориште - објашњавао је он. - Не мили ми се живот кад ми се деси да останем без карата. По целу ноћ не могу да спавам ако пропустим премијеру...

Међутим, дешава се да и они који тако поране да ухвате место у реду пред благајном позоришта, чак и у седам часова изјутра већ затекну неколико њих који су их предухитрили. А ако је неко толико оптимиста па дође у десет часова, кад почиње рад благајна, онда му заиста нема помоћи. Није искључено да ни до подне, кад се затвара благајна, не добије карте. У том случају, то јест ако је баш толико упоран, не остаје му ништа друго него да чека до три и по часа по подне, када се благајна поново отвара.

Када се јуче у подне затворила благајна, пред Позориштем је упорно остало близу сто људи. Одлучили су да тог дана по сваку цену добију карте. Нису марили ни на то што

су неки радници скидали у то време снег са крова, тако да је сваког часа претипа одасносно да се неки позамашнији смет сручи некоме од тих најупорнијих на главу...

Када је благајна поново отворена, дошло је до тако неописиве гужве, до мувања и претећих млатарања кишобранима, да је дежурни чиновник у канцеларији Позоришта био принуђен на телефону да завапи очајничким гласом:

- Први квартал? За име Божје, сместа пошаљите неколико жандарма да направе ред пред благајном... Ако овако мало дуже потраје, нејемчимо поуздано за благајницу...

П.П.

ОБНОВА, Уторак, 10. фебруар 1942.

ХВАТАЊЕ МЛАДПЋА КОЈИ СУ ПРОДАВАЛИ ПОЗОРИШНЕ КАРТЕ НА ЦРНОЈ БЕРЗИ

Београдска полиција ушла је у траг препродавцима позоришних карата, који су пред зградом позоришта и по вароши створили праву „црну берзу“. Саслушавањем приведених криваца утврдило се да овај недозвољен посао траје већ месецима, на штету публике која често остане на благајни без улазнице да би пола сата доцније морала да плаћа троструке и четвороструке цене.

Полицијски органи су запазили да се у Краља Милана улици, пред позоришном зградом у извесно доба дана састаје једна група младића сумњива изгледа. Неупућени свет веровао је да то публика чека на отварање благајне. Међутим, пало је у очи да из руке у руку прелазе карте, крупан новац, признанице... Граја око неке карте често је постајала толико велика да су и жандарми морали да прилазе, и посредују.

Позоришни "црноберзијанци" стану у ред за позоришне карте још у 9 часова изјутра кад се шалтер отвори. Појединац купи по двадесет, по тридесет карата. Једном је благајница то приметила и упитала:

- Што ће вам толико карата?
- Наша школа долази на представу...
- Добро, а зар ће и у ложама ђаци?
- Не, то је за наставнике...

Објашњавајући тако своју наклоност за позориштем, јуче су више од седамдесет карата купили Миодраг Станојевић, ученик шестог разреда гимназије и Владимир Ђорђевић, ученик Трговачке академије. Многи Београђанин морао се због тога одрећи претставе, јер су "Црноберзијанци" ступили на сцену и стајање од седам и по динара попело се на четрдесет динара. Ко је имао карту платио је и ушао, ко не морао се задовољити читањем позоришне критике у новинама...

Неки кривци су успели да умакну; остали су ухваћени. У сваком случају пред позориштем их више неће бити.

У Првом кварту извршено је саслушање. Сви су кажњени новчано.

НОВОВРЕМЕ, 3.3.1942.

ГОСПОДИНУ УПРАВНИКУ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА БЕОГРАД

Управа Националне службе за обнову Србије жели да омогући посећивање позоришних претстава слушаоцима зимског старешинског курса и обвезницима који буду

служили и преко зиме. Молим Господина Управника, данам у ту сврху одобри 20-25 бесплатних улазница за три претставе недељно почевши од 21 децембра ове год. Да би се избегли сви евентуални неспоразуми, једно одговорно лице из Управе ставиће се сваког понедељка у везу са секретаром позоришта који ће одредити за ту недељу дане, у које обвезници могу досетити претставе. Осим тога обвезници ће на претставе доћи сви заједно под вођством једног старешине, који ће бити одговоран за сваког обвезника кога уведе.

Да би се из репрезентативно-пропагандног разлога омогућило да по један виши функционер Националне службе присуствује претставама, молимо да нам се стави на расположење један пут недељно једна бесплатна ложа. Секретаријат Управе Националне службе известио би почетком сваке недеље Управу позоришта за који дан и за кога треба да се ложа резервише.

Поред рада на привредној обнови земље, Национална служба има и важан васпитни задатак. За правилно испуњење тога задатка неопходно је потребно стално одржавање контакта са позитивним стваралачким снагама нашег културног живота.

Из тих побуда Управа Националне службе упућује Господину Управнику ову молбу са уверењем, да ће она наићи на потребно разумевање.

Руководилац
Националне службе за обнову Србије

Помоћник Министра соц. политике и нар. здравља
Г. Васић је надлежан

Јован Поповић

АС, НП, 6651/42
15.12.1942.

ПРЕТСЕДНИШТВО МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОПАГАНДУ
Отсек за позоришта и приредбе
Бр. 125
10 јануара 1943 год.
Београд

УПРАВИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Према наређењу Пропаганда-Абтајлунга „СО“, у вези са захтевом Опумоћеника Министарства спољних послова Рајха при војном заповеднику у Србији, молите се да за све премијере и обновљене комаде редовно шаљете по две улазнице следећим установама:

Одељењу за штампу при Одељењу опумоћеника министарства спољних послова Рајха при војном заповеднику у Србији.

ДНБ, Франкопанова 28/11		
Агенцији „Рудник“, Франкопанова 28/П		
Донауцајтунг, Дечанска 31		
Ново време	"	"
Обнова		
Српско Село	"	"

Српски народ " "
Коло, Поенкареова 31
Трансконтинент Прес, Др. Грегорић, Поенкареова 25/1У
Европа Прес, Др. Певац, Франкопанова 28/11

Шеф
Отсека за позоришта и приредбе
Јован Поповић

АС, НП, 131/43

ОТСЕКУ РАЧУНОВОДСТВА

Пивнички Бранко, члан Опере, поднео је реферат Управи Народног позоришта, да је на претстави „Боеми" 7 овог месеца хтео да уђе у гледалиште да слуша оперу, пошто ће ускоро и сам суделовати у истој. У исто време повео је и своју госпођу. - Надзорник разводника, а не служитељ, Милићевић није хтео да га пусти пошто нису ни он, ни његова госпођа имали улазнице. Око тога изродила се препирка између Пивничког и Милићевића.

Г. Пивничком је врло добро познато, као дугогодишњем члану Позоришта, да се без улазнице нико не сме пустити у гледалиште. А да г. Пивнички уме да испадне, то ми је и лично познато.

На основу горе изложеног, чл. 1 Уредбе о Народном позоришту и § 174 Закона о чиновницима

К А Ж Њ А В А М :

Пивнички Бранислава, члан Опере, са 2% /два од сто/ од награде за један месец, што је на претставу "Боеми" 7 о.м. хтео да уђе у гледалиште без улазнице он и његова госпођа.

Милићевићу скрећем пажњу да убудуће, при оваквим случајевима не води никакву дискусију са члановима, већ да сваки случај пријави писмено Управи, која ће даље предузети потребне кораке.

Васићу, секретару Управе, скрећем пажњу да убудуће не издаје никаква наређења у име Управе, да се извесна лица пуштају у гледалиште без улазнице или реверса потписаног од моје стране.

Саопштити именованима.

Доставити Отсеку рачуноводства ради наплате казне.

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Јован Поповић

АС, НП, 918/44
15.2.1944.

Према указаној потреби и ради олакшања публици при куповини улазница, Управа Народног позоришта је отворила две благајне за продају улазница. Благајна бр. 1 /десно од улаза/ продаваће само за драмске, а благајна бр. 2 /лево од улаза/ само за оперске и балетске претставе.

ЈСако Управа Народног позоришта жели да проблем продаје улазница реши што успешнији $J^{\wedge *}$ $x_0 \dot{h}_e > j$ току овога месеца, испитивати током рада на благајнама улазница све личности ради доношења дефинитивног правилника.

^м У том циљу, а на основу чл. 1, 130 и 131 Уредбе о Народном позоришту

Н А Р Е Ђ У Ј Е М :

да обадве благајне улазница, привремено, до доношења горњег правилника врше продају на следећи начин:

1. - Продаја улазница на обема благајнама почиње сваког понедеоника од 9-12 и од 16-18 часова сваког дана за целу наредну недељу.
2. - Сваки посетилац има права да купи четири улазнице или једну ложу, за сваку претставу те недеље.
3. - Члановима куће улазнице се продају понедеоником од 12-12.30. Сваки члан има права да купи само две улазнице, за сваку објављену претставу те недеље.
4. - Реверси за премијере и прве репризе, као и за недељне и празничне претставе не важе и укидају се, уколико за изузетне и специјалне случајеве не постоји писмено одобрење Управника.
5. - Коме ће се издати бесплатна улазница одлучиваће лично Управник.
6. - Чланови и чиновници Народног позоришта који рефлектују на бесплатне улазнице, имају пријавити Секретаријату сваког понедеоника до 10.30 часова за које претставе желе улазнице. Секретар ће их увести у списак за сваку претставу. Шефови канцеларија и чиновници, да не би прекидали рад, могу послати Секретаријату цедуљу у коју ће под својим потписом назначити за које претставе желе улазнице. - Тај списак ће ми се поднети на одобрење најдаље до 11 часова. Онима којима будем одобрио издавање реверса Секретаријат ће попунити реверсе, донети их на потпис мени и после тога издавати именованима уз писмену потврду о пријему на самом списку. Реверси важе само са мојим својеручним потписом.
7. - Право резервисања улазница за изузетна лица и случајеве има само Управник. Сваки мој налог да се место за неког резервише благајница ће примати и извршавати само ако јој је тај налог директно од мене усмено саопштен или снабдевен мојим личним потписом.
Свако друго резервисање најстроже забрањујем и чиним одговорним благајнице.
8. - Досадању праксу са слободним улазом, без претходно добивене улазнице најстроже забрањујем.
9. - Службена места или места непродата, не сме нико да користи. О овоме ће водити рачуна контролор разводника.
10. - Уношење столица или провизорна седишта исто тако је најстроже забрањено.
11. - У гледалиште БЕЗ УЛАЗНИЦЕ нико се не сме пустити.

12. - Припадници немачке оружане силе имају првенство при куповини уда
зница. — Они имају исто тако и право на повластицу 50% од одређене цене
места за претставе за које купују улазнице.
13. - За извршење овог наређења стараће се у првом реду Отсек рачуноводства 1
који ће ми свако отступање од овог наређења достављати писмено.
14. — Контролор разводника исто тако водиће рачуна о извршењу овог наређења
у погледи тач. 8, 9, 10 и 11.

О тачном извршењу овог наређења, поред одређених лица, водићу ја лично рачуна, а у духу чл. 131 Уредбе о Народном позоришту, одређиваћу лица која ће повремено вршити преглед улазница, реверса итд.

Напомињем да ћу сваку неисправност или прекршај овог наређења кажњавати најстрожом новчаном казном.

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Јован Поповић

АС, НП, 1384/44
6.3.1944

Прилог П/13

13. Цензура поште

Врховна цензура
При Министарству пошта и телеграфа
Бр. 301
7-Ш-1942.
Београд

ОВЛАШЋЕЊЕ

На предлог Народног позоришта у Београду
овлашћује се г. Васић Михаило
да може вршити цензурисање званичне поште свога надлештва, у својству повереника цензуре. При отправљању ове дужности именовани се у свему има придржавати Упутстава за поверенике цензуре, која се у прилогу овог овлашћења достављају.

Пријем овог овлашћења потврдиће повереник непосредно Врховној цензури на приложеном формулару.

Шеф врховне цензуре
Потпис нечитак

УПУТСТВА ЗА ПОВЕРЕНИКЕ ЦЕНЗУРЕ

1. Повереник цензуре дужан је да савесно и брижљиво цензурише сву званичну преписку која излази из његовог надлештва, па било да се она шаље поштом или разноси са експедиционом књигом.
Да је цензура извршена, повереник потврђује читком и јасним отискивањем четвртасог цензорског жига у левом доњем углу предње стране омота а округлог жига на полеђини затвореног омота.
2. Преписка се сме обављати само на српском, немачком, италијанском, мађарском, бугарском, румунском или руском језику.
3. У преписци се не смеју вређати окупаторске власти, као ни вршити никаква саопштења о њиховом смештају, покретима или слично.
4. Забрањена је употреба макаквих писаних, цртаних или других знакова стављених механичким или хемијским средствима.
5. Цензури не подлеже преписка између немачких и наших власти и обратно, као и сва пошта која иде за Немачку.
6. У случају да какав акт не одговара условима цензуре, повереник је дужан задржати га од експедовања и позвати надлежне да га поново стилизују. Ако се не поступи по његовом тражењу, такав акт хитно упутити Врховној цензури са пропратним актом, не чекајући десетодневни извештај.
7. Цензорска служба је поверљиве природе. Забрањено је одавати службене тајне на које се у току цензурисања наиђе. Исто тако забрањено је ма коме саопштавати о својој функцији повереника цензуре. Ко је повереник цензуре и каква му је дужност то могу знати само претпостављене старешине које су Врховној цензури предложиле свог чиновника за повереника.
8. Цензорски жигови се морају добро чувати и држати под кључем да се не би десиле злоупотребе. Сваки повереник који рукује жигом одговоран је лично за сваки допис на коме је отиснут његов цензорски жиг.
9. Повереници ће свој посао обављати хитно, тако да се званична преписка не задржава више него што је преко потребно.
10. Писма приватног карактера која пишу поједини намештеници надлештва подлежу поштанској цензури, те повереник не сме њих цензурисати.
11. Сваког првог, једанаестог и двадестетпрвог у месецу повереници су дужни непосредно Врховној цензури достављати писмени извештај о својим запажањима и евентуалним неправилностима на које су у току протеклих десет дана наишли. Извештај се подноси и ако нема ништа нарочито да се нагласи.
12. Забрањено је когшрати акта која се упућују Врховној цензури.
13. У случају да се ко од повереника разболи или оде на отсуство (службени пут), дужан је о томе обавестити Врховну цензуру преко шефа свога надлештва који га је за повереника одредио. Шеф ће у спровођењу акта нагласити ко ће отсуствог цензора замењивати и за заменика послати личне податке као и за повереника.
По повратку на дужност, повереник ће извештај о томе послати Врховној цензури.

14. Повереници су дужни о свакој промени своје адресе обавештавати Врховну цензуру.
15. У свима приликама када поверенику нешто није јасно или му је потребно макар обавештење у погледу отправљања службе, обраћати се директно Врховној цензури, Београд, Палмотићева 2/Ш.

АС, НП, 1100/42
14.3.1942.

Прилог И/14

14. Пробе и представе

ГОСПОДИНУ ДИРЕКТОРУ ДРАМЕ НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ БЕОГРАД

Мада је премијера комедије "Оде воз" на прагу, госпођа Софија Перић-Нешић која у њој има једну од најмањих улога, не само да још није савладала текст већ је и сад - као, у осталом за цело време спремања - врло немарна, несавесна и неозбиљна.

Као чланица ове Куће којој је, по изузетку одобрен рад у забавним етаблисманима са одличном зарадом, гђа Перић, иначе боље плаћена од разврстаних првака Дrame за тридесет и више година глумачког рада, допушта да ти исти уметници морају да чекају на њу, да због ње понављају сцене ради потребне везе, укратко да трпе њено малтретирање.

Тај случај се поновио и на данашњој проби, па је стога и реферишем. Ја иначе имам, због данашњих прилика, много обзира, али је овде "дара превршила меру".

Зато Вас молим да изволите госпођу Перић предложити за егземпларну новчану казну, не само због данашњег задоцњења већ уопште због њене несавесности.

30 марта 1943 године
Београд

Редитељ,
М. Стојановић

Саслушати госпођу Перић.

Јован Поповић

УПРАВИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА БЕОГРАД

Потврђујем у целини наводе г. Милана Стојановића, редитеља комедије "ОДЕ ВОЗ", као потпуно тачне. Не само што закашњава, већ г-ђа Софија Перић-Нешић не зна ни своју улогу, доста малу обимом, после пробања поменутог комада од скоро пуна четири месеца. Природно је, онда, што су њени нагласци, и логични и психолошки, потпуно погрешни. Она као да се буди из сна кад почне да говори, даје погреш-

шлагворте, прави непотребне паузе, и зато успорава и реплике свц^ц Пир^л.
^ в д е је Р^еч^о комедији која захтева нарочито брз темпо.

°В Није моја ствар да удазим у разлоге оваква рада г-ђе Перић-Нешић, али се он
може и не сме трпети у интересу нормална функционисања Дrame. Стога се при-
Не^е у ж ујем предлогу редитеља г. Стојановића да поменуту чланицу треба егземпларно
казнити новчаном казном и ову казну објавити окружницом.

1 априла 1943 године
Београд

Директор Дrame
Б_Јевтић

Господин Стојановић претерује. Мој темпо игре се видео на главној проби. Го-
сподин Директор нека по савести пресуди, и ако намери да треба да ме казни, нека то
и уради.

Софија П. Нешић

Крива је исто колико и директор Дrame и редитељ.

Јован Поповић

АС. НП, 2029/43
1.4.1943.

ДИРЕКТОРУ ОПЕРЕ

Изволите ми поднети реферат зашто је претстава "Тоске" 22 ов.мес. била сла-
ба? Колико је проба било, каквих проба и ко је водио пробе?

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

На горња питања г. Управника част ми је одговорити следеће:

1. За поменуту претставу "Тоске" од 22 марта о.г. одржано је две пробе и то у субо-
ту 20. III и недељу 21. III. Обе пробе одржао је г. Д.Жупанић. При крају друге пробе дошао
је и г. Бухолз, који је такође једно време радио са солистима. Probe су вођене озбиљно и са
успехом. Другој проби, од почетка до краја, присуствовао је и Директор опере. Солисти су
сви били при гласу, а г. Жупанић је радио врло савесно. Г. Бухолз је од гђе Ољдекоп захте-
вао извесне ствари које су врло потребне за његову интерпретацију "Тоске". Она је то на
проби добро схватала. Такође је и г. Малбашком г. Бухолз учинио извесне примедбе и ко-
ректуре. Све је на проби прошло у знаку озбиљног уметничког рада.

2. За ову целокупну претставу "Тоске", на којој је такође присуствовао и Дирек-
тор опере, не може се рећи да је била слаба, иако се ова подела сматра као друга или тре-
ћа. Извесне мање и знатније омашке солиста, у односу на оркестар и диригента, морале
су се десити јер извесни солисти у нашој опери због малог броја претстава врло ретко,
или ређе певају, па се и у погледу музичком и у погледу глумачком теже сналазе на сце-
ни. Директор опере је врло често напомињао г. Управнику да и друге и треће поделе
оперских улога треба стављати на репертоар, ради уигравања и упевавања улога. Али то
се није могло и остваривати, нарочито због малог броја оперских претстава. Тако је гца
Ољдекоп (Тоска) врло ретко излазила на сцену. Примери г. А. Маринковића (Рудолф-

"Боџи") и г. Митровића (Граф-"Фигаро"), који у последње време чешће излазе на сцену! доказују да и друге и треће поделе могу да дају добре претставе. Г. Маринковић је на последњој претстави "Боџи" певао сасвим добро. Г. Митровић врло добро омогућаје и пева партију грофа у "Фигаровој женидби". Сваки у могућностима свога гласа и своје певачке технике.

3. Случај са г. Холодковом (Скарпија) и са гцом Ољдекоп (Тоска) је особен и не може се ценити као и код других наших певача. Г. Холодков је изграђен као певач и као глумац у једном правцу оне певачко-глумачке креативности, која се базира на оперској традицији, која иде за бинским ефектима јако потенциране сензитивности укалупљене у шаблоне једне мало извештачене и скривене романтике. Оваква глума и овакав глумачко певачки став лако се схвата, и савлађује, лако се спроводи са сцене и лако бива наметнута публици. Управо оваквим глумачким ставом лакше је савладати публику, него ли ставом истинског продуковања, иживљавања и психологизирања улоге, која се предаје публици мало и сублимирана, пропуштена кроз призму глумчевог интелекта и свесног хтења и у покретима и у гласовном изразу (упоредити Скарпију г. Николе Цвејића и г. Павла Холодкова). Ако се принципијелно прима и један и други начин интерпретације као могућа за добру реализацију појединих улога, или читавих опера у исти мах, онда се г. Павлу Холодкову ни певачки ни глумачки не може много замерити за његову реализацију улоге Скарпије. Могло би се чак рећи да је он у томе правцу, те старије оперске школе, врло рутиниран и врло изразит. Опет напомињем да извесне мапе омашке музичко-техничке природе не значе неуспех у креирању једне велике улоге. Г. Холодков дуги низ година тако глуми и тако пева. Мењати то сада код њега, готово је немогуће.

Код гце Ољдекоп ствар стоји друкчије. Она је млађа певачица и није у голикој мери утврдила свој глумачко певачки израз као г. Холодков. Зато би се њени недостатци могли лако исправити и допунити, али ми немамо у Београду, на жалост такве певачке педагоге, који би се за њен случај заинтересовали. Она је пре рата као певачица била много боља и изразитија у сваком погледу. Али сада, када је физички доста попустила, и када врло ретко излази на сцену, њене певачке способности су доста умањене. Међутим гца Ољдекоп има доста певачког и гласовног у себи, нарочито у горњем средњем и високом регистру. Њена емисија тона и дикција можда мало необично и незгодно делују, задржавајући музичку фразу, и дајући јој више грлени израз и тон, али је то један њен чисто физиолошки феномен, који долази услед конструкције грла и усне дупље. Што се тиче њене глуме и општег става на позорници, она ни у ком случају не изостаје од многих наших оперских певача. Данашње могућности не дозвољавају да се гца Ољдекоп посвети велика пажња за њено усавршавање у појединим улогама, које њој одговарају, а њој је таква помоћ увек потребна, нарочито у погледу сценског и музичког контакта са диригентом. За њу није довољан само корепетиторски рад, она мора исто тако дуже време да ради са диригентом и са редитељем. Гца Ољдекоп је у томе погледу сушта противност гђи Злати Ћунђенац, која чак избегава и корепетиторска вежбања у позоришту. Од гце Ољдекоп се не могу тражити велике и сигурно постављене креације, ако она по својој природи није за то предодређена, али ако је се оне путем посредовања диригента и редитеља не наметну. Када би диригент и редитељ посветили гци Ољдекоп 10-15 озбиљних музичко-режиских проба, њена Тоска би била несравњено боља, него што је то сада случај. Али опет напомињем да оваква њена креација Тоске и глумачки и певачки, сасвим омогућава претставу, која код публике пролази са одговарајућим успехом.

Али једно објашњење општег карактера овде се намеће само по себи, када је у питању креирање не само опере "Тоска", него и макоје друге опере веристичког правца.

Веризам у оперском стварању, и поред све своје особености и у погледу драмске радње, и у погледу музичког става, иако је дубоко и сигурно захватио у суштину музичко-драмског стваралаштва и освојио и позоришта и публику, ипак он није успео да постане велики, изразити, и потпуно изфађен оперски стил са сигурно постављеним уметничким принципима, тачно одређеним техничким и изражајним фаницама. То је музичко-оперски стил који је у највише случајева зависио од личних схватања и темперамената појединих композитора који су компоновали у томе правцу; стил који се није систематски развијао и усавршавао; стил који није успео да дође до своје фанице савршенства, јер и саме његове идејне поставке нису биле стављене на сасвим чврсте основе, тако да је чак и један, сти композитор овога правца у разним својим операма осетно отступао, свесно или несвесно, од тих принципа и стварао дела сасвим различита баш у погледу музичког иза (Пример: Пучини, Маскањи). У томе се ишло толико далеко, да се ти принципи чак и у једној опери, као музичком делу, нису одржали. Тако је са талијанским веризмом, а ствар још горе стоји са веризмом пресађеним из Италије у друге народе.

Јасно је да став интерпретатора (певача, диригента, редитеља), када је у питању овакав један музички стил, (ал фреско) не може бити тако сигурно одређен и јасан, код ових веристичких опера, као што би то био случај напр. код Моцартових, Вердијевих или Вагнерових опера.

Овде се одмах намеће једно питање чисто принципијелно, које задире у креирање опера веристичког правца, али то би нас одвело сасвим далеко, што никако не би одговарало овом реферату. Главни је то да се опере тога правца у нашем позоришту врло добро изводе.

Управа је слична питања поставила и за извођење опере "Кавалерија рустикана" са гцом Ољдекоп као Сантуцом. Горња објашњења важе и за овај случај.

И поред свих ових добронамерних примедби и питања Управе, која су Дирекцији увек добро дошла, ипак пада у очи да Управа до сада ни једном није правила питања ове врсте за извесне врло слабе балетске претставе ("Жизела", "Дивертисмани", скидање са репертоара "Долине Мораве" због неуифаности итд.), као и за многе врло слабо шране и запуштене драмске претставе.

Данашње наше извођење свих опера са нашег репертоара је на врло лепој и завидној висини, према певачким и техничким могућностима које нам се данас пружају. Опера је успела у овим поратним годинама у многоме да превазиђе извођење оперских дела пре рата у нашем позоришту. Да она тај ниво стално одржава, сведоче и ове две последње премијере "Чаробни сфелац" и "Риголето", које је публика примила са великим одушевљењем и истинским признањем. Дирекција опере је поносна са таквим успесима и признањима од стране јавности.

Беофад, 13 априла 1943

Директор Опере
Свет. Настасијевић

Када директор Опере мисли да престане једном са оговарањем драмских претстава?! Цео овај реферат којим се директор горе трудио да што више зналачки и стручно напише не умањује његову одговорност за аљкаве оперске претставе којих је, на жалост било.

Јован Поповић

АС, НП, 1821/43
24.3.1943.

УПРАВИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Част ми је поднети следећи реферат:

Приметио сам да г.г. редитељи, односно дежурни чланови Управе на појединим претставама не поклањају довољно пажње ономе што се одиграва на сцени и начину на који се тумаче поједине улоге. Има извесних дежурних чланова који уопште не долазе на претставе, или шаљу на њих своје заменике без претходна оправдања и да ме уопште нису консултовали по питању одређеног им дежурања. Неки од дежурних чланова, опег, не посматрају претставе са места која су им за то одређена. Отуд извесни глумци, ослобођени сваке контроле, дају маха импровизацијама и шаржирању, и од добре претставе, дуго спремане, праве грубу карикатуру. Случајеви такве природе толики су да то већ примећује и публика.

Да би се стало на пут оваквим појавама, које унижавају уметнички карактер ове Куће, било би потребно да редитељи, односно дежурни чланови убудуће усмено или писмено извештавају Директора драме после сваке претставе о свим акгима недисциплине, погрешних тумачења улога, алкавог костимирања или недовољног шминкања, као уопште о свему ономе што ремети правилно, једном већ утврђено, тумачење даног комада. У томе циљу било би потребно скренути дежурним члановима пажњу на ове њихове битне функције:

а/ Да је њихова дужност да прате целу претставу са места дежурног члана, из ложе или гледаништа, не иза кулиса, уколико то није неопходно потребно;

б/ Да су на позорнихда пре почетка претставе и пре почетка сваког чина да би утврдили да ли је све у реду /глумци, декорације, намештај, итд./;

в) Да одмах интервенишу у случају неког нереда или немира иза кулиса, непрописних прелажења иза кулиса /испред осветљења или испред кулиса у позадини, тако да се глумац примећује из публике, итд./;

г) Да су у сталном контакту са дежурним сценаристом.

Молим да се у интересу правилног функционисања дежуре на претставама изда хитно окружница и да се на њу скрене пажња дежурним члановима Управе г.г. Велимиру Живојиновићу, Владети Драгутиновићу, Милану Стојановићу, г-ђи Десанки Дугалић, г.г. Живојину Петровићу, Слободану Јовановићу и Петру С. Петровићу.

26 фебруара 1943 године
Београд

Директор Драмe
Б.Јевтић

Спремити Окружницу.

Јован Поповић

АС, НП, 1271//43
27.2.1943.

ШЕФУ СТАТИСТА

Поводом реферата Дежурног члана претставе "Ћидо" даване 8 прошлог месеца, њеног Управи Народног позоришта, о неозбиљном понашању извесних чланова драмског хора и недоласку других на претставу, упутио ми је Директор драме извештај ове са-

држин швесни чланови Драмског хора и статисти не долазе уопште на претставу, или долазе пред сам почетак претставе, у последњем моменту, чак и кад имају мање улоге у комаду;

б) да се други облаче алкаво, на брзу руку, без праве маске и довољно шминке;

в) да трећи терају шегу са претставом, не пазе уопште на текст носилаца улога, дају погрешне реације, и уопште се владају врло недисциплиновано, сасвим изван оквира даних им улога;

г) да допуштају себи недопустиве карикатуре и необуздана шаржирања;

Да је ова претстава била у потпуном нескладу с оркестром, рђаво и погрешно певана, цггоје доказ крајње неиажње и апсолутне непажње хора и статистерије."

Скрећем пажњу члановима Драмског хора и статистима да ћу у будуће, при првом реферату ове врсте, одмах отпустити несавесне чланове без саслушања.

Да се ово саопшти Драмском хору. Саогнитеће да учини Бајшански Милан, старешина хора, и он ми је одговоран за све појаве недисциплине у хору. Уједно скрећем пажњу старешини Драмског хора, да у будуће пред сваку претставу "Ћидо" одржи певачку пробу хора да би се хор тако стегнуо и дисциплиновао.

Предње саопштите на потпис свим статистима па акт вратите овој Управи.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић
Следе потписи

АС, НП, 1189/43
8.3.1943.

Г-цама:

Кирсановој Нини, шефу балета

Бошковић Наташи, прима балерини балета и редитељу

Молим Вас да ме изволите обавестити зашто је Балет Силфиде онако алкаво прошао на претстави 25 о.м.

ХИТНО

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

У вези са горњим актом Управе, част ми је изјавити ово:

Потпуно се слажем са Управом да претстава "Силфида" није била на висини а из ових разлога:

Гца Смиља Јовановић није дошла на почехак претставе, за Силфиде, него је стигла тек за Валпургину ноћ. Нисмо имали уместо ње никакве замене сем гђе Ивашченко, која је била одстрањена од претставе Силфида и чак и са проба још пре годину дана од стране гђе Бошковић, и зато се није могла снаћи на претстави. Гђа Пуљо је такође много грешила, иако то игра већ више пута.

Међутим, проба нисмо имали доста, и то свега 2 пробе: у четвртак свега 1 'Л сат и у суботу, исто толико, због генералне пробе "Вечитог младожење", где су заузети 12 чланова а та проба била је заказана једновремено са нашом балетском. У уторак нисмо пробали "Силфиде" зато што је гђа Бошковић, редитељ, била болесна а молила је да се без ње не проба. На тим пробама имали смо и пуно посла око увођења нових чланица на место изосталих. Чак ни у понедељак, што смо иначе увек радили - и то због техничке пробе за исти комад, која је трајала на бини цело пре подне.

Диригент Ламперте није могао доћи ни на једну пробу за "Силфиде" нити је имао пробу са оркестром, ни са балетом и први пут угледао тај балет на претстави. (Само у 12'Л прегледао је са мном ноте у соби 59)

Балетске патике биле су набављене тек на дан претставе а предате економу тек око 2 часа. Код костимографа је то стигло тек пред саму претставу, тако да су чланице могле добити патике тек за 1/2 сата касније, пред саму претставу. Патике нису биле разгажене, биле су без пантљика а у таквом стању играти је врло тешко.

Од балета који није око пола године играо на прстима (због мањка патика) не може се тражити да игра глатко и сигурно такве тешке класичне ствари као "Силфиде".

Све је то јако утицало на ток претставе и њезин уметнички ниво и под оваквим околностима тешко ми је одговорати за висину такве претставе.

28-X-1943.

Шеф балета
Нина Кирсанова

Све су ово лепе приче, али убудуће мора да се поведе рачуна о следећем:

1. Да шеф балета тачно са директором драме и опере и техничким шефом одреди број проба и тога се тачно сви придржавају.
2. Да ми се благовремено на време реферише свака незгода која доводи у питање претставу (н. п. изненадно отказивање проба или недолазак диригента итд).

Сваку нехатност у овоме казнићу новчано.

Јован Поповић

Саопштено ми је.

Нина Кирсанова

АС, НП, 5981/43
25.10.1943.

Господину
МИНИСТРУ ГРАЂЕВИНА
БЕОГРАД

На последњим двама претставама "Чаробног стрелца" 5 и 13 о.м. приређеним а Немачку војску дошло је пред сам почетак претстава до прекида осветлења у гле-палишту.

Од стране претставника Немачке војске затражено је од Управе позоришта да предузме кораке како неби убудуће долазило до прекида осветлења у позоришној

Управа позоришта с обзиром да је и одмах по усељењу у зграду код Споменика приликом свеке веће претставе долазило до прекида осветлења услед прегоревања осигурача указивапа је претставницима Електро машинског отсека Министарства Грађевина потребу замене осигурача.

Како до данас није по горњем ништа предузето принуђени смо г. Министре да се обратимо Вама са молбом за наређење да се изврши следећа хитна замена осигурача.

Потребно је постављене осигураче од 6 АМПЕРА заменити осигурачима од 10-15 АМПЕРА јер је Управа позоришта принуђена да употребљава сијалице које јој стоје на расположењу и које се могу набавити на тржишту а које су веће јачине од сијалица са којима се рачунало приликом постављања осигурача од 6 АМПЕРА. Постављени осигурачи могли би послужити само у случају да нам се стави на расположење предвиђен број сијалица што је требало да буде обезбеђено од стране министарства грађевина.

Молимо Вас г. Министре за наређење да се горе наведена потребна замена што хитније изврши.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 6612/42
14.12.1942.

Реферат о позоришту Српско народно позориште

МИНА ОД БАРНХЕЛМА, весела игра у пет чинова од Лесинга,
као ђачка претстава

Управа Српског народног позоришта је добро учинила што је, почев од 20 фебруара ове године, поново завела нарочите ђачке претставе, које се одржавају једаред недељно од 9 и по часова пре подне, са сниженим ценама. На ове претставе ученици долазе у пратњи својих наставника и директора, и то одвојено мушке од женских гимназија, што је у погледу дисциплине нарочито погодно.

Као прва ђачка претстава приказана је у суботу 20 о.м. и у четвртак 25 о.м. Лесингова "Мина од Барнхелма", у режији г. Јована Поповића, управника Народног по-

зоришта, који Је пре претставе држао уводно предавање о писцу и о његовом делу. Овај сентиментални Лесингов комад који је многим познат са часова немачке лектире из гимназије, дошао је као погодан почетак у низу ђачких претстава из класичног српског и страног репертоара. И по садржини, и по карактерима и по целокупној радњи, "Мина од Барнхелма" претставља осамнаести век у коме су се на чудан начин мешали романтична сентименталност са рационалистичким морализмом. У духу моралистичког осамнаестог века, свака личност у овом комаду носилац је по једног карактера, који се сви међу собом сукобљавају и тиме још већма уобличавају.

Иако је комад назван "веселом игром", он је у суштини више тужан но весео. Главни јунак је пре мајор од Телхајма но Мина од Барнхелма. Кад, без своје кривице, западне у беду, Телхајм остаје и даље племенит и поносит. Њему се нуди богата вереница, али он, са болом у души, одбија ту срећу. Услед тога пати и сама Мина, која је ипак паметнија и окретнија. Кад јој није пошло за руком да Телхајма задржи молбама, она се послужи лукавством: изиграва сиротицу. Кад је тако Телхајмову љубав појачала његовом великодушностју, она га, сада само у обесној игри, одбија и на тај начин му причињава нове патње. Ако по Мини комад и може да остане "весела игра", по Телхајму је он пре озбиљна драма.

Ћачка публика је са много већим одушевљењем и одобравањем примила споредне улоге, оданог посланог Јуста (Марко Маринковић), вештог гостионичара (Божа Николић) и веселу собарицу Франциску (Марица Поповић) но главне јунаке. Божидар Дрнић је као Телхајм био одвише суморан и грагичан, а Надежда Ризнић као Мина можда и сувише површна и неукусно наметљива.

Са "Мином од Барнхелма". као и са комадима у припреми: "Кир Јањом", "Избирачицом" и "Тартифом". Српско народно позориште ће знатно допринети васпитању уметничког укуса наше школске омладине.

26 фебруара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм
Др. Живомир Младеновић

АС, Г-3, ЈУ-2101/43, 2-233-43

Прилог 11/15

НЕОБИЧНА БОЛЕСТ ГЛУМЦА ЖИВАНОВИЋА

*Извадио два зуба и отекло му цело лице,
тако да и е може на бину*

Првак наше Дrame, одлични глумца Миливоје Живановић изненада је оболео. Неколико дана патио је од јаке зубобоље. Лекар је установио да треба извадити два зуба. Али, ни после ове лекарске интервенције болови нису престали, штавише нашем истакнутом глумцу отекло је цело лице, тако да се потпуно деформисао. То су

биле тешке компликације у вилици, које су присиле Живановића да лежи у температури Д° преко 39 степени.

Услед ове изненадне болести, Миливоје Живановић прекјуче поподне није могао да игра своју ролу у комаду „Сто милиона долара“. Комад Хајнца Кубијера „Сто милиона долара“, чија је премијера била пре неколико дана, доживео је код публике и критике ванредан успех, па је и за прекјучерашњу претставу кућа била распродата. Кад се сазнало за Живановићеву болест, комад је отказан а уместо њега изведена Трифковићева „Избирачица“.

Сазнавши за болест свога љубимца, публика се у великом броју обраћапа управи позоришта распитујући се за стање његовог здравља. У току јучерашњег дана посетили смо Мшшвоја Живановића који је још у постељи, а лице му је у великом оток. Ипак побољшање већ наступа, и он нам, радостан због интересовања публике за његово здравље, каже:

- Необично жалим што је због мене морала да буде отказана претстава, тим пре што се у мојој глумачкој каријери никада није дешавапо да због болести откажем заказану претставу. Моја је девиза увек била: глумац мора на првом месту да одговори својим дужностима. Зато се догађало да играм чак и болестан. Али, као што видите, моје деформисано лице не дозвољава ми да и овога пута наступим.

Стање здравља Миливоја Живановића се поправља и свакако већ у понедељак имаћемо прилике да га видимо у улози Репара у „Сто милиона долара“.

ВЛ. С.

НОВОВРЕМЕ, 16.4.1942.

Прилог 11/16

16. Мира Тодоровић и Миливој Поповић Мавид раскидају уговор
с Народним позориштем у Београду

Господину
ЖИВОЈИНУ ПЕТРОВИЋУ, лектору Српског народног позоришта

БЕОГРАД

Молим Вас да поднесете Дирекцији Дrame хитан реферат о претстави "ЋИ-ДА", 17 јула о.г. и о случају Гђе Мире Тодоровић који је у вези с овом претставом. Пошто сте на овој претстави Ви били дежурни, то Вам је познат цео ток ствари.

30. августа 1943, год.
Београд

Директор Дrame
Б.Јевтић

Дирекцији Дrame

Кад сам хтео дати знак за почетак претставе, гђа Мира Тодоровић - Мавид из-Јавила ми је да неће играти улогу док се пред завесом не објави погрешка на листи. О

случају сам обавестио секретара Дrame и г. Јевтића који је седео у ложи с г. [Масуком]. Према наређењу г. Јевтића, гђа Мавид требало је да омогући дизање завесе (публика је већ плескањем тражила почетак), што сам јој ја и саопштио скидајући са себе сваку одговорност за грешку на листи. Најзад је утврђено да је на листићу који је уметнут у примерке Српске сцене оштампана исправка. Тек кад сам то показао гђи Мавид могао сам почети претставу, разуме се и са закашњењем од неколико минута.

Београд, 30. августа 1943 год

Ж. Петровић

УПРАВИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Молим да се Гђа Мира Тодоровић-Поповић саслуша по предложеном реферату, и то по овим тачкама:

1. Зашто је дежурном члану Управе рекла пред сам почетак претставе да НЕЋЕ играти, ако се грешка са листе предходно не објави публици? Гђа Тодоровић је и раније, у више прилика, играла у "ЋИДИ" да би случајна грешка на листи могла код публике створити фаталну забуну по питању идентитета њене улоге;

2. Зашто се Гђа Тодоровић каприцирала да баш на последњој претстави "ЋИДА" /завршна претстава сезоне/ направи забуну, чак и по цену да се претстава откаже?

3. Да ли је Гђи Тодоровић позната Уредба о позоришту и дисциплински Правилник ове Куће, по коме се сваки самовољни акт најстроже кажњава? А самовољан акт је, свакако, онај који циља на то да доведе у питање једну претставу, и то у моменту кад је публика већ испунила гледалиште;

4. Да ли је Гђа Тодоровић била свесна свога чина кад је, за вољу једног каприса, пустила публику да је чека више минута и присилила цео Управни апарат да око ње оптрчава и да је саветује на попустљивост, док се смиловала да ипак почне своју улогу /има прву реч у комаду/?

Напомињем да ми се Гђа Тодоровић на дан поменуте претставе, око 11 часова пре подне, јавила телефоном и арогантним тоном ми саопштила да неће играти, ако јој се не да сатисфакција због грешке на листи "ЋИДА" /било је штампано да она игра Петру, а Љубицу Гца Дивна Радић, о чему сам на време усмено реферисао Г. Управнику/. Прекинуо сам са Гђом Тодоровић телефонску везу, пошто се зна пут и начин на који члан може и сме да тражи сатифакцију од свога претпостављенога. После, ја нисам послужитељ да се са мном говори на начин на који је то Гђа Тодоровић урадила. А и да сам послужитељ, такт сваког васпитана човека захтева пристојан тон у друштвеном опхођењу, поготово званичном.

Помињем, поред тога, да се Гђа Тодоровић, према усменом саопштењу дежурног члана Г. Петровића. била већ почела да свлачи у гардероби, и поново се обукла тек пошто јој је он показао да је Секретар Дrame на листи "ЋИДА" мастилом исправио поменуту грешку.

Молим да ми се после саслушања упути овај акт да бих могао ставити свој предлог по овоме чину Гђе Тодоровић.

3 септембра 1943. год.
Београд

Директор Дrame
Б.Јевтић

Саслушаги гђу Тодоровић а од г. Директора драме затражити одговор зашто је ово ~~саслушање тек сада тражено~~?! Са оваквим закашњењем при знакама које значе "хитно" изгледају комично.

Јован Поповић

Гђа Тодоровић-Мавид Мирослава прочитала је предњи рефераг 12/1X о.г. и, уместо одговора на исти, предала је своју оставку, изјавивши да је то њен одговор на све досадашње поступке г. Дир. драме према њој.

14. IX 1943

Војислав Бесарабић

Бгд

ч и н _

АС, НП, 4957/43

Управи Српског народног позоришта
Београд

Господине Управниче,

1. Првенствено због ослабелог здравља (оболелих бубрега); затим:
2. Незадовољан обимом свога прошлогодишњег рада у позоришту и квалитетом додељиваних ми улога; и најзад:
3. Дотучен административним цепидлачењем и поднаредничким малтретирањем од стране директора Драме г. Јевтића, молим Вас да изволите примити моју оставку на положај члана Драме тога позоришта.

Исто тако, молим Вас да ову моју оставку не схватите као неки маневар у циљу повећања мојих материјалних припадности. Напротив: спреман сам да одмах, на први Ваш захтев положим пенале због раскидања уговора.

11. септ. 1943.

Миливој Поповић Мавид

Београд

б. члан драме С.н.п.

АС, НП, 5035/43

13.9.1943.

Управи Српског народног позоришта
Београд

Господине Управниче,

1. Првенствено због ослабелог здравља мога мужа; затим:
2. Незадовољна обимом свога прошлогодишњег рада у позоришту и квалитетом додељиваних ми улога; и најзад:
3. Дотучена административним малтретирањем од стране Директора драме г. Јевтића, потпомогнутог од стране изванредног редитеља г. Стојановића, молим Вас Да изволите примити моју оставку на положај чланице драме тога позоришта.

Исто тако, молим Вас да ову моју оставку не схватите као неки маневар у циљу повећања мојих материјалних припадности. Напротив: спремна сам да одмах, на први Ваш захтев положим пенале због раскидања уговора.

11-IX-1943
Београд

Мира Тодоровић Мавид

Тодоровић Мира, чланица Дrame Народног позоришта у Београду, поднела је писмену молбу Управи Народног позоришта да се раскине уговор, пошто због болести свога мужа не може више да врши службу у Позоришту. Уједно је умолила Управу да јој се, по тач. 19 уговора, прими оштета у износу тромесечне награде.

Управа Народног позоришта у Београду, усвојила је молбу гђе Тодоровић Мире и на основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту и тач. 19 уговора склопљеног између ове Управе и Тодоровић Мире, чланице драме

РЕШАВАМ:

да се од Тодоровић Мире, чланице драме Народног позоришта прими дин: 13.800.- /тринаест хиљада осамстотина/ на име тромесечне награде за раскинути уговор,

Благајна позоришта примиће од гђе Тодоровић горњи новац и држати у депозиту до даљег наређења.

Обавестити:

1. Директора драме
2. Отсек рачуноводства
3. Претседништво Мин. савета
4. Обавестити Централну пријавницу У.г.Б.
5. Избрисати из картотеке
6. Да преда легитимацију
7. Да преда све своје улоге

Управник Народног позоришта
Јован Поповић

Примио на знање.
21-9-1943.
Београд

Б. Јевтић

ПРЕТСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
Одељењу државне пропаганде

ПОПОВИЋ-Тодоровић Мирослава, чланица Дrame поднела је молбу Управи Народног позоришта да се раскине њен уговор који је склопила са овом Управом, пошто јој није могуће више да врши дужност у Позоришту услед болести мужа Миливоја Поповића. Уједно је известила Управу позоришта да, према чл. 19 уговора, полаже тромесечну награду на име оштете што раскида уговор. Она је тај новац положила и он се налази у Депозиту благајне Народног позоришта.

Управи Народног позоришта у Београду, част је умолити Државну пропаганду, па изволи издејствовати решење од Господина Претседника Министарског савета да се уговор бр. 7095/42 склопљен између Тодоровић Мире и Управе позоришта, раскине с тим да је дужна да положи благајни Народног позоришта дин: 13.800.- /тринаестхиљадаосамстогина/ на име тромесечне накнаде позоришту а у вези тач. 19 горњег уговора. Раскид уговора важи од 20 септембра о.г.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5036/43
20.9.1943.

Управи Српског народног позоришта
Београд

У вези са мојом молбом којом сам молио да ми се на основу приложеног лекарског уверења одобри боловање, част ми је умолити Управу Нар. позор. да ми на основу тач. 19 Уговора склопљеног са тим позориштем, изволи уговор раскинути. Јер, моја је болест такве природе, да не знам колико ће времена трајаги, а пошто сам имућнога стања, не бих желео да штетим државну касу примајући плату, а не радећи.

Са своје стране спреман сам да се када будем оздравио - ставим Управи на расположење.

11. септ. 1943.
Београд

Учтив
Миливој Поповић Мавид
члан драме С.н.п.

ПРЕТСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
Одељељу државне пропаганде

ПОПОВИЋ-Мавид Миливоје, контрактуални члан Дrame упутио је Управи Народног позоришта молбу са лекарским уверењем, да му се, на основу лекарског уверења, из кога се види, да у дужем времену, услед болести неће моћи вршити дужност, раскине уговор а у вези тач.19 уговора. У молби наводи разлог зашто тражи раскид уговора, пошто је стања имућног, не жели да прима плату а да не ради и извештава Управу да ће, њим му буде боље, на позив Управе вратити се Позоришту.

Управа Народног позоришта усвојила је ову молбу Поповића, као једног младог и талентованог глумца, и моли Одељење пропаганде да се изволи издејствовати одобрење Господина Претседника Министарског савета, да се уговор бр. 7.100/42 склопљен између ове Управе и именованог раскине од 1 октобра ове године.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5170/43
18.9.1943.

ПРЕТСЕДНИШТВО МИНИСТРАСКОГ САВЕТА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОПАГАНДУ
Бр. 1660
7-Х-1943
Београд

На основу § 56 финансијске уредбе за 1942 годину и акта Управе Народног позоришта у Београду бр.5036 од 20 септембра 1943 године

РЕШАВАМ:

да се раскине уговор бр.7095/42 склопљен између Управе Народног позоришта у Београду и Мирославе Тодоровић-Поповић, чланице драме поменутог позоришта, с тим да Управи Народног позоришта накнади 13.800,- /тринаест хиљада осам стотина/ динара на име тромесечне плате а у вези тач. 19 горњег уговора.

Претседник Министраског савета
Милан Ђ. Недић

ПРЕТСЕДНИШТВО МИНИСТРАСКОГ САВЕТА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОПАГАНДУ
Бр.1660
7-Х-1943
У Београду

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Државној пропаганди Претседништва Министарског савета част је доставити у прилогу акта решење бр.1660 од 7 о.м. којим се раскида уговор између Мирославе Тодоровић-Поповић, чланице драме, и те Управе, с молбом на надлежност.

Шеф
Административног отсека
Светислав Шумаревић

Доставити: 1. - Отсеку рач. 2. - Директору Драме 3. - Унети промену у карто-теку.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5588/43
8.10.1943.

ПРЕДСЕДНИШТВО МИНИСТРАСКОГ САВЕТА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОПАГАНДУ

Бр-1661
7.10.1943
Београд

На основу § 56 финансијске уредбе за 1942 годину и акта Управе Народног позоришта у Београду бр.5170 од 18 септембра 1943 године

РЕШАВАМ:

да се раскине уговор бр.7100/42 склопљен између Управе Народног позоришта у Београду и Миливоја Поповића-Мавида, члана драме поменутог позоришта, с тим да му служба престане 1 октобра 1943 године.

Претседник Министарског савета
Милан Ђ. Недић

ПРЕДСЕДНИШТВО МИНИСТРАСКОГ САВЕТА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРОПАГАНДУ

Бр.1661
7-Х-1943
У Београду

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Државној пропаганди Претседништва Министарског савета част је досавити у прилогу акта решење бр.1661 од 7 о.м. којим се раскида уговор између Миливоја Поповића-Мавида, члана драме, и те Управе, с молбом на надлежност.

Шеф
Административног отсека
Светислав Шумаревић

Доставити: 1. - Отсеку рач. 2. - Директору Драме 3. - Унети промену у карто-теку.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 5589/43
8.10.1943.

17. Суделовање на Корисници Вукашину Биволаревићу, бившем члану
Народног позоришта у Београду

СРПСКОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ
- ДИРЕКЦИЈИ ОПЕРЕ -

Наш драмски колега, бив. хонорарни члан Народног позоришта у Београду, члан Удружења глумаца, по одобрењу надлежних власти одржаће као једини незапослени српски глумац, иако је тражио ангажман, али за њега није било буџетских могућности - своју глумачку корисницу 17. јануара 1943. у 15 сати у дворани Коларчевог народног Универзитета.

Како нам се друг Вукашин Биволаревић, глумац без ангажмана обратио молбом да га помогнемо у тешкој невољи са породицом нашим суделовањем истога датума, то схватајући тежак положај друга Биволаревића, а знајући да његова корисница служи побољшању рђаве егзистенције то обзиром на социјалну и хуману сврху исте, овим путем дајемо му наш другарски пристанак: да му суделујемо 17 јануара у 15 сати на Коларчевом народном Универзитету из колегијалне солидарности бесплатно, пошто смо уверени да није могао бити у могућности без зараде глумачке да спреми својој породици животне намирнице.

Молимо Господина Директора да нам одобри ово колегијално суделовање и дозвољавамо другу Биволаревићу да нас уврсти као суделоваче у програм своје глумачке кориснице.

Таксу лепимо.

2 јануара 1943 године
у Београду

Милева Бошњакковић
Маринковић Аца
Злата Ђунђенац Гавела
Станоје Јанковић
Бранко Пивнички
Жупанић Даворин
Слободан Малбашки

АС, НП, 78/43
5.1.1943.

ВАНРЕДАН УСПЕХ ПРИРЕДБЕ "ДЕЦА-ДЕЦИ"
У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

Деца београдских основних школа, уз сарадњу деце из избегличких домова, поновила су свој велики музички концерт пред пуном салом Српског народног позоришта на Врачару. Премијера овога концерта изведена је већ 10. маја о. г. на иницијативу Министра просвете и Комесара за избеглице са лозинком "Деца-деци", а у корист школе избегличке деце у Београду.

Београдски учитељи, заједно са децом, уложили су много љубави и укуса у опремање, и тај њихов труд, да нам прикажу низ одлично увежбаних тачака, соло-певања, хорова и разних сцена уз песму и игру, био је награђен одушевленим аплаузом. Све тачке публика је са задовољством и дивљењем поздравила, почев од величанственог и дирљивог момента кад је велики дечји хор, састављен искључиво од избегличке деце, отпевао савршено, у уметничкој интерпретацији А. Станковића, песму захвалности мајци Србији, па до веома успелог дечјег хармоникашког оркестра и хора под вођством М. Бобића.

Ова приредба претставља за београдско учитељство један дан великог задовољства. Ове приредбе доказ су да има доста прегалаца и тумача здраве и чисте патриотске дужности. Деца су била предмет дирљивих манифестација, нарочито у другом делу програма за време приказивања "Избеглице Маје", драмско-музичке ревије (текст и музика од А. Станковића). Режију дела извео је Васиљевић, управник избегличког позоришта, који је поред мале Маје и њеног брата Стеве и сам био одушевлено поздрављен као сељак-домаћин у завршној патетичној сцени.

У режији њма укупно једанаест слика. Нарочито је одушевила појава девојака у "Сеоској идили у лето", коју су сељанке оствариле на чисто сеоски начин. Певање у колу било је бурно поздрављено. "Јесен на селу" са успехом су извели момци, док нас је "Пролог" и "Зимски пејсаж" увео у идиличан сан малог Стеве. Као врхунац изненађења приказан је циклус балета цвећа у финалној сцени "То је пролеће". Солидну стилизацију дала је са успехом гђа Челајева.

Ова солидно припремљена и увежбана дечја група могла би се упутити у већа места унутрашњости ради приређивања концерата. Оваква би турнеја имала огроман успех - Б. П.

НОВО ВРЕМЕ, 31.5.1942.

Прилог 11/19

19. Стање позоришних клавира

Према наређењу Немачке ватрогасне полиције и на основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту

НАРЕЂУЈЕМ

да Дирекција опере одмах прегледа и да на оправку клавира који се налазе у позоришној згради а уколико их је немогуће оправити да се предложи за расходовање.

Горе наведено има Дирекција опере да изврши најдаље до 23 о.м. до 12 часова.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 6843/43

Управи Српског Народног Позоришта
Београд

На тражење Управе, а према акту бр.6843 од 22 XII 1942 год., Дирекција опере доставља следеће стање позоришних клавира:

1. Клавир марке "Мајер" на малој бини треба мало оправити (педал) и штимовати.
2. Клавир марке "Штингл" у хорској соби, исто, мало оправити, набавити кључ и штимовати.
3. Пијанино из собе број 59 ревидирати механизам и штимовати.
4. Клавир марке "Сонор" из собе број 25 мало оправити и штимовати.
5. Пијанино марке "Лаубергер и Глос" у женском ходнику, у партеру за бинску службу, потребна је ревизија механизма и штимовање.
6. Клавир Жељезничког Музичког друштва, налази се у чекаоници поред позорнице испод гвозденог степеништа. Треба га расходовати и продати, а Друштву дати новчану накнаду. [Ово не може него вратити сопственику. Ј.Поповић]
7. Хармонијум из исте просторије поправити и спољни изглед довести у ред.
8. Два клавира који се налазе у кругу испод позорнице, расходовати и продати као стари материјал.

Београд, 22 децембар 1942 год.

Свет. Настасијевић

Директору Опере одговорити с тим да ми се поднесе прорачун.

Јован Поповић

Пошто је ово питање регулисано решењем бр. 358/43 — то ово у акта.

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 6875/42
23.12.1942.

Прилог И/20

20. Набавка бицикла

ШЕФУ ОПШТЕ ПОЛИЦИЈЕ УПРАВЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Пре рата позориште је имало свој бицикл, којим је ноћни чувар обилазио позоришта и позоришне магацине ради обезбеђења од пожара и крађе државне имовине.

Како се позоришни магацини а и зграде налазе на разним странама Београда, то је потреба за једним бициклом веома велика. Ранији бицикл изгорео је приликом пожара позоришта код Споменика 6 априла о.г.

Част ми је умолити да се Народном позоришту уступи на послугу један до-
л п бицикл којим би руковао одређени службеник, да пази на државну имовину и ра-
дн безбедности од злонамерног квара.

Комесар
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 1959/41
9.10.1941.

Прилог Н/21

21. Молба Државне архиве за помоћ у превозним средствима
ради пребацивања архиве Београдског окружног суда у Карнегијеву 2

ДРЖАВНА АРХИВА
Бр.824
19-У1-1942 г.
У Београду

Управи Народного позоришта
Београд

По наредби Господина Министра просвете управи Државне архиве је част за-
молити управу Народного позоришта за помоћ у превозним сретствима да се стара ар-
хива Београдског окружног суда из Краља Александра улице број 5 пренесе у Држав-
ну архиву у улици Карнеџевој број 2.

Управа Државне архиве моли за Вашу начелну одлуку по овој ствари и шаље
свога секретара господина Михаила Дамјановића, да се са Вама договори о времену
преноса ове архиве, о томе кад је Вашем персоналу то најзгодније и кад Ваш камион
Вама није потребан.

Управа Државне архиве ће бити врло захвална управи Народного позоришта
за најхитнију повољну одлуку по овој молби. Ради се о спасавању једне врло важне
архиве за нашу историју, коју Министарство просвете жели да спасе по сваку цену!

Управник
Државне архиве
М.Стоимировић Јовановић

Телефонски се споразумело да после 15 јула могу добити кола за овакве
потребе.

Михаило Васић

Обавестио о томе г. Денића.

Јован Поповић

АС, НП, 3022/42

22. Набавка цигарета

ТЕХНИЧКОМ ШЕФУ

Управа Народног позоришта примила је од Претседништва Министарског савета акт бр. 193 од 5 фебруара 1943 г. ове садржине:

"Управа државних монопола - Одељење за продају доставило је акт М. бр. 2182 од 3 фебруара 1943 године, следеће садржине:

"По наређењу Г. Министра финансија свима државним чиновницима у Београду и то само пушачима одобрено је свакодневно снабдевање са дуванским прерађевинама непосредно преко малопродаваца и то мушким пушачима по 10 комада дневно, а женским по 5 комада. Ово ће се издавање вршити по списковима установе односно надлештва, чију ће истинитост оверавати шеф дотичне установе као што су директори, начелници, управници, и т.д.

На основу већ добивених спискова пушача ова Управа ће ових дана издати налог за привремено издавање цигарета преко малопродаваца. Међутим, како у овим списковима нису били подвојени мушки пушачи од женских, а нарочито и с обзиром на то да поједине установе нису водиле довољно рачуна о стриктној подели пушача од непушача, те да би се могао издати дефинитиван налог за издавање цигарета, моли се Министарство да изволи најхитније и најдаље до 15. фебруара т.г. доставити овој Управи — Одељењу за продају спискове свих својих чиновника - пушача мушких и женских са следећим рубрикама: редни број, презиме и име, звање и ознака пола. Списак треба саставити за сваку установу одвојено, али не и за свако одељење исте установе, сем ако се поједина одељења - отсеци не налазе у истој згради, тако да могу бити упућена на снабдевање код истог малопродавца. На крају спискова треба означити колико та установа има мушких пушача, колико женских пушача, колико укупно пушача, као и колико има укупно чиновника - службеника, без обзира да ли су пушачи или нису и колики је проценат пушача од укупног броја службеника. Спискове треба начинити само за службенике - пушаче оних установа, које се налазе у Београду, са назнаком тачне адресе установе и евентуално број телефона исте. Осим тога у списку треба навести две до три најближе и најподесније малопродавнице дувана за сваку поједину установу које би се издавале — продавале дуванске прерађевине за дотичну установу. На крају списка треба да се стави и овера старешине установе - као што су директори, начелници, управници и т.д. - да су наведена лица у списку заиста пушачи.

Приликом прегледа спискова, које је ова управа добила у вези њеног расписа М. бр. 22881/У-42 примећено је да поједине установе нису водиле строгу контролу да ли су лица уведена у спискове заиста пушачи или нису, па је на тај начин износ укупног броја пушача много већи него што стварно износи. Установе које су пажљивије спровеле додвајање пушача од непушача показале су проценат пушача према укупног броју својих службеника знатно мањи према другим установама, међу којима има и таквих, код којих се проценат пушача креће чак и до 83%. Да би се пак омогућило редовно снабдевање стварних пушача и да овај посао не би био обустављен, потребно је да се строго поделе пушачи од непушача. У противном неће се постићи жељени циљ да се правим пушачима додели пристојна количина цигарета, већ би на против Управа била принуђена да обустави и ускрати ову помоћ државним чиновницима или знатно смањи и ову садашњу количину од 10 односно 5 комада. Независно пак од тога Управа ће бити принуђена појединим установама које покажу нереалан проценат пушача, да сама смањи њихов укупан број пушача на најмањи постигнут проценат. Стога се моли Министарство да скрене пажњу надлежним старешинама установа

се пре него што овере сгшскове пушача претходно увере да су исти заиста пушачи, тра-
д^дећи и они за то гаранцију од појединих шефова канцеларија.

У интересу је самих службеника пушача да се у спискове као пушачи не уврсте слу-
жбениии непушачи, јер ће пушачи у томе случају добијати мање цигарета.

Уједно се моли Министарство да изволи саопштити својим подручним установама
а ће малопродавци дувана, по пријему налога ове Управе, издавати дуванске прерађевине
само оним лицима, која буду дошла са званичном потврдом старешине установе, као што
директори, начелници, управници, и т.д. да може подићи одобрене цигарете за чиновни-
дотичне усганове. На потврду нижих чиновника заступника и томе слично цигарете се
неће издавати.

Напомиње се овом приликом да ће се на овај начин издавати цигарете и дуван са ко-
јим се располаже, те ни у ком случају не може [бити] бирања, враћања, замењивања или
препирања са малопродавцем. Те ће се цигарете и дуван издавати по једном кључу, чији ће
процент зависити од укупно расположиве количине дуванских прерађевина. Осим тога,
нарочито се скреће пажња, да ће се ради реда и контроле малопродаваца, цигарете и дуван
на овај начин издавати само у времену од 12-1 сат поподне. После тога времена, ником се
неће издавати за тај дан дуванске прерађевине о чему су обавештени и малопродавци дувана,
који ће ту количину из тога дана распродати осгалом грађанству. Још на једну околност
хреба овом припиком нарочито скренути пажњу и са истом упознати све чиновнике по наређењу
г. Министра финансија. Сваки онај чиновник који се ухвати да продаје своје цигарете
или дуван или који буде и даље куповао на малопродавници биће оптужен ради отпуштања
из службе. Осим тога за истинитост пријављивања чиновника и службеника непушача
одговоран је поред дотичног чиновника још и шеф установе који га је у списак унео и
списак као истинит оверио.

Нови спискови, као што је напоменуто, треба да буду достављени до 15 фебруара
т.г. У противном обуставиће се издавање цигарета и дувана."

Достављајући предње Претседништво Министарског савета моли да се стриктно у
смислу горњег захтева Управе државних монопола саставе потребни спискови и исти нај-
даље до 13 фебруара т.г. доставе Претседништву како би се благовремено могло удовољити
захтеву Управе државних монопола.

Од сваког службеника ПУШАЧА узети писмену изјаву ове садржине:
Управи Народног позоришта

У вези наређења Управе Народног позоришта у Београду бр. 731 од 6-Н-1943
године, изјављујем да сам ПУШАЧ.

/датум/

/презиме и име/
занимање/

Управник
Народног позоришта
Јован Поповић

АС, НП, 731/43
6.2.1943.

ОТВАРАЊЕ ПОЗОРИШНОГ БИФЕА
Задовољена једна потребе позоришне публике

Приликом оправке зграде Српског народног позоришта трудило се да публика има што више удобности и да јој два часа боравка у кући уметности пруже што више уживања, па су извршене многе измене и преправке зграде и гледапишта. Али осећао се ипак један велики недостатак - бифе. Стога је управа при завршетку радова на згради позоришта почела уређење просторија где је раније био позоришни бифе. Пре кратког времена завршени су радови на преуређењу и декорацији ових просторија. Сада позоришна публика има један укусно уређен бифе у коме ће се пријатно осећати.

Бифе има два улаза, један из ходника у самој згради у приземљу, а други из Доситејеве улице одмах иза угла прва врата десно.

Просторије у којима је сада смештен позоришни бифе уређене су са много уметничког смисла. Намештај од тешке храстовине у народном стилу и уметнички лустери на таваници као и светиљке по зидовима дају необично пријатан угисак и чине да се човек врло пријатно осећа.

Преко дана публика у позоришном бифеу стално се мења. Пре подне док се у позоришној згради одржавају пробе глумци већином испуњавају просторије. Тада се у бифеу могу видети несвакидашње сцене. Средњовековни витезови у чизмама до колена са бригким мачевима и перикама долазе са позорнице у бифе, спокојно пију шљивовицу дискутујући са својим колегама „у цивилу“. Понеки оперски певач отпева целу скалу "да проба грло". Ако у међувремену залута у бифе и група „Уличних свирача" друштво се одмах разве-сели и тада имамо праву уметничку слику. Неупућени посматрач би се у први мах збунио пред овако шароликим скупом у једном бифеу, али стална позоришна публика познаје своје љубимце са сцене били они на рампи или у бифеу.

За време редовних поподневних представа позоришни бифе пуне у паузама између чиновна гледаоци. За господу стоје на расположењу најразличитије врсте пића, а за даме и децу многе послатице и воће. Отварањем позоришног бифеа управа Српског народног позоришта задовољила је потребу позоришне публике.

НОВОВРЕМЕ, 11.4.1943.

24. Ценовник у Позоришном бифеу

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Част ми је извести Управу да сам од Министарства народне привреде — Комесаријата за цене и наднице - примио акт Бр. 473 9/Н од 14 марта 1944 године следеће садржине:

ГОСПОДИНУ
КОЉИЋУ НЕМАЊИ
гостионинару
Београд
Доситејева бр. 2

По Вашој молби од 6 о.м., Комесаријат за иене и наднице издаје Вам ово

О Д О Б Р Е Њ Е :

да можете у вашем локалу I реда до опозива продавати и то:

црну кафу	по дин	12.- (дванаест)
чај без лимуна		14.- (четрнаест)
чај са чимуном		16.- (шеснаест)
малину, оранжаду и цитронаду са содом чашу од 2 дл.		40.- (четрдесет)
киселу воду и соду 2 дл.		8.- (осам)
чашу пива		7.- (седам)
криглу пива		11.50.- (једанаест и по)
чашу вина 2 дл М. ХАМБ. СУВ.		64.- (шездесет четири)
чашу шприцера		56.- (педесет шест)
чашицу ракије 0,02 меке		1Е- (једанаест)
чашицу ракије 0,02 препеченице		15.- (петнаест)
чашицу клековаче 0,02 и бреск.		17.- (седамнаест)
чашицу вињака 0,02		18.- (осамнаест)
чашицу коњака и рума 0.02		23.- (двадесет три)
чашицу ликера 0,02		30.- (тридесет)
чашицу ајер-коњака 0,02		32.- (тридесет два)
чашу вермута 0,05		38.- (тридесет осам)
чашу вермута са содом 2 дл.		45.- (четрдесет пет)

Такса у 70,- динара наплаћена је и поништена на вашој молби Бр.
Н/47397/452/.

Предње ми је част доставити ради знања.

16111 1944 г.

Кољић Немања
закупац Бифеа Срп. Нар. позоришта

Прима се к знању.

Јован Поповић

АС, НП, 1607/44

25. Предузимање мера у случају ваздушне опасности

ЦЕЛОКУПНОМ ПОЗОРИШНОМ ОСОБЉУ

По наређењу Претседника Министраског савета бр.41 а у вези Уредбе Управника Града ради преузимања мера за случај сигнала за узбуну и напада из ваздуха а сходно чл.1 Уредбе о Народном позоришту

НАРЕЂУЈЕМ

да за случај сигнала за опасност за време трајања претставе упућивање публике у просторије бифеа и доњег левог ходника око Гледалишта врши Александар Милићевић са разводницима, који ће у исто време укључити осветљење за случај опасности у Гледалишту.

Шефови појединих отсека стараће се да сво позоришно особље буде за случај сигнала за опасност смештено у ходнике поред канцеларија у сутерену и да тамо остане до знака за свршетак опасности. За време трајања проба и претстава упућивање извођачког особља вршиће сценариста и редитељ комада.

Технички шеф а у његовом отсуству дежурни члан Управе саопштиће Гледаоцима прекид претставе и упутства за силажење у поменуте просторије.

Сходно наређењу Управника Града о потреби дежурања за време трајања опасности на таванима зграде одређујем за таван над Гледалиштем дежурног електричара, за таван над позорницом дежурног декоратера и за таван задњег дела зграде домаћина зграде Митковића Саву и дежурног реквизитара. Ови дежурни чланови Техничког отсека имају се за случај сигнала за почетак опасности попети на одговарајуће таване ради интервенције за евентуални пожар и тамо остати до знака за свршетак узбуне.

Технички шеф вршиће контролу за наступање по овом наређењу и стараће се у заједници са Економом да у згради и на таванима зграде буде припремљено све што [је] наредбом Управника Града предвиђено.

Горње се доставља на потпис свим члановима позоришта.

АС,НП, 5910/43
22.10.1943.

Јован Поповић

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Част ми је известити Управу Народног позоришта да је од дана 16 априла о.г. образована екипа у згради позоришта за чување ствари и инвентара Народног позоришта у случају бомбардовања.

Екипу сачињава људство од девет чланова и то: Стојановић Драгомир, Голоб Станко, Радотић Драгутин, Кирић Живко, Мајски Урош, Могих Тодор, Матијевић Нинко, Старчић Милан, Ранисављевић Радивоје.

Како је Београд до сада доживео два бомбардовања и то 16 и 17 априла о.г. а нови поменуте екипе су дано-ноћно на својој дужности, изузев Голоб Станка који ^{чЛ}само 17 априла био на дужности, то би им требало накнадити трошкове око исхране за по^жртвован рад, по приложеном списку, уз износу од Дин. 33.600. - а за време од 17 априла до 9 маја ове године.

Технички шеф,
Миомир Денић

На основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту

Р Е Ш А В А М:

Да се изврши исплата у износу од Дин. 33.600. -/тридесетрихиљаде шестстотина/ колико по реферату и приложеном списку Техничког шефа износи накнада за исхрану члановима екипе који су дано-ноћно на својој редовној дужности у згради позоришта код Споменика, за случај бомбардовања.

Исплата пада на терет парт. 8 буџета расхода Народног позоришта за 1944 годину.

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Јован Поповић

АС, НП, 2514/44
30. 5. 1944.

Прилог 11/26

26. Кулук

О К Р У Ж Н И Ц А

Према наређењу немачких власти, у вези одлуке Претседништва Министарског савета К.Б.Р. 1809 и одлуке Управе Српског народног позоришта одређени су за кулучаре у току идуће недеље, од понедеоника 16 августа о.г. ова господа чланови Дrame:

1. Будимир Брадоњић
2. Сима Јанићијевић
3. Александар Стојковић
4. Милорад Игњатовић
5. Мирко Милисављевић / као заменик

Поменута господа јавиће се на дужност у понедељак, 16 августа о.г. пред зградом Одељења за радну приправност Општине града Београда, КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ 47.

Ова смена трајаће од понедеоника ујутру, 6.30 часова, до недеље у подне, 12 часова. Надница за кулук износи 12 динара на час, односно 96 динара дневно. Дневни рад је 8 часова. Кулучари ће понети собом радно одело, као и порцију и кашику ради добијања хране са казана.

Они од господа, који су одређени за ову смену, а осећају се болесним, имају понети собом лекарско уверење и предати га на лицу места.

Окружницу на потпис разнеће у току данашњег и сутрашњег дана послужитељ Дrame. Потпис је обавезан, без икакве примедбе.

12 август 1943 год.
Београд

На потпис:

Б.Јевтић

Према лекарском уверењу предоченом Управи позоришта, а на основу извештаја са поднесеног списка изволите молим Вас извршити замену "заменика" за идућу недељу.

Мирко Милисављевић

АС, НП, 4451/43

С П И С А К

службеника Народног позоришта старости до 40 година (кулучари — Б.М.)

1.	Антић Ратомир	члан балета	Г. Јевремова 47-а	1915
2.	Анастасијевић Анастас	члан хора	Стеријина 11	1913
3.	Арнауговић Иван	електричар	Кнез Милетина 36	1925
4.	Аврамовић Мирослав	члан пом. хора	КнезДанилова 16	1919
5.	Брадоњић Будимир	члан Дrame	Хартвигова 22	1915
6.	Бранковић Милорад	служитељ	Мандилова 4	1905
7.	Бабин Миливоје	кројач	Милоша Великог 59	1921
8.	Бесарабић др Војин	чиновник	Новосадска 3	1914
9.	Вујачић Душан	чиновник	Алексе Ненадовића 47	1912
10.	Ворканић Богдан	члан опер. хора	Банатска 50 (Земун)	1911
11.	Вељковић Петар	електричар	Пршевска 54	1910
12.	Вујић Љубомир	електричар	Космајска 32	1921
13.	Васић Живорад	статиста	Светог Климента 30	1923
14.	Грковић Миодраг	чиновник	Млатишумина 9	1907
15.	Гостушки Драгутин	волонтер дrame	Светог Саве 21	1923
16.	Гребеншчиков Олег	члан балета	Скерлићева 28	1905
17.	Голоб Станко	служитељ	Ломина 49	1916
18.	Гинтер Стеван	фризер	Хаци-Ђерина 16	1909
19.	Дрнић Божидар	члан дrame	Скадарска 4	1907
20.	Дијевски Кирил	члан опере	Масарикова 9	1903

J Г]	Димитријевић Драгољуб	члан хора	Будимска 14	1 и> /
	Прнпаревић Ратко	члан балета	Вој. Протића 13	1918
	- ^ о х о т о в Александар	члан балета	Јов. Ристића 25	1909
	Пинуловић Светислав	статиста	Будимска 6	1921
16Г"	Ленић Миомир	техн. шеф	Г. Јованова 42-а	1913
	"Докић Живојин	реквизитар	Адм. Гепрата 97	1921
г Г	"Динић Љубомир	декорагер	Светог-Климента 49	1906
	Даскаловић Милорад	декоратер	Захумска 27	1904
10	Димитријевић Драгутин	столар	Мајданска 13	1914
	Ђурић Реља	члан драме	Франкопанова 4	1905
Г г	Ержен Славко	члан балета	Цара Уроша 7	1910
	32. Живковић Жарко	чиновник	Добрињска 1	1911
33.	Жупанић Даворин	корепетитор	Ђорђа Радојловића 25	1912
34.	Живановић Драгољуб	декоратер	Драгачевска 5	1904
35.	Ивановић Славко	чиновник	Јове Илића 143	1909
36.	Игњатовић Милорад	члан драме	Гаршанинова 34	1914
37.	Илић И. Димитрије	члан балета	Књегиње Зорке 91	1912
38.	Ивановић Миливоје	члан хора	Кр. Наталије 17-а	1915
39.	Ивановић Иван	члан хора	Г. Јевремова 49	1923
40.	Илић Ж. Димитрије	статиста	Стишка 1	1922
41.	Ивановић Живорад	члан хора	Љубе Дидића 8	1921
42.	Јовановић Слободан	секретар драме	Његошева 28-а	1911
43.	Јовановић Д. Лазар	члан драме	Кр. Милутина 59-а	1903
44.	Јанићијевић Сима	члан драме	Скадарска 10	1912
45.	Јанковић Станоје	члан опере	Светог Саве 8-а	1905
47.	Јовановић П. Лазар	члан опере	Цариградска 10	1911
48.	Јелесин Станко	члан хора	Царице Милице 11	1910
49.	Јаћевић Радомир	статиста	Кулина Бана 22	1924
50.	Јеврић Јордан	столар	Црнојевићева 1 (Раковица)	1904
51.	Јовановић Божидар	декоратер	Слав. венац 35	1920
52.	Константиновић Љубивоје	члан хора	Кап. Мишина 28	1910
53.	Крстић Радивоје	члан балета	Гаршанинова 12	1905
54.	Кандић Коста	статиста	Дојранска 114	1925
55.	Кнежевић Радивоје	вол. сликар	Четничка 30	1923
56.	Капор Дејан	електричар	Франкопанова 33	1915
57.	Кошничаревић Сава	фризер	Гундулићев венац 50	1922
58.	Кнежевић Душан	члан хора	Колонија Мин. саобраћаја 12	1922
59.	Кнежевић Витомир	члан Ц	М	1920

60.	Котуровић Љубиша	статиста	Неготинска 2	— Л 9 2 4]
61.	Крнетић Петар	члан хора	Миклошићева 11	— Ј 9 П
62.	Лебедев Владимир	члан балета	Кондина 11	Т 90 Г
63.	Лазовић Витомир	статиста	Јаворска 1	ш ! Ј
64.	Лукић Светолик	статиста	Барањска 1	1924"
65.	Милосављевић Михајло	чиновник	Шафарикова 6	т Г
66.	Милисављевић Мирко	члан драме	Доситејева 30	1909
67.	Малбашки Слободан	члан опере	Кр. Милутина 50	1916
68.	Маринковић Александар	члан опере	Г. Јевремова 41	1910
69.	Милошевић Радомир	члан балета	Босанска 41	1923
70.	Момчиловић Милан	члан балета	Гундулићев венац 55	1919
71.	Милошевић Бранислав	члан хора	Млатишумуна 15	1911
72.	Марчетић Димитрије	члан хора	Скадарска 27	1909
73.	Матић Миодраг	статиста	Босанска 21	1924
74.	Маренић Владимир	сликар	Албанска 116	1921
75.	Милетић Милосав	бравар	Балканска 4	1916
76.	Милошевић Станислав	гардеробер	Земунска 14	1911
77.	Мирић Слободан	чиновник	Папмотићева 25-а	1921
78.	Мартиновић Љубомир	члан хора	Ломина 57	1912
79.	Миљковић Коста	члан хора	Миријевски пут 10	1921
80.	Манојловић Сима	члан хора	Кр. Алексавдра 20	1921
81.	Митровић Миодраг	члан хора	Дим. Туцовића 152	1921
82.	Миладиновић Душан	пом. корепетитор	Битољска 39	1924
83.	Николић Јован	члан драме	Зорина 5	1907
84.	Николић Алекса	чиновник	Томазеова 36	1914
85.	Новаковић Александар	члан хора	Таковска 42	1920
86.	Најдановић Леон	кројач	Кр. Марије 47	1913
87.	Остојић Ђорђе	статиста	Косовска 8	1922
88.	Петровић Живојин	сценограф	Захумска 55	1907
89.	Поповић Милан	члан драме	Чика Љубина 20	1914
90.	Поповић Владета	члан опере	Палмотићева 16-а	1904
91.	Пивнички Бранко	члан опере	Књегиње Олге 5	1917
92.	Павловић Драгослав	статиста	Зрињског 62	1924
93.	Павловић Жарко	статиста	Књегиње Зорке 100	1919
94.	Поповић Велизар	статиста	Миријевска 36	1924
95.	Почуча Мирко	сликар	Милоша Великог 49	1915
96.	Петковић Крунислав	реквизитар	Кр. Марије 105	1913
97.	Пајић Мане	члан хора	Поп Лукина 12	1914
98.	Поповић Владимир	члан хора	Ломина 48	1922
99.	Ранисављевић Радивоје	сценариста	Мих. Богићевића 6	1910
100.	Рашић Мирко	сценариста	Дојранска 5	1918

107	Грјдагић Милош	члан балета	Крунска 2-а	1913
	"рГсиГски Владимир	члан балета	Далматинска 9	1904
104	"рГњанин Вукашин	члан балета	Сувоборска 25	1918
	Роаић Момчило	члан хора	Дим. Туцовића 1	1921
108	Ракић Иван	члан хора	Драг. Поповића 7	1904
106	Ристић Душан	сликар	Бирчанинова 28-6	1913
	"То7~ Радотић Драгољуб	служитељ	Ђорђа Вашингтона 42	1905
109	Рајић Никола	сликар	Кабларска 7	1919
	Станишић Љубомир	шеф статиста	Јов. Петковића 5	1913
110	Страјнић Слободан	члан хора	Пољска 45	1914
111	Старчев Драго	члан хора	Синђелићева 30	1918
112	Станојевић Славко	статиста	Симина 19	1918
113	Савић Борислав	статиста	Челопечка 12	1925
114	Стојановић Петар	статиста	Књегиње Олге 7	1924
115	Стефановић Миодраг	статиста	Прокупачка 7	1913
116	Срећковић Славољуб	молер	Кр. Александра 28	1909
117	Сиљановић Бранислав	електричар	Кр. Марије 47	1908
118	Станојловић Љубиша	електричар	Вој. Анђелка 36	1922
119	Стојковић Александар	члан драме	Младонагоричанска 8	1915
120	Симоновић Миомир	члан опере	Зетска 11	1918
121	Сабљић Љубиша	члан хора	Драже Павловића 11	1922
122	Тарновски Никола	члан балета	Књегиње Олге 64	1914
123	Тасовац Предраг	статиста	Г.Јованова 31	1922
124	Труц Божидар	члан хора	Панчевачка 1	1922
125	Тошић Јосиф	гардеробер	Толстојева 31	1909
126	Ђирић Димитије	статиста	Јована Петковића 6	1924
127	Ђујић Слободан	статиста	Страхињића бана 18	1919
128	Учек Јован	статиста	Раваничка 4	1924
129	Филиповић Стојан	декоратер	Кр. Марије 48	1907
130	Хрњак Станко	волонтер драме	Капетан Мишина 30	1908
131	Цревар Милан	економ	Владетина 21	1917
132	Цвејић Жарко	члан опере	Доситејева 44	1907
133	Цревар Драган	статиста	Прест. Петра 128	1926
134	Цинцаревић Милан	реквизитар	Станоја Главаша 38	1906
135	Шпадијер Крста	сценариста	Босанска 21	1905
136	Шуваковић Костадин	члан хора	Шумадијска 15	1919
137	Шевић Душан	чиновник	Доситејева 41	1919

О в е р а в а
Јован Поповић

АС НП 5683/43
12.10.1943

Прилог Ц/27

27. Анонимни посетилац оставља новчани прилог др Винку Витезици,
уреднику *Српске сцене*

Титл.
УПРАВА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Београд

Као стални посетилац Народног позоришта природно редовно пратим и Ваш илу-
стровани лист СЦЕНУ. И сами можете замислити колико ме је обрадовало што сте успе-
ли да за уредника свога листа ангажујете једну тако угледну и за уметност компетентну
личност као што је г. др Винко Витезица. Од како је г. др Витезица преузео уредништво
Вашег цењ. листа, запажа се невероватна промена. Лист је како по именима сарадника та-
ко и по обради чланака на завидној висини. Без претеривања може се Ваша данашња
СЦЕНА поредити са најбољим европским листовима. Сами чланци др Витезице открива-
ју човека необичне културе и искреног и заслужног поклоника богиње Талије.

Побуђен свим овим и необично срећан што је наше позориште најзад успело да
свој лист дигне на одговарајући и завидан ниво, обраћам се цењ. Управи Народног позо-
ришта са молбом да уручи мој скроман прилог од Динара 15.000.- г. др Винку Витезици и
да овај мој пршшг схвати као допринос човека који са искреним интересовањем прати
развој нашег позоришта и радује се сваком његовом новом успеху; а СЦЕНА под уредни-
штвом г. др Витезице је један од несумњиво највећих успеха на путу правилног и зналач-
ког обавештавања и образовања наше позоришне публике путем штампе.

Пратећи увек са симпатијама сваки напредак Ваше цењ. куће, остајем

с поштовањем
СТАЛНИ ПОСЕТИЛАЦ

Прилог: 15.000.-дин.

ПРИЗНАНИПА

На дин: 15.000.- /петнаестхиљада/ примљених од Сталног посетиоца упуће-
них Управи Народног позоришта писмом, које је заведено под бр. 923 од 15 фебруара
1944 године.,- за рад Уред. „Српске сцене“

15 фебруара 1944 год.
Београд.

Др. В. Витезица
Управи Народног позоришта
Београд

Молим да ми се изда оверени препис гшсма које је стигло Управи од непознатог сталног посетиоца" Позоришта, у којем се говори о мојем раду на уређивању „Српске сцене". Акт је заведен под бр. 923 под датумом 15/11 о.г.

С поштовањем

Београд, 18. II 1944.

Управи Народног позоришта

Молим да се по овом предмету ништа не предузима.

С поштовањем

Др. В. Витезица

АС, НП, 923/44

Прилог И/28

28. Трећа сцена Народног позоришта на Коларчевом универзитету

УПРАВНОМ ОДБОРУ
КОЛАРЧЕВА УНИВЕРЗИТЕТА
БЕОГРАД

У вези споразума, који су 29 септембра 1943 године склопили Комесар Коларчева универзитета г. Бошко Богдановић и члан Управе г. Станоје Протић са Управником Српског народног позоришта у Београду г. Јованом Поповићем, прецизирани су односи између ових двеју установа овако:

1. Српско народно позориште оснива на Коларчеву универзитету своје аутономно позориште драмског, односно оперско-балетског карактера. Ово позориште носиће назив: Трећа сцена Српског народног позоришта на Коларчеву универзитету;

2. Трећа сцена Срп. нар. позоришта на Коларчеву универзитету играће три пут недељно: сваког понедеоника, среде и суботе. Понедеоником играће Балет, средом и суботом Драма Срп. нар. позоришта. Претстава ће почињти у 18 часова;

3. У циљу правилна развоја рада Треће сцене, Управа Коларчева универзитета ставља Управи Срп. нар. позоришта на потпуно слободно располагање све своје позоришне просторије: позорницу са гардеробама, гледагшште, потребно електрично осветљење, огрев, итд. Управа Српског народног позоришта користиће ове просторије и техничка уређења Коларчева универзитета само у оне дане у које се дају претставе, тј. понедеоником, средом и суботом, и то за пробе и претставе, као и за све сценско-техничке послове који су у вези са монтирањем позорнице и осталог /саме претставе/ од 16 до 21 час. У ово

време урачунато Је и време за уношење и изношење декорација, костима, техничку опрему сцене, маскирање и демаскирање чланова, итд;

4. Све техничке послове, који се односе на ове пробе и претставе, обавља технички персонал Српског народног позоришта под надгледом својих стручних шефова;

5. Потребан персонал за све претставе Треће сцене: разводнике у гледалици, гардеробу са послугом за публику, ватрогасну стражу, даје бесплатно Коларчев универзитет, онако као и за своје редовне приредбе;

6. Сву рекламу која се односи на Трећу сцену даје сама Управа Српског народног позоришта;

7. Продају "Српске сцене", званичног органа Српског народног позоришта, врше разводници Коларчева универзитета, уз уобичајен проценат који се даје препродавцима листа у зградама Српског народног позоришта, Обрачун о народним примерцима врши се одмах после сваке претставе са нарочитим контролним органом Српског народног позоришта којег одређује Управа;

8. Продају улазница за све претставе и приредбе Српског народног позоришта на Коларчеву универзитету врши Управа преко својих подручних органа, само на другој каси своје зграде код Споменика;

9. Као накнаду за позајмицу позоришних просторија Коларчева универзитета признаје и даје Управа Српског народног позоришта све проценте у корист Управног одбора Коларчева универзитета:

а) Од сваке балетске претставе 20% од бруто прихода по одбитку тантијеме;

б) Од бруто прихода сваке драмске претставе по одбитку тантијеме 20%, чији приход износи мање од 25.000,- динара, а од сваке драмске претставе, чији приход износи више од 25.000.- динара, још 10% за сваку хиљаду динара;

10. Управа Српског народног позоришта обавезује се да ће давати Управном одбору Коларчева универзитета своје костиме за све фолклорне приредбе које се дају у аранжману Коларчева универзитета. Ове костиме узимаће Управни одбор на реверс и враћати их, преко свога персонала, одмах сутрадан ујутро по датој претстави. За ову позајмицу наплаћиваће Управа народног позоришта 150,- динара по костиму;

11. Управа Српског народног позоришта обавезује се да ће давати своје чланове за чисто књижевне вечери Коларчева универзитета, али највише једанпут у току једне недеље и према могућностима свога актуалног репертоарског плана. За овај изванредни рад хонорисаће Управни одбор Коларчева универзитета запошљене чланове а према претходну споразуму са Управом Српског народног позоришта за свако вече овога карактера;

12. Овај уговор је обавезан за оба уговорача од 1 новембра 1943 године, а траје до 15 јула 1944 године, када се може обновити или раскинути.

20 октобра 1943 године
Београд

Управник
Народног позоришта

АС, НП, 5899/43
22.10.1943.

29. Враћање Стевана Боднарова у Народно позориште

Народно позориште
у Београду
Бр. 759
Београд, 26- И-1945. год.

КОМАНДА ГРАДА БЕОГРАДА
- Мобилизациони одсек -

Члан Народног позоришта БОДНАРОВ СТЕВАН, вајар, борац 23 Ударне дивизије, сада на раду при културној екипи пропагандног отсека исте дивизије треба да се прекомандује на рад у Народно позориште - Београд. Пошто Народно позориште нема стручњака вајара а стоји пред задатком да успостави нормалан рад то молимо Команду да кратким путем јави Штабу 23 Ударне дивизије да је Боднаров Стеван задржан по потреби службе на раду у Народном позоришту у Београду.

Боднаров Стеван, рођен године 1905, у Госпођинцима, Војводина, по занимању вајар, радио је у Народном позоришту до 1941 г. Ступио је у одреде НОВЈ 16. VIII 1944 год.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
Капетан Љ. Божановић

Народно позориште у Београду
Бр. 765
Београд, 26- II -1945. год.

ШТАБУ 23. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ПОЛОЖАЈ

Овим јављамо Вам да смо по одобрењу Команде града Београда задржали члана Народног позоришта друга СТЕВАНА БОДНАРОВА вајара. Друга Боднарова смо у два наврата службеним актом тражили међутим је био у јединици потребан. Приликом његовог доласка на конференцију ликовних уметника из јединица, ставили смо се са њим у везу, а пошто нам је он неопходно потребан да започнемо нормалним радом Народног позоришта у Београду а по налогу и директивама врховне власти има да позовемо на рад првенствено већ у досадањи рад упућене и оспособљене стручњаке без обзира у којем задатку се они моментално налазе. Узмите горње до знања обзиром да смо се руководили неопходном потребом да нашу прву и највишу јавну институцију на пољу просвете - Народно позориште наново оживимо.

Службени допис и решење добићете од Команде града Београда - Мобилизациони одсек.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
Капетан Љ. Божановић

30. Наређење о забрани уништавања архиве окупатора и њихових помагача

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ

I Бр. 2266

5 јуна 1945. године

Београд

НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

Б Е О Г Р А Д

Примећено је да наше народне власти са недовољно разумевања приступају архивама које су за собом оставили непријатељи и њихови помагачи, као и да се архиве разних непријатељских организација и установа уништавају без претходне провере и прегледа.

Како су ове архиве, забелешке и евиденције од необичне важности по рад Државне комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача и по историју наше народно-ослободилачке борбе, то у вези са актом Претседништва Народне владе Србије Каб. бр. 131, од 1-VI-1945 године, Министарство просвете Србије, под Њр. 2266 од 4-VI-1945 године, наредило је: да се архиве, забелешке и евиденције које су за собом оставили непријатељи и њихови помагачи, најбрижљивије чувају и обезбеде од сваког пропадања и да се ни у ком случају не уништавају пре стручног прегледа Државне комисије и њеног одобрења, односно прегледа и одобрења надлежне Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача.

За пропуштање извршења ове дужности сносиће одговорност старешине установа и руковоаци архива, а ради тачног и правилног извршења комисијски ће се утврдити где се и у каквом стању сада налази архива дотичног надлештва или установе из времена окупације.

О предњем се извештавате ради знања и даљег поступка.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Општег одељења,

Ратко Пенезић

АС, НП, 2106/45

7. 6. 1945.

з 1 Ратна штета нанета Народном позоришту за време Другог светског рата
(процена 1945)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

у Београду

Бр. 193

Београд, 2- Н-1945.год.

ВАНРЕДНОЈ КОМИСИЈИ ЗА ИСПИТИВАЊЕ ЗЛОЧИНА
ОКУПАТОРА И ЊЕГОВИХ ПОМАГАЧА

Приликом повлачења непријатеља из Београда октобра 1944 године Народном позориште претрпело је доле наведену штету од намерног оштећења, пљачке и развлачења које је непријатељ почео да спроводи али није успео да изведе како је без сумње намеравао услед збуњености и нереда који су захватили његове трупе и брзине напредовања наших и савезничких снага.

У згради код Споменика непријатељ у очигледном бесу и пакости покушао је да запали партер, пошто га је претходно полио бензином, али су пожртвовани наши људи спречили да пожар заузме шире размере. Изгорело је више фотеља, ламперија и оштећени су сви гипсани радови. Материјал и радна снага за исправку стале су суму од

дин. 500.000,-

Из Француске улице убачен је пожар без сумње ручним бомбама у два одељења где су чувани костими за цео балетски репертоар Народног позоришта, у коме су нарочито вредели костими за "Народни дивертисман" (оригинални народни костими из целе Југославије), "Силфиде", "Валпургијска ноћ", "У долини Мораве", "На балетском часу", "Болеро", "Фантастична симфонија" и "Чаробни дућан", као и више костима за оперу "Мадам Бетерфлај", свега 375 комада са просечном вредношћу материјала и радне снаге као и уметничке вредности од 1.500,- динара по комаду, свега

дин. 562.500,-

У разваљеним одељењима електричара нестало је материјал и алат у вредности од

дин. 36.000,-

Однесена је једна писаћа машина „Ундервуд“ у вредности од

дин. 4.200,-

Однесен је и разваљен на улици један помоћни регулациони апарат бинског осветљења, чија би исправка стала

дин. 20.000,-

У згради на Врачару, коју је непријатељ преотео за своје војничко позориште, немачки војници су за време борбе износили столове и столице и употребљавали их као гориво, док нису побегли испред наших трупа, штета износи

дин. 3.500,-

На кружном хоризонгу непријатељ је исекао 1.30 м. кв. дебелог специјалног платна у вредности од

дин. 3.900,-

У сликарници, Доситејева бр. 48 неирижатељ је кроз прилазе разваљене експлозијама разнео специјалне четке и прибор за сликаре као и браварски, столарски и монтерски алат у приближној вредности од

УКУПНО дин. 80.000К-
1.210.100,-

Ове цене су рачунате у вредности динара пре 6 априла 1941 године.

Милан Предић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
у Београду
Бр. 1795
Београд, 28-УШ -1945. год.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ЗА СРБИЈУ

- Опште одељење -

Управа Народног позоришта има част поднети извештај о ратној штети причињеној за време рата 1941 - 1945. године. Сумаје у износу Дин. 51,493.765.50

Управа је савесно и детаљно прорачунала ту штету и она претставља стваран губитак за установу. Та сума штете не значи да би се за њен износ могле данас набавити ствари које су уништене. За неке артикле, као што су текстил и електрично постројење, цене су такве да би горе поменута сума само за тај део штете била недовољна.

Исто тако сума утрошена за преправку зграде 1941 - 1942 није могла да се подели са 20, јер је тај окупациони динар имао већу куповну моћ него последња окупациона монета. Управа је зајам од 23,000.000,- узела у 2/3 износа према предратном динару.

Управа је губила од измакле добити, која је наведена један постотак који је стваран, уштеђену режију. Главни расход, плате особља, нису могле бити смањене, јер је за време рата још порастао број особља приливом чланова из позоришта у Скопљу, Новом Саду и Сарајеву.

Према томе главни губитак је био:

оправка зграде	Дин 14,000.000.-
костими и декор	Дин. 29,918.565.50
други предмети	Дин. 37.500.-
измакле добити	<u>Дин. 7.537.700.-</u>
	Дин. 51,493.765.50

Управа моли Министарство просвете, да изволи доставити на надлежност овај извештај о главном губитку за време рата.

Управник
Народног позоришта,
Милан Предић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

у Београду

Бр. 1796

Београд, 28-VIII -1945. год.

под а)

После 6 априла 1941 год. зграда Народног позоришта код Споменика онеспособљена је за рад. За време окупације закључена су два зајма код Државне Хипотекарне банке за обнову порушене зграде и то: први зајам у износу од Дин. 14,000.000,- закључен 3. XI 1941. год. и други од Дин. 9,000.000,- закључен 2.ГУ. 1942. г.

По извештају Хипотекарне банке број 9772 од 20 августа 1945. г. по зајму:

а) од 14,000.000,- на име отплате наплаћено је	Дин. 1,077.767,-
на име интереса	Дин. 2,029.844,-
остатак дуга у окупационим динарима	Дин. 12,922.233,-
б) од 9,000.000,- на име отплате наплаћено је	Дин. 546.966,-
на име интереса	Дин. 1,150.434,-
остатак дуга у окупационим динарима	Дин. 8,453.034.-

На основу закона о курсевима за повлачење окупационих новчаница и о регулацијама обавеза од 5. IV 1945. год. Хипотекарна банка је ова окупациона дуговања смањила и обрачунала у Д. Ф. Ј. Дин. тако да сада ова горња дуговања износе и то:

зајам од 14,000.000,-	Д. Ф. Ј. Дин. 646.111.65
зајам од 9,000.000,-	<u>Д. Ф. Ј. Дин. 422.651.70</u>
	1,068.763.35

Стварно стање дуговања по оба зајма износи 1,068.763.- Д. Ф. Ј. Дин.

Овоме износу треба додати 4,804.167.- окуп. дин. колико је Хипотекарна банка до сада наплатила, која сума подељена са 20 даје 240.208.-југословенских динара. Према томе, оштећење зграде Народног позоришта код Споменика према Правилнику о пријављивању и утврђивању ратне штете утврђује се са укупном сумом 1,308.971,- са вредношћу од 5 априла 1941. год. Управа Народног позоришта утврђујући ову штету напомиње, да такав не би прорачун одговарао стварној вредности оштете, јер вредност окупационих динара у 1941. и 1942. години изнела би већи износ оштете но што је напред прорачунато. Ако комисија за ратну штету на основу овога објашњења и података сматра да обрачун треба на другој бази учинити молимо, да се одштета убележена у образац бр. 3 поправи.

За време ослобођења Београда у октобру 1944. г. зграда Позоришта код Споменика оштећена је и за обнову зграде утрошено је по рачунима разних фирми, које су учествовале на обнови, по изводима који су достављени Министарству просвете у четири групе докумената, у износу 1,521.373.33 окуп. дин. Ова сума представљена на вредност динара од 5. IV 1941. год. Дин. 76.068.- Укупно, дакле, оштећени износ је Дин. 1,385.039.-

ИЗНОС ИЗМАКЛЕ ДОБИТИ

1) Позориште у Манежу после 6 априла 1941 год. почело је рад 1 октобра 1941 год. а завршено са радом 14 јула 1942 год. Позоришно ферије трајало је до 1 септем-

бра 1942. год. и део сеитембар су приказиване претставе и закључно са 2. X. 1942. г. када је позоришна зграда преузета за Немачко позориште;

2) Позориште код Споменика није радило после 6 априла 1941. г. све докле док зграда није оправљена, а то је до 3. X. 1942. г.

Према изложеноме израчунавање измакле добити у обе зграде износи према приходу од 1939 — 1940. г. у предратним динарима и то:

у Позоришту Мањеж за време IV, V и VI 1941. г. и од X. 1942. год.

до XI 1944. г. за 25 радних месеци Дин. 4,468.846.-

у Позоришту код Споменика од IV. 1941. г. до X 1942. г. за 14 радних месеци

Дин. 3.821.584.-

Укупно Дин. 8,290.430.-

Губитак прихода у Манежу за време новембар и децембар 1944. год.

Губитак прихода за X, XI и 19 дана децембра 1944. год Дин. 1.028.930.-

Свега Дин. 9,725.284.-

Од ове суме има се одузети уштеђена режија за време док се није играло у Позоришту код Споменика 25% а у Позоришту "Мањеж" 20%. По прорачуну то износи Дин. 2.187.584.-

Остаје измакла чиста добит: Дин. 7,537.700.-

под г) После 6. априла 1941. год. нестало је Народном позоришту један пар коња са амовима и шпедитерским колима. Дин. 30.000.-

под е) Један луксузни путнички аутомобил марке „Адлер“ одузет од Народног позоришта и предат 1943. г. окружном начелству у Ужице - стајао је 200.000.- дин., 50.000.-накнађено, остатку 150.000.- окуп. динара.

под ж) Вредност костима направљених од 1919 - 1941. год. - изгорело Дин. 15,136.600.-

Вредност уништеног декора и осталих декоративних потреба Дин. 3,004.005.-

Вредност уништеног електричног материјала и електричних Инсталација Дин. 3,159.137.-

Вредност уништених конструкција и монгерског материјала Дин. 2,873.600.-

Вредност уништене реквизите Дин. 1,540.000.-

Вредност канцеларијског намештаја и архивског прибора Дин. 19.300.-

Вредност уништеног канцеларијског намештаја у Дирекцији опере..

Вредност уништеног материјала. Дин. 467.953.50

Вредност ствари из предњег дела зграде Дин. 225.400.-

Вредност уништене библиотеке Дин. 1.609.000.-

Запренос: Дин 28,108.115.50

Пренего: Дин.28,108.115.50

Вредност намештаја дирекције драме Дин. 84.500.-

Вредност уништеног намештаја у канцеларији управника Дин. 195.950.-

Укупно Динара: 29.888.565.50

150 комада столица позајмљених, Дентрали за хумор" по цени

од 200.- дин. комад. Дин. 30.000.-

Свега Динат: 29.918.565.50

Ова сума је у погледу зајма код Хипотекарне банке очигледно испод стварне вредности одштете, јер је окупациони динар 1941 и 1942 год. кад је зајам направљен, предста-

дао већу куповну вредност него 1/20 динара Д.Ф.Ј. Према томе, Управа не предлаже ра-
ку прорачунату вредност оштете, већ сматра да од остатка зајмова треба унети као
цпету 2/3 износа, ато би изнело 14,000.000,- предратних динара.

Управник
Народног позоришта,
Милан Предић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
у Београду
Одсек рачуноводства
Бр. 1751

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

У вези акта Унраве број 3281 од 19. VIII. 1945. г. даје се следећи извештај:

1) Позориште у Манежу после 6 априла 1941. год. почело је рад 1. октобра 1941. г. а
завршило са радом 14. VII. 1942. год. Позоришно ферије трајало је до 1. IX 1941. г. и цео
септембар су приказиване претставе и закључно са 2. X када је зграда позоришна преузета
за немачко позориште;

2) Позориште код Споменика није радило после 6 априла 1941. г. све дотле док
зграда није оправљена, а то је до 3. X. 1942. г.

Према томе израчунавања измакле добити у обе зграде износе и то:

- у Позоришту Мањежа за IV, V и VI 1941. год. и од X 1942. год. до XI 1944.
год. за 25 радних месеци..... Дин. 4,468.846.-

- у Позоришту код Споменика од IV 1941. г. до IX 1942. г. за 14 радних месе-
ци..... Дин. 3.821.584.-

Укупно Динара: 8,290.430,-

Губитка или разлике у приходу после бомбардовања од стране савезника нема.
Претставе су се одржавале на летњој позорници у Брегалничкој улици а позоришно
ферије је било у мес. јуну и септембру 1944. г.

Губитак прихода за X, XI и XII 1944. у Манежу. Дин. 405.924.-

Губитак прихода за X, XI и XII 1944. у позоришту код Спомени-
ка..... Дин. 1.028.930.-

Укупно Динара: 1,434.854,-

Према томе укупно измакче добити у обе зграде износи Динара: 9.725.284.-

Шеф
одсека рачуноводства
(потпис нечитак)

32. Италијански поданици у Народном позоришту у Београду 1945.

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД

Молим Управу да у вези акта КОМАНДЕ ЗА СТРАНЕ ДРЖАВЉАНЕ извести исту да се следећи Италијански поданици напазе на раду, храни и стану при Народном позоришту у Београду:

1. Ћипријано Умберто	рођен	17. VII. 1923.	у	Асколипичени
2. Фаравели Алфредо	рођен	7. I. 1920.	у	Павија
3. Балдвини Ренцо	рођен	2. II. 1920.	у	Тарквинија
4. Калојера Ћузепе	рођен	11. XII. 1921.	у	Галато
5. Мамфредо Антонијо	рођен	12. VI. 1923.	у	Трекато
6. Урбани Уго	рођен	9. IX. 1914.	у	Мађерити
7. Пиђини Ермини	рођен	1. XII. 1919.	у	Камерано
8. Матеја Павле	рођен	18. VIII. 1920.	у	Бари
9. Пакасаси Марио	рођен	12. VIII. 1919.	у	Рим
10. Медела Марио	рођен	25. X. 1917.	у	Мантова

Свим горе наведеним одобрен је рад у Народном позоришту од стране Команде града Београда.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Београд Е I 1945.

технички шеф
Народног позоришта
(потпис печатак)

Управник
Народног позоришта
Милан Предић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У Београду
Бр. 2
Београд, 2-1-1945. год.
Доставити команди за стране
држављане /Душанова бр. 23/

Београд, 6. јуна 1945. год.

УПРАВНИКУ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА МИЛАНУ П Р Е Д И Ћ У
УПРАВИ СИНДИКАЛНЕ ПОДРУЖНИЦЕ ЧЛАНОВА НАР. ПОЗОРИШТА
СЕКРЕТАРИЈАТУ ЈЕДИНСТВЕНОГ НАРОДНО-ОСЛОБОД. ФРОНТА

Молим да овој претставци поклоните своју пажњу и веру те да по њој донесете одлуку. Да бих поткрепио своју молбу, морам изнети нешто скромних података.

Са Браниславом Нушићем, Мих. Сретеновићем и Жив. Ковачићем донео сам из Прага прво Позориште са луткама пре 25 година. Ја сам га водио, потрошио на њега низ година, утрошио велика материјална средства и тако стварао велики подмладак - данашњу позоришну публику, уз срдачну потпору Управника Позоришта Милана Предића и Милана Грола. Низ угледних чланова драме и опере сарађивали су самном на томе пионирскоме културном позоришном послу, као чланови читачи или певачи у извођењу репертоара.

Замислио сам, организовао и спровео велики број концерата и добротворних представа у хумане циљеве, највише за децу сиромашних радника, сарађујући тако много добрих година са многобројним члановима Народног Позоришта, драме, опере и балета, која је сарадња увек била најпријатеоскија и најкоректнија.

Готово четврт века сам стални посетилац, искрени пријатељ и велики поштовалац Народног позоришта, са целом својом породицом. Децу сам упутио у правцу позоришта, и син и кћи су ми добро постављени и имали познатог успеха као рецитатори националних и уметничких дела. Син ми је данас добровољац - борац, више пута рањен, у прослављеној српској 21 дивизији, а кћи ми се десет година школовала приватно и у Музичкој Академији на балетском отсеку и данас је - паралелно са гимназијом - волонтер-хоноарни члан балета Народ. Позоришта. /Јоца Поповић, Управник Позоришта под окупацијом, знајући моје тешке прилике, понудио ми је, као дугогодишњем познику, да ми ћерка ступи у балет као стални члан, са лепом платом, што би нам онда добро дошло, али ја сам то избегао./

Одмах по ослобођењу учинио сам скромни поклон Нар. Позоришту: један тешки велики трпезаријски сто, и један мањи стилски писаћи сто са инкрустацијама, оба доста велике цене и вредности.

Одмах по ослобођењу ставио сам на расположење бесплатно, као поклон за дуго време, једну велику засебну, двоспратну кућу, са великом баштом, великом подземном кухињом и трпезаријом, у непосредној близини /минут-два/ од Позоришта да се ту створи један дом-пансионат за становање, храну и удобан живот и одмор за око 80-100 чланова Народног позоришта. На моју велику жалост ово тада није примљено, и ако сам се ставио на расположење да се сав заложим и за целокупну организацију овога дела које би ме учинило срећним а значило неизмерну помоћ нашим добрим и економски забринутим члановима и позоришним трудбеницима.

Молим да ми се не замери што сам ово све изнео како бих поткрепио своју следећу молбу: цела породица ми је незапослена и преживљује тешке дане који изгледа да ће бит све тежи. Зато молим, ако буде могућности и потребе, да Народно позориште узме у евиденцију моју супругу Љубицу Анђелковић. Она је академски грађанин, студирала философију, а стекла је способности шијући годинама за себе и кћер, да буде од праве користи у шиваоници-женској кројачници Народног позоришта. Има диплому одговарајућег стручног курса, те би била добра помоћница садашњем тамошњем главном водећем особљу.

Што се тиче мене, и сам сам способан да се прихватим ма кога посла који би ми Позориште доделило: у канцеларији /имам своју писаћу машину/, на благајни ма којој као помоћник или заменик, у архиви, у техничком особљу на бини, у сликарници, или ма зашто било у згради код Споменика или у згради Врачар.

Завршујем овај апел са искреном напоменом, да небих излазио пред Управника, Синдикат и Фронт без стварне тешке потребе и да ми породична ситуација није толико мучна.

Захвалан на стрпљењу и са молбом за одлуку

Анта Анђелковић
Доситејева 3/У

Господину
АНТИ АНЂЕЖОВИЋУ
Доситејева ул. 3/У

По вашој молби од 6.VI.45 упућеној овој Управи о Вашем запослењу у нашој установи, ова Управа услед буџетских немогућности не може да изађе Вашој молби у сусрет.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Управник Народног позоришта,
Милан Предић

АС, НП, 2459/45

Прилог 11/34

**ДРЖАЊЕ ПОЗОРИШНИХ УМЕТНИКА ЗА
ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА**

ГРЕШКЕ КОЈЕ ЖИВОТ ЗНАЧЕ

Током окупације, позоришне, оперске, балетске и музичке представе у Народном позоришту и на Коларцу биле су веома посећене, често распродате.

Бождар Бошко Бећаревић, шеф Четвртог антикомунистичког одсека Специјалне полиције управе града Београда у времену Другог светског рата, према општем

ду био је врхунски полицајац. Знао је све шта се дешава у окупираном Београду, али и поробљеној Србији. Поред њега није могло ништа неопажено да прође.

Пред крај рата успео је да побегне пред партизанима, стигне до Словеније, па касније и до Италије. Ипак, 3. јануара 1946. из логора у Барију бива испоручен новим, комунистичким југословенским властима. Иследници УДБЕ знали су да у рукама имају човека који зна све. У записнику са саслушања, састављеном састављеном 7 јуна 1949. године, у канцеларији УДБЕ за Србију, што је БИА недавно предала Историјском архиву Београда, званично почиње саслушање Бошка Бећаревића.

Мада су му специјалност били комунисти овај Крагујевчанин, рођен 1910. године, пратио је и све друге професије. У Реферату, који чини додаток Записника са саслушања Бећаревић прави посебан осврт на понашање позоришних уметника у време окупираног Београда.

ПЛЕЈАДА

Позоришна уметност у Београду за време окупације отпочиње већ у августу 1941. године, оснивањем дечјег позоришта "Србија". Рад у пуном смислу, на широј основи, отпочиње у позоришној сезони јесен 1941. - пролеће 1942. чим су за то створени повољни услови (просторије итд.) и одвија се необично интензивно за све време окупације, кроз десетак разних позоришта, окупивши скоро све предратне позоришне уметнике, а нарочито оне који су по својој вредности и стручној спреми у предратном времену репрезентовали у правом смислу позоришну уметност свих родова - драме, опере, комедије, балета, музике.

Најбољи уметници који и данас, у новој Југославији званично и достојно репрезентују позоришну сценску уметност, били су активни од почетка до краја окупације: Владета Драгутиновић, Фран Новаковић, Мата Милошевић, Александар Златковић, Дара Милошевић, Невенка Урбанова, Лепосава Ђорђевић, Бранко Ђорђевић, Павле Богатинчевић, Милан Поповић, Љубиша Јовановић, Сима Илић, Миљивоје Живановић, Нада Ризнић, Дивна Радић, Жарко Цвејић, Станоје Јанковић, Пивнички Бранко, Никола Цвејић, Марија Маринковић, Тода Арсеновић, Нури-Хацић, итд. Заступљени су и познати композитори музичари: Стеван Христић, који је био директор опере и писао чланке у "Српској сцени", професор Петар Крстић, професор Светолик Пашћан, Фрања Седлачек, Селински, Милан Бајшански, Урош Преворшек итд.

Балетски уметници су такође заступљени преко најпознатијих личности: Наташа Бошковић, Кирсанова, Милан Ристић, Љиља Колесникова, Даница Живановић и многи други.

Позоришне, оперске, балетске и музичке представе у Народном позоришту, Коларчевом универзитету, на Калемегдану, Централи за хумор, по разним баштама, итд. привукле су огромну масу света, нарочито радног, тако да је било проблема доћи до улазнице, макар и после вишечасовног чекања, исто као и за биоскоп. "Тако је и овде црна берза узела маха", наводи Бећаревић. Он детаљно наводи колико је представа изведено у окупираном Београду, и ко је све гостовао на "даскама које живот значе".

"На позоришним програмима су не само дела српских писаца, која су одговарала духу Недићеве политике, не само немачка и италијанска класична дела, него и дела новијих немачких писаца и позоришних стваралаца. Та немачка дела, нарочито

опере, изводе српски уметници у режији и под управом немачких диригената, који долазе у Београд на гостовање, и то како за градско становништво, тако и за немачку војску", наводи Бећаревић.

Он подсећа да су сале у којима су немачки оперски и музички уметници гостовали, биле испуњене до последњег места, не само званицама, већ како наводи некадашњи шеф Четвртог одсека Специјалне полиције, и обичним светом.

"Као никада раније радни свет, онај "мали са периферије" масовно посећује све уметничке, забавне и музичке приредбе, шарена поподнева итд.", записује Божидар Бећаревић.

Наводи, даље, да су српски уметници увеличавали, својим присуством и програмом и друге приредбе Недићеве владе, писали стручне чланке у "Српском народу", издавали свој часопис "Српска сцена" и у њему сарађивали Ида Прегарац, Јован Поповић, Мага Магазиновић, др Милоје Милојевић, Бора Јевтић, Светомир Настасијевић, Божидар Јоксимовић, Јосип Кулунџић, Станоје Јанковић и други.

ПРЕДСТАВЕ

На свечаности поводом прославе дана Алексе Шантића, или академији поводом додељивања награде средњошколцима, учесницима на књижевном конкурс у "Српског народа" учествују познати позоришни уметници који читају радове и изводе програме - Олга Спиридоновић, Миливоје Живановић, Сима Јанићијевић, Дивна Радић и други.

За време боравка др Турнера (др Харалд Турнер, шеф окупационе војне управе у Србији од 1941 до 1942. прим. аут.) шефа управног штаба Србије у Аранђеловцу, где је одржавао конференције са председницима општине, гостује Народно позориште у Аранђеловцу и даје неколико врло успешних представа. У лето 1943. позоришни уметници приређују успешно оперско-балетско вече у гардијском дому Топчидер за немачке рањенике у војсци... А код партизана- "нико!", наставља Бећаревић.

ПРЕБУКИРАНО ПОЗОРИШТЕ

"Двадесетог децембра 1941. године, приликом свечане представе "Ђида", поводом стогодишњице прве представе у Београду, сва места су, до последњег била распродата и маса света се вратила кући, немогавши да уђе, а за наредне представе ове врсте, морало се пет дана унапред резервисати место.

У позоришној сезони јесен 1942. - пролеће 1943. у Народном позоришту била је 81 оперска представа, са 40.000 гледалаца, просечно по 500 на једној представи" - навео је Бећаревић.

Угљеша Балшић и Вељко Лалић

ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, Недеља, 22. октобар 2006. године

35. Сећање Олге Спиридоновић

разговор с Олгом Спиридоновић

Пекар је за време окупације пекао хлеб, ја глумила ..."

• *(...) Ево, почели сте о том времену окупације. Како је било у позоришту?*

- Била сам сувише млада кад је рат почео... Како је било у то време? Па, радило се. Сећам се да сам касније, разговарајући са једном женом политичарем, дошла у сукоб с њом, јер ми је она рекла: „Ви сте радили за време окупације, требао је да чистите немачке клозете." Ја сам рекла: свеједно бих радила за немачки Рајх"... Морало се радити, нормално. Играли смо Хауптмана, играли смо Гетеа, како је то већ морало да буде. Али, једну представу смо ми млади у позоришту волели: *Избирачи* у Косте Трифковића, режирао је Владета Драгутиновић... Шта да вам кажем? Представе су почиале негде око шест сати, зависно од полицијског часа... Углавном сам се дружила са младим људима из позоришта. Седели смо по кућама, разговарали о времену, слушали Радио-Лондон, живели у једној огромној нади. Не знам да ли човек у тим годинама може тако озбиљно да схвати рат... мада смо га и ми осетили, по глади, по немаштини...

• *Мишљење оне жене...*

- ... која ми је рекла: „Могли сте дачистите немачке клозете!"

• *Ви знате да то није усамљено мишљење. Има глумаца који прескачу тај период, неће ни да говоре о њему...*

- Претпостављам.

• *Дали се стидите?*

- Ја не могу да кажем да се стидим. Ја сам се просто нашла у таквој ситуацији. Шта је требало да радим? Издржавала сам фамилију... Не стидим се. И рекла сам тој жени да се не стидим. Она ми је рекла: „Зашто нисте отишли у партизана?" Ја сам рекла: „Знате шта, можда годину дана пре ослобођења ја сам чула и схватила шта је комунизам. Мој отац је био однегован у сасвим другом духу. Мој отац је био патриота, монархиста. Нису сви били комунисти. Мене је мој отац васпитавао у другом духу. С осамнаест година, шта је требало да урадим?" Нисам била свесна. Човек би морао да буде свестан па да оде и каже родитељима: „Ја идем у шуму, ја нећу више да сарађујем..." Сматрао се то сарадњом са окупатором. Али, све је радило: и фабрике су радиле, и продавнице су радиле... Зашто би само глумци били на удару? Глумац ради у свим режимима. Гледала сам један фантастичан филм, *Мефиста*. Завршава се тако што он каже: „Да, шта радите са мном? Ја сам глумац! Ја сам само глумац!" Откако је постао, глумац је морао да ради: у свим ситуацијама, у свим режимима. Такав му је посао. Ја сам рекла тој жени: „Па знате шта, зашто ти људи који су били организовани, зашто ми нису пришли? Зашто ме нико није позвао на страну и рекао: „Олга, ти радиш под Немцима, иди у шуму!" А било је људи који су дошли после рата и делили правду, углавном млађем свету... Па, нисмо сви могли да идемо у шуму. Ја сам, рецимо, била стуб породице. Издржавала сам болесног оца, мајку и брата који је студирао. Шта је требало учинити? Не, не стидим се. Ја сам почела каријеру пред рат,

била сам лепа жена, н нормално, играла сам репертоар и за време рата. Неко је морао и то да ради. Загреб је касније ослобођен... Оно што је урађено са београдским глумцима, стопирано је у Загребу. А револуција је страшна, она је немилосрдна. Позоришта су београдска прва наудару била. Али, у Загребу није било тако као овде (...)

• „*Центрста захумор*“, *црна мрља* у многим глумачким биографијама.

- Све нас који смо радили у време окупације, не све него оне који су били атрактивни, који су нешто значили у глумачком и уметничком свету, после ослобођења нису отпустили већ нас, једноставно, нису вратили у позориште. То је трајало годину-две. Предић је покушавао да ме врати. Сви се сложе да ме врате. Преко ноћи све падне у воду. Неко јави. Тако је било у три наврата. Данас знам ко је јављао... Била сам без икаквих гхринадљености. Брат је био на сремском фронту, у огромном стану живели смо у малој девојачкој соби, мој тата насмрг болестан, ускоро је и умро... После трећег покушаја Предић ми је рекао: „Једини начин је да одете лично да разговарате са Митром Митровић.“ Ујутро рано, већ око седам сати, била сам пред канцеларијом. У Протоколу је била канцеларија њена. Била је нека велика књига у коју се уписује. Сећам се да сам била тридесета шш тридесет пета. Потпишем: „Олга Спиридоновић, по личном питању.“ И оде секретар у канцеларију са том књигом. Мислим: сад ћу да чекам, ко зна да ли ћу и сутра доћи на ред. И секретар излази. Прво што је изговорио: Олга Спиридоновић. Ја у шоку. Уђем унутра, она устане од стола. Сећам се како је била обучена. Просто ме је импресионирала: у некој америчкој униформи, са чизмама, кратко шишана. Устане, каже: „Седите.“ Не, кажем, ја ћу да стојим. И онда јој испричам како је текла цела ствар, како је Предић покушавао три пута да ме врати. Она је рекла: „Знате шта, не морате да останете у Београду. Оснива се цетињско позориште, идите у Цетиње.“ Ја кажем: „Ако пристанем да одем у Цетиње, ипак значи признајем да сам крива, а ја крива нисам. Тражим да се мени суди, ако сам крива. Аргументе ми морате рећи: због чега ме отпуштате из Народног позоришта? Ако сам ја радила у Народном позоришту, и други су радили. Они су сад тамо, а ја не.“ Мислим да је била запрепашћена мојим изгледом. Сећам се да сам имала неке ципеле, поцепане чарапе, неки бедан капутић, ненашминкана, с неком кратком косицом... Кажем: „Молим вас, ако постоји неки човек у Београду који може нешто против мене да каже... Пре свега, не заборавите да је мој отац веома патријархалан. Да сам било шта лоше учинила за време окупације, мене би мој отац убио. Пронашао би ме и убио. Ја само тражим да се цела ствар изведе на чистину. Ја тражим да ми се јавно суди. Ко говори против мене, нека дође и нека пред свима каже зашто сте ме удаљили из позоришта. На крају крајева, тај исти Никола Поповић, који је мене ангажовао у Уметничко позориште, ако је против мене, ако су њему нешто напричали, требало је да ми каже.“ За два дана сам била враћена у позориште. Та иста Митра... Како су неке чудне ствари у животу! Кад је ступио на снагу закон о слободном потписивању ангажмана, ја одем и потпишем уговор са Југословенским драмским. Почели су да ме малтретирају у Народном позоришту, правила су ми разне смицалице, просто нисам могла то више да поднесем. Вратим се и кажем Богдановићу: „Друже Богдановићу, ја сам данас потписала ангажман за Југословенско драмско позориште.“ После три дана ме је позвао: „Мене је Митра звала телефонски и рекла: Како сте могли да је пустите да оде из позоришта!“ ... Сећам се да је Митра Митровић била на предсгави *Хамлета* и да ми је послала љубичице.

• *Вас, кажете, после ослобођења нису извели ни пред суд части. Неки су стрељани. То су колеге с којима сте Ви радили.*

- Како да не! Аца Цветковић, диван глумац, велики. За Танића кажу да је нешто петљао са политиком, да је нешто аусглајзо... Аца Цветковић је играо у Централи, и Јанка Стокић. Ја никад нисам играла у Центрапи. Мислим да је то Аци Цветковићу и Жанки Стокић јако засметало. Они који су били први на удару, ти су и страдали. Не знам како је Жанка Стокић ухапшена. То ми ни данас није јасно, мада смо она и ја биле у истој ћелији...

• *У каквој ћелији?*

-У ћелији у Управи града, заједно смо биле у соби.

• *Кад сте ухапшени?*

- Одмах, четири-пет дана пошто је ослобођен Београд. Били смо једно дванаест дана... Прво смо били у Управи града, на мансарди, па су нас пребацили у Главњачу... Жанка је била у тешкој ситуацији здравственој. Била је шећераш... Мала соба, а нас двадесетак. Једнаједина столица је била за Жанку Стокић. Већ је била у полукоми, јер није имала инсулина. Онда је једног дана наишао Крцун, Слободан Пенезић Крцун. Данима смо о њему слушали. Стражар је говорио: „Крцун је данас био“, „Тишина, Крцун пролази!“ И, једног дана је улетео: „Крцун долази!“ Појавио се са два пратиоца. Био је витак човек, али тада ми се чинио знатно вишим. Мршав, имао је неки кожни капут до земље. Имао је неке сиво-плаве очи. Ја сам седела на патосу и ловила неко зрно пасуља кад се он појавио. Ко данас се сећам те слике. Питао је: Ко је ово? За Жанку Стокић. Жена неког војводе четничког, који је стрељан, стајала је поред Жанке, рекла је: „Ово је наша велика уметница Жанка Стокић“. „А, ти си Жанка Стокић!“ „Госпођа Стокић је болесна и потребан јој је инсулин. Уколико га не добије, она ће умрети.“ Четничког војводе жена, млада жена, била је у дубокој црнини. Једино је она говорила. Каже: „Молим вас, ја инсистирам да нашој великој уметници набавите лекара и инсулин.“ И рекла је још: „Мој муж је стрељан, а моје дете је остало само у кући. Инсистирам да решите моје питање, јер о мом детету нема ко да брине“. Сећам се, кад је полазио, Крцун је рекао једном пратиоцу: „Набави инсулин за другарицу и види случај ове жене...“ После два дана, негде око два сата ноћу, ушао је човек који је сваке вечери улазио. Обично прозове десет старих, а десет нових уђе. Знала сам да ће мене прво да прозове. Прозвао ме је, али и све глумице.

• *Ко је још био у тој соби?*

- Била је Нада Ризнић, Жанка, ја, Гордана Гошић, Рут Парнел, Нада Аранђеловић, она је била примабалерина... У другој соби су били Никола Цвејић, Станоје Јанковић, Мирко Милисављевић, Владета Драгутиновић... Не могу тачно да се сетим ко је све био. Тек, ми смо се нашли у ходнику. Онда су нас стражари спровели до „марице“. Онда су нас возили, возили, возили. Тако, један сат. Имали смо утисак да нас воде на стрељање. Владета Је говорио: „ДБуди, нас стварно воде на стрељање. Понашајте се нормално. Ми нисмо ни-

шта скривили, ми смо само радили свој посао." И одједаред се кола заустављају. Ту где је данас Природно-математички факултет, ту је била стара Главњача. Кола се заустављају у дворишту. Три сата је, ваљда, било. Зима, цича. Почетак новембра. Онда су нас убацили у ћелије где је био бетон, а Жанку су одмах издвојили у другу једну просторију... У току ноћи су нас позивали на саслушање. Овако како ја с тобом говорим, говорила сам са тим човеком: „Човече, дајте ми доказ, кажите за шта сам крива. Шта ме терети?“... А ујутро кад смо се умивали на чесми у дворишту, неко је рекао: Тамо су Аца Цветковић и Танић, а тамо је Жанка. Онда су дошли и рекгш: Хајде, излазите, слободни сте! Пустили су нас ујутро, негде око седам. Сећам се, кад сам дошла кући, била је зора.

• *Ко вас је спасао?*

-Нас је спасао Ђилас. То знам позитивно, јер мој муж је био Жорж Скригин. Кад је требало да се венчамо, специјалну дозволу је требало да добије од партијске организације. До Ђиласа је то ишло: да ли сме да се жени са мном? Можеш мислити! Зоговић је био за то да нас стрељају, а Ђилас је рекао: Не!... У Загребу нико није страдао, ни један глумац. Само су, можда, били уклоњени... Николи Поповићу је била дата та част да буде извршилац, да се обрачуна са глумцима који су радили за време рата. Ђилас је рекао: Не! Немојте глупости направите! (...)

Разговарао Феликс ПАШИЋ
СЦЕНА, бр. 1/1988, фрагмент

Прилог Н/36

36. Како је редитељ Милан Стојановић више од две године био пензионер без пензије

Министарству рада НР Србије
за
ПРЕТСЕДНИШТВО ВЛАДЕ НР СРБИЈЕ
Београд

Жалба СТОЈАНОВИЋ МИЛАНА, бив. редитеља народних позоришта у Београ - ду, Т.Ужицу и Крагујевцу, из Београда, ул. Катанићева 12/11 на решење Министарства рада НР Србије VIII Бр. 3266/48 од 15. септембра 1949, којим је одбијен од тражења да му се призна право на личну пензију и висина исте одреди.

Ожалбено решење Министарства рада НРС на које се овим жалим и које прилажем у овереном препису под 1), неосновано је на закону са следећих разлога:

I

Ожалбено решење одбија ме с разлога што сам се, по уверењу Отсека у. п. ИОНО-а I рејона бр. 13511/48 (као и уверењу бр. 6172/49) обележио квислиншким радом.

Прилог бр. 2 и 3

Међутим, на основу истих таквих уверења, издатих од истих власти, добили су пензију Ђорђе Ј. Рашић, б. члан Државног савета у пензији и б. члан Надзорног одбора фабрике обуће „Бостон“ А. Д. и Александар Павловић, пензионар и члан Управног одбора А. Д. „Макиш“ - предузећа за дистрибуцију електричне енергије. Обојица су, на основу члана 2 тачке 5 Закона о установљењу права на пензију и о пензионисању државних службеника, били одбијени од захтева да им се призна право на пензију - први одлуком Министарства финансија ФНРЈ бр. 21505 од 14. VI. 1947, а други одлуком Министарства рада НРС УБр. 2216 од 27. IV. 1948. год., зато што су се у својствима горе наведеним обележили квислиншким радом.

Прилог бр. 4 и 5

Против ових одлука обојица су били изјавили жалбу, и то: Рашић Претседништву владе ФНРЈ, а Павловић Претседништву владе НРС. Оба претседништва поништила су те одлуке и признала им право на пензију.

Прилог бр. 6 и 7

Из предњег се јасно види да су два највиша форума, надлежна у овој правној материји, донела апсолутно иста решења.

Ја сам такође одбијен на основу чл. 2 тач. 5 Закона о установљењу права на пензију, и такође стога што сам се обележио квислиншким радом јер сам „режирао разне позоришне комаде, како у Народном позоришту у Београду, тако и у Дунавском народном позоришту у Панчеву и у радничком позоришту „Србозар“ које је имало за време окупације свој специјални пропагандни карактер у корист окупатора и домаћих издајника, пошто је оно било орган Српске заједнице рада, која је имала да организује радну снагу за службу окупатору. Сем тога - тврди се на крају - био сам тесно повезан са пропагандним Отсеком Претседништва владе издајника Милана Недића." (Овај текст је дословни препис текста пресуде Суда за суђење злочина и преступа против српске националне части, а никако излагање чињеница „на основу података са којима располаже ово повереништво“, како се вели у заглављу уверења.)

Међутим, ја сам, радећи то, обављао своју редовну позивну дужност, док су Павловић и Рашић, ПОРЕД свога пензионарског статуса, били и чланови управног односно надзорног одбора великих предузећа, од којих је једно „радило за окупатора“ а друго „помагало војни и привредни напор окупатора“.

II

Затим, само режирање, као чисто уметнички посао, не може се сматрати и не сматра се квислиншким радом, пошто се исти такав рад мојих колега у Драми и Опери није сматрао и не сматра квислиншким радом. - Између осталих, поменућу имена Велимира Живојиновића, садашњег директора Дrame у Нишу; Боривоја Јевтића, сада

пензионара; Јурија Ракитина, сада редитеља у Новом Саду; Владете Драгутиновића, сада првака Народног позоришта у Београду а доскора и редитеља Београдског позоришта; Боже Николића и Јована Геца, првака Нар. позоришта, Николе Цвејића, првака Опере, и Нине Кирсанове, кореографа.

Још јаче поткрепљење овом моме тврђењу пружа чињеница да су моји другови из Народног позоришта под окупацијом: Страхиња Петровић и Миливоје Живановић (данас прваци Југословенског драмског позоришта) носиоци Ордена рада - први међу сценским уметницима.

Поред тога, приложеним уверењима (Војвођанског народног позоришта, бр. 389/45, и Народног позоришта у Београду АБр. 4759/49) доказујем да сам под немачком окупацијом режирао 99% дела српских писаца; затим, да ни једно дело које сам режирао није било пропагандног карактера нити је уопште политички обојено, а из истог уверења Народног позоришта у Београду види се и то: да сам своју делатност под окупацијом завршио још 9. IV. 1943 године. - Према томе, не може да остане тврђење Мин. рада да сам се „својим радом на режирању комада у пропагандне сврхе обележио квисл. радом."

Прилог бр. 8 и 9

Што се тиче рада самих институција (и, следствено, рада у њима) у којима сам делао под окупацијом, београдска ПОЈШТИКА је у своме броју од 28 августа 1949 - који прилажем — објавила прославу 80 - годишњице Народног позоришта, која ће се обавити на дан 12 новембра ове године. - Како је прва претстава у згради на данашњем Тргу републике одржана 30 октобра, односно 12 новембра, 1869, а сад смо у 1949 - тој, - јасно произлази да највише надлежне народне власти признају рад позоришта под окупацијом. који на овај начин улази у нашу културну историју; и да се, следствено, рад позоришних трудбеника у њему под немачком окупацијом не сматра квислиншким радом.

Прилог бр. 10

Рад Дунавског народног позоришта у Панчеву такође није добио марку квислиншког рада јер је то позориште, после ослобођења, претворено у Војвођанско народно позориште (што се види из раније поменутог његовог уверења бр. 389/45), - а ни рад појединаца у њему није тако оквалификован. За доказ наводим чињеницу да је члан Дунавског народног позоришта Милутин Јаснић после ослобођења постао чак директор истог позоришта, а сад је директор Обласног одељења у Приштини, док је Радомир Шобота постао главни секретар истога, затим Новосадског народног позоришта.

Шта више, такву марку није добио ни „Србозар“, то позориште „које је имало за време окупације свој специјални пропагандни карактер у корист окупатора и домаћих издајника“: управник, главни редитељ и активни члан „Србозара“ Јован Јеремић био је редитељ позоришта у Нишу а данас је првак Београдског драмског позоришта; чланови „Србозара“ Борислав Дечермић, Никола Смедеревац и Богдан Бабић данас су: директор Народног позоришта у Панчеву, редитељ Радио - драмске трупе Радио Београда, и диригент београдске Опере. И сви остали чланови „Србозара“ данас припадају колективима државних позоришта.

III

Уверења Отсека у. п. I рејона бр. 13511/48 и 6172/49 наводе један ансолутно нртачан факаг: да сам под окупацијом режирао у „Србозару“, позоришту Српске заједнице рада.

Међутим, из приложених изјава чланова тога позоришта из доба окупације, Злате Миланковић, сада чланице Народног позоришта у Крагујевцу, и Николе Смедеревца, редитеља Радио - драмске трупе, утврђује се да ја у том позоришту под немачком окупацијом нисам уопште водио режију.

Прилог бр. 11 и 12

IV

Што се тиче последњег навода из уверења Отсека, да сам био „тесно повезан са пропагандним Отсеком Претседништва владе издајника Милана Недића“, - то је инсинуација коју је и народни тужилац у своје време одбацио. А ако се тиме мисли на моју кратку и привремену функцију рефернта Отсека за позоришта и приредбе Претседништва владе, и ако би се та функција хтела сматрати квислиншким радом, - онда је то погрешка. Ја сам у том својству само помогао да се за српске глумце - избеглице са територије НДХ испред усташа, и из бивше Вардарске бановине испред Бугара и бугараша, створе ангажмани и да им се на тај начин обезбеди парче хлеба.

Фактори позванији од Отсека унутрашњих послова за процену таквог делања, Министар просвете НРС (у то време Митра Митровић) и Начелник Одељења за културу и уметност тога министарства (тада Чедомир Миндеровић), не делећи ово мишљење Отсека, узели су у своје министарство за референта Позоришног отсека, мога наследника у тој функцији у доба окупације. Живојина Петровића, сада професора VI женске гимназије.

Према томе, ако су народне власти, после ослобођења, повериле једном човеку да врши исту функцију коју је вршио под немачком окупацијом, онда се та функција не може уопште квалификовати као „квислиншки рад“.

У колико би се, и поред овога, хтело сматрати да сам, радом у том отсеку под окупацијом, био „тесно повезан са пропагандним отсеком Претседништва владе издајника Милана Недића“, и да сам се на тај начин обележио „квислиншким радом“, прилажем пресуду Народног средског суда IV рејона Бр. 788/45, у којој стоји да „ни по каснијем тумачењу пропагандни одељци не спадају у квислиншке организацше.“

Прилог бр.13

V

Да мој рад под окупацијом није био ни „квислиншки“ ни „непријатељски“, доказ је и исказ сведока на моме суђењу, професора Рашка Димитријевића, који прилажем у препису.

Прилог бр. 14

Из њега се види да сам под немачком окупацијом преводио француске и англо - саксонске драматичаре, спремајући њихова дела за извођење у слободи, коју сам жудно прижељкивао. А то један квислинг није радио. или човек који је то радио нр може бити квислинг.

VI

Навод Министарства рада НРС у VI алинеји образложења свога решења: да сам организовао радну снагу за службу окупатора и њихових помагача, очигледна је омашка: ту акцију уверење ОУП приписало је Српској заједници рада а не мени, и обрађивач решења Мин. рада, стилизујући исто, направио је ову грешку која је, мислим, лако уочљива.

VII

Шта се хтело одлуком Претседништва АСНОС - а о Суду за суђење злочина и престапа против српске националне части?

Да ли се том одлуком хтело да буду кажњени сви они који су под окупацијом радили свој дотадашњи редовни посао као чиновници, радници, или у ком другом својству? Не. Сарадницима окупатора, за чији је рад под окупацијом српски народ тражио казну, он је сматрао она лица која су на зборовима, путем штампе, преко Радиа, говорила да су нам Немци пријатељи; која су ропство крстила слободом; она која су гледала да хитлеровској ратној машини обезбеде сировине и раднике; која су се трудила да у својим фабрикама израде што више робе за непријатеља. (Тумачење др. М. Прелића, помоћника Министра правосуђа; тада секретара Суда за суђење злочина и престапа против српске националне части.)

У овако интерпретираном духу поменуте Одлуке и донет је чл. 1 тач. 3 Указа о општој амнестији и помиловању од 3 августа 1945 год. По тој тачки дата је општа амнестија лицима која су сарађивала са окупатором на културном и уметничком пољу, у колико та сарадња није прелазила опсег њихове редовне позивне делатности. То је учињено стога што се увидело да су најзначајнији претставници нашег културног и уметничког кадра били принуђени да то чине, и да би њиховим кажњавањем и декласирањем наш културно - уметнички живот потпуно замро.

И пошто радња, за коју сам био суђен и осуђен у међувремену, није била ни тешка ни изузетна, - мени је, одлуком Президијума народне скупштине Народне Републике Србије бр. 299 од 23 септембра 1946 године, једино изречена казна у две године губитка српске националне части у целости опроштена.

Прилог бр. 15

Помиловање има за принцип рехабилитацију и ресоцијализацију. Тај је принцип морала и извршна власт да уважи. Али док је законодавна власт из напред наведеног принципа дала мојој казни временски карактер, одузимајући ми право на пензију само ДОК КАЗНА ТРАЈЕ (чл. 2 тач. 1 Закона о установљењу права на пензију), -

тле ме извршна власт - противно правилу да нико не може за исто дело Оити суцсм
До два места - за исто дело још једном осуђује ОБЕЛЕЖАВАЊЕМ, и то осуђује ДО;
^лвотно, и лишава ме пензије. Тако је извршна власт прекорачила своје право и учи-
^ ^ ј е д а н позитиван закон неприменљивим.

Ако би остало тумачење Одељења у. п. ИОНО - а града Београда, тумачење које је прихватило и Министарство рада НРС у своје решењу којим ме одбија од захтева за пензију, онда би се дошло и до ове правно - социјалне бесмислице: да ја, зато што сам раније суђен и осуђен, и поред тога што ми је казна у целости опроштена и тиме ретроактивно уништена сва дејства пресуде и избрисане све правне последице н.ене - остајем квислиншки обележен, док други који су, например, фебруара 1944 водили трупу „Србозара" у Беч (Јован Јеремић), или који су гостовали на оперским позорницама Хитлеровог Рајха у време саме окупације наше земље (Меланија Бугариновић и Станоје Јанковић), или чак имали тамо сталне ангажмане (садашњи шеф београдског Балета Димитрије Парлић) - нису квислинзи, само стога што је Указ о општој амнестији и помиловању (од 3 августа 1945) донет пре него што је против њих поведен кривични поступак.

VIII

Пошто сам амнестиран, постављен сам, у сагласности са Министарством просвете НРС, за контрактуалног редитеља Народног позоришта у Титовом Ужицу, а затим сам прешао у Народно позориште у Крагујевцу, где сам и систематизован.

Са тог звања јавио сам се за лекарску комисију услед порушеног здравља, и на основу мишљења Филијале ДЗЗСО у Крагујевцу престала ми је служба решењем Министарства просвете НРС бр. 26568 од 15 маја 1948 године, којим ми је у исто време признато и право на пензију. Ово свакако у вези са чл. 15 Правилника за извршење Закона о установљењу права на пензију, који каже да лица осуђена на казну лишења слободе са принудним радом преко 3 године, у случају помиловања, не стичу право на пензију, а како сам ја осуђен само на губитак српске националне части, у у трајању две године, и како ми је и та казна у целости опроштена, то ја и по томе пропису не губим право на пензију.

У прилогу под 16) подносим препис решења о систематизовању и, под 17), уверења о престанку службе и признању права на пензију.

Прилог бр.16 и 17

IX

Приложеним преписом уверења НО IV рејона бр. 24043/49 доказујем да имам најважније политичко право - активно и пасивно бирачко право - које ни један „квислинг" не може да има.

Прилог бр. 18

X

Приложеним изводима из месних листова Т. Ужица и Крагујевца; потврдама управе Народног позоришта и Синдикалне подружнице глумаца из Т. Ужица, доказујем да сам

у довољној мери искористио прилику коју ми је Президијум Народне скупштине НРС пружио, амнестирајући моју казну, да испољим своју корисну активност у нашем културно - уметничком животу, и да својим дугогодишњим искуством и стручношћу допринесем формирању младих позоришних уметника; активност која се и данас још тражи - што се види из приложеног преписа писма позоришта „Тоша Јовановић” - и коју је, на жалост, прекинула моја тешка срчана болест, проузрокована баш прекомерним залагањем не само у редовном раду већ и ван њега, добровољном сарадњом у масовним организацијама.

Прилог бр. 19-2?

Са свих напред наведених разлога молим Претседништво владе НРС да изволи уважити моју жалбу а ожалбено решење Министарства рада НРС VIII Бр. 3266/48 од 15 септембра 1949 поништити као на закону неосновано, и наложити му да донесе друго решење: да ми се признаје право на пензију, коју чекам већ шеснаести месец. и одреди висина исте.

Јер, напоследку, кад већ није постојала и не постоји моја дисквалификација за рад, не би било логично ни социјално праведно да се она поставља кад, услед онеспособљења за даљу активност, треба да добијем заслужену пензију, т. ј. сретства за одржање егзистенције, - да не бих, после скоро 30 година рада на нашој националној позоришној уметности, пао на туђ комад хлеба.

С. ф. - с. н!

26 септембра 1949 г
Београд

(Милан Стојановић)
позоришни редитељ,

Катанићева 12/Н

АС, Г- 17, бр. 2196/50

Маршалу Југославије и Претседнику Владе ФНРЈ
Другу Ј. Броз у - ТИТУ

Београд

Мој син МИЛАН Ђ. СТОЈАНОВИЋ пуних 25 година, све до ослобођења, био је члан односно редитељ Народног позоришта у Београду.

Првога дана ослобођења, 20 октобра 1944 године, ухапшен је и после три месеца пуштен из затвора, па доцније изведен пред Суд за суђење злочина и преступа против српске националне части, који га је осудио на две године губитка части, зато што је режирао под окупацијом /а режирао је дела српских писаца/, због чега није осуђен ни један од његових другова са истог посла.

После 17 месеца, Одлуком Президијума Народне скупштине НРС бр. 299 од 23.IX. 1946, казна му је у целости опрштена. и он је упућен на рад у Титово Ужице, затим у Крагујевац, где је својим стручним радом на режирању већег броја комада за кратко време унапредио позоришну уметност у тим градовима.

Новембра 1947 систематизован је по новој Уредби о уметничком особљу.

Због прекомерног залагања на послу, у позоришту и ван њега - у
ганизацијама - , разболео се у тој мери да је, после дугог боловања, од стране коми-
сије филијале ДЗЗСО у Крагујевцу оглашен трајно неспособним за службу.

На основу тога, решењем Министарства просвете НРС бр. 26568 од 15 маја 1948,
престала му је служба с правом на пензиске припадности.

После непојмљиво дуге процедуре и непотребног задржавања ствари код нижих
власти, једва је 15 септембра 1949 добио решење Министарства рада НРС којим је одбијен
од захтева да му се регулише пензија.

26 септембра исте године, - 1949 -, преко истог министарства, мој син је изјавио
жалбу Претседшггву владе ФНРЈ против тог решења, и Министарство рада НРС је под
УШбр. 3266/48 спровело његову жалбу. Она се и данас налази у Претседништву владе НРС
нерешена после скоро пет месеца.

Тако је мој син већ 20 месеца лишен и плате, и пензије, чак и аконтације пензије -
која се иначе додељује - па је остао и без средстава за живот и без могућности за лечење,
пошто му је престанком службе престало и чланство у ДЗЗСО. Од идућег месеца ускраћена
МУ је и карта за обезбеђено снабдевање основним животним намирницама, зато „шго не ра-
ди“.

Тако је он, после скоро 30 година јавног рада у нашој земљи, у 51-ој години живота,
спао на туђе отпатке хлеба.

Мој покојни муж Ђорђе, који је, као 16 - годишњи дечак, из Сарајева кренуо 1876
године у помоћ браћи из Србије, и као добровољац борио се у чети Косте Кораћа, такође се
борио за слободу своје домовине, своје браће, и, исто тако, за срећнију будућност своје по-
родице, касније засноване, и своје деце. Он је своје родољубиво делање наставио и у Срби-
ји, оставши у њој за увек, као члан управе Босанско - Херцеговачког удружења, и зацело не
би био задовољан данашњом судбином свога сина, и то баш у ери социјализма.

Не сумњајући да сте Ви праведни заштитник радних људи у нашој земљи, и да ћете
наредити што је потребно да се питање мога сина реши по мерилу употребљеном већ према
другима, - нарочито да се што пре реши, како би се он хитно подвргао неопходном систе-
матском лечењу и можда оспособио за поновну делатност, - захваљујем Вам унапред на
пажњи.

24 фебруара 1950 г.
Београд

/Даница Ђ. Стојановић, удова/
Косте Живковића 6, Кошутњак

АС.Г-17, бр. 2196/50

Писмо маршалу Титу није имало ефекта. Ипак, после више од две године од
пензионисања, Милан Стојановић је коначно добио решење о пензији и почео да при-
ма новац (јуна 1950), након што се његова мајка, 13. маја 1950, писмено обратила ге-
нералном секретару Председништва Владе НРС, Лазару Удовичком, кога је лично
познала. - АС, Г-17, бр.2196/50 (Б.М.)

III Уметничко позориште у Београду

Прилог III/1

Позоришни живот

"Дукат на главу" у Уметничком позоришту

Да је идеја приказивања наших домаћих, изворних комада била сасвим исправна показује и сталан успех *Уметничког позоришта*. Оно нас је већ задужило досада са више наших творевина из народног живота, а поред тога приказало нам је и дела из наше народне уметности са песмом, игром и музиком. Утолико је заслуга већа *Уметничког позоришта*, што је оно успело да доведе у савршен склад лепо са корисним, обнову нашег српског фолклора са завидним уметничким нивоом и задатцима постављеним још при оснивању ове групе, у којој су заступљени одлични наши позоришни уметници.

Овога пута изнета нам је политичко-партиска борба у једном српском селу, по мотивима приповедака Јанка Веселиновића. Та настрана и стерилна партијска прегањања изложена су у три чина врло интензивно. Село постепено губи своје идиличне лепоте, сељаци се све више одвајају од некадашњих лепих традиција, задруга се цепа, партијска разједињеност доприноси општој дезагрегацији, и на свим странама осећа се изразит пад. Вапаји чича Гаврила у комаду *Дукат на главу* не користе ништа. Потребни су већи поремећаји, па да се људи тргну и увиде куда срљају.

Дукат на главу почиње повратком у село сина Срећка Србинчевића, богатог и угледног сеоског домаћина. Син се враћа самоуверен, у уверењу да уме да живи по својој глави и он покушава да терорише цело село, почевши са рођеним оцем. Разилажења су све већа, приближују се општински избори, завађеност долази до врхунца. Син се спрема да гласа против свога оца; изборна грозница ломи људе, по крчмама лете тојаге, - да се не зна како ће се све то свршити.

На крају здрав разум ипак побеђује, страсти се стишавају, завађене куће се мире, син прилази оцу и моли за опроштај. Теза чича Гаврила најзад је победила. Две, три сцене су, заиста, изванредно успеле, као што је случај са пијанком пред кућом сељака Србинчевића. Такође је ефектан пролазак изборне групе кроз село, на челу са сином Србинчевића и развијеним барјаком.

А Стојковић је био одпичан у улози ћате Паје. Колашинац, Старчић, Бранко Јовановић и остали чланови *Уметничког позоришта* приказали су заједно карактерне црте наших сељака. Публика је срдечно поздравила чланове групе, не само на крају комада, већ и у току извођења, на отвореној сцени.

В.Н.Д.

СРПСКИ НАРОД, 11. септембра 1942.

ЦРВЕНЕ РУЖЕ

Комедија у три чина од Бенедетиа. Редитељ Велибор Старчић (премијера)

Премијером "Црвене руже" Уметничко позориште је у своме репертоару повећало број лаких и пријатних комада без веће уметничке вредности, али необично погодних да забаве и разоноде и публику финијег укуса, као и нешколовани свет. То је комедија интриге, врсте "Љубавног писма" Косте Трифковића.

У комедији учествују свега четири лица: муж, жена, кућни пријатељ и служавка. Инжењер Алберто купи два туцета црвених ружа у намери да их пошаље некој лепој грофици. У букет ружа стави писамце са љубавном изјавом и потписом Мистерија. Заплет настане кад руже нађе његова жена Марина и помисли да их је неко њој послао.

Уз помоћ свог безазленог и глупавог пријатеља Томаза, Алберто наставља слање ружа, а затим отпочиње тајно дописивање са Марином, бесан што је жена готова да га превари. У тренутку кад је дошло скоро до раскида између Алберта и Марине, добричина Томазо прими на себе да је слао руже и писма. Разочарана, Марина се покајнички враћа своме мужу.

У овој комедији нема сцена које изазивају експлозију смеха; све је ту дискретно комично и често више у игри речи но у ситуацији. Види се да је писац мајстор у позоришној техници и добар познавалац људске душе, - али је често и сувише много жртвовао ради постизања ефекта у "вицу", - као што је то и код нашег Нушића.

Режија је изведена мајсторски. Уметничко позориште дуго проба своје комаде и даје их на художествени начин, без великог учешћа суфлера. То игри његових глумаца даје убедљивост живота. Публика то воли и награђује својом обилном посетом.

Сматрам да комад није потребно забранити школској омладини.

12 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1-1777/43

Прилог ГШ/З

ИВКОВА СЈАВА

Комедија у 4 чина. По ириповечи Стевана Сремца драматизовао Андра Миљковић.

У последње време учестага су приказивања на нашој сцени илустрација дела наших приповедача са села. Драматизација Сремчеве "Ивкове славе" је старијег датума и боља но

данашње које се чине, зато што обухвата само једно дело, док су данашње драматизације компензације из разних дела. Стремчева дела није тешко драматизовати, јер у њима има доста животног локалног дијалога. Популарност "Ивкове славе" и "Зоне Замфирове" то најбоље показује.

На сцени, као ни у Станковићевој "Коштани", нема много радње. Пред нама се одвија живописно, али доста тромо, слава код јорганције Ивка. Гости долазе и одлазе, - али "Неко" остаје, иако се пред њим наређао читав низ испијених шоља кафе. Живот на сцену уносе три побратима Ивкова: Калча, Курјак и Смук, Калча одмах почиње да прича о лову, а Курјак и Смук пију. У другом чину на сцени су само три побратима и Неко. Ивко се противи што они по други пут траже да вечерају и стиди се што ће гости на патарици затећи толики наред. Побратими почињу да пркосе и узму у заштиту и скитницу Светислава, зато што га Ивко гони. Трећег дана побратими пију у дворишту. Ивко не зна шта ће да ради и разбесни се нарочито кад ови доведу и Цигане и чочеке да им играју и певају. Претседник општине који је дошао да ослободи Ивка беде, и сам заседне и остане, нарочито кад се Курјак досети да је и њему слава. Светислава ожени Мариолом а Сика, њена мајка, уда се за Курјака, и цела "булумента" се пресели у Сикину кућу.

Бранко Јовановић је као Ивко био доста убедљив и својим јегуљастим стасом је добро дочарао негостољубивог Ивка. Калча је несумњиво био најјача фигура. Станко Колашинац је у овој улози још једном показао своју високу способност уживљавања. И својим стасом и доброћудним лицем и епским гласом, - он је био занимљиво причало и био је живописан и у својим најдужим причањима. Дијалектом је прилично добро владао. Курјак и Смук су више маске но типови. Пера Тадић се показао јак једино у "Деоби" (Марко), док је Александар Стојковић у стању да игра једино пијанице и увек на исти начин. Старчић је у улози Светислава претстављао више ждери и гшјаницу но замлату песника, и то је несумњиво разлог што је ова улога промашена. Кева (Царка Јовановић) остала је иста као у "Деоби" док су Мариола (Душанка Савковић) и Сика (Мима Предојевић) биле лепе лутке, без велике изражајности, али од њих се ништа друго није ни тражило.

Чочеци и Цигани, са правим свирачима Циганима, нису бшш много убедљиви ни у маскама ни у извођењу. Игра трбуха чочека морала би свакако да изостане приликом приказивања овог комада иред школском омладином, - ако до тог корисног приказивања кад дође.

22 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм
Др Живомир Младеновић

АС,Г-3,1-1773/43

IV Моравско народно позориште у Нишу

Прилог 1У/1

Нишко обласно позориште у народу

После успелог гостовања крајем прошле позоришне сезоне у Београду, Нишко народно позориште користило је своје ферије ове године на једном великом и оп-

ттем послу. Први пут од како су основана позоришта код нас, оно је организовало претставе под отвореним небом за сеоски народ.

Народно позориште у Нишу имало је на плану турнеје овакве врсте много раније. Оно је створило сталну амбулантну позоришну трупу, коју сачињавају 50 чланова позоришта, поред којих је и велики штрајх-оркестар Српске државне страже Округа нишког. Позориште има на расположењу аутобус за глумце и камион за декор. За један или два сата они су на месту где треба да се држи претстава.

У сврљешким планинама

Тако организовано, Нишко народно позориште отпочело је свој национално-просветни посао по селима. Почело се тамо, где је мисао о српском братству и поштењу била најпотребнија. Приређени су српски позоришни фестивали испод самих огранака Сврљешких Планина. Недавно је у овим крајевима било немира. А када је народ из тих крајева рекао своју реч, онда су сви народни непријатељи били уклоњени и завладао је мир и ред. Тада је учитељство, свештенство, председници општина и многи други којима је било стало до духовног препорођаја, замолили да дође српско позориште и игра српске комаде пред српским народом, јер је сада потребно.

Прве претставе заказане су у месецу августу у селима Тиовцу и Гушевцу, у Срезу сврљешком, као и у самој варошици Сврљигу и у селу Лалинцу. Већ те прве претставе у селима имале су карактер великих позоришних фестивала, на којима се могло видети по 4 и 5.000 душа. Свака претстава истовремено је значила велику манифестацију.

У селу Тиовцу претстава је приказана пред народом од преко 4.000 душа, на једној узвишици која претставља диван позоришни плато, а удољица поред њега природни амфитеатар, где је техничко особље позоришта зачас подигло позорницу. Кулисе није било потребно постављати, јер се иза пободених летава, један до два метра далеко, налазио шљивик богат родом, изванредан по својој живописности, као богомдани природни декор за комад *Девојачка клетва*, чија се претстава припремапа.

Био је празник. Једна за другом стизале су велике поворке народа, људи и жена, у живописним ношњама својих крајева, на челу са музиком и сргским заставама. Ишгш би у корак, са великим расположењем и са свечаним изразима на лицу. Поворка за поворком из села Ждрела, Околишта, Извора, Мучибабе, Бучума, Врањаца, Главчине, Бордина, Драјинца и Миљковца, села која сачињавају једну целину око Тиовца, слегао се народ да види позоришну претставу великог и правог позоришта. И по њиховом говору и по изразу лица могло се видети да је за ове сељаке то једна свечаност, јер први пут у животу гледају претставу великог позоришта. А они су то и признавали:

- Никада, бре, нисмо ни видели глумци! А шта су па то глумци?

Други су отреситије резоновали и давали једну изванредну формулу:

- Ми знамо да су то српски, наши глумци и добро нам дошли кадгод дођу.

Публика која први пут гледа позоришну претставу сигурно је најзахвалнија публика. Када је у гштању сеоска публика, којој треба давати објашњења о комаду, треба разумети да она остаје задивљена пред сликом коју гледа и која је за њу као визија. Али способност нашег сељака да резонује и размишља, показивала је смисао да схвати садржину и да прати развој радње. И комад *Девојачка клетва*, који има и своју линију моралне и патриотске поуке, био је, то се по свему видело, заиста комад који је најближи народу.

Како реагира сеоска публика

Управиик позоришта пре почетка извођења комада, на популаран начин објашњавао је садржај, како би народ лакше разумео радњу. И први сусрети између глумца и те нове позоришне публике јасно су показали колико је позориште приступачно народним масама. Он има за њега велико интересовање и том својом пажњом, коју је показао на првој претстави, намеће нам мисао: како је било потребно пустити позориште у народ.

Да је та прва позоришна публика са села испод гудура Сврљишких Планина разумевала комад, показивали су први аплаузи на речи Стевана Мргудића који прекорев Гвоздена, сеоског зеленаша, што хоће да се извуче из војске. У даљем развоју комада маса ће се смејати Гвоздену и уживати у његовим тешким ситуацијама, али доцније када свештеник говори о томе шта је дужност сваког поштеног Србина, масе се поново усталасавају, плескају својим жуљевитим рукама и одлучно и искрено добацују, као да имају пред собом сада већ потпуну стварну ситуацију:

- Па дабоме! Тако је, брате! Има човек право! Друкче не би ни смело да буде!

И тако кроз све чинове, кроз све слике, њихова је пажња остајала привезана за радњу комада и интересовање бивало све веће.

Првој позоришној претстави за сељаке у Виовцу присуствовали су као гости министар унутрашњих послова Милан Аћимовић, командант Српске државне страже пуковник Јонић, нишки окружни начелник Чедомир Младеновић, командант Српске државне страже Округа нишког потпуковник Филип Димитријевић и учитељи и свештеници из свих околних села.

Испраћај је био дирљив. Сеоска омладина мушка и женска трчала је преко стрњика и ливада да пресече на главни пут и да дугим махањем руку још једном поздраве српске глумце.

#

Истога дана после подне приређена је друга претстава у селу Гушевцу за сектор села: Манојлицу, Боровац, Влахово, Гулијан, Црнољевицу, Периш, Околиште, Лозан, Округлицу и Луково. Опет тако село за селом, поворка за поворком, по више стотина лица у свакој, искупило се на бескрајној ливади око пет хиљада душа. Пространа ливада по своме положају изгледа као прави природни амфитеатар. Позоришни техничари за неколико минута обележили су место које ће претстављати позорицу, док се за то време народјатио.

Као и на првом месту, тако је и овде свет са великим задовољством гледао претставу. Околно дрвеће било је начичкано омладином која је желела да претставу прати што боље. Интересовање је било исто тако живо и код ових нових позоришних гледалаца. А после претставе долазе сељаци, учитељи, свештеници и претседници општина и захваљују, молећи у исто време да српско позориште зађе у њихове крајеве што чешће. Код свакога се види да је позориште на њега оставило дубок утисак и како српски глумци долазе к њима.

У смирај дана, док је сутон већ захватао врхунце сврљишких гудура, глумци су напуштали и друго место свога играња, село Гушевац, и сами пуни утисака, поносни на успех позоришта међу народним масама.

Сељаци помажу борбу каплар Милоја

Три дана доцније, на Преображење, Нишко народно позориште приредило је позоришни фестивал за сељаке у селу Лалинцу, источно од Сврљига, и у самој варошици Сврљигу. Вест о ранијим претставама прокружила је цешш тим крајем, па су се у Лалинцу слегле офомне поворке народа из околних села: Верника, Плужана, Грбовча, Попшице, Галибабшша, Давидовца, Љиљка, Вароши и Пирковци. За разлику од ранијих брдовитих крајева, овде је свако село повело и школску децу, тако да је на претставу дошло преко шест хиљададуша.

За претставу је био предвиђен простор у црквеној порти, али пошто огромна маса народа није могла ту да стане, изабрано је друго пространо место, звано "Попова ливада", веома подесно својим амфитеатарским обликом. Ту је импровизирана позорница и ускоро је отпочела претстава пред масом народа који је испунио цео простор ливаде. Овога пута приказан је *Капар Милоје* са музиком, да би народ могао боље да разуме садржину. Управник позоришта је пре сваког чина давао потребна објашњења популарним језиком, причајући историју каплара Милоја. Као и у ранијим местима, интересовање за претставу било је офомно, а пажња непрекидна.

Ту, под отвореним небом, под сунцем које је грејало, народ је седео и несметано пратио борбу каплара Милоја за победу правде и истине. У коликој мери је код сељака овога краја развијено правдољубље, најбоље сведочи чињеница, што су сељаци Тому Великића, који се у комаду појављује као непоштен човек који приграбљује туђе имање, гласно и отворено фдили. Чудили су се што га сељаци не премлате када је толико рђав човек. Када је у последњем чину, на крају комада, зашрано коло, девојке које су биле око импровизиране позорнице полетеле су у коло и зашрале са члановима позоришне фупе, тако да је ту контакт био потпун.

Сеоски позоришни фестивал у селу Лапинцу може се смафати значајним и по томе, што је народ са дивним одушевљењем примио српске глумце и српско позориште.

Истога дана после подне, на платоу изнад самога Сврљига, приређена је још једна претстава комада *Капар Милоје* за Сврљиг и села Нишевац, Рибаре, Преконоге и Дервен. Присутно је било око 3.500 душа, људи и жена. Благодаречи томе што су околна села ближа вароши, и њихово разумевање за комад било је много веће. Као да је судбина каплара Милоја дирнула сваког без оградe, није било ни једног мушког и женског гледаоца који није плакао.

СРПСКИ НАРОД

10 октобар 1942

Прилог 1У/2

2. Списак особља 24.2.1945.

На основу чл. 1 под е Уредбе о народном позоришту, а у вези одлуке Националног комитета о привременом регулисању положаја службеника у Србији од 14 де-

цембра 1944 год, и одлуке о привременом регулисању припадности службеника од 1-XII-1944 год.

РЕШАВАМ:

Да се у Народном позоришту у Нишу поставе следећи другови-це:

Управа позоришта:

1. Борислав Ђорић - Комесар, за управника поз. у V пол. групи
2. Братислав Веселиновић, учитељ, за секретара у VII пол. групи
3. Александар Маринковић, за домаћина зграде у VIII пол. групи
4. Божидар Динић, за економа зграде у VIII пол. групи
5. Драгослава Аранђеловић, за билетарку у IX пол. групи
6. Милан Стошић, за интенданта у IX пол. групи
7. Миодраг Поповић, за дактилографа у IX пол. групи

Контрактуални службеници

Уметничко особље:

8. Јосиф Срдановић,	за редитеља са месечном платом од	дин. 11.000,-
9. Душан Цветковић,	за редитеља и глумца са платом од	дин. 11.000,-
10. Стеван Јовановић,	за редитеља и глумца са платом од	дин. 11.000,-
11. Драгутин Тодић,	за глумца са платом од	дин. 10.600,-
12. Бранко Татић,	за глумца са платом од	дин. 10.600,-
13. Жарко Јоковић,	за глумца са платом од	дин. 10.600,-
14. Десимир Перишић,	за глумца са платом од	дин. 10.300,-
15. Димитрије Влајић,	за глумца са платом од	дин. 10.300,-
16. Градимир Радосављевић,	за глумца са платом од	дин. 10.300,-
17. Божидар Андрић,	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
18. Вукашин Пешић,	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
19. Предраг Дишљенковић,	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
20. Ранко Ковачевић,	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
21. Живојин Станисављевић,	за глумца са платом од	дин. 9.000,-
22. Драгољуб Новичић,	за глумца са платом од	дин. 7.000,-
23. Љубиша Бачић.	за глумца са платом од	дин. 6.500,-
24. Зора Црногорчевић,	за глумца са платом од	дин. 10.500,-
25. Милена Филиповић,	за глумца са платом од	дин. 10.500,-
26. Мила Радосављевић.	за глумца са платом од	дин. 10.300,-
27. Јелена Јоковић,	за глумца са платом од	дин. 10.200,-
28. Љубица Илић,	за глумца са платом од	дин. 10.200,-
29. Катарина Игњатовић.	за глумца са платом од	дин. 10.200,-
30. Нада Урбанова-Срећковић,	за глумца са платом од	дин. 10.200,-
31. Љубица Јовановић,	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
32. Ружица Ковачевић.	за глумца са платом од	дин. 10.000,-
33. Надежда Замфировић,	за глумца са платом од	дин. 9.500,-
34. Драгица Илић,	за глумца са платом од	дин. 9.000,-
35. Јелена Јовановић,	за глумца са платом од	дин. 8.000,-
36. Јелена Станисављевић,	за глумца са платом од	дин. 8.000,-
37. Христина Татић	за глумца са платом од	дин. 8.000,-
38. Блашка Дишљенковић.	за глумца са платом од	дин. 8.000,-
39. Душанка Раичић,	за глумца са платом од	дин. 8.500,-
40. Добросав Вучковић,	за приправника са платом од	дин. 7.500,-

41. Станко Тасић,	за приправника са платом од	дин. 7.000,-
42. Радомир Јањић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
43. Драг о.уб Вујић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
44. Миодраг Стојановић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
45. Витомир Љубичић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
46. Славољуб Ђорђевић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
47. Светозар Стефановић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
48. Новица Митић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
49. Тодор Тодоровић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
50. Љиљана Цветковић,	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
51. Стевка Живковић.	за приправника са платом од	дин. 6.500,-
52. Вера Грановска,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
53. Загорка Ковачевић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
54. Оливера Паскаљевић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
55. Олга Ђорђевић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
56. Радмила Мојовић,	за приправника са платом од	дин. 6.000,-
57. Сава Харитоновић,	за шаптача са платом од	дин. 9.000,-
58. Никола Гамерц,	за шаптача са платом од	дин. 9.000,-

Хонорарни службеници

Јсобоље оркестра:

59. Густав Коцијан,	за диригента позор. са мес. платом од	дин. 11.000,-
60. Иван Татаркин,	за хоровођу позор. са мес. платом од	дин. 10.000,-
61. Миољуб Радоичић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
62. Игњац Фицал,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-
63. Вера Хартл,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
64. Душан Томић.	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
65. Рефија Јашаревић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
66. Ана Радовановић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 8.000,-
67. Драгољуб Станковић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 6.000,-
68. Драгиша Поповић.	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
69. Алија Алијевић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 6.000,-
70. Сретен Мицкић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
71. Дража Митић.	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
72. Божидар Вукашиновић,	за чл. оркест. са мес. платом од	дин. 7.000,-
73. Драгутин Ђорђевић.	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-
74. Антоније Антић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-
75. Србислав Величковић,	за чл. оркест. са мес. платом од	дин. 7.500,-
76. Алим Алимовић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-
77. Михајло Сокол,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-
78. Петар Јовановић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.000,-
79. Милисав Илић,	за чл. оркестра са мес. платом од	дин. 7.500,-

Техничко особље

80. Николај Моргуљенко.	за сценографа са мес. платом од	дин. 11.000,-
81. Бранко Стојановић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 9.000,-
82. Светислав Станковић.	за декоратера са мес. платом од	дин. 9.000,-
83. Владимир Јовановић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 9.000,-

84.	Лазар Томић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 9.000,-
85.	Нецип Куртић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 7.500,-
86.	Бранко Костић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 7.500,-
87.	Божидар Стаменковић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 6.500,-
88.	Милорад Стојановић,	за декоратера са мес. платом од	дин. 6.000,-
89.	Светислав Павловић,	за столара са мес. платом од	дин. 9.000,-
90.	Јован Раденковић,	за столара са мес. платом од	дин. 9.000,-
91.	Павле Которчевић,	за електричара са мес. платом од	дин. 8.500,-
92.	Сретен Стојковић,	за електричара са мес. платом од	дин. 8.500,-
93.	Драгољуб Костић,	за реквизитера са мес. платом од	дин. 8.000,-
94.	Радомир Ђорђевић,	за реквизитера са мес. платом од	дин. 8.000,-
95.	Петар Стојановић,	за бравара са мес. платом од	дин. 11.000,-
96.	Љубисав Ђурић,	за бравара са мес. платом од	дин. 9.000,-
97.	Душан Цекић,	за бравара са мес. платом од	дин. 7.500,-
98.	Родољуб Вукосављевић,	за ложача са мес. платом од	дин. 7.000,-
99.	Петар Томић,	за ложача са мес. платом од	дин. 6.500,-
100.	Душан Стојковић,	за ложача са мес. платом од	дин. 6.000,-
101.	Димитрије Милић,	за гардеробера са мес. платом од	дин. 9.000,-
102.	Светислав Петровић	за гардеробера са мес. платом од	дин. 8.000,-
103.	Јовица Стефановић,	за гардеробера са мес. платом од	дин. 7.800,-
104.	Ана Глигоријевић,	за гардеробера са мес. платом од	дин. 7.300,-
105.	Божана Мијушковић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 7.000,-
106.	Станица Андрић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
107.	Марија Хаци-Манић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
108.	Марија Вукосављевић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
109.	Свилка Тодоровић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
110.	Борка Миленковић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
111.	Јулка Михајловић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
112.	Маргита Жидек,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
113.	Ана Вељачић,	за чистачицу са мес. платом од	дин. 6.000,-
114.	Душан Марјановић,	за молера са мес. платом од	дин. 7.500,-
115.	Сима Здјелар,	за портира са мес. платом од	дин. 7.000,-
116.	Милорад Томић.	за власуљара са мес. платом од	дин. 6.500,-
117.	Живан Милосављевић,	за фризера са мес. платом од	дин. 6.500,-
118.	Тихомир Коцић,	за кројача са мес. платом од	дин. 7.000,-
119.	Лазар Миладиновић,	за плакатера са мес. платом од	дин. 6.000,-

Окружно
Народно позориште

Комесар-Управник бр. 161
Ђорић Борислав

24-11-1945 г.

Н и ш

МПс, IV бр. 555/45

V Дунавско народно позориште

Прилог У/1

ИЗВРСНА ПРЕМИЈЕРА У ПАНЧЕВУ

Млади провинциски глумац одлично драматизовао приповетку Јанка Веселиновића "Кумова клетва"

Дунавско народно позориште у Панчеву, у низу својих успешних претстава приказало је и драму "Кумова клетва" према истоименој приповетци од Јанка Веселиновића. "Кумову клетву" је драматизовао члан позоришта Синиша Раваси.

Снажна и потресна трагедија из сеоског живота, "Кумова клетва" садржи све елементе једне добре драме. Импресивно је оцртан тип Станојла (Синиша Раваси), тип деспота, који због своје тешке и неприступачне природе долази у сукоб са целим селом. Кмет Станојло верује да може осино управљати селом. Он се свети својим пријатељима, који немају ништа противу њега, већ се залажу за општи напредак села. Свог рођеног кума батина пред сељацима; због тога кум га проклиње. Тиме навлачи на себе најстрашнију клетву — кумову. Према народном веровању кумова клетва је неумитна и испуњује се до последњих речи. Она је стигла и силника Станојла. Трагедија једне породице неизбежна је само због непромишљености свога домаћина.

Успех код публике

Експозиција драме у првом чину, где су окарактерисани типови, даје ток целој драми. Писац Раваси уложио је много труда да од једне приповетке да једно позоришно дело, и тиме допуни наш фолклор и у данашње време да му достојно место. Сценски ефекти, који су импресивно деловали, употпуњавали су ову иначе снажну трагедију. Дело Синише Равасија, које пуни кућу већ седми пут у малом Панчеву, довољан је доказ на какав је пријем наишло дело код публике.

Вредно је поменути да је сам писац, најбоље могао да прикаже Станојла. Поред успешне режије, Раваси је у Станојлу мајсторски изнео једну снажну али негативну личност, која је достигла свој врхунац у доживљавању трагедије. Кума Здравка успешно је играо Милутин Мирковић, Милутин Јаснић у улози Радоја, као симпатична појава, невина жртва злочина свог непромишљеног оца, био је на достојној висини. И остале улоге учиниле су да је приказивање "Кумове клетве" успело.

Жеља би била да се "Кумова клетва" да и на осталим позорницама. Наша нова српска сцена треба овакве народне комаде. Озбиљна, узбудљива, дубока и потресна, интересантна за све слојеве нашег народа, "Кумова клетва" је изврсно сценско дело.

В. М.

НОВО ВРЕМЕ, 14. аугуст 1942.

VI Позориште српске заједнице рада "Србозар" у Београду

Прилог У1/1

Реферат о позоришту

Србозар

СВЕТ

Комад у 4 чина од Бранислава Ђ. Нушића. Редитељ Јован Јеремић.

Састављено добрим делом из недовољно изграђених чланова провинцијских позоришта, под руководством савесног и доброг глумца г. Јеремића, позориште "Србозар" је до сада приказало низ популарних комада у дворани Радничке коморе - за радничку, и у сали Коларчевог народног универзитета за ширу публику.

Са Нушићевим "Светом" Србозар је повећао свој репертоар још за још један комад. Приказивање једног овако познатог комада претставља за глумце и за редитеља врло тежак испит. Пошто је већем делу публике позната садржина једног таквог комада и пошто су типови просечни људи, режија и глума имају задатак да свему томе даду карактер стварног живота.

Својом прегставом "Света" "Србозар" је начинио утисак једне дилетантске трупе. Као да су се глумци бојали и публике и режисера. Они се нису усуђивали да се слободно живе у улоге. Г. Јеремић, који је једини био природан, схватио је своју улогу и сувише трагично, те је комад испао више трагедија но комедија.

Извесне глумице, а нарочито Дамњанка Бељански као Нада и Љубица Илић као госпођа Томићка, нису имале ни добру глуму ни правилну дикцију.

Убедљивост у комаду смањена је костимима који су били више савремени, но старомодни. На тај начин није се осетила озбиљност промене који је свет унео у Томину кућу.

"Свет" је један од најслабијих Нушићевих комада. Мртва скоро школска режија г. Јеремића, плашљива игра неталентованих глумаца и отсуство костима учинили су овај комад још монотонијим.

Комад, иначе, није потребно забрањивати школској омладини.

29 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1-2573/43

Реферат о позоришту

СРБОЗАР

ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА

Комад из народног живота са певањем у 4 чина од ЈБубинка Петровића.

Задржавајући се све више на комадима из народног живота, позориште "Србозар" није могло да мимоиђе "Девојачку клетву", комад који данас дилетантска позоришта у унутрашњости највише играју. Ни по драмском мотиву ни по сценским захтевима овај шаролики романтичарски комад не претставља никакав проблем ни за редитеља ни за глумце. У њему има свег оног ашиковања, обрицања, проклињања, играња и певања, чега редовно има у свим нашим тзв. "комадима из народног живота", и он се, као и толики други, завршује срећно: свадбом; ни у њему животни проблеми нису захваћени дубоко и озбиљно, већ су само овлаш додиривани и наслућивани.

Јово Мргодић се заверио сиротици Анђелији, коју чак и воли, а допусти да га родитељи заруче са богатом и лепом Ружом; Ружа, са своје стране, хоће да пође за Јову, али не одбија поклоне болтације Гвоздена, док Анђелија час куне час благосиља Јована. Личности излазе на позорницу и држе дуге монологе или певају; свештеник држи проповеди о просвети залажући се за учитеља, док овај умудрено ћути; Гвозден до замора понавља "нарафно", а затим то исто чини и његова жена Ружа. У сентименталном расположењу очекује се трагедија - испуњење "девојачке клетве". Али све се то на крају претвори у отужну срећу, пошто се Јован врати жив баш у тренутку кад му је даван парастос.

Глумци нису ни знали ни могли да много поправе драматичареву наивност и невештину. Најбоље су се снашли Мила Геџ (као Ружа) и Никола Смедеревац (као Гвозден), који су највише забављали публику својим комичним улогама. Остале улоге су дате доста неуверљиво, а што је тако није много кривица до глумаца, већ до психолошке неуверљивости личности у комаду.

Одржавање "Девојачке клетве" на позорници и популарност овог слабог комада код наше публике може се објаснити једино недостатком комада из народног живота у нашој драмској књижевности. Овај комад се не мора забранити школско! омладини, али не би могао доћи ни у ред комада које би јој требало препоручити.

10 марта 1943 год.

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1У-2098/43

VII Централа за хумор, Београд

Прилог УЦ/1

Реферат о позоришту

Централа за хумор

ПРОГРАМ од 15 - 21 фебруара

"Централа за хумор" знатно је напредовала. Она, истина, не одржава више своје претставе два пута недељно у свечаној сали Коларчевог народног универзитета, али их зато одржава свакодневно у пријатној сали недавно укинутог Уметничког позоришта у палати "Риунионе". Тамо је свој програм, изгледа, ипак удешавала тако да грубо не вређа статуте великог завештача; овде се ослободила свега тога и дала пуни мах угађању укусу наше чаршиске публике. Зато, ваљда, што су сем "Разбибриге", укинута друга весела позоришта, Централа је, да се послужимо њеним језиком, почела да сервира јевтиније артикле, често и сурогате правих: почетничке музиканте и плашљиве аматерске певаче и балерине.

Конферансие Г. Павле Богатинчевић трудио се да засмеје свет потсећајући га на предратне гурманлуке и правећи анкету о верности жена и мужева; певач г. Милан Тимотић два пут је поновио партију из "Риголета" у којој се препоручује неверност. За скечеве "Шефовица" и "Скандал у Гранд хотелу" не зна се који је уметнички безвреднији и пунији моралних двосмислености. Скеч "Кожа" надмашује обадва. Радња се одиграва у спаваћој соби удате жене која се колеба између мужа с којим се разводи, љубавника и вереника. У једном тренутку, кад су се муж и љубавник налазили под креветом, а жена се отимала од вереника, чуо се глас испод кревета: "Зар да слушамо овакве свињарије?!", коме је одговорио други, такође испод кревета: "Има их који плаћају да их слушају!" Одиста, сала је препуна, а сва места распродата, иако се њихова цена пење до 80 динара.

Сматрам да Централа за хумор са ово недељним програмом није позориште него вариете. Ко иоле има здрав укус неће моћи да поднесе овакав неуметнички програм. Школска омладина, која углавном има школован укус и смисао за уметничку стварност, скоро и не посећује овакве приредбе. утолико пре што јој је, наредбом г. Министра просвете, забрањено задржавање на улици после 19 часова.

16 фебруара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1У-801/43

р^фррлт о позоришту

Централа за хумор

П Е П Е Љ У Г А

Дечја бајка у 4 чина од Михаила Сретеновића.

Не заслугом својих нрвих оснивача, већ зато што су у њу ушли извесни глумци и редитељ укинутог уметничког позоришта, Централа за хумор је почела да подиже уметнички ниво својих претстава, нарочито оних намењених својој најмлађој публици.

Талентовани редитељ Петар Матић, добро познат београдској публици са успешних претстава Уметничког позоришта, срећно је изабрао драматизовану "Пепељугу" за дечју претставу Централe за хумор. Противно досада уобичајеној пракси да у дечјим комадима играју деца, г. Матић је улоге поделио озбиљним глумцима и успео да ову наивну народну бајку, доста невешто драматизовану, животно уобличи на сцени. Нарочито су се добро снашле у својим улогама Вера Петрић као Пепељуга, гђа Цимић као маћеха и Бранка Андоновић као њена кћи.

Бајку је на појединим местима имао да дочара балет, који је и овом приликом обрадила гђа Даница Живановић-Денић, са истим девојчицама и по истим шаблони-ма као и своје раније балете за дечје приредбе Централe за хумор, што је само одвратило пажњу од главне теме у бајци. Још мање је било потребно између чиновa певање севдалинки мале Драгице.

У односу према ранијим неуметничким дечјим приредбама Централe за хумор, претстава "Пепељуге" претставља напредак који треба радосно поздравити. За нај-млађу школску омладину ова претстава може да буде забавна и поучна.

13 марта 1943 год.

Референт за позориште и филм
Др Живомир Младеновић

АС,Г-3,1У-2102/43

Прилог УН/3

Педесетхиљадити гледалац

„Минута после десет“

Поклон добила Марија Бакић избеглица из Скопља

У суботу поподне у „Централу за хумор“ било је необично живо: очекивао се педесетхиљадити гледалац ревикомедије „Минута после десет“.

Благајна је била већ давно пре почетка претставе затворена, јер је и последња улазница била продата.

Када је почела претстава спикер је објавио да се педесетхиљадити гледалац налази у дворани и да ће његово име бити објављено за време паузе.

У дворани је настало комешање и сви су загледали своје улазнице не би ли открили неки знак.

По завршетку првог чина у дворани је завладала тишина, а тада је спикер објавио:

- У 20. реду, на седишту бр. 5 седи срећни добитник, педесетхиљадити гледалац.

Као по команди сви су се окренули, да виде срећног добитника. Са седишта дигла се једна симпатична стара бака у црнини. Она се упутила према позорници у пратњи једног разводника, а на позорници су је очекивали Жика Јагодинац и Живка удовица, са корпом пуном животних намирница и балоном вина.

Прилично несигурним корацима бака се попела на позорницу и Жика Јагодинац (Животић) предао јој је поклон из „свога шпајза“.

Педесетхиљадити гледалац је Марија Бакић, избеглица из Скопља.

Срећну добитницу публика је срдачно поздравила.

Н. М.

НОВО ВРЕМЕ, 9.6.1943.

Прилог бр. УП/4

ПРВА СПОРТСКА КОМЕДИЈА

Психологија спорта обузима масе модерних времена, исто, ако не и више, као и доба Периклово у Атини. Индустрија мотива: прељуба, проневера, несебична љубав итд. била је експлоатисана до данас безгранично. Савременост је с доста муке освајала позорницу, нашу на првом месту.

Један до бојажљивости скроман покушај изношења спорта на позорницу, као противтежу водвиљском и комедијашком менталитету наших спореднијих позорница учинио је књижевник и новинар Боривоје Кесић. Он је уосталом и био међу најпозванијима за то: дугогодишњи спортски новинар, човек који се и сам активно бавио спортом, дакле и данас још живи од спорта и за спорт. Кесић је у могућности да буде увек у центру спортских збивања. Он отуда и има шта да нам каже.

Његово прво дело на позорници је мала весела историја једне групе спортиста-футбалера, који доживљавају чудне заплете и расплете у иностранству и, после, у својој домовини. Три чина комедије из спортског живота *Безук* довољна су да нас уведу у занимљиви живот људи, који се баве спортом и оних који се баве спортистима. Фабула је, наравно, снезационална и помало егзотична, дакле, баш онаква какав је сам спорт у истинским већим димензијама.

Футбалска репрезентација Београда гостује у Мадриду. Екстравагантна шпанска играчица Карменсита дел Рио и још екстравагантнији власник златних бразилијанских рудника Родриго Назаци закључују велику опкладу поводом утакмице Београд-Мадрид. Играчица је за Мадрид. Њој портир њеног хотела предочава лакомисленост: та, забога, у тиму Београђана игра феноменални Баук, страх и трепет за противничке мреже! Ништа зато.

Играчица смишља план: украшће, завешће Баука, кога чува Чика Офсајд, тако да Срби неће моћи играти с њим. Она успева. Делимично. Заплет је ту. Али, у последњем тренутку, филмски и спортски, Баук стиже на игралиште, а Карменсита...губи опкладу. Онда расплет, у завичају.

Глумачки кадар *Центраче за хумор* има већ свој реноме. Овом приликом је успео да вихорно пренесе на позорницу цео онај живот џумбуса са истинског "зеленог поља". Персифлажа слабих страна спорта, односно оних закулисних радњи у њему: опкладе, новац, љубави, авантуре, навијања, снобизам итд. успела је. Делу би се могло и приговорити штогод, али оно и није писано са неким великим претензијама. Оно је скроман и успео покушај да се захвати из једне богате ризнице.

Од глумаца се највише истакао Душан Животић. Он, као Чика Офсајд, био је у свом елементу. Играчица Мима Предојевић прилично шаблонска. Бранко Јовановић, Назаци, са разумевањем је тумачио своју заиста оригиналну улогу снобовског мултимилионера, Добрила Цимић је мало исувише подвлачила свој став и свој глас, а за Беднарског и Јована Гашића је штета што нису имали веће улоге. Баука је играо Павле Богатинчевић. Спортским речником речено: био је у форми; његова кондиција је издржала до краја. Остали глумци, као Жанка Стокић, Фазловски, Смедеревац, Буханац и гђе Вера Петрић и Јелка Матић су углавном задовољили.

Редитељ Петар Матић није узалуд уложио велики труд у спремање прве српске комедије.

В. Филиповић

СРПСКИ НАРОД

10. октобра 1943.

VIII Позориште "Веселјаци", Београд

Прилог бр. УШ/1

Реферат о позоришту

"Веселјаци"
(Биоскоп "Косово")

ШАРЕНИ ПРОГРАМ БРОЈ 12

Ова претстава позоришта "Веселјака" учинила је на неке далеко гори утисак но она коју сам видео 29 децембра. Као да је у трупи наступио замор, или се репертоар већ исцрпео. Програм се састојао из прилично баналних вицева, неукусних скечева и просечног певања. Као ново дошли су американски степ Ивана Ђурђевића, са бизарним обасипањем позорнице металном новцем и изгужваним банкнотама и јапански балет трију просечних балерина и пародије рецитовања које је извео доста вешто апи неукусно Јован Танић.

У скечевима се угађало нижем укусу просечне публике. У скечу "Културно поље" претседник сеоке општине поводом гштања шта је урађено у селу на културном пољу, одговара да је поље поорано и засејано; у скечу "У ред" илуструје се на доста неуметнички начин гурање и свађа у редовима пред продавницама, а у комедији "Месечар" паланачки трговац сеном излечи батином гобожњег месечара, - мужа који вара своју жену. Аца Станојевић, у својој непромењеној маски паланачког ћифте, довео је и овога пута публику до делиријума одушевљења.

Без већих уметничких претензија, идући само за тим да засмеје публику, често и по сваку цену, и позориште "Веселјаци", као и њему слична, осуђено је унапред

на фиаско код публике доброг укуса. Неукусне лакрдије и неслане шале које се ту свакодневно сервирају публици могу се поднети једном или два пута, али се не могу стално подносити. Кад се не спуштају до порнографије, рад оваквих позоришта не може бити ни од користи ни од штете школској омладини, - која ће, по своје сопственом инстинкту умети одвојити праву духовитост од лакрдијаштва. Зато и мислим да се Шарени програм бр. 12 "Веселјака" не мора забрањивати школској омладини.

9 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1-1778/43

IX Хумористичко позориште "Разбрига", Београд

Прилог бр. IX/1

Реферат о позоришту

Разбрига
(сала биоскопа "Балкан")

ЧЕТВРТИ ПРОГРАМ

На дан 3 јануара у 10.30 присуствовао сам извођењу програма хумористичког позоришта "Разбрига", чији је управник Драгољуб Миленковић - Гане, управник ранијег познатог перифериског позоришта "Гане". Поред скечева, соло продукција и музичких тачака и балета, трупа је извела и успелу пародију на оперу "Кармен". Ансамбл располаже јаким, већином професионалним глумачким снагама и доста добром гардеробом.

Агш, у тежњи да се задовољи публика нижег укуса, која у већини и похађа ову прилично неугледну салу, управа позоришта ставила је на репертоар скеч "Ђаци", у којем се, мора се признати: глумачки доста вешто карикирају ђаци и наставници. Два ђака, са цигаретама у устима, упадају у професорску канцеларију да препишу писмени задатак из немачког. Кад наиђе млади професор са једном дамом, они се сакрију. Професор љуби даму, а затим је одведе у директорову канцеларију. У опасности да буду искључени из школе, два ђака-мангупа уцене професора у нагнају га да им чак да петице, иако из немачког језика немају појма.

Сматрам да је потребно да се ученицима београдских школа забрани посећивање хумористичког позоришта "Разбрига" до 8 јануара закључно тј. док се на репертоару буде налазио скеч "Ђаци" којим се убија углед ђака и наставника.

4 јануара 1943 год.
Београд
АС, Г-3,1-1780/43

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

Прилог бр. 1X/2

Реферат о позоришту

Разбирбрига

ЉУБАВНА СМЕЈУРИЈА

Од многобројних веселих позоришта која су никла током проише зиме, успела су, - после општег укидања приватних позоришта, - да се одрже само два: "Централа за хумор" и "Разбирбрига", али ни ова два позоришта нису осгала због својих уметничких квалитета (укинуто је много боље "Уметничко позориште"), већ захваљујући својим везама.

Позориште "Разбирбрига", које је у доба великог утркивања са другим сличним позориштима, дајући своје претставе у извиКаној сали биоскопа "Балкан", улагало велике напоре да се садржајно и уметнички диференцира, - недавно се угодно сместило у салу биоскопа "Косово", наместо укинутог позоришта "Веселаци", окупило око себе, поред својих старих, глумачке снаге из укинутих позоришта, највише из "Веселака", и почело да лиферује шарене програме упадливих назива.

Најновији програм "Разбирбриге", "Љубавна смејурија" карактеристичан је за уметнички ниво до кога се спустило ово позориште, у тежњи да задовољи проблематични укус шарене публике, а без потребе да води бригу о конкуренцији, које више нема. Са себи својственом лакоћом, г. Јован Танић је забављао публику уверавањем да су све љубави, а нарочито супружанска, пука лаж. У том смислу низале су се разблудне шансоне гђе Штол, гђице и Минковске, баханална игра гђице Геднарић и неуметнички скечеве "Пантин патент", који се састоји у томе што дужник изшрава побеснелог који урла и уједа; "Напуштена", где муж и жена засипају једно друго најпростачкијим увредама; "Рандеву" и "Ромео и Јулија" у којима, поред увреда, долази и поплувавање, које је толико често у целом овом програму и, најзад, "У сред црне ноћи", где, на позорници пред публиком, главна личност скида панталоне и остаје у гаћама.

Сматрам да је, из педагошких разлога, потребно свима ученицима београдских школа забранити посећивање програма "Љубавна смејурија" због неуметничко-порнографске садржине.

28 марта 1943 год.

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

Забранити свима школама посећивање претстава позоришта "Разбирбрига".

В. Јонић

АС, Г-3,1У-2092/43

Прилог бр. 1X/3

ПРЕМИЈЕРА КОМЕДИЈЕ СЛ. НАСТАСИЈЕВИЋА

Весело позориште "Разбирбрига" дошло је на врло срећну идеју да прикаже други део комедије "Несуђени зетови". Писац га је назвао "Женидба Павла Аламуње". "Несуђени зетови" имају велики успех у Српском народном позоришту, а "Же-

нидба" још већн у дворани бноскопа "Косово". - Личност Павла Марића - Аламуње оригинална је и интересантна; а његов синовац Мољац, песник, има више одлика које се могу на сцени да искористе пружајући неисцрпан извор за духовитог писца комедије. "Женидба" је успела гротеска за шире слојеве гледалаца, само не видимо зашто је у програму названа музичком.

Поред све своје настраности Павле Аламуња је симпатичан старац. Кад комад почиње Лика чита писмо Мољцу о неочекиваном наслеђу. Брат Павла Аламуње оставља два милиона, под једним условом: да се Павле ожени и оснује свој дом. Мољац је срећан, али Павле протестује и енергично одбија да пристане на овај услов. Павле у пијанству потписује изјаву да се одриче наслеђа у корист Друштва за заштиту незбринуте деце.

У другом делу Ристосије бакалин доводи своју стару симпатију лепотицу Перку, која је раположена да одмах пође за Павла. Аламуња се ломи и најзад пристаје, али хоће да то буде из љубави. На оглас да се тражи жена за Павла, који је Мољац дао новинама, дефилије низ карактеристичних силуета, међу којима се појављује и прва жена Павла Аламуње, Цаја, једина симпатична фигура међу свим женама - кандидатима.

Трећи део доводи до свадбе Павла Аламуње са Перком лепотицом. Али Перка одустане у последњем тренутку и бежи са Мољцем, а Павле Аламуња узима своју прву жену, добру Цају. Бучно весеље квари претседник Друштва за заштиту незбринуте деце, који је добио изјаву Павлову да се одриче наслеђа у корист друштва. Запрепашћење код свих. Мољац спасава стрица, дограби изјаву и поцепа је. Павле даје велики прилог и весеље настаје поново. Шала се завршава колом, које води весели Павле Аламуња.

Гледаоци, задовољни комадом Славомира Настасијевића, нису жалили своје дланове. Писац је успео да од једне епизодне улоге у "Несуђеним зетовима", да средншну личност у новој комедији. Осећа се да је писац желео да забави публику и он је у томе, може се слободно рећи, успео. Јован Танић као редитељ истакао је живим покретом динамичност радње, сенчећи, нешто аламуњастим гестом, главне сцене Настасијевићеве гротеске. Као глумац Танић је такође задовољио и његов Мољац несумњиво је једна од његових најживљих улога.

Публика "Разбириге" је уживала у живој уобразиљи Мољца, песника-фантасте. Јован Танић је играо ову улогу свим својим темпераментом и постигао је код гледалаца врло велики успех. Свака његова реч и покрет били су праћени бучним смехом. Павле Вугринац као Аламуња имао је такође успеха. Запажени су и Милићевнћ као Лика, Ђорђевић као Ристосије и Душанка Ристић у улози сељанке Милеве. Затим Живка Матић у добро тумаченој улози Перке, лепотице.

Између чинова певапа је мала Драгица Брајевић народне песме. Она заслужује да буде нарочито похваљена, јер је својим симпатичним и необично пријатним гласом усхитила сву публику. Боја гласа Драгице Брајевић, с обзиром на њене године, толико је љупка, да она претставља несумњиво велику атракцију "Разбириге".

В.Д.

X Брацино весело позориште, Београд

Прилог бр. X/1

Реферат о позоришту

Весело позориште код "Новог Београда"

Програм од 21/јануара

Док се свет пита како је могућан толики број позоришта у Београду, весела позоришта, - која су се некад звала страним именом "варијетеа", ничу једно за другим. Поседње које се појавило јесте Весело позориште у биоскопској сали "Новог Београда" (Улица цара Николе II) које је основао Драгиша Петровић, бивши глумац.

Позориште се не разликује ничим од других сличних. У њему се, чак, појављују и исте личности које дефилују и кроз друга таква позоришта, - по утврђеном распореду са појединим управама. Добија се утисак да су сва ова весела позоришта, само филијале једне групе људи, организоване у циљу зараде.

Програм овог позоришта прилично је оскудан и неуметнички. Певачи Бошко Николић и гца Злата Јевтић, они исти који су два сата пре тога, учествовали и на "Паради смеха и музике" на Коларчевом универзитету, уморни и безвољни, настојали су да расположе чубурску публику, која је имала много више смисла за пародије и неукусне соло продукције гђе Нешић. Балет полунаге гђе Рајић и степ пара Рајића потпуно је приближио ову приредбу варијетеу, а неслани илустровани вицеви или "сапате", како их је конферансие назвао, и књижевно безвредни скечеви "Женомрзац" и др. још више су снизили уметнички ниво ове приредбе.

Публика се, изгледа, и сама заситила оваквих приредби, - колико се по њеним гласним протестима и добацивањима види. Ученика на овој приредби скоро и нема и сигурно је да их и не може интересовати, те и није потребна никаква забрана посећивања.

25 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС,Г-3,1-1772/43

XI Београдска комедија

Прилог бр. X1/1

Реферат о позоришту

Београдска комедија
(сала биоскопа "Морава")

ПРВИ ПРОГРАМ

Повлашћено позориште "Београдска комедија", које своје претставе држи сваке вечери од 19 до 21 час, у сали биоскопа "Морава" у Сарајевској улици, најновије је

весело позориште у Београду. Управник овог позоришта је г. Бранко Анђелковић. У трупи има око 19 чланова, а ради се у сарадњи са позориштем "Веселјаци".

Први програм шарен је, као што је то обичај код оваквих позоришта. Конференције г. Јован Петровић, несумњиво најјача снага у трупи, бивши члан Скопског народног позоришта, уме да води програм и да забавља публику на забаван и нимало баналан начин. Шлагере је певала гђа Ферари, која наступа и у "Веселјацима", а народне песме гца Рада Станковић-Ресавка, радио певачица. Музичку пратњу чинили су два члана музичког триа "Улични свирачи", који неугледно обучени, без велике музичке вештине, - не претстављају велику атракцију.

И по програму и по глумачким снагама, "Београдска комедија" заостаје за "Веселјацима" и "Разбригом". Поређење са споменутиим позориштима нарочито је на штету овога, кад се то чине према приказаним скечевима. Познати и неуметнички скеч "Тозо, ја сам твој земљотрес!" изведен је доста невешто. Миле Милутиновић, који је као певач потпуно пропао, - као Тоза је толико бедан, да изазива више сажаљење но смех. У нешто успелијем скечу "Незгодан гост" глумац Аца Цветковић појнжео је силан аплауз. Своју улогу паланачког трговца који је у стању да сваком скреше истину у очи, - овај симпатични глумац одиграо је одиста сјајно.

Програм "Београдске комедије" није такав да би се морао забранити школској омладини, апи се не би могао ни препоручити. Јевтини вицеви и безазлене шале, невешто одиграни скечеви и просечна песма и музика нашли су своју праву средину у другоразредној сали биоскопа "Морава" и своју благодарну публику састављену из радника и малих чиновника.

5 јануар 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС, Г-3,1-1779/43

ХИ Српско савремено позориште, Београд

Прилог бр. Х11/1

Кнез Иво од Семберије у Српском савременом позоришту

Српско савремено позориште приређује у последње време на Коларчевом народном универзитету успеле уметничке вечери, које све више привлаче гледаоце. Несумњиво да ово позориште показује леп успон и да ће временом пружити нове доказе свог стваралачког рада. Глумачке снаге ове групе врло су солидне и ми очекујемо да нам Српско савремено позориште прикаже сложеније ствари са тежим сценским проблемима и јачим књижевним одликама.

У приказу последњег *Српског вечера* на програму су биле заступљене композиције наших познатих уметника, у извођењу чланова опере и балета Српског народног позоришта и чланова Српског савременог позоришта. Публика је нарочито по-

здравила Малбашког и чланове балета Милоша Ристића и Веру Костићеву, затим рецитације Јована Петровића. На крају програма чланови драме Српског савременог позоришта извели су комад Бранислава Нушића: *Кнез Иво од Семберије*.

Садржина комада није ни мало сложена. Кулин капетан води српско робље. Треба да прође и кроз село Попово у Кнежевини Семберији, поред дворца Кнеза Иве. Кнез не може да допусти, окупља претставнике народа и преклиње све да помогну, не би ли се спремио откуп и робље ослободило. Кметови су сироти. И последње своје уштеде прилажу, али све је мало. Кулина капетана не може да задовољи ни све благо Кнеза Иве, ни његово оружје, ни икона и кандило старе кнежевске куће, на које пада Ивина мајка, да се више не дигне. Кулин капетан непријатно дирнут и сам овим попушта и ослобађа српско робље.

Комад је озбиљно спремио Јован Петровић, који с успехом тумачи и главну улогу, Кнеза Иву. Мила Ерцеговић као Ивина мајка, Боја, оцртала је ову потресну фигуру са много искреног акцента. Остали чланови, а посебно Б. Миладиновић, Вл. Давидовић и С. Симић допринели су својом добром игром да комад остави најбољи утисак на гледаоце.

Надамо се да ће нас идуће приредбе овог позоришта после првих успеха свакако упознати с новим делима наших домаћих аутора, и открити нове вредности, пружајући нам нова и још пунија уметничка задовољства.

В.Н.Д

СРПСКИНАРОД, 25.9.1942.

XIII Академско позориште, Београд

Прилог бр. XIII/1

1. Молба за добијање слободне учионице у згради Универзитета у Београду ради одржавања проба

ГОСПОДИНУ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ
БЕОГРАД

Академском позоришту је част да замоли господина Министра за посредовање, да се Академском позоришту уступи једна слободна учионица у старој згради Универзитета, у којој би управа Академског позоришта могла да одржава своје студиозне пробе са ученицима којих има око 60.

Академско позориште, по жељи надлежних, а уз нарочиту благонаклоност и подршку господина министра унутрашњих дела г. Милана Аћимовића, окупило је око себе омладину, коју жели да сачува кобног утицаја улице и злочиначке пропаганде, која има нарочито за циљ омладину. У Академском позоришту управа је посветила велики део времена васпитању својих чланова у чисто националном духу и истовремено је упућује у области позоришне уметности.

Са знањем и дозволом наше надлежне власти Академско позориште ради свесрдно на томе послу још од месеца априла прошле године, и преко две стотине омладинаца прошло је кроз Академско позориште, примивши благотворан утицај његова рада.

По жељи г. Милана Аћимовића, министра унутрашњих дела чланови Академског позоришта ускоро узимају јавног учешћа у акцији Зимске помоћи и то на тај начин, што ће придати за публику низ позоришних претстава, од којих сав приход иде у корист Зимске помоћи.

Како смо обавештени да у старој згради Универзитета има слободних просторија у којима би Академско позориште могло несметано да ради на корисном послу и тиме допринесе скромно општем раду и напорима да се наша омладина отме од кобних утицаја, верујемо да ће господина Министар својом предусретљивошћу према Академском позоришту омогућити искоришћавање извесне просторије и наредити да се иста стави на расположење Академском позоришту.

У уверењу да ће се Академском позоришту изаћи у сусрет, молимо господина Министра да прими уверење о особитом поштовању.

12 фебруара 1942. г.
Београд

Управник Академског позоришта,
Константин Атанасијевић

Генерални секретар
Миодраг М. Пенчић Пољански

АС, Г-3,1-2204/42

(Захтеву Академског позоришта није удовољено пошто су универзитетске власти крајем маја 1941. укинуле сва студентска удружења па и Академско позориште. - АС, УБ, 1-1У-42).

Прилог бр. XIII/2

"Манде" Марина Држићау извођењу Академског позоришта

Симпатичну комедију од Марина Држића приказали су недавно на Народном универзитету у Коларчевој задужбини са много живости и младалачке свежине чланови групе Академског позоришта. Држићев комад је донекле прерађен и допуњен, нарочито у почетку, са доста духа и приморске ведрине. "Манде" је занимљива комедија, пуна пенушаваог духа, површна и допадљива својом искреном раскалашношћу. Оставила је на све присутне пријатан утисак.

Градиво је подељено у два дела и слике су повезане доста срећно. Почетак комада одаје само извесну празнину и тек у другом чину долази се до правог развоја комедије, у коме сцене чине јаку органску целину. Он је знатно подигао уметничку и сценску вредност комада и осетно допринео стварању складне целине, везујући логичније поједине сцене, у почетку комедије нешто и сувише раскидане и разбацане.

Младе глумачке снаге Академског позоришта несумњиво да заслужују да се њихов рад прати и о њиховој игри пише. Има међу њима правих талената, које је можда необазриво још сада истицати поименично. Сви су они имали поред добре воље и искреног полета и извесну већ стечену уиграност и љупкост, коју младост може само да посеје. По-

једине улоге су имале свој изразити лик, чак ако је и било на њему неких несавршености, а каткад и видљиве невештине. Северин Бијелић: Трипче де Утолче, Десанка Јелача: Манде, жена Трипчетова, Оливера Ђорђевић: Ката, њихова службеница, Аљоша Татић: Педант Криса, мештар од Скуле, Соња Арадски: Ђове, жена Крисина и Раде Марковић, као Турчин, носили су комад. Био је добар и Милорад Волић, као гост, у улози Лоне де Заулиго, али његова песма пред прозором Мандиним, као и песма Дубровчанина, у тумачењу Јовише Војиновића, била је свакако једна очигледна омашка редитељева.

Ова весела игра дешава се у предвечерје за време карневала у Котору у петнаестом веку, и Академско позориште и поред врло скромних техничких средстава оживело је пред нама својом занимљивом игром слику једне вечери у којој су људи топле приморске крви више осећали, а мање размишљали. Чланови Академског позоришта савладали су погпуно своје тешке улоге. Треба похвалити и дикцију и игру. А не треба на крају заборавити и добру режију. Надамо се да ће млади и симпатични чланови Академског позоришта, после успеха у Плаутовом "Хваписавом војнику", својим новим успесима учврстити у мишљењу многобројне гледаоце, који их тако радо поздрављају.

В.Н.Д.

СРПСКИ НАРОД

14. новембра 1942

Прилог бр. ХШ/3

Закаснили на пробу (сећање Радета Марковића)

Раде Марковић кроз сећање о раду Академског позоришта за време окупације о томе пише:

"Појавила се свест о томе да ми радимо нешто што баш није добро! Чули смо прве вести о партизанима, о НОБ-у. Јавило се неко осећање да није уреду играти док се рат опет разбуктава. И ми смо се повукли. Пера Радовановић долази на сјајну идеју да узме уже језгро наше трупе и да ангажује др Ериха Хецела, редитеља, који се као Јеврејин крије од Немаца и илегално живи код белерине Смиље Торбице.

После извесног времена почели смо послеподневним пробама Ибзенове *Норе* са др Ерихом Хецелом с идејом да је изведемо кад дође ослобођење и да будемо језгро новог позоришта различитог од окупацијског Народног позоришта. Оливера је играла Нору, ја сам био Хелмер, Бата Паскаљевић је играо Крогстада, Аљоша (Татић - Б. М.) - др Ранка.

До бомбардовања је дошло у априлу 1944. А ми смо у међувремену прешли у стан Пера Радовановића, и вилу у Ламартиновој улици, која је имала склониште, солидно грађено, под дебелом бетонском плочом. Заказана је прва проба баш ту, 16. априла 1944. Били смо на путу ка вили, а Хецел и Пера су већ били стигли. Одједном поче бомбардовање. Било је стравично. А колико је тек било ужасно за нас, кад смо после напада, дошли пред вилу. Ње више није било! Остала је само бетонска плоча, а два спрата су нестала. Нисмо знали кога од наших има у рушевинама. Почели смо с другим људима, да откопавамо и наилазили смо на језиве призоре. Сви су били мртви, око четрдесет људи! Перу Радовановића је смрт затекла у седећем положају, а др

Хецел је загњурио главу у његово крило. Као скулптура! Изгубили смо дивне пријатеље, изузетне позоришне ентузијасте. Представа *Нора* никада се није појавила пред публиком".

Такву трагичну смрт избегли су Раде Марковић, Оливера Ђорђевић (касније Марковић - Б. М.) и Бата Паскаљевић. Срећном игром судбине, јер су закаснили на пробу *Норе*.

Никола Ж. Мајсторовић, *Добитници Добричиног прстена*, Београд, 2006, 122-123.

XIV Омладински студио, Београд

Прилог X1Y/1

Реферат о позоришту

Омладински студио

ПРИРЕДБА ПОВСВЕЂЕНА РЕНЕСАНСИ

Позориште Омладински студио организовао је са неколико својих другова ученик Димитрије Ђурковић 1941 године. Оно је до сада приказао "Покодирену тикву" од Ј. С. Поповића (14 јула 1941, на Коларчевом народном универзитету); "Ђаволу игру", комедију од ученика Петра Стојановића (2 октобра 1941 г.) и комедију "Весели дани младости" од ученика Д. Ђурковића (21 јуна 1942 г.). Пошто је Министарство просвете забранило ученицима учествовање на позоришним приредбама, позориште је прекинуло рад, да би га опет наставило кад му је Министарство просвете (II бр.23639 од 4 новембра 1942 год.) поново одобрило рад, под условом да над владањем ученика за време проба и претстава врши надзор г. Трифун Ђукић, проф. I м. гимназије у Београду.

На дан 14 јануара 1943 године, у 15 часова, у сали Уметничког позоришта, позориште Омладински студио одржао је приредбу посвећену дубровачкој ренесанси. Управник позоришта Димитрије Ђурковић, уч. VII разреда I м. гимн., одржао је предавање "Марин Држић у огледалу ренесансе"; Јанез Врховец, свршени ученик, рецитовао је песму "Њене липости" од Шишка Менчетића; "Растајем се" од Ђора Држића, рецитовао је Д. Ђурковић; одломке из "Ремете" Мавра Ветранића - Богдан Буљан, уч. VII р. III м. гимн., а из "Дервиша" Стијепе Ђорђића-Драгутин Ђукановић уч. III год. Учитељ. школе. На крају су чланови позоришта извели "Новелу од Станца", комедију од Марина Држића.

Извођење је имало у себи почетничке ђачке несигурности. Осећало се да недостаје сигурна режисерска рука и поузвано познавање дикције и глуме. Посета није била велика и за то су криви сами приређивачи, који се у својој мегаломанији и тежњи да подражавају старијима, нису рекламирали као ђачка позоришна трупа, већ као право позориште.

Ваља напоменути да ни на генералној проби, 13 јануара, ни на претстави, 14 јануара, није било ни надзорног наставника ни његова заменика. Није потребно наро-

чито указивати на опасност од неконтролисаног додира ученика и ученица средње школе са великом публиком.

Међу члановима Омладинског студиа има несумњивих талената (Д. Ђурковић, Б. Буљан, Дубравка Перић). Хоће ли се ти таленти правилно развити, зависиће много од подршке и старања старијих.

15-1-1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм,
Др Живомир Младеновић

АС,Г-3,1-1776/43

XV Аматерска (дилетантска) позоришта по окрузима

Прилог ХУ/1

1. Београдски округ

СПИСАК ДИЛЕТАНТСКИХ ПОЗОРИШНИХ ДРУЖИНА НА ТЕРИТОРИЈИ ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ

Ред. бр.	Назив позоришта	Место где ради позориште	По чијем одобрењу ради	Име управ. занимање и год. старости	Број чланова и године старости	Приказани комади и датум
1.	Омладинска позоришна цружина	Бели Поток-Срез врачарски	Школски надз. бр. 2619 од 17-11-1943.	Срећко Јањић, управ. нар. школе	25 чланова ЗД 15 до 25 Година	"Моравка", 7-1-1943.
2.	Омладинска позоришна цружина	Вел. Мокри Луг, Срез врачарски	Срески начелник бр. 20363 од 12-ХИ-1942.	Жив. Милојевић, управитељ нар. школе	22 члана од 16 до 36 година	"Аналфабета", 7-1-1943. 'Мува", 14-1-1943. "Два глуваћа", 14-11-1943.
3.	Сланачко цилетан. позоришно цруштво	Сланци-Срез врачарски	Одбор за народно просвећ. 27-ИИ-1942.	Бранковић М. Драг. управитељ нар. школе	15 чланова •д 15 до 24 год.	"Сумњиво лице", 22-Ш-1942. "Лажа и паралажа", 5 и 7-1У "Волшебни

Ред. бр.	Назив позоришта	Место где ради позориште	По чијем одобрењу ради	Име управ занимање и год. старости	Број чланова и године старости	Приказани комади и датум
						"чогорај" [магарац], "Кир Јања", 6-У-1942. "Сумњиво чице" и "Мува" и "Кир Јања", 23, 25 и 27-Н-43. "Аналфабета" и "Мува" 27-1У-1943.
4.	Позор.секција отсек за народно просвећивање	ћелије, Срез колубарски	Пријављено Мин. пр. одобр. није стигло	Месни школски одбор		"Девојачка клегва", 13-ХП-1942. "Косовски бој", 8-1-1943. "Осветник", 24-1-1943. "У смрт" и "Два глуваћа", 27-1-1943. "Болесни кмет" и "Ваљевска подвала", 15-1У-43.
5.	"Бранислав Нушић"	Шопић Срез колубарски	II	п		"Сумњиво иице", 8-1-1943. "Два цванцика", 31-11-1943.
6.	Позориш. сек.отсек за нар.пр.	Лукавица- Срез колубарски	д	п		"Шаран" и "Ђакон Авакум", 15.2.1943. "Мува" и "Два иопова", 2.5.1943.
7.	Позориш. сек.отсек за нар.пр.	Араповац Срез колубарски		п		"Балија", 3-1-1943. у Араповцу, 7-1-у

Ред. бр.	Назив позоришта	Место где ради позориште	По чијем одобрењу ради	Име управника и година старости	Број чланова и године старости	Приказани комади и датум
						Јанковцу, 11-[- у Соколову "Пут у нови живот", 19-11-У Миросалџима ,Рожанцима и Барајеву
8.	Позориш. сек.отсек за нар.пр.	Медошевац Срез колубарски				'Мува" и 'Косовка девојка", 24-1-1943. 'Сумњиво пице", 15-11-1943.
9.	"Рајко од Росине"	Мала Врбица Ср.младенов.	Нема одобр. основано пре рата	Живомир Борић, учитељ, 35 год.	19 члан. од 18 до 35 година	Не ради
10.	'Србозар" позоришна дружина	Смедерево	Уредба о осн. Српске зај. рада	Цушан Гашпаревић	13 члан. од 20 до 45 година	"Ускочица", 1943 године
11.	Црамска група среског одбора срп. Црвеног крста	Смед. Паланка	Нема одобрење	Светозар К. Поповић, пнж.	30 чланова од 19 до 41 године	"Два лопова", "Светски рат", 6-ХП-1941. "Мотор", "Кукавица", 28-ХП-1941. "Мува", "Кијавица", "Срећа", 8-1-1942. "Бидо", "Два цванцика", 15-III-1942. "Улични свирачи", 7-IV-43. "Путем искушења". 6-V- ' "Обичан човек", 6-V- "Параграф".

Ред. бр.	Назив позоришта	Место где ради позориште	По чијем одобрењу ради	Име управ занимање и год. старости	Број чланова и године старости	Приказани комади и датум
						"Жућа хаубичар", "Београд некад и сад", 28-Х1- "Обичан човек", 6-ХН- "Џумбусани", 20-ХН- "Девојачка клетва", 27-ХП-42. "Џумбусани", 10-1-1943. "Тома се жени", "Вереница", "Сви у ред", "Џумбусани", 17-1-1943. "Два лопова", "у професоровој соби", "Први пут с оцем на јутрење", 24-1- "Несуђени Бетови", 14-П- "Џумбусани", 28-Н- "Чајанка на селу", "Незгодан гост". "Тетка из иностранства"

СРПСКО ОМЛАДИНСКО
ПОЗОРИШНО И ПЕВАЧКО ДРУШТВО
"СЛОГА"

Бр-5
2-У-1942 год.
у Остружници

Среском начелству (за школског надзорника)

Умка

Доставља Вам се приложени препис записника седнице управе Српско омладинске позоришне и певачке дружине "Слога" с молбом на надлежност.

Секретар,
М.Џудовић

ЗАПИСНИК

Прве седнице управног одбора Српско омладинског позоришног и певачког друштва (секције), одржане на дан 28 марта 1942 год, у циљу конституисања заједничког управног и надзорног одбора.

Присутни новоизабрани чланови: Љубомир Н. Рељић, Милорад Џудовић, Милан Кимпанов, Никола Божић, Милан Јовановић, Радомир Стојановић, Живко Живановић, Илија Јешић, Миливоје Миловановић, Витомир Сушић, Бошко Станковић, Александар Николић.

После Споразума и дискусије свих чланова одбор се конституише овако:

Управни заједнички позоришно-певачки одбор:

1. за претседника: Љубомир Рељић
2. за секретара: Милорад Џудовић
3. за благајника: Радомир Стојановић
4. за чланове: Милан Кимпанов, Милан Јовановић, Илија Јешић, Витомир Сушић, Живан Бранковић, Радован Костић, Бошко Станковић.

Заједнички надзорни одбор:

Божић Никола, Миливоје Миловановић, Александар Николић, Живко Живановић, Радоје Сушић, Трифун Роквић.

Књижевни одбор:

Милорад Џудовић, Милан Кимпанов, Никола Божић, Бранко Пауновић и Љубомир Н. Рељић.

1. за хоровођу: Милан Кимпанов
2. за режисера: Милорад Џудовић
3. за суфлера: Никола Божић

После овога одбор је констатовао да је иницијатива за оснивањем српско омладинског позоришног и певачког друштва потекла од овдашњих учитеља нарочито Милорада Цуловића и Милана Кимпанова, који се много заузимају и жртвују за напредак друштва (секције) те им управа одаје право признање и жели да истрају у раду.

Милорад Цудовић и Милан Кимпанов предлажу да се одмах приступи раду како би се који комад и која песма спремила за неку приредбу.

Одбор једногласно усваја предлог и решава:

да се за дан 19 април 1942 г., спреми приредба са комадима: "Анафалета" и "Под старост" од Бран. Нушића, и песмама: "Ој Србијо" и "П руковет" од Мокрањца, уз декламовање ђака наше школе. Ставља се у дужност режисеру Цудовићу и хоровођи Кимпанову да то спреме.

Новоосновано српско омладинско позоришно и певачко друштво (секција) носиће назив "Слога", те ће се такав штампил и печат изградити.

Ово друштво (секција) може сарађивати са Просветним одбором уколико је тај одбор активан и евентуално ући у састав као посебна јединица (секција) задржавајући своју управу и благајничке књиге, као и право располагањем прилозима од улазница или ма којих других прихода. Ово друштво (секција) може приредити програм и извести приредбу искључиво на захтев Просветног одбора у његову корист, уколико то Просветни одбор жели да му се помогне у извођењу приредаба.

На основу изложеног ово друштво функционише као самостална јединица (секција), задржава свој назив, штампил и печат и води преписку и рад у културном и просветном погледу према директивама Министарства просвете.

О овоме известити Просветни одбор, Среско начелство, општину и Министарство просвете и затражити потребну легализацију.

За овим је седница завршена.

Секретар,
М. Јовановић с.р

Претсед. друштва
Љуб. Н. Рељић с.р.

Чланови:

Мил. Кимпанов с.р.
Илија Јешић с.р.
Витомир Сушић с.р.
Ж. Живановић с.р.
Рад. Стојановић с.р.
Мил. Цудовић с.р.
Алекс. Николић с.р.
Трифун Роквић с.р.
Рад. Костић с.р.
Жив. Бранковић с.р.
Мил. Миловановић с.р.
Бошко Станковић с.р.

АС, Г-3-1У-3040/43

2. Пожаревачки округ

Начелник Среза Пожаревачког
 Просветни одељак
 П.бр. 5609
]4-V-1943.год.
 У Пожаревцу

Дилегантска позоришна секција у Пожаревцу

Позориште ради по одобрењу Среског одбора од I 1943, бр. 609. Управник позоришта: Божидар М. Голубовић, здравствени помоћник Окр. Болнице у Пожаревцу, рођен 6. IX 1914. год.

Списак чланова

Ред.бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости
1.	Мирослав Мијатовић	типограф	14-У-1908. год.
2.	Душан Хацић	ст. технике-механичар	1-ХП-1920.
3.	Јован Младеновић	радник-декоратер	16-У-1920.
4.	Драшко Чолић	матурант	29-УШ-1923.
5.	Драгомир Чолић	уч. VIII раз. гимназ.	4-УШ-1925.
6.	Милица Стајић	уч. IV раз. трг. акад.	22-У1-1923.
7.	Драгослав Николић	уч. VIII раз. гимназије	1-У-1924.
8.	Богиња Станојевић	домаћица	28-ХИ-1922.
9.	Живка Симић	домаћица	27-1-1917.
10.	Мирослав Крстић	ин.орг. ТОТ	5-Ш-1920.
11.	Радомир Цвејановић	уч. VII раз. гимн.	18-11-1921.
12.	Александар Ђурић	уч. VIII раз. гимн.	28-УШ-1922.
13.	Мила Радојковић	уч. III раз. трг. ак.	7-У-1922.
14.	Никола Шућајтовић	радник	22-11-1926.
15.	Живко Лазаревић	уч. VIII р. гимназије	5-У-1924.
16.	Драгиња Вучковић	чин. ок. начел.	13-У1-1925.
17.	Добрила Џацевић	уч. VIII р. гимн.	1-11-1925.

Списак приказаних комада

Ред.бр.	Који је комад приказан	Датум	Место
1.	Девојачка клетва - од Љубинка Петровића	14-11-43.	(две претставе) у Пожаревцу
2.	Аналфабета - од Бран. Нушића Електрична столица - од Б. Г. Милошевића На самртним мукама	27 и 28-III. и 4-IV- 1943.	Пожаревац и Костолац
3.	Два лопова - од Б. Нушића Два глуваћа - од Брандима Подмлађивање - од Б. Г. Милошевића	11-IV-43.	Пожаревац
4.	Подвала - од М. Ћ. Глишића (три пута)	25, 26 и 27 IV-43.	Пожаревац
5.	Уприпреми: "Два цванцика"- од М. Ћ. Глишића - одабрано за 16-У-43.		

За Среског начелника
Потпис нечитак

Начелник Среза Пожаревачког
Просветни одељак
П.бр. 5609
14-У-1943. год.
У Пожаревцу

Драговачко народно позориште " Морава" у Драговцу - срез пожаревачки

Позориште ради по одобрењу Мин. просвете V бр. 31 од 17. I 1942. Управ-
ник позоришта: Ђуро Шкарић, учитељ, ЗОг.

Списак чланова

Ред.бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости
1.	Живојин Николић	земљорадник	50 година
2.	Софија Д. Костић	учитељица	34
3.	Александар Антић	земљорадник	23
4.	Миодраг Новаковић	земљорадник	21

Ред.бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости
5.	Божидар Милошевић	земљорадник	22
6.	Војислав И. Огњановић	земљорадник	36
7.	Војислав Б. Огњановић	земљорадник	22
8.	Велимир С. Трајковић	земљорадник	23
9.	Божидар Стевић	земљорадник	20
10.	Бранислав Илић	земљорадник	19
11.	Живојин Живковић	земљорадник	18
12.	Боривоје Ђорђевић	земљорадник	28
13.	Радомир Стокић	земљорадник	24
14.	Боривоје Петровић	земљорадник	20
15.	Драгослав Димитријевић	земљорадник	20
16.	Божидар Миладиновић	земљорадник	25
17.	Михајло Трајковић	земљорадник	18
18.	Живадин Живковић	земљорадник	34
19.	Богољуб Видовић	земљорадник	17
20.	Радомир Николић	земљорадник	19
21.	Михајло Вучковић	земљорадник	20
22.	Живадин Аћимовић	земљорадник	18

Списак приказаних комада

Ред.бр.	Који је комад приказан	Датум	Место
1.	Девојачка клетва	21-Х1-41.	Драговац
2.	Рога	19-ХН-41.	Драговац
3.	Ђидо	7-1-42.	Драговац
4.	Зла жена	8-1-42.	Драговац
5.	Вода са планине	5-Ш-42.	Драговац
6.	Школски надзорник	24-1У-42.	Драговац
7.	Моравка	6-У-43.	Драговац
8.	Два цванцика	8-У-43.	Драговац
9.	Железничар	14-1-43.	Драговац
10.	Циганин на суду	14-1-43.	Драговац
11.	Зеленашева ћерка	7-1У-43.	Драговац
12.	ЈТовачко насељаније	7-1У-43.	Драговац
13.	Вода са планине	27-1У-43.	Драговац

За среског начелника
Потпис нечитак

Списак
дилетантских позоришних дружина Среза голубачког, Округа пожаревачког,
састављен по наређењу IV бр. 2515/43

Ред.бр.	Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Име управника. његово занимање и године старости	Списак до сада приказаних комада
1.	"Омладинско позориште"	Војилово	нема одобрења	Управа школе	8/11-42. "Моравка" 14/Н-43. "Шаран" 17/ЛУ-43. "Два цванцика" 17/1У-43. "Мува"
2.	(Нема назива)	Клење	нема одобрења	Управа школе	13/ХИ-42. "Косовка девојка" 14-1-43. "Црногорац тражи пензију" и "Пикавац"
3.	"Станко"	Браничево	Мин. просвете бр.139 од 21/1-42.	Светомир Станковић, земљорадник, стар 40 год.	8/Х1-42. "Крчма код плована"
ИЧ ³ Списак чланова не прилаже се пошто су чланови нестални. а у комадима игра сеоска омладина.					

Квр.3604
25 маја 1943г.

зам.
Среског школ. надзорника

Зам.
Среског начелника
пристав,

Голубац

Мих. Литвиновић

Потпис нечитак

АС, Г-3,1У-3793/43

Дилетанска позоришна секција у селу Црљенац, Срез Млавски.

Позориште је основано 1942. године на основу одлуке Министарства просвете У-2779/41. На челу позоришта била је Марица Богић, учитељица. Приказани комади: *Вода са планине*, *Зулумћар*, *Сумњиво лице* и *Власт*.

(Из Личне архиве Милоша Спајића)

3. Моравски округ

ПОДАЦИ

о дилетантској позоришној секцији при отсеку за народно просвећивање у Варварину, среза темнићког, округа моравског.

НАЗИВ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ	МЕСТО У КОМЕ РАДИ	ПО ЧИЈЕМ ОДОБРЕ - ЊУ РАДИ (ДАТУМ)	КАДАЈЕ ОТПОЧЕЛА РАД
Дилетантска секција отсека за народно просвећивање	ВАРВАРИН - ср. темнићки	По одлуци Комесара Мин. Просвете V Бр. 2779/41	Од 15-111-1942

ИМЕ УПРАВНИКА, његово занимање и године старости: БОРИСАВ М. ЂОРЂЕВИЋ, средњи школски надзорник 43 год. - режисер

СПИСАК ЧЛАНОВА

Р. Бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости	Звање у секцији	Примедба
1	Адам Николић	чин. Гл. кон.	41	члан I	
2	Љубомир Чабрић	свештен.	46	и	
3	Димитрије Милошевић	адвок.	39	н	
4	Рака Урошевић	пенз.	48	м	
5	Јанаћко Тасић	трг.	41	II	
6	Михајло Петровић	ветер.	32	II	
7	Станоје Прокић	пенз.	42	II	
8	Хранислав Илић	судија	33	II	
9	Миле Живановић	лимар	38	II	
10	Гвозден Маринковић	кројач	30	II	
11	Драгиша Ракићевић	опанчар	31	II	
12	Миодраг Бранковић	учитељ	23	II	
13	Богосав Митић	чин. поште	30	II	
14	Видан Ивановић	ч. окр. уред.	30	II	
15	Србољуб Миладиновић	свр. уч.	25	секретар	
16	Јован Димитријевић	ч. пор. уп.	24	члан II	
17	Иван Живановић	свр. мат.	24	п	
18	Драган Ивановић	земљор.	23	магационер	
19	Драган Тодоровић	свр. мат.	21	члан	
20	Миодраг Кркић	земљор.	23	и	
21	Наум Тасић	учен.	23		

Р. Бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости	Звање у секцији	Примедба
22	Драги Чабрић	свр. мат.	22	М	
23	Славко Јевђеновић	.	21	н	
24	Миливоје Симић	н	21	и	
25	Србијанка Петровић	домаћ.	20	и	
26	Радмила Васовић	II	20	благајник	
27	Јула Сврзић	II	21	члан	
28	Јелена Сврзић	II	16	и	
29	Рада Лукић	II	23	II	
39	Вера Наумовић	II	23	II	
31	Славка Јовановић	М	21	II	
32	Рада Чабрић	II	23	II	
33	Мира Ђорђевић	II	22	II	
34	Братислава Нешић	II	22	II	
35	Љубица Граховац	II	18	II	
36	Василија Илић	II	21	II	
37	Слободан Марковић	технич.	22	II	

СПИС АК П Р И К А З А НИ Х К О М А ДА

Р. Бр.	НАЗИВ КОМАДА	ДАТУМ ПРИКАЗИВАЊА	МЕСТО
1	ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА	5. и 6 - IV - 1942.	ВАРВАРИН
2	СВЕТ - од Б. Нушића	6. и 10 - V - 1942.	II
3	БИДО	24. и 25 - V - 1942.	II
4	ПОДВАЛА	28 - VI - 1942.	п
5	ПОДВАЈА	5 - VII - 1942.	БАЧИНА
6	НЕСУЂЕНИЗЕГОВИ- Од Сл. Настасијевића	27 - VII - 1942. и 2 - VIII - 1942.	ВАРВАРИН
7	КИР ЈАЊА	27 - XII - 1942.	II
8	ЗЛА ЖЕНА	7 - I - 1943.	н
9	СЕОСКИ ЛОЛА	28 - I - 1943.	II
10	СЕОСКИ ЛОЛА	4 - III - 1943.	м

претставник позор.
секције
Борисав М. Ђорђевић
срески школски надзорник
у Варварину

ДРЖАВНА
НАРОДНА ШКОЛА
у ДОЊЕМ КАТУНУ
срез темњићи
бановина моравска
Бр. 147
25-У 1943.

Начелнику среза
школски надзорник -
Варварин

- У вези расписа наслова бр. 4520/43 год. доставља се следећи извештај:
1. Име је Позоришна секција просветног одбора у Д. Катуну
2. Ради у селу Доњем Катуну
3. У вези наређења Министарства просвете и вера У-3765 од 16-Х-1942 год.
4. Позоришну секцију привремено води Милета Брадаш, управитељ школе, стар 33 године.
5. Прилаже се списак чланова секције.
6. Прилаже се списак до сада датих поз. комада.
Предње се доставља с молбом на надпежност.

Управитељ школе, *
Мил. Брадаш

Списак
чланова дилетантске секције проsv. одбора у Доњем Катуну

Ред.бр.	Име и презиме	Године старости	Занимање	Примедба
1.	Милета Б. Брадаш	33	учитељ	
2.	Серафим С. [Веснић]	32	учитељ	
3.	Косара М. Брадаш	28	учитељица	
4.	Ратка С. [Веснић]	28	учитељица	
5.	Милутин Васић	20	земљорадник	
6.	Михаило Чатановић	20	земљорадник	
7.	Драгољуб Митоовић	22	земљорадник	
8.	Милан Радић	17	земљорадник	
9.	Мирољуб Милошевић	19	земљорадник	
10.	Борисав Бранковић	19	земљорадник	
11.	Стојан Војиновић	22	земљорадник	
12.	Миодраг Стефановић	15	ученик гимназије	
13.	Божидар Васић	21	земљорадник	
14.	Милутин Радосављевић	21	земљорадник	
15.	Миодраг Момчиловић	16	ученик гимназије	
16.	Бранислав Јовановић	20	земљорадник	
17.	Бранко Милосављевић	16	земљорадник	

Ред.бр.	Име и презиме	Године старости	Занимање	Примедба
18.	Драгослав Симоновић	18	земљорадник	
19.	Будимир Стојановић	18	земљорадник	
20.	Божидар Бранковић	21	земљорадник	
21.	Љубиша Петковић	15	ученик гимназије	
22.	Александар Петковић	15	земљорадник	
23.	Будимка Петровић	16	домаћица	
24.	Катарина Бранковић	19	домаћица	
25.	Стојана Бранковић	19	домаћица	
26.	Вукосава Миљковић	19	кројачица	
27.	Вера Радојевић	17	домаћица	
28.	Јелица[Веснић]	19	домаћица	
29.	Катарина Несторовић	18	домаћица	

Списак
приказаних позоришних комада

Ред.бр.	Назив поз .комада	Име писца	Датум приказивања	Место и примедба
1.	Скендербег	Јов.Ст. Поповић	17/1-1943.	У Д. Катуну - одломак
2.	Моравка	Мих. Сретеновић	15/11-1943.	У Д. Катуну - одломак
3.	Наша деца	Бран. Нушић	21/11-1943.	У Д. Катуну - одломак
4.	Светски рат	Бран. Нушић	17/11-1943.	У Д. Катуну - одломак
5.	Девојачка клетва	"Љубинко"	27/1У-1943.	У Д. Катуну - одломак

Управитељ школе,
Мил. Брадаш

Основна Школа Обрешка
Срез Темнишки, Бановина Моравска
Бр. 135
18-У-1943 год.
Обреж

Среском Начелству
за проsv. Референта - Варварин

Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу - датум и број	Име Управника и његово занимање и год. старости
Отсек за народно просвећивање - позоришна секција (позоришна секција је одељак отсека за нар. просвећивање)	Обреж ср. темнишки - Варварин	Нарочито одобрење за рад позоришне секције нема. Постоје расписи Мин. просвете о раду Отсека за нар. просвећивање.	Управника нема. Позоришном секцијом управља ужи одбор Отсека за нар. просвећивање и то: Христивоје Вукомановић, моноп. чин. 36 год, Милан Живковић, трг. 22 год, Светислав Б. Орловић, учитељ 36 год. и Миланка Цветковић, учитељ. 26 година.
Списак чланова, занимање њихово и године старости		Списак приказивања позоришних комада	
Светислав Б. Орловић, учит. 36 год		Приказано је позор. комада у току ове 1942/43 год: 1. "Ћосин сан" 14-1-1943 г. 2. "Девојачка клетва" 27-1-43 г. 3. "Девојачка клетва" 31-1-43 г. 4. "Зеленашева кћи" и дечји комад "Чапкун" 14-11-43 г. 5. "Два цванцика" 9-III-43 г.	
Добрунка Д. Ђукић, учит. 32 год			
Миланка Ј. Цветковић, учит. 26 год			
Мијушко С. Марковић, учит. 23 год			
Христивоје Вукомановић, монопол. чин. 36 год			
Јелена С. Орловић, домаћ. 30 год			
Милан Живковић, трг. 22 год			
Боса Живковић, домаћ. 29 год			
Рада Живковић, домаћ. 20 год			
Душан Живковић, трг. 20 год			
Светислав Томић, кројач 27 год			
Драги Хајдуковић, трг. помоћ. 25 год			
Бранко Станисављевић, земљор. 23 год			
Зорка Радоњић, домаћ. 19 год			
Светислав Јовановић, земљор. 22 год			
Даница Ђекић, домаћ. 26 год			

Љуба Хајдуковић, опанчар	22 год	
Рајко Станојевић, земљор.	20 год	
Драгутин С. Ђекић, учит.	30 год	
Драгољуб Понтић, земљор.	20 год	
Драгутин Глишић, обућар	20 год	
Будимир Николић, земљор.	21 год	
Душан Понтић, земљор.	22 год	
Драгић Понтић, абација	20 год	

Управитељ школе,
Свет. Б. Орловић

Основна
Школа Бачинска
Бр. 153
19-V-1943 г.
У Бачини

Начелству среза темнићког
- за Просветног референта -
Варварин

У вези акта тог Начелства бр. 4520/43г. доставља се томе Начелству извештај о делетанској (дилетантској - Б. М.) позоришној секцији при Отсеку за народно просвећивање у Бачини.

Управит. школе,
Јов. Марченко

Подаци

о делетанској (дилетантској - Б. М.) позоришној секцији при Отсеку за народно просвећивање у Бачини, среза темнићког, округа Моравског

Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Када је отпочела рад?
Делетанска секција отсека за народно просвећивање	Бачина срез темнићки Округ Моравски	По одлуци Комесара Минист. просв. и вера V Бр.2779/41 год.	1-XI-1942 год.

II

Име управника, његово занимање и године старости:
Јован И. Марченко, учитељ - управ.школе, 45 год. стар.

III
Списак чланова:

Ред.бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости	Звање у секцији	Примедба
1.	Јован Марченко	учитељ	45	управник	
2.	Душан Тотић	земљор.	42	члан управе	свира у бас
3.	Мирко Пелевић	учитељ	35		
4.	Воскрсије Радумило	рајан. економ	26	режисер	
5.	Темељко Ђорђевић	учитељ	25	упр. музичког дела	хоровођа
6.	Боривоје Милосављевић	учитељ	25	члан-глумац	хоровођа
7.	Ранко Митић	опанчар	30	благајник	
8.	Добра Маринковић	столар	33	члан	виолиниста
9.	Душан Живадиновић	опанчар	25	члан-глумац	
10.	Славко Митровић	студент мед.	23	сценар-глум.	секретар
11.	Душан Јовановић	механичар	22	глумац	
12.	Душан Гавриловић	студент пр.	24	глумац	
13.	Михаило Радовановић	земљорад.	27	глумац	
14.	Бајец Јанко	учитељ	36	декоратер	
15.	Драги Јелић	земљорад.	33	глумац	
16.	Љубиша Тотић	земљорад.	19	члан	
17.	Радивоје Тотић	лончар	20	члан	
18.	Миодраг Јовићић	гимназ.У р.	18	глумац	
19.	Љубодраг Јовићић	гимназ.У1 р.	19	глумац	
20.	Драган Марковић	опанчар	18	глумац	
21.	Бранко Митић	опанчар	30	члан	
22.	Вита Ничић	обућар	22	члан-глумац	
23.	Раде Савић	земљорад.	22	члан	виолиниста
24.	Драгче Антић	земљорад.	25	члан-глумац	
25.	Добривоје Ђокић	земљорад.	33	члан	виолиниста
26.	Властимир Јовановић	матурант	21	члан-глумац	
27.	Раца Чађеновић	полиц. писар	25	члан	
28.	Иван Јелић	кројач	20	члан	
29.	Михајло Тотић	електричар	27	члан	инсталатер осветљ.
30.	Зоран Тотић	^a	23	члан	инсталатер осветљ.

Ред.бр.	Име и презиме	Занимање	Године старости	Звање у секцији	Примедба
31.	Јела Видановић	матурант	20	глумица	
32.	Славка Чађеновић	домаћица	17	глумица	
33.	Вера Анђелковић	домаћица	22	члан-глум.	
34.	Љубица Јаковљевић	домаћица	23	члан-глум.	
35.	Рада Јовицић	домаћица	19	члан-глум.	
36.	Мица Тотић	домаћица	16	члан-глум.	
37.	Вера Максимовић	учитељица	21	члан-глум.	
38.	Деса Максимовић	гимназијал.	18	члан-глум.	
39.	Нада Митровић	домаћица	17	члан-глум.	
40.	Олгица Јовицић	дете	6	члан-глум.	
41.	Гиша Јовицић	земљорад.	29	члан-глум.	
42.	Нада Јовановић	матурантк.	20	члан-глум.	
43.	Михаило Јовановић	студент права	22	члан-глум.	
44.	Часлав Жикић	матурант	22	члан-глум.	
45.	Жарко Јовановић	гимназист	18	члан-глум.	
46.	Душан Ћокић	тргов. пом.	19	члан-глум.	

IV

Списак приказаних комада

1. Светски рат - Нушић - приказан 13 XII-1942г. у Бачини
2. "Девојачка клетва" — приказан 7, 8 и 13-1-1943г. у Бачини
3. Каплар Милоје - приказан 27 и 31-1-1943г. у Бачини
4. "Ћидо" - приказан 25 и 26-ГУ-1943г. у Бачини

Управит. школе,
Јован Марченко

Позориште за хумане сврхе ПАРАЋИН

Према наређењу Окружног начелника округа моравског број: 10907/43 доставља се тражени списак.

1. Назив позоришне дружине: Позориште за хумане сврхе
2. Место у коме ради: Параћин
3. По чијем одобрењу ради: По одобрењу Претседника параћинске општине г. Павлус Јозефа
4. Име управника, његово занимање и године старости: Милојковић Десимир, индустријалац, 47 година.
5. Списак чланова, њихово занимање и године старости:

Тоболар Радмила, свр. матурант,	20 год.
Милојковић Гордана, "	18 год.
Вукобратовић Мирјана, "	19 год.

Страиновић Бранка,	19 год.
Петковић Гордана, домаћица,	19 год.
Шљивић Жарко, свршени матур.	21 год.
Стојановић Бранислав, "	21 год.
Илић Петар,	20 год.
Качунковић Зарије,	19 год.
Беренђија Миодраг,	19 год.
Урошевић Александар, чиновник,	21 год.
Ристић Миодраг, "	21 год.
Ракић Љубомир,	18 год.
Жунић Миодраг, уч.УН разр.г.	17 год.
Тоболар Велибор, "	17 год.

6. Списак до сада приказаних комада (датум и место приказивања):

Обичан човек, 29-УШ-42 г. у Параћину
 Обичан човек, 3-1Х-42 г. у Параћину
 Избирачица, 16-ХН-42 г. у Параћину
 Српско вече, 23-ХН-42 г. у Параћину
 Зла жена, 12-1-43 г. у Параћину 'м и мест
 Избирачица, 21-111-43 г. у Њунрији
 100 минута глуме и ритма
 I део музика II део "Школски надзорник"
 16 и 18.4.1943 године у Параћину

25 маја 1943 године
 Параћин

Управник
 Десимир Милојковић

к"

СПОРТ КЛУБ КАРАЋОРЂЕ

К. Бр. 36
 11 јун 1943 год.
 Параћин

Гимназији
 Параћин

У вези усменог тражења секретара гимназије од данашњег дана управи Спорт клуба Карађорђе је част извести следеће о позоришној секцији Спорт клуба Карађорђе:

1. Позоришна секција овога клуба носи назив: "Дилетантско позориште "Младост" секција Спорт клуба Карађорђе Параћин".
2. Место рада је Параћин.
3. За приредбе тражи се одобрење од Крајскомандатуре из Јагодине и Општине параћинске, а ради се на основу одобрења за рад клуба и његових секција издато од Фелдкомандатуре под бр. 90 од 9. априла 1943. год.

4. Позоришна секција нема свога управника већ само редитеља. Редитељ позоришне секције је Г. Живојин Павловић "Жикишон" штампар из Параћина стар 59 година.

5. Списак чланова је следећи:

- 1) Чедомир Станковић уч. VIII разр. гимн.
- 2) Бранислав Гајић свршени матурант
- 3) Александар Станковић чин. секције
- 4) Драгиша Бојковић кројачки пом.
- 5) Ђорђе Стојковић чин.
- 6) Нада Илић, ученица VI разр. гимн.
- 7) Олга Аранђеловић ученица VII разр. гимн.
- 8) Зорица Стојковић фармацеут
- 9) Зорица Тасић ученица VI разр. гимн.
- 10) Даница Тодоровић ученица V разр. гимн.
- 11) Драган Каштеварац уч. VII разр. гимн.

6. До сада је ова позоришна секција приказала само један позоришни комад и то:

Покондирена тиква од Јована Стерије Поповића на дан 9. априла 1943 год. у сали хотела "Круна".

Обавештавајући Вас о предњем остајемо са спортским

Здраво

Секретар,
Аца Д. Станковић

П. Претседник,
Д. Цветковић

СК "ЈЕДИНСТВО"
Бр. 119
19-У1-1943.
Параћин

Државна реална гимназија
Параћин

"Академско позориште" секција СК "Јединство" у Параћину, ради у Параћину од месеца фебруара 1943. г.

Спорт клуб "Јединство" има одобрење за рад свих секција, па и позоришне од Фелдкомандатуре - Врњачка Бања, Крајскомандатуре - Јагодина и наших власти.

Позоришна секција ради у оквиру клуба, по чијим је правилима предвиђено такво постојање.

Претседник позоришне секције и редитељ је Петар М. Петковић, полициски писар Начелства Среза параћинског, стар 31 год.

Чланови секције су:

- Мирослава Миленковић ст. фармације, стара 22
Љубица Марковић сврш. матурант, стара 21

Персида Томић прив. ученица, стара 18
Мирко Јовичић учитељ, стар 25
Милан Јовановић студент права, стар 23
Лазар Миленковић сврш. матурант, стар 21
Милош Марковић прив. чиновник, стар 24
Александар Марковић чин. ср. суда и Ћуприји, стар 25

Прву претставу "Академско позориште" је приказало са комадом "Срећни дани" у Параћину и Ћуприји у месецима фебруару и марту. За приказивање комада "Срећни дани", клуб је добио одобрење од Крајскокомандатуре - Јагодина и од одобрења за пропаганду при Претседништву владе. Од прихода са обе претставе, послати су пакети нашим ратним заробљеницима.

У припреми су комади "Кумова клетва" од Равасија, као и "Свадебни пут без мужа" од немачког комедиографа Лео Ленца, за чије приказивање клуб није добио још одобрење, док за комад "Кумова клетва" клуб има писмено одобрење одељења за пропаганду при Претседништву владе, као и одобрење само аутора г. Равасија.

Секретар
Миодраг Дреноваковић

За претседника
Потпис нечитак

Просветном инспектору
ЈАГОДИНА

У вези Вашег наређења бр.10907 од 12 маја 1943 г. част ми је доставити податке о дилетантским-позоришним дружинама које се налазе на територији Среза левачког:

1. Дилетантска позоришна дружина "Будућност" са седиштем при народној школи у Белушићу. Ради према наређењу Министарства просвете и вера V бр. 2779 од 20 августа 1941 год. Управник је Александар Ж. Јовановић, учитељ, стар 44 године. Чланови дружине јесу следећи: Вучко Ђорђевић, земљорадник, стар 34 г; Стојан Павловић, студент права, стар 25 год; Драгомир Стефановић, земљорадник, стар 24 год; Миленко Петровић, земљорадник, стар 25 год; Радомир Стојковић, земљорадник, стар 20 год; Радашин Станковић, приватни учен. гимназије, стар 18 год; Светислав Михајловић, прив. гимн, стар 16 год; Милица Јовановић, гимназијалкиња, стара 15 год.

У току ове године приказани су следећи комади: Сумњиво лице: у Белушићу 28 августа, у Секуричу 22 септембра, у Опарићу 28 септембра, у Драгову 21 новембра. Комад "Растко Немањић" приказан у Белушићу 5 септембра, у Опарићу 19/ХП, у Сибници 19/1. и у Жупњевцу 20/1.43. "Ожалошћена породица" у Белушићу 8/1, у Секуричу 9/1, у Драгову 15/Н. "Моравка" приказана у Белушићу 7/Ш, у Превешту 7/1У, у Калудри 18/1V.

2. Дилетантска позоришна дружина при основној школи у Ратковићу основана према горњем наређењу Мин. просвете. Управник Милован Јанићијевић, учитељ, стар 21 год. Чланови: Јбулица Смиљанић, учитељица, стара

24 год; Мијалко Симић, учитељ, стар 30 год; Слободан Митровић, студент, стар 21 год; Живан Десиотовић, студент, стар 23 год; Милева Петровић, учитељица, стара 22 год; Милан Милић, земљорадник, стар 18 год; Радивоје Васић, змљ, стар 22 год. и Милица Васић, стара 16 година.

У току ове године приказани су следећи комади: 19/ХП. у новој школи приказан је комад "Тера опозицију"; 26/ХП. приказан је исти комад у старој школи у Ратковићу. Осмога јануара приказана је у новој школи "Ожалошћена породица", а 9/1. исти комад приказан је у старој школи у Ратковићу. Комад "Моравка" приказан је 14/1. у Ратковићској новој школи, 30/1. у Гор. Сабанти, а 14/11. у Пчелицама.

3. Дилетантска дружина "Левач" при основној школи у Рековцу, ради према одобрењу Мин. просвете V бр. 2729/41. Управник Драгољуб Вукићевић, учитељ, стар 33 год, чланови: Владета Радовановић, земљор. стар 18 г; Љубиша Ћупић, земљ. стар 18 г; Бранислав Томић, земљ. стар 18 год; Милутин Манојловић, општ. радник, стар 15 год; Милосав Милановић, стар 15 г; Спасоје Томић, стар 18 год; Милосав Павловић, абација, стар 18 год; Љубинка Пантић, домаћица, стара 18 г; Ангелина Аврамовић, домаћица, стара 16 г; Нада Дробњак, домаћица, стара 19 год; Босиљка Бушетић, стара 21 г. и Вера Бушетић, домаћица, стара 21 годину.

Приказани су следећи комади: "Подвала", 18/1.43. и 7/1У.43; "Аналфабета" 8/Ш. и 23/1У.43 г; "Кулинова када" 15/Н.43. Сви прикази били су у Рековцу.

4. Секурич. Дилетантска дружина "Слога". Ради при основној школи. Врши дужност управника Слободан Милутиновић, стар 24 године. Ради према горњем одобрењу Мин. просвете. Чланови дружине: Живорад Цанић, земљ. стар 30 г; Миодраг Милутиновић, учит. стар 37 г; Миладин Милићевић, уч. стар 29 г; Драгиша Рајковић, земљ. стар 30 г; Селимир Јовичић, земљ. стар 32 г; Стојадин Јевтић, земљ. стар 40 г; Петар Пауновић, земљ. стар 20 г; Милош Милошевић, земљ. стар 19 г; Живадинка Станковић, домаћ. стара 22 г; Косара Радовановић, домаћ. стара 18 г; Босиљка Јовић, домаћ. стара 19 год.

Приказани су следећи комади: "Тврдица" 9/УШ.42 г. у Секуричу, а 29/УШ. у Рековцу. "Зла жена" приказана у Секуричу 1/1.43, а у Вукмановцу 14/1. "Цандрљив муж" приказан у Секуричу 6/Ш, а у Белушићу 7/Ш.43 год.

5. Дилетантска група "Нушић" при основној школи у Сибници, ради према горњем одобрењу Мин. просвете. Управник Љубомир Глигоријевић, учитељ, стар 28 година. Чланови: Надежда Глигоријевић, учитељица, стара 29 г; Исидор Павловић, учитељ, стар 23 г; Влада Јовичић, трг. стар 21 г; Тихомир Марковић, земљ. стар 20 г; Јован Николић, земљ. стар 25 г; Радослав Миленковић, земљ. стар 40 г; Душанка Јевтић, девојка, стара 20 г; Драгица Николић, девојка, стара 17 г; Драгица Јовичић, девојка, стара 17 г; Милка Ђурђевић, девојка, стара 20 година.

Приказани су комади: у Сибници 7/11. "Школски надзорник" и "Честитам". Исти комади 14/11. у Калудри, а 21/П. у Жупањевцу. "Данак у крви" и "Незнани јунак" 4/Ш. у Сибници, а 7/Ш. у Драгову. "Девојачка клетва" 9/У. у Сибници 16/У. у Драгову, а 23/У. у Рековцу.

6. Дилетантска дружина при основиој школи у Течићу. Основана и ради према горњем наређењу Мин. просвете. Управник Миливоје Урошевић, свештеник, стар 30 год. а чланови: Бранка Ђурђевић, учит. стара 29 г; Радмила Цветковић, учит. стара 21 г; Предраг Николић, учит. стар 29 г; Драгутин Мркић, учит. стар 24 г; Миливоје Павловић, студ. стар 22 г; Властимир Јевтић, студ. стар 22 г; Обрад Обрадовић, богослов, стар 22 г; Жика Лазаревић, богосл. стар 21 г; Ружица Лазаревић, учен.дом. школе, стара 18 г; Драгица Симић, сељанка, стара 20 г; Ђока Ристић, сељак, стар 22 г.

Приказани комади: "Ђидо" Рабеновац 7/Н, Секурич 15/Н, Рековац 21/И, у Драгову 7/Ш, у Белушићу 14/Ш. "Девојачка клетва" приказана у Рабеновцу 26/У, у Течићу 27/У.

7. Дилетантска дружина "Просвета" при основној школи у Цикоту. Управник Милован Милановић, земљорадник, стар 19 година. Чланови: Станоје Јанићијевић, учитељ, стар 26 г; Надежда Бркић, учит. стара 30 г; Станислав Јевтић, земљ. стар 19 г; Тихомир Миповановић, земљ. стар 18 г; Радосав Јевтић, земљ. стар 22 г; Радосава Јевтић, домаћица, стара 18 г; Радоје Андреић, земљ. стар 21 г; Милко Милетић, стар 23 г; Живојин Танасковић, земљ. стар 24 г; Петар Вукићевић, земљ. стар 28 г. и Александар Мишић, земљ. стар 23 године.

Приказани комади: "Обичан човек" 12/11. у Цикоту а 15/11. у Слатини. "Сумњиво лице", 5/У. у Цикоту а 6/У. у Слатини. "Кулинова када" и "Моравка" 25/У. у Цикоту а 26/У. у Слатини.

Школски надзорник
Душан Д. Марковић

Списак
Чланова дилетантске секције Црвеног крста "Морава" у Ђуприји

Ред.бр.	Презиме и име	Старост	Занимање	Примедба
1.	Трифуновић Бранко	31	општински чиновник	Управник дил. сек.
2.	Јовановић Драгосав	35	апотекар болнице	
3.	Усмиани Јосип	45	апотекар	
4.	Чутурица Војислав	41	чиновник ложионице	
5.	Станковић Милорад	28	бравар ложионице	
6.	Ђурић Јован	27	чиновник ложионице	
7.	Иванић Јован	26	чиновник ложионице	
8.	Кац Отман	36	наредник водник	
9.	Грабовачки Петар	44	чиновник ложионице	
10.	Милорадовић Драгомир	32	електричар	

Ред.бр.	Презиме и име	Старост	Занимање	Примедба
11.	Јевтић Драгољуб	37	чиновник катастра	
12.	Спасић Драгољуб	27	технички чиновник	
13.	Докмановић Илија	31	чиновник ложионице	
14.	Вучићевић Раде	26		
15.	Тасовац Бранислав	20	чиновник ложионице	
16.	Андрејевић Милорад	20	студент	
17.	Џокић Ђорђе	20	часовничар	
18.	Пешић Љубиша	19	трговац	
19.	Насић Александар	15	ђак	
20.	Шимунић Олга	25	домаћица	
21.	Андрејевић Иванка	23	чиновник суда	
22.	Тасовац Деса	26	домаћица	
23.	Тасовац Драгица	18	домаћица	
24.	Радовановић Рада	18	домаћица	
25.	Манојловић Катарина	18	домаћица	
26.	Жакула Милка	19	домаћица	
27.	Спасић Љубица	23	чиновник ложионице	
28.	Џалић Живка	19	домаћица	
29.	Шимунић Ружица	10	ђак	
30.	Спасић Ратомир	30	чиновник суда	
31.	Хорна Владимир	43	бравар	

Секретар
Јован Иванић

Управник
Бран. У. Трифуновић

Списак
одржаних претстава дилетантске секције Црвеног крста "Морава" из Ћуприје а по
тражењу ср.нач. бр. 4043/43

Ред.бр.	Назив комада који се приказивао	Дан претставе	Место приказивања	Примедба
1.	Два наредника	17-X-1942.	Сењски Рудник	
2.	Два наредника	18-X-1942.	Равна Река	
3.	Два наредника	24-X-1942.	Деспотовац	
4.	Два наредника	25-X-1942.	Вел. Поповић	
5.	Два наредника	7-X1-1942.	Ћуприја	
6.	Два наредника	8-X1-1942.	Ћуприја	
7.	Два наредника	9-X1-1942.	Ћуприја	ђачка
8.	Два наредника	6-XII-1942.	Параћин	
9.	Моравка и Мува	13-11-1943.	Ћуприја	

ред.бр-	Назив комада коли се приказивао	Дан претставе	Место приказивања	Примедба
10.	Моравка и Мува	14-11-1943.	Ћуприја	ђачка
	Ивкова слава	6-III-1943.	Ћуприја	
12.	Ивкова слава	7-III-1943.	Ћуприја	
13.	Девојачка клетва	28-11-1942.	Ћуприја	
14.	Вече хумара	3-IV-1943.	Ћуприја	
15.	Вече хумара	4-IV-1943.	Ћуприја	
16.	Шарено вече	11-IV-1943.	Ћуприја	
17.	Два наредника	25-IV-1943.	Ћуприја	
18.	Шарено вече	26-IV-1943.	Ћуприја	
19.	Ивкова слава	8-V-1943.	Параћин	
20.	Шарено вече	9-V-1943.	Параћин	
21.	Шарено вече	15-V-1943.	Јагодина	

Секретар
Јован Иванић

Управник
Бран. У. Трифуновић

Подаци

о позоришним дружинама Отсека за народно просвећивање у Сењ. Руднику

1.	Назив позоришне дружине	Дилетантско позориште Отсека за народно просвећивање у Сењ. Руднику
2.	Место у коме ради	Сењски Рудник, Ср. равнички о Морав.
3.	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Мин. просвете је одобрило да се при Отсецима за народно просвећивање могу оснивати дилет. позоришне дружине
4.	Има ли управника, његово занимање, год. старости	Позоришном дружином управља Чедомир Јовановић, учитељ, стар 32 године
5.	Списак чланова, њихово занимање и године старости	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бранислава Петровић, домаћица, 21 год. 2. Јелена Петровић, ученица, 17 год. 3. Јевросима Алексић, домаћица, 32 год. 4. Милица Милошевић, домаћица, 23 год. 5. Надежда Божиновић, чиновница, 20 год. 6. Лепосава Лукић, домаћица, 24 год. 7. Живка Стојановић, ученица, 16 год. 8. Душанка Ђурђевић, ученица, 16 год. 9. Живорад Ђурђевић, машинист, 40 год. 10. Боривоје Богосављевић, ложач, 34 год. 11. Петар Рашић, ковач, 38 год. 12. Драгослав Павковић, магационер, 21 год. 13. Петар Александровић, чиновник, 24 год. 14. Живомир Лаловић, студ. агрор. 22 год. 15. Мирослав Лаловић, ученик, 18 год.

		16. Ратко Матовић, рудар, 30 год. 17. Драгиша Милошевић, столар, 35 год. 18. Станмир Павковић, лимар, 22 год. 19. Божидар Живановић, руд.надз. 48 год. 20. Милосав Радосављевић, ковач, 43 год.
6.	Списак до сада приказаних позор. комада (датум и место приказивања)	У Сењ. Руднику: "Ћидо" од Ј. Веселинов. и "Брзака" - 26-Х-42. године; "Свет" од Нушића - 13-ХН- 42. год; "Моравка" од Сретеновића—20-ХП-42. године; "Обичан човек" - Нушић - 7-11-1943. године У Равној Реци: "Моравка", "Перица хрче" - шала из војничког живота, 6-ХП-42. "Сумњиво лице" - Нушић - 27-11-43. Н. Зн. сала у месту у којој су даване претставе заузета је од бугарске војске; друге сале нема и позор. је у немогућности да настави са радом.

К. бр. 61
 20-Х-1943 год
 У Сењ. Руднику
 АС, Г-3- 1У-3765, 3779,4509/43

Управитељ школе
 Чед. Јовановић

Прилог ХУ/4

4. Зајечарски округ

Среско начелство у Бољевцу
 Бр.4981
 18 мај 1943 год.
 Предмет; Извештај о дилетанским
 И позоришним друштвима

Окружном начелству
 Просветном одељењу

Зајечар

Према наређењу Бр.15304/43 год. част ми је поднети следећи извештај.

1. У Бољевцу постоји дилетански одељак при Друштву Црвеног Крста са седиштем у Бољевцу.
2. Нарочито одобрење за рад нема, али ако се приреди који позоришни комад тражи се одобрење начелства за приредбу.
3. Претставе се приређују у корист заробљеника и избеглица.
4. Специјалних чланова нема, већ у претставама учествују чланови Друштва црвеног крста.

5. До сада су даване три преставе; "Сумњиво лиие" 12-11-943 год. и 15-Н-исто; "Ловачко наседаније" 7-1У- 943 год.

Сада се престало са даљим припремама за давање престава пошто командант бугарске војске у Бољевцу не дозвољава никакве приредбе.

Заст. просветн.референта,
Ђор. С. Цанић, учт.

Срески начелник
(потпис нечитак)

Пржавна
НАРОДНА ШКОЛА
БУКОВЧЕ
срез неготински
бановина моравска
Бр. 121 17. маја 1943 год.

Начелству Среза неготинског
за просветног референта
Неготин

У вези наређења бр. 8503/43 достављају се следећи податци о позоришној секцији Отсека за народно просвећивање у Буковчу.

- 1) Позоришна секција Отсека за народно просвећивање.
- 2) Ради у селу Буковчу.
- 3) По одлуци Министарства просвете V бр. 2779/41
- 4) Драгољуб Брезојевић, земљод. рођен 1921 год.
- 5) Списак чланова:
 1. Најдан Фуртунић, земљоделац 22 год.
 2. Јован Ј.В. Рошкић, земљоделац 22 год.
 3. Сава Н. Ћосић, земљоделац 21 год.
 4. Душан Кацалојевић, земљоделац 23 год.
 5. Марин К. Балаисековић, земљоделац 23 год.
 6. Живојин Б. Балаисековић, земљоделац 20 год.
 7. Димитрије Беливакић, ђак VII р. гимн, 20 год.
 8. Душан Карамаврановић, ђак V р. гимн. 18 год.
 9. Спасоје Б. Стојковић, земљоделац 22 год.
 10. Адам Карбунар, земљоделац 22 год.
 11. Димитрије Д. Антонијевић, ђак III р. гимн. 15 год.
- 6) Списак приказаних комада:
 1. Лала на вежби од Ј. Геца, 15-11-1941. у Буковчу
 2. Аналфабета од Нушића - у Буковчу
 3. Два лопова, шала X 1942. г. у Буковчу
 4. Под старост од Нушића, на Сретење 1942 г. у Буковчу
 5. Наша деца од Нушића, 1943 г. у Буковчу
 6. Мајстор папучар, превод с румунског 1943. у Буковчу.

Вођа секције,
Драгољуб Г. Брезојевић

Управитељ школе,
Богољуб М. Перишић

Подаци о дилетантској дружини, која функционише у овом месту као Секција
месног одбора за народно просвећивање - V бр. 2779/41

1.	Назив позоришне дружине	Нема нарочити назив, већ ради као Секција одбрана за нар. просв.	чесног	1
2.	Место у коме ради	Рајац, Ср. негот. окр. Зајечар.		
3.	По чијем одобрењу - датум и број -	На основу одлуке Комесара Минист. просве бр. 2779 од 20-VIII-1941 г.	ге V	1
4.	Име управника, његово занимање и године стар.	Стојан Михаиловић, земљор. стар 28 год.		
5.	Списак чланова, њихово занимање и године старости	1) Душан Јовић, земљ. стар. 2) Станоје Живковић, земљ. 17 год. 3) Александар Живић, земљ. 17 год. 4) Миодраг Мишић, земљ. 18 год. 5) Благоје Милић, земљ. 19 год. 6) Александар Радосављевић, земљ. 19 год. 7) Радомир Боцић, земљ. 18 год. 8) Душан Стојимировић, земљ. 18 год. 9) Милисав Живковић, земљ. 19 год. 10) Станко Пауновић, земљ. 22 год. 11) Будимир Станојевић, земљ. 19 год.		
6.	Списак приказаних комада, датум и место приказивања	1) "Вода са планине" 7-1-1942. г. у Рајцу 2) "Ожалошћ. породица" 7-1-1943. г. у Рајцу 3) "Аналфабета" 19-1-1943. г. у Рајцу 4) "Светски рат" 14-11-1943. г. у Рајцу		

6-У. 1943 г.
У Рајцу

Управитељ школе,
Ст. Данковић

ДРЖАВНА
НАРОДНА ШКОЛА
У СМЕДОВЦУ
срез неготински
бановина моравска
Бр. 74 19 маја 1943

Среском Начелству
за Просветног референта
Неготин

Част ми је доставити Вам тражене податке а на основу наређења бр. 8503 од 14-V-1943 г.

У Смедовцу управитељ школе организовао је 14-1-1943 год. од омладинаца сеоску позоришну трупу, као секцију отсека за народно просвећивање. Приход са претстава на-

сис је за помагање избеглица у месту и за набавку књига за народну књижницу и читалонију која такође постоји,

1Г 1 Назив позоришне дружине: "Сеоско Омладинско дилетанско друштво -

Смедвца^Ц Ради у Смедовцу у сали основне школе.

3. Ради као секција месног просветног одбора у смислу одлуке Министарства просвете у бр. 2779/41.

4. Позоришна секција ради под управом г. Војислава Николића, управитеља школе 29 година старости.

5. Списак чланова је следећи:

- 1) Владимир Становић, зем. има сврш. IV р. гимн. 22 год. старости
- 2) Божидар Становић, зем. има сврш. VIII р. гимн. 21 год. - " -
- 3) Драгиша Благојевић, земљорадник, 19 год. - " -
- 4) Велимировић Бранислав, земљод., 19 год. - " -
- 5) Момир Ивановић, земљод, 22 год. - " -
- 6) Радоје Благојевић, земљод, 21 год. - " -
- 7) Владимир Станисављевић, земљод., 23 год. - " -
- 8) Момчило Милојевић, земљод., 23 год. — " -
- 9) Душан Ђорђевић, земљор., 18 год. - " -
- 10) Добросав Стојановић, земљор., 18 год. - " -
- 11) Радослав Милић, земљор., 17 год. — " -
- 12) Миодраг Станковић, земљод., 17 год. — " -
- 13) Петар Алексић, земљод., 22 год. — " -
- 14) Радиша Николић, земљод., 15 год. — " -
- 15) Јован Мирчић, земљод., 23 год. - " -

6. Списак до сада приказиваних комада, датум и место приказивања:

1) "Лажа и паралажа" од Стерија приређен 27-1-1943. г. у Смедовцу у сали основне школе.

2) "Кирија" и "Светски рат" од Нушића приређени 7-И-1943. г. у Смедовцу у сали основне школе.

3) "Несуђени зетови" од Сл. Настасијевића приређен 15-11-1943. г. у Смедовцу у сали основне школе.

4) "Симпатија и антипатија" и "Зла жена" од Стерија приређени 7-Ш-1943. г. у Смедовцу у сали основне школе.

5) "Свиња" од Нушића приређен 25-IV-1943 г. у Смедовцу у сали основне школе.

6) "Цандрљив муж" од Стерија приређен 26-IV-1943. г. у Смедовцу у сали основне школе.

Вођа позоришне секције је Владимир Станковић.

Управитељ школе,
Вој. Николић

Списак
Позоришта, Ср. неготинског, Окр. зајечарског
Тамнич

Списак чланова, њихова имена и године старости	Списак до сада приказаних комада (датум и место приказивања	Примедба
<p>Михаило Здравковић, студ. ст. 27 год. Бижидар Томић, земљ. ст. 20 г. Душан Крстић, земљорад. ст. 22 г. Душан Живковић, земљорад. ст. 22 г. Живојин Лукић, земљорад. ст. 21 г. Боривоје Живковић, земљорад. ст. 23 г. Радивоје Рашић, земљорад. ст. 20 г. Миодраг Жикић, земљорад. ст. 18 г. Никола Стојановић, земљорад. ст. 19 г. Властимир Вељковић, ђак, ученик, 17 г. Миле Ивић, зем. ст. 19 г. Вукашин Цокић, земљорад. 23 г.</p>	<p>"Сумњиво лице" од Нушића приказано првог и другог дана Божића 1943. г. у Тамничу, на дан св. Јована 1943. г. у Смедовцу, Округа неготинског, 20.1. "Београд некад и сад", од Нушића, приказан на Богојављење 1943. г. у Тамничу. 19.1</p>	<p>Позоришна секција била је до сада под управом управника Неготинске школе Јована Сотировића. Сада је управник Михаило Здравковић, студ. ветерине. Позориште ради по одобрењу Министарства просвете, бр. V 2779/41.</p>

НАЧЕЛСТВО СРЕЗА БРЗОПАЛАНАЧКОГ

Број: 4572

22. маја 1943. г.

Јабуковац

Прелист: Дилетантско позориште дружине - извештај

ОКРУЖНОМ НАЧЕЛСТВУ

Просветном одељењу

Зајечар

У вези наређења број 15304/43 извештава се наслов, да на подручју Среза брзопаланачког не постоји никаква позоришна дружина која самостално ради, него само

•дан као секција отсека за народно просвећивање у Штубику, о којој се доносе следећи подани:

1. Назив: Дилетантска позоришна дружина отсека за народно просвећивање.
2. Место у коме ради: Штубик.
3. По чијем одобрењу ради: По одлуци К. Министра просвете V бр. 2779 од 29-VIII- 1941. г.

4. Управник: Милош Мијолић, упр. школе у Штубику, стар 43 године.

5. Јован Васиљевић, учитељ, ст. 23 године; Милица Лекић, учитељица, ст. 33 г.; Невенка Васиљевић, дипл. учит. ст. 20 г; Зоран Тодоровић, дипл. учит. ст. 21 год.; Станко Илић, учит. ст. 23 год.; Живојин Николић, дипл. учит. ст. 23 год; Живојин Савић, сврш. матурант гимн. ст. 21 год.; Христина Кукалчић, свр. матур. гимн. ст. 22 год.; Васа Грбић, реон. економ. ст. 21 год.; Момчило Ћорђевић, поштар, ст. 27 год.; Добривоје Николић, свр. ђак трг. академије, ст. 22 год.; Милан Гарашевић, свештеник, ст. 35 год.; Зорка Мишић, домаћица, ст. 33 год.; Емилија Мијолић, домаћица, стара. 36 год.; Вера Тодоровић, домаћ. ст. 28 год.; Анђелија Ћорђевић, дом. ст. 20 год. и Слободан Лилић, земљорадник, ст. 24 године.

6. До сада приказано: "Ђидо" од Јанка Веселиновића приказан 27-1-1943. г. и 16-11-1943 г. у Штубику. "Подвала" од М. Глишића приказана 7-III-1943 г. у Штубику.

Ср. школ. надзорник,
Потпис нечитак

АС, Г-3,1У-4901/43

Прилог ХУ/5

5. Ужички округ

Из чланка: Б. Мајданац, *Позоришна делатност одсека за народно просвећивање у Ужичком округу за време немачке окупације 1941-1944*, Игоријска баштина бр. 15, Ужице, 2006, 157-164.

Срез појешки. Позоришна секција у Табановићима бројала је 16 чланова. Њом је руководио амбициозни тридесетогодишњак Вук Марковић, учитељ и управник школе у Табановићима, док су чланови секције били: Драгиша Миросавић (40 год), Милош Петровић (22), Милош Миросавић (23), Миленко Миросавић (40), Гвозден Петровић (37), Љубиша Петровић (33), Миломир Павловић (20), Драгутин Миросавић (16), Владимир Павловић (21), Михаило Ружичић (15), Љубиша П. Петровић (14), Дејан Вучићевић (18), Момчило Павловић (36), Милун Вучићевић (22), Јован Ружичић (35) и Рајко Андрић (13). Ради се искључиво о мештанима - земљорадницима. Позориште у Табановићима спремило је и играло чак 15 позоришних комада и то: *Први српски устанак*, *Кнез Иво од Семое-*

гије, Војвода мшко, Мува, Зла жена, Моравка, Девојачка клетва, Сумњиво лице, Школ-ки надзорник, Честитам, Аначфабета, Крвавјалук и Свиња. Представе су игране у та-Бановачкој и околним општинама.

Сеоско позориште у Папратишту, бројало је следећих 14 чланова: Милија Маслаћ (32 год), Манојле Стефановић (23), Недељко Мајсторовић (24), Миломир Мајсторовић (20), Коста Маслаћ (12), Милијан Мајсторовић (12), Миодрага Маћић (12), Миливојка Маслаћ (12), Лука Мајсторовић (25), Срећко Мајсторовић (22), Владан Мајсторовић (18), Цраган Мајсторовић (22), Свејо Достанић (32) и Љубиша Лучић (35). Позориште је водио Јован В. Стојановић (35 год), учитељ и управник школе. На репертоару су били: *Три брата, Мрва хлеба, Први српски устанак и Аналфабета.* Све представе игране су у згради основне школе у Папратишту.

На исти начин радило је и позориште у Милићевом селу. Водио га је тамошњи учитељ Јеврем Марковић (31 год), рођени брат Вука Марковића. Поред њега, чланови позоришта били су: Драгољуб Милетић (30), такође учитељ и мештани: Радивоје Јовичић (35), Живорад Илинчић (39), Велимир Антонијевић (39), Љубивоје Крмпотић (20), Радован Бабић (21), Боривоје Јовичић (30), Радоје Крмпотић (28), Драгољуб Анђелић (38) и Војмир Марковић (35). Давани су *Моравка и Аналфабета.*

Од осталих сеоских позоришта у Пожешком срезу у 1943. и 1944. години активно су деловала још четири: у Глумчу, Здравчићима, Жевици и Јелен Долу, али мало је података о њиховом раду. Познато да је Позориште у Здравчићима водила учитељица Љубица Максимовић која се априла 1944. обраћала Народном позоришту у Београду тражећи позоришне комаде.

У Ариљском срезу, поред Позоришне дружине у Ариљу, постојале су и Латвичка и Радобујска позоришна дружина. Латвичкој је на челу стајао учитељ Спасоје Ј. Гутовић (33 год), а уз њега су биле чак три учитељице: супруга Лепосава Гутовић (29), Јелена Михаиловић (29) и Милица Марковић (24). Остали чланови Дружине били су: Гаврило Мијусковић (21), Богољуб Гавриловић (28), Славко Крчевинац (23) и Миленко Томић (16) - земљорадници. Забележено је да су играли *Моравку* 7. фебруара 1943. у Латвици.

Позоришну дружину у Радобуђи, коју су чинили 4 земљорадника и 4 домаћице, водио је Војислав В. Радовановић (27 год), учитељ у том селу, иначе избеглица, протеран од усташа из Бања Луке. *Моравку, Кнеза Иву од Семберије и Спасоносну погрешку* играли су: Драгослав Јојић (30), Љубинка Јојић (20), Перко Ђорђевић (22), Миодраг Савовић (31), Емилија Савовић (19), Божидарка Крњић (18), Русинка Ђорђевић (20) и Ћира Алексић (23).

6. Шабачки округ

Окружном начелству
Просветном одељењу
Шабац

Према распису Министарства унутрашњих послова III бр. 8989 од 6 јула 1943 год. у вези акта Шабачког окружног начелства IV бр. 1514 од 10 јула 1943 г., не обазирјући се на акт Окружног начелства IV бр. 1519 од 14-VII-1943. по наређењу Министарства просвете IV бр. 4296/43, јер податке о стању народног просвећивања у овом округу не може давати. Позоришна секција, а што ми је и усмено објашњено од стране г. просветног референта, поводом опомене Окружног начелства од IV бр. 1519-31 августа 1943. год. дајемо Вам следеће податке о Позоришној секцији Окружног одбора за народно просвећивање:

1. Позоришна секција Окружног одбора округа шабачког за народно просвећивање има дозволу за рад од Окружног начелства округа шабачког. Не можемо приложити оверен препис дозволе, јер се она налази у архиви просветног одељења при Окружном начелству.
2. Претседник позоришне секције је г. Драгослав Младеновић, публициста и шеф за пропаганду при Окр. начелству.
3. Списак свих запослених лица како књижевно-уметничких тако и административно-техничких: г.г. Драгослав Младеновић, шеф за пропаганду, Милорад Гајић, учитељ, Илија Ранковић, апотекар, Никола Стефановић, магистар фармације, Милица Мирковић, проф, Бошко Новаковић, проф, Миодраг Поповић, проф. Мигтарад Главички, проф, Миодраг Јовановић, адвокат, Урош Славковић, судија, Живан Гуцонић, судија, Иво Ерман, бродар. чиновник, Милисав Малетић, ковач, Светозар Јуришић, чинов. дирекц. железн, Љубомир Ђурић, тр. чиновник, Никола Петковић, чин. капет. прист., Александар Косовац, питомец, Раде Павловић, банкар. чиновник, Јова Иванковић, шеф брод. агенције, Миле Тапавица, кројачки помоћник, Влада Јеротић, сврш. матур, Драган Поповић, сврш. матур, Никола Кандић, учен. учит. школе, Милош Марковић, ђак, Јелена Ерман, домаћица, Нада Дамјановић, наставн. жен. гимназије, Споменка Којић, чин. окр. начел, Дика Николић, домаћица, Јелена Поповић, домаћица, Павле Петровић, фризер.
4. Досадашњи репертоар: "Први пут с онем на јутрење", "Кумова клетва".

1. септембар 1943
У Шапцу

Секретар позор. секције
Миодраг Поповић

ОКРУЖНО НАЧЕЛСТВО ОКРУГА I ЛАБАЧКОГ
 IV Бр. 1068
 20.-VII- 1943.
 АС.Г-3, IV-4736/43

Министарству просвете и вера
 Одељењу за високо образовање и народну културу
 Београд.

Срез поцерски:

Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По којем одобрењу ради (датум и број)	Име Управника, његово занимање и године старости	Списак чланова, њихово занимање и године старости	Списак до сада приказаних комада (датум и место приказивања)
Шабачко занатско дилетантско позориште "Јанко Веселиновић" Шабач	Шабач	Ради по одобрењу Фелдкоманда - нтуре 816 у Шапцу, бр. 802 од 6. УИ 1942. Окружног начелства у Шапцу бр. 6221 од 6. VII 1942. год.	Тапавица Иван, кројач стар 41 годину (на челу управе)	Светолик Зајц, молер 38 год. Ђорђе Станимировић, чинов. 41 год. Живан Митровић, бојација 30 година Живан Петровић, столар, 30 година Јован Иванковић, чинов, 25 година. Божа Матић, кројач. 47 год. Љубица Цвијановић, домаћ. 48 год. Марица Црњанска, домаћица 23 године Лазар Новић, берберин 30 год. Драган Станојевић, трговац, 30	"Два туцета увелих ружа" 28. X 1943. године. Организован 0 гостовање уметничког позоришта из Београда, које је давало представе од 1. XI до 1. XII 1942. год. "Несуђени зетови" у дане 3. 7, 8 и 10. 1 1943. год. "Девојачка клетва" у дане 30. и 31. 1 1943. г. Организовање балетског концерта Милоша Ристића у дане

				<p>год. Мика Веселиновић, хемичар, 23 године Мица Брујић, кројачица 18 година. Бранка Црномарковић , домаћ. 17 год. Брана Ђорђевић, свр. матур. 20 год. Цветко Пантић, чинов. 21 годину. Петровић Зора, кројачица 18 година Рада Мирковић, кројачица 18 година Јевта Јовановић, чинов. 35 година. Мара Петровић, домаћица 37 година Милица Ковачевић, домаћ. 22 год. Милена Гладовић, кројачица 20 година Александар Стојићевић, ћурчија 26 година.</p>	<p>27 и 28 II 1943. године. "Подвала" у дане 20. и 2. III 1943. г. Организовано гостовање Српског нар. позоришта и комадима "Улични свирачи и "Посао је посао" у априлу 1943. г.</p>
Позоришни отсек за народно просвећивање	Накучани ср. поцерски	По наређењу Начелника среза поцерског бр. 12562 од 27.11 1943. и бр. 10642/42.	Редитељ позор. секције Бошко Мијић, учит. 34 г.	Анастасија Томаш, домаћица 32 године Витомир Шевић, зем. 47, г. Ђурађ и	"Кнез Иво од Семберије" и "Ђидо" (I чин)

				<p>Милица Алексић зем. 42 и 17 година Наталија С. Јездимировић зем. 20 година Душан П. Марјановић, зем. 21 година Момчило М. Марјановић, 20 година Наталија В. Антић, 18 г. кројачица Јулијана Б. Мијић, учит. 35 год. Јован Ђ. [Сикимић] VIII раз. ... 20 год. Милан Б. Алиmpiћ, зем. 25 година, Крсман В. [Томашевић] зем. 20 година Стеван Јездимировић, зем. 20 год.</p>	
<p>Позоришна секција при нар. читаоници и књиџници „Вук Караџић“</p>	<p>Трбушац Ср. поцерски</p>	<p>По одобрењу одбора за народ. просвећ. Округа шабачког бр. 136/43.</p>	<p>Обрад Урошевић земљор. 34 године</p>	<p>Велимир Петковић, зем. 36 година Бошко Петковић, зем. 34 год. Цветин Симеуновић Душан Симеуновић, зем. 34 година Анка Петковић, домаћица 20 година. Станица Петковић, домаћ. 20 година.</p>	<p>"Девојачка клетва" 27. II 1943. у Трбушцу "Нервозни болесник" 6. XII 1942. год. у Трбушцу "Маравка" 13.1 1943. у Трбушцу "Девојачка клетва" у Скупљину... 14. III 1943. "Девојачка клетва" 20. III</p>

				<p>Милица Трифуновић, домаћ. 21 год. Загорка Трифуновић, домаћ. 19 год. Драган Трифуновић, зем. 20 година. Живан Кузмановић, зем. 18 год. Никола Чолић, зем. 38 године Димитрије Павловић, зем. 22 год. Живанко Срећковић, трг. 21 год. Иван Петковић, зем. 18 год.</p>	<p>1943. у Јаловику "Девојачка клетва" 31. III 1943. у Јаловику.</p>
<p>Позоришна секција отсека за нар. просвећивање</p>	<p>Метковић, Ср. поцерски</p>	<p>Ради по одобрењу среског начелства бр. 10.642/42.</p>	<p>Редитељ Живко Милинковић, учитељ 36 година.</p>	<p>Александар Јекић, зем. 33 год. Живослав Ж. Николић, зем. 37 г. Радован Симић, зем. 20 год. Радован Јекић, зем. 21 год. Мирко Симић, зем. 17 г. Бранислав Сибинчић, зем. 25 год. Драгић Вићентић, зем. 17 г. Владета Јекић, зем. 17 г. Иванка Симић, домаћица 18 г. Милица Симић домаћица</p>	<p>"Кнез Иво од Семберије" 13.1 1943. у Метковићу; "Ђидо" 27.1 1943. г.у Метковићу; "Туђа мука благослова нема" 6. III 1943. у Метковићу.</p>

				16 год. Љубица Вуковић, домаћица 17 год. Живанка Вуковић, домаћица 17 год. Ружица Вуковић, домаћица 18 год. Станка Јекић, домаћица 16 год. Станија Пантић, домаћица 17 год. Винка Милинковић, учитељица у пензији 32 год.	
--	--	--	--	---	--

АС. Г-3, 1У-47736/43

По овлаштењу
Окружног начелника
Просветни референт
Потпис нечитак

Прилог ХУ/7

7. Нишки округ

СПИСАК

свих дилетантских позоришних дружина на територији Округа нишког, које постоје као секције Отсека за народно просвећивање ван школе

Ред.бр.	Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Име управника, његово занимање и гоине старости
1.	"Делиград"	Алексинач (срез лексиначки)	Ради по одобрењу Фелдкомандатуре и надлеж. среске власти Бр. 10500/42 Група је секција спорт клуба "Делиград"	Вођа секције је Живојин Илић, проф. учитељ. школе у Алексинцу стар 31 годину

Списак чланова, њихова занимања и год. старости	Списак досада приказаних комада (датум и место приказивања)
Живојин Илић, професор стар 31 г. Светозар Видановић, књижевник " 32 г. Борисав Станковић, тргов. " 22 г. Миодраг Трифуновић, студент " 24 г. Миодраг Марковић, адв.писар " 21 г. Мирослав Костић, адв. писар " 25 г. Братислав Ђорђевић, адв. писар " 26 г. Младен Крстић, фризер " 26 г. Радослав Бојковић, ђак " 17 г. Живојин Ђорђевић, раденик " 27 г. Славољуб Живковић, чин. поште " 29 г. Миодраг Станковић, раденик " 25 г. Драгомир Петковић, ђак " 20 г. Борисав Стојковић, ђак " 19 г. Радмила Цветковић, ђак " 26 г. Радмила Трифуновић, ђак " 22 г. Бранка Митић, ђак " 17 г.	"Каплар Милоје" приказан у Алексинцу 7-11-1943 год. "Три лопова" приказан у Алексинцу 21-11-1943 год.

Ред. бр.	Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Име управника, његово занимање и год.старости
2.	Рутевачко омладинско позориште	Рутевац (срез алексиначки)	Нарочито одобрење немају већ за сваку приредбу траже одобрење од средње власти у Алексинцу	Добросав Шуњеварић

Списак чланова, њиховао занимање и год. старости	Списак досада приказаних комада (датум и место приказивања)
Радомир Љубисављевић, земљод. стар 20 г. Родољуб Ђорђевић, земљод. " 21 г. Златимир Пегковић, земљод. " 20 г. Милан Ђорђевић, земљод. " 19 г. Љубодраг Врећини, земљод. " 16 г. Миодраг Димитријевић, земљод. " 22 г. Савка Петровић, учитељица " 23 г.	"Јазавац пред судом" "Цига" "Мува" у новембру 1942 год. "Протекција" и "Аналфабета" у децембру 1942 год. Све у селу Рутевцу

Ред. бр.	Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Име управника, његово занимање и год.старости
3.	Позоришна секција Одбора за народно просвећивање	Сокобања (срез бањски)	Секција ради као саставни део Ср. одбора за народно просвећивање	Бранислав Мацарац, свр. матурант, стар 23 год.

Списак чланова, њиховао занимање и год. старости	Списак досада приказаних комада (датум и место приказивања)
Надежда Тошић, свр. Матурант ст. 21 г. Вера Тошић, уч. VII р. гим. ст. 17 г. Милева Павловић, ученик ст. 18 г. Надежда Павловић, учен. грађ. шк. ст. 15 г. Михаило Трифуновић, чиновник ст. 22 г.	"Светски рат" 6-1У-1942. г. "Дугме" 25-Х-1942. г. "Наши у заробљеништву" 27-1Х-1942. г. "Београд некад и сад" 7-ХП-1942. г. "Моравка" 25-ГУ-1943. г. Све у С. бањи

I.	Назив позоришне дружине	Место у коме ради	По чијем одобрењу ради (датум и број)	Име управника, његово занимање и год. старости
4.	Позоришна секција Одбора - отсека за народно просвећивање	Грбавче (срез сврљишки)	Секција ради као саставни део отсека	Илија Пантић, учитељ 35 год.

Списак чланова, њихова занимање и год. старости	Списак досада приказаних комада (датум и место приказивања)
Илија Пантић, учитељ стар 35 год.	"Ловачко нареданије" 7-1-1943 г. у Грбавчу "Моравка" 9-1-1943 г. "Мушка млада", "Лажа и паралажа" и "Шегрт Ђира" 25-1У-1943 г. у Грбавчу
Миодраг Радосављевић, земљодел. стар 21 год.	
Крста Јовановић, земљодел. стар 20 год	
Властимир Крстић, земљодел. стар 22 год.	
Вујадин Ђорђевић, земљодел. стар 21 год.	
Ђорђе Игњатовић, земљодел. стар 21 год.	
Вукашин Милојевић, ђак стар 19 год.	
Десимир Коцић, земљод. стар 20 год.	
Вукослав Ђорђевић, земљод. стар 19 год.	
Жика Милојевић, земљод. стар 20 год.	
Данило Динић, земљод. стар 17 год.	
Драгослав Милојковић, земљод, стар 17 год.	

АС, Г-3,1У-3571/43

Оверава
Окружни начелник
потпис нечитак

XVI Позоришни одсек музичке академије у Београду

Прилог XVI/!

1. Спискови студената по школским годинама 1940/41-1944/45.

МУЗИЧКА АКАДЕМИЈА У БЕОГРАДУ

ОТСЕК ЗА ПОЗОРИШНУ УМЕТНОСТ 1940/41

1 година

1. Деполо Неда
2. Јоцић Милица
3. Меденица Олга
4. Мокрањац Даница
5. Стојковић Александар
6. Странд Марија
7. Тодоровић Никола
8. Целегин Будислав

2 година

1. Динуловић Предраг
2. Крстић Љиљана
3. Милчиновић Илија
4. Новаковић Радош
5. Парлић Димитрије
6. Стојановић-Томљановић
Јелисавета
7. Хусар Људевит

3 година

1. Травица Бранко

4 година

1. Антонијевић Зденка
2. Антонијевић Душан
3. Деклић Драгутин
4. Кораћ Милојка
5. Миладиновић Братислав
6. Путник Јован
7. Хориш Марија
8. Горсте Богомир

ОТСЕК ЗА ПОЗОРИШНУ УМЕТНОСТ 1941/42

1 година

1. Аћимовић Драгољуб
2. Весовић Оливера
3. Ђорђевић Душан
4. Ђорђевић Мирослав
5. Ђукић Марија
6. Илић Душанка
7. Јешић Александар
8. Јовановић Софија
9. Касапић Нада
10. Митровић Мирослав
11. Николић Милева
12. Поповић Стојанка
13. Почуча Мирко
14. Сотировић Владан
15. Стојковић Александар (пон)
16. Ханауска Боривоје

2 година

1. Деполо Неда
2. Јоцић Милица
3. Новаковић Радош (пон)

3 година

1. Крстић Љиљана
2. Меденица Олга

4 година

1. Миладиновић Братислав (пон)

ОТСЕК ЗА ПОЗОРИШНУ
УМЕТНОСТ 1942/43

j година

1. Богдановић Љубомир
2. Брковић Вујица
3. Вранић Милан
4. Глушчевић Манојло
5. Деполо Зора
6. Добровић Душан
7. Марковић Стојанка
8. Милићевић Мира
9. Милошевић Даница
10. Михаиловић Љиљана
11. Миловановић Милош
12. Мухар Никола
13. Недомачки Видосава
14. Павловић Радослав
15. Паскаљевић Михаило
16. Павловић Љубомир
17. Огњановић Александар
18. Огњановић Миодраг
19. Татић Алексије
20. Томић Миливоје
21. Царичић Милосава
22. Јеврић Олга

2 година

1. Ђорђевић Мирослав
2. Ђукић Марија
3. Илић Душанка
4. Јешић Александар
5. Јовановић Софија
6. Касапић Нада
7. Митровић Мирослав
8. Николић Милева
9. Поповић Стојанка
10. Стојковић Апександар
11. Странд Марија
12. Ханауска Боривоје

3 година

1. Деполо Неда
2. Јоцић Милица
3. Новаковић Радош

4 година

1. Крстић Љиљана
2. Меденица Олга

ОТСЕК ЗА ПОЗОРИШНУ
УМЕТНОСТ 1943/44

1 година

1. Алић Војислав
2. Алић Радмила
3. Андрић Драгослав
4. Добровић Душан
5. Ђорђевић Душан
6. Ђорђевић Слободан
7. Живановић Душан
8. Живановић Јован
9. Закић Милорад
10. Јефимовски Ирина
11. Костић Добринка
12. Коцић Мирјана
13. Марковић Марија
14. Матић Добрила
15. Милојевић Вељко
16. Мирковић Даринка
17. Никићевић Миливоје
18. Орел Босиљка
19. Павковић Момчило
20. Паскаљевић Михаило
21. Павловић Миомир
22. Петровић Биљана
23. Раковић Радован
24. Ремелја Драгиња
25. Спасић Вера
26. Срећковић Данило
27. Станисављевић Милан
28. Стојановић Слободан
29. Стојисављевић Ранка
30. Тишански Софија
31. Ћирић Богољуб
32. Филиповић Зорица
33. Огњановић Александар

2 година

1. Богдановић Љубомир
2. Вранић Милан
3. Глушчевић Манојло
4. Деполо Зора
5. Јеврић Олга

6. Марковић Стојанка
7. Милићевић Мира
8. Милошевић Даница
9. Недомечки Видосава
10. Павловић Љубомир
11. Огњановић Миодраг
12. Татић Алексије
13. Томић Миливоје
14. Царичић Милосава

3 година

1. Ђукић Марија
2. Илић Душанка

3. Митровић Софија
4. Митровић Мирослав
5. Касапић Нада
6. Николић Милева
7. Поповић Стојанка
8. Стојковић Алекс.
9. Рајић Дивна

4 година

1. Деполо Неда
2. Јоцић Милица
3. Новаковић Радош
4. Ханауска Боривоје

Списак

слушалаца уписаних школ. 1944-45 год у Отсек за позоришну уметност
Музичке академије у Београду

1. Миладиновић П. Братислав	29. Спасић Д. Вера
2. Милићевић А. Мира	30. Алић М. Радмила
3. Јеврић С. Олга	31. Андрић Ј. Драгослав
4. Татић Б. Алексије	32. Деполо Г. Зора
5. Царичић Милосава	33. Деполо Г. Неда
6. Марковић Е. Стојанка	34. Николић Милева
7. Стојисављевић Б. Ранка	35. Станисављевић Милан
8. Коцић Мирјана	36. Недомечки Д. Видосава
9. Петровић Биљана	37. Томић М. Миливоје
10. Михајловић Недељко	38. Богдановић Д. Љубомир
11. Ђорђевић Слободан	39. Митровић П. Софија
12. Орел Босиљка	40. Паскаљевић З. Михаило
13. Огњановић О. Миодраг	41. Илић Б. Душица
14. Огњановић О. Александар	42. Павловић Ј. Љубомир
15. Стојановић М. Слободан	43. Касапић Н. Нада
16. Ђукић П. Марија	44. Живковић Н. Оливера
17. Мирковић Даринка	45. Поповић Б. Стојанка
18. Стефановић Душан	46. Костић А. Добринка
19. Милошевић Даница	47. Божиновић М. Нада
20. Лубјанов Ј. Татјана	48. Ђорђевић В. Оливера
21. Матић Т. Добрила	49. Бјели Ј. Даница
22. Срећковић М. Данило	50. Политео А. Михо
23. Алић М. Војислав	51. Шиник О. Смиља
24. Живановић Д. Душан	52. Брнић М. Нада
25. Ковић С. Љубица	53. Амброзић А. Даница
26. Глушчевић М. Манојло	54. Ханауска Ј. Боривоје
27. Ремелјан С. Драгиња	55. Чекерез Т. Вера
28. Мирковић М. Бранко	

XVII Коларчев народни универзитет

Прилог ХУН/1

1. Музичке приредбе

Успеле приредбе Фолклорне групе
Српска народна уметност на Коларчевом народном универзитету

"**Јелисавка Обилића мајка**", једна од најуспелијих приредаба фолклорне групе Коларчевог народног универзитета, биће приказана у недељу 6 о. м. у 15.30. часова.

Схвативши културно-националне потребе наше публике, Коларчев универзитет је, у овом новом програму делања, ставио себи у задатак првенствено национални репертоар, кроз који треба да упознамо историјску прошлост нашега народа, која као кула светиља светли, указујући нам пут који ће нас одвести у једну лепшу и светлију будућност.

Кроз ваздушасте игре и грациозне покрете вила, публика ће осетити и упознати смисао за уметнички лепо, што је дубоко укорено у нашем народу, док ће нам народна кола пружити јасну слику темперамента и расположења народног у свим моментима разних обичаја.

Данас, када стојимо на раскрсници старих навика и нове, лепше будућности, не смемо заборавити да су наше традиције, наша историска прошлост и наша народна уметност, једини изгочници будућности народног опстанка.

"**Јелксавка Обилића мајка**" ће пружити гледалачкој публици лепо уметничко уживање, делујући истовремено и васпитно, у жељи да, васкрсавајући нашу националну културу, препороди и упуту нас путем народних традиција као једног од најважнијих фактора народне будућности.

Лепота наших игара и обичаја, богатство народних костима и уметничко извођење ове јединствене манифестације српског фолклора, гарантује успех ове приредбе.

Улазнице од 10 до 50 динара, продају се на билетарници Коларчевог народног универзитета.

НОВО ВРЕМЕ, 4.12.1942.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ
- Одсек за књижевност и уметност -

Београд

Част ми је известити Министарство да сам синоћ посетио вече шпанских игара г-ђе Радмиле Цајић и поднети следећи извештај:

Г-ђа Цајић се од пластичне балерине постепено, али веома сигурно, развија у карактерну играчицу од ранга. Доказ за то је и синоћни концерт оригиналних шпанских игара дат ритмички прецизно, технички скоро виртуозно, убедљиво у страсном дочаравању специфичног шпанског штимунга, са уздржаним темпераментом и сигурним укусом који је будно пазио да се у стилизацији шпанских фолклорних кореографских елемената не пређе граница преко које се из чисте уметности иде у варијете или мјузик хол. Музички сарадник г-ђе Цајић, г. Милан Ристић свирао је између игара клавирску музику модерних шпанских композитора на начин коме је недостајао сјај клавирског виртуозитета.

Уметнички озбиљна, приредба г-ђе Цајић може се препоручити школској омладини која се интересује за балетску уметност.

23.-ХН-1942.
Београд

Бранко М. Драгутиновић
професор I мушке гимназије

АС, Г-3,1-235/43

Реферат о позоришту

Коларчев народни универзитет

ПАРАДА СМЕХА И МУЗЖЕ НА КОЛАРЧЕВОЈ ЗАДУЖБИНИ

(Пут око света за 90 минута)

У последње време у новинама се све чешће налазе упадљиви чланци - огласи са звучним насловима, као на пример "Што Београд још није видео", и све чешће се те рекламе везују за Коларчеву задужбину. Ништа у том погледу није карактеристичније за овакве приредбе и њихов уметнички ниво но назив који су њени организатори дали једној од последњих - то је одиста - парада смеха и музике на Коларчевој задужбини!

Организатори оваквих приредби су најчешће окретни новинари, вешти писци скечева, и сами помапо глумци или власници варијетских веселих позоришта; они су у стању да окупе око себе популарне и потребите певаче, музичаре и глумце, и да упадљивим чланцима у дневним листовима заголицају радозналост публике.

"Парада смеха и музике" пружио је дефиле добрих оперских певача у друштву са радио певачима и кафанским звездама. Певани су страни шлагери, пародирани су кафанске и оперске певачице, степовало се, свирани су екстравагантни фокстроти и извођене тзв. "експресне комедије", тј. илустровани вицеви, како се то чини у свима београдским веселим позористима.

И поред високих цена публике је било доста. Она је популарне певаче дочекивала са аплаузом, а неслане вицеви са протестом, - али је салу напуштала разведрена духа, као после чаше вина у ресторану с певачицама и музиком. Штета је, само, што ће се та публика навикнути само на оваква површна увесељавања и што ће се одвикнути од озбиљнијих уметничких приредаба. Још већа је штета што баш сала Коларчеве задужбине иде на руку овом прованисању уметничког укуса.

Ова се приредба, иначе, не мора забранити ђацима.

25 јануара 1943 год.
Београд

Референт за позориште и филм
Др Живомир Младеновић

АС.Г-3,1-1771/43

Министарству просвете и вера
- Одељење за високо образовање и народну културу -
Београд

Част ми је известити Министарство да сам синоћ на Коларчевом народном универзитету посетио концерт песама камерне певачице гђе Ани Конецни и поднети следећи извештај:

Прослављени драмски сопран, чланица Државне опере у Бечу и Берлину, гђа Ани Конецни певала је низ укусно пробраних песама Франца Шуберта, Јоханеса Брамса, Хуга Волфа и Рихарда Штрауса технички перфектно, са свесним економисањем свога огромног и продорног гласовног материјала, веома музикално у вајању певане фразе, са дубоким уживљавањем у музичко-поетску садржајност Песла, тако да је свака отпевана песма била једно мало ремек дело концертне интерпретације.

За клавиром г. Ервин Балцер, темпераментни и еластични пратилац, динамички веома диференциран, изразит у подвлачењу драмских акцената и истицању лирских момената и сугестиван у дочаравању штимунга.

Једно вече високе уметности које се може најтоплије препоручити школској омладини.

5-П-1944 г.
Б.

Бранко М. Драгутиновић
професор

АС., Г-3,1У-542/44

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
Одељењу за високо образовање и народну културу
БЕОГРАД

Част ми је известити Министарство да сам јуче после подне (у 14,30 часова) посетио на Коларчевом народном универзитету концерт арија и песама Софије Пининске и Јована Стефановића-Курсуле и поднети следећи извештај:

По природи недовољно музикалан, без опште културе, уз то јуче још и гласовно индиспониран, г. Стефановић је певао познате оперске арије, српски лид и баналне талијанске канцоне са свима уобичајеним манирима оперске интерпретације срачунатим на сигурни ефект код широке публике.

Место изненадно оболеле г-ђе Пининске певао је г. Александар Маринковић и пленио публику више свежином свога гласа и сјајем својих високих тонова него фц. ноћом интерпретације.

За клавиром солидни г. Бабић.

Иако није имао високу уметничку вредност, концерт се може препоручити школској омладини.

29-III-1944 год.

Бранко М. Драгутиновић
проф.

АС, Г-3, IV-1605/44

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
Одељењу за високо образовање и народну културу
БЕОГРАД

Када су децембра месеца 1942 године уведени спољни стручни референти Министарства просвете ради контролисања музичких и позоришних приредаба у Београду, мени је додељен уторак и петак за све музичке приредбе у концертној дворани Коларчевог народног универзитета. Не улазећи у питање да ли је та контрола уопште ефикасна и плодносна, када није превентивна, ја сам, према инструкцијама које сам добио од референта за музику, објективно и савесно вршио поверени ми посао и до сада написао око 40 реферата. Да Министарство просвете заиста нешто полаже на рад својих спољних стручних референата, види се по томе што нас је поменуло у извештају о раду Одељења за високо образовање и народну културу (Просветни гласник, мај-јуни 1943, стр. 216). За све приредбе, у дане када сам био дежуран, добио сам редовно улазницу од секретара Коларчевог универзитета. То је ишло без икаквих препрека све до 17 марта ове године, када први пут нисам добио улазницу за концерт Вагнерове музике (солиста гђа Бугариновић) у приредби Радио станице. Приликом објашњења у канцеларији секретара Коларчевог универзитета пала је од присутних неодговорних фактора примедба да су концерти Радио станице "неоспорно музика" и да не би требало да подлежу контроли Министарства просвете. Без улазнице, ја сам, захваљујући љубазности г. Гарзичића, отстојао концерат зато што ме је лично интересовао, али сам сматрао да сам, не добивши улазницу, разрешен обавезе да напишем реферат. Као Бранко Драгутиновић, професор, који не може да плати улазницу за концерат, ја могу и стајати, када су у питању концерти који ме нарочито интересују, али као ткз. спољни стручни референт Министарства просвете ја нећу да стојим, утолико пре што тај посао радим без икаквог хонорара, поред моје редовне дужности и свих недаћа данашњег тешког живота.

После тога нисам добио улазнице за следеће приредбе: Симфониски концерт - солиста Станоје Јанковић (петак, 24 март), симфониски концерт - Хилда Конечни (петак, 31 март), оперско вече поводом јубилеја Софије Драусал (уторак, 4 април) и концерт Николе и Жарка Цвејића (петак, 7 април), тако да се то претворило у систем. Секретар Коларчевог универзитета, г. Гарзичић, увек се извињава да су улазнице са којима он располаже резервисане за чланове управе Коларчевог универзитета ИШЗ за

друге угледне личности, које по своме положају имају везе са Коларчевим универзитетом.

Министарству просвете не остаје ништа друго него да или укине систем контроле музичких приредаба и да разреши дужности спољне стручне референте или да дареди управи Коларчевог универзитета да се прво резервише улазница за стручног оферента Министарства просвете, па тек онда за чланове комесарске управе или културнога одбора Коларчевог народног универзитета. Јер - ту ће ми Министарству дати за право - дужност и посао су пречи од личне забаве. Ако се ово питање повољно не реши, ја ћу бити приморан да најучтивije замолим Министарство просвете да ме ослободи дужности спољног референта.

Овај реферат је уједно и извињење зашто нисам поднео извештаје о приредбама од 17 марта до данас за које нисам добио улазнице.

Молим да се овај реферат неизоставно покаже г. начелнику и да се по овом питању одмах донесе поробне одлуке.

8-1У-1944 год.

Бранко М. Драгутиновић
професор на раду у
Просветном инспекторату

АС,Г-3, IV-1762/44

Прилог ХУН/2

2. Извештај о раду Коларчевог народног универзитета за време окупације и затечено стање Задужбине децембра 1944.

ПРЕТСЕТНИШТВО АСНОС-а
ПОВЕРЕНИШТВО ПРОСВЕТЕ
Одељење за високе школе и друге научне установе
Бр. 1
12. XII 1944. год.
Београд

УПРАВИ КОЛАРЧЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ
БЕОГРАД

Извештавате се да је Повереништво за просвету Србије у сагласности са досадашњим члановима Управе Коларчеве задужбине одлучило да се поред досадашњих чланова у Управу Коларчеве Задужбине одреде још и следећа лица:

- 1) Др. Сениша Станковић
- 2) Владислав Рибникар
- 3) Родољуб Чолаковић
- 4) Др. Павле Савић

- 5) Др. Петар Јовановић и
6) Светислав Мародић.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Одељења
за науку, културу и уметност,
потпис нечитак

КОЛАРЧЕВ НАРОДНИ УНИВЕРЗИТЕТ

4 новембра 1941 године били су ухапшени ови чланови управе Коларчевог универзитета: Др А. Белић, Др Драг. Протић, Др Тих. Ђорђевић, Др Иван Ђаја, тако да је у слободи остао од старих чланова још једино Богдан Поповић (остали чланови Слоб. Јовановић, Миша Трифуновић и Милан Грол - налазили су се у иностранству). Министарство просвете објавило је одлуку, која је била спремана већ пре 4тог новембра, да се поставља нова управа у Коларчевом универзитету, пошто је стара управа у немогућности да продужи рад.

Међутим таква одлука противила се основним правним принципима на којима је ова установа заснована: њен творац, Илија Милосављевић Коларац, наименовао је сам први Одбор и одредио је својим тестаментом да сами чланови тога Одбора, који су доживотно имали да врше своју функцију, бирали, опет доживотне нове чланове. Како су горњи чланови у међувремену били пуштени из затвора, претседник А. Белић, заједно са целим Одбором, уложио је протест и против одлуке као такве и против нетачне мотивације за смењивање управе. То, наравно, није помогло а А. Белић је поново отеран у затвор на више месеци.

За комесара је постављен Бошко Богдановић, бивши помоћник Министра просвете, а за чланове Коларчеве задужбине: Др Никола Поповић, ректор Универзитета, Станоје Протић, члан Главне Контроле, Влад. Вујић, начелник Министарства просвете, Бр. Малеш, начелник Министарства просвете, Мих. Радовановић, професор Више Педагошке школе, Вел. Димић, чиновник Прес-бироа, Јов. Милосављевић, инжењер и Др Ђоко Слијепчевић, доцент Универзитета (новинар). Ова незаконита управа није продужила културни рад који је прописан законом о Коларчевом универзитету, већ сасвим противно и духу и намени ове установе, и изричној жељи завештачевој Коларчев Универзитет је постао политичка експозитура тадашње владе окупатора и остваривалац просветних планова тадашњег Министра просвете и његових помоћника.

Већ крајем 1942 године (16-Х) уклоњени су као непотребни из Задужбине Поповић, Вујић, Радовановић и Слијепчевић, а 1944 год. уклоњен је и Малеш, а постављен је за члана Др Рад. Марковић, начелник Министарства просвете. На тај начин установа је била оличена у личности г-на Богдановића.

РАД „Национални течај за матуранте“ (Др Никола Радојчић, Др Свет. Ристић, Др Вел. Димић, Свет. Шумаревић и Др Миодраг Грбић), Антикомунистичка предавања (Ђорђе Ђосић, мајор и Данило Стојановић, мајор), Филмови за ђаке основних школа и уопште многобројни прикази старих задужбинских филмова, (Др Б. Малеш), Предавања за сељаке Претседништва Владе (62 предавања: В. Јонић, Мил. Васиљевић, Лазар Про-

кић, Коста Поповић, Ђорђе Перић, Рад. Веселиновић), Пропагандни немачки филмови за ђаке средњих школа, рад просветно-културне секције (Др Рад. Марковић, начелник Министарства просвете, Др В. Димић, начелник Министарства, Др Боривоје Д. Милојевић, професор Универзитета, Никола Кузељ) и сл.

ПРЕДАВАЊА Захтевано је од професора Универзитета да одрже предавања из различитих наука. Таквих је предавања одржано 99 за 3 године. Највећи је број предавања одржао Бран. Петронијевић (са 8 предавања), затим Милорад Зечевић (са 7 предавања), Боривоје Д. Милојевић (са 4 предавања), Велмар-Јанковић (са 4 предавања), Милан Кашанин (са 4 предавања), Бранко Поповић (са 4 предавања), Инж. Рат. Стефановић (3 предавања), неки са 2 предавања (Мил. Васиљевић, Милут. Радовановић, Сениша Богдановић, Милан Тодоровић, Влад. Фармаковски, Мих. Градојевић, Др. Влад. Петковић, Момир Вељковић, Бр. Малеш, Милен Николић) и највећи број са њим предавањем.

УМЕТНИЧКИ РАД. Управо неуметнички рад, недостојан Коларчева Универзитета: Веселог позоринга „Бодљикаво прасе“ (Ђурђевић и Стојановић; извођачи: Блаженка Каталанић, Жанка Стокић, Јован Танић, Пера Матић и др.), Шарено поподне (Јован Танић, Жанка Стокић, Аца Цветковић, Душан Животић, Мирко Милисављевић; свирачи и певачи: В. Поповић В. Јанић, Н. Павловић, сестре Перић, трио Милутиновић, Вера Кокосевић и др); Централне за хумор (Животић, Танић и Цветковић).

Фолклорне приредбе Маге Магазиновић (21 приредба)

Концерти и различне приредбе окупатора.

СТАЊЕ ЗАДУЖБИНЕ. Имање Коларчеве задужбине поред позоришта, које је давало приход од око 2,000.000.- динара годишње - потпуно је уништено. Зграда Коларчеве задужбине приликом немачког бомбардовања - нешто је оштећена и поправљена. Сада, приликом ослобођавања Београда, - оштећен је у знатној мери предњи део Задужбинске зграде; али је велика сала са слушаоницама неповређена.

НОВЧАНЕ ПРИЛИКЕ. Како се Коларчев Универзитет претворио-у време окупације — у пропагандистичку установу и трговачко предузеће, то су његови приходи знатно порасли. И поред тога што је Б. Богдановић узимао себи велике награде (поред хонорара за седнице укупно је узео за 3 године 477.629,- дин) и давао велике награде члановима (поред хонорара за седнице: Станоју Протићу 194.423,- дин., Димићу 98.436.- дињ, Малешу 71.500.-дин., Рад. Марковићу - 64.000,- дин. и сл.), ипак је готовина свих фондова порасла (од интереса, а нарочито и због тога што је непокретно имање Коларчеве задужбине у Ћуприји давало знатно веће приходе: према 35.000,- дин. у 1941, - 362.900,- у 1942, 717.920,- у 1943 и толико исто у 1944 г.); али она због великих расхода - ипак није порасла у оној мери у коликој би требало.

4-X1-1944 год.
Београд

АБелић
ИвЂаја

АС, Г-18, Одељење за високе школе и дуге научне установе, Ф 1, бр. 1/44.

XVIII Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској паланци

Прилог XVIII!

1. Молба бивших питомаца и питомица да се врате у Завод

УПРАВИ ЗАВОДА ЗА ПРИНУДНО ВАСПИТАЊЕ ОМЛАДИНЕ
СМЕД. ПАЛАНКА

Као бивши питомци и питомице овога Завода, а услед тешких материјалних прилика, као и тешке политичке ситуације у нашим местима, били смо принуђени да се поново вратимо у овај Завод.

Сматрамо да смо нашли разумевање код Управе завода и молимо Вас да нас поново примите као питомце и питомице док се прилике у нашим местима не стабилизирају или пак док не завршимо школску годину да би тада дефинитивно напустили Завод.

Напомињемо да су наши родитељи у немогућности због слабог материјалног стања да нас школују ван свог места становања.

У нади да ће се нашој жељи изаћи у сусрет остају:

16-Ш-1944. год.
Смедеревска паланка

Јелица В. Рабреновић
Радојка Ђорђевић
Милева Жарић
Слободанка Годоровић
Љубиша Зарић
Бранко Тошић
Крњајић Стеван
Мирковић Момчило
Крапчевић Драгољуб

ЗАВОД ЗА ПРИНУДНО
ВАСПИТАЊЕ ОМЛАДИТШ
Пов. Бр. 143
25. марта 1944. год.
СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
- Опште Одељење -

Б Е О Г Р А Д

Спроведећи Вам предњу молбу наших бивших питомаца, слободни смо замолити Вас да се усвоји као и у претходном случају раније питомице Добриле Чучковић, у одлуци I бр. 1582/44.

Управник Завода
/Мил. Ђ. Поповић, с. р./

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ВЕРА

ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ

Шов. Бр. 179

27 марта 1944 год.

Београд

Због нередовних прилика у крајевима у којима треба да живе, и тешке материјалне ситуације својих родитеља, деветорица бивших питомаца-ица Завода поднели су молбу да до бољих времена буду поново враћени у Завод.

На основу њихове заједничке молбе и препоруке Управе Завода Пов. бр. 143 од 25-111-1944. године, а у вези са прописом чл. 3 Правилника о унутрашњем уређењу у Заводу,

ОДЈУЧУЈЕМ:

да се бивши питомци Завода: РАБРЕНОВИЋ В. ЈЕЈШЦА, ЂОРЂЕВИЋ РАДОЈКА, ЖАРИЋ МИЉЕВА, ТОДОРОВИЋ СЛОБОДАНКА, ЗАРИЋ ЉУБИША, ТОШИЋ БРАНКО, КРЊАЈИЋ СТЕВАН, МИРКОВИЋ МОМЧИЛО и КРАПЧЕВИЋ ДРАГОЉУБ - приме у Завод за принудно васпитање омладине у Смед. паланци и у њему задрже још три месеца, с тим да их Управа Завода запосли према њиховим способностима и потребама Завода, водећи притом и даље строго рачуна о њиховом кретању и раду.

априла 1944 год.
Београд

Министар просвете и вера,

АС, Г-3,1 Пов. бр. 179/44

Четворо питомаца из горње одлуке (Рабреновић Јелица, Зарић Љубиша, Крњајић Стеван и Крапчевић Драгољуб), по други пут су се на исти начин вратили у Завод после отпуштања крајем јула 1944. године. С њима у групи били су и следећи повратници: Чобановић Милорад, Ћирковић Вукашин, Блажевић Светислав, Лазовић Блажо, Богдановић Бранко, Игњатовић Никола, Петровић Драгољуб, Цакић Владимир, Илић Милутин, Станковић Петар, Рубеша Александар, Живковић Петар, Станић Милета, Банкеровић Златоје, Ћурић Мирко, Кулић Димитрије, Шишаковић Вукадин, Вуксановић Борко, Благојевић Маринко, Ацовић Драгољуб, Поповић Милорад, Кузмановић Драгиња, Суботић Драга, Јовановић Танкосава, Тодоровић Алрауна, Стојановић Зорица, Богићевић Милостиња, Савић Загорка, Миловановић Драгиња, Ћиримановић Драга, Јањић Радмила.

(АС, Г-3,1 -3781/44)-Б.М.

Прилог ХУШ/2

Мучитељи и тровачи омладине

Листа изрода који су утирали пут трајном ропству нашег народа

Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и његових помагача, на основу заплећене архиве Министарства просвете и Завода за принудно васпитање у

Смедеревској Паланци, утврдила је крвнице и огласила за народне непријатеље и издајнике, поред Неђића, Љотића, још и следећа лица:

Драгог Јовановића, шефа српске државне безбедности; **Велибора Јонића** министра просвете и вера; инж. **Милосава Васиљевића**; **Бошка Бећаревића**, шефа одељења специјалне полиције Управе града Београда; **Милована Поповића**, управника Завода за принудно васпитање омладине, председника „Антикомунистичке лиге“ у Београду и члана среског „Антикомунистичког одбора“ у Смедеревској Паланци; др **Драгојлу Остојић-Поновић**, лекара, старешину женског интерната; **Веселина Кесића**, васпитача; **Ива Милачића**, васпитача; **Предислава Кубуровића**, васпитача; **Момчила Новковића**, писара Управе града Београда, полициског комесара са изванредним овлашћењем у Заводу; **Ђурића**, полициског писара среског начелства у Смедеревској Паланци; **Банића**, чиновника СС-полиције при Ортскоманди у Смедеревској Паланци; **Радана Грујичића**, комесара Управе града Београда; **Владу Поповића**, полициског комесара Управе града Београда; др **Стевана Иванића**, бив. комесара социјалне политике и народног здравља и државног саветника; инж. **Симеона Керечког**, асистента Универзитета; др **Димитрија Најдановића**, професора Универзитета; **Владимира Вујића**, професора; др **Боку Слијепчевића**, доцента Универзитета; **Ратка Парожанина**, новинара; др **Милицу Богдановић**, професора у пензији; **Мирка Влаховића**, новинара; **Јосипа Марушића**, католичког распов-васпитача; **Миомира Дубака**, православног свештеника, команданта љотићевског добровољачког батаљона; **Марисава Петровића**; **Милену Стојановић**, суплента; **Василија Милојевића**, суплента; **Павла Никитовића**, васпитача; **Живорада Илића**, васпитача; **Душана Пејчића**, васпитача; **Драга Дерикоњу**, студента теологије, васпитача; **Владана Бијелића**, васпитача; **Богдана Ћосића**, васпитача; **Гојка Протића**, васпитача; **Ану Јазић**, васпитача; **Мирка Будимира**, надзорника мушког интерната; **Зорана Милетића**, админ. чиновника; **Богдана Ћосића**, васпитача; **Милутина Дорословца**, питомца; **Војислава Пајевића**, питомца; **Даницу Ивановић**, питомицу; др **Ђуру Филиповића**, доцента Медицинског факултета; др **Ивана Туцаковића**, доцента Универзитета; др **Милана Јоцковића**, наставника Универзитета; др **Душана Поповића**, професора Универзитета; др **Жарка Ступара**, доцента Универзитета; др **Вјеслава Жардечког**, професора Универзитета; **Хрвоја Магазиновића**, саветника Српске заједнице рада; др **Миодрага Грбића**, професора Универзитета; **Тихомира Дожудића**, инж.; **Јована Рапајића**, протосинђела манастира Враћевшнице; **Радослава Узелпа**, избеглицу из Лике; **Милована Барјактаревића**, гуслара; оца **Мирона Јанићијевића**, из Чачка; инж. **Ратибора Ђурђевића**, чиновника Министарства просвете; **Војислава Цветковића**, новинара из Котора; **Миодрага Митровића**, деловођу Завода; **Миливоја Сабатића**, благајника Завода; **Борисава Трифуновића**, благајника Завода; **Миодрага Ђорђевића**, в. д. деловође Завода; **Миленка Мрвоша**, в. д. деловође Завода; **Чедомира Веселиновића**, економа Завода; **Богомира Јеленца**, адм. чиновн.; **Бранибора Ђорђевића**, админ. чиновника; **Остоју Симића**, админ. чиновника; **Радована Ломића**, админ. чиновника; **Николу Савића**, руковоаца; др **Николу Наумовића**, лекара Завода; **Раду Божића**, дисциплинског старешину женског интерната; **Наду Ломић**, надзорницу женског интерната; **Бранка Јеремића**, дисциплинског старешину; **Стојана Стишовића**, надзорника мушког интерната; **Милеву Жарић**, волонтера; **Душана Вучинића**, чиновника за набавке; **Николу Јарића**, волонтера; **Александра Аранђеловића**, волонтера; **Миливоја Ерића**, деловођу; **Ми-**

ланку **Цинцаревић**, васпитача; **Божичека Едмунда**, васпитача; **Радивоја Пејића**, васпитача; **Ђуру Залада**, васпитача.

Државна комисија сматра да сви ови васпитачи, наставници, предавачи и остало особље Завода за принудно васпитање омладине, као и полициски комесари, поред тешких злочинаца Јовановића, Јонића, Бећаревића, Љотића и Недића морају бити строго кажњени за свој злочиначки рад према нашој омладини.

ГЈАС, бр. 14-15, стр. 5 (Божић 1/45)

Прилог ХУШ/З

3. Извештај Богдана Поповића Државној комисији за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача

ДРЖАВНОЈ КОМИСИЈИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ЗЛОЧИНА ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ ПОМАГАЧА

<

Саопштење бр. 10 Државне комисије односи се на Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци.

У првој редакцији овог саопштења састављен је списак од 80 лица, која су оглашена за злочинце, издајнике и народне непријатеље.

Овај списак штампан је у Божићњем броју „Гласа“, од јануара 1945. године, бр. 14-15, стр. 5.

Тако је из списка избрисано име РАДИВОЈА ПЕЈИЋА, професора, јер је исти успео да оправда своју кривицу и да докаже своју исправност.

С друге стране, један изванредан број лица која су радила у Заводу за принудно васпитање омладине исто је тако избрисан из списка, али с тим да се исти ставе у евиденцију и о њима доцније донесе дефинитивно решење.

Осим Радивоја Пејића, из списка су изостављена и следећа лица и њихови предмети стављени у евиденцију: Нада Ломић, Остоја Симић, Рада Божић, Тихомир Дожудић, Миодраг Митровић, Гојко Протић, Миленко Мрвош, Војислав Пајевић, агент Ђурић, Стојан Стишовић, Милева Жарић, Душан Вучинић, Никола Јарић, Александар Аранђеловић, Миланка Цинцаревић, Едмунд Божичек, Ђура Залад, Даница Ивановић, Миљивоје Ерић, Миљивоје Саватић, Никола Савић, Чедомир Веселиновић, Радослав Узелац, Милован Барјактачевић, Јеленец Богомир, др. Никола Наумовић, Борисав Трифуновић.

У списку друге редакције остали су следећи: Милован Поповић, Момчило Новковић, Марисав Петровић, чиновник СС-полиције Банић, Драгојла Поповић, Димитрије Љотић, Велибор Јонић, Веселин Кесић, Предислав Кубуровић, Стеван Иванић, Милосав Васиљевић, Димитрије Најдановић, Владимир Вујић, Симеон Керечки, Иван Милачић, Павле Никитовић, Ђоко Слијепчевић, Ратко Парезанин, Милица Богдановић, Јосиф Марушић, Миомир Дубак, Живорад Илић, Душан Пајчић, Драго Дерикоња, Богдан Ђосић, Мирко Будимир, Зоран Милетић, Радован Ломић, Милена Стојановић, Милан Недић, Драги Јовановић, Бошко Бећаревић, Радан Грујичић, Ана Јазић, Милутин Дорословац, Душан Поповић, Јован Туцаков, Василије Милојевић, Бранко Јеремић, Жарко Ступар, Вјачеслав Жардечки, Хрвоје Магазиновић, Миодраг Грбић, Јован Рапајић, Мирон Јанићијевић, Ратибор Ђурђевић, Војислав Цветковић, Мирко Влаховић, Миодраг Ђорђевић, Бранибор Ђорђевић, Владан Бијелић.

У Државној комисији саслушани су следећи питомци и пигомице Завода: Павле Врачарић, Цветко Марковић, Љубиша Мацаревић, Милорад Феликс, Весна Бутјер, Александар Ђелинео, Бранка Кандић.

У сумњиве је још стављен и др. Милан Јоцковић и Ђ. Филиповић и Влада Поповић.

1 марта 1945 године

Богдан Поповић

АС, Г-25, Ф 31

XIX Бачка позоришта и посела

Прилог XIX/1

1. Позориште бачких заједница (Боривоје Неђић)

*Господину
Г-ну Владимиру Велмару-Јанковићу,
помоћнику Министра просвете
Београд*

ПОЗОРИШТЕ БАЧКИХ ЗАЈЕДНИЦА

Господине Министре,

Историја српског позоришта врло је тесно здружена са српском школом и школским људима. Тако је, уосталом, било и у другим земљама, па тако и код нас. Извођачи првих позоришних претстава на српском језику били су ђаци наших средњих и основних школа: 1736 у Сремским Карловцима, 1787 у В. Бечкереку, 1792 у Вршцу, 1802 у Н. Саду, 1813 у Пешти и т.д.

Пионири српског позоришта и драме, оригиналне и преведене, у XVIII и XIX в. били су учитељи и просветитељи: Козачински, Јован Рајић, Марко Јелисејић, Доситеј Обрадовић, Емануило Јанковић, Глигорије Трлајић, Јоаким Вујић, Ј. Ст. Поповић, Јован Ђорђевић, Ђорђе Малетић - сви, сем Вујића, изразито школски људи, и сви заслужни за српску просвету и српско позориште. За историју српског позоришта од значаја је и рад омладинског удружења "Преодница": чланови тога друштва, српски ђаци у Пешти, поред многих других корисних послова којима су се бавили у својој дружини, читали су своје радове о позоришту и драмској уметности, писали оригинална драмска дела, од којих је једно наша најбоља романтична драма Максим Црнојевић преводили позоришна дела, и материјално помагали Српско народно позориште у Новом Саду. О томе позоришту чуле су се 1867 у "Преодници" овакве речи: "Позориште је народна школа. сретство за буђење народне свести. У позоришту ваља да се огледа дух народа, као што је..., дух који неће поткопати карактер народу, него који ће га узвисити..."

Када је Народно Позориште у Београду основано и добило своју зграду, 1869, и постало самостална уметничка установа, брзо је нестајало оне присне везе између школе и позоришта. Истина, вредно је помена и треба истаћи, у првој деценији свога рада Народно позориште у Београду давало је чак и претставе за децу основних школа, па чак и сеоских основних школа, али је убрзо прекинуто са том добром и лепом

праксом. Дечју драмску књижевност почели су поново да обрађују учитељи: Стеван Јевтић, Милева Симићева, Михаило Сретеновић, и, са Браниславом Нушићем, основали су у Београду Мало Позориште. Од овога позоришта остало је десетак штампаних позоришних дела за децу. Пок. Милан Шевић, у својој монографији "Дечја књижевност српска", помиње да је учитељ Вукашин Поповић у своме селу у источној Србији основао ђачко позориште и приређивао приказе народних и уметничких песама, и сав тај свој рад приказао је и објавио у књизи коју је штампао у Београду 1906. под насловом Грљанско ђачко позориште.

Тако је било у прошлости. У последњих двадесет година, поред Академског Позоришта на Универзитету у Београду, и Родиног позоришта, омладинских позоришта код нас није било. Приказиване су, додуше, претставе по средњим школама, нарочито у унутрашњости, приликом школских свечаности, али су те претставе махом биле за то да се "попуни програм". О некој уметничкој и васпитној линији тешко да је могло бити говора. Све је зависило од тога да ли наставник књижевности има воље и спреме да се овим послом позабави. Сећам се да је био не мали догађај дана када су ученици једне београдске гимназије приказали Плаутовог Хвалисавог војника. То је несумњиво био леп успех, али мислим да би свака гимназија требало да у својим анализама редовно бележи овакве и сличне успехе.

Данас пада у очи читаоцу дневних листова да се у Београду и у унутрашњости приказује велики број дилетантских претстава, као и да постоји велики број оваквих друштава. Међу тим дилетантима изгледа да је највише школске омладине - деце из основних и средњих школа. Њихов је репертоар доста једнолик: то су најчешће Нушићеве комедије или неки "комад из народног живота са певањем" који се да лакше извести, или, напоследку, каква драматизована дечја бајка. Сврха ових претстава је, поред забаве, најчешће добротворна: помоћ ратним заробљеницима, избеглицама, сиромашним ученицима и т.д. Како изгледају те претставе? Ко их спрема, и како? Ко врши избор репертоара, и како? Како су технички опремљене? Користе ли оне, и колико, онима који их гледају и онима који их приказују? Нисам кадар да одговорим на ова питања, ни на друга која би се могла поставити, али појава ових бројних аматерских позоришта навела ме је на мисао да овој самониклој акцији омладине треба поклонити пажњу, и да се она може искористити у васпитне и наставне сврхе. Мислим да би се планским и методичним радом са школским позориштем као заједницом могло допринети не мало моралном, националном, естетском и књижевно-језичком образовању наше школске омладине. У основној школи, већ, примењује се од пре неколико година са доста успеха тзв. "драматизација" текста; јер глумачки је нагон, или тачније нагон подражавања урођен деци, и Чика-Јова је као дечји психолог био много срећније руке када је певао Позив у Комендију него када је укорео мала Јову. Сем подражавања, глума је још и акт самоизражавања, самоостварења духовне личности кроз сопствен доживљај. При самом читању текста - песме, приповетке, драме - став ученика је пасиван, рецептиван, док је приликом његове репродукције у драматичком облику активан, стваралачки, па отуда и оно особито задовољство које прати овакве продукције. Изазива ли, наиме, извесан уметнички текст неко осећање у нама, спонтано се јавља и његово изражавање, или, бар тежња да се изрази; отуда извесна емотивна места могу да нас гану до суза, да нас натерају на смех; отуда и нехотице осећамо жељу и потребу да добре стихове које читамо изговарамо гласно. Музика речи, ритам, складност фразе изазивају у нама она посебна естетска осећања која нас неодољиво освајају, нарочито у младости. Отуда и долази да младост највише пева и декламује, а ко пева, зло не мисли. Природњак Ј.Х. Фабр сматра да је стара басна о

цврчку и мраву ситна и пакосна, сумњиве вредности и морала нетачног као што је и њена природна историја:

"Уоиз сћаиНер! Ј'еи зи15 ђеп ајке,

Ећ, 1неп, <Јапзег шаЈпСепапИ"

Легенда стара као себичност, стара као свет, како вели Фабр.

Но баш зато што је живот тежак и озбиљан мислим да би требало следити Русовљеову мисао и пустити децу да буду деца пре но што постану људи; то не значи ниуколико да им треба допустити да буду пуста и разуздана, и не привикавати их на дужности, ред и дисциплину. Напротив; много од овога да се научити помоћу мегода дагтеко привлачнијих и природнијих но што су штуре наредбе, забране, казне и друга репресивна сретства. Потстицајна сретства, по правилу, имају више успеха. Једна од тих метода оснива се на игри, као најкарактеристичнијој и најопштијој активности младости. Највећи је револуционар, вели Платон у својој Републици, онај ко измишља нове играчке за децу; јер дечје игре, у коначној линији, усађују дубоке навике, изазивају разнолике интересе, и, са овима, стварају погледе на свет и живот. Не лежи ли у томе добар део узрока променама које се опажају на генерацијама омладине једног историјског раздобља и другог, једне народне заједнице и друге? И нема ли дубоког утицаја на духовни састав савременог омладинпа зелено поље футболског игралишта, бело платно кинематографа, звркови и коцке - који су сви били непознати нашим дедовима?

"Е ја сам вол'о сабље и копља -

А син ми...!"

Јован Рајић вели да је као једанаестогодишњи ђачић "гутао" прву српску позоришну претставу Емануила Казачинског, комад својеручно преписао, и често га као зрео човек и старац "увеселенија ради" читао; Владан Ђорђевић исто тако вели да је за њега као ђака другог или трећег разреда гимназије, дилетантско позориште у Великој Пивари било идеал сваког позоришта. "Ја данас немам ни пола онога решпекта за бечки бурггеатар или за Љеалге ЈтапдаЈз и Молијеров дом у Паризу који сам имао спрам оног позоришта... На тој галерији догодило се за ме нешто врло важно. Ја постадох списатељ." Са Стојаном Новаковићем примљен је касније у позоришни књижевни одбор и играо је херојске улоге.

Спонтану манифестацију "позоришне свести" која се упадљиво јавља код данашње омладине, нарочито школске, мислим да би требало искористити у васпитне и наставне сврхе систематским и благонаклоним руководством школских и просветних власти. Мислим да би користи од тога биле вишеструке. Ево неких:

1. ОмладиНа би бар један део свога слободног времена проводила у лепој и племенитој забави, а познато је да између многих ствари које младеж треба да научи од не малог је значаја и то како да употреби своје слободно време;
2. Настава српског језика и књижевности веома много би била оживљена и унапређена: богаћење речника, учење правилног изговора и наглашавања, тон и дикција, уживљавање у психолошка стања личности, потпуније разумевање текста, стварање интереса за књижевност - јесу неке од непосредних користи по наставу;
3. Развијање и усавршавање изражајних могућности: гласа, геста, кретања, мимике и т.д. Ово није без значаја, нити треба сматрати да улази у оквир само неке стручне, на пример, глумачке школе. Јер и сувише је познато да су многи наши ученици, као и неки школовани људи, веома сирови и

оскудни у моћи изражавања: сиромашан речник, глас често пута раван, монотон, немодулиран, нејасан, недоречен или неодмерен; гестови, кретања и мимика често пута су груби и прости;

4. Учење многих ситница у опхођењу из којих се скупа састоји углађеност и лепо понашање: како треба ословити другога, како поздравити, седети, стајати, јести; треба ли рећи "Ја и ви" или "Ви и ја" и т.д.
5. Проширење знања из многих области науке, историје, уметности, живота, које се добива проучавањем текста методом "ред по ред". Ово, разуме се, под претпоставком да "редитељ", поред психолошке анализе уме да да још и сва друга потребна обавештења: лингвистична, етнографска, историјска, научна и т.д.
6. Очигледно и проживљено упознавање са моралним, националним и естетским вредностима, са резултатом да се ове осете и заволе. Јер драмска је уметност најопштија и најнепосреднија. Она говори непосредно срцу. Од коликог је утицаја позориште на формирање духова, види се из чињенице што му све просвећене државе поклањају особиту пажњу и обилато га помажу. Тако су мислили и наши стари када су у отаџбини, која је тек упола стекла државну и политичку независност, основали позориште у Крагујевцу 1834.

Сматрајући, дакле, да су ђачка позоришта веома корисне установе, мислим да би им требало поклонити већу пажњу, тако да се у пуној мери искористе, усаврше, популаризују, умноже, и, доиста, постану саставни део школскога плана.

У ту сврху мислим да би било потребно следеће:

1. Путем предавања и публикација популарисати замисао ђачких позоришта међу ученицима и наставницима;
2. При Народним позориштима у Београду и Нишу (као и другде у колико за то постоји могућност) организовати кратке летње течајеве за учитеље и наставнике средњих школа при којима би се упутили у елементе практичне драматургије: режије, дикције, декора, маскирања и т.д.
3. Израдити пробран репертоар домаћих и страних (класичних) дела, која су, с обзиром на њихову васпитну, националну и уметничку вредност препоручљива за приказивање, имајући у виду приликом избора и ограниченост техничких и других могућности. Поред оваквих дела која се могу приказати у целини, треба означити и она која су вредна да буду приказана макар само у одломцима; код таквих треба означити поједине чинове или појаве. Ово нарочито важи за велика дела светске класичне драмске књижевности;
4. Организацију позоришног рада требало би спровести у духу школских позоришних заједница, тако да у разноврсном раду учествује већина ученика једне школе, према својим посебним способностима. Позориште, са својим разноликим потребама, пружа најлепшу могућност за остварење оваквих ђачких радних заједница: избор дела из репертоара, преписивање улога, поделе у алтернацији, сликарски послови, припремање и израда реквизите, осветлење и т.д. деле се ученицима према њиховим посебним способностима;
5. Коначно, прави циљ оваквих ђачких позоришта није постизање уметничког савршенства у спољном изразу но је пре васпитни; отуда, сва оваква приказања морају, по нужди, да теже упрошћеној стилизацији у своме спољашњем оквиру пре него ли реалистичком копирању природе; и драж не-

професионалне позорнице састоји се врло често управо у њеној упрошћеној наивности. Добра стилизација, уосталом, која само наговештава, често пута пријатнија је и лепше дејствује него и највернији реализам. Стога мислим да техничка страна ових позоришта не би требало да ствара изузетне тешкоће, и да се жељено дејство увек може постићи и са врло скромним сретствима. Доста, и само добро читање позоришних дела, у подељеним улогама, може често пута да дејствује као и добро одигран комад.

Ово су неке од мисли на које ме је навела појава омладинских дилетантских позоришта код нас. Сматрајући да овој благотворној, самониклој активности наше омладине треба поклонити извесну пажњу, охрабрити је и упутити, изложио сам своје погледе о томе; но добро знам да су многе стране овог питања тек овлаш додирнуте, или можда остале чак и непримећене. И поред тога, верујем да је предмет вредан пажње, и да би било од користи по нашу школу ако би Министарство просвете решило ово питање у смислу како то заслужује.

Боривоје Недић, проф.

Подносећи Вам горњи елаборат, Госнодине Министре, верујем да ћете му поклонити пажњу колико заслужује, и молим Вас да примите уверење мога поштовања.

*Ваши,
Боривоје Недић*

АС, Г-25, Ф 32

Прилог X1X/2

2. Злоупотреба ђачких посела

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ВЕРА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ
И НАРОДНУ КУЛТУРУ
К IV Бр. 7778
20. децембра 1943.
Београд

НАЧЕЛНИКУ ОДЕЉЕЊА ЗА СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ

У дневним листу „Ново време“ од 9 децембра о.г. појавио се оглас-реклама под насловом „Ђачка ревија у коларчевом народном универзитету“. Ту стоји како нека „Организација ђачких посела приређује ускоро у Коларчевој задужбини ревију песме шале и музике“, при чему ће се поред осталог приказивати и „Цига на ревији“ и „Уранак“, „дела режисера и управника трупе Петра Ђорђевића, ученика петог разреда Осме мушке гимназије, који је и до сада с успехом рсжирао своје комаде“ и који ће на овој приредби „коиферансу држати“. Даље стоји да ће се карте за ову приредбу моћи да набаве у свима београдским гшмназијама. У исто време су позвани „сви та-

лентовани играчи за игру и песму да се пријаве . . . у згради „Ново време" на шестом спрату" или „у Драгачевској улици 17-а (Чубура) код Ђорђевића."

На дан 20 о.м. у истом листу појавила се нова, и још неукуснија реклама за ову приредбу, под невероватним насловом „Ђачко шарено поподне", обећавајући, поред већ поменутог програма још и - модерне игре, и подвлачећи чињеницу да је овај и овакав рад одобрило Министарство просвете и вера.

Како се у овом случају очигледно ради о извесним лицима која желе да приређивање ђачких посела од стране појединих школа искористе у чисто материјалне сврхе, компромитујући на тај начин намену ђачких посела која се дају једино у хумане сврхе, - молите се да најхитније извидите ко су приређивачи ових наговештених приредби и ко им је и какву дозволу за рад издао.

Напомиње се да се никакав програм са ђацима и за ђаке у Београду, према одлуци Министра просвете и вера, не може изводити без одобрења Одељења за високо образовање и народну културу, и да се, према томе, мора забранити и приредба поменутих приређивачима, којима Одељење за високо образовање и народну културу није издало никакво одобрење за приредбу коју наговештавају.

Молите се да о свему овоме обавестите ово Одељење.

Министра просвете и вера
Начелник
Др Р. Марковић

АС, Г-3, Ф 770

XX Позоришна публика

Прилог XX/1

Талија после рата

МАДА НАШ СВЕТ СВЕ ВИШЕ
ПОСЕЋУЈЕ ПОЗОРИШТЕ...

... Ми још немамо праву позоришну публику

Београђани су поново заволели позориште. По цео дан се чека пред благајном за карте. А на шалтеру се све чешће појављује објава с натписом: „Сва места распродана"... Црна берза и ту цвета. За двоструки износ првобитне цене можете добити улазницу за неку представу у Народном позоришту.

Једно је неоспорно: Београђани су заволели позориште...

Да ли је ову појаву могућно објаснити у неколико речи? Да ли се уопште да објаснити таква једна појава? Зашто Београђани иду у позориште тако радо?

Нема сумње, некад је заиста био тежак проблем привући публику у позориште. У позоришној дворани били су увек исти људи, такозвана „премијерска публика“, која је тражила „тежи“ репертоар и дубље ствари. Позориште није уопште привлачило просечног Београђанина...

Данас је сасвим обрнут случај. Људи све радије иду у позориште. Отимају се за улазнице. Не жале да купе улазницу на „црној берзи“, по двоструко већој цени. По неколико пута посећују поједине представе. И свечано се заветују да неће жалити труда да се и идуће недеље отимају за карте, само да би могли да иду у позориште.

Има неколико чињеница које донекле објашњавају прилив нове публике у позоришту. Нема сумње, после рата стекао се у Београду велики број избеглица, људи који су скоро цео свој век провели по паланчицама. И, наравно, ти људи сматрали су за дужност да посете позориште, да виде како изгледа позориште у великом граду.

То је можда тачно. Али, да ли је могућно објаснити зашто се та публика и задржала, зашто посећује скоро сваку представу? Зашто све мање има оне старе београдске позоришне публике, ћудљиве и размажене, публике у црним оделима и скупоценим хаљинама, с лорњонима и високим смислом за „тежак репертоар“?

Објашњење треба у сваком случају тражити баш у прилагођавању данашњег репертоара тој новој публици, која воли позориште, али која има још дуго да васпитава позоришни укус. На првом месту позоришна управа ставила је себи у прве, најпрече дужности обнављање националног репертоара, као и поверавање главних улога млађим нараштајима, досада знатно запостављеним.

Људи из позоришта сматрају да је најуспелија ствар ове позоришне сезоне - *Тидо*. Заиста, ретко је који комад на београдској сцени доживео да се по два пута недељно приказује пред потпуно распродатом кућом.

И, то је сасвим довољан знак да је данашња позоришна управа на правом путу и да тим путем треба само наставити започети посао...

Међутим, ту се појављује неколико замашнијих проблема.

- Ми тек сад стојимо пред тешким задацима - кажу нам у управи позоришта. - Публика је заволела позориште, заволела је национални репертоар. Али, то све није довољно да то буде стална позоришна публика...

ОБНОВА, 21.2.1942.

Прилог XX/2

Непријатне појаве на појединим приредбама

За сваку уметничку приредбу карте су већ неколико дана унапред готово разграбљене. Свет данас не жали новца кад је у питању нека уметничка ствар. Ово би заиста било за похвалу кад би сав тај свет долазио на уметничке приредбе побуђен жељом да ужива у уметности. Међутим, није то случај. Слушајући разговоре и гласне коментаре за време претстава и концерата, човек мора доћи до закључка: да изврстан део посетилаца долази да би „прекратио време“. Посматрајући пак понашање тог дела концертне и позоришне публике, може се чак рећи: да међу нама има прилично некултурних и невоспитаних људи и жена. Нарочито млађег доба.

Овај свет изгледа тражи ма какву разоноду: хоће за свој новац да се насмеје онако као што је научио по каафанама. Он с том намером долази и на приредбе које немају ничега смешног, и на њима спроводи у дело своју намеру, без обзира на то ЦШТО ту смеху нема места. Ако никако друкчије смех се изазива неукусним вицеви^{ма} и добацивањима. Нико од овог света не води рачуна о томе што су други људи дошли са сасвим другим намерама и што позоришта, концерти и друге сличне приредбе ни-су једно исто што и кафана.

На концертима се уметници изазивају пред завесу бесомучним плескањем: „публика тражи још!“ Уметник пристаје у првом тренутку. То му је и пријатно јер у томе види свој успех. Али тада настаје оно што не би смело да буде у једној културној средини: рапојасани појединци, несвесни где се налазе, гласно добацују, „поручу-ју“ и љуте се ако се њиховим жељама не удовољи. И док се они тако погађају и вичу, догле уметник стоји збуњен оваквим понашањем и стојички подноси понижавање и малтретирање неуљудних појединаца.

Шта ћете више од овога: За време једног концерта који се давао ових дана, је-дан младић и то из другог реда партера изазивао је смех својих другова на галерији засукивањем ногавица и показивањем голих колена. Затим тај исти младић драо се из свега гласа устајући са места: "Браво, Ико!" Другом једном приликом један младић гласно је тражио од непознате даме марамицу да обрише нос. А кад она није хтела да му одговори, он је назвао једним простачким именом и то тако гласно да се свет сне-бивао од чуда. Његово друштво, међутим, скидало се од смеха.

Ни за време позоришних претстава није у свим позориштима задовољавајући ред. Дешава се да публика учествује у комаду заједно са глумцима или да тако гласно коментарише ово или оно да појединци не могу да прате игру на позорници. Иска-шљавање, (намерно) лупање седиштима и слично постало је нешто што прати прет-ставе у многим београдским позориштима.

Овом злу морало би се стати на пут. Ако нема другог начина, треба прибећи и строжим мерама: одстранити свакога ко оваквим начином омета извођење уметнич-ких приредаба.

Д Б.

НОВО ВРЕМЕ, 25. и 26.12.1942.

XXI Позориште за народ

Прилог XXI/1

ПОЗОРИШТЕ ЗА НАРОД

Ј е д а и п р е д л о г

Од свих уметности позоришна је уметност најпопуларнија, највише народна. Као што је познато, и њено је порекло у народним верским светковинама, и кроз сву историју позориште је вазда било "огледало свога времена". Оно је било, редом, пе-сничко, религиозно, популарно, аристократско и помодарско, сентиментално и мело-

драматично и, у наше дане, социјално и критичко. У извесном смислу, међутим, може се тврдити да је позориште данас мање народно но што је било у прошлости, отприлике исто онако као што су се и многе друге уметности удаљиле од свога праизвора. Уметности, као и наука, све више прелазе у област стручњака, и просечан, чак и школован човек, неупућен претходним образовањем, не сналази се ни у једној од њих. Отуда, можда, "кризе" и нехат и равнодушност јавности према творавинама духа и фантазије. Па ипак, прошле су већ две генерације од како је бар основно школовање постало слободно и обавезно у свима цивилизованим заједницама, и плодови те опште народне просвећености, или бар писмености, опажају се, у најмању руку, у томе што се данас много више чита но што се то чинило пре: дневна штампа не доноси само вести, већ и чланке из области науке и уметности а издавачка предузећа, поред јефтине и каткад рђаве литературе, издају и многе добре књиге, преводе класика и други. Значи, дакле, да је обавезно школовање подигло ниво и опште просвећености, или бар интересовање за свет мисли.

Да ли се ово интересовање опажа и у позоришту? Позориште свакако има своју публику, и оно се добро посећује, нарочито данас. Али управо тај позоришни интерес, или да кажемо "позоришна свест", требало би да се потпуније искористе да би се благотворан утицај позоришта пренео и на најшире слојеве народа - требало би створити позоришта за народ. Истина је, наша се субвенционисана позоришта називају народним, и она то донекле и јесу, али ипак широки слојеви чак и градског становништва лишени су његовог утицаја. Било је и има покушаја да се по градовима и селима оснивају дилетантска или аматерска позоришта, у чему видимо спонтану манифестацију ове "позоришне свести"; али ови самоникли покушаји остајали су без успеха и трајнијих резултата, јер су били без плана, без организације, вођени од добронамерних али неупућених људи.

Позориште за народ, како га ми замишљамо, непрофесионално је позориште. У многим европским земљама истоје многобројна оваква позоришта или позоришна друштва и савези као, на пример, Биненфолксбунд у Немачкој, или широм света прослављено сеоско позориште у Оберамергау, у Баварској. О позоришту за народ написао је Ромен Ролан велику и значајну студију ("Ле театр ди пепл"). Код нас, и управо стога би, мислимо, требало предузети нешто у томе правцу, тим пре што, као што рекосмо, позоришна свест постоји, као што постоје и бројне манифестације њене.

Циљ оваквог непрофесионалног позоришта за народ несумњив је: поред пријатне и корисне забаве, народ, нарочито сеоска младеж, одвраћао би се од доколичевања, од многих штетних навика, коцке, механе итд. Јер, велика је вештина, и захтева много самодисциплине да се часови одмора и доколице, нарочито о празницима, проведу у здравој, паметној и лепој разоноди. И не треба мислити да би се овим упослили само приказивачи: такве приредбе требало би да имају општи карактер, у њима треба да суделује читава општина. То би биле сеоске свечаности које се изводе у свечаним приликама, у дане народних или верских празника, па би, према томе, једним делом биле и пригодне.

У погледу средстава треба бити начисто да непрофесионална позорница нема исте сценске захтеве које има и професионална. Она је наивнија, и управо у томе и јесте њена драж. Оно што се од ње тражи то је игра, а све остало је релативно безначајно. Њој чак није потребна ни зграда: може се и треба играти на слободном простору: пред црквом, на тргу, у каквом шумарку и томе слично, као што ни саму позорницу

це треба претрпавати реалистичким детаљима већ пре тежити стилизацији, што упрошћењу то бољој. Не би било тешко и неизводљиво, са мало добре воље, да се народни учитељи, који би требало да воде оваква позоришта, оспособе и упуте кроз кратке летње курсеве при Народном позоришту у елементе практичне драматургије: режије, дикције, декора, реквизите, маскирања итд., међутим, оваквих покушаја није било.

Драмске литературе за оваква позоришта, на жалост немамо. Међутим, кратки једночини из народног живота и новије народне историје могу ипак корисно да послуже, као што могу и краће комедије наших старијих писаца; добро би дошле и драматизације народних песама као и народних обичаја, нарочито празничних. Али, временом, требало би - путем конкурса и награда - створити драмску књижевност за оваква народна позоришта. Такви комади, поред тога што би водили рачуна о сценским и глумачким могућностима нестручне позорнице, требало би да буду надахнути чистим народним духом, идејама које су широки слојевима блиске и разумљиве, и идеалима који су српском народу драги и свети.

О овоме би, можда, и Народно позориште у Београду, као наш највећи национални драмски споменик, требало да поведе рачуна: да својим члановима омогући помагање оваквих позоришта за народ; да у своје листу даје добронамерним пионирима практична упутства техничке природе, па чак и да кроз ванредне публикације даје упутства и скице у погледу израде позорнице, декора, реквизите, костима итд. И Коларчев народни универзитет такође би много допринео остварењу ове замисли када би, под својим вођством, основао једно овакво нестручно позориште, које би по својем духу, својем репертоару и по упрошћеним средствима постало прототип једног позоришта за народ.

БН.

НОВОВРЕМЕ, 1.2.1942.

XXII Трио "Лумпацијус вагабундус"

Прилог XXII/1

Ко су уметници из "Лумпацијуса вагабундуса"

Београдска публика воли гротеску. Духовита песма, музика или рецитација, дата кроз нарочиту призму, уносила је увек потребно расположење чак и на најдосаднијим приредбама. Зато су сви с пуно топлине пригрлили једну интересантну музичку групу, која се појавила у Београду пре неколико година са оригиналним програмом. Под називом "Лумпацијус вагабундус", обучени комично, чланови те групе лансирани су нов начин певања, с ономатопејским звуцима. Два тенора и бас прорачунали су најфиније музичке ефекте, и изазвали праву буру одушевљења код публике.

О веселој музичкој дружини "Лумпацијус вагабундус" могао би се написати читав роман. Три другара: Слободан Страјнић, Коста Ћирков и Љубомир Радуловић нису одмах почели заједно музичку каријеру. Године 1930. Страјнић, члан позоришног хора, лутајући западе у једну кафану на савском пристаништу. За столом упо-

знао је обалског радника Ћиркова, о коме се причало да 150 килограма изнесе на пети спрат. Певач је уз чашицу вина свирао на гитари, а обалски радник пратио на чудан начин. Стотину људских и животињских гласова, час обних, час неартикулисаних, извео је пред зачуђеним певачем. Од тог тренутка свуда су ишли заједно.

Као друго музичко откриће дошао је механичар Љубомир Радуловић. Он је са гитаром и усном хармоником пришао првој двојци на плажи пре неколико година. Купачи су врштали од задовољства слушајући несвакидашњу музику, засновану на бази гротеске.

Свој последњи велики успех доживео је музички трио "Лумпацијус вагабундус" на великој приредби за децу, одржаној јуче на Коларчевом универзитету.

После тога "Лумпацијус вагабундус" приређују и свој велики концерт, као корисницу за свог трећег члана Ћиркова који се од недавно не осећа најбоље и мора да оправи своје здравље.

Ј. ОВ.

НОВОВРЕМЕ, 20. 12. 1942.

XXIII Гуслари

Прилог XXIII/1

Први народни гуслар који је започео послератну турнеју

Народни гуслар г. Обрад Шимун, који још од 1924. године уз гусле пева најлепше српске народне песме у свима нашим областима, одлази ових дана у Смедерво и у друга места, где ће приредити састанке на којима ће певати уз гусле српске Народне песме.

Г. Обрад Шимун није непознат. Он је одмах после 1924. године почео да пева народне песме уз гусле по нашим школама и другим просветним установама. И после рата певао је више пута српске народне песме и преко радија. Пре кратког времена учествовао је и на једној приредби на Коларчевом универзитету и постигао леп успех. Тада је добио једно писмо од начелника одељења за народну просвету у коме каже да је у лепом стилу, у границама традиција нашег народа, без икаквих варошких и вештачких примеса, већ годинама са успехом уз гусле пронео најлепше српске народне песме и да се може сматрати правим народним гусларом.

Г. Шимун је певао српске народне песме уз гусле и у Немачком институту.

После Смедерева, г. Шимун ће обићи и друга места у која га буду позвале просветне установе и хумана удружења.

НОВО ВРЕМЕ, 4.3.1942.

XXIV Државно хрватско казалиште у Загребу

Прилог XXIV/!

1. Репертоар Државног хрватског казалишта у Загребу за време Другог светског рата 1941-1945.

1. Вокау, Јапок: МЈЕООУА Ш Ч А (РЕЕЕ8ЕО). 1§гокаг и Ит ста. Ргеуео Ка1шап Ме8аг1с.
Кес3. 81ауко ЕеПнег. бс. Јоз1р Утаг1с.
Ргеуега: 05.04.1941. * 05.06.1941. 4 прес1.
2. Ног81, ЈиИиз: ИАЈ >ЈА 2ЕМ1Ј1 (БЕК Н1ММЕЕ АШ Е1ШЕК). КотесНја и 1п ста. Ргеуео **Ю** ВабаНс.
Рес1. Вог(Зе РеНоујс.
Рреттјера: 15.05.1941. (5). * 08.06.1941. 3 прес1. (8).
3. СипсиНс, 1уап: 01ЈВКАУКА. Раз1гзка 1§га / и 1п ста /. С1агћа Јакоуа Со1оуса.
Кес). Магко Ро1ег. ГЛг. Кас1е 1уеШо. бс. ОоргЈе РеСроУ1с.
Ргеуега: 01.10.1941. (5). * 06.06.1942. 10 прес1. (15).
4. Ргакп, ЈогегМапа: 021ЈМ0ЕА. Котас! 1горзко§ 21Уо1а и 1п ста. Ргеуео Ап<Је1ко бНтас.
Кес1. Ап<Зелко бНтас. бс. Вор1е Ре1го\1с.
Ргеуега: 02.10.1941. * 19.05.1942. 7 прес1.
5. 5*о<1о1а, 1уап: САЈ КОО СОБРООША бЕИАТОКА (САЈ П РА^А бЕКАТОКА). КотесНја и 1г1 с1па. Ргеуео Магко Ро1ег.
Ке<1. Алеккап1аг ОаугНоујс. бс. ВонЈе Ре1гоУ1с.
Ргеуега: 08.10.1941. * 20.05.1942. 12 прес1.
6. Ве§о\1С, МПап: ВЕ2 ТКЕСЕСА. Огата и **И**т ста.
КеЈ. Ап1е бо1јак. бс. ВонЈе **РС1ГОУ1С**.
Рретцера: 14.10.1941. (15). * 18.03.1944. 8 прес1. (23).
7. Ни«о, Ујс1ог: К1ЈУ ВЕАб (КЦУ ВЕАб). Ргата и ре1 с1поуа. РгеуеН А. МШсеујс 1 АпЛ1ко бНтас.
Кес1.1 5с. Ап1е1ко бНтас.
Ргеуега: 18.10.1941. * 29.05.1942. 13 прес1.
8. АУсгпег, УНет: РОМОСШ б1ЈКСЕ. Котас1 и сеПп ста. Ргеуео Магко Ро1е2.
Кес1. Магко Ро1ег. бс. ВонЗе Ре1го\1с.
Рретцера: 06.11.1941. * 17.03.1942. 7 прес1.
9. Вокау, Јапоз: РКУА ЕЛЈВАУ. КотесНја и 1г1 с1па. Ргеуео Ап1е1ко б1пас.
Кес1. Ап1е1ко бтпас.
Рретцера: 13.11.1941. * 30.05.1942. 9 прес1.
10. Венауеп(е, ЈасЈШо: РОУЕ2АМ ШТЕКЕб! (ЕОб ШТЕКЕбЕб СКЕАООб).
КотесНја и с1па С1па. Ргеуео Јакба бес1так.

Кесл.1 5с. Ворџе Релроу1с.

Регуера: 22.11.1941. * 10.12.1941. 4 пресл.

11. МоНере: 1JM181JEM BOEE6KIC HЫ 8ЪOM BOЦE6MK (EE MAEAOE 1MAOПЧАИКЕ). КотесИја и 1п ста. / Ргеуео 1уап §Јго1а. РресНо га роготки АпДелко битас. /
Кесл. Анелелко б1тас. ОЈг. 51јерап (Ееоп) б1ерапоу.
бс. ВорДе Релроу1с.
Регуера: 16.12.1941. (16). * 03.06.1942. 8 пресл.
12. 8иЈегтапп, Негтапп: КЕЕ8АК1 8ПЕИМ ИИТЕК БТЕШЕИ). Огата и се1т сјпа. Ргеуео Топшкy ТапћоГер.
Кесл. Ан1е 8о1јак. бс. Јозјр Утапс.
Регуера: 02.01.1941. (8). * 28.04.1942. 6 пресл. (14)
13. УегпенП, Еонјз 1 Веер, Оеор§ез: РОТ Ц УЕ^ЕС1ДЈ (ЕЕ ТКАИМ РОЦК УЕМ6Е). КотесИја и 1п ста. Ргеуео б1ауко ВаШЛс.
Кесл. ТИо б1ро221. бс. Ворџе Релроу1с.
Регуера: 06.01.1942. * 11.01.1942. 4 пресл.
14. Вислак, МИе: ООИЛ6ТЕ. Тра§ец1ја и 1п сша з с1о1§рот. 2а роготјси ркесНо Тко б(ро221).
Кесл. ТЈо 8ИШ221. бс. Јокјр У1папс.
Регуера: 11.01.1942. * 16.05.1942. 13 пресл.
15. Тћотак, ВранЈон: СНАКЕЕУОУА ТЕТКА (СНАКЕЕУ6 АОКТ). Еакрелја и Ш ста. Ргеуео Ас1ат Мап(1роу1с.
Кесл. Анелелко бИтас.
Регуера: 17.01.1942. (14). * 20.03.1945. 18 пресл. (32).
16. Р1тап1ел1о, Еил§1: УЕСЕКА6 1МРКОУШКАМО (ОЦЕБТА БЕКА 81 КЕСИТА А 6ОООЕТТО). РгеуеН Огадо Кићјп 1 Ога§о 1уапјзеујс.
Кесл. Мако Ролег. бс. Ворџе Релроу1с.
Регуера: 04.02.1942. * 15.04.1942. 6 пресл.
17. СоШош, Саг1о: М1КАКООЕША (ЕА ЕОСАКОЈЕКА). КотесЈуа и 1п ста.
Ргеуео Ога§о (уапјзеујс.
Кесл. Ан(елелко б11тас, бс. Јокјр Утапс.
Регуера: 13.02.1942. (5) * 20.12.1942. 10 пресл. (15).
18. 8ћау, Оеор§е Вепагск МНЬ1ЈША§1СА (THE МНЬПОКА1КЕ55). КотеЈуа и се!т С1па.
Кесл. Мако Ролег. ОЈг. Касле ЈуелПо. бс. Ворџе Релроу1с.
Регуера: 10.03.1942. * 26.03.1942. 4 пресл.
19. Сое4ће, Јоһанн \УолГ§ан§: ЕА(Ј6Т (РА Ч6Т). РТУ1 сНо {ра§ец1уе, ррес-Зеп и 22 зНке. Ргеуео ТЈо б1ро221.
Кесл. Мако Еолег. бс. Ворџе Релроу1с.
Регуера: 14.03.1942. * 04.06.1942. 8 пресл.
20. О§г120У1с, МУап: НА8АЈМА01М1СА. Огата и 1п ста.
Кесл. Мако Ро4ег. бс. Јозјр Ујпапс.
Регуера: 14.04.1942. (64). * 29.03.1945. 19 пресл. (83).
21. Со§о1ј, Нџко1ај УзИЈеуЈс: 2ЕКГОВА (2ЕК1Т'ВА). КотесНја и 1п ста.
Ргеуео 8 гизко§ 1уап Оој1ап.
Кесл. Анелелко б1јтас. бс. ВорЗе Релроу1с.

- Ргепијега: 21.04.1942. (20). * 24.10.1943. 10 пресл. (30).
22. **НатШип**, Кпи1: (J PA^B2АМА 21УОТА. Кошас! и сепп **Спа**. Ргеуео Апбе1ко бптас.
Кес1. М1гко РегкоУ1с. 8с. Јоз1р У1папс.
Ргетцега: 07.05.1942. * 21.05.1942. 5 прел.
 23. **Какапс, ИУ**. ^АБЕ бЕкО 1938. Риска 1\$га и 1п ста.
Ке1. 51јерап Оођпс. бс. Јоз1р Утапс.
Ргетуега: 21.05.1942. 1 пресл.
 24. **бепоа, Аи\$из1 - Тот1с**, Јоз1р Еи\$еп: КкЕТУА. Огата и рел сјпоуа ргета А. бепо11Ј. Е. Топси. Огатаh21га1а Мапја Јипс 2а\$огка.
Кес1. АпДе1ко бптас. бс. ВорЉ РелроуЈс.
Ргетуега: 01.10.1942. * 29.11.1942. 9 пресл.
 25. **Веггтап**, Нја1таг: ОРОКУКА 1ЧЕООУЕ М1ЕОБТ1 (ЊШБ >ЈАОБ ТЕБТАМЕКТЕ). КотесИја и 1п ста (11 зика). Ргеуео 1уап ЕзЉ.
Кес1. Алекбанлар ОаупИоУ1с. бс. Вор<Зе Релроу1с.
Ргетцега: 04.10.1942. * 04.11.1942. 6 преск
 26. бгтсЊеге, Аи\$из1: ОТАС (РАОКЕМ). Огата и 1п ста. Ргеуео А. б.
Кес1. Ап1е болјак. бс. Вор<1е Релроујс.
Ргетцега: 10.10.1942. (5). * 31.10.1942. 3 прел. (8).
 27. **Уазгагу**, Јапоз: В1ЈС^А 1Ј(ЈВАУ. КотесИја и 1п ста. Ргеуела Ула\$1а Вгуак.
Кес1. 1 5с. Вор<1е Релро\Јс.
Ргетцега: 18.10.1942. * 07.03.1942. 10 пресл.
 28. **Шакс\$реге**, М/Шат: НАМЕЕТ (НАМЕЕТ, РКШСЕ ОР ВЕЈЧМАКК). Тра\$ес1ја и рс шоуа (15 б1ка). Ргета Аи\$из1Ш УИћелти бћ1е@ели ргеуео Аи\$и б1 НагаћабЈс, а робиугетепЈо Ап<1еко бНтас.
Кес1. Мико Регкоујс. бс. Вор<1е Релроујс.
Ргетцега: 15.11.1942. (17). * 15.01.1943. 6 прел. (23).
 29. **бћбпћегг**, Кар1: 2ЕКА УКАО (ВЕК ^Е1В6ТЕ1ЈРЕЕ). Котас! и рел стоуа.
РгеуеИ 150 УећкапоУ1с 1 Јакба Кизап.
Кес1. Ап<1еко бПтас. бс. Ворcle РелроуЈс.
Ргетцега: 21.11.1942. (8). * 06.01.1942. 6 прел. (14).
 30. **Наир(тапп**, ОегћаП: РКЕВ %А1А7.АК бЦМСА (УОК БОШЕМШТЕКОА^О). Вгата и селПп Спа. / Ргеуео М1ћоуП Котћоћ /
Кес1. Алекбанлар Оауп1оу1с. бс. ВорЉ РелроУ1с.
Ргетцега: 28.11.1942. (13). * 02.01.1943. 3 прел± (16).
 31. **1гакЈс**, Јога: ШОСЕ. Котас! 12 51ауоп5ко\$ 21Уо1а (5 рјеуапјет) и 1п сја.
Кес1. Алекбанлар Оауп1оУ1с. бс. Јо51р Утапс.
Ргетцега: 17.12.1942. (5). * 21.11.1943. 10 пресл. (15).
 32. Сб1х, СиЛ: 1НОЕВОКО (ШОЕВОКО). Котесћја и 1п ста. Ргеуео Јакба Кибап.
Кес1.1 5с. Ворбе РелроуЈс.
Ргетцега: 12.01.1943. * 19.03.1943. 5 прел±
 33. **Топнс**, Јо51р Еи\$еп: ЈАО, ЈА БАМ ОЕ1ЈН. КотесПја и је<1пот сти.
/Кес1. б1јерап Воћпс./
Ргетцега: 29.01.1943. 1 пресл.

34. **8ha\y**, Oeogŕe Вепаре!: МАК.ОКО (ОВКАСАИЈЕ КАРЕТА^А ВКАббВОШОА; САРТАПМ ВКАббВОУМО'5 С01МУЕК510М). Котедца и Irl cпа. Preyeo An<Jelko битас.
Кесl. An(Jelko бИтас. бс. BorДе PeIroyIc.
Pretceга: 09.02.1943. * 27.03.1943. 7 ppecl.
35. **Јипс 2aŕogka**, Магца: ЈАЕМ1ЈБЕУСАН1. ЕакгсЦја и Iгj ста 12 1898.
Кесl. An<lelko ŕИшас. 5с. Oorcle Peŕroyjс.
Pretceга: 13.03.1942. * 29.04.1943. 7 ppecl.
36. **КиЗап**, Јакза: ИК. КК5Т1С ИШЕСОУ БИЈСАЈ. Огата и се!ш ста.
Ке<J. Perclo OeIак. бс. AnШп 2ипIc.
Pretceга: 20.03.1943. * 11.06.1943. 7 ppecl.
37. **МехарIС**, Каптап: 11Ј КАБЕМ СКА01Ј. КотесHја и Iп ста.
Ке<J. Perclo OeIак. бс. Bor<le PeIroYIc.
Pretceга: 31.03.1943. * 26.05.1943. 7 ppecl.
38. **CaIoyJc**, Егап: РЕТАК БУАС1С. Јеслап ст 12IгПоŕIje МОКб КЕОМ.
Кесl. PercJo OeIак. бс. BorДе PeIroYJc.
Pretceга: 09.04.1943. * 10.04.1943. 2 ppecl.
39. **Киђjп**, Oга^o: ИМЕ ВОЈ БЕ ЈЕЕКА. Огата и се!ш ста.
Кесl. Алекбан<Jag OayrПоуJc. бс. Borcle PeIroyJc.
Pretceга: 1 1.04.1943. * 10.06.1943. 8 ppecl.
40. **УпЈсенко**, Уоло<JогIг КИПОУ1С: 2АКОМ Котас! и сеђп сјпа. Preyeo KacIe Ppeŕarс.
Кесl. AnIe боIјак. бс. BorJe PeIroyIc.
Pretceга: 20.04.1943. * 27.05.1943. 5 ppecl.
41. **ŕIroIa**, Mлаcлеп: РОБТОЕАК I УКАО. Уекела рпса и 4 зHке ргета jŕIolтeпоj рјезтj AnŕихIа бeпоe.
Кесl. An(Ielko бHтас. бс. BопJe PeIroyIc.
Pretceга: 01.05.1943. (6). * 14.06.1943. 5 ppecl. (11).
42. **ŕIroIa**, Mлаcлеп: ОССОИЈА, ТКВОКЈАI УГООША. баIЈуа рпса га (Јјеси и Iп Cпа 5 ŕIaђот.
Кесl. Anclelko бHтас. бс. BопJe PeИoyJc.
Pretceга: 01.05.1943.0 (20). * 14.06.1943. 5 ppecl. (25).
43. **Id>pe cle Уeŕa**: У1ТЕ2 СиОЕбА (ЕЕ САВАЕЕЕЕКО ОЕЕ МЊАОКО). КотесHја и Iгj Cпа (4 кHке). PreyeIa 1 боћосIпо ргeгacIHa УIазIа Oуак.
Ке<J. PercJo OeIак. бс. AnШп 2ипIc.
Pretceга: 22.05.1943. * 08.06.1943. 5 ppecl.
44. **бспђе**, Еиŕeпe: САБА УООЕ (ЕЕ УЕККЕ 0'ЕАУ ОЦ ЕЕб ЕРРЕТб ЕТ ЕЕб СА1ЈБЕб). КотесHја и peI сјпоуа. /Preyeo TopIxIay Tanholer./
Ке<J. An<lelko бHтас. бс. Bor<le Pe^royjс.
Pretceга: 12.06.1943. (8) * 26.06.1943. 5 ppecl. (13).
45. **Мссодeпm**, OАпо: бСАМРОЕО (бСАМРОЕО). КотесHја и Iп ста. /Preyeo To<Ior MapojIoyIc./
Кесl. Pеr<Jo OeIак. бс. BопJe Peŕoyjс.
Pretceга: 17.06.1943. (7). * 23.09.1944. 8 ppecl. (15).
46. **Ко8ог**, Јозјр: P02AK бТКАбТР Бгата и сеIп cпа.
Ке<I. An<Jelko бПтас. бс. Bor<Je Pe(royIc.

- Регшјера: 05.10.1943. (16). * 12.11.1944. 5 пре<1. (21).
47. Рише1, Сласле Апзге: 8КЕТИ1 БАМ (ЕЕБ ЈО(ЈКБ НЕ1ЈКЕиХ). Котас! и П ета (4 зИке). Ргеуео 81ауко Вали§1с.
КеЈ. Рерло Оелак. 5с. ВонЗе Релгоу1с.
Ргетуега: 07.10.1943. * 04.11.1943. 6 пре<1.
48. **Монче**, Теодог: УЕСЕКА 1Ј ОУОЈЕ. КотесИја и 5 зПка. Ргеуео 1 ргегаЉо
Ка1тап Мезапс.
Кес1. АтЗелко битас. бс. Ап1е 2ип1с
Ргетцега: 03.11.1943. * 17.12.1943. 8 пре<1.
49. **Р1апс1е11о**, и1§1: НЕИК1К IV (ЕШ1СО IV). ТгадесИја и 1п ста. Ргеуео
Јакба беЈтак.
Ке<Ј. Рерло Оелак. 5с. Јозјр Утапс.
Ргетуега: 13.11.1943. * 30.11.1943. 4 пре<1.
50. **Ки§ап**, Јакба: 2АР1АКА1А 8ТАКА МАЈКА О/АРЕКВЕСОУА. Бгата и
1п Сша.
Кес1. Рерло Оелак. бс. АпШп 2ип1с.
Ргетцега: 25.11.1943. * 29.02.1944. 9 пре<1.
Слахји рресНо 1по Репмс
51. ^егпеиН, ЕоиЈз: ВЕ20ВКА2И1К (Р01Ж А^01К АОК1Е>1МЕ). КотесИја и
1п ста.
КеЈ. Ап1е 5олјак. §с. ЈокЈр Утапс.
Ргетцега: 19.12.1943. (7). * 05.03.1944. 9 пре<1. (16).
52. **Лерогпа« ЈићгоуакЈ а1лог а XVI х1олјеса**: РК1КА2АКЈЕ ОБ РОКООА
ЈЕ21Ј50УА (ВЕТЕЕНЕМ5КА 2У1ЈЕ20А). Вог^спа е1ита и 1п сћјела.
Оћпоујо \ојт11 Каћасјап. Оагћот роргаћо Ап1ип Ооћгопјс.
Кес1. Влаепка КићЈп. 01г. 1по Репмс.
Ргетјјера: 26.12.1943. * 09.01.1944. 5 пре<1.
53. **Уојпоује**, 1УО: СипсиПсеу зап. иОУШ §1а50УЈта рго1као Уојти КаћасЈап.
Кесј. Магко Ро1ег.
Ргешјера: 16.01.1944. * 23.01.1944. 2 пре<1.
54. **Г)гас**, МагЈп: ОЕПМОО МАКОЈЕ. Котесћја и 1п ста. 2а роготјси ргЈресПо
Магко Ро1е2.
Кес1. Магко Ро1ег. 5с. Ап1ип 2ип1с.
Ргетцега: 19.01.1944. (13). * 02.04.1944. 7 пре<1. (20).
55. **Ро1с2**, Магко: ТЈЈАК. КотесПја и 1п сша.
Ке<1. Магко Ро1ег. 5с. Аип 2ип1с.
Ргетцега: 27.01.1944. * 26.09.1944. 10пре<1.
56. **Ме«апс**, Ка1тап: ООБРОББКО 01ЈЕТЕ. Котесћја и 1п сјпа.
Ке<1. Ап1е 5олјак. 5с. ВонЗе РелгоуЈс.
Оћпоуа: 19.02.1944. (13). * 17.09.1944. 3 пре<1. (16).
57. **8арс1оп**, У1сГопеп 1 **Могеап**, ЕтИе: МАОАМЕ 5АК5-СЕКЕ (МАОАМЕ
ЗАМб-ОЕ^Е). КотесПја и 1п сјпа 8 пре<ћ§гот. Ргеуео М1кола АпЈгЈс.
Ке<Ј. Апделко б1јтас. бс. Јохјр ^тапс.
Ргетцега: 02.03.1944. (8). * 30.03.1944. 7 пре<1. (15).
58. Со§олј, К1колај УавПјеуЈс: КЕУ120К (КЕУ120К). Котесћја и ре! стоуа.
Ргеуео 5 гикко^ 1УО Разагјс.

- Кесл. Алекзалар Оауплоујс. бс. Јонјр Утапс.
Ргетуега: 11.03.1944. (52). * 02.05.1944. 5 прес (57).
59. **бсhШег**, Епељсh: бРЕЕТКА I ЕЛЈВАУ (КАВАI.Е ШО ИЕВЕ). Сгаљпзка
Iгакесуа и рел сјпоуа.
Кесл. Магко Рогег. бс. Јозјр Ујпагјс.
Ргетцега: 06.04.1944. (9). * 02.09.1944. 5 преск (14).
60. **Сбгнер**, КагI АншизI: РЕРЕЕIЈСА (АбСНЕКВКООЕЕ). Котас! и сеИп ста
5 ргоIошот, §Iагћот, рјеуапјет I рлезот. Ргета Јјесјој рпсI парјзао К. А.
Оотег. Ргеуео Аслат МапсЈгоујс.
Кесл. Iуап МаНоп. ОЈг. Iпо Реп§Iс. бс. ЈохIр Утапс.
Ргетцега: 16.04.1944. * 18.05.1944. 6 пресI.
61. **Вађјс**, Егапјо: СКАМСАКбКА ЕЛЈВАУ. Риска §Iита и рел стоуа.
Кесл. Еерсlo Оелак. бс. Јозјр Утапс I Виго тсоcюгоуic. Ког. §Iјерап Тораloуic.
Pral2уесIћа: 06.05.1944. * 29.09.1944. 12 пресI.
СIагћи рпгесho Ргапјо Ко§Iпа.
62. **§IгоIа**, Mла<Јеп: бККВМК. КошесЕја и IгI ста.
Кесл. Магко РоIег. бс. Јозјр УтагIс.
Ргетцега: 03.06.1944. * 28.06.1944. 5 прес^.
63. **МоНеге**: бККТАС (Е'АУАКЕ). Котесћја и рел стоуа. Ргеуео Iзо
УеНкапоуш.
Кесл. АгIе болјак. бс. Јозјр УјпагЈс.
Ргетуега: 02.07.1944. (8). * 25.09.1944. 4 пресI. (12).
64. **Мако**, Јапко - **Голе/**, Магко: 2КТУА. РискI котас! и сI\а сћјела (9 зIка).
Ргета 15IоIтепот готани Ј. Маса парI5ао М. РоIег.
КесI. Магко РоIег. бс. ЈобIр УјпагЈс.
Ргетцега: 08.07.1944. * 20.07.1944. 4 пресI.
65. **ТаЈЈс**, №коIа: ООбРОВА ЕIЈЈ2А. Котесћја и Iп ста.
Кесл. АtleIко бћтас. бс. Јохјр Утапс.
Pral2уесIћа: 25.07.1944. * 26.07.1944. 2 пресI.
66. **КоуаIоуа**, ШМа - **Тп^ап**, Јиле§: ШУГОЕЛУ! ОКОУI. КотасJ и 5 зIка 12
2IуоIа. Ргета IзIоIтепот сјјели Н. КоуаIоуе парјзао Ј. ТпзIап.
Кесл. РегЈо Оелак. бс. Јозјр Ујпапс.
Ргетцега: 10.09.1944. * 02.11.1944. 7 пресI.
67. **бћаккреаге**, ШНат: ЕIККОСЕIЧА СОКОРАГЈМСА (ТНЕ ТАМШС ОР
ТНЕ §HKE\У). Котесћја и рел стоуа. Ргеуео МОап Во§сIапоуус.
Кесл. Магко Ро4ег.
Ргетцега: 17.09.1944. (4). * 09.11.1944. 5 пресI. (9).
68. **бепоа**, АншизI - **бIгогхI**, Тко: ССУАЈ бЕ бЕИЈбКЕ КИКЕ. КотапИспа
Јгата и 7 зHка. Ргета 15IоIтепот готани А. бепое.
Кесл. Апле болјак.
Ргетцега: 01.10.1944. * 07.11.1944. 7 пресI.
69. А§IаIо§, №коIа - **Век**, Ујклог: ЈЕБ^А N00 И НКУАТбКОЈ. Уезела I§га.
Кесл. Еерсlo Оелак.
Ргетцега: 15.10.1944. * 28.10.1945. 4 прес3.
70. **ЈМаге^ак**, АћсЈигаћтап: ВЕАСОАК 2IУОТА. /Огата./
Кесл. Ап<IеIко битас.

- Ргетцегга: 11.11.1944. * 11.01.1945. 4 прес!
71. **бџиџек**, Раи1: 1ЈПСМ1 РЈЕУАС1 (5ТКА65ЕКМи61К). Кошас1 и 1п ста з рјеуапјет. Ргеуео Тот1з1ау ТапћоГег.
Кес1. Ап<1е1ко бћтас.
РгетЈјегга: 18.01.1945. (22). * 27.02.1945. 5 прес1. (27).
72. **Напик**, Ап1оп: РКОБАК1 ОША (ОЕК УЕККАиРТЕ ОК055УАТЕК). беозка §го1езка и 1г! ста. РрегасИо 1 ргеуео Мкко Тп§1ег.
Кес1. Ап<1е1ко 51кпас.
Ргетцегга: 28.03.1945. * 05.04.1945. 3 прес!
73. **Вог**, Ма1еј: ТЕ5К1 СА50У1 (ТЕ2КА УКА). Огата и с1уа ста.
Ргетцегга: 01.05.1945. * 08.07.1945. 11 прес1.
74. **Сасе**. 1уе: 2М1ЈЕ1Ј РК0С1ЈЕР1). 5сеп5к1 ^гокаг и јес1пот сти.
/Кес1. Еика Арагас./
Ргетцегга: 01.05.1945. * 05.05.1945. 2 прес!

Б. Хећимовић, *Репертоар хртовских казалишта 1840-1860-1980*, кн>. I, Загреб, 1990, 510-513.

XXV Претварање "Родиног позоришта" у Београду у "Пионирско позориште"

Прилог XXV/1

»

РОДИНО ПОЗОРИШТЕ

Отпочело рад 1938, 23 јануара.

Оснивачи и власници позоришта:

Гита Предић - Нушић, Софија Вукадиновић, Живојин Вукадиновић и Миливој Предић.

Позориште је било „повлашћено“, јер је било ослобођено државне таксе на улазнице и по Финансијском закону морало се то увек истицати на улазницама, листама и плакатама, према ондашњим прописима. Иначе није уживало никаква повлашћења од стране државе, нити је имало какве субвенције. Плаћало је увек закупнину Народном позоришту, Коларчевом универзитету и др.

На неколико месеци пред рат, Родино позориште било је на репертоару Београдског радио стално, те је свакога четвртка давало дечји час.

Родино позориште плаћало је месечно: наставника балета, пијанисту и наставника певања; затим: магационера, гардеробера и бинског мајстора. За пробе и представе хонорисани су још глумци, суфлер, музика и техничко особље.

Позориште има своје костиме и декорације, које је већином радио позоришни сликар Станислав Беложански, који је сада заробљен у Немачкој.

Из приложеног проспекта види се које је комаде позориште давало и ко је од старијих глумаца у њему играо.

Позориште је прекинуло рад одмах по уласку Немаца у Београд, како се не би излагало малтретирању окупатора и било принуђено да даје присилан репертоар. Гардероба и декорације углавном су сачувани. Остали подаци изнесени су у проспекту.

Родино позориште би даље могло радити било као државно, било као субвенционисано под контролом државе. Досадашњи рад показује да од својих прихода, као приватна установа, не би могло постојати.

Ако би држава узела позориште у своје руке, било би вођено као и државно позориште.

Ако би било субвенционирано, та би се субвенција могла састојати:

Из давања новчане помоћи у сразмери потреба, као и Народном позоришту.

Из давања зграде за претставе и локала за пробе и смештај ствари.

Из давања бесплатног подвоза железницом приликом гостовања по Србији и Југославији.

Принципи досадашњег рада:

Настава је бесплатна.

Деца се примају само по одобрењу родитеља или старатеља.

Деца која покажу у школи слаб успех у учењу искључују се из позоришта доклегод не поправе оцене.

Позориште новчано помаже сасвим сироту децу.

За сваку претставу давало је по 50 до 100 бесплатних улазница школама за сиромашне ђаке.

Претставе морају бити извођене уметнички, а не почетнички.

На декорације и костиме обрађала се нарочита пажња.

Улоге великих играју велики глумци.

ПОВЕРЕНИШТВУ ЗА ПРОСВЕТУ Отсек за Националну културу и уметност

Према одлуци У.С.А.О.С.-а треба дечије-Родино позориште у најкраће време да отпочне са радом, те Вас о томе извештавамо.

Родино-дечије позориште основао је Бранислав Нушић 1937 године, те је до капитулације Југославије дало велики број претстава. За време окупације, то позориште уопште није радило.

Према горњој одлуци, Родино-дечије позориште, треба да поред самих претстава за децу делује васпитно и у ту сврху имаће свој музички и балетски отсек, а предвиђен је и низ разних предавања за пионире.

Ово позориште треба да омогући најширим слојевима деце васпитање на уметничком пољу, поред забаве које им пружа. Предвиђене су пионирске просторије, које треба да буду место састајања пионира.

Позориште биће под контролом У.С.А.О.С.-а.

У Одбор позоришта ући ће: Предић Миливој, Предић Гита, Вукадиновић Сој-
ла фрајт Лида, за уметничку секцију, Љубица РадисављевићУ за месни одбор
у С.А.О.С.-а /, Радошевић Ана / члан Народног позоришта / и 2 омладинца.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

20 децембра 1944
Београд

Главни иницијативни одбор
Уједињеног савеза антифашистичке
омладине Србије, Београд

ПРЕДСЕДНИШТВО АСНОС-а
ПОВЕРЕНИШТВО ПРОСВЕТЕ
Одељење за високе школе
и друге научне установе
Бр. 113
30-ХИ 1944. год.
БЕОГРАД

ГЛАВНОМ ОДБОРУ УЈЕДИЊЕНОГ САВЕЗА АНТИФАШИСТИЧКЕ
ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ

Б Е О Г Р А Д

Повереништво за просвету Србије саглашава се са Вашим предлогом да преу-
змете раније „Родино позориште“ и да га у будуће водите као Ваше, под именом „Пи-
онирско позориште“, тако да оно постане једна од централних пионирских културних
установа Београда и Србије.

Одбор овога Позоришта требало би да се састоји од три претставника-власника ра-
нијег Родиног позоришта и пет претставника Главног одн. Месног одбора УСАОС-а.

Са ранијим власницима овога Позоришта треба се подробно споразумети о
условима откупа (рада), осигуравајући им и награду за даљу сарадњу и рад у Вашем
позоришту и извесну накнаду за коришћење гардеробе и другог материјала.

О свему овоме претставници УСАОС-а треба да се саветују и споразумевају са
надлежним референтима овога Повереништва, које ће Вам увек излазити на сусрет,
преко својих делегата пратити рад Вашег позоришта и пружати му за сада сваку мо-
гућу помоћ.

ПОВЕРЕНИК
За просвету Србије
Митра Митровић

АС, Г-183,1У-75/45

XXVI Градско позориште у Београду (1945)

Прилог XXУГ/1

1. Београдско реонско позориште мења име у Градско позориште у Београду

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

Одељење за науку, уметност и културу

IV Бр.2994

31-VIII-1945. год.

Београд

Према указаној потреби, а на основу предлога Београдског реонског позоришта Бр. 487 од 28-УШ-1945. год. и сагласности Градског извршног народног одбора у Београду - Просветно одељење IV бр. 6063 од 31- VIII-! 1945. године, Министарство просвете Србије

ОДЛУЧИЛОЈЕ:

1) Да Београдско реонско позориште у Београду измени свој назив у Градско позориште у Београду.

Ово ће позориште давати претставе по свим реонима Београда у сагласности са надлежним просветним реонским референтом.

Поред претстава за реоне, ово ће позориште давати и специјалне претставе за омладину као и у Округу београдском, а по одобрењу Министарства просвете Србије може приређивати и краће турнеје по унутрашњости Србије.

Непосредни надзор над радом овога позориште вршиће Министарство просвете Србије, и то како у погледу репертоара тако и у погледу особља запосленог у позоришту.

2) Управу Градског позоришта у Београду сачињавају управник, секретар, благајник и два члана управе.

Претстављачко и остало особље Градског позоришта у Београду сачињавају следећа лица: Живојин Петровић, секретар Министарства просвете Србије одређен за управника, Миодраг Јовановић, секретар - Душан Вујачић, благајник - Бранко Јовановић и Борислав Дечермић, чланови Управе - Добрила Цимић, Фреид Фазловски, Станко Буханац, Жарко Митровић, Славка Илић, Милица Јовановић, Александар Ђорђевић, Александар Огњановић, Мирјана Коцић, Мери Вилић, Мила Гец, Драгомир Миленковић, Катица Пецовић, Јелена Тодоровић, Босиљка Мишковић, Борка Шубарановић, Ружа Амент, Миодраг Огњановић, Слободан Стојановић, Петар Петровић, Јелка Матић и Злата Ковачевић.

3) Из досадашњег ансамбла Београдског реонског позоришта, по предлогу Синдикалне подружнице Београдског реонског позоришта и Управе, удаљују се следећа лица: Стојан Живановић, Станка Живановић, Милован Јовановић, Петар Јовановић, Вукашин Биволаревић, Злата Миланковић, Десанка Ђорђевић, Вера Симоновић,

Зоран Димић, Рајко Смедеревац, Пава Слука, Душан Живковић, Милан Јовановић,
Никола Смедеревац, Софија Перић и Гордана Гошић.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

31-УШ-1945. год.
Београд

Министар просвете Србије
Митра Митровић, с. р.

Прилог XXV1/2

2. Управник Живојин Петровић моли Милана Предића да поради код Министарства
просвете да се Градском позоришту одобри давање представа у згради на Врачару

ГРАДСКО ПОЗОРИШТЕ
у Београду
Бр. 520
17-1X-1945. год.

Господину Милану Предићу,
управнику Народног позоришта

Б Е О Г Р А Д

Градско позориште почело је сезону по рејонима. Претставе иду добро: посета је одлична, успех је знатан и биће све већи. На жалост, рејони су толико претрпани својим приредбама (културним и политичким) да ми је немогуће обезбеђивати у току седмице потребан број претстава. Градско позориште, као што знате, нема засад никакве субвенције. Оно ће, истина, доћи до бољих прихода кад једнога дана крене на пут. Али док се за нешто дужу турнеју не изврше најозбиљније припреме, морам да потражим други излаз из мучна положаја.

Опростите што се поново обраћам Вама. Ја то чиним с правом које сте ми с ретком љубазношћу дали сами, помажући досад и установу коју водим и мене лично у критичним тренуцима.

Ви још нисте спремили репертоар за малу зграду на Врачару, и она је засад празна. Да би се одржао додир с публиком (прекинут на дуже време окупацијом и на краће обновом живота после ослобођења), што је врло значајна ствар, молим Вас да одобрите Градском позоришту да с времена на време, док ви не завршите репертоар, даје своје претставе у згради на Врачару.

Та зграда треба озбиљно да се разрађује. У њој је одвратни окупатор за све време нашег робовања давао претставе за своју пљачкашку војску, и наша публика мора поново да се навикава на њу. Под кровом те мале зграде, и баш за Ваше управе, стваране су велике претставе и играли су највећи наши глумци. Традицију би свакако ваљало очувати и наставити.

Ако Вас молим да прихватите Градско позориште које се тек ствара, ја то чиним и као његов управник који је дужан да му обезбеди живот и као позоришни човек и као Ваш пријатељ и пошговалац.

Можда ће Министар просвете и даље стајати на становишту да Градском позоришту не треба уступати зграду у центру града. Ја Вас молим да и Ви, са своје стране објасните Министру просвете оправданост моје молбе.

Повремене претставе на Врачару стварале би равнотежу прихода и расхода Градског позоришта. Сем тога, оно би тим претставама излазило на глас, јер би му и дневна штампа поклањала више пажње, што би свакако много утицало баш на повеће перифериске публике (радничке и сиромашне) према Градском позоришту.

Што се тиче материјалних услова, ја то остављам потпуно Вашој увиђавности. Предложио бих Вам ипак да не утврђујемо сталан хонорар за закуп дворане; и за Вас и за Градско позориште много би zgodније и праведније било да одредите постотак од бруто дохотка (10, 15, 20% од бруто прихода). На тај начин, мањи приход не би доносио штете Градском позоришту, а већи приход би био користан и за Народно позориште.

Ја Вас молим, Господине Управниче, да учините што пре све што треба да Министар просвете допусти Градском позоришту да му Ви с времена на време указујете своју љубазност као и досад.

Смрт фашизму - Слобода народу!

Управник

Живојин Петровић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

у Београду

Бр. 3956 '

19-IX-1945. год.

Учиниће се према могућностима.

у акта

Милан Предић

АС, НП, 3596/45

XXVII Писмо Мите Димитријевића Митри Митровић Ћилас, поверенику просвете

Прилог XXУН/1

Београд 4. XII 1944.

ДРУГУ[АРИЦИ] МИТРИ МИТРОВИЋ-ЋИЛАС, поверенику за просвету
Београд

Данас сам предао другу Јовану Поповићу документовани извештај о стању и раду у недавној прошлости Удружења Драмских Аутора.

Ту су изложене све муке које је Удружење имало са самовласним држањем и поступањем Велмара Јанковића, којег смо најзад искључили из удружења, као недо-стојног.

Ја те молим да и ти прочиташ тај извештај.

У овом новом насталом времену Ослободилачких и културних прегнућа, же-лео бих и ја да допринесем лично, својим радом, успеху и напретку свих тих напора.

Када си ти била у затвору био сам и ја, готово за исту идеју. Ја сам затворен на дан када је Немачка објавила рат Совјетском Савезу. Држањем у самици обележен сам био као ратни кривац због свих мојих говора у скупштини о позитивној снази Со-вјетској и због мојих књига о Совјетској Русији а нарочито због личних веза са Со-вјетским посланством и видним личностима у Москви.

Мислим да је то довољна легитимација да у заједничком раду са свима вама дадем и ја изражај своје душе, своје савести и своје способности.

Мислећи о свему томе, долазим до закључка да бих Ослободилачком Покрету и теби самој, која си узлетела на својим крилима до тако високе улоге и задатка, мо-гао бити најкориснији ако би ми се поверила дужност Комесара у ова три удружења: Удружењу Глумаца, Удружењу Драмских аутора и Удружењу Музичких Аутора. Ова три Удружења имају нешто заједничког и као таква чине једну уметничко-културну и пропагандну целину. Тако је у Совјетској Русији, а мени лично сасвим је позната ова организација рада. Или што друго. Стојим ти на расположењу.

Са другарским поздравом

Мита Димитријевић

Смрт Фашизму — Слобода Народу.

АС, Г-18, Председништво АСНОС-а, Ф 1, 105/44

XXVIII Од "Бањичанке" до "Химне раду"

Прилог XXУ111/1

Милета Милановић

БАЊИЧАНКА

Кроз решетке сунце греје,
Напољу је диван дан.

Плаво небо ко да жали —
Слобода је само сан.

Ми смо тешки заточ'ници

У логору на Бањици.

За судбину нашу тешку
Знаде скоро цели свет:
Што љубимо земљу своју
Ми морамо ето, мрет.

Ми смо тешки заточ'ници
У логору на Бањици.

Напољу се плотун чује -
Мртав нам је пао друг!
Знајте добро издајници,
Вратићемо крвав дуг.

Вратиће га осветници
Из логора на Бањици.

Пале жртве на Бањици
Другови ће осветити,
А највеће од њих свију
Светићемо сутра ми.

Светиће их осветници
Из логора на Бањици.

Из сред кршних наших гора
Јечи громко снажни глас:
Ој, другови, на Бањици
Само храбро ево нас!

Ми смо тешки заточ'ници
У логору на Бањици...

Бањица, Београд, 1967. (издање ИАБ)

Прилог ХХУШ/2

ЗАВОДСКА ПЕСМА

стихови: Милутин Дорословац
музика: Миодраг Ђорђевић

Ми смело ходимо уздигнута чела,
у нама леже безмерне снаге,
наше су руке за велика дела,
за радост и срећу земље нам драге,
за живот и славу Србије драге.

Од миле песме из наших груди
нека се младост сада пробуди,
од братске слоге свих српских људи
нека нам нова зора заруди.
Градови, поља, села далека -
родна нас земља већ давно чека,
родна нас земља чека.

Откријмо снаге што у нама леже,
нек љубав зрачи из наших зена,
за рођену дајмо жар младости свеже,
будимо сунчана будућност њена,
будимо жуђена поносна смена.

Заводскилист бр. 3 од 15. VI 1943.

Прилог XXVШ/3

ПЕСМА РАДНЕ ОМЛАДИНЕ

Војска смене

Вл. Велмар-Јанковић

Војска смене нову земљу носи
Силна ко потопа вал
Жртвом, борбом она се поноси
Вером у свој идеал
Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови
Победи све ближе
Омладина у четама рада
Гради Нову Србију
Моћну, јачу од најтврђег града
Од живота милију
Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови

Победи све ближе
Војска смене стићиће на мету
Нек је слава обвије
Заклетву јој полагамо свету
Наше Нове Србије
Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови
Победи све ближе

СРПСКИ НАРОД
19. јуни 1942

Прилог ХХУШ/4

МИ СМО СРПСКИ
ДОБРОВОЉЦИ
М. Живановић

Ми смо српски добровци,
На шајкачи српски грб,
На срцу нам Српство лежи,
Сваки од нас дични Срб.
 Српску земљу, родну груду,
 Ми љубимо изнад свег
 Од несрба, издајника
 Ми бранимо сваки брег!
Ми смо српски добровољци,
Не жалимо живот свој, -
Да Србију сачувамо,
Прихватисмо љути бој.
 Наше руке, наше дело
 Благосиља и сам Бог,
 Ми смо српски добровољци,
 Браниоци рода свог!
Не тражимо туђе ништа,
Подижемо ми свој дом,
Ми смо српски добровољци,
Живот дајмо роду свом!

СРПСКИ НАРОД, 11.12.1943.

ХИМНА РАДУ

Сложно Срби, песму рада.
Песму здравља, песму славља.
На рад, на рад. Отаџбина зове нас.
На рад, на рад, у раду је свима слас.

Да градимо нове дворе.
Светог Саве српске славе.
На рад, на рад, за наш цели српски род.
На рад, на рад, за народни препород.

Појмо друзи песму рада,
Песму здравља, песму славља.
На рад, на рад. Отаџбина зове нас.
На рад, на рад, у раду је свима спас.

ОБНОБА, 30.04.1943.

XXIX Београдска радио станица - Sender Belgrad

Прилог бр. XXIX/1

Годишњица "Младог стражара"

Навршило се годину дана од почетка емитовања једне нарочите емисије преко таласа београдске радио-станице.

За то време преко емисије „Београдског младог стражара“ читано је редовно око 60 писама, која су одржавала везу између фронта и домовине.

Београдска радио-станица овом емисијом имала је једну значајну улогу. Она је, кроз речи и песму, створила на фронту један нов дух снаге, полета и окрепљења. У песми младог стражара уживали су и уживају милиони војника. О томе сведоче хиљаде писама која свакодневно стижу са фронта, а у којима се изражава захвалност београдској радио-станици. Поред поздрава фронту, слушаоци упућују и поклоне. Радио-станица је прикупила досад око 1,200.000 марака. Први износ од пола милиона марака упућен је пре извесног времена Вођи Рајха са жељом да се употреби у војничке циљеве.

Пре кратког времена дирекција Београдске радио-станице је прекинула са емитовањем популарне песме младог стражара. Међутим, из многобројних писама види се жеља многобројних слушалаца из свију крајева Европе и са Фронта, да се „Лили Марлен“ поново емитује. Топлина ове мелодије, а и саме речи познате су данас и сваком мапиша-

ну. Ова песма ствара носталгију и одушевљење, а преноси се од уста до уста. Свако је учи и пева. Можда нема краја у Европи где се не чује песма „Лили-Марлен“.

Оберлајтнант Рајнтген, управник Радио-Београда и његови најближи сарадници заслужили су што је београдска радио-станица стекла реноме и популарност једне од најбољих радио-станица у Европи.

На дан годишњице емисије "Младог стражара" извешће се преко радија једна нова, специјална емисија. Сви слушаоци чуће данас нове поздраве и нову мелодију: "Све пролази".

Београдски млади стражар, улазећи у другу годину живота, остаће и даље верни чувар и одушевљени симпатизер свих оних који га радосно слушају и поздрављају.

... "Ми који смо овде у самоћи крајњег севера, где човек не може ништа друго да види сем брда, снег и воду, и где човек толико чезне за домовином, чекамо цело вече на тренутак да се појави глас београдског младог стражара. Ми једва чекамо да чујемо мелодију која нас узбуђује и коју толико волимо. Лили Марлен нам је пријатан свршетак дана, и нека нам то и даље остане", - пише један од хиљада слушалаца са фронта ...

НОВО ВРЕМЕ, 18.8.1942.

ЗАКЉУЧАК

Окупиравши Србију, априла 1941, Немци су преко свог Пропагандног одељења "Југоисток" (бисlo\$1:) поручивали српском народу да му је обезбеђено место у "новом поретку". Захваљујући онима који су у то поверовали, створена је држава са минималним правима, а великим обавезама, са националним вођом потчињеним немачком фиреру. Вођа Србије, генерал Милан Недић је био одан немачкој политици не верујући или не схватајући да се она заснивала на начелима да Србију треба разорити, политички и духовно.

Идеолошку усмереност "нове" културне политике у Србији Немци су обезбеђивали преко српских колаборациониста. Вођа Трећег рајха Адолф Хитлер истицао је да препород Немачке није могућ без препорода немачке уметности и културе. Овај став се рефлектовао у свим окупираним земљама, пошто је визија "нове" Европе, подразумевала њено духовно јединство по нацистичком моделу. Немачки пропагандисти на челу са Јозефом Гебелсом потенцирали су значај културног стваралаштва у времену док рат још траје, истичући да немачка култура цвета и у рату.

Диригована духовност од стране окупатора и колаборациониста у Србији, најјаче се испољавала преко пропагандних органа, пре свега немачких. Српска државна пропаганда налазила се од првог дана под пуном немачком контролом преко Одељења за пропаганду "Југоисток" при Управном штабу војног заповедника Србије. То одељење је остваривало потпун надзор над српском пропагандом и културним животом.

Диригована духовност, односно наметање и пресађивање немачке културе на тла окупираних земаља, имала је посебан значај у области позоришта као саставног дела културе. Позориште је требало да постане ефикасан инструмент културног напретка, односно да пропагира културне вредности "новог европског поретка" па тек онда националне. Концепт позоришне политике у Србији писан је, дакле, немачком руком. Трeбало га је само проверити у пракси, а да би се то остварило била је неопходна помоћ српских колаборациониста. Водећу улогу међу њима имао је Јован Поповић, управник Народног позоришта у Београду и шеф Одсека за позоришта и приредбе у Пропагандном одељењу Председништва Министарског савета. Незаобилазне личности у позоришној политици Србије били су и председник владе Милан Недић, шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић, министар просвете Велибор Јонић и његов помоћник Владимир Велмар-Јанковић, начелници Одељења за народно просвећивање Министарства просвете др Бранимир Малеш и др Радосав Марковић, затим референт за позориште и филм др Живомир Младеновић, референти за музику Светолик Пашћан, Бранко Драгутиновић и Миховил Логар и др.

У немачкој пропаганди "Југоисток" позоришни одсек су водили зондерфирери Хелмут Швен (Helmut Schwen) и др Ханс Кремер (Hans Kremer), а од осталих личности за позоришну политику значајни су били: Карл Хајнц Рајнтген (Karl Heintz Reintgen), шеф београдске радио станице, и пуковник фон Кајзенберг (VOF Kejsenbergd), немачки командант Београда.

Позоришта, укључујући оперу и балет, могла су да раде само ако је за то постојала потреба и уз дозволу војног заповедника Србије. То је регулисано посебном Уредбом о вођењу позоришта од 20. маја 1941. године. Непуна три месеца касније, 16. августа 1941, одлуком Савета комесара, Народно позориште у Београду, односно Српско народно позориште како се званично звало за време окупације, Народно обласно позориште у Нишу и бановинска позоришта, прешла су из ресора Министарства просвете у ресор Председништва Министарског савета или, прецизније, његовог Пропагандног одељења, директно потчињеног немачкој пропаганди "Југоисток".

Већ крајем априла 1941. Немци су изразили жељу да позоришни живот у Београду започне што пре. Прве представе Народно и Уметничко позориште извели су већ у мају, у великој дворани Коларчеве задужбине. Највећу пажњу Немци су посветили Народном позоришту, као водећој културној установи Србије, настојећи пре свега да помогну обнову тешко оштећене зграде код Споменика у шестоаприлском бомбардовању 1941. године. Показало се, међутим, да у тим својим настојањима нису били ни искрени ни брзи. Пуковник фон Кајзенберг је крајем августа навестио да ће зграда бити завршена за 100 радних дана, да би тај рок био померен за јануар 1942. године. Зграда је отворена тек 20. јуна 1942. године, док је "Мањез", уместо 1. јуна, отворен 1. октобра 1941. године.

Немачким властима није падало на памет да пусте на слободу заробљене чланове Народног позоришта. Узалудни су били силни захтеви који су им упућивани. У заробљеништву су умрли редитељ Витомир Богић и технички шеф Велимир Јовановић.

Јевреје и масоне Немци су удаљили из Народног позоришта. Одрекли су се и једног Ериха др Хецела, који је режирао "Елгу", премијерно изведену 1. октобра 1941. године. Његовог имена није било ни на листи нити у штампи, па су неки проучаваоци историје Народног позоришта улогу редитеља "Елге" приписали Јурију Ракитину.

Руски аутори скинути су с репертоара. Већ припремљени "Понор" Гончарова, у режији Јурија Ракитина, није изведен као ни "Милион мука" Валентина Катајева у Уметничком позоришту.

Полако, али сигурно Немци су се ослободили тројице масона у Народном позоришту. Раша Плаовић и Рудолф Ертл су пензионисани (крајем марта 1942. године), а Душан Милачић је премештен у IX београдску гимназију.

Реквирирање зграде "Мањез" на Врачару за потребе немачког позоришта "КтаД слигсћ Ргеиде" (Снага кроз радост), 1. октобра 1942. године, свакако

је најтежи ударац који је Народно позориште претрпело од Немаца. У тој згради су у сезони 1941/42. потучени сви рекорди гледаности позоришних представа.

Концепт позоришне политике у окупираној Србији, наметнут од Немаца, имао је пролазност у централној позоришној установи. За то је посебно био заслужан управник Народног позоришта Јован Поповић у кога су Немци имали неограничено поверење. Сва његова обраћања садржавала су речи хвале за "нови поредак" и Србију као његову саставницу. Преко Поповића су организована бројна гостовања немачких уметника, диригента, композитора, солиста, комичара, филмских звезда, позоришних трупа, Берлинске филхармоније, књижевника и др. Приређивана су и тзв. "шарена поподнева и вечери", за које је изнајмљивана позоришна сала. На њима су често учествовали и реномирани чланови Народног позоришта. Само дан после реквизирања зграде "Мањез", матична сцена Народног позоришта код Споменика била је резервисана за немачке "шарене вечери". Тако се 1. октобра аплаудирало актерима "Ђиде", а 2. и 3. октобра 1942-Немцима.

У Београду се обрео и Норберт Шулце, композитор песме "Лили Марлен". Београђанима је поклонио композицију "Циганска љубав" коју је премијерно извела његова супруга Ида Вања. Зашто се Шулце одлучио баш за ту песму? Вероватно да би "показао" да као Немац у Циганима не види оно што су Београђани мислили.

Немачки уметници нису гостовали у Србији само да би пропагирали немачку културу, већ и да би напунили џепове. Сваки наступ је наплаћиван, а хонорари су били прилично високи. Додуше, и српски уметници који су гостовали у Немачкој добијали су хонораре.

Духовност је била диригована, али и строго контролисана. Шта ће бити на репертоару одлучивали су Немци. Пада у очи да дела немачких аутора нису извођена тако често на сцени Народног позоришта у Београду па ни осталим позориштима. За време окупације у матичном театру изведено је свега 9 немачких драмских дела од чега 3 Гетеова.

Огромна посећеност позоришних представа у сезони 1941/42. изненадила је и Немце. Београдска публика гледала је у великом броју све што јој је понудило Народно позориште и већина осталих. Ту заинтересованост Београђана за позориште Немци су вешто искористили и већ у наредној сезони прво спутали рад матичне позоришне куће, а онда укинули Уметничко, Српско савремено, Академско и још нека позоришта са претежно националним репертоаром, да би у први план избацили хумористичко-забавно-сатиричне театре: - "Централу за хумор", "Разбибригу" и остале, ослободивши их свих такса. Наклоност публике је задржана, чак и повећана, а нови репертоар још више се уклапао у немачки концепт позоришне политике у окупираној Србији.

Београд је био центар позоришног живота у Србији. Поред Народног позоришта, у њему су трајно или повремено радила и многа друга позоришта:

Уметничко позориште, Избегличко (Марићево) позориште, Позориште удружених глумаца (Животићево позориште), Српско повлашћено позориште (Удружења глумаца), Сатирично позориште "Бодљикаво прасе" (Весело позориште "Весельци", "Хумористи"), Позориште Српске заједнице рада или Народно радничко позориште "Србозар", Хумористичко позориште "Централа за хумор", Хумористичко позориште "Разбрибрига", Позориште "Београдска комедија" Брацино весело позориште, Београдско мало позориште, Ацино смешно позориште, Академско позориште, Омладинско позориште, Академски студио "Младост", Омладинско позориште "Сцена", Драмски студио Националне службе за обнову Србије, Родино позориште и Дечје позориште "Србија". Поред наведених, у престоници је деловало и више дилетантских и аматерских позоришта и позоришних група као што су Весело позориште "Гане", Весело позориште "Разнода", позоришта Црвеног крста, ђачка позоришта и др.

Ван Београда, најзначајнија су била два професионална позоришта: Моравско у Нишу и Дунавско у Пожаревцу, односно Панчеву, затим Окружно народно позориште у Крагујевцу. Постојало је и неколико позоришта Удружења глумаца која су гостовала по Србији. Међу најпознатијим била су "Шумадија" Владе Страгарца, "Србија" Обрена Ђорђевића, "Београд" Ристе Прендића и "Мачва" Драгог Јеличића. Животићево позориште прешло је јуна 1942. у Ваљево, где се задржало до маја 1943. године када је престало с радом.

Најуспешнија дилетантска позоришта налазила су се у Крушевцу, Шапцу и Смедеревској Паланци, затим Неготину, Пожаревцу, Чачку, Краљеву, Јагодини, Параћину, Њуприји, Смедереву, Алексинцу и Обреновцу. Позоришне секције или дилетантске групе имали су многи спортски клубови, одбори и пододбори Црвеног крста, Национална служба за обнову Србије, Српска заједница рада, филијале Коларчевог народног универзитета, Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци, Српски добровољачки корпус, Српска државна стража, Пећанчеви четници, добровољне ватрогасне чете, добровољне радне службе, болнице, логори...

Посебну групацију чинила су дилетантска позоришта или позоришне секције одбора и одсека за народно просвећивање Министарства просвете, са искључиво националним репертоаром. Међу њима су најбројнија била сеоска позоришта. Резултати исграживања показују да је у више од 200 села у окупираној Србији било неких облика позоришне активности. У многим местима постојала су певачка друштва или дружине, фолклорне групе и хорови, а значајна улога дата је и гусларима. Скоро је анегдотски да је Србија за време немачке окупације 1941-1944. имала више позоришта него икада пре.

Оно што ће заувек бити обележено као светла искра у ратној тами јесте људска хуманост и солидарност. На хиљаде позоришних представа, концерата, посела, спортских утакмица, акција Српског црвеног крста и сл. организовано је за избеглице, заробљенике и њихове породице, децу, сиромашне уче-

нике, ђачке кухиње, зимску помоћ, гладне, старе и немоћне. Комплетан приход са представа дилетанских позоришта коришћен је искључиво у те сврхе, а професионална позоришта су давала посебне хуманитарне представе. Дирљив је пример када је, марта 1944, цео приход са ђачких посела и других приредаба, у износу од преко 400.000 динара, утрошен на помоћ ученицима Косовско-митровичког округа, којима је било најтеже. Хуманост је исказана и тиме што су сви глумци - избеглице добили ухлебљење, као и просветни радници, од којих су неки са великим успехом водили сеоска позоришта.

Било какво да је мишљење о окупационом периоду, непобитна је чињеница да је велики број позоришних посленика, оперских и балетских уметника, баш тада започео своју каријеру. Чак су и мала дилетантска позоришта рађала велике глумце. Поменућемо нека имена: Мија Алексић, Миодраг Петровић-Чкаља, Драгомир Фелба, Раде Марковић, Оливера Ђорђевић (Марковић), Северин Бијелић, Михајло - Бата Паскаљевић, Славко Симић, Василије - Васа Пантелић, Никола Милић, Бранка Митић, Јанез Врховец, Предраг Тасовац, Драгутин Добричанин, Милан Пузић, Радмила Миленковић (Савићевић), Миленко Ђедовић, Станојло - Цане Фирауновић, Мира Милићевић (Траиловић), Јуба Дидић, Софија - Соја Јовановић, Миливоје — Мића Томић, Ратко Сарић, Велимир Животић, Јованка Бјегојевић, Милорад Мишковић, Драгутин Гостушки, Живојин Здравковић, Душан Миладиновић, Богдан Бабић, Душан Скворан и многи други.

За разлику од Немаца, који су када је позоришна политика у Србији у питању добро знали шта хоће, колаборационисти су имали различита схватања која су довела до размимоилажења и отвореног сукоба између главних протагониста, Велибора Јонића и Јована Поповића. Јонић је уз себе имао Недића, а ПогГовић Немце.

Суштина сукоба састојала се у томе што је Поповић повлађивао Немцима у погледу отварања хумористично-забавно-сатиричних позоришта, а Јонић се томе жестоко противио, сматрајући да су она ругло Београда и да уметнички надзор над свим приредбама у Београду и провинцији треба да врши Министарство просвете, као што је то било и пре рата, како се не би квариио укус публике. Поповићу је такође замерено да је сасвим запоставио рад у Одсеку за позоришта и приредбе, а њему је и те како било стало да задржи место шефа тог одсека јер то је значило очување позоришног лидерства у Србији. Сукоб је продубљен и Јонићевим критикама да репертоар Народног позоришта није у духу српске националне обнове, да се запоставља и дегенерише домаћа драма, да се пренебрегава оно што је најбитније у карактеру Срба (јунаштво, доброта срца, самопожртвовање и љубав према отаџбини), да се у страном репертоару не бирају погодна дела, да се мало пажње посвећује српском фолклору, да се у позориште увлаче непозвани, нестручни и дилетантски елементи којима је једини циљ зарада, да сем публике треба спасавати и глумце који зарад новца траће своје таленте у понижавајућим улогама, и на

крају, да главна одговорност пада на Државну пропаганду која је допустила да све оде странпутицом.

Чинило се да Јонић и Недић имају све аргументе, али Немци нису дали сагласност на већ потписану уредбу. Поставља се питање шта значе речи начелника Одељења за високо образовање и народну културу др Радосава Марковића: "Управник Народног позоришта г. Јован Поповић био је моћнији својим утицајем од целе владе. Преко Немаца осујетио је пренос у надлежност Мин. просвете."

Нисмо сигурни да је Јован Поповић био баш толико моћан и да су Немци чекали на његов миг како би се одлучили. Напротив, мишљења смо да Немцима у конкретном случају није био потребан Јован Поповић. Они су већ 1941. године чврсто одлучили да позоришта буду под њиховом директном контролом, а то су могли да обезбеде само преко српског и немачког пропагандног одељења. Недићев планови о националном и духовном препороду Србије, посебно наглашени у 1943. години, нису се уклапали у немачке планове и када су позоришта у питању. Српско јунаштво и љубав према отаџбини, таман и на позоришним даскама, нису исто што и "Вита Мина", "Калорита", "Баук", а поготово "Минут после десет".

Колико је за Немце био битан Јован Поповић говори чињеница да су три месеца после случаја с Уредбом наложили његово смењивање са места шефа (генералног интенданга) Позоришног одсека.

Феномен звани публика је остао. Маса Београђана хрлиле су на представе "Централе за хумор". "Минут после десет" Миће Димитријевића игран је равно 245 пута.

Публика није заборавила ни Народно позориште. Драмске, оперске и балетске представе биле су добро посећене и онда када је Позоришту било најтеже — у сезони 1943/44. Чланови Народног позоришта били су у Обавезној радној служби, Националној служби за обнову Србије, упућивани су у Борски рудник и на кулук. Позориште је било пред затварањем. Највећи проблем представљало је кулучење, пошто је свакодневно одсуствовало по 14 чланова Позоришта. Тако је било све до фебруара 1944, када су се Немци коначно смиловали и укинули кулук.

Вежбати и играти под сталном ваздушном опасношћу, у ишчекивању завијајућег звука сирена, било је равно подвигу. А кад су бомбе савезника, априла 1944, пале на Београд, па се и после тога играло на отвореном у Брегалничкој 5, то више није била само храброст, пркос и снага извођача, већ и публике - народа.

Није тако било само у Београду. Савезничке бомбе пале су на Ниш још 20. октобра 1943. године. И тамо се и даље играло. Играло се и у Крагујевцу, Крушевцу, Шапцу, Јагодини, Краљеву, Смедеревској Паланци, Пожаревцу, Панчеву... Играло се и у селима и забитима. За сељане, дохитале с њива на представу, актери на сеоској бини били су најбољи глумци на свету. Додуше,

за друге нису ни знали. А и да јесу, они не би били испред њихових јунака. Исконска виталност театра, исконска виталност народа у ужасу званом Други светски рат, није почивала само на великим уметницима и великим позоришима, већ и на малим сеоским бинама.

У жељи да издвојимо дела која су највише извођена за време немачке окупације у Србији 1941-1944, на основу расположиве архивске грађе и других извора и литературе, дошли смо до закључка да су то: "Ђидо" (Јанка Веселиновића), "Девојачка клетва" (ЈБубинка Петровића), „Несуђени зетови" (Славомира Настасијевића), "Зона Замфирова (Стевана Сремца), "Сумњиво лице" (Бранислава Нушића), "Кир Јања" (Јована Стерије Поповића) и "Први пут с оцем на јутрење" (Лазе Лазаревића).

Од страних аутора предњаче "Сеоски лола" (Тот-Дескашева) и "Улични свирачи" (Шурека-Сасмана).

Јанко Веселиновић је сматран култним писцем. Поред "Ђиде", извођена су још нека његова дела: "Кумова клетва", "Дукат на главу", "Деоба" и др., док је Сремчева "Зона Замфирова" била толико популарна да је композитор Војислав Илић компоновао оперу под истим насловом чији су одломци изведени децембра 1942. године. За Славомира Настасијевића су говорили да је нови Нушић, а поредили су га и са Стеријом.

Поред наведених дела, међу најигранијим била су још и: "Кнез Иво од Семберије" (Б. Нушића), "Ивкова слава" (С. Сремца), "Коштана" (Б. Станковића), "Избирачица" (К. Трифковића), "Два цванцика" (М. Глишића), "Лажа и паралажа" и "Зла жена" (Ј. Стерије Поповића).

Од дела која су била забрањена, а ипак играна, издвајамо "Јазавца пред судом" (извођен у Заводу за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци и селу Рутевац код Алексинца) и "Старог каплара" (игран у Крагујевачком позоришту).

Позоришна политика у Србији 1941-1944 била је у рукама Немаца. Они су је водили онако како им је одговарало. У првом плану били су њихови интереси, њихови уметници, њихова култура, а подјармљеној Србији, посебно њеној престоници, дали су мрвице позоришне слободе. Те мрвице су, уз Јована Поповића, Милана Недића, Велибора Јонића и остале, чија су уста била пуна "новог порегка" и публику која је масовно посећивала позориште, стварале привидан утисак о бујању позоришног живота у Србији. Немци су формално допустили Недићу да се бави националном и духовном обновом и препородом Србије, што значи и позоришта, нарочито у унутрашњости Србије, али је све то било под строгом контролом. Случај са одбијањем Немаца да дају сагласност на већ потписану уредбу о преносу позоришта у надлежност Јонићевог Министарства просвете најбоље илуструје њихов став према српском позоришту, односно Србији уопште. Ма колико га прикривали, он се од почетка знао - Србију, земљу бунтовника, треба уништити политички и духовно.

Позориште је преживело. И у најтежим тренуцима било је пре свега народно. Послужићемо се речима Миливоја Живановића из првих година после ослобођења када су биографије и карактеристике биле обавезан пратилац сваког човека: "За време рата [био сам] члан Народног позоришта. [Мој] животни циљ - позориштем служба своме народу".

За ослободиоце, колаборационисти, народни издајници и непријатељи нису били само Милан Недић, Велибор Јонић, Јован Поповић, Ђорђе Перић и њихови сарадници, већ и многи угледни глумци, оперски и балетски уметници. Њихово страдање значило је трагичан губитак за српску културу и уметност.

После дугог бављења овом темом, просто нам се наметнула мисао - за време немачке окупације 1941-1944. Србија је била и ратиште, и стратиште, и глумиште.

CONCLUSION

Having occupied Serbia in April 1941, the Germans began sending messages, to the Serbian people, that the place of Serbia in the "new order" was secured. They did it through Südost - their propaganda department. Thanks to those who believed this, a state with minimal rights but enormous responsibilities was created - a state whose national leader was subordinated to the German Führer. General Milan Nedić, the Leader of Serbia was loyal to the German politics not believing or not realising it was based on the idea that Serbia should be destroyed, politically and spiritually.

The ideological direction of the "new" cultural policy in Serbia was ensured by Germans through Serb collaborationists. Adolf Hitler, the leader of the Third Reich reiterated that renaissance of Germany was not possible without the renaissance of the German art and culture. This stand was reflected in all the countries under German military occupation as the vision of "new" Europe also entailed its spiritual unity as per Nazi model. The German agitators, headed by Joseph Goebbels, insisted on the significance of culture although the war was still going on, stressing that German culture was flourishing even in the war.

The orchestrated spirituality by the occupying power and collaborationists in Serbia was expressed the most through the propaganda institutions, primarily German institutions. From the very first day, the Serbian state propaganda was under full German control through the Department for Propaganda "Südost" at the Operational Headquarters of the Military Commander of Serbia. This department exercised full control of the Serbian propaganda and cultural life.

The orchestrated spirituality, the imposition and transplantation of the German culture onto the soil of occupied countries, bore special significance in the area of theatre as an integral part of culture. Theatre was supposed to become an efficient instrument of cultural progress i.e. to advertise cultural values of the "new European order" first, and the national only second. Consequently, the theatre policy concept in Serbia was written by the German hand. It only lacked verification in practice, and in order to that, the assistance of Serbian collaborationists was required. The leading role among them was that of Jovan Popović, Manager of the National Theatre in Belgrade and Head of Department for Theatres and Events in the Propaganda Department of the Ministerial Council Presidency. Ever present in the theatre policy of Serbia were also Milan Nedić, President of the Government, Djordje Perić, Head of State Propaganda, Velibor Jonić, Minister of Education and Vladimir Velmar Janković, his assistant, Branimir Males, PhD and Radosav Marković, PhD at the head of the Department for Popular Education, Živomir Mladenović PhD, Reporting Officer for Theatre and Film and Branko Dragutinović and Mihovil Logar, Reporting Officers for Music.

The theatre department of the German propaganda "Südost" was headed by Sonderführers Helmuth Schwenn and Hans Cremer, PhD. The other significant persons for theatre policy were Karl Heinz Reintgen, head of Belgrade Radio Station and Colonel Von Keisenberg, the German commander of Belgrade.

Theatres, including opera and ballet were allowed to work only if there was need and with the permission of the military commander of Serbia. This was regulated by a special Decree on Theatre Management of 20 May 1941. Only three months later, on 16 August 1941, competencies for the National Theatre in Belgrade, Serbian National Theatre, the National Regional Theatre in Niš and district theatres were transferred from the Ministry of Education into the Presidency of the Ministerial Council (its propaganda department under direct control of "Südost") by a decision of the Council of Commissioners.

Already in late April 1941 the Germans expressed a wish for the theatrical life in Belgrade to begin as soon as possible. The National and Art theatres staged the first plays in May in the big hall of Kolarac endowment. Being the leading institution of culture in Serbia, the Germans paid the largest attention to the national institutions. Their first and foremost efforts were directed at reconstruction of the building near the Monument severely damaged in bombing campaign of 6 April 1941. However, it turned out that their motives were neither sincere nor efficient. In late August, Colonel Von Keisenberg implied that the theatre building would be finalized in 100 work days, only to move that deadline to January 1942. The theatre was opened only on 20 June 1942 while "Manjez" was opened on 1 October 1941 instead of on 1 June as promised.

The German authorities had no intention of liberating the imprisoned members of the National Theatre. Numerous requests sent to them turned out to be futile. The director Vitomir Bogić and technical manager Velimir Jovanović died in prison.

The Jews and free masons were alienated from the National Theatre. They also disavowed Dr Erich Hezel who directed "Elga", the premiere of which took place on 1 October 1941. His name was neither on the list nor in the press so certain historians of the National Theatre attributed the role of "Elga" director to Yuri Rakitin.

Russian authors were taken of the repertoire. The already prepared "Abyss" of Gončarov, directed by Yuri Rakitin was not played nor was the "Million Sorrows" of Valentin Katajev in the Art Theatre.

Slowly but surely the Germans got rid of the three free masons in the National Theatre. Raša Plaović and Rudolf Ertl were retired (end March 1942), while Dušan Milačić got transferred to the IX Belgrade High School.

Requisitioning of the "Manjez" building on the territory of the municipality of Vračar in favour of the German theatre "Kraft durch Freude" took place on 1 October 1942 and represented certainly the heaviest blow the Germans inflicted on

the National Theatre. All the records of audience and theatre performances in the season 1941/42 were beaten in that building.

The concept of theatre policy in Serbia under military occupation as imposed by the Germans was accepted by the central theatre institution, mostly thanks to Jovan Popović, the Director of the National Theatre that the Germans trusted infinitely. He never failed to commend "new order" and Serbia as its element in all his addresses. Popović organized numerous visiting performances of German artists, conductors, composers, soloists, comedians, film stars, theatre companies, Berlin philharmonic orchestra, writers and others. The so called "collage evenings" were staged in the rented hall of the theatre and reputable members of the National Theatre often took part in them. Only a day after requisitioning "Manjez", the home scene of the National Theatre at the Monument was reserved for German "collage evenings". And thus it happened that on 1 October the audience had applauded to the actors in "Djido" and on 2 and 3 October 1942 to Germans.

Belgrade was also visited by Norbert Schultze, the composer of "Lili Marlene". He presented the citizens of Belgrade with a song "Gypsy Love" sung in premiere by his wife Ida Vanya. Why did Schultze choose this song? Probably to show that Germans did not perceive Gypsies in the way the Belgraders had thought.

The German artists did not come to Serbia to publicize German culture only * but also to fill their pockets. Each performance was charged and the fees were quite high. In all truth, the Serbian artists who were hosted in Germany also received fees.

Spirituality was orchestrated but also tightly monitored. The repertoire was decided upon by the Germans. It is conspicuous that the works of German authors were not played as often on the stage of the National Theatre in Belgrade and in the other theatres. During military occupation only nine German works, three of them Goethe's, were staged in the National Theatre.

The vast audiences that came to theatre performances in the season 1941/42 surprised the Germans. Belgrade theatre goers watched all that the National Theatre and the majority of others had to offer. This interest of Belgrade citizens for theatre was used by the Germans who already in the next season limited the work of the National Theatre first, and then closed the Artistic Theatre, the Serbian Contemporary and Academic Theatres, and some other theatres with a predominant national repertoire in order to prioritize humoristic -entertaining-satirical theatres: "Humour Headquarters", "Distraction" and others, exempting them from all taxes. Public affection was retained and it even increased. The new repertoire fitted even better into the German theatre policy concept in Serbia under military occupation.

Belgrade was the centre of theatrical life in Serbia. In addition to the National Theatre, other theatres operated in it permanently or temporarily: Artistic Theatre, Refugee (Marić's) Theatre, Associated Actors' Theatre (Životić's theatre), Serbian Privileged Theatre (pertaining to the Association of Actors), Satirical Theatre "Porcupine" (Joyous theatres "Happy People", "Commediants"), the Theatre of the

Serbian Community of Work of National Workers Theater "Srbozar", humoristic theatre "Humour Hot Spot", humoristic theatre "Distraction", theatre "Belgrade Comedy" Braca's Joyful Theatre, Belgrade Small Theatre, Aca's Funny Theatre, Academic Theatre, Theatre of Youth, Academic Studio "Youth", Academic Theatre "Stage", Drama Studio of the National Service for Reconstruction of Serbia, Roda Theatre and the children theatre "Serbia". Further to the above, there were several amateur and dilettante theatres and theatrical companies such as the Happy Theatre "Gane", Happy Theatre "Leisure", Red Cross theatres, students' theatres, etc.

Outside of Belgrade, the most significant were two professional theatres: Moravsko in Niš and Dunavsko in Požarevac and Pančevo, and the County National Theatre in Kragujevac. There were several actors' associations that toured Serbia, the most popular being: "Šumadija" of Vlado Stragarac, "Serbia" of Obren Djordjevic, "Belgrade" of Rista Prendić and "Mačva" of Dragi Jeličić. Zivotić's theatre was transferred to Valjevo in June 1942 and it remained there until its closure in May 1943.

The most successful dilettante theatres were in Kruševac, Šabac, Smederevska Palanka, Negotin, Požarevac, Čačak, Kraljevo, Jagodina, Paraćin. Čuprija, Smederevo, Aleksinac and Obrenovac. Theatrical sections or dilettante companies were founded in numerous sports clubs, Red Cross committees and subcommittees, the National Service for Reconstruction of Serbia, Serbian Work Association, branch of the Kolarac National University, Youth Correctional Facility in Smederevska Palanka, Serbian Volunteer Corp, Serbian State Guards, the Chetniks of Pećanac, voluntary firefighter brigades, voluntary services, hospitals, camps ...

A separate group consisted of dilettante theatres and theatrical sections of the board and sector for popular education of the Ministry of Education the repertoire of which was nationalistic. The most numerous among them were village theatres. Survey results show that more than 200 villages in occupied Serbia harboured some form of theatrical activity. Singers' companies, folklore companies and choirs as well as string players held a prominent place in many towns. It sounds almost anecdotal that there had never been as many theatres as during the period of occupation of Serbia 1941-1944.

Humaneness and solidarity will forever remain a shining light in the darkness of war. Thousands of plays, concerts, literary evenings, sports competitions, Serbian Red Cross activities - students soup kitchens, winterization assistance - and so on were organized for refugees, war prisoners and their families, children, the vulnerable students, the hungry, the elderly and the feeble. All the proceeds were spent on the above aid and professional theatres stages special, humanitarian, plays. One touching example took place in March 1944 when the entire proceeds from the students' literary evenings and other events totaling over RSD 400,000 were spent on assistance to the pupils of Kosovska Mitrovica county who were the most vulnerable. Humaneness was expressed in a way that all the actors - refugees

were given employment. A similar action targeted teachers, some of whom managed village theatres with great success.

Whatever the views on the occupation, the fact cannot be denied that a numerous theatre officials, opera and ballet artists began their careers during that period. Some of the great actors started their careers in small, amateur theatres, to mention but a few: Mija Aleksić, Miodrag Petrović - Čkalja, Dragomir Felba, Rade Marković, Olivera Djordjević (Marković), Severin Bijelić, Mihajlo - Bata Paskaljević, Slavko Simić, Vasilije - Vasa Pantelić, Nikola Milić, Branka Mitić, Janez Vrhovec, Predrag Tasovac, Dragutin Dobričanin, Milan Pužić, Radmila Milenković (Savićević), Milenko Djedović, Stanojlo - Cane Firaunović, Mira Milićević (Trailović), Ljuba Didić, Sofija - Soja Jovanović, Milivoje - Mića Tomić, Ratko Sarić, Velimir Životić, Jovanka Bjegojević, Milorad Mišković, Dragutin Gostuški, Živojin Zdravković, Dušan Miladinović, Bogdan Babić, Dušan Skovran and many others.

In contrast to Germans who knew exactly what they wanted, when theatrical policy in Serbia was in question, collaborationists had different views which resulted in misunderstandings and open conflict of the key protagonists: Velibor Jonić and Jovan Popović. Jonić had Nedić at his side, while Popović was supported by Germans.

The conflict broke out because Popović obeyed the Germans on the issue of opening humouristic-entertaining and satirical theatres, while Jonić strongly opposed this taking the stand that these theatres are shameful for Belgrade and that artistic supervision of all events in Belgrade and throughout Serbia should be carried out by the Ministry of Education, just like it did before the war, so as to preserve good tastes of audience. Popović was also criticised of having totally neglected the work in the Department for Theatres and Events. However, he was very keen on remaining at the head of this Department for this meant preservation of theatre leadership in Serbia. The conflict deepened by Jonić's criticism of the repertoire of the National Theatre not being in the spirit of Serbian national revival, neglected and degenerated by national drama, forgetting the single most important features in the character of Serbs (bravery, goodness of heart, devotion and patriotism), that unsuitable artwork is chosen in foreign repertoire, little attention was paid to Serbian folklore, that theatre is being invaded with uninvited, amateurish and dilettante people whose only aim was to profit, that further to audience, actors also needed to be salvaged from wasting their talent in humiliating roles, and that in the end, the main responsibility lay on the State propaganda who allowed that it all go astray.

Jonić and Nedić seemed to have all arguments but the Germans did not give their approval to the already signed decree. The question is posed as to the meaning of the words of the head of Department for High Education and Popular Culture, Dr Radosav Marković: "The manager of the National Theatre - Jovan Popović - was more powerful than the entire government. He prevented the transfer of competencies into the Ministry of Education with the help of the Germans."

We are neither certain that Jovan Popović had that much influence nor even that the Germans had only waited for his sign to make a decision. Quite the contrary, we believe that the Germans did not need Jovan Popović in this concrete case. They had firmly decided way back in 1941, that theatres would be under their direct control and they could do that only through the Serbian and German propaganda department. Nedić's plans about national and spiritual revival of Serbia, particularly highlighted in 1943, did not fit into the German plans. Serbian heroism and patriotism, even in theatres, were not the same as "Vita Mina ", "Kalorita", "Boogeyman", and specially "A Minute after Ten ".

The extent to which Jovan Popović was significant to the Germans is evidenced by the fact that three months after the issue with the Decree they had ordered his dismissal from the job of head of Theatrical Department.

The phenomenon called audience remained. Masses of citizens of Belgrade hurried to see the plays at the "Centre for Humour HeurpaJie 3a xyMop". "A Minute after Ten " of Mića Dimitrijević was played 245 times.

The audiences did not forget the National Theatre. Drama, opera and ballet performances were well attended even at the most difficult times for the Theatre: during the theatre season 1943/44. The members of the National Theatre had to be part of Obligatory Service, National Service for Revival of Serbia; they were being sent to the Bor mines and to forced labour. The Theatre was on the verge of closing down. The greatest problem was certainly forced labour because up to 14 members of the Theatre were absent from work every day. This situation persisted until February 1944, when the Germans finally took pity on them and lifted the forced labour obligation..

Rehearsing and performing under constant threat of air strikes, and the ominous scream of sirens equaled an act of heroism. When the alloy bombs carpeted Belgrade in April 1944 and they staged plays out in the open in Bregalnička street no. 5, this was not solely heroism, spite and power of actors but also of the audience, the citizens.

This was not the case in Belgrade only. The allies also bombed Niš as early as on 20 October 1943 and the performances continued. The plays were uninterruptedly staged in Kragujevac, Kruševac, Sabac, Jagodina, Kraljevo, Smederevska Palanka, Požarevac, Pančevo... Performances were held in villages and remote places. For farmers who hurried to see the plays straight from their fields, the actors on village stages were the best in the world. In all honesty, they knew of no others. But, even if they had, these would not have been better liked than those performing before their eyes. The primal vitality of theatre, the primal vitality of people in the horror called World War II, was not expressed only by great actors and reputable theatres but also on small village theatre stages.

Wishing to name the plays that were most often staged during the German occupation in Serbia 1941-1944 and on the basis of available archive materials and other sources we concluded these were: "Djido" (by Janko Veselinović), "Girl's

Curse" (by Ljubinko Petrovič), „Sons-in-Law Not To Be" (by Slavomir Nastasije-
vić), "Zona Zamfirova" (by Stevan Sremac), "Suspect " (by Branislav Nušić), "Kir
Janja " (by Jovan Sterija Popović) and "First Time with Father into the Field " (by
Laza Lazarević).

Of the foreign authors, by far most frequently staged were "Village Dandy " (by Tot -Deskašev) and "Street Musicians" (by Surek-Sasman).

Janko Veselinović was considered a cult author. In addition to "Djido", the
other plays he wrote were staged: "Curse of Best Man", "Ducate above Head", "Di-
vision" and others. "Zona Zamfirova" written by Stevan Sremac was so popular
that Vojislav Ilić composed an opera of the same name, parts of which were staged
in December 1942. Slavomir Nastasijević was considered new Nušić, and was
compared to Sterija even. In addition to the above, some of the often performed
plays were also: "Prince Ivo of Semberija" (by B. Nušić), "Ivko's Celebration" (by
S. Sremac), "Koštana" (by B. Stanković), "A Picky Woman" (by K. Trifković),
"Two Coins" (by M. Glišić), "Lie and White Lie" and "Evil Woman" (by J. Sterija
Popović).

Of plays that were forbidden, but nevertheless staged, we name but a few
"Badger Before Court" (performed at the Youth Correctional Facility in Smederev-
ska Palanka and in the village Rutevac near Aleksinac) and "Old Corporal" (perfor-
med at the theatre in Kragujevac).

Theatrical activities in Serbia 1941-1944 were in the hands of the Germans.
They managed it as they found fit. Their interests, their artists, their culture were at
the fore. The harnessed Serbia and its capital, in particular, received but crumbs of
theatrical freedom. It was these crumbs that, along with Jovan Popović, Milan Ne-
dić, Velibor Jonić and others who were talking about "new order" on end and the
audience who went to theatres en masse, created an illusion on abounding theatri-
cal life in Serbia. Formally, the Germans allowed Nedić to engage in national and
spiritual revival of Serbia, and this also implied theatres, particularly so in the in-
terior of the country, but all that was actually under strict control. The incident
with the Germans withholding their approval of the already signed decree on tran-
sfer of theatres into the Jonić's Ministry of Education is the best illustration of their
attitude to Serbian theatre and Serbia in general. No matter how much they tried to
hide it, it was obvious from the very beginning: Serbia, the state of insurgents, had
to be destroyed politically and spiritually.

Theatre survived. It belonged to the people, even in its most difficult mo-
ments. We recall the words of Milivoje Zivanović in the initial years after libera-
tion when biographies and characteristics used to be mandatory companions of
each man: "I was a member of the National Theatre during the war. My one objec-
tive in life - to serve my people in the theatre ".

The liberators considere not only Milan Nedić, Velibor Jonić, Jovan Popo-
vić, Djordje Perić and their associates, but also many reputable actors, opera and

ballet artists as collaborationists, traitors and enemies. Their plight represented a tragic loss for Serbian culture and arts.

After a long study of this topic, a thought imposed on me: During the German occupation 1941-1944, Serbia was a battlefield, a scaffold and a stage all at the same time.

ПОГОВОР

На предлог господина Боре Мајданца, коме сам био ментор на изради дисертације, са задовољством сам прихватио да напишем поговор, како бих, можда, допринео бољем разумевању његовог обимног и за српску и европску театрологију значајног рада.

Мислим да је било неопходно, макар и после више од 60 година, да утврдимо шта се то све одиграло у области позоришне делатности на тлу Србије у време окупације и под квислиншком владом генерала Недића. Можда је управо овде место да подсетимо на став Милана Ђоковића, драмског писца, управника Југословенског драмског позоришта, који је у својој студији „Народно позориште од 1918. до данас“ (Београд, 1974.), писао о позоришним приликама под окупацијом (1941-1944), сугеришући да је реч о позоришном стварању које не заслужује изучавање. Цитираћемо његов став: "Једна од првих бомби којима је Хитлерова авијација засула Београд 6. априла 1941. пала је на Народно позориште. Пожар није прогутао само зидове него и многе драгоцене докуменге о развоју српског позоришта, међу њима и оне који се више никада неће моћи у потпуности да надокнаде." Затим је наставио: "Архитектонски неуспело обновљена, зграда код споменика је под окупацијом принуђена да пружи илузију нормалног живота. 'Манеж' је иретворен у војничко позориште окупационе силе." Затим је закључио:

"Ратни период не улази у овај преглед, јер је, губитком слободе, Народним позориштем управљао непријатељ и искључио га из национале историје."

Напоменућу само да је син М. Ђоковића дипломирао на ФДУ са темом „Дозориште српског народа и војске у Првом светском рату 1914-1918." још осамдесетих година прошлог века. И њему сам био ментор, са задовољством.

Рад Боре Мајданца је управо одговор на изазов, односно на питање како су то окупационе власти и квислиншка влада, под немачком војном командом „искључили из националне историје" не само Народно позориште, као национално, већ и наметнули свој модел и програм позоришног стварања на целој територији и целокупно позоришно биће Србије усмеравали у духу својих циљева. Срећна је околност што је Б. Мајданац и позоришни стваралац и значајна личност наше архивистике и истраживач на пољу театрологије. Све то је омогућило потпунији прилаз сложеном систему позоришног стварања на тлу Србије у наведеном времену и веома успешан резултат.

Реч је о изучавању вероватно најсложенијег позоришног система у Европи за време Другог светског рата (1941-1945) јер се на тлу Србије, којој је био прикључен и Банат, истовремено и паралелно, на истој територији и у исто време одвијала позоришна делатност диктирана од окупационих власти у целини, али и са посебним театарским програмима (пропагандни немачки театар „КгаД (Jigch PrensJe" који је инсталиран у скоро свим земљама где су посгавили квислиншке

владе, и гостовања немачких позоришта, затим редитеља, певача, и др. уметника), затим позоришни систем квислиншке владе, на српском језику, са бројним облицима и са великим бројем позоришних уметника-избеглица, који су били чланови позоришта у Загребу, Осијеку, Сарајеву, Бања Луци, Скопљу и другим театрима Краљевине Југославије, а нису смели да остану у наведеним срединама где им је претила опасност по живот. Велики број уметника се доселио у Београд који је постао највећа позоришна радионица на српском језику у историји српског театра, са великим бројем позоришних група, дечијим позориштима, приватним театрима, које је Б. Мајданац веома тачно описао и навео све појединце тог великог система. Београд је постао велика метропола српског театра и вероватно највећи театарски центар Балкана, што би у свим другим приликама било веома значајно, али у овим ратним данима то је био скуп обесправљених и злоупотребљених људи и уметника који су тражили начина да сачувају главу и породицу. Београд је био театарска кошница из које су одлазили појединци и групе које су у високом степену заслужне за професионализацију позоришног стварања у мањим градовима.

И трећи сегмент позоришног стварања у Србији био је у јединицама НОВ и ПОЈ, а Позориште Ужичке републике остаће светли пример у европском ратном театру у Другом светском рату.

Овом значајном позоришном систему свакако припадају и театри у логорима у Србији, као и театарска делатност у Смедеревској Паланци (казнено поправни дом за младе и заведене) о коме је већ писано.

Деловање српских уметника, Срба, Јевреја и других, у заробљеничким логорима у Немачкој и другим државама где су формиран логори, такође припада српској позоришној култури у време рата и окупације. Позоришно и уметничко стварање (представе, музичка делатност, ликовно стварање, књижевна дела и преводилаштво) у логорима ОФЛЈАГ и нешто мање у СТАЛЈАГ улази у историју српске и европске културе стваране у логорима. Овај сегмент није дубље анализиран у овом иначе обимном раду, мада је представљао додирну стваралачку област која има органске везе са главном темом, али захтева посебне студије.

Господин Мајданац је као искусни архивски стручњак на основу примарне документације тачно утврдио концептивне идеологе и носиоце стварне власти у области културе, просвете и позоришта и тачно дефинисао однос између владајуће гарнитуре око генерала Недића и немачких војних власти које су позориште чврсто држале у својим рукама. Немачке војне власти су диктирале све планове, промене и путеве даљег развоја позоришног живота Србије у целини и Народног позоришта као националног и централног позоришта, посебно. Боро Мајданац нам је, као први истраживач целокупног позоришног система у Србији за време окупације, отворио тајну књигу о позоришној политици, са безброј новопронађених и до сада непознатих докумената, са списковима лица која су деловала у области управљања позориштима, затим у областима финансирања, од-

ређивања репертоарске политике, ангажмана сваког појединца, правног регулисања позоришног стварања на свим нивоима, као и у области гостовања ансамбла на сцени Народног позоришта у Београду, посебно из Немачке и Аустрије. Мајданац је открио комплетан механизам управљања позоришним стварањем у Србији 1941-1944. од макросистема, дакле целине, све до појединих организационих облика тога рада, њихових главних носилаца, и све до дневних заповести које су издавале немачке окупационе власти. Изучио је начин настајања енормно великог броја позоришних организама где су најзначајнији били Народно позориште као национални театар, али су и сви други театри: обласни, градски, позоришне дружине професионалних уметника, безброј аматерских позоришта, школска позоришта у скоро сваком месту где је постојала школа, и најзад сеоска позоришта којих је према Мајданчевим напазима било преко 228. Посебан облик представљале су ђачке позоришне дружине које су наступале на ђачким поселима. Мајданац наводи: да је у другом полугођу 1943. године у јагодинском округу одржано 228 посела, београдском 280, пожаревачком 307 итд, да је велики успех постигла Државна реална гимназија у Смедереву са позоришним комадом „У царству златног сна“ Велимира Живојиновића Мазике за који је музику компоновао Исидор Кох, наставник музике. Писано је и о идеји да се у Смедеревском граду подигне једно велико позориште под ведрим небом (Ново време, Српски народ, 1943.). Вачка посела била су под контролом Министарства просвете, али то је озваничено тек 23. фебруара 1944. посебном одлуком коју је донело Српско пропагандно одељење уз сагласност Немачке пропаганде.

Политичке и управљачке структуре окупатора и квислиншке владе будно су пазиле на садржај драмских и свих других сценско-уметничких дела која се изводе и како се изводе. То нас подсећа на прве цензоре театарских игара у време стварања и одржавања првих театарских јавних игара у античкој Грчкој, ^оји су већ тада веома јасно одредили могући утицај позоришта на публику, закључивши: „Оно што пустимо на сцену, ући ће у живот.“ Још од Солона, када је театар проглашен „институцијом од посебног интереса за друштво“ утврђено је да театар треба да дистрибуира „владајуће мисли, владајуће класе.“ Од старих Грка до немачких окупација облици манипулације театром и другим институцијама културе су веома усавршени и селективно примењивани. Ова смишљена и планска театрализација Србије, која још није сасвим и научно објашњена, представљала је посебан полигон за окупационе власти као и за квислиншку владу Србије. Понижавајући је био положај позоришних уметника, чак и оних у националном позоришту. Сви они су били дужни да одлазе на обавезан „кулук“, организован од стране немачких војних власти. Реч је о физичком раду на бројним акцијама. Мајданац наводи чланове Народног позоришта који су радили у Борском руднику (Богдан Бабић, Коста Миљковић, Живорад Ивановић, Миливоје Бабин, Душан Кнежевић, Сима Манојловић, Драго Старчев, Живојин Ђокић и многи други). Генерал Недић и Јован Поповић молили су највише немачке власти да ослободе чланове На-

родног позоришта „обавезне кулучке дужности" и изједначе их са позоришним уметницима у Рајху који су били ослобођени кулука.

Тек 15. фебруара 1944. када су немачке армије претрпеле велике поразе и назирао се крај рата, немачки посланик др Нојбахер, обавестио је генерала Недића да су уметници Народног позоришта у Београду ослобођени кулучења од 20. фебруара 1944. године.

И поред кулука и других обавеза уметника и даље се играло и за немачку војску. У Топчидеру је приређена посебна балетско-оперска приредба у октобру 1943. за немачке рањенике. Тада је Јован Поповић, управник Народног позоришта поздравио присутне и објаснио како је срећан што се „члановима Српског народног позоришта пружила данас прилика да прикажу своју уметност пред храбрим војницима Великонемачког Рајха, који под вођством Адолфа Хиглера беспримерним пожртвовањем стварају Нову Европу, нов свет. Да, беспримерним пожртвовањем и легендарном храброшћу стварате ви, својом крвљу и својим животима, нов свет који ће уништити бољшевичку гамад и онемогућити у тој Новој Европи даље вршљање америчких гангстера и енглеских лордова гшаћених јеврејским парама. Ново сунце, које се рађа, биће радосно поздрављено од свих паметних народа. Од моје земље такође." (Српска сцена, 1943).

Јован Поповић, управник Народног позоришта, као да није знао за срамни чин аусчро-угарске солдатеке из времена Првог светског рата, када су војне команде К.у.К. Царевине Народно позориште у Београду и Краљевско Црногорско народно позориште на Цетињу претворили у штале, где су држали коње и тако на најпримитивнији начин разорили једну од најзначајнијих институција српске и црногорске културе. Неоспорно је да је немачка позоришна култура имала изузетан утицај на формирање наших националних позоришта: у Београду (Театар на Ђумруку 1841/42, Театар код Јелена 1847/48, Народно позориште у Београду 1868), у Новом Саду (Српско народно позориште 1861), у Загребу (Хрватско народно казалиште 1861), у Љубљани (Словенско народно гледалиште 1882), у Осијеку (Хрватско народно казалиште 1907) и Књажевско Црногорско народно позориште на Цетињу (1910). Велики број наших интелектуалаца, посебно уметника, школован је на универзитетима и уметничким академијама у Немачкој и Аустрији. Бургтеатар, Царско и краљевско дворско позориште у Бечу је од оснивања 1776. године био узор и модел не само нама него и многим земљама Европе. Те године је био у Бечу и најзначајнији српски просветитељ Доситеј Обрадовић, који је могао да присуствује том великом чину оснивања. Нама су, међутим, модели из Беча, Париза, Петрограда, Москве, Минхена, Венеције или Будимпеште служили само као примери, а не као мустра за копирање. Иако је цар Фрањо Јосип потписао велики број дозвола за грађење позоришних зграда на нашем (југословенком) тлу (Загреб, Ријека, Дубровник, Шибеник, Пула, Сплит, Задар, Осијек и други), иако је 1865. године одобрио формирање Српског народног позоришта у Новом Саду (А. Ујес, Споменица СНП 1971) и онемогућио Угарској (Мађарима) да укину СНП - чињенице говоре да су угледања на Царска

и Краљевска позоришта и позоришта великих европских градова, била само облик прихватања јединог сложеног уметничког организма, његове технологије рада али никако и прихватања идеологија, филозофско-естетских начела, ни туђе, посебно стваране репертоарске оријентације тих великих националних театара. Скоро свака, па и најмања нација у Европи изградила је свој национални театар у духу својих историјских, културних, језичких и књижевних тенденција, у духу својих национално-културних постулата и у складу са мерама заштите свога идентитета.

Мајданац је већ у уводном делу рада нагласио да су окупатори на самом почетку (20. маја 1941) одредили свој однос према свим облицима јавног наступања: „Позоришта, укључујући оперу и балет, могла су да раде само ако је за то постојала потреба и уз дозволу војног заповедника у Србији. Дозвола за рад била је временски ограничена и у свако време се могла опозвати. Јевреји и Цигани, као и лица која се налазе у браку са Јеврејима и Циганима, нису могла добити дозволу за овакву активност. Уз то, дела јеврејских аутора и композитора се нису смела ни приказивати. Целокупни уметнички и технички персонал морао је да добије дозволу за рад од војног заповедника у Србији, а Јевреји и Цигани нису могли ни радити у оваквим установама”. - (Лист Уредби војног заповедника у Србији, бр. 5, Београд, 22. маја 1941.). Аутор још наводи да су позоришта - Народна у Београду, односно Српско народно позоришта како се званично звало за време окупације, као и Обласно позориште у Нишу и Бановинско дунавско позориште у Пожаревцу, касније Ковину и Панчеву, била под ресором Министарства просвете до 16. августа 1941. године, када олуком Савета комесара прелазе у ресор Председништва министарског савета или прецизније његовог Пропагандног одељења директно потчињеног немачкој пропаганди „Југоисток”.

Можда управо овде треба напоменути да је позоришни систем Трећег Рајха прво „сређивао” Х. Геринг, који је имао задатак да из тог најразуђенијег позоришног система Европе прво искључи, односно одстрани све Јевреје, затим да створи лексикон дела која се могу играти на немачким позорницама да би после тога ове послове препустио Гебелсу, министру за пропаганду. Берлин је слао свим квислиншким владама будуће репертоарске планове и упутства о обавезном извођењу дела немачке, јапанске и италијанске драматургије, наравно и дела из „региона”, односно драматургија суседних земаља, ако су оне пријатељске. Међутим, треба посебно подвући да тројни савез „сила осовине” Берлин-Рим-Токио, није могао да створи нови културни систем, ни новог човека, ни ново друштво, ни нову Европу као базу за нови свет, јер је био заснован на расистичкој теорији о нат човеку "иберменшу" (Оћеппепбсћ), о владавини више расе, и на геноциду над осталим народима. Тај систем једноставно није био изграђен на хуманистичкој основи, на законима природе, односно законима друштвене заједнице на овој планети. Фашизам није успео да створи своју уметност трајне вредности, ни у књижевности, ни у позоришту, ни на филму. Једино је у архитектури понављао антику створивши квазиантички стил. Фашизам није успео да створи

ни своју поезију ни музику, изузев војну, маршевску. Све ово важи и за владе и уметнике квислиншких гарнитура које су се трудиле да остваре неке нове „националнокултурне творевине“ под шињелом окупационог војног система.

Мајданац је веома јасно указао на велике заблуде како окупационих власти, тако и заслепљене домаће националистичке интелигенције која је веровала да је дошао тренутак за „историјско отржење“ и стварање новог човека као и неизоставни улазак у земље неке Нове Европе, новог поретка који се заснивао на фашистичким идејама.

Боро Мајданац је створио дело трајне вредности јер је дуготрајним и упорним радом пре свега проналажењем нових, непознатих докумената, затим великим бројем фотографија (портрети, сцене из представа, зграде, архивска акта), коришћењем бројних књига, стручних студија и литературе и тумачењем, односно теоријским сажимањем и извођењем ваљаних закључака успео да реконструира чудовишни систем културне и позоришне политике, како окупационих власти, тако и квислиншке власти. Ово је први рад којим се обухвата цела Србија и њена позоришна делатност у периоду 1941-1945, са свим позоришним сегментима, организационим облицима позоришног стварања, репертоарском оријентацијом, школским системом, разнородном публиком, главним креаторима позоришног система, позоришном критиком, главним цензорима и начинима управљања овом делатношћу.

Не можемо а да не приметимо да је Б. Мајданац, онде где није хтео да узме неки свој лични став, или није желео да понавља већ изанђале фразе о догађајима, појединцима или уметничким и идеолошким оценама, на рафиниран начин презентовао архивска акта (најчешће непозната, новопронађена) у целини, како бисмо се ми, читаоци, могли лакше и сигурније да одредимо.

Боро Мајданац је дугогодишњим радом и са страшћу истинољубивог научника успео да створи дело које је скоро цели лексикон о догађајима у позоришној делатности на тлу Србије у наведеном времену. Као успутни резултат створио је свој лични мали „позоришни документациони центар“ који ће бити од користи каснијим истраживачима, али, вероватно и њему јер ће сасвим сигурно наставити да проучава бројне теме које је открио или није завршио. Мада је одговорио на многа питања, он је отворио још више питања позивајући будуће истраживаче ове материје на даљи рад.

Искрено сам поносан на овај рад. Са својим сарадницима и "ђацима" увек сам понешто лепо и значајно научио.

Алојз УЈЕС, ред. проф. Факултета драмских уметности, Београд

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Необјављена архивска грађа

Архив Србије:

Председништво Министарског савета (Г-1)
Министарство просвете и вера (Г-3)
Народно позориште 1941-1945 (НП, А-38)
Министарство просвете НРС (Г-183)
Комесаријат за дене и наднице (Г-6)
Министарство пошта, телеграфа и телефона (Г-14)
Министарство финансија НРС (Г-233)
Председништво владе НРС (Г-17)
Земаљска комисија Србије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача (Г-25)
Правни факултет(Г-205)
Технички факултет (Г-21)
Музичка академија (Г-210)
Президијум Народне скупштине НРС (Г-16)
Збирка плаката (Ж-32)
Збирка фотографија (Ж-30)
Збирка поклона и откупа (В-1)

Историјски архив Београда:

Управа града Београда (Специјална полиција, Гестапо - БдС, Књиге заточеника Бањичког логора)
Удружење глумаца Краљевина Југославије
Мемоарска грађа

Архив Југославије:

Министарство просвете Краљевина Југославије
Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Другом светском рату

Војни архив:

Председништво Министарског савета - Недићева архива (Нда)
Четничка архива(Ча)

Историјски архив Чачак:

Градско поглаварство, Чачак

Историјски архив Зајечар:
Збирка плаката

Историјски архив Панчево:
Збирка фотографија

Музеј позориште уметности Србије:
Збирка плаката
Збирка фотографија

Музеј позоришне уметности Војводине:
Збирка фотографија

Музеј у Смедереву:
Историјска збирка - плакати

Народни музеј у Крагујевцу:
Збирка фотографија

Завичајни музеј у Јагодини:
Збирка позоришних плаката

Архивска грађа у приватном власништву:
Лична архива Вишеслава Вељковића
Лична архива Милоша Спајића
Лична архива Бранислава Божовића
Лична архива др Радосава Марковића
Лична архива Соње Арадски - Шпилар
Лична архива Бошка Д. Милановића
Лична архива др Милана Станковића
Лична архива Миладина Кораћа
Лична архива Смиље Тузлић - Старовић

2. Штампа и периодика

Ново време
Обнова
Српски народ
Коло
Понедељак
ОпонагеИип§
Политика
Глас

Борба
Вечерње новости
Српска сцена
Театрон
Сиена (Нови Сад)

3. Објављена архивска грађа

- Академско певачко друштво "Обтић" 1884-1941 - документи, сећања, коментари, приредили Б. Мајданац и М. Радојчић, Београд, 2005.*
- Алексић Д., Документи о политици цена и надница српске владе 1944, Токови, 1/1991.*
- Априлскират 1941, Збирка докумената, Београд, 1982.*
- Бањица, Београд, 1967 (издање ИАБ)*
- Говори Милана Недића, председника Српске владе, Београд, 1943.*
- Зборник докумената и материјача о октобарском покољу 1941. у Крагујевцу, Крагујевац 1953.*
- Зборници докумената и података о народноослободилачком рату југословенских народа, Београд, 1949-1975.*
- Зечевић В., Поповић Јов., Документи из историје Југославије, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача из Другог светског рата, Београд, 1998-2000,1—IV*
- Извештаји команде Српске државне страже за округ Моравски 1941 - 1944. Приредили Добривоје Јовановић и Дејан Танић, Јагодина, 2001.*
- Мајданац Б., Документа Архива Србије о Јурију Ракитину, Зборник радова међународног научног скупа "Јуриј Љвович Ракитин - живот, дело, сећања", Београд, Нови Сад, 17-20. априла 2003. Нови Сад - Београд, 2007, 125-134.*
- Недић М., Мојареч Србима, Говори Милана Недића одржани 1941-1944, Београд, 1944.*
- Недић М., Начела српске сељачке државе, Београд, 1943.*

4. Литература

- Аврамовски Ж., Трећи Рајх и Борскирудник, Бор, 1975.*
- Баркер Е., Британска политика на Балкану у II светском рату, Београд, 1983.*
- Багушић Н., Повијест хрватскога казалигита, Загреб, 1978.*
- Багушић С., Хисторијат веза између казалишног Загреба и Београда од првих почетака до послје ослобођења, Театрон 2, Београд, 1974.*

- Беговић С.**, *Професори и академици у логору на Бањици*, **Зборник радова "Универзитет у Београду 1838-1988"**, Београд, 1988.
- Богдан Бабић - Уметност дириговања, Прилози за биографију Богдана Бабића*, Београд, 2004.
- Божовић Б.**, *Београд под комесарском управом 1941*, Београд, 1998.
- Борковић М.**, *Милан Недић*, Загреб, 1985.
- Веселиновић Р.**, *Српско сељаштво и идеја о бољшој будућности*, Земља и рад, бр. 5/1943.
- Ветнић С.**, **Јовановић Д.**, *Позоришни живот Туприје, Туприја*, 1997.
- Виденовић Ј.**, *Црквено-певачка дружина "Бранко"- 120 година*, Ниш, 2008.
- Водич Архива Србије, књ. II*, Београд, 1975.
- Волк П.**, *Жанка Стокић*, Београд, 1986.
- Волк П.**, *Миливоје Живановић*, Београд, 1975.
- Волк П.**, *Писци националног театра*, Београд, 1995.
- Волк П.**, *Позоришни живот у Србији 1835-1944*, Београд, 1992.
- Волк П.**, *Позоришни живот у Србији 1944-1990*, Београд, 1991.
- Волк П.**, *Раши*, Музеј позоришне уметности, Београд, 1975.
- Вукадиновић З.**, *Родино позориште*, Београд, 1996.
- ЊиГ Ј.**, *Theatralni Ritmi u Srbiji* Шен Кекћ, Општина, 1964.
- Општина А., Веројачне одлуке о театралној уметности*, Огексеп, 1942.
- Глигорић В.**, *Позоришне критике*, Београд, 1946.
- Глишић В.**, *Терор и злочини нацистичке Немачке у Србији 1941-1944*, Београд, 1968.
- Грегорић Д.**, *Економска и социјална политика националног социјализма и њене доктринарне основе (докторска расправа на Правном факултету)*, Београд, 1936.
- Дамјановић М.**, *Историја културе*, Ниш, 1977.
- Деретић Ј.**, *Историја српске књижевности*, Београд, 1983.
- Дивињо Ж.**, *Социологија позоришта*, Београд, 1978.
- Димитријевић Б.**, *Масовна чишћења друштва*, Књижевни гласник, бр. 2, Београд, 1997.
- Димић Љ.**, *Агитпроп и култура*, Београд, 1988.
- Димић Љ.**, *Историја српске државности, III*, Београд 2001.
- Димић Љ.**, *Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941. I-III*, Београд 1997.
- Ђоковић М.**, *Народно позориште од 1918. до данас*, Београд, 1974.
- Ђоковић М.**, *Сећања на уметнички лик и људску судбину Жанке Стокић*, Сцена 2-3, Нови Сад, 1990.
- Борђевић Б.**, *Летопис културног живота Србије под окупацијом*, Београд, 2001.

- Ђуковић И., *Друга шумадијска 21. српскаудариа бригада*, Београд, 1982."
- Ђурић В., *Голгота Српске правослаене г/ркве 1941-1945*, Београд, 1997.
- Ђурић Клајн С., *Развитак Југословенског оперског стваралаштва*, Београд, 1956.
- Емери Ц., *Енглеска и Европа*, Београд, 1943.
- Живковић Н., *Контрибуције у Србији 1941-1944*, ВИГ, 1/1970.
- Живковић Н., *Ратна штета коју је Немачка учинила Југославији у другом светском рату*, Београд, 1975.
- Животић Д., *Моје успомене*, Београд, 1992.
- Илић М. М., *Игре кажњене смрћу*, *Вечерње новости*, Београд, фелтон, 14-31. 5. 2007.
- Јанковић В. В., *Историјски идеализам српског народа*, *Просветни гласник*, 11/1942.
- Јанковић В. В., *Отаџбина и интелигенција*, *Просветни гласник*, 1/1944.
- Јанковић В. В., *Поглед саКалемегдана*, *Српски народ*, 5/1943.
- Јареб Ј., *Прилог повијести Хрватског државног казалишта 1941-1945*, *Хрватска ревија*, 2-3, Загреб, 2000, 453^467.
- Јовановић З. Т., *Жанка Стокићу светлу архивских записа*, *Театрон*, 95, Београд, 1996.
- Јовановић М., *Балет Народног позоришта између дварата*, Београд, 1976.
- Јовановић М., *Балет Народног позориштау Београду - првих седамдесет година*, Београд, 1994.
- Јовановић С. А., *Позоришни дневник (1941-1942)*, *Театрон*, 78-80, Београд, 1993.
- Јовановић С. А., *Позориште у сећањима савременика. Разговор са Зораном Т. Јовановићем*, *Театрон*, 78-80, Београд, 1993.
- Јовановић С. А., *Сећања иразмишљања: Пет ликова београдског Н. П., Милан Предић, Бранислав Војиновић, Момир Вељковић, Душан Раденковић и Велимир Живојиновић*, *Театрон* 84-86, Београд, 1994.
- Јонић В., *Проблеми наше духовне оријентације*, *Просветни гласник*, 11/1942.
- Казимировић В., *Србија и Југославија 1915-1945*, 1-1V, Крагујевац, 1995.
- Карапанцић В., *Грађанскирату Србији 1941-1945*, *Кливленд*, 1958.
- Керкез С. Ђ., *Позоришни животу окупираној Србији (1941-1942)*, *Пешчаник*, V, Ниш, 2007, 263-279.

- Керкез С.**, *Друштво Србије у Другом светском рату 1941-1945*, Ниш, 2004.
- Килибарда Д.**, *Просветно-културне прилике у Србији за време другог светског рата*, Београд, 1984, докторска дисертација, **необјављено**
- Ко је ко у Југославији*, Београд, 1957.
- Краков С.**, *Генерал Миан Недић*, књ. 1-2, Минхен, 1965-1968.
- Кресо М.**, *Немачка окупациона управа у Београду 1941-1944*, Београд, 1979.
- Крушевачко позориште 1946-1996*, Крушевац, 1996.
- Куљић Т.**, *Фашизам*, Београд, 1987.
- Купрешанин В.**, *Просветна и културна политика окупатора у Србији*, Београд у рату и револуцији 1941-1944, Београд, 1971.
- Лалић В.** - **Балшић У.**, *Досије Драги Јовановић (Фелтон)*, *Вечерње новости*, Београд, 20-27. 10. 2006.
- Латас Б.** - **Целебцић М.**, *Четнички покрет Драже Михаиловића 1941-1945*, Београд, 1979.
- Лукач Д.**, *Трећи Рајх и земље југоисточне Европе*, 1-111, Београд, 1982.
- Љотић Д.**, *Уреволуцији и рату*, Минхен, 1961.
- Мајданац Б.** - **Вујошевић С.**, *Народно позориште у Београду у првим месецима немачке окупације 1941. године*, *Зборник радова "125 година Народног позоришта у Београду"*, Београд, издање САНУ, Београд, 1997.
- Мајданац Б.**, *Академско позориште у Београду 1922-1944*, *прилози и сећања "Моје Академско"*, приредио М. Годоровић Ера, Београд, 2003.
- Мајданац Б.**, *Позоришна делатност одсека за народно просвећивање у Ужичком округу за време немачке окупације 1941-1944*, *Историјска баштина*, бр. 15, Ужице, 2006. 159-164.
- Мајсторовић Н. Ж.**, *Добитници Добричиног прстена*, Београд, 2006.
- Мамузић Н. С.**, *Наџизам и култура*, *Зборник за друштвене науке Матице Српске*, Нови Сад, 1978.
- Манојловић О.**, *Културни живот Београда у време немачке окупације 1941-1944. у светлу писања београдске штампе*, *Годишњак за друштвену историју*, бр. 1/1994.
- Марјановић Ј.**, *Економска политика немачких нацистичких окупатора у Југославији 1941-1945*, *ЈИЧ*, 4/1963.
- Марјановић Ј.**, *Систем немачке окупације у Србији 1941*, Београд, 1963.

- Марковић В.**, *Позоришти живот у Београду за вријеме окупације 1941-1944*, Београд, 1994, рукопис докторске дисертације.
- Марковић В.**, *Театри окупирани престонице 1941-1944*, Београд, 1998.
- Марковић О. - Чолић Д.**, *Александар Черепов и Руско драмско позориште за народ*, Зборник радова "Руска емиграција у српској култури XX века", том 2, Београд, 1994.
- Марковић О.**, *Српско народно позориште у Београду у периоду немачке окупације 1941-1944*, **Театрон 84-86**, Београд, 1994.
- Мата Милошевић*, приредиле **К. Шукуљевић - Марковић и О. Савић**, Београд, 1996.
- Месершмит Г.**, *Начела националсоцијалистичког погледа на свет*, **Просветни гласник**, 9/1942.
- Милановић Б. Д.**, *Уметничка група "ЧикаДушко"*, Београд, 2005, необјављено
- Милановић О.**, *Владимир Жедрински, сценограф и костимограф*, Београд, 1987.
- Милановић О.**, *Невенка Урбанова*, Београд, 1985.
- Милановић О.**, *Станислав - Сташа Беложански*, Београд, 1976.
- Милошевић С.**, *Избеглице и пресељеници на територији окупираних Југославије 1941-1945*, Београд, 1981.
- Митровић А.**, *Време нетрпељивих, Политичка историја великих држава Европе 1919-1939*, Београд, 1974.
- Митровић М. - Мајданац Б.**, *Позоришни живот у орашачком и ошленачком срезу! 1941-1944*, Зборник радова - Шумадијски записи I, Аранђеловац, 2003.
- Митровић М.**, *Изгубљене илузије, Прилози за друштвену историју Србије 1944-1952*, Београд, 1997.
- Мр&шић Љ.**, *Репертоар Народног позоришта у Београду 1865-1986, хронолошки преглед премијера и обнова*, Београд, 1986.
- Музичка енциклопедија**, Загреб, 1958, 1-2
- Немачка обавештајна служба: Србија, Македонија, Црна Гора - књ. IV*, Београд, 1959; *Збирка докумената - Србија, књ. VIII*, Београд, 1956.
- Никачевић С.**, *Срећни дани*, Београд, 1989.
- Николић К.**, *Немачкиратни плакату Србији 1941-1945*, Београд, 2000.
- Николић К.**, *Страх и надау Србији 1941-1944*, Београд, 2004.

- Огњановић А., *Једна младост у окупираној Србији (1941-1944)*, Театрон, 87, Београд, 1994.
- Одавић М., *Актер скривене историје Народног позоришта - Филип Стојановић, инспектор и технички шеф Народног позоришта у Београду*, Театрон, 99, Београд, 1997.
- Пајић Т., *Терор окупаторау логоримау Бору 1942-1944*. Бор, 1982.
- Перичић В., *Музички ствараоциу Србији*, Београд, 1956.
- Петрановић Б., *Историја Југославије 1918-1988*, књ. 1-3, Београд, 1988.
- Петрановић Б., *Револуција и контрареволуција у Југославији 1941-1945*, књ. 1-2, Београд, 1983.
- Петрановић Б., *Србијау другом светскомрату 1939-1945*, Београд, 1992.
- Петровић Ж., *Репертоар Народног позоришта у Београду 1868-1914*, Београд, 1993.
- Пожаревачко позориште између два светска рата*, Каталог изложбе, Пожаревац, 2006.
- Позориште у сећању савременика-Павле Богатинчевић и др.* Слободан А. Јовановић, Театрон, 78-80, Београд, 1993.
- Поповић Ј., *За српски позоришни стил*, Српска сцена, 14/1942.
- Поповић Ј., *Нешто о позоришту и позоришној критици*, Српска сцена, 9/1942.
- Поповић Ј., *О свечаним играмау Србији*, Српска сцена, 16/1942.
- Поповић Ј., *Проблеми домаће драме*, Српска сцена, 15/1942.
- Поповић Н., *Корени колаборационизма*, Београд, 1984.
- Радовановић А. — Стевановић Ј., *Реконструкција годишњака Народног позориштау Београду за сезоне 1942/43 и 1943/44*, Театрон, 109, Београд, 1999.
- Радовановић А., *Преглед историје Народног позоришта у Београду 1868-1993*, Београд, 1994.
- Радовановић А. - Стевановић Ј., *Реконструкција годишњака Српског народног позоришта у Београду за сезону 1941/42*, Театрон, 108, Београд, 1999.
- Радојковић Р., *Уметничко позориште у Београду*, Театрон, 75-77, Београд, 1991.
- Ракић Б., *Југословейска балетна сгјена*, Сарајево, 1982.
- Ристић Н. Ј., *Џумбусана у Централу, Позоришни живот у Паланци (Смед) 1941-1944*, Смедеревска Паланка, 1995.
- Ристовић М., *Немачки нови поредак и југоисточна Европа 1940/41 - 1944/45*, Београд, 1991.
- Савковић М., *Кинематографија у Србији током другог светског рата 1941-1945*, Београд, 1994.

- Симић С., *Добрица Милутиновић - казивања и сећања*, Београд, 1990.
- Спалајковић М., *Српски народни мит и Европа*, Српски народ, 16. април 1943.
- Станаревић М., *Донринос Србије и Баната за повећање ратног привредног потенцијала нацистичке Немачке* (рукопис у АВЈ)
- Станојловић Н., Жикић С., *Позориште у Јагодина*, Јагодина, 2007.
- Стевановић Ј., *Стерија у Народном позоришту, водич кроз театографску грађу*, Београд, 2006.
- Стевановић Р. - Мирковић Г., *Позоришни споменик Алексинца 1940-1990*, Алексинац, 1995.
- Стефановић М., *Збор Димитрија Љотића 1934-1945*, Београд, 1986.
- Стефановски Р., *Театарот во Македонија*, Скопје, 1985.
- Сто педесет година позоришног животау Шапџу (1840-1990)*, Београд, 1990.
- Стојадиновић Р., *Крагујевачко позориште 1835-1951*, Београд, 1975.
- Стојковић Б., *Историја Српског позоришта од средњег века до модерниог доба (драма и опера)*, Театрон, 20-22, 1979.
- Стојковић Б., *Нишко позориште 1918-1944*, Театрон, 30-32. Београд, 1979.
- Ступица М., *Шака соли*, Београд, 2004.
- Тодоровић С., *Позоришни живот на тлу Југославије у периоду 1941-1945*, ФДУ, Београд, 1989, необјављено
- Топић С., *Донринос уметничаруске емиграције развитку Народного позоришта у Београду 1919-1941*, ФДУ, Београд, 1985, необјављено
- Трајковић Н., *Размишљање о српској драми поводом отварања зграде код Сломеника*, Српска сцена, 18/1942.
- Трешњић М., *Времерасплета*, Београд, 1989.
- Ујес А., *Немачка драма на сцени Народного позоригита у Београду 1868-1993*, Зборник радова "125 година Народного позоришта у Београду". Београд, 1997.
- Ујес А., *Сценско-уметничкираду народноослободилачкој борби и револуцији наших народа и народности 1941-1945*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1981.
- Урбанова Н., *Ирена и Бранко Јовановић*, Театрон, 84-86, Београд, 1994.
- Филиповић З.-Марковић О., *Мија Алексић*, Београд, 1982.
- Филиповић С., *Логориу Шапџу*, Нови Сад, 1967.
- НерсПеш Н., *TheaГегроН(гк, Натћиг§*, 1981.
- Хећимовић Б., *Репертоар хрватских казалишта 1840-1860—1980*, Загреб, 1990.

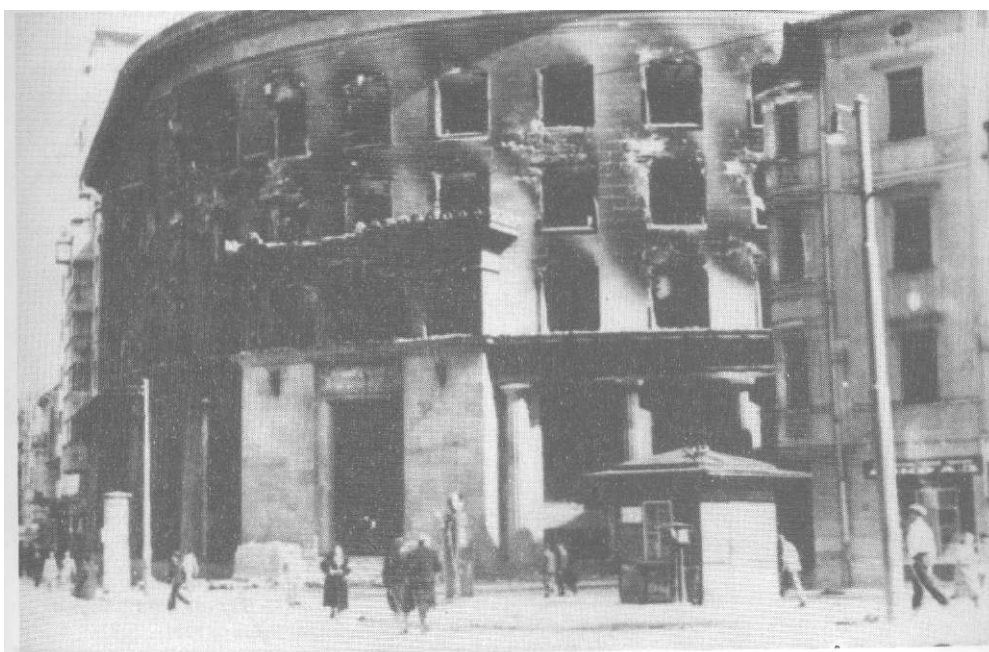
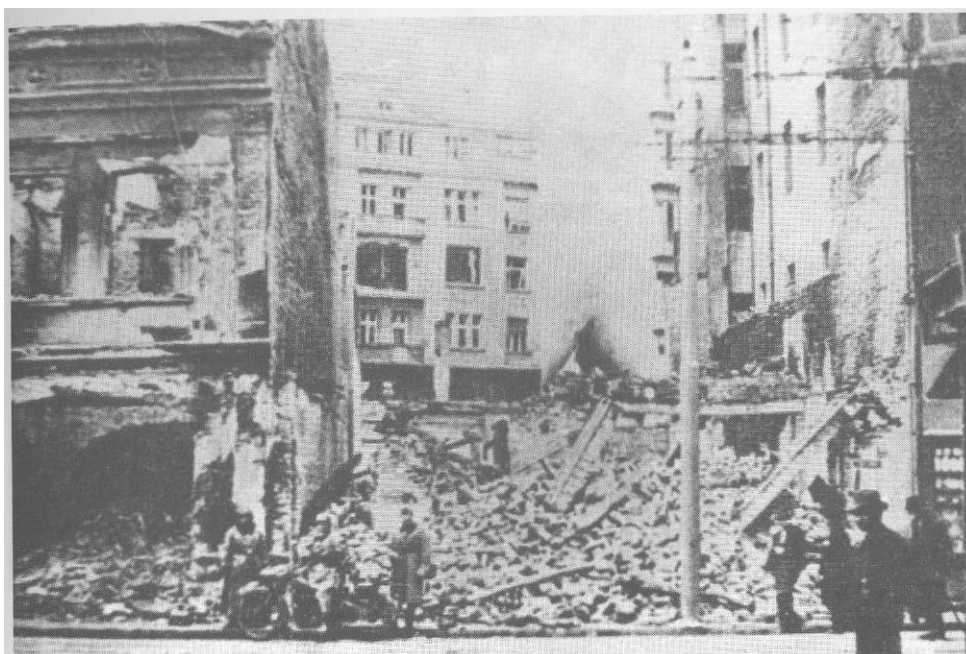
- Цветић М., *Хроника Александрова*, Зрењанин, 1998.
- Цветковић С., *Репертоар Народног позоришта у Београду 1868—1965*, Београд, 1966.
- Цветковић С., *Пожаревачко позориште између два светска рата*, каталог изложби, Пожаревац, 2006.
- Цветковић Срђ., *Између српа и чекића, Репресија у Србији 1944-1953*, Београд, 2006.
- Церовић В., *Позориште упркос свему - 60 година Зајечарског позоришта*, Зајечар, 2008.
- Црвенчанин В., *Динуловићи*, Београд, 1997.
- Чолић-Биљановски Д., *Прослава стогодишњице прве представе у Београду у сезони 1941-1942*, Театрон, 107/1999, 117-120.
- Чолић-Биљановски Д., *Миодраг Петровић Чкаља*, Београд, 1995.
- Шпер А., *Сјећање из Трећег Рајха*, Ријека, 1972.
- Шукуљевић-Марковић К., *Балетско стваралаштво Анатолија Жуковског на сцени Народног позоришта у Београду 1925-1944*, Театрон, 87, Београд, 1994.
- Шукуљевић-Марковић К., *Даница Живаиовић-Денић*, Театрон, 66-68, Београд, 1989.
- Шукуљевић-Марковић К., *Јелена Димитријева-Пољаква (1884-1972), примабалерина, педагог и кореограф*, Театрон, 92, Београд, 1995.
- Шукуљевић-Марковић К., *Наталија - Наташа Бошковић (1901-1973) примабалерина кореограф и педагог*, Београд, 1989.
- Шукуљевић-Марковић К., *Нина Кирсанова*, Београд, 1999.
- Шукуљевић-Марковић К., *Улога руских уметника у стварању белета Н. П. у Београду, 1920-1944*, Театрон, 92, Београд, 1995.

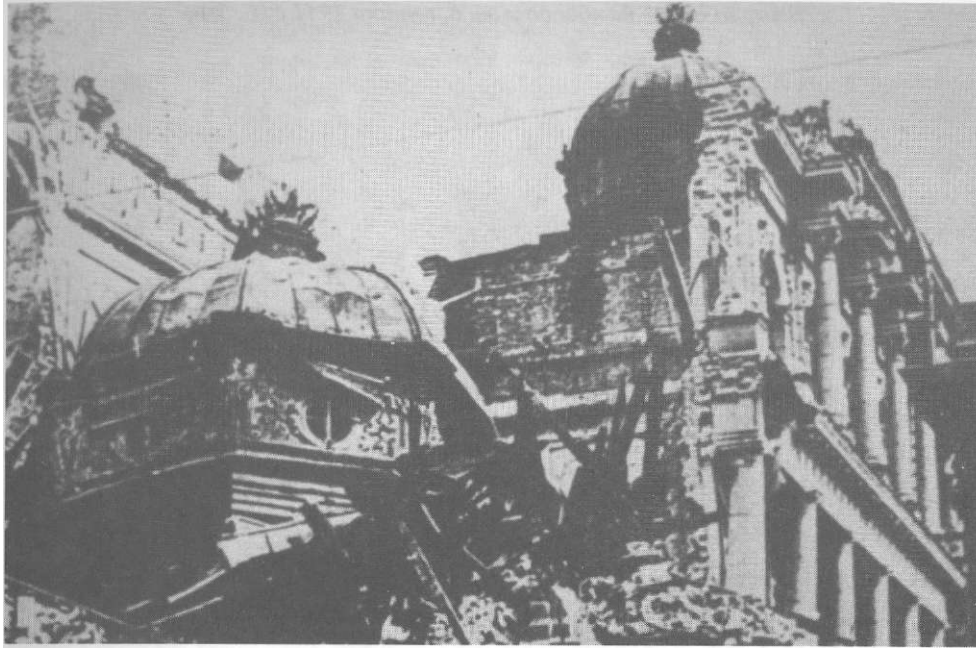
СКРАЋЕНИЦЕ

АВЈ	- Архив Војске Југославије
АВНОЈ	- Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије
АИ	- Аналитички инвентар
АЈ	- Архив Југославије
АП	- Академско позориште
АС	- Архив Србије
АСНОС	- Антифашистичка скупштина народног ослобођења Србије
АФЖ	- Антифашистички фронт жена
БдС (Вс18)	- ВеГеИ1зНађег cleг ЈмcheгћеЉроНге! ипс! сlob БЈсегНеЉсНепзГех (командант полиције безбедности и службе безбедности)
Гестапо	- СеНеЈше 81aa18ро1Ј7e1 (Тајна државна полиција)
Д.М.	- Дража Михаиловић
Дирис	- Дирекција за исхрану
ДК	- Државна комисија
ДНБ (1ЖВ)	- 1)еи1бсНе5 КасНпсћгеп Виго (Немачки обавештајни биро - новинска агенција)
ЕКВШ	- Економска комерцијална висока школа
ЗП	- Збирка плаката
ЗФ	- Збирка фотографија
ИА	- Историјски архив
ИАБ	- Историјски архив Београда
ИАЗ	- Историјски архив Зајечар
ИАЧ	- Историјски архив Чачак
КНУ	- Коларчев народни универзитет
КПЈ	- Комунистичка партија Југославије
МПУВ	- Музеј позоришне уметности Војводине
МПУС	- Музеј позоришне уметности Србије
МС	- Министарски савет
Нда	- Недићева архива у Војном архиву
НДХ	- Независна држава Хрватска
НКОЈ	- Национални комитет за ослобођење Југославије
НОВ	- Народноослободилачка војска
НОО	- Народноослободилачки одбор
НОП	- Народноослободилачки покрет
НОС	- Народна омладина Србије
Н.О.С.	- Немачка обавештајна служба
НОФ	- Народноослободилачки фронт
НП	- Народно позориште
НСДАП	- №Попа1807Јаи5115сНе Оеи15сНе АгћеНеграЛеЈ (Национал-социјалистичка немачка радничка партија)

ОГБ	- Општина града Београда
ОЗН	- Одељење за заштиту народа
ОФЛАГ	- Немачки заробљенички војни логор за официре
ПМС	- Председништво Министарског савета
ПУГ	- Позориште удружених глумаца (Животићево позориште) или Позориште Удружења глумаца
С (б)	- бис108(Југоисток - немачко пропагандно одељење)
С.Ф.С.Н.	- Смрт фашизму, слобода народу
СД (80)	- бшћегћекзсћепб): (Служба безбедности)
СДК	- Српски добровољачки корпус
СДС	- Српска државна стража
С.К.	- Савет комесара
СК	— Спортски клуб
СКОЈ	- Савез комунистичке омладине Југославије
СНП	- Српско народно позориште
СО (50)	- бис101 (Југоисток - немачко пропагандно одељење)
СП	- Специјална полиција
СРБОЗАР	— Српска заједница рада
СТАЛАГ	- Немачки зробљенички војни логор за војнике
СЦК	- Српски црвени крст
ТЖЦ	— "Уметничка жица": Танић, Животић, Цветковић
УБ	- Универзитет у Београду
УГБ	- Управа града Београда
УДБ	- Унутрашња државна безбедност
УСАОС	— Уједињени савез антифашистичке омладине Србије
ФДУ	- Факултет драмских уметности
Ча	- Четничка архива у Војном архиву

Београд после бомбардовања 6. априла 1941 (АС, ЗФ)

БЕОГРАЂАНИ!

Јуче 12 априла 1941 год. после подне Немачка војска ушла је у Београд.

Тога дана у 5 часова после подне предао сам Општинску граву Београда премо добивеном наређењу Команданту места пуно-инику Тусени.

Командант места наредно ми је да осигурам мир, ред и безбедност.

Ј. сам дао реч да ће мир, ред и безбедност у Београду бити осигуран. Одмах сам створио изоружану грађанску стражу, која је још сморила почива патронирати по граду. Ову стражу организоваоу како треба да би она могла у потпуности одржати мир, ред и безбедност у Београду.

Кривична крива места извршио је имену да је у даљем види Општину и обављао све функције претседника Општине. Ову тешку дужност примао сам уверен, да ће ми сваки становник града пружити помоћ, која се буде тражила за испуњење овог задатка.

БЕОГРАЂАНИ!

Командант места извршио ми је да ће се Немачка војска највероватније попустили оружју и оружју, али је тражио да грађанство безусловно испуњава његове наредбе и наређења Претседника Општине.

Позвао сам све се ред да се и на најдужи и користио познате преко немачким највероватније и да испуњавају све наредбе команданте места и наређења Претседника Општине.

Сваки изред и изнадант било ступио велики по најдужи законима. Кривична крива донесено је од 8 часова изјутра до 19 часова увече. Није је донесено крива само наоружаној грађанској стражи која одржава мир, ред и безбедност као и службеницима, која изјутра на левој рани административну службу.

Дана се Општина са Тимчацана, из левине и склонихта Прво женског гимназије, која у своју зграда у Улици Мирковај улица Бр. 1 где ће наставити свој рад.

БЕОГРАЂАНИ, будите споски врелино и спосности у најдужи нервно и предете се свајки резолуцији последица, мирно и нормално, како би одржали себе и своје породице.

Општина града Београда учињено се свеје стража као што је у њеној мери да издржава њене најдужи потребе: исхрану, здравље и сигурност.

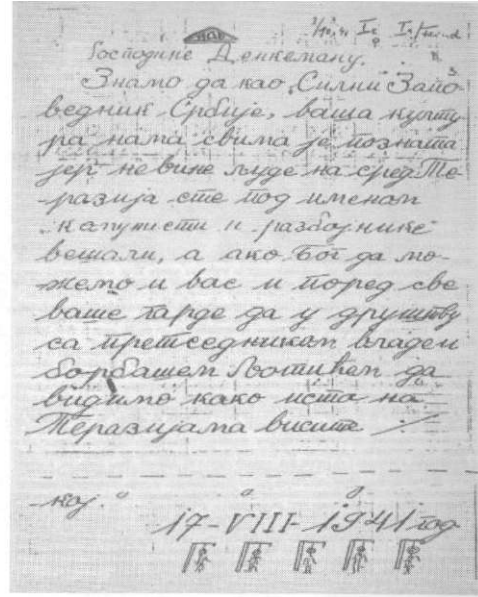
Бр. 44
13 априла 1941 год.
Београд

И. В. ПРЕТСЕДНИКА,
Општине града Београда,
Иван М. Милићевић

Претња управника града Београда за случајеве, нарушавања реда (Б.Божовић, Београд под комесарском управом 1941, ...,232)

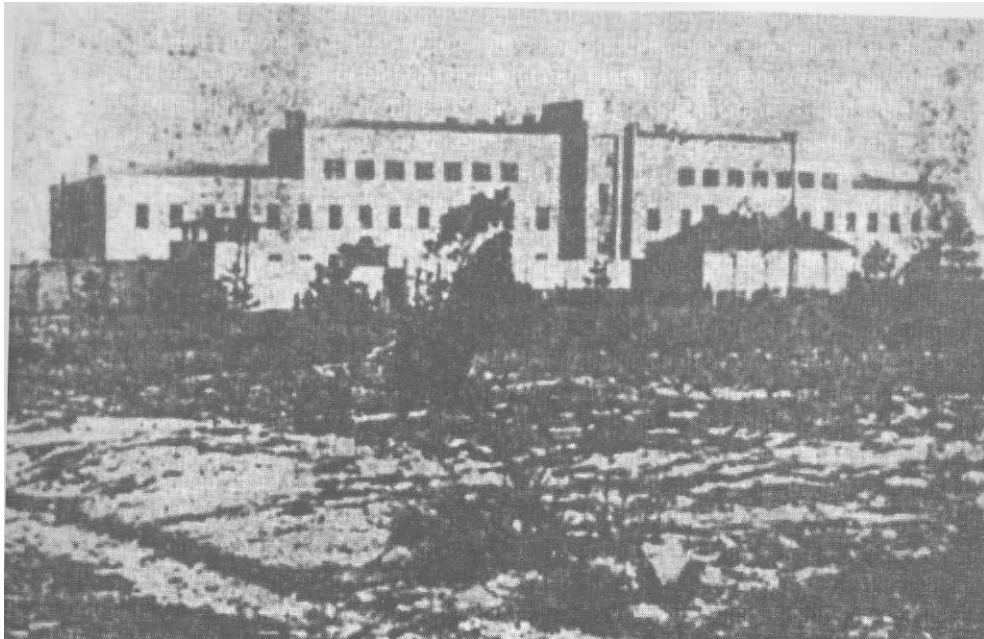
Драгомир Драги Јовановић, управник града Београда (Б.Божовић, Београд под комесарском управом 1941, ...,66)

Анонимно писмо Данкелману (ИАБ, УГБ, СП 111-48, к.157/15)

Ернест Мориц фон Кајзенберг, немачки командант Београда (Лична архива Бранислава Божовића)

Зграда логора на Бањици (Лична архива Бранислава Божовића)

*Вешање на Теразијама већ стрељаних родољуба као својеврстан метод застрашивања
(Лична архива Бранислава Божовића)*

ОКУПЉАЊЕ СНАГА ПРОТИВ УСТАНИКА

АПЕЛ СРПСКОМ НАРОДУ

Српски народ доживљава тешке дане. У овим судбоносним часовима, дужност је сваког Србина, сваког правог родољуба, да свим својим снагама помогне да се у земљи зачува у мир и ред, јер је само тако могуће да се успешно изврши велико дело националне обнове отаџбине и нашем напаћеном народу обезбеди боља будућност.

* * *

Овај Апел су потписали:

Епископ кишки др. Јован, епископ зворничко - тузлашки Нектарије, епископ будимљански Валеријан, викар Н. Св. Патријарха, др. Коста Кумањуди, бив. председник Народне скупштине, др. Милослав Спалајковић, посланик у пензији, Александар Цвицар-Марковић, бивши министар иностраних послова, Јосиф Костић, сенатор и армиски генерал у пензији, Петар В. Костић, армиски генерал, др. Велозар Јажовић, министар у пензији, Драгутин Пењић, бивши министар, Александар Мијовић, бивши министар, Милан Алексовић, бив. министар, др. Светислав Поповић, бив. министар, Душан Петича, бив. министар, Димитрије Љотић, бивши министар, Риста Јојић, бив. министар, др. Лазар Марковић, бив. министар, Жика Рафајловић, бив. министар и бан, Ђура Јакшић, бив. министар, Спасоје Пидичић, бивши министар, Павла Јовановић, бив. министар, Војислав Ђорђевић, бив. министар, Васа Јовановић, бив. министар, Душан Пантић, бив. министар, Угрин Јовановић, бив. сенатор, др. Јован Радоњић, сенатор и члан Српске Краљ. академије, Мемисло Јажовић, адвокат и бив. народни посланик, Таса Дичић, пуковник и бив. народни посланик, Ђура Котур, бив. сенатор, Јован Радуловић, бив. народни посланик, Милан Стојимировић-Јовановић, бив. народни посланик, Драгомир Стојадичковић, бивши народни посланик, др. Александар Велић, председник Српске Краљевске академије наука, књи. Петар Мишић, ректор Универзитета, Русемир Јажовић, председник Касационог суда, Милан Н. Јовчић, председник Апелационог суда, Драгиша Левић, заменик председника Државн. савета, Миливоје Пуркић, председник Главне контроле, др. Милан Радосављевић, гувернер Народне банке, Тома Росандић, вајар и ректор Уметничке ликовне академије, др. Александар Јовановић, ректор Економско-комерцијалне школе, Петар Кешовић, ректор Музичке академије, др. Милослав Стојадичковић, шпретседник Београдске општине, Никола Вележић, председник Трговачке омладине, др. Јован Мијунковић, пот-председник Лекарске коморе, Влада Илић, председник Индустриске коморе, Михаило Л. Ђурић, председник Трговачке коморе, Милан Стејановић, чашник и председник Занатске коморе, књи. Душан Глишић, председник Инжењерске коморе, Иван М. Милићевић, пот-председник Београдске општине, Вешко Богдановић, помоћник министра просвете у пензији, Вељко Петровић, књижевник и члан Српске Краљ. академије наука, Вера Јовановић, вајар и члан Српске Краљ. академије, Радислав Аврамовић, помоћник министра у пензији, др. Лаза Станојевић, проф. Универзитета, др. Светимир Растић, проф. Више педаг. школе, Велибор Јежић, професор, др. Михаило Илић, проф. Универзитета, др. Љубомир С. Дузић, проф. Универзитета, Радивоје Николић, дрм. сав. у пензији, др. Милош Радојковић, проф. Универзитета, др. Милош Мешовљевић, проф. Више педаг. школе, Радоје Јажовић, министар на страни у пензији, Милош Лазаревић, министар на страни, Владко Лазаревић, министар на страни, др. Милан Хорватски, пом. министра, Мирко Костић, проф. Универзитета и бив. нар. посланик, Никола Станаревић, директор Пошт. штампарије, др. Милан Кашанин, књижевник и директор Музеја, др. Светислав Стафановић, књиж., књи. Милош Велетовић, књи. Стеван Илић, пом. министра, књи. Станислав Јефтовић, помоћник

Апел српском народу (Ново време, 13.8.1941)

Лазар Пантелић, из Шапца, професор Крагујевачке гимназије, отац петоро деце, стрељан је са својим ученицима на Шумарицама 21. октобра 1941. (АС, Г-183)

Џон Емери (Ново време, 21.11.1943)

Др Карл Хајнц Рајнтген, шеф београдске радио станице (Ново време, 16.8.1942)

Јозеф Гебелс, министар пропаганде нацистичке Немачке (Понедељак, 4.10.1943)

Антикомунистичка изложба (Ново време, 4.9.1942)

*Ђорђе Перић, шеф српске пропаганде
(Српски народ, 4.9.1942)*

*Генерал Милан Ђ. Недич, председник Српске
влада (Лична архива Бранислава Божовића)*

*Велибор Јонић, министар просвете
(АС, Г-183)*

*Владимир Велмар Јанковић, помоћник
министра просвете (ИАБ, УГБ, СП)*

*Јован Поповић, управник Народног
позоришта у Београду од 21.8.1941. и шеф
Позоришног одсека Одељења за пропаганду
(Српска сцена)*

*Др Бранимир Малеи, начелник Одељења за
народно просвећивање (АС, Г-183)*

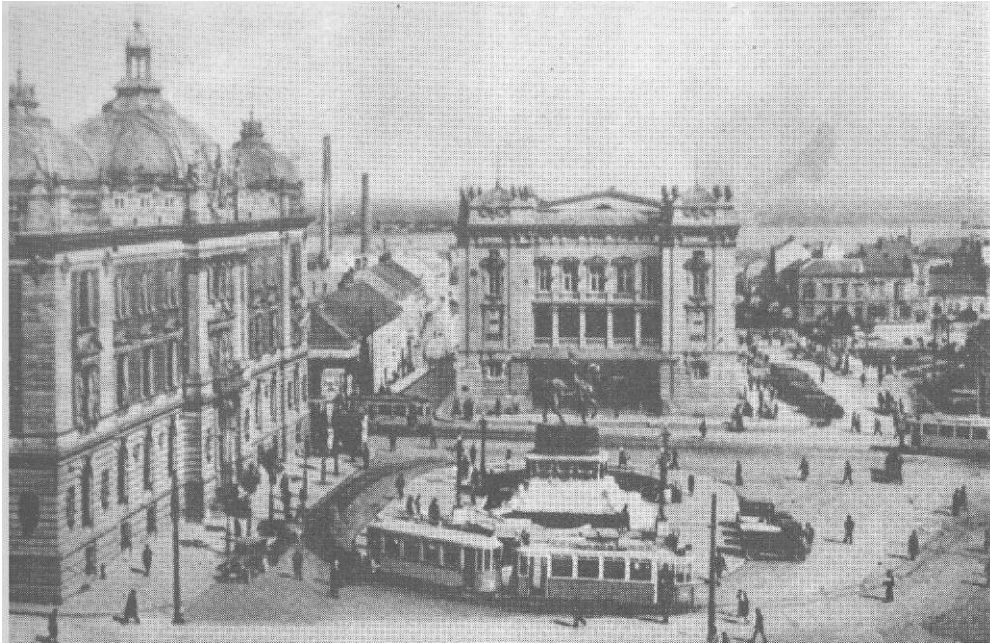
Др Радосав Марковић, начелник Одељења за високо образовање и народну културу (АС, Г-183)

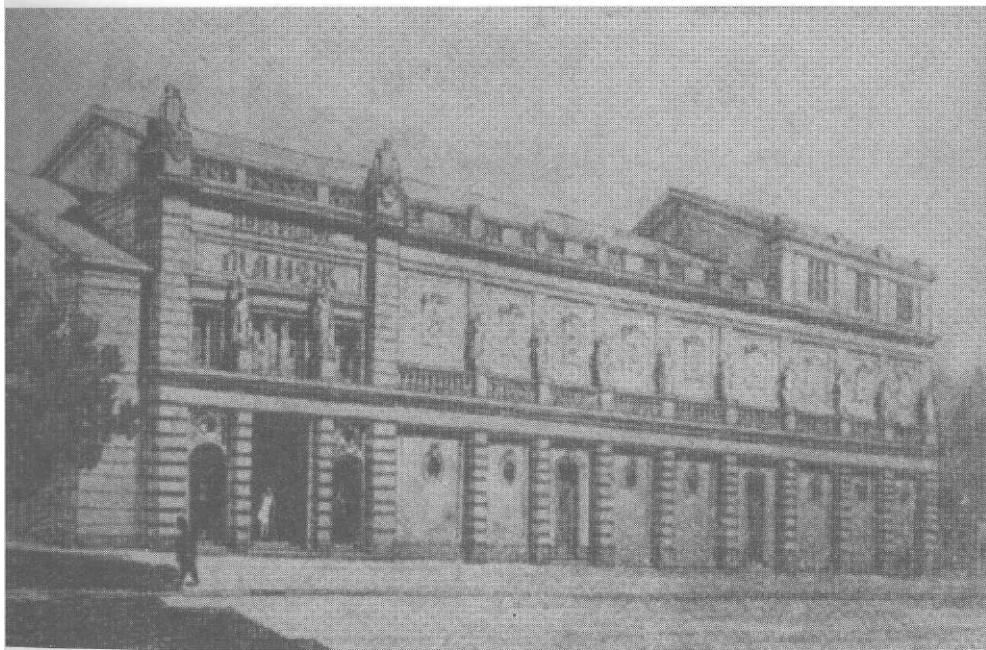
Др Милорад Недељковић, министар привреде (АС, Г-1)

Јован Поповић, Велибор Јонић и Георг Кисел (Лична архива Бранислава Божовића)

Зграда Народног позоришта на Тргу између два светска рата (Српска сцена)

Зграда Народног позоришта „ Мањез ” на Врачару (МПУС)

Плакати представа заказаних за 6. април 1941. (Лична архива Вишеслава Вељковића)

Народно позориште у Београду

Дневна претстава Нод Споменика

У недељу, 6 априла 1941 године

(110 пут)

БОЕМИ

Сцене из А. Миржевог „Vie de bohèmes“ у четири слике
Написали Ђ. Такози и Д. Иљак. Превео д-р М. Милојевић
Музика од Бадоља Пучинија
Диргент г. Порлес

Л И Ц А

Рудолф, песник	г. Маричковић
Шонар, мулчар	г. Пахлер
Марсел, сликар	г. Ерта
Колни, филозоф	г. Ж. Цвејић
Бенов, газда од куће	г. Туланковић
Миња	гђа К. Јоанковић
Мињета	гђа Илић
Парпањол	г. Б. Николић
Сен Фар	г. Дијевски
Шариник	г. Пивички
Наредник париске страже	г. Семиљенко

Студенти. Шваље. Модискиње. Грађани. Продавци. Торбари
Војници. Момци у кафани. Деваци, девојчице итд.

Ц Е Н Е М Е С Т А

ПАРТЕР		ПРВА ГАЛЕРИЈА		ДРУГА ГАЛЕРИЈА		ТРЕЋА ГАЛЕРИЈА	
Ложа	днп. 120	Ложа	днп. 120	Ложа	днп. 60	Балкон	днп. 8
Фотеља I ред	30	Фотеља балкон	30	Фотеља у балк	16	Седиште	5
Фотеља II ред	25	Фотеља I ред	25	Седиште I ред	12	Стајање	3
Седиште	16	Фотеља II ред	12	Седиште II ред	8	Задња галерија	5

Уз улазницу се плаћа такса за Централни пензионери фонд Удружења глумца

Почетак тачно у 15, свршетак око 17.30 часова

Штампана „И. Гуадуани“

Народно позориште у Београду

Вечерња претстава

Нод Споменика

У недељу, 6 априла 1941 године

(21 пут)

ЦВРЧАК НА ОГЊИШТУ

Комад у четири чина са предигром.
По приповести Чарлса Дикенса, инспенирао за Московски
художествени театар Б. М. Сушицевич
Сценарграф г. Жедрински Редитељи гђа Греч и г. Павлов

Л И Ц А

Лектор	г. Игњатовић
Џон Пирбингл, кочијаш	г. Радековић
Госпођа Мери Пирбингл, његова жена	гђа Величковић
Текстон, фабрикант играчака	г. Златковић
Калеб Племер, радник у фабрици играчака	г. Новаковић
Берта, његов кћи	гђа И. Јовановић
Непознати	г. М. Поповић
Госпођа Фиддинг	гђа Врбанић
Меј, њена кћи, Текстонова вереница	гђа Спирадоновић
Тили Слоубој, служавка код Пирбингла	гђа Милбахер
Феја-Цврчак	гђа Спирадоновић
Текстонов слуга	г. Пекаров

Догађа се у Енглеској, крајем прошлог столећа

Дужа одмор после I и III чина

Технички радови ниж. г. Јовановића

Ц Е Н Е М Е С Т А							
ПАРТЕР		ПРВА ГАЛЕРИЈА		ДРУГА ГАЛЕРИЈА		ТРЕЋА ГАЛЕРИЈА	
Ложа	днп. 120	Ложа	днп. 120	Ложа	днп. 60	Балкон	днп. 8
Фотеља I ред	30	Фотеља балкон	30	Фотеља у балк	16	Седиште	5
Фотеља II ред	25	Фотеља I ред	25	Седиште I ред	12	Стајање	3
Седиште	16	Фотеља II ред	12	Седиште II ред	8	Задња галерија	5

Уз улазницу се плаћа такса за Централни пензионер фонд Удружења глумаца

Почетак тачно у 20, свршетак око 22.45 часова

Штампа „И. Гучковић“

Народно позориште у Београду

Дневна претстава

На Врачару

У недељу, 6 априла 1941 године

(79 пут)

Д - Р

Комедија у четири чина. Написао В. Ђ. Нушић

Л И Ц А

Живота Цвијовић	г. Цветковић
Мара, његова жена	гђа Арсенић
Милорад) њихова	г. Љ. Јовановић
Славка) деца	гђа К. Цвџановић
Ујак Благоје, Марин брат	г. Новаковић
Госпођа Спасојевић) чланице управе Об	гђа Врбанић
Госпођа Протић) данашта бр. 9	гђа М. Бошњакковић
Госпођа Драга	гђа Златковић
Велимир Павловић	г. Ј. Николић
Д-р Рајсер	г. Антонијевић
Николић, Цвијовићев чиновник	г. Бошковић
Сојка	гђа Паранос
Сојкин муж	г. Антоновић
Клара	гђа М. Поповић
Певица, њен син	гђа Коичић
Девојчица с букетом	гђа Милосављевић
Марица	гђа Милосављевић
Пиколо	г. Илић

Цене места	ПАРТЕР	ПРВА ГАЛЕРИЈА	ДРУГА ГАЛЕРИЈА
	Ложа (4 места) дн. 80	Балкон . . . дн. 12	Балкон . . . дн. 8
Фотеља I ред . 20	Балкон са стране . 10	Седиште I ред . 7	
Фотеља II ред . 15	Седиште 8	Седиште II ред . 5	
Седиште 12		Стајање 3	

Уз улазницу се издаје такси за Централни пензионери фонд Удружења глумаца

Почетак тачно у 15, свршетак око 18 часова

Штампа „И Гундулић“

Народно позориште у Београду

Вечерња претстава

На Врачару

У недељу, 6 априла 1941 године

(56 пут)

ПОРОДИЦА БЛО

Комедије у три чина. Написао Љубинко Бобић

Л И Ц А

Јаблава, пензионер, званки Бло	г. Геџ
Ната, његова жена, званка Мими	гђа Паранос
Косара, њихова кћи, званка Коко	гђа Бобић
Јаблавова мајка	гђа Стокић
Хаџи-Борђевић, кандидат за женидбу	г. Милосављевић
Кума-Цаја, проводарица	гђа Душановић
Светозар Илић, инжењер	г. Живановић
Дипломата, Косарице просијани	г. Ј. Николић
Чинка-Милован, сељак из Белог Потока	г. М. Паукович
Анка, собарица	гђа Н. Микучић

Догађа се: 1 и 3 чин у Београду, 2 чин у Белом Потоку

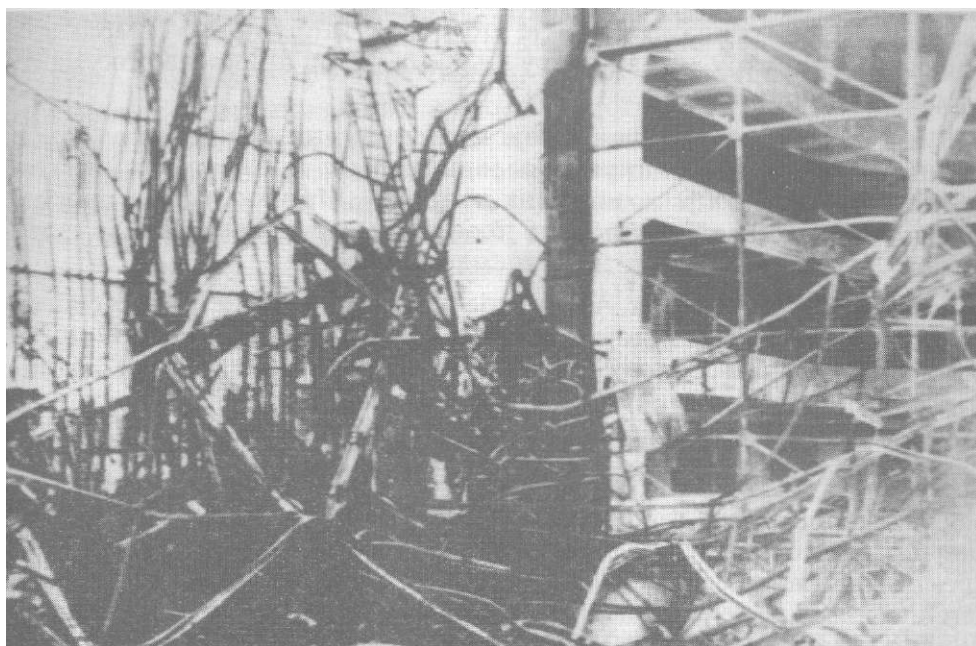
Сценограф г. Девкић

Цене места	ПАРТЕР	ПРВА ГАЛЕРИЈА	ДРУГА ГАЛЕРИЈА
	Ложа (4 места) дан 80	Балкон дан. 12	Балкон дан. 8
Фотеља I ред 20	Балкон са стране 10	Седиште I ред 7	
Фотеља II ред 15	Седиште 8	Седиште II ред 5	
Седиште 12		Стајање 3	

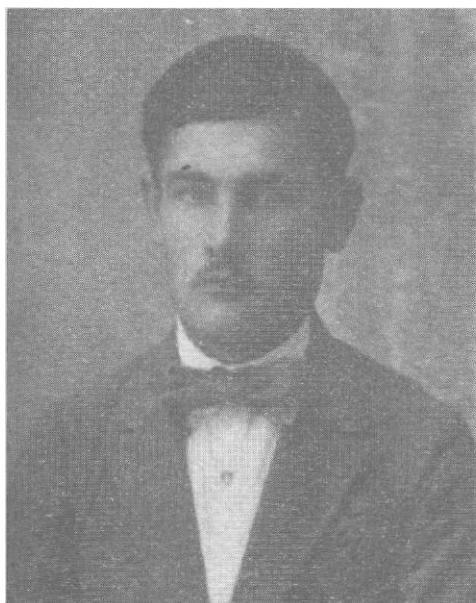
Уз улазницу се плаћа такса за Централни пензионерски фонд Удружења глумца

Почетак тачно у 20, свршетак око 22.45 часова

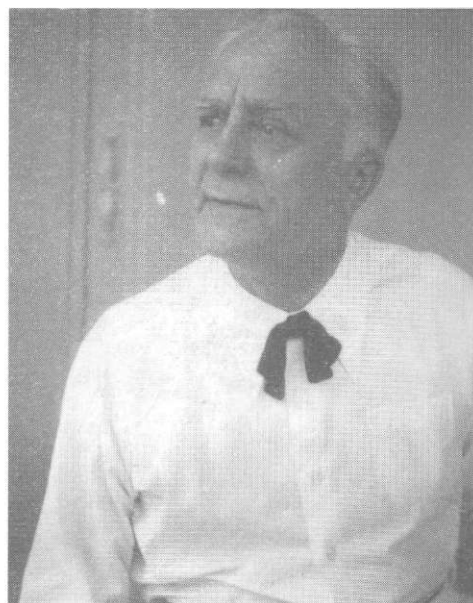
Штампа „И Гундулић“

*Ентеријер зграде Народног позоришта после бомбардовања 6. априла 1941
(В.Марковић, Театри окупиране престонице...,83)*

*Милош Паунковић, један од петоро
страдалих чланова Народног позоришта у
Београду априлском бомбардовању 1941.
(АС, Г-205)*

*Добрица Милутиновић, председник Одбора
службеника Народног позоришта за
рашчишћавање рушевина (АС, НП)*

Првауправа Народног позоришта у Београду за време немачке окупације

*Момир Вељковић, управник
(Лична архива Втиеслава Вељковића)*

*Др Душан Милачић, директор Дrame
(АС, НП)*

Рудолф Ертл, директор Опере (АС, НП)

*Јован Николић, секретар Позоришта
(АС, НП)*

*Слободан А. Јовановић, секретар Дrame
(АС, НП)*

*Драгутин Ризнић, секретар Оперe
(АС, Г-183)*

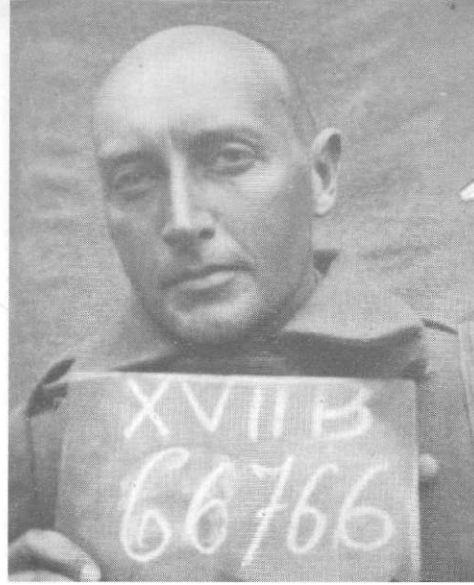
*Драгомир Остојић, шеф администрације
(АС, Г-183)*

*Раша Плаовић, технички шеф до 5.јуна 1941
(АС, НП)*

Миомир Дениш, технички шеф од 5.јуна 1941. до краја окупационог периода (АС, НП)

Мата Милошевић у немачком заробљеничком логору 5(a1a§ XVIII B (Мата Милошевић, приредили К.Шукуљевић Марковић-О. Савић...)

21

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Јован Танић
ВЕРОИСПОВЕСТ	Католички
РАСНА ПРИПАДНОСТ, међу протима I и II степена тј. да ли му је неко од родитеља или од оца и додова, по мајци и оцу, био Јеврејин односно Циганин и ко?	аризован
БРАЧНО СТАЊЕ	омениен
ЖЕНИНО ИМЕ И ВЕРОИСПОВЕСТ пре ступања у брак	Јасна - католичка
РАСНА ПРИПАДНОСТ ЖЕНИНИХ РОДИТЕЉА	аризован
Да ли је /или је био/ члан ложе слободних видара /Ма-1/ оона/ у земљи или на страни	није
Да ли је имао везе са масонима-са којима-где, кад и зашто?	није
За веродостојност горњих података ГАРАНТУЈЕМ морално и материјално.	
2. септембра - 1941 Београд	Јован Танић

Формулар о расној припадности Јована Танића (АС, НП, 1428/41)

12

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	Миро Тодоровић
ВЕРОИСПОВЕСТ	Православна
РАСНА ПРИПАДНОСТ, међу претцима I и II степена тј да ли му је неко од родитеља или од баба и дедова, по мајци и оцу, био Јеврејин односно Циганин и ко ?	Српски - српски - није
БРАЧНО СТАЊЕ	неудати
ЖЕНИНО ИМЕ И ВЕРОИСПОВЕСТ пре ступања у брак	
РАСНА ПРИПАДНОСТ ЖЕНИНИХ РОДИТЕЉА	
Да ли је/ши или је био/члан ложе слободних зидара/Масона/ у земљи или на страни ?	није
Да ли је имао везе са масонима са којима-где, и зашто ?	није
За веродостојност горњих података ГАРАНТУЈЕМ морално и материјално.	
13.11.1941	Београд.
	Тодоровић Мирослава

Формулар о расној припадности Мирославе Тодоровић (АС, НП, 1428/41)

Боривоје Јевтић, директор Дrame од 24.11.1941 (АС, НП)

Светомир Настасијевић, директор Опере од 12.11.1941. до 30.4.1943 (АС, НП)

Управи Народнег позоришта

Београд

Част ми је извести Управу Народнег позоришта да је мој муж Мата Милошевић, редитељ и члан Народнег позоришта заробљен и интерниран за Немачку.

Како временски није имао могућности да ми остави своју ратну платну књижицу, те молим Управу народнег позоришта да припадности мога мужа исплаћују мени, пошто сам остала без икаквих материјалних средстава за живот.

5 маја 1941

Београд

С поштовањем,

Олга Милошевић

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

У БЕОГРАДУ

Ф.бр. 49

7-2. 1941

M

Писмо Олге Милошевић, супруге Мате Милошевића којим тражи да се припадности њеног заробљеног супруга уплаћују њој (АС, НП, 49/41)

NATIONAL THEATER
BEOGRAD
NS 169
Den 26 Mai 1941

AN DIE REICHSTHEATER KAMMER

BERLIN

Die Intendanz des Nationaltheaters, Belgrad, bittet die Reichstheater Kammer höflichst, dahin zu wirken, dass die Mitglieder des Belgrader Nationaltheaters, die sich in Kriegsgefangenschaft befinden

- 1) Dragoljub Gošić, Schauspieler und Regiseur (Oberleutnant der Reserve);
- 2) Matej Milošević, Schauspieler und Regiseur (Feldwebel der Reserve);
- 3) Svetislav Nikačević, Schauspieler (Oberleutnant der Reserve);
- 4) Milorad Jovanović, erster Bass (Hauptmann der Reserve);
- 5) Velimir Jovanović, technische Schef (Hauptmann der Reserve);
- 6) Staša Beložanski, Dekorationkünstler (Feldwebel der Reserve);
- 7) Branko Jovanović, Sekretär des Intendant (Leutnant der Reserve); und
- 8) Sima Laketić, Solotänzer des Balets (Gemeiner der Reserve) und
- 9) Andrej Miroslavski, Sänger (Gemeiner der Reserve)

so bald wie möglich aus der Gefangenschaft entlassen werden und dass ihnen die Rückkehr nach Belgrad ermöglicht werde. Die oben erwähnten Mitglieder sind für die Arbeit des Nationaltheaters unumgänglich erforderlich. Es befindet sich unter ihnen kein Jude.

Die Intendanz dankt der Reichstheater Kammer im voraus für ihr Entgegen kommen auf das herzlichste.

M. Velić
DER INTENDANT

*Exp. 16-5-1941
Buka i p.
E. Jovanović*

Момир Вељковић се обраћа Камерном Рајхстheaterу у Берлину да се заложи за ослобађање заробљених чланова Народног позоришта (АС, НП, 169/41)

Стеван Христић, директор Опере од 1.маја 1943. до краја окупационог периода (АС, НП)

Нина Кирсанова, шеф Балета од маја 1943. уместо Велизара Гођевица (АС, Н11)

и персоналних досијеа (АС, НП и Г-183)

Чланови Цуаме

Јурије Ракитин, редитељ

Страхиња Петровић, глумац и редитељ

Поликарп Павлов, редитељ

Вера Греч Павлов, редитељ

Милвоје Живановић

*Десанка Дугалић Недељковић, глумица и
редитељка*

Милева Бошњаковић

Ана Паранос

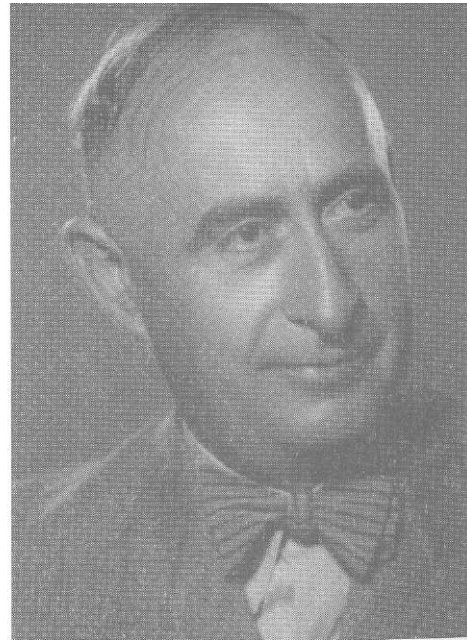
Милица Хаџић

Софија Перић Нешић

Милорад Игњатовић

Михаило Васић

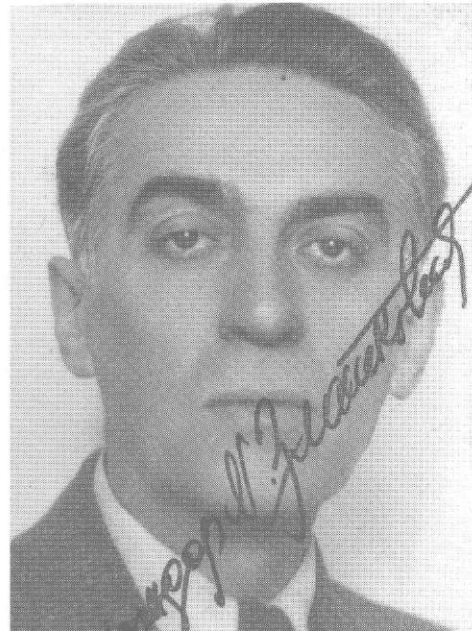
Милорад Душановић

Загорка Душановић

Даринка Милошевић

Александар Златковић

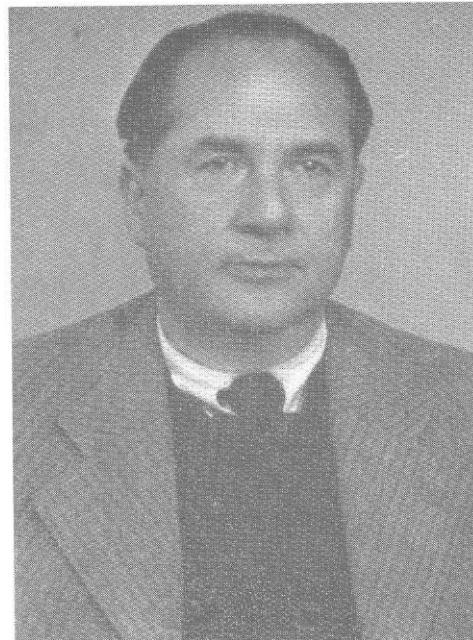
Зора Златковић

Војислав Јовановић

Мира Јевтић

Бождар Никוליћ

Сима Илић

Димитрије Величковић

Мара Павелић Таборска

Лепосава Дугалић Петровић

Ида Прегарај

Роксанда Луковић

Вукосава Бајић, суфлерка

Гордана Гошић

Капиталина Апостоловић

Љубица Секулић

Вера Петрић

Добривоје Рабенковић

Марија Поповић Павловић

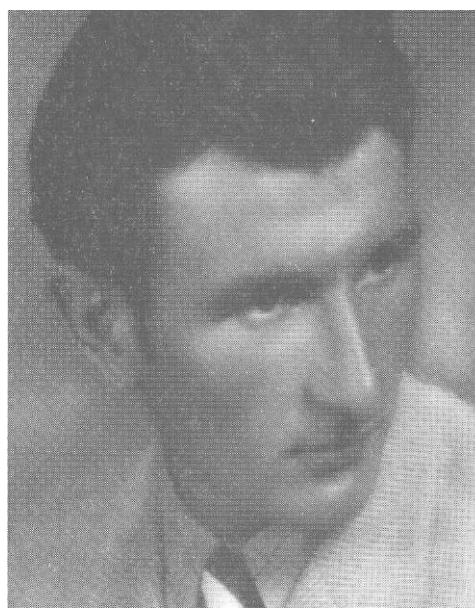

Љубица Јанићијевић

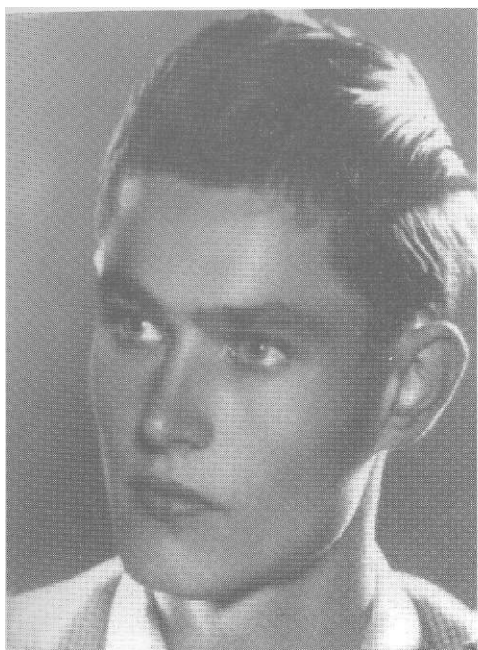
Статисти Дуаме

Бранка Андоновић

Светслав Ив. Динуловић

Јован Учек

Марија Гејман

Јелена Колобова

Симон Рацковић

Славка Богдановић

Властимир Перић, дете

Чланови Оперe

Никола Цвејић Владиш

Станоје Јанковић

Јован Стефановић Курсула

Злата Бунџенац Гавела

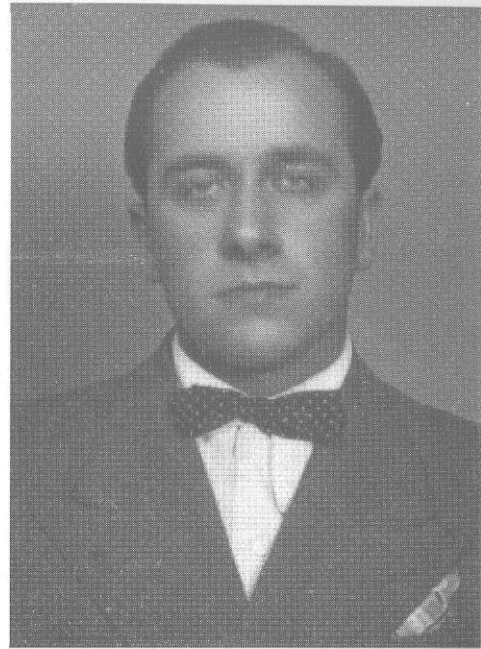
Андреја Барашиков

Даришка Стојаковић

Грлића Паић

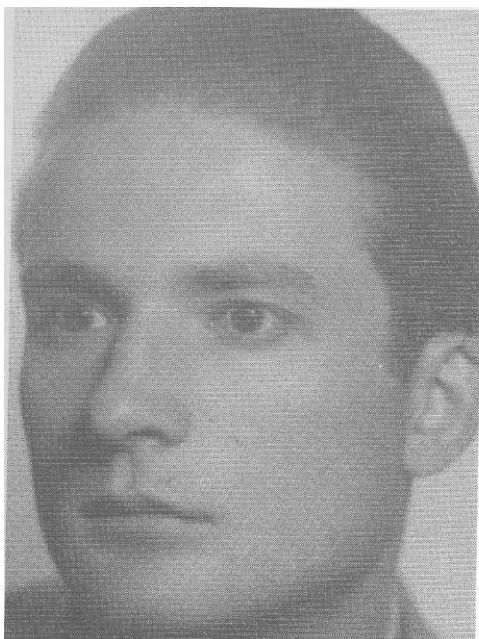
Александар Колачио

Вукића Илић Колачио

Александар Туцаковић

Слободан Малбашки

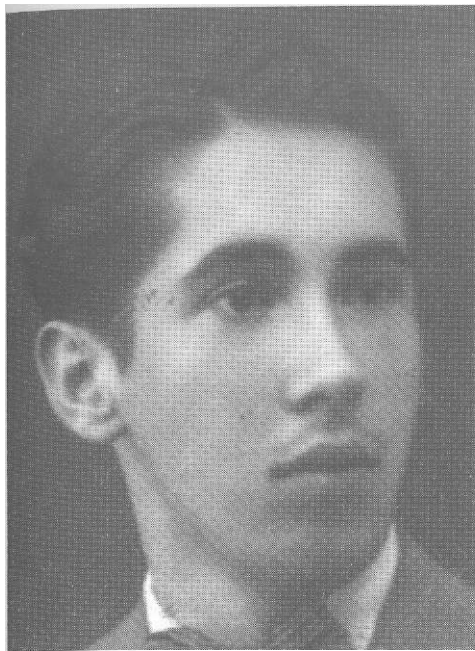
Влада Поповић

Бранислава Бојовић

Војислав Илић, корепетитор*

Даворин Жутанић, корепетитор

Богдан Бабић, корепетитор

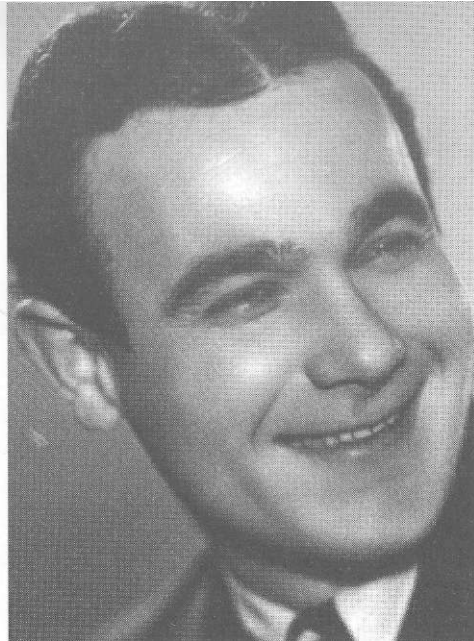
Никола Васиљев, корепетитор

Олга Ољдекон

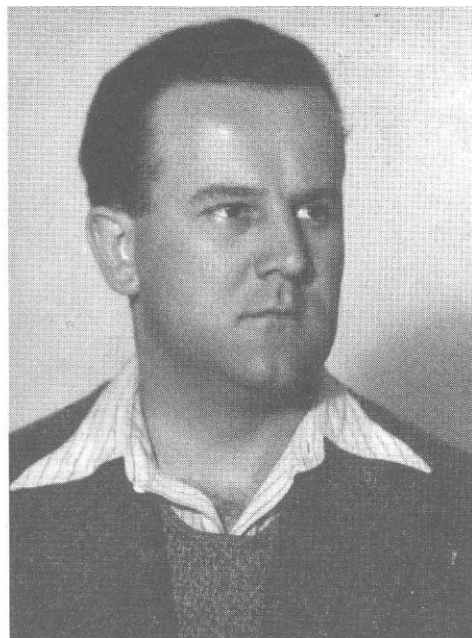
Богдан Воркапић

Слободан Страјић

Сима Беговић

Борђе Петровић

Александар Трѣмбовѣљски

Станко Јелѣсин

Зинаида Гемѣљ

Душан Никачевић

Чланови Балета

Анатолије Жуковски

Милош Ристић

Јања Васиљева Жуковски

Данаца Живановић Денић

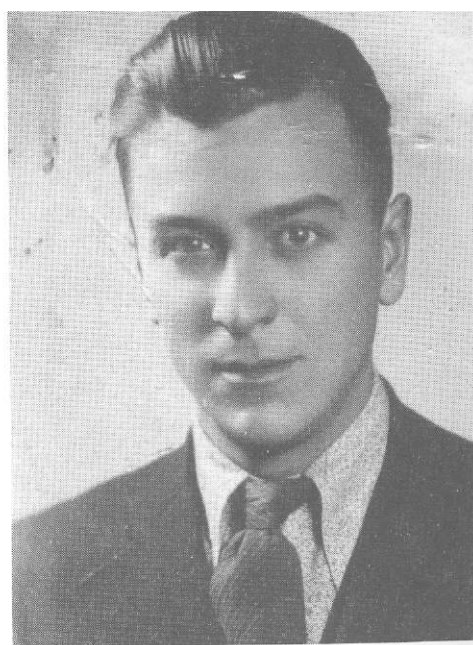
Смиља Торбица

Јелена Корбе

Димитрије Парлић

Александар Доброхотов

Никола Тарновски

Јелисавета Колесникова

Ирина Кугинарова

Ирина Васиљева

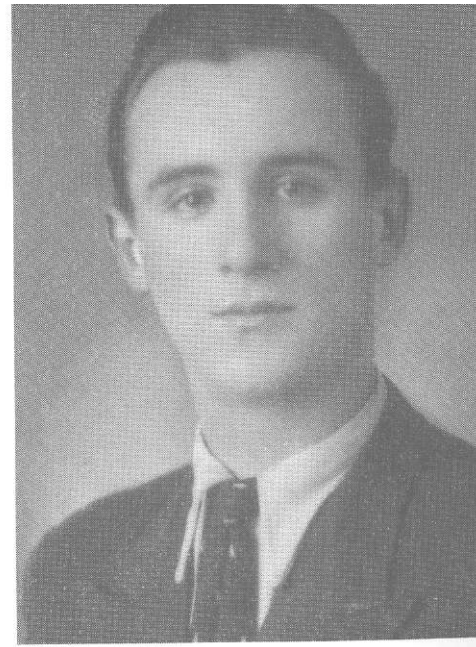
Татјана Мај

Радивоје Крстић

Ратко Дрндаревић

Вукашин Руђанин

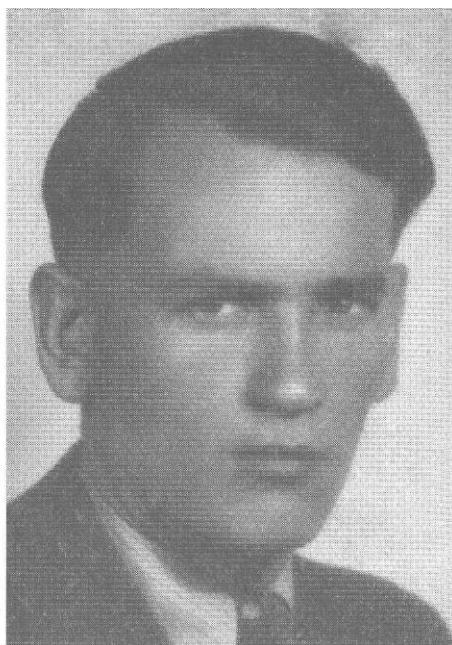
Евгенија Верешагина

Емануел Арсен

Славко Ержен

Димитрије И. Илић

Олег Гребетичков

Јасмина Пуџо

Татјана Акимфијева

Јованка Јаноги

Владимир Росијски

Евгенија Васиљева

Радмила Стефановић

Тамара Максимова

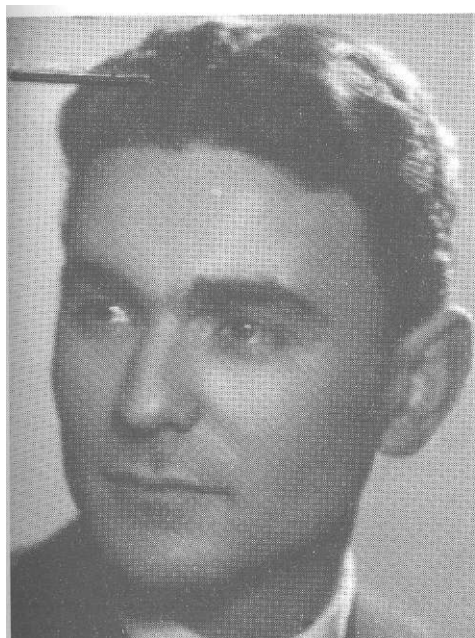
Чланови Оркестра

Милан Димитријевић

Јелисавета Николић

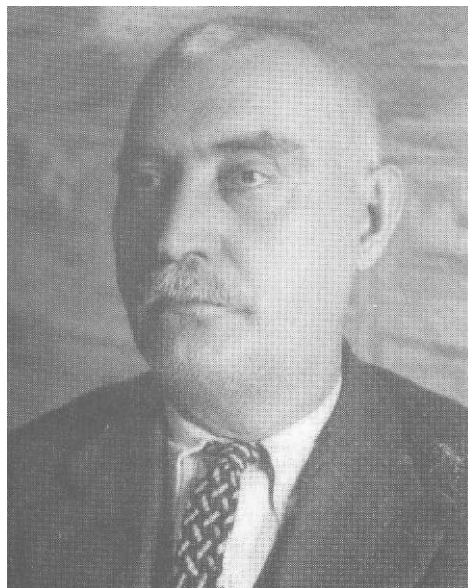

Живојин Здравковић

Илија Маринковић

Музичари

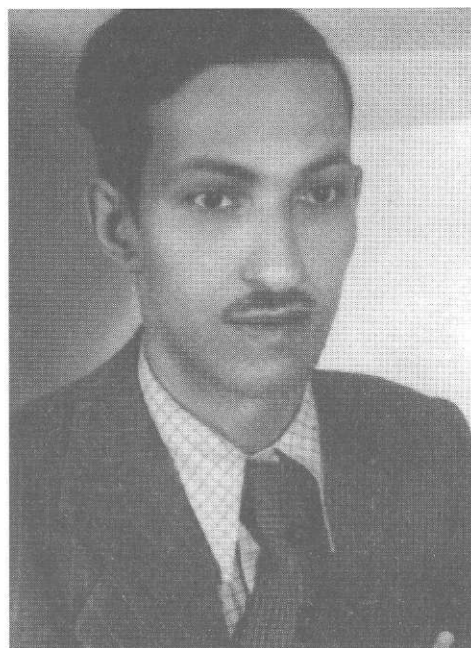
Миош Црвенчанин

Богољуб Арнаутовић

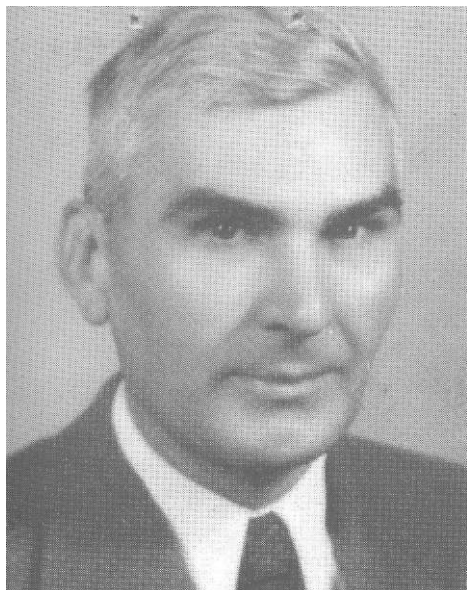

Живојин Андрејевић

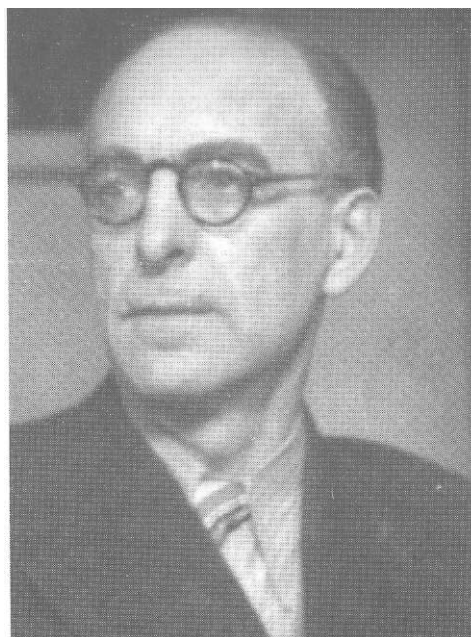

Младен Јоксимовић

Техничко особље

Ананије Вербички, сликар и сценограф

Владимир Загородњук, сценограф

Милица Јовановић Бабић, сликар костима

Владимир Маренић, сликар

Мирко Почуча, сликар

Душан Ристић, сликар

Живорад Михајловић, вајар

Сава Кошничаревић, фризер (власуљар)

Милош Кузмановић, столар

Тодор Даскаловић, кројач

Живојин Кирић, декоратер

Иван Главашки, реквизитер

Јелена Јовановић, облачиља

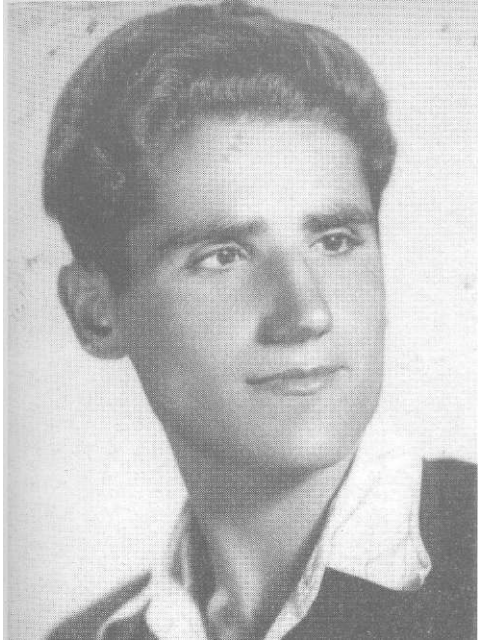
Славољуб Срећковић, молер

Миливоје Грбић, електричар

Бранислава Крајишевић, телефонисткиња

Живорад Симић, гардеробер

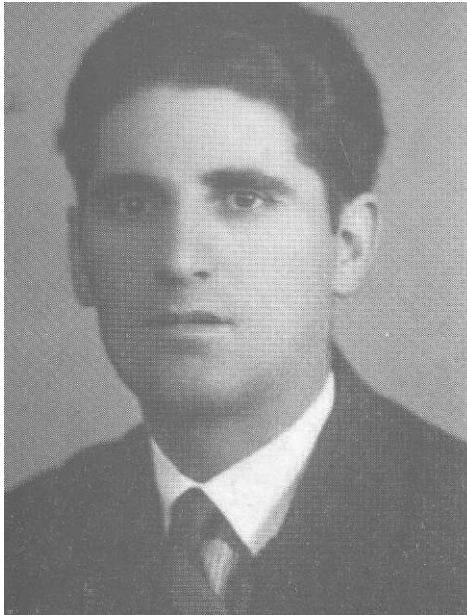
Михаило Поповић, разводник

Марија Гошић, билетарница

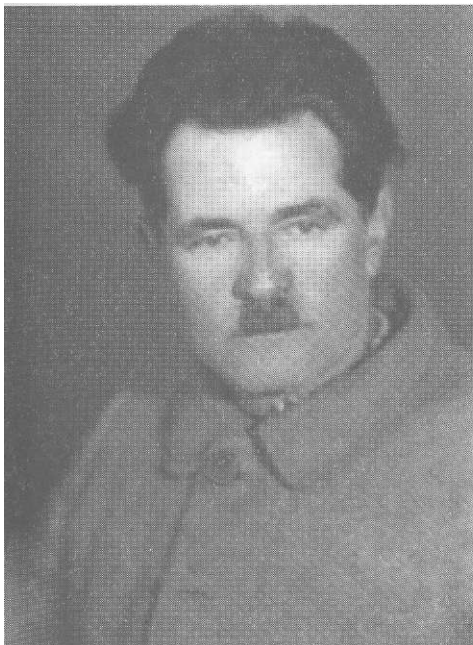
Бранка Михајловић, чистачица

Милорад Бранковић, служитељ

Драгољуб Бркић, ложач

Заир Хајровић, кочијаш

Милан Цревар, економ

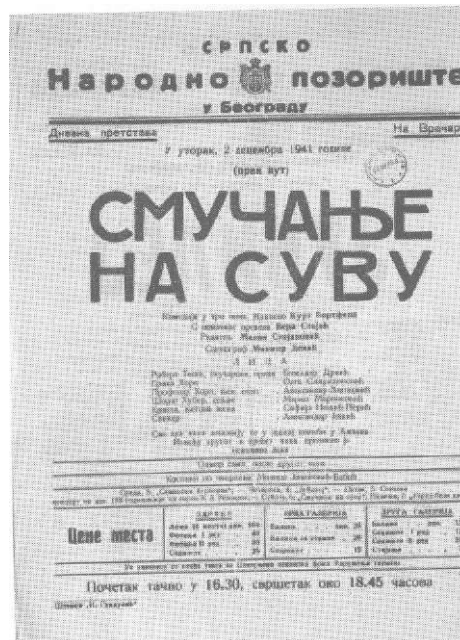
Наталија Валовић, чиновник рачуноводства

Јосип Пешек, шеф музичке архиве

Даринка В. Матић, књиговођа

*Плакат "Смучање на суву"
(АС, НП, 1484/45)*

СРПСКО
НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
у Београду

Вечерња претстава

Нод Споменика

у петак, 11 децембра 1942 године

(Премјера)

ДВА ЦВАНЦИКА

Шела у четири чина. Написао Милован Ђ. Глишић
Редитељ Милан Стојановић

Л И Ц А

Вилиман, богат сељак	Сима Илић
Вукоман, кмет	Јован Николић
Поп-Жуво	Јован Антонијевић
Мића, Вукоманов најамник	Сима Јанићијевић
Кића, попов зајамник	Милвоје Поповић-Мавид
Срески писар	Будимир Брадоњић
Маџиц, биров	Димитрије Величковић
Петар Смрлама, дуванџија	Лазар Јовановић
Оташ	Велимир Бошковић
Баџиц	Милан Живковић
Малеш	Милорад Игићковић
Онај што носи пивораму	Братољуб Глигоријевић
Кенда, жена Вилиманова	Зора Златковић
Стана, жена Вукоманова	Софија Нешић
Свића, пољадџија	Малица Хаџић
Мара, у служби код попа	Љубица Секулић
Сара, хранилица Вилиманова	Капиталина Апостоновић

Сељаци и сељанке. Варошани и варошанке. Пандури.
Деца. Лопови.

Било ве зна се кад, у некој паланци и у оближњем селу.
Први чин на вазару у вароши; други чин сутрадан код попа
у селу; трећи чин сутрадан код Киће; четврти чин на гробљу
сеоскоме исти дан ноћу.

Декор по нацртима Ананија Вербицког

Костими Милице Бабић-Јовановић

Технички радови Миомира Денића

Ц Е Н Е М Е С Т А

ПАРТЕР		ПРВА ГАЛЕРИЈА		ДРУГА ГАЛЕРИЈА		ТРЕЋА ГАЛЕРИЈА	
Ложа	400	Ложа	400	Ложа	200	Балкон	30
Фотеља I ред	85	Фотеља балкон	85	Фотеља балкон	55	Седиште	30
Фотеља II ред	75	Фотеља I ред	60	Седиште I ред	45	Стајање	15
Седиште	65	Фотеља II ред	50	Седиште II ред	40	Задња галерија	20

Уз улазницу се плаћа такса за Централни пензионери фонд Удружења глумица

Почетак тачно у 17, свршетак око 19 часова

Митинг „И. Гукучић“ Кр. Петра 54 — О. Кв. XI 1942

Плакат "Два цванцика" (АС, НП, 1484/45)

SERBISCHES NATIONALTHEATER IN BELGRAD

Tagesvorstellung

Theatergebäude am Vračar

Dienstag, den 3. Marta 1942

Tartuffe

Komödie in fünf Akten von Moliere
Uebersetzung in Versen Andreas Miličević
Spielleiter Velimir Živojinović
Bühnenbildner Vladimir Zedinski

Personen:

Frau Pernelle, Orgons Mutter	—	—	Nevenka Mikulić
Orgon, Elmiras Gatte	—	—	Jovan Gec
Elmire, Orgons Gattin	—	—	Irena Jovanović
Damis, Orgons Sohn	—	—	Milan Popović
Marianne, Orgons Tochter	—	—	Olga Spiridonović
Valere, Brautwerber Mariannes	—	—	Relja Djurić
Cleante, Orgons Schwager	—	—	Božidar Drić
Tartuffe	—	—	Strahinja Petrović
Dorine, Begleiterin der Marianne	—	—	Ljubinka Bobić
Loyale, Gerichtsbeamter	—	—	Mirko Milisavljević
Ein Polizeibeamte	—	—	Jovan Nikolić
Flipote, Dienstmädchen bei Frau Pernelle	—	—	Mathilde Milosavljević

Die Handlung spielt in Paris im Hause Orgons
Kostüme Frau Milica Babić-Jovanović Technische Arbeiten M. Denić

PREISE DER PLATZE	PARTER		I. GALLERIE		II. GALLERIE	
	Loge (4 Plätze)	D. 160	Balkon	D. 25	Balkon	D. 15
	Fauteuil I. Rang	40	Seitensitzam		Sitzplatz I. Rang	12
	Fauteuil II. Rang	30	Balkon	20	Sitzplatz II. Rang	10
	Sitzplatz	25	Sitzplatz	15	Stehplatz	7

Ausser dem Eintrittspreis zahlt man noch die Taxe für den Zentralen Pensionsfond der Schauspielervereinigung.

Beginn pünktlich um 16 — Ende gegen 18 Uhr.

Листа за "Тартиф" на немачком (Српска сцена)

*Сцена из "Биде": Мира Тодоровић, Јован Николић, Велимир Бошковић и Јован Танић
(Српска сцена, бр.7)*

Сцена из "Подвале": Михаило Васић и Александар Златковић (Српска сцена)

*Страхиња Петровићулози "Кир Јађе"
(Српски народ, 3.7.1942)*

*Сцена из "Вечитогладожење": Фран Новаковић, Бранко Јовановић и Дјена Радић
(Српски народ, 14.11.1942)*

Оде воз: Милан Поповић, Бојидар Николић и Љубица Секулић (Српска сцена)

Сцена из "Женидбе и удадбе" (Ј.Стевановић, Стеријау Народном позоришту...,97)

Сцена из "Гартифа": Олга Спиридоновић и Љубинка Бобић (Српска сцена, бр.10)

*Дивна Радић, Александар Цветковић и Едита Милбахер у "Уображеном болеснику"
(Српска сцена)*

"Разбијени крчаг": Невенка Микулић, Жанка Стокић и Милорад Душановић (Српска сцена)

*Редитељ Владета Драгутиновић са актерима
"Избирачице" (Српска сцена, бр.13)*

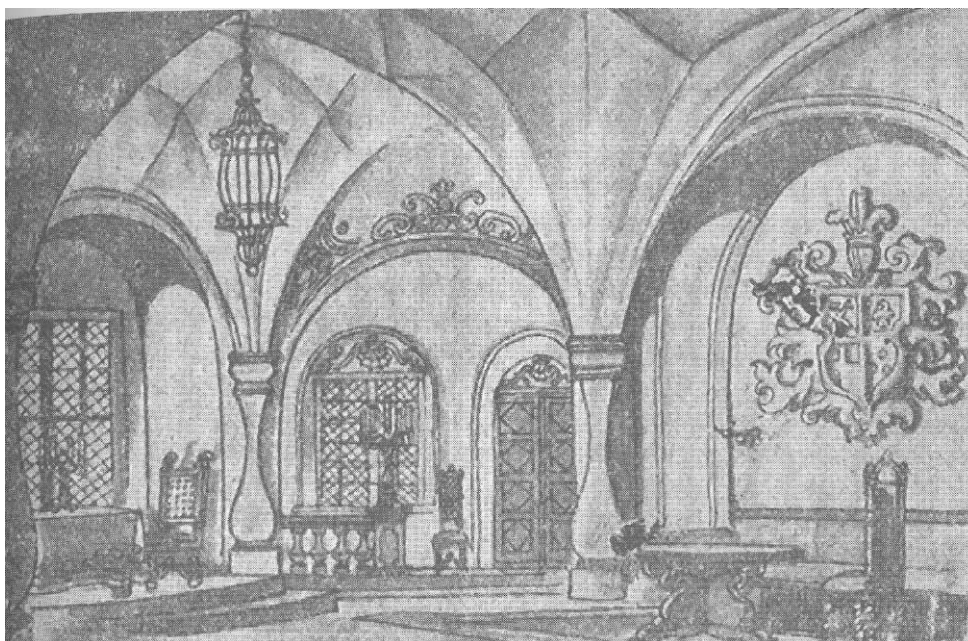
*"Мина од Барнхелма": Нада Ризнић и
Божидар Дрњић (Коло. 6.2.1943)*

*"Колега Крамpton": Божа Николић и Олга
Спиридоновић (Српски народ, 10.7.1943,
снимак Државне пропаганде)*

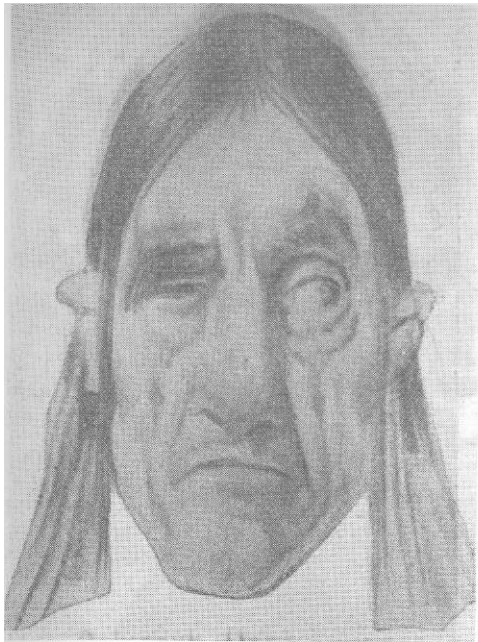
*"Менехми" (1943) Невенка Урбанова
(МПУС)*

Декор за "Елгу": Владимир Жедрински (Српска сцена, бр.1)

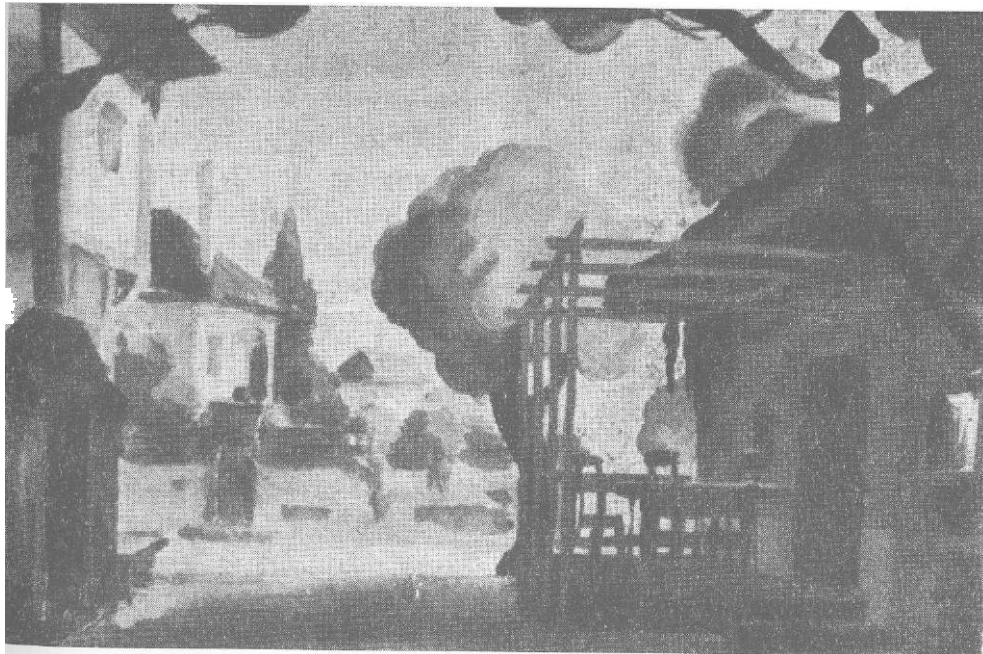
"Усред бела дана" - декор, Миомир Денић (Српска сцена, бр.2)

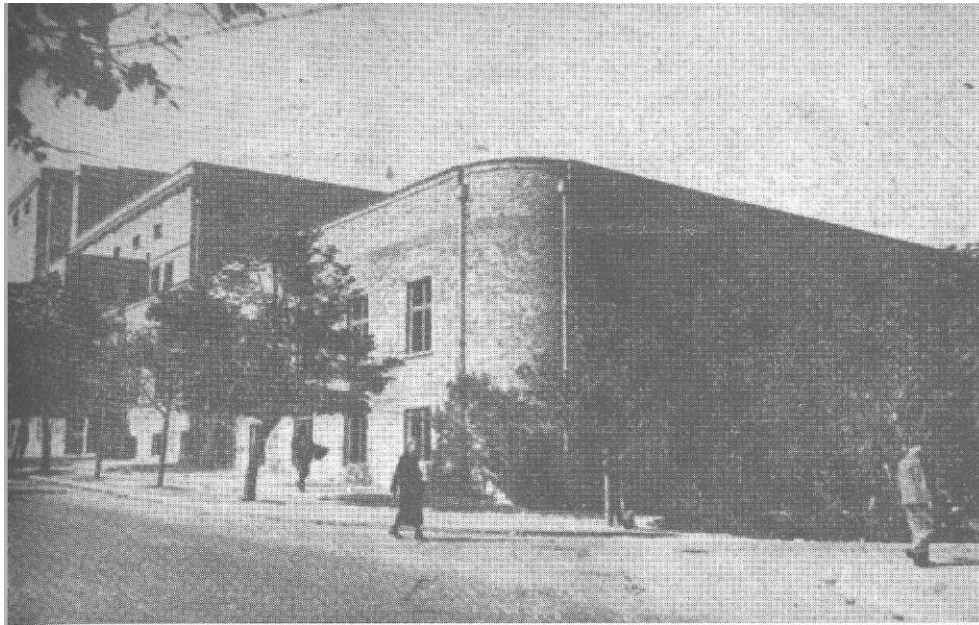
*Цртеж маске за "Тартифа": Сава Рајковић
(Српска сцена,бр. 7)*

Владимир Жедрински (МПУС)

Декор за "Подвалу": Ананије Вербицки (Српска сцена,бр.11)

Нова зграда позоришног магацина (Српска сцена)

Сава Рајковић (МПУС)

Душан Раденковић, члан Дrame, умро на дужности за време представе "Ђудо" 22.1.1942 (АС, НП)

Предраг М. Тасовац
Београд
Том. Јованова 31

Управи Народног Позоришта
Београд.

Молим узн. наслов да ме
прими за ~~хонорара~~ драме.
смањенику

Уштив.
Предраг М. Тасовац

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

Бр. 528
Београд, 11-11-1942

- 1.- Рачуноводству
- 2.- Шефу статиста

На основу чл. 1 Уредбе о Народном позоришту

РЕШАВАМ:

Да се Тасовац М. Предраг, прими за статисти
Народног позоришта у Београду од 25 фебруара 1942 г. са
хонораром као остали статисти по решењу ове Управе Бр. 397
од 31 децембра 1941 г.

Исплата пада на терет парт. 4 поз. 2 државног
буџета за 1942 годину.

ИСПЕДОВАНО
25-11-1942
Предраг М. Тасовац
25-11-42

ПРЕДСЕДНИК
Народног позоришта

Пријем Предрага Тасовца за статистику драме (АС, НП, 528/42)

Управа

Нар. Позоришта
Београд

Слободан сам вољом ита Упра.
Позоришта, да ме прими за рана Дрме.
Написао се у Београду као модел-
лица, дванаест рана Дрме у Сарајеву.
Мој фејервоар је кошмар, као
и театар у Дрми.
Надам се поволном решењу
моје молбе.

Милић,
Владо Зељковић
ица Дрме -

Београд 16/ix. 1941.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

1449

Београд 16- IX 1941

ДИРЕКТОРУ ДРАМЕ, с молбом за извештај и мишљење
имали потребе за ангажовање г. Зељковића за члана дрме.-

По наређењу
Канцеларије Народног позоришта
генерални секретар,
Милош

Милошевић сам да да
не треба више времена
ни какви ангажовања
у драми.

В. З. Милош

Молба Владе Зељковића за пријем у Народно позориште (АС, НП, 1449/41)

Ступилиу четничке одреде Косте Пећанца као добровољци и тамо остали неко време

Лазар Д. Јовановић, члан Дrame (АС, НП)

Србољуб Петровић Хет, члан Дrame (АС, НП)

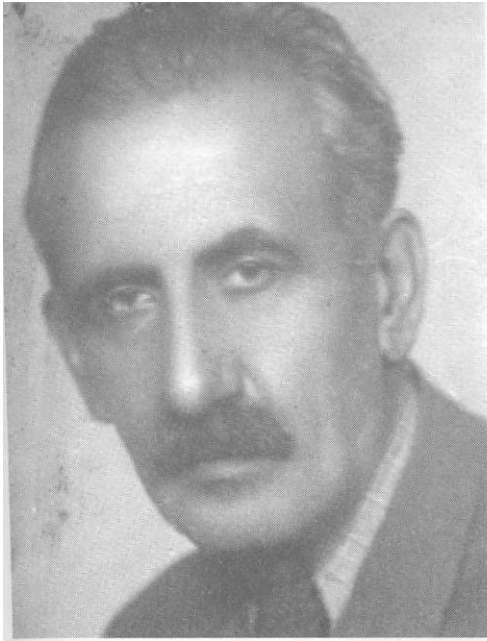
Писци драмских дела:

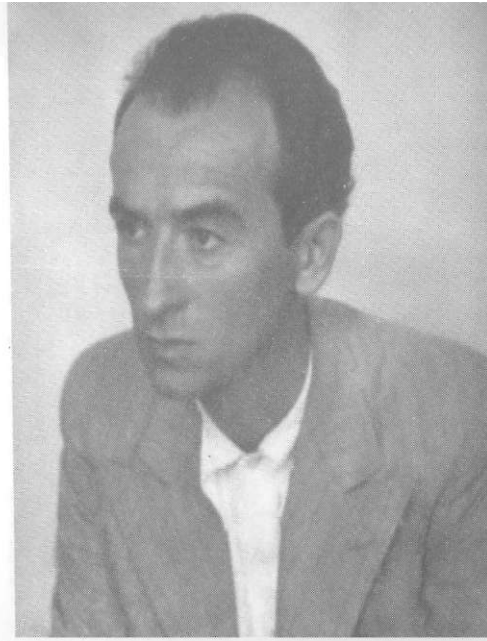
Славомир Настасијевић (АС, НП)

Момчило Милогиевић (Српска сцена)

Велимир Живојиновић Мазика (АС, НП)

Петар С. Петровић (АС, НП)

Јован Поповић са сеоским домаћинима из Богатића и Поџерја (Српска сцена, бр.13)

Мира Тодоровић, чланица Дrame
(Српска сцена, бр. 11)

Чланица драме Српског народног позоришта, талентована наша млада уметница гђа Љубица Јанићијевић, која је пре кратког времена одушевљена престоличку јубилеју у улози Савете у „Избирацима“ у исто време је и одушевљена и

веома талентована и спортисткиња у мачевању. Поред напорног рада у театру и чоред студија чисто уметничких, гђа Јанићијевић налази слободног времена да се посвети и овој изврсној спортоској дисциплини, познатој свуда у свету као „најотменији и највитешкији спорт“. Као чланица СК „Митић“ она врло озбиљно тренира и већ показује видне успехе. Сутра, у недељу учествоваће у двобоју међуклупском: Митић—Витез, а потом ће узети учешћа и у скорашњим борбама за првенство Србије у мачевању. Сутрашња борба водиће се на игралишту БТК-а на Таш-Мајдану у десет часова пре подне.

Павле Богатинчевић, члан Дrame (Сл. Цветковић, Пожаревачко позориште између два светскарата... 112)

Љубица Јанићијевић, глумица и спортисткиња (Коло, 19.6.1943)

СРПСКА СЦЕНА

БРОЈ 4

БЕОГРАД, 16 ОКТОБРА 1942

ГОД. II.

САДРЖИНА :

Реч »глума« некад и сад

О позоришту под ведрим небом

Лесинг на нашој позорници

Позориште и радио

Биографије наших уметника:

Станоје Јанковић
Јован Николић

Ово је »Чаробни стрелац«

Деса Дугалић режира...

О музици у »Вечитом младожењи«

Премијере, обнове, репризе

Позоришни живот у Србији

За време паузе:

Сви су дани позоришни

Европска позорница

Позоришне белешке

In memoriam:

Михаило Фокни

Позоришна хроника

Вести из Куће

Г-ђа Зденка Зикова

пева партију Агате у опери »Чаробни стрелац«

(Фото: »Српска сцена«, Београд)

ЦЕНА 6 ДИН.

Зденка Зикова на насловној страни Српске сцене

Сцена из "Тоске": Злата Бунђенагј и Владета Поповић (Српска сцена, бр.13)

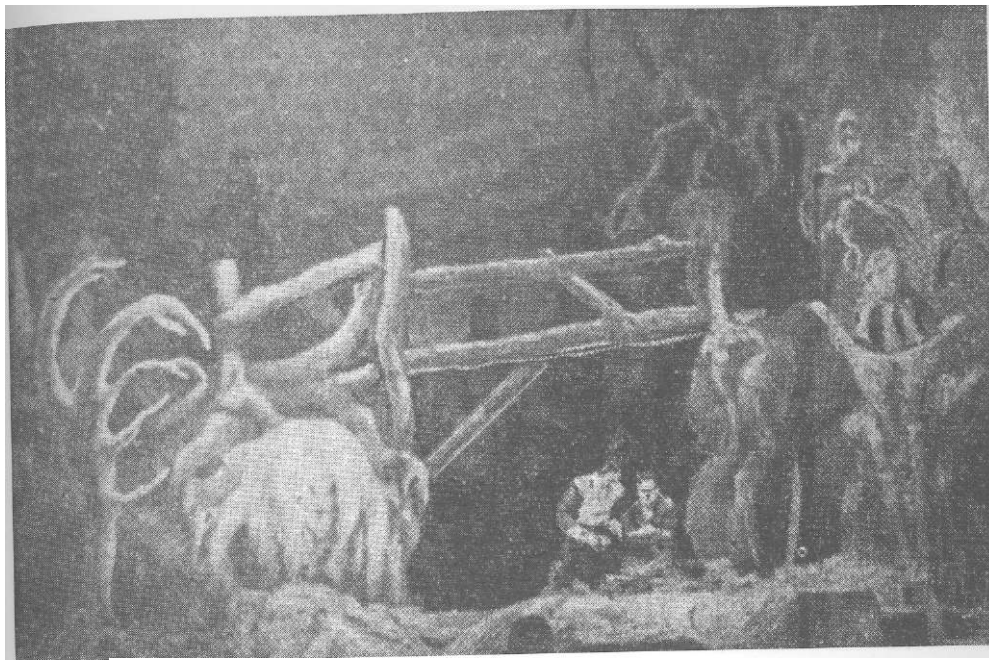
Жарко Цвејић у "Боемима" (Ново време, 21.11.1943)

ПавлеХолодков, првак Оперe, страстан пеџарош (Коло, 21.8.1943)

Сцена кз "Чаробног стрелца": Жарко Цвејић. Слободан Малбаишкi и Божидар Митровић (Коло. 12.12.1942)

*Декор МиомираДенића за сцену "У вучјојјами" опере "Чаробни стрелац"
(Српски народ, 12. 12. 1942)*

Дара Стојаковић и Никола Цвејић Владин: "Риголето" (Српски народ, 17.4.1943)

Најава првог извођења опере Војислава Илића "Зона Замфирова". Милан Тимотић, Злата Бунђенац и Војислав Илић (Ново време, 29. 11. 1942)

Мирко Полич, диригент и редитељ. Почетком децембра 1941. упутио је писмо управи Народног позоришта у коме каже да услед „живчаног слома“ више није у могућности да врши своју дужност (АС, НП)

Меланија Бугариновић, првакиња Оперe (МПУС)

*Бојка Константинова, првакиња Оперe
(Српска сцена, бр.5)*

Бранко Пивнички, првак Оперe (МПУС)

Лазар П. Јовановић, првак Оперe (МПУС)

Јован Глигоријевић, првак Оперe. Добио је „државну стипендију“ 1943. године за усавршавање на Музичкој академији у Бечу. (Академско певачко друштво Обилић 1884-1941..., 166)

*Крста Ивић, оперски певач
(Српска сцена, бр. 11)*

*Немачки диригенти у Народном позоришту
у Београду:*

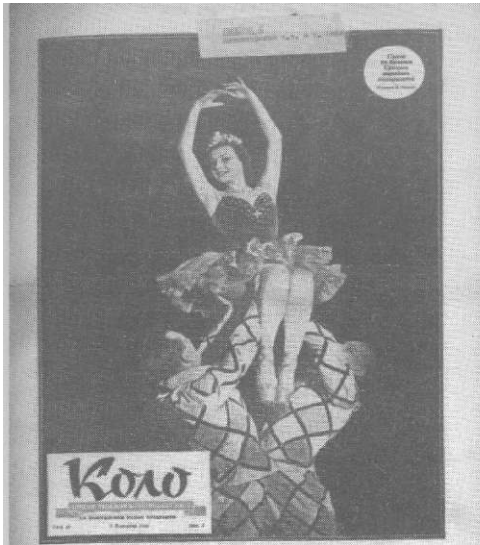
Освалд Бухолц (Српска сцена, бр.11)

Др Ханс Хернер (Српска сцена)

Паул Сикст (Српски народ, 6.2.1943)

*Балет Народног позоришта у Београду
(Коло, 7. 11. 1942)*

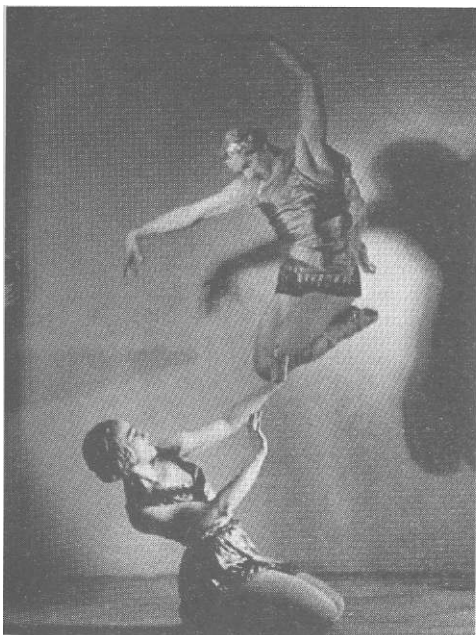
*Сцена из "Болера": доле - Милош Ристић,
Наташа Бошковић, Александар Доброхотов:
горе - Шамрајевска, Барии, Колесникова,
Мирни, Максимова, Тарновски (Српска сцена)*

Сцена из "Карневала": Вера Костић и Михаило Васић (Српска сцена)

Декор за "Балерину и бандите": Миомир Денић (Обнова, 14.5.1943)

*Анатолије Жуковски и Јања Васиљева,
Берлин, 1942. (М.Јовановић, Балет Народног
позоришта у Београду. ...,72)*

*Наташа Бошковић (М.Јовановић, Балет
Народног позориштау Београду...,69)*

У долини Мораве ", Светомир Настасијевић (Српска сцена, бр. 8)

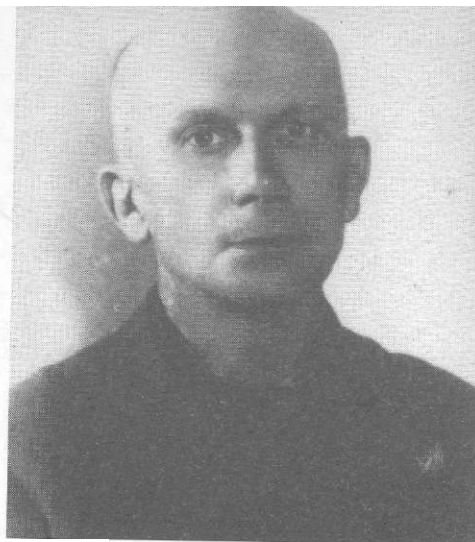

Нада Аранђеловић као Флора - "На часу балета" (Српска сцена, бр. 11)

Никола Машеров, статиста Балета и Евгеније Дукиински, оружар, напустили су Народно позориште у Београду у јесен 1941. са још тројицом чланова руске народности отишавши у Руски заштитни корпус као добровољци

Никола Машеров (АС, НП)

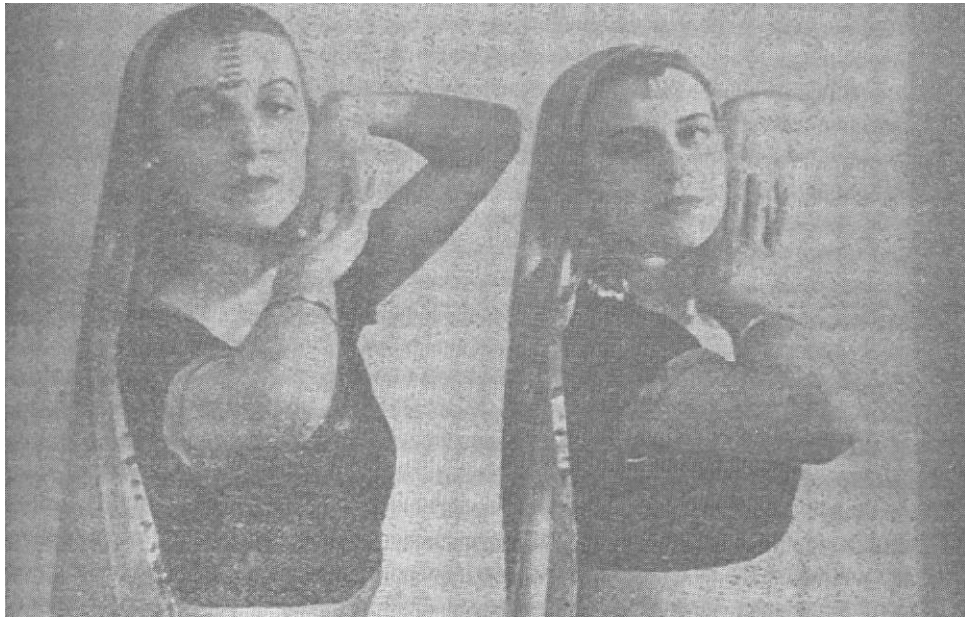
Евгеније Дукигтски (АС, НП)

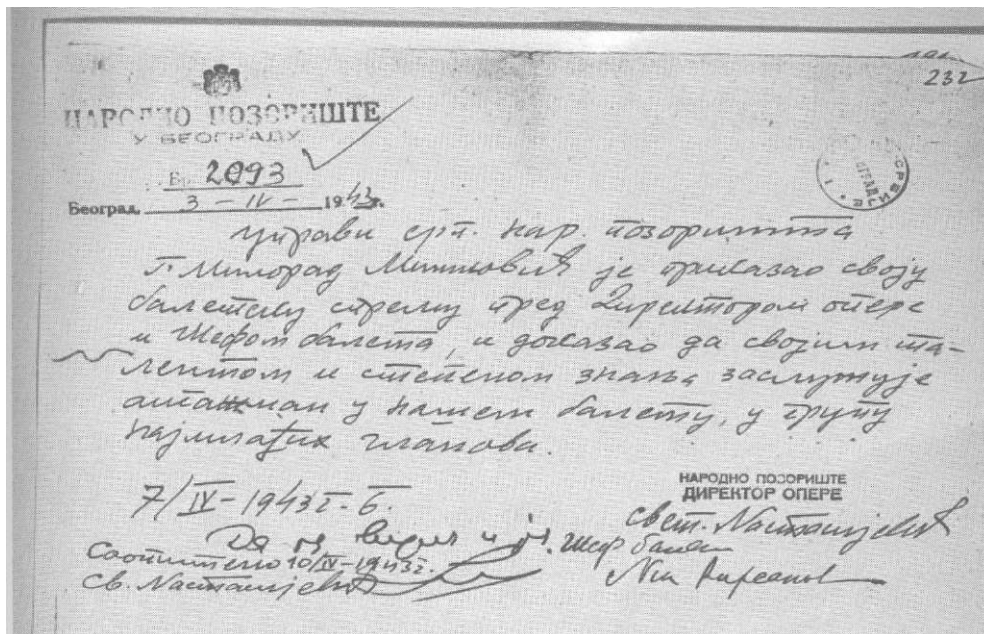
*Ира Васиљева и Миош Ристић
(Српски народ, 21.8.1942)*

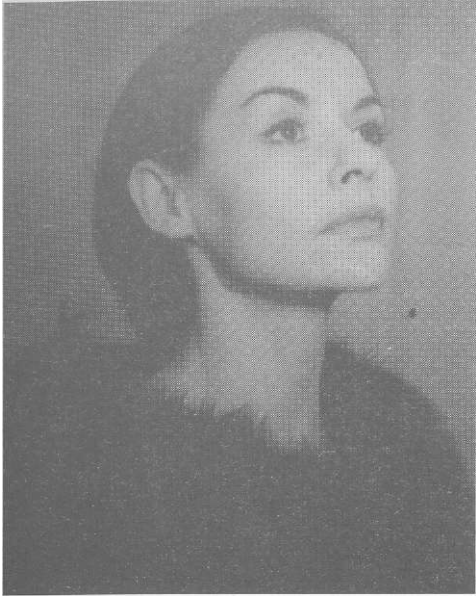
Милорад Мишковић (АС, НП)

Даница Живановић и Љиљана Колесникова (Српска сцена, бр. 7)

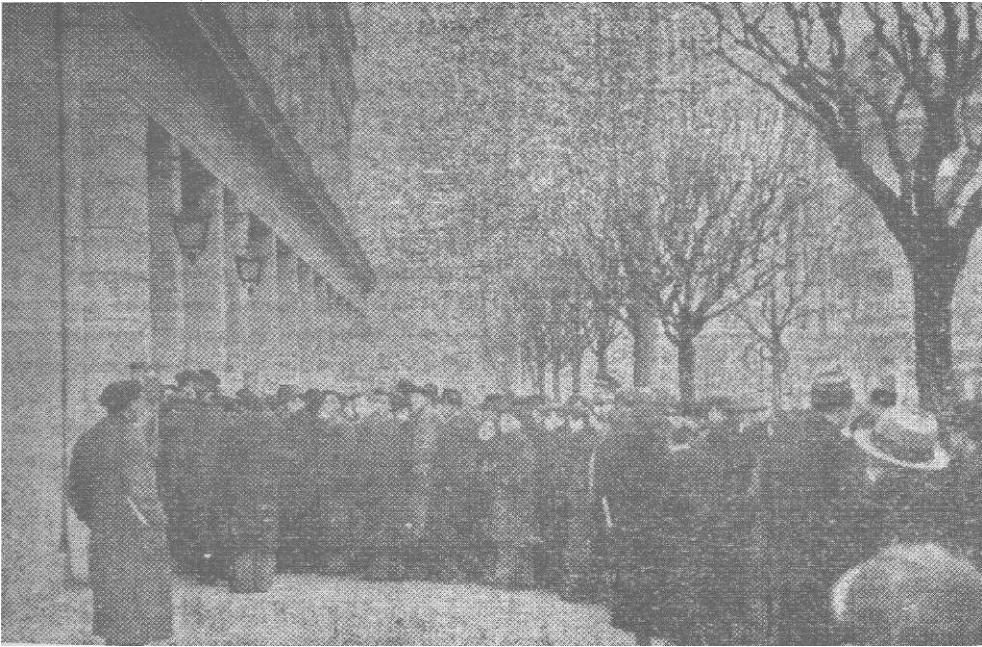
Пријем Милорада Мишковића за члана Балета Народног позоришта у Београду
(АС, НП, 2093/43)

Јованка Бјеђојевић је поникла из балетске школе Радмиле Цајић. Прве јавне наступе имала је 1943. као дванаестогодишњакиња (МПУС)

Свети Јован ~ слава Народног позоришта у Београду, сечење колача (Српска сцена)

Редови за улазнице испред зграде Народног позоришта „Мањеж“ на Врачару (Обнова, 10.2.1942)

Г-де Верана Даниловна и г-де Милица Ружић, олимпијске атлетичарке из Београда, тренирају у шумама на јужној страни реке Саве.

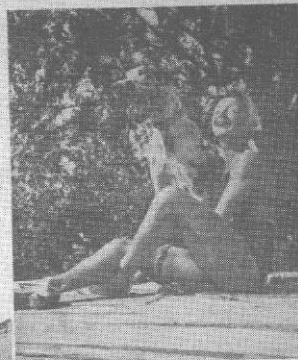
Ово — Г-де Наташа Бонковић, а њен сапутник „Гитлер“ који је често види код ње на њеном лету.

Уметничка колонија НА СРПскоЈ АДИ

Малу колонију уметника Србије и јужног дела Југославије налази се у шумама на јужној страни реке Саве. Ту се налази колонија уметника Србије и јужног дела Југославије. Ту се налази колонија уметника Србије и јужног дела Југославије. Ту се налази колонија уметника Србије и јужног дела Југославије.

У тој колонији уметника Србије и јужног дела Југославије налази се у шумама на јужној страни реке Саве. Ту се налази колонија уметника Србије и јужног дела Југославије.

У тој колонији уметника Србије и јужног дела Југославије налази се у шумама на јужној страни реке Саве. Ту се налази колонија уметника Србије и јужног дела Југославије.

Г-де Зора Станчић, олимпијска атлетичарка из Београда.

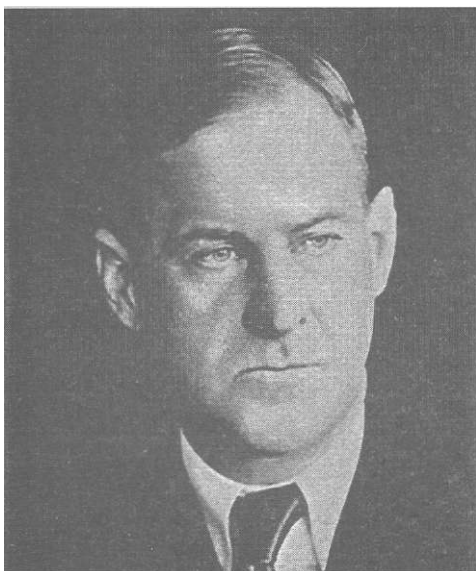
Олимпијска атлетичарка г-де Зора Станчић и г-де Верана Даниловна, олимпијска атлетичарка из Београда.

Писмо немачке организације „Кга/1 слигш Ргеис1е“ (Снага крозрадост) Народном позоришту у Београду у вези са приређивањем балетске представе за немачку војску (АС, НП, 2879/42)

Др Марко Малетин, постављен је 13.1.1944. за шефа Позоришног одсека у Пропагандном одељењу, а Јован Поповић је разрешен те дужности (МПУВ)

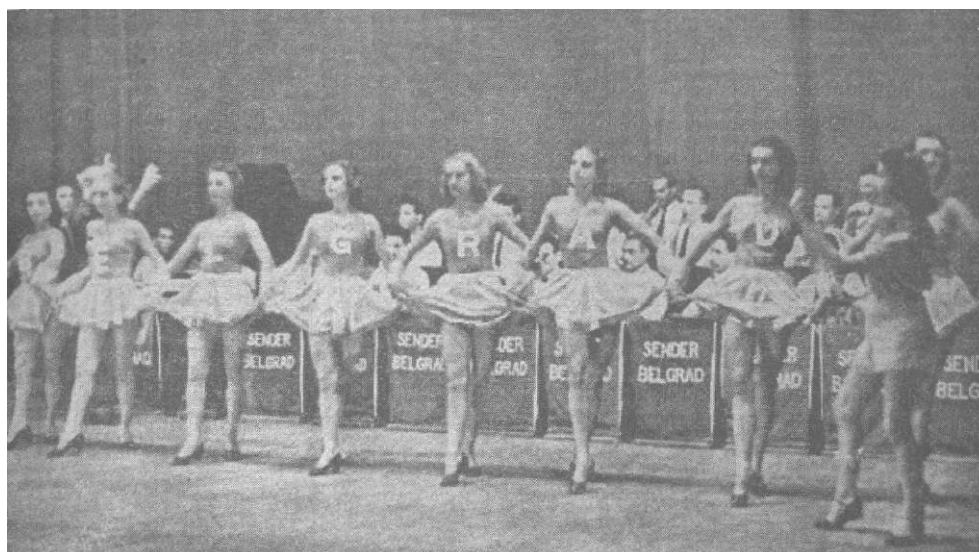

Др Херман Нојбахер, ослободио је чланове Народного позоришта кулучке обавезе 20.2.1944. када је Позоришту запретила опасност да због кулука прекине рад (Лична архива Бранислава Божовића)

Лале Андерсен (1942.), најпопуларнија интерпретаторка песме Лили Марлен, коју је снимила на грамофонску плочу (Ргјуа1 Јо(о\$ Аг1иг Веи1)

„Шарена поподнева“ и „Музичке недеље“. Немачкиуметници су долазили у Београд да би певали и свирали да би певали и свирали не само својим војницима већ и Београђанима, али и да би напунили џепове.

БепЉз Ве1§гаЈ - балет (Коло, 10.10.1942)

Херман Ројтер (Српски народ, 24.10.1942)

Ханс Кнапертсбуш (Српска сцена)

Квартет Штрос (Обнова, 29.9.1943)

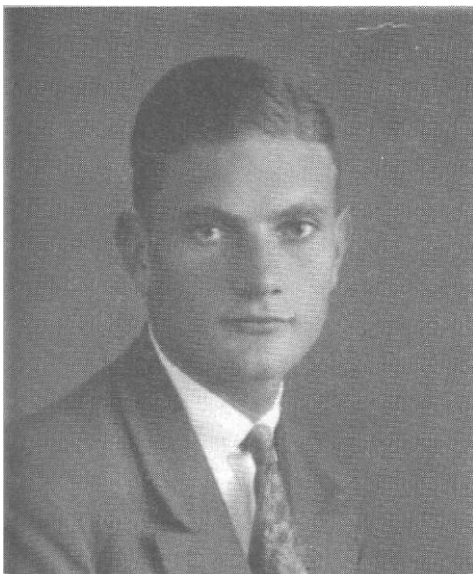
Енглеска честитка за српски Ускрс " - плакат о бомбардовању Београда од стране савезника 16. априла 1944 (АС, ЗП)

Богдан Воркапић, члан Опере народног позоришта, наступио је у "Шареним поподневима" (Коло, 12. 2. 1944)

Др Ерих Хеџел, редитељ Народног позоришта у Београду. Као Јеврејин успешно се крио од Немаца код пријатеља, а страдао је у савезничком бомбардовању (АС, НП)

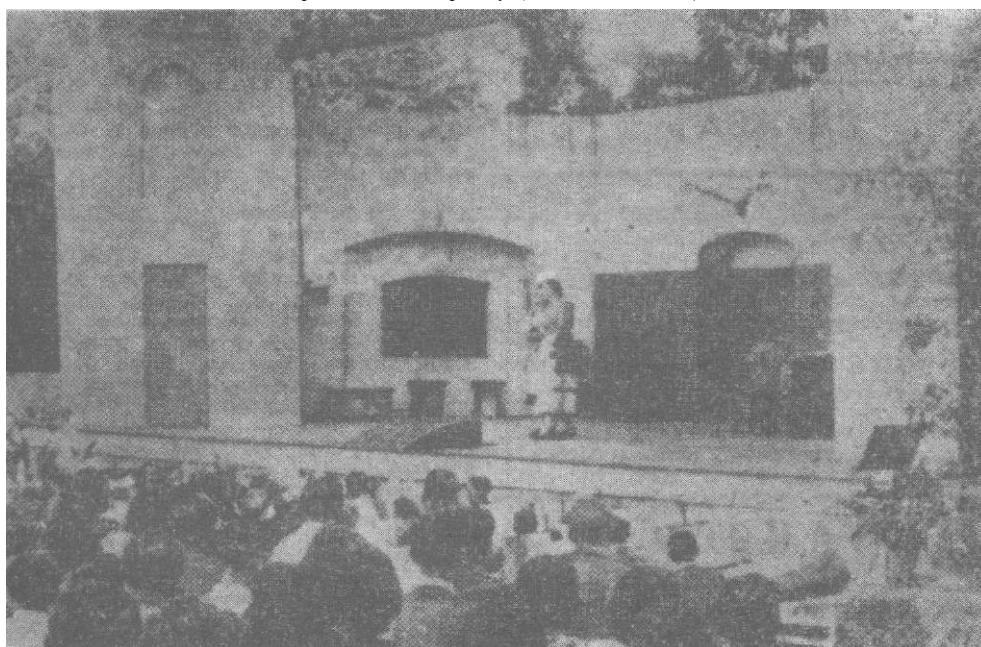
Петар Радовановић, редитељ Академског позоришта у Београду, погинуо је с др Ерихом Хеџелом у истом склоништу које је погодна савезничка бомба 16.4.1944 (АС, Г-205)

Андреја Мирославски, члан Оперског хора, побегао је из немачког заробљеништва 1942, а живот изгубио две године касније у савезничком бомбардовању. Страдао је с дететом у наручју (АС, НП)

Народно позориште тражи од Гробљанског одсека Општине града Београда умрлицу за Андреју Мирославског, погинулог 16.апрта 1944. приликом бомбардовања и сахрањеног у рову бр.2 на Новом гробљу (АС, НП, 2507/44)

Народно позориште - Сцена у Брегалничкој (В.Марковић, Театри окупиране престонице...)

Летња позорница на Калемегдану на којој је Уметничко позориште најчешће наступало (МПУС)

Велибор Виктор Старчић, глумац и управник Уметничког т.горишта са Бранком Андоновић у представи "Зла жена" (Српска сцена)

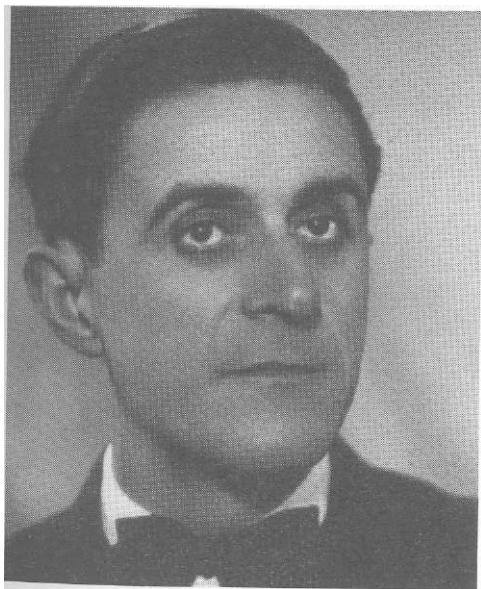

Јосип Кулунцић, редитељ (АС, НП)

Миленко Шербан, сценограф Уметничког позоришта (МПУС)

Глумци Уметничког позоришта, каснији чланови Народног позориштау Београду (АС, НП)

Бранко Јовановић

Станко Колашинац

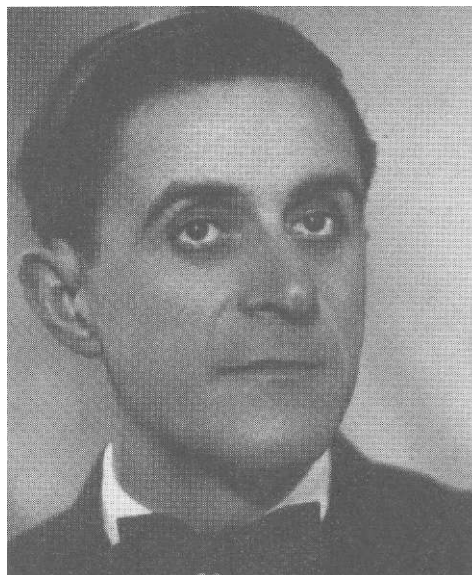

Јосип Кулунџић, редитељ (АС, НП)

Миленко Шербан, сценограф Уметничког < позоришта (МПУС)

Глумци Уметничког позоришта, каснији чланови Народног позоришта у Београду (АС, НП)

Бранко Јовановић

Станко Колашинац

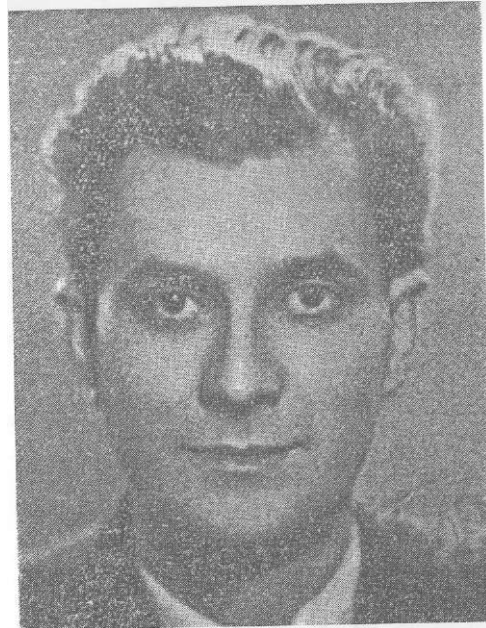
Актери представе Уметничког позоришта "Два цванцика" (Ново време, 13.8.1941)

Зграда Моравског Народног позоришта у Нишу, снимак из ваздуха (МПРС)

Живојин Петровић, првиуправник Нишког позоришта под окупацијом (АС, Г-183)

Константин Атанасијевић Бата постављен је за новог управника Нишког позоришта марта 1942 (Српска сцена бр.18)

Јосиф Срдановић, редитељ Нишког позоришта (МПУС)

Александар Черепов, редитељ Нишког позоришта (МПУС)

ОБЛАСНО НАРОДНО
ДРЖАВНО ПОЗОРИШТЕ
у Нишу

У недељу, 16 новембра 1941 године

МАТИНЕ
Породица Бло

Комедија у три чина. Написала ЉУБИНКА БОБИЋ

Редитељ г. ЈОСИФ СРДАНОВИЋ

ЛИЦА

Јаблани, рецитијер	г. Бранко Ђорђевић
Мата, његова жена	гђа Ружица Толић
Косара, њихова кћи	гђа Видосава Пешић
Јабланова мата	гђа Милена Филиповић
Хаџи-Ђорђевић, кандидат за жемљбу	г. Драгутин Толић
Кума-Цаја, проваљарка	гђа Мила Радосављевић
Светозар Илић, инжењер	г. Жарко Котрошић
Дипломата	г. Симе Јанићијевић
Чика-Милован, сељак из Белог Потока	г. Вукмиша Пешић
Анка, собарица	гђа Нада Срећковић

Догађа се: први и трећи чин код Јаблана, други чин код Светозара Илића.

ЦЕНЕ МЕСТА	Српски (од 1 до 3 реда)		Партер (од 19 до 20 реда)	3 д
	10 д	10 д		
	Фотеље (од 4 до 7 реда)	10 д	Балкон (1 ред)	10 д
	Фотеље (од 8 до 10 реда)	10 д	Балкон (од 2 до 3 реда)	5 д
	Партер (од 11 до 15 реда)	5 д	Балкон (од 4 до 5 реда)	5 д
	Партер (од 16 до 18 реда)	5 д	Балкон (од 6 до 8 реда)	3 д

Улазнице се продају од 9 до 12 и од 13 до 15 часова

Уторак, 18 новембра: **СУМЊИВО ЛИЦЕ** од Б. Ђ. Нушића (Премијера)

Цене места од 5 до 20 д

Почетак тачно у 10 часова

ОБЛАСНО НАРОДНО
ДРЖАВНО ПОЗОРИШТЕ
у Нишу

У недељу, 16 новембра 1941 године

Мирандолина

Комедија у три чина. Написао КАРЛО ГОЛДОНИ. Превео с талијанског БОГОВОЈ РУЦОВИЋ

Редитељ г. АЛЕКСАНДАР ЧЕРЕПОВ

ЛИЦА

Барон од Рипафрота	г. Бранко Ђорђевић
Маркиз од Форавиполи	г. Душан Цветковић
Гроф од Албифорита	г. Живојин Вучковић
Мирандолина, гостиничарка	гђа Злата Стејчевић
Дејанира, глумица	гђа Нада Срећковић
Фабрицио, момак у гостиници	г. Драгутин Тођић
Баронов послужитељ	г. Вукашин Пешић

Декор г. Николаја Моргуљенка

Цене места	Сери (од 1 до 3 реда)	12 д	Партер (од 19 до 20 реда)	3 д
	Фотеље (од 4 до 7 реда)	10 д	Балкон (1 ред)	10 д
	Фотеље (од 8 до 10 реда)	9 д	Балкон (од 2 до 3 реда)	8 д
	Партер (од 11 до 15 реда)	8 д	Балкон (од 4 до 5 реда)	5 д
	Партер (од 16 до 18 реда)	5 д	Балкон (од 6 до 8 реда)	3 д

Улазнице се продају од 9 до 12 и од 13 до 15 часова

Уторак, 18 новембра: **СУМЊИВО ЛИЦЕ** од Б. Ђ. Нушића (Премијера)

Цене места од 5 до 20 д

Почетак тачно у 15 часова

Чланови Моравског народног позоришта у Нишу (Српска сцена, бр.18 и МПУС)

Бранко Татић

Добрича Цимић

Олга Стојадиновић

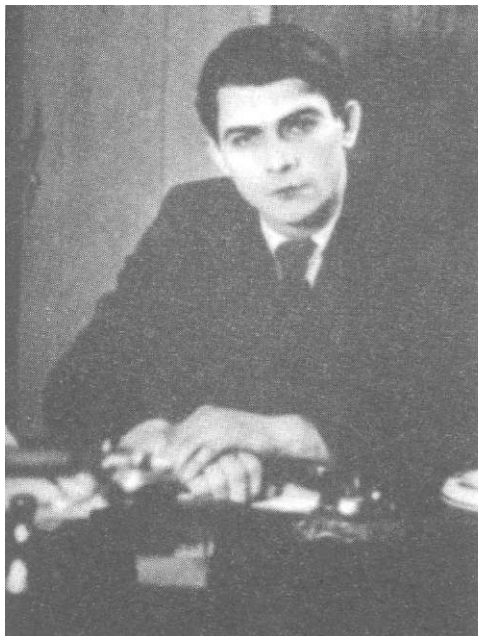
Руџица Тодић

Стеван Јовановић

Злата Стојчевић

Драгутин Тодић (МПУС)

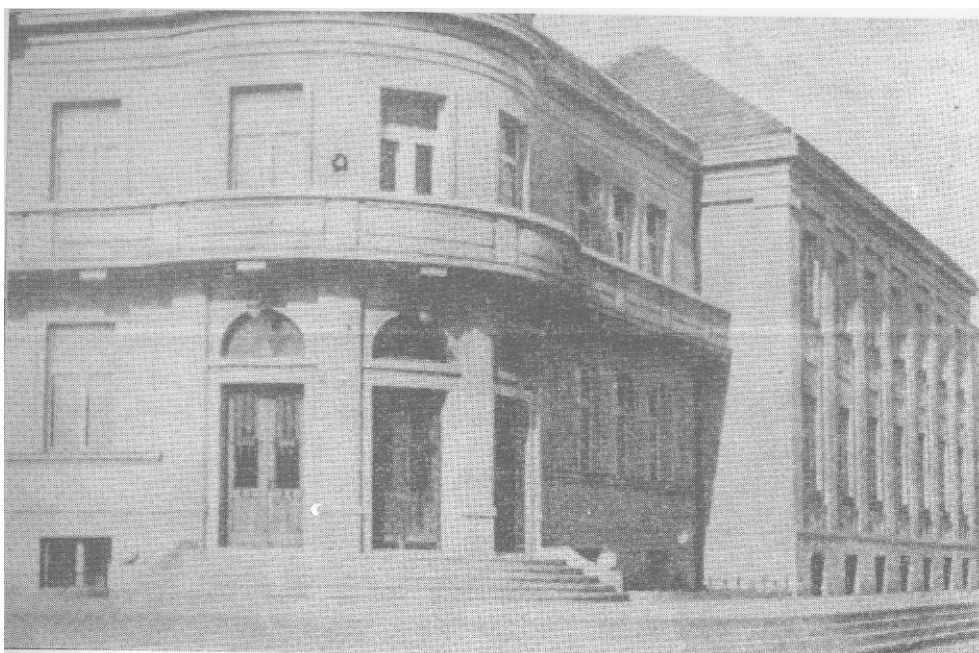
Јулијана Буквић (МПУС)

*Сцена из "Коштане" - Моравско народно позориште на гостовању у Београду јуна 1942
(Српски народ, 3.7.1942)*

Фолклорна група Нишког позоришта (Српски народ, 21.8.1943)

*Дом Трговачке омладине у Пожаревцу
(Пожаревачко позориште између два светска рата... 118)*

Зграда Светосавског домау Панчеву (ИА Панчево)

Др Марко Малетин, управник Дунавског позоришта (МПУВ)

Александар Верешчагин, редитељ Дунавског позоришта (МПУС)

Синиша Раваси у "Кумовој кетви" (Ново време, 14.8.1942)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ

Претстава 15

Вечерња 12

Панчево, уторак 3 марта 1942 г.

ДВОРАНА ВАЈФЕРТОВЕ ПИВАРЕ

у корист Зимске помоћи

УЈЕЖ

Комедија у 3 чина.

Написао Бранислав Ђ. Нушић.

Режијер: Александар Верешчагин.

Сценограф: Миленко Шербан.

ЛИЦА:

Господин Лазић	Михаило Милићевић	Госпођа Спасићка	Олга Животић
Госпођа Лазић	Ружа Кранчевић	Госпођа Јанковићка	Маша Миљковић
Дана	Милена Петровић	Госпођа Петровићка	Марија Верешчагин
Заре	Ранко Ковачевић	Госпођа Јелићка	Томка Јеремић
Ружица	Зела Деспотовић	Госпођа Сушићка	Вера Јелић
Марковић	Милутин Мирковић	Госпођа Ковалеvsка	Мила Гојкић
Сушић	Светислав Савић	Агент	Миливој Николић
Душко Поповић	Милутин Јаснић	Софи, служавка код Лазића	Љубица Раваси
Госпођа Арсићка	Анка Мајденовић	Јован, послужитељ	Властимир Растић
Госпођа Живановићка	Илинка Душановић		

ЦЕНЕ МЕСТА:

Серкл: д 40, партер I: д 30, партер II: д 20, партер III: д 10.

У ове цене урачуната је такса за Централни пензиони фонд.

Продаја улазница на дан претставе од 9—12 и од 16 часова на благајни Позоришта.

Почетак тачно у 18³⁰ часова.

"Ујеж" у Вајфертовој пивари у Панчеву (МПУС)

Дунавско народно позориште

Сезона 1943-44 год.

Претстава 155-156-157

Вечерња 127-128-129

ПАНЧЕВО,

среда 8, четвртак 9 и петак 10 марта 1944 год.

ДВОРАНА СВЕТОСАВСКОГ ДОМА

Уводну конференцију о Кости Руварцу држи Властоје Алексијевић, књижевник

Карловачки ђак

Драма у 4 чина с предигром.

По приповести Косте Руварца драмски обрадио Властоје Алексијевић.

Редитељ: Јован Путник

Сценограф: Миленко Шербан

Напољни: Лазар Бута

ЛИЦА:

Коста Руварца	Милутин Јаснић	Непознати калуђер	Никола Јефтић
Господар Јова	Петар Милосављевић	Љубинко	Мирко Симић
Јела, његова жена	Ружа Крачевић	Лука	Жарко Котрошан
Драгиња, њихова кћи	Радмила Петровић	Јоца богослови	Вељко Милојевић
Тешићка, удовица, сестра Јелена	Илинка Душановић	Петар	Живојин Мишчевић
Даница, њена кћи	Ана Милосављевић	Мила	Радомир Шобота
Степа Петрић	Радоје Гојкић	Један гост	Никола Јефтић
Чича-Коста, сељак	Славко Симић	Један трговац	Властимир Ристић
Отац Мелентије	Душан Стојовић	Крчмар	Марко Јелић
		Грађанин	Србослав Беба

Предигра се догађа у подруму једне гостионице у Сремским Карловцима, око 1860 године; први чин се одиграва на Стражилову; други чин у стану удовице Тешићке; трећи чин у кући Господар-Јове, а четврти у испосничкој ћелији манастира Шишаћовца, - сва четири чина око 1857 године.

ЦЕНЕ МЕСТА:

Серкл: д. 40, партер I: д. 35, партер II: д. 30,

седиште на балкону: д. 30, стајање: д. 20.

У ОВЕ ЦЕНЕ УРАЧУНАТА ЈЕ ТАКСА ЗА ЦЕНТРАЛНИ ПЕНЗИОНИ ФОНД

Продаја улазница од 9-12 и од 17 часова на благајни
Позоришта

Почетак тачно у 18³⁰ часова.

„Напредак“, Панчево, 1944—279.

"Карловачки ђак" у Светосавском дому Панчеву (МПУС)

Чланови Дунавског позоришта:

Витомир Качаник, страдао у смедеревској експлозији јуна 1941. године (Сл. Цветковић, Пожаревачко позориште између два светска рата..., 105)

Миодраг Аврамовић (Д.Животић, Моје успомене..., прилози)

Ђорђе Козомара (Сл. Цветковић, Пожаревачко позориште између два светска рата..., 110)

Славко Симић (МПУВ)

Плакати позоришта "Србозар" (МПУС)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ "СРБОЗАР"
САЛА СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА - НЕМАЊИНА 28

Претечаца 47 У НЕДЕЉУ, 11 ОКТОБРА 1942 ГОД. Дневна

СЕДМИ ПУТ

КАПЛАР МИЛОЈЕ

Жалосна игра с музиком и певањем у 5 чинова, по комаду од Димитрија и д'Енерва. -- Написао
Бранислав Ђ. Пушац. Редитељ Јован Јерсић.

Л И Ц А

МАЈОР СТОЈАНОВИЋ	АУБА ВАСИЉЕВИЋ	БОРИСЛАВ ДЕЧЕРНИЋ
ЉУБАН	ПЕРА ЈОВАНОВИЋ	СТАНИО БУЏАНАЦ
МИЛОЈЕ, каплар	ЈОВАН ДРЕЖИЋ	ВЛАДИКА КАТАЛИНИЋ
СРЂАНОВИЋ	РАДОЉАБ ПЕТРОВИЋ	НАЈА ПЕРА СМЕДЕРЕВАЦ
ДЕРОУЊЕ	НИКОЛА ДИВИЋ	НАЈА ХЕТ
МИЉЕВИЋ	ПЕТАР ЈОВАНОВИЋ	МИЛА ГЕЦ
ИДИЈА	БОРИСЛАВ ПАВИЋ	ЗВИЗКО ЈОВАНОВИЋ
СТЕВАН СТОЈИЋ, чорвак из Ниша	ДИОТЛОБ СОТНРОВИЋ	ЈЕКА МАТИЋ
ТОМА, претседник општине	НИКОЛА СМЕДЕРЕВАЦ	МАРА ПАВЛОВИЋ
СТАНИО, сестреник Милоје	РАДОЈА КОЧАВИЋ	МЕРИ ПУЏИЋ
САВА, Јерсићев	ЈАНКА ЈАНКОВИЋ	ОГЊАНА ХЕТ
НИКОЛА	ВАЉО ЗЕЛКОВИЋ	МАТА МИЉАНОВИЋ
СТАНИН	БОРИСЛАВ ПАВИЋ	

Београд и околине.
Догађа се према сценарију Српско-турског рата 1878 г., и осталих 15 година касније.

ПОЧЕТАК У 17 ЧАСОВА ♦ **ЦЕНЕ МЕСТА 5-15 ДИН.**

Улазнице се продају од 9-12 и од 15-17 на благајни у Немањиној 28

Штампаоница Драг. Поповића, Београд, Луја Баргуца 3

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ "СРБОЗАР"
САЛА СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА - НЕМАЊИНА 28

Претечаца 126 У СУБОТУ, 27 МАРТА 1943 ГОД. Дневна

НЕСУЋЕНИ ЗЕТОВИ

комедија у 3 чина од Славомира Настасјевића -- Редитељ Никола Смедеревац

Л И Ц А :

Баба Миса, добродушна старица	Мери Вилић
Бисерка, њена кћи -- лептица	Огњанка Хет
Живко, брат бабе Мисе -- севак	Никола Дивич
Зарица, филане	Душан Јанковић
Љубо, студент-смак	Борислав Децерић
Модар, песник-фантаста	Никола Смедеревац
Ристосије, бакљин	Влада Зелковић
Гаврило Поповић, пензионер	Стано Буковић
Павле Азамуца, Мозисов стриц	Пера Јовановић
Перица, лекар из суседства	Ведмо Анђић

ДОГАЂА СЕ У БЕОГРАДУ -- ВРЕМЕ САДАШЊЕ

НАУЧА ПОСЛЕ ПРВОГ ЧИНА

ПОЧЕТАК У 17 ЧАСОВА ♦ **ЦЕНЕ МЕСТА 10-30 ДИН.**

Улазнице се продају од 9-11.30 и од 15-17 на благајни у Немањиној 28

Штампаоница Драг. Поповића, Београд, Луја Баргуца 3

Лилика Јовановић и Љубо Васиљевић у представи Два наредника (Коло, 14.11.1942)

"Србозар" на гостовању Бечу - "Дукат на главу" (Коло, 25. 3. 1944)

Нишко позориште "Србозар" извело је "Аноку Бурмазову" са Надом Урбановом Срећковић у главној улози (Коло, 1. 4. 1944)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
„СРБОЗАР“
СМЕДЕРЕВО

Приказује у недељу 13 фебруара 1944 г. у дворани
„Биоскопа Гранд“

9 претстава

Вечерња

СУМЊИВО ЛИЦЕ

Комедију у 2 чина од Бран. Нушића

Редитељ, Мил. Станојловић

ЛИЦА

Јеротије, срески капетан	Мил. Станојловић
Аиђа, његова жена	Н. Цапановић
Марица, њихова кћи	Јелена Јовичић
Виђа	Т. Стефановић
Жива	Јован Ђурић
Милосав	Сл. Радојевић
Таса, практикант	Власт. Павловић
Ђока	М. Ђурђевић
Алекса Жуњић, срески шпвијун	Рад. Мирчевић
Гавда Миледић	Драг. Бекић
Гавда Спаса	Д. Гашиаревић
Јоса, пандур	Стева Стојић

Догађа се у доба наших очева у једној пограничној паланци.

Почетак у 7:30 часова увече.

Улазна цена од 60 до 100 дин. Места су нумерисана, карте се добијају сваког дана у канцеларији Српске Заједнице Рада а на дан претставе у Гранд хотелу од 15 часова.

После 7:30 часова нико неће бити пуштен у гледалиште до краја првог чина.

Штампарија Саве Јовановића, Смедерево

Плакат смедеревског позоришта „Србозар“ (Музеју Смедерево, Историјска збирка-плакати)

ПОД НАЈВИШОМ
ЗАШТИТОМ Њ. В. КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ПЕТРА II.
УДРУЖЕЊЕ ГЛУМАЦА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
СЕКЦИЈА БЕОГРАД
Телефон 22-5-01
Бр. 1.331

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
БЕОГРАД.

Удружењу глумаца част је замолити Управу Народног позоришта да одобри давање три претставе кориснице за глумце избеглице, породице страдалих другова у Смедереву и Болеснички фонд.

Удружење глумаца моли да се Управа сагласи са давањем "Породице Бло" 8-VII, "Мадам Бетерфлај" 9-VII и "Срећни дани" 10-VII.

Удружење глумаца узима на себе да плати најмнину за салу, издатке око рекламе, реквизите и тантијема.

Удружење глумаца нада се да ће Управа Народног позоришта изићи у сусрет овој молби.

За Секцију Удружења глумаца:

Кралевина Југославија
НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ
Бр. 5501
Београд, 8 - VII 1941.

ПРЕТСЕДНИК,

одговара

ПРЕТСЕДНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
M. Beković

Три представе - кориснице Удружења глумаца (АС, НП, 550/41)

*Јован Геџ, председник Удружења глумаца
(АС, НП)*

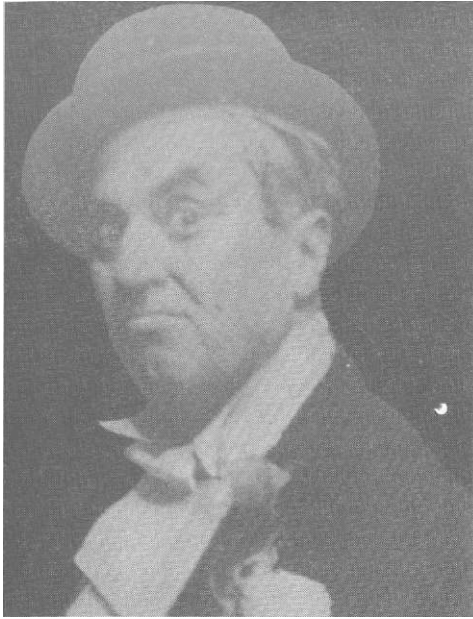
*Никола Б. Јовановић, генерални секретар
удружења глумаца (АС, НП)*

*Миливоје Живановић, председник секције
Удружења глумаца за Београд
(Српска сцена, бр.10)*

*Радивоје Марић, оснивач Њбегличког
позоришта -Марићево путујуће позориште
(Ново време, 31.7.1942)*

Душан Животић, творац Позоришта удружених глумаца - Животићево позориште (Д.Животић, Моје успомене..., прилози)

Чланице Животићевог позоришта: Славка Илић, Љуба Илић и Каја Игњатовић на сцени (Ново време, 17.8.1941)

Душан Животић са супругом Славком Илић Животић у Ваљеву 1943 (Д.Животић, Моје успомене..., прилози)

Ратко Сарић и Велимир Бата Животић започели су глумачку каријеру у Животићевом позоришту (Д.Животић, Моје успомене..., прилози)

Члапови Повлашћеног позоришта Удружења глумаца:

*Славка Тошић (Д.Животић, Моје
успомене...,прилози)*

*Милан Тошић (Д.Животић, Моје
успомене. ...прилози)*

*Мара Ланер (Сл. Цветковић, Пожаревачко
позориште између два светскара..., 110)*

*Позориште „Србија“ на гостовању у
Неготину (Ново време, 10.12.1942)*

ПОЗОРИШТЕ „СРБИЈА“
УДРУЖЕЊА ГЛУМАЦА — БЕОГРАД

САЛА ХОТЕЛА
„БЕОГРАД“

У УТОРАК
24 - XI - 942 год.

ХХVII претстава

У корист Централног пензионог фонда
Удружења глумаца

Т О С К А

Драма у 5 чинова.

Написао: Сарду.

Режира: С. Цветковић.

Л И Ц А :

Барон Викторио Скарпио, управ. полиције	М. Петровић
Флорија Тоска, оперска певачица	Н. Нешовић
Маријо Каверадоси, сликар	Љ. Пековић
Чезаре Анђелоти, робијаш	Ј. Митрић
Отац Еузебио	Р. Николић
Ђенарино, шегрт код Марија	Д. Поповић
Коломети } Скиароне } роберти	М. Стојановић
Ђеко, слуга	М. Ђркић
Дунђијана, служавка	К. Радовановић
Сержан	Р. Ђорђевић
I } војник	Н. Ратковић
II }	Б. Милић
	Р. Крстић

Догађа се у Риму 1800 год.

Почетак у 7 часова.

Улазна цена: I место 30.- дин., II место 25.- дин.

Препродаја улазница од 9-12³⁰ и од 3³⁰ до почетка претставе
у хотелу „Београд“.

Кретање грађанству са улазницом одобрено до 22 час.

УПРАВА.

Књижара и штампарија „ПРОГРЕС“
Живкојана Ђ. Јанковића — Београд.

Плакат Позоришта Удружења глумаца „ Србија ” (МПУС)

Плакати Позоришта Удружења глумаца „Мачва“
(Музеју Смедереву, Историјска збирка-плакати)

ПОВЛАШЋЕНО ПОЗОРИШТЕ
„МАЧВА“
Удружења Глумаца из Београда
Управник **ДРАГИ ЈЕЛИЧИЋ**

II престава У недељу 5-Х-И-1943 г. II претстава
у сали **ГРАНД ХОТЕЛА**

ХАСАНАГИНИЦА

Драмски спев у 3 чина од **М. Огризовића.**
РЕЖИРА: **Г. НИКОЛИЋ**

Л И Ц А :

Хасан - ага	М. Тошић
Хасанагиница	Н. Нешовић
Султанија	Д. Петровић
Фата	Њихова деца
Мехо	Б. Марић
Пинторовић - бег	Б. Влајић
Имоски кадија	М. Влајић
Умниханума, мајка Хасанагина	Х. Христилић
Хусеин, слуга	М. Бурић
Хусреф	Ч. Журавница
Ибрахим	Д. Новићић
Робиња	Д. Поповић
Јенђија	М. Влајић

Аскери, роовње, музика, народ

Улазна цена: I ред 100 дин.; II 80; стајање 50 дин.

Карте се продају у Гранд хотелу од 9-1 и од 3 до почетка претставе.

Почетак у 7-30 часова.

Штампања Саве Јовановића, Смедерев

ПОВЛАШЋЕНО ПОЗОРИШТЕ
„МАЧВА“

Удружења глумаца из Београда управник Драги Јеличић

III претстава

У уторак 7-ХII-1943 г.

Вечерња

у сали ГРАНД ХОТЕЛА

ЗЛА ЖЕНА

Весело позориште у 3 чина написао Јован С. Поповић

ПРЕРАДИО: Ј. КУЛУЊБИЋ

РЕДИТЕЉ Г. НИКОЛИЋ

ЛИЦА:

Гроф Трифић	Горчило Николић
Султана, његова жена	Наташа Нешовић
Персида, собна служавка	Дана Поповић
Стеван, служитељ	Милорад Влајић
Срета, чизмар	Милан Тошић
Пела, његова жена	Милица Влајић

Радња се дешава I и II чин у стану грофа Трифића, III чин код Срете чизмара.

Радње прати позоришни оркестар

Улазна цена: I ред 100 дин.; II 80; стајање 50 дин.

Карте се продају у Гранд хотелу од 9-1 и од 3 до почетка претставе.

Почетак у 7:15 часова.

Штампаоница Саве Јовановића, Смедерово

Рекламе хумористичко-сатирично-забавних позоришта у итали

О ВА КО Д НЕ В Н О
Д В А Ч А С А С М Е Х А
у омиљеном веселом позоришту

Веселјаци

Сала биоскопа „Косово“ (Косовска 11)
ПОЧЕТАК У 6.45 ЧАСОВА
ХУМОР — БАЛЕТ — МУЗИКА
ОВАКОГ ЧЕТВРТКА НОВ ПРОГРАМ

ДАНАС У 6.45 ЧАСОВА
У БИОСКОПУ „АВАЛА“
(ЗАНАТОКИ ДОМ)
ДВА САТА ЛУДОГ СМЕХА
У ПОПУЛАРНОМ ПОЗОРИШТУ

ХУМОРИСТИ

(„ВЕСЕЉАЦИ“)
СКЕЧЕВИ — СМЕХ — ПЕСМЕ
БАЛЕТ И АКТУЕЛНИ ПЛАГЕР
„ДРУШТВО НА ТАВАНУ“

РАЗБИЈКА

ДВОРНА БИОСКОП
КОСОВО
ДАЈЕ ВЕЧЕРАС
у 6.45 час

РЕЖИЈА
„КОНФРАНС“

ЈОВАН ТАНИЋ

„ЖЕНИДБА
ПАВЛА
АЛАМУЊЕ“

47348 8-12

РАЗБИЈКА

ДВОРНА БИОСКОП
КОСОВО
ДАЈЕ ВЕЧЕРАС
у 6.45 час

РЕЖИЈА
„КОНФРАНС“

ЈОВАН ТАНИЋ

„ЛУДА
КУЋА“

45073 8-12

ЦЕНТРАЛА ЗА ХУМОР

КНЕЖЕВ СПОМЕНИК 5

РЕВИ КОМЕДИЈА
У 2 ДЕЛА од
Мито Шимшековиќ

ПОЧТАК

◆ **ЦЕНТРАЛА ЗА ХУМОР** ◆
НА КАЛЕМЕГДАНУ

18"

ПРИКАЗУЈЕ
НОВУ
РЕВИ-
КОМЕДИЈУ
У ДВА ДЕЛА

ВИТАМИНА

ДУШАН ЖИВОТИЌ ЦОКА ПЕРИЌ-НЕШИЌ

ЦЕНТРАЛА ЗА ХУМОР

КНЕЖ СПОМЕНИК 5

КАЛОРИЈА

РЕВИ КОМЕДИЈА
У ДВА ДЕЛА

ПОЧЕТАК
У 18 ЧАС

48787 1-10

КНЕЖЕВ СПОМЕНИК 5

ЦЕНТРАЛА
ЗА ХУМОР

БАУК

СПОРТСКА
КОМЕДИЈА
У 5 ЧИНА ОД
БОРЕ КЕСИКА

Карикатура Милутина Миће Димитријевића
(В.Марковић, Театри окупране
престонице...,276)

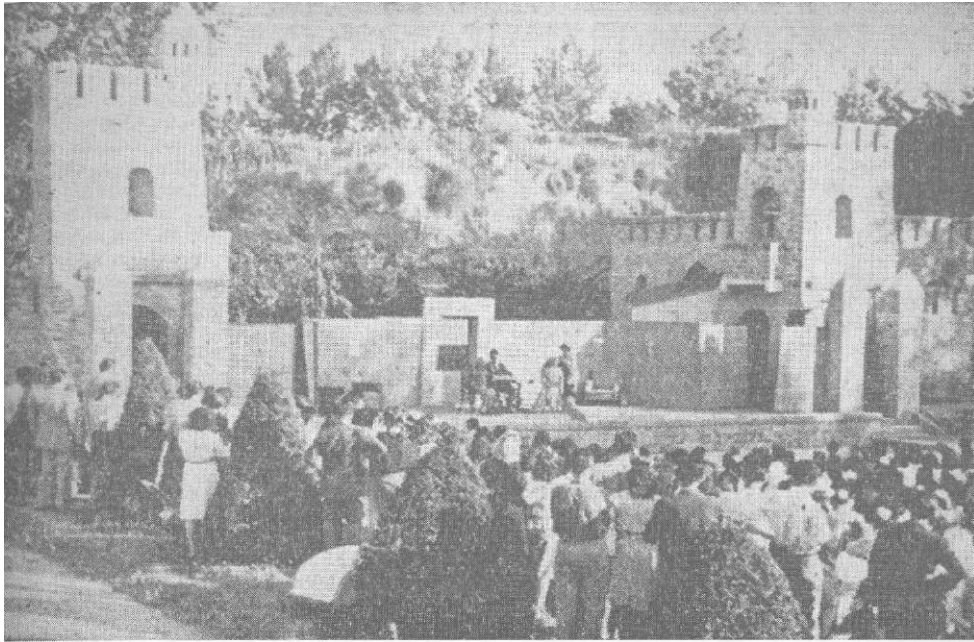
Александар Цветковић (МПУС)

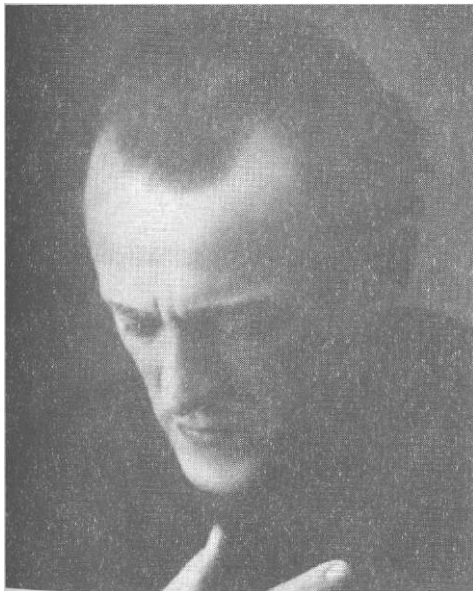
Жанка Стокић на сцени Централе за хумор као Ружа Б&поточанка (Коло, 28.11.1942)

Молба Жанке Стокић да јој се одобри учешће на приредбама Централе за хумор (АС, НП, 4785/43)

*„ Позориште ведрине под ведрим небом " - Централа за хумор на Калемегдану
(Српски народ, 24.7.1943)*

*Петар Матић, један од редитељау
Централу захумор (Сл. Цветковић.
Пожаревачко позориште између два светска
рата..., 111)*

Сока „Мирођија“ (Ана Паранос)

Риста „Зверка“ (Бранко Јовановић)

Лука „Арнауци“ (Станко Бузанац)

Даца „Кванташица“ (Добрица Џижић)
(Слика: А. Симић)

„ Галерија типова ” - Витална Централ за хумор (Коло, 18.9.1943)

На основу члана 1 Уредбе о изменама и допунама постојећих прописа и доношењу нових М.с.бр.1118 Министарски савет прописује

УРЕДБУ

о преносу послова Позоришног отсека из надлежности Председништва Министарског савета у надлежност Министарства просвете и вера

Члан 1

Послови Позоришног отсека у Одељењу државне пропаганде Председништва Министарског савета и надзор над радом Српског народног позоришта у Београду, Унашског народног позоришта у Поставцу и Моравског народног позоришта у Билу преносе се у надлежност Министарства просвете и вера.

Пренос се има извршити у року од 10 дана по ступању на снагу ове Уредбе.

Члан 2

У Министарству просвете и вера, у Одељењу за високо образовање и народну културу, образује се Отсек за позоришта који обавља ове послове: врши надзор над радом свих државних и приватних позоришта, одобрава и забрањује њихов рад; даје мишљење о уметничком и просветном карактеру позоришних приредаба; непосредно и преко Позоришног одбора стара се да Српско народно позориште у Београду својим радом буде највиши израз српске позоришне уметности; контролише персоналне, административне и буџетске послове државних позоришта и прибира податке за предлог буџета тих установа; одобрава репертоар свих позоришта; организује глумачке школе и течајеве; води надзор над радом уметничких школа у колико оне имају везе са позоришном уметношћу; решава уговорне и дисциплинске спорове између управе и чланова позоришта; води картотеку позоришта и позоришног особља у држави; одобрава гостовања страних позоришних трупа или појединих позоришних уметника у нашим позориштима и нашим у иностранству; врши надзор над сталешким организацијама позоришних уметника; одобрава све публикације које се продају у позориштима и предузима све остале потребне мере које служе унапређењу позоришта и позоришног нивоа.

Члан 3

Шеф Отсека за позоришта носи званични назив: генерални позоришни инспектор и има ранг и положај инспектора Министарства просвете и вера.

Члан 4

При Српском народном позоришту у Београду оснива се Позоришни одбор. Ближе одредбе о пословању овога Одбора прописује министар просвете и вера. Он поставља и његове чланове.

Члан 5

Кредитима личних и материјалних расхода по главама Српског народног позоришта у Београду, Дунавског народног позоришта у Помареву и Моравског народног позоришта у Нишу располагаће Министарство просвете и вера.

Члан 6

Ова Уредба ступа на снагу даном обнародована у "Службеним новинама", када престају да важе сви прописи који су у супротности са њом.

октобра 1943 год.
Београд

ПРЕДСЕДНИШТВО МИНИСТАРСКОГ САВЕТА

М. С. бр. 2480

8 октобра 1943 год.
Београд

Председник Министарског савета,

Милан Ђ. Микић

Министар правде,

Ђорђе Јовановић

Министар грађевина,

М. Змаковић

Министар просвете и вера,

Ђеђић

Министар поште, телеграфа и телефона,

Ђеђић

Министар саобраћаја,

М. Јовановић

Министар финансија,

Ј. Јовановић

Министар унутрашњих послова,

М. Јовановић

Министар народне привреде,

М. Јовановић

Министар пољопривреде и искрпане,

Ђеђић

Министар социјалне политике и народног здравља,

Ђеђић

*Управник Народног позоришта Јован Јовановић
био је мобилизиран
због од према Беогу
Тужба Министра просвете
је пренета у надлежност
Мин. просвете*

Rel

Уредба о позориштима (друга страна): Потписана Уредба о преносу позориштау надлежност Министарства просвете коју Немци нису одобрили (АС, Г-31У-6540/43)

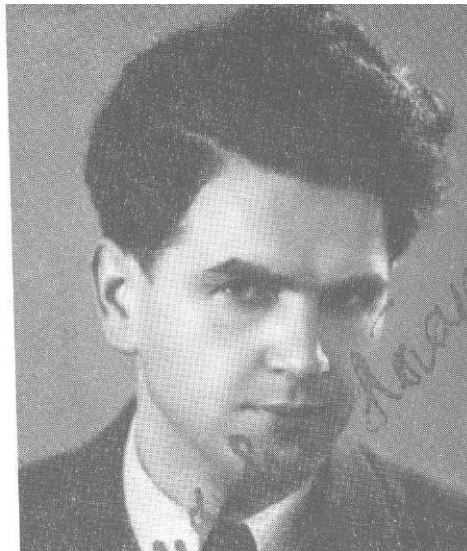

"Дорћолска посла" и Јован Танић (Коло, 25.3.1944)

Референти за музику у Министарству просвете и вера (АС, Г-183)

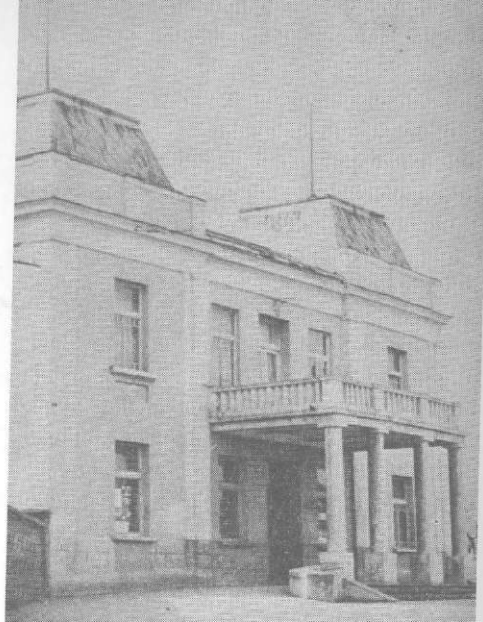
Светолик Паићан

Миховил Логар

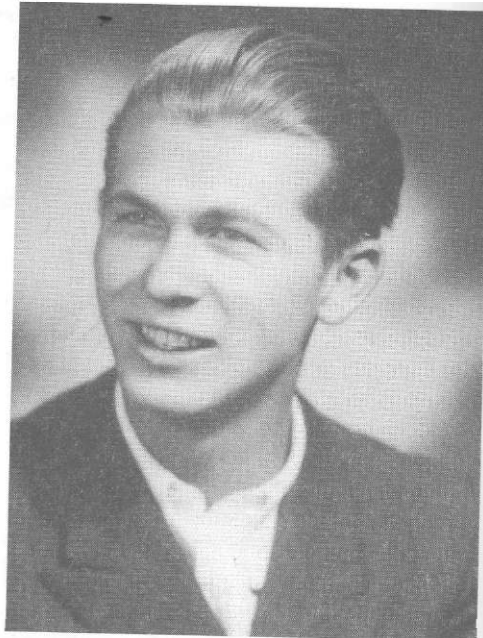
Бранко Драгутиновић

*Зграда Народног позоришта у Крагујевцу
(Народни музеј у Крагујевцу)*

*Илија Јовановић, управник, редитељ и глумац
Крагујевачког позоришта (Народни музеј у
Крагујевцу)*

*Драгомир Фелба, члан Крагујевачког
позоришта (АС, Г-211)*

 ПОЗОРИШТЕ ОКРУЖНОГ ОДБОРА ЗА ОБНОВУ ЗЕМЉЕ И СПАС НАРОДА
У КРАГУЈЕВЦУ

ПРЕСТАВА 2

У недељу 10 маја 1942 год.

у сали Соколског дома
ПО ДРУГИ ПУТ

ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА

Позоришна игра у 5 чинова са певањем из народног живота.

Написао: Љубинко Петровић. Режир: Илија Јовановић - чика Илија.

ЛИЦА:

Ђорђе Петровић, кмет	Драг, Неманић	Григорје, војник у рату	Бранко Брадић
Ђуза, војвода гла	Јована, Славић	Славица, у	В. Мило
Стеван Мисодик, војвода	Василије Милић	Димитрије	Нада Радонић
Јован, песак гин	Илија Петровић	Богданка, сиромашна девојка	Стефан Растић
Марија, добрић, свештеник	Петар, танковик	Мара	Марија Ђорђевић
Тристан, бугарски војвода	Петар, Јовановић	Љуба, војвода	Вера, Мисодикова
Милан, беглов (гитара)	Илија Јовановић	Бранко, беглов	И. Симић
Анђелина, сироче	Бориса Јовановић	Галина, беглов	И. Милојевић
Рачица, гитаро	Илија Брадић	Илија	Бранко

Селаци, војводе, војводи. - Јогаба се за време рата 1806-77 године у Србији.

Цене места: Серкл 25 дин.; Резервисано 20 дин.; I место 15 дин.;
II место 10 дин.; III место 7 дин.

Карте се могу добити у радио време до дана претстабе у дрогерији «Здравље» Браће Јакшебац преко пута Крста и у послатичарској радњи Ристе Голића а на дан претстабе пре и после подне на каси позоришта у Соколском дому.

Почетак тачно у 3¹/₂ часа по подне.

Издање: СРБИЈА - БЕОГРАД - 1942

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ОКРУГА КРАГУЈЕВАЧКОГ
У КРАГУЈЕВЦУ

САЛА СОКОЛСКОГ ДОМА

Претстава 205

Други пут

ВАНРЕДНА ПРЕТСТАВА ЗА
ВРЕМЕ РАСПУСТА

У недељу 4 јула 1943 године

РЕПРИЗА

СТАРИ КАПЛАР

Мелодрама у 4 чина 6 слика из француског живота са музиком од Д. Енерија.
Редитељ: Илија Јовановић. Сценарио Костић — Јовановић.

ЛИЦА:

Генерал Рокбер	Света Василјевић
Мина Рансбергова	Љиљана Шремић
Ађутант	Бас. Пантелић
Тавериј	Драг. Ненадовић
Пигош	Рад. Павловић
Пикар	Драг. Фелба
Официр	Илија Славковић
Симон, каплар	Илија Јовановић
Ката, његова жена	Драгица Видаковић
Ема, кћи генерала Рокбера	Д. Петровићана
Фрошар, џмет	Жика Петровић
Луцијан, Симонов син	Мика Науволић
Марија	Деса Степић
Потишоп	Воја Милосављевић
Лива	Мица Јанићијевић
Жермон, нотарош	Мија Алексић
Стеван, слуга	Света Гаприловић

Догађа се: предигра у војничком логору. I чин пред црквом у селу Св. Лаврентије. II чин у кући Симоновој у истом селу. III чин у врту замка Бриер. IV чин у замку Бриер.

Цене места: Серкл 70 дина; Резервисано 60 дина; I место 50 дина; II место 40 дина; III место 30 дина; Балкон 60 дина.

Карте се могу добити у радио време сваког дана пре и после подне на каси позоришта у Соколском дому.

До 1 септембра позориште ће бити на распусту. Претстава ће давати само по изузетку.

Почетак у 5 час. по подне, а свршетак у 8 час.

Миодраг Петровић Чкаља, започео је глумачку каријеру у Крушевачком позоришту крајем окупационог периода (Крушевачко позориште 1946-1996...,98)

Борисав Михаиловић, редитељ Крушевачког позоришта (Крушевачко позориште 1946-1996...,92)

Рађмила Миленковић Савићевић (Крушевачко позориште 1946-1996..., 101)

Душан Паламаревић (АС, Г-183)

Јелена М. Влајић (АС, Г-183)

*Зграда Занатлијског домау Шапцу
којојје своје представе давало Шабачко
занатлијско дилетантско позориште „Јанко
Веселиновић ” (МПУС)*

Фолклорна тачка из "Биде" - Крушевачко позориште (Српски народ, 9.10.1943)

ШАБАЧКО ЗАНАТЛИСКО ДИЛЕТАНТСКО ПОЗОРИШТЕ
„ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ“

ЗАНАТСКИ ДОМ

НЕДЕЉА, 1-III-1942

Д-р

КОМЕДИЈА У 4 ЧИНА ОД БРАНИСЛАВА НУШИЋА

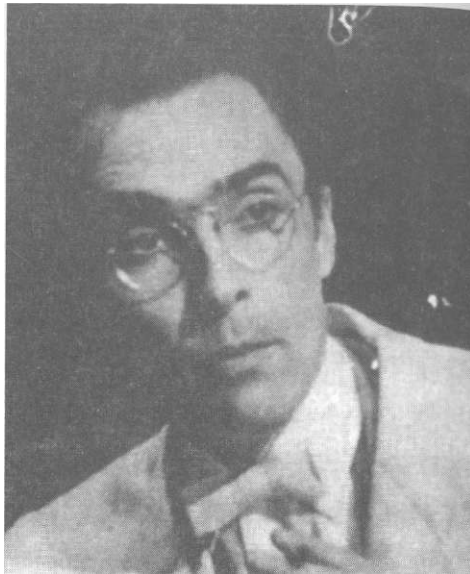
Л И Ц А :

Живота Цвијовић	Милосав Малетић
Мара, његова жена	Љубица Цвијановић
Милорад, њихов син	Светолик Зајц
Славка, њихова кћи	Љубица Васовић
Ујка-Благоје	М. Николић-Зеленко
Г-ђа Спасојевић)	Зорица Тапавица
Г-ђа Протић)	Љубица Јагеровић
Г-ђа Драга, проводаница	Радмила Нинковић
Велимир Павловић	Ј. Иванковић-Курсула
Др Рајсер	Жика Петровић
Николић, чин. предузета	Мика Веселиновић
Сојка	Лела Иванковић
Сојкин муж	Иван Тапавица
Клара	Марица Црњанска
Марица, служавка	Марија Малетић

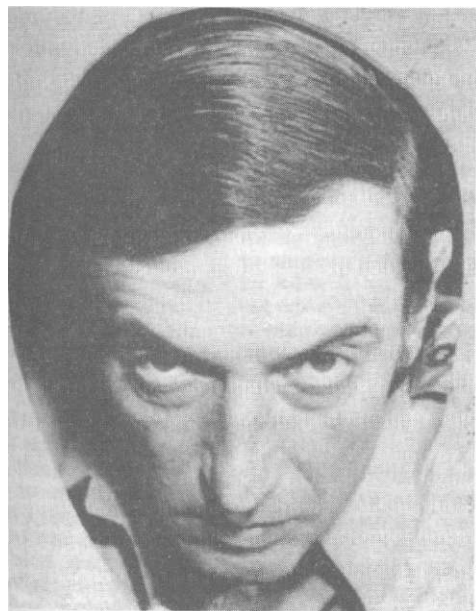
Чланови Шабачког позоришта (Стопедесет година позоритног живота у Шапцу 1840-1990...)

Светолик Заји

Станојро Фирауновић Цане

Борис Ковач(АС, НП, 4785/43)

Супружници Мира Тодоровић и Миловоје Поповић Мавид, после преласка у Шабац, дали су значајан допринос раду позоришта „Јанко Веселиновић ” (Коло, 23.1.1943)

мај 1977

Шабачко занатлијско дилетантско позориште
„ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ“

Гостовање Г. ПАВЛА БОГАТИНЧЕВИЋА

У недељу, 14 ов. мес., у дворани „ЗНАТСКИ ДОМ“

СРЕЋНИ ДАНИ

КОМЕДИЈА У 3 ЧИНА (ЧЕТИРИ СЛИКЕ) ОД КЛОД-АНДРЕ ПИЖЕА

Превео: РАШКО В. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Редитељ: ЈЕФТА ЈОВАНОВИЋ

Л И Ц А :

Мишел Бује

Оливије Лапрад, Пернетин брат

Бернар Гасен, Франсинин и Маријанин брат

Пернета Лапрад, Оливијеова сестра

Маријана Гасен, Бернарова и Франсинина сестра

Франсина Гасен, Бернарова и Маријанина сестра

Павле Богатинчевић

Брана Ђорђевић

Цане Фирауновић

Дана Божовић

Мира Бачић

Мира Милићевић

ПАУЗА ПОСЛЕ I ЧИНА

УЛАЗНЕ ЦЕНЕ: I места и ложе 100 дина.; II места 60 д.

Улазнице ће бити пуштене у продају у среду, 10
ов. мес., у 9 часова пре подне

Почетак тачно у 7 часова увече

"Срећни дани", плакат Шабачког позоришта (МПУС)

Првослав Бурић, професор, драматург и редитељ Јагодинског позоришта (АС, Г-183)

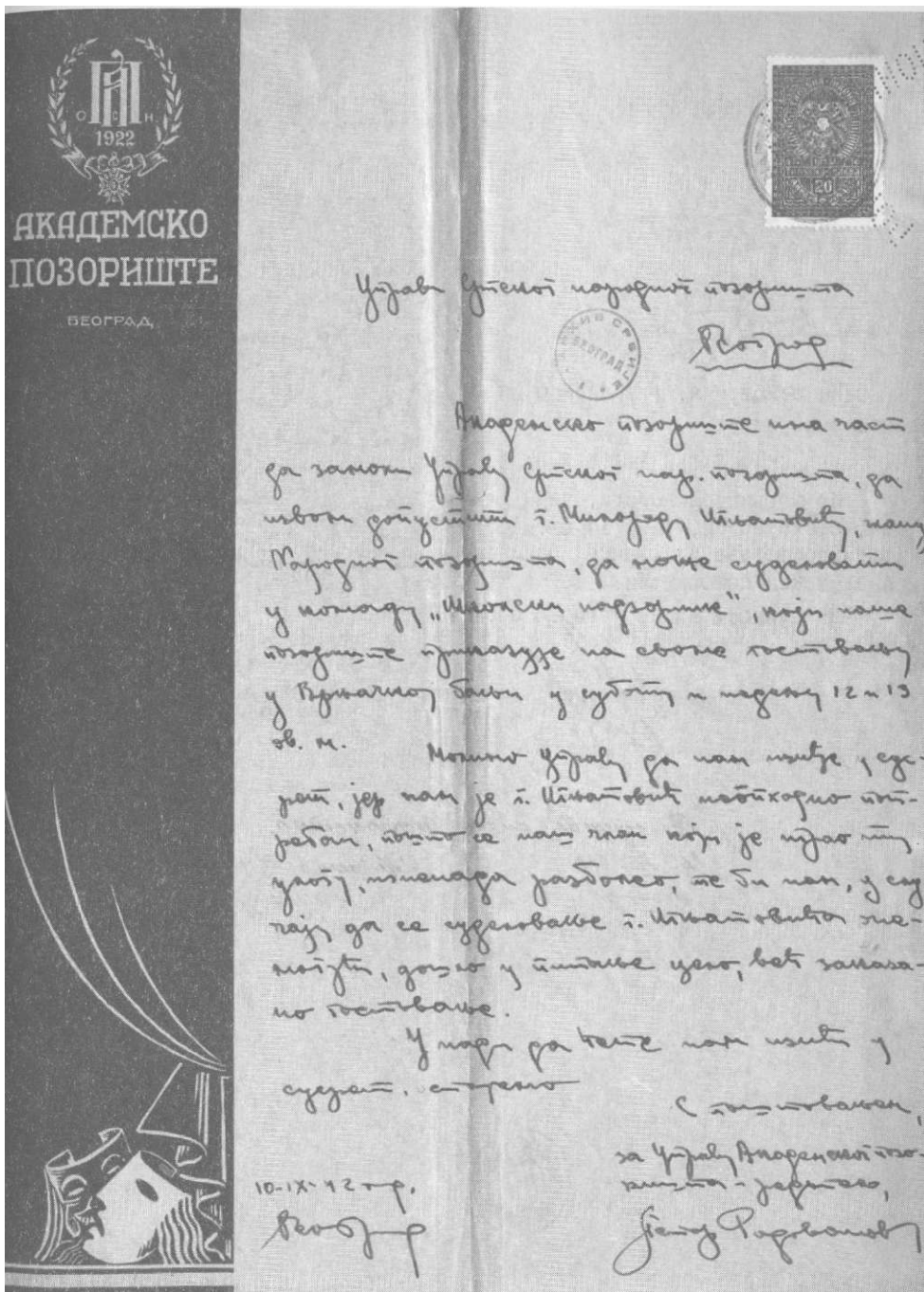
Милош Рајчевић, редитељ, оставио је дубок траг у Краљевачком позоришту за време окупације (МПУС)

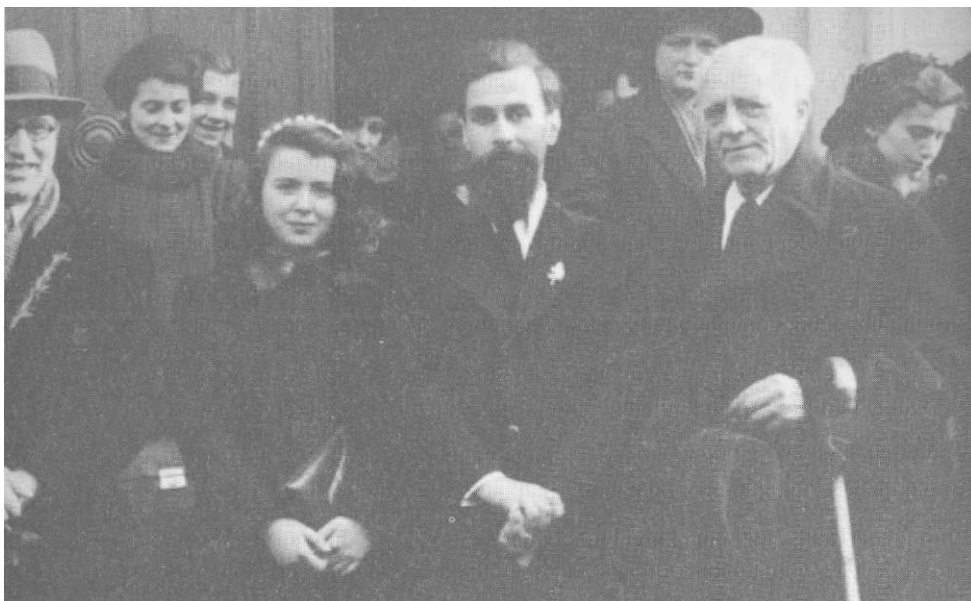
Владан Сотировић, редитељ Срског савременог позоришта, Београд (АС, Г-205)

Софија Вукадиновић, глумица, водила је „Родно позориште“ са Гитом Предић Нушић (МПУС)(АС, НП, 4785/43)

АкадеМСКО позориште, Београд, тражи одобрење за гостовање Мишорада Игњатовића, члана Народног позоришта у Београду, у представи Школски надзорник (АС, НП, 4469/42)

*Управник Академског позоришта Миодраг Пенчић Пољански са Соњом Арадски, чланицом и кумом Добрицом Милутиновићем - венчање, фебруар 1943.
(Лична архива Соње Арадски Штилар)*

Ансамбл Академског позоришта 1942. На фотографији су: Аљоша Татић, Миодраг Пенчић Пољански, Раде Марковић, Дуда Радивојевић, Соња Арадски, Оливера Ђорђевић (Марковић), Михаило Бата Паскаљевић, Јовиша Војновић, Северин Бијелић, Драгослав Виталић.. (Лична архива Соње Арадски Штилар)

**БЕОГРАДСКО ОМЛАДИНСКО ПОЗОРИШТЕ
У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ НА ВРАЧАРУ**

У Недељу 19 априла 1942 у 10 часова

ПРВИ ПУТ

ОТМИЦА у БЕОГРАДУ

КОМЕДИЈА У 4 ЧИНА — Написао СЛАВОМИР НАСТАСИЈЕВИЋ

Редитељ: БАТА МИЛАДИНОВИЋ

Сценограф: САВА РАЈКОВИЋ

Л И Ц А :

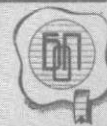
Алекса Спасић, сељак из Шумадије	Миодраг Ракић
Милисав, његов син, студент	Бата Миладиновић
Дика, Милисављев друг. Непознатог занимања.	Павле Комраков
Леса, кафџија, Македонац, плав.	Жика Димитријевић
Глигорије Прокић, ратни богаташ	Бранислав Марковић
Вера } његове кћери	Зора Миладиновић
Вука }	Радмила Ђокић
Дана, Госпођа из Панчева.	Софија Нешић-Перић к.г.
Чупавко } песници, врло слабо одевени	Петар Стојановић
Муфташ }	Миодраг Гајић
Предратни господин	Петар Милићевић
Мићун, полициски писар.	Бора Глазер
I и III жандар	Јосиф Поп-Митић
II жандар	Бора Милосављевић
Обренија, служавка код Прокића.	Бранка Величковић
Француз, пролазник	Драган Ђурић
Голман, малишани и више безимених пролазника	

Догађа се на периферији Београда 1925 године.

Сценаристе: М. БРКОВИЋ и В. ЈОВАНОВИЋ — ОДМОР ПОСЛЕ I и II ЧИНА

Уводно предавање држи ЉУБОМИР ПЕТРОВИЋ

Цене места	ПАРТЕР	ПРВА ГАЛЕРИЈА	ДРУГА ГАЛЕРИЈА
	Ложа (4 места) дин. 180	Балкон дин. 30	Балкон . . . дин. 15
Фотеља I ред „ 45	Балкон са стране „ 25	Седиште I ред „ 12	
Фотеља II ред „ 35	Седиште „ 15	Седиште II ред „ 10	
Седиште „ 30		Стајање „ 8	

Уз улазницу се плаћа такса за Централни пензион фонд Удружења глумца

Почетак тачно у 10 свршетак око 12³⁰

„ Отмица у Београду ” - плакат Омладинског студија (МПУС)

ПОВЛАШЋЕНО
РОДИНО ПОЗОРИШТЕ
БЕОГРАД

Београд, 13 августа 1941

Управи Народног позоришта,

Београд

Молимо Управу Народног позоришта да нам изволи дати на послугу девет шпалолских женских костима за нашу добротворну претставу коју дајемо у корист избрглица 24 о.м.

ПОВЛАШЋЕНО РОДИНО ПОЗОРИШТЕ

Тина Мухоморова

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

Бр. 935/41
Београд, 16 - VIII 1941

*Удружење се уз каснаду
од 100 д. за фонд.*

*Удружење
М. Вековић*

*У вези акта ове Управе
бр. 1003/41 којим је послат
новас израчунат. по ово
8. IX 1941 г. акта.*

КОМЕСАР
Народног позоришта
[Signature]

„Родино позориште“ тражи на позајмицу шпанске костиме од Народног позоришта у Београду (АС, НП, 935/41)

На Вождовцу даје претстабе дечје позориште „Споменак“ чији је мецена један жандармериски наредник

Богдан Талија отворила је још једну своју филијалу у Београду — на Вождовцу. И као

приказани комеди: „Пет лица и једна црца“, „Операције лутке“, „Не љути се секице“, и дру-

ги, донела је приход од 300 динара. На премијери „примећене“ су многе угледне личности са Вождовца. То нарочито даје потстрека младој трупи да настави са радом. Сада се „воде преговори“ са власником кафана „код Ковача“ да им уступи своју дворану. Ако се и кафаница покаже предусретљив према младим уметницима, ускоро ће се претставе под водрим небом оставити и пренети на пазску бурад у кафани.

И још једна новост из овог позоришта саопштена у „строгом поверљиву“: режију идуће претставе водиће гђа Софија Периф-Нешај, позната београдска глумица. Гђа Периф-Нешај чини ово на молбу једне своје мале кумице, чланице овог позоришта. Иначе, чланова трупе, дечака и девојчице, већином су испод 10 година старости.

Д. АН.

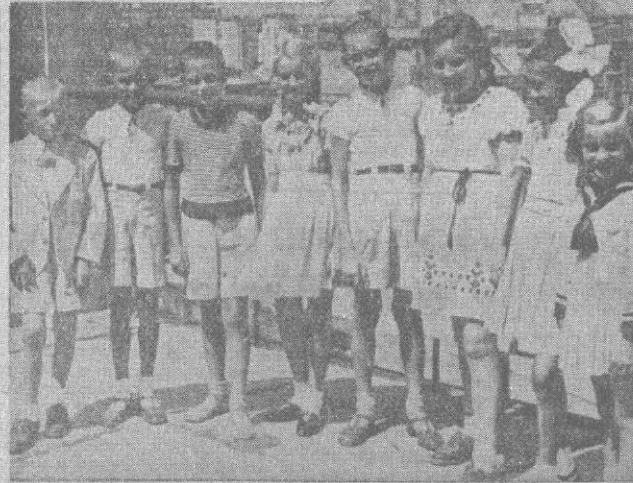
што то бива са новим предузећима, воде га млади, али не они млађи од 40 до 50 година, како то обично бива код нас, већ затога сасвим млада генерација, она испод 15 година. Сасвим у духу садашњих прилика, када ипачу многа дечја позоришта.

ЖАНДАРМ—МЕЦЕНА

Богдан Талија има да захвали за подизање храма на Вождовцу једном необичном мецени: жандармериском нареднику г. Гвоздену Петровићу, који је младе глумце и глумице помогао морално и материјално. Морално, обећао им дозволу за рад, а материјално: део даске да саграде позоришту.

Тако је, на иницијативу ученице четвртог разреда гимназије Оливере Милошевић, и материјалну помоћ наредника Гвоздена, основано позориште „Споменак“, чије се „просторије“ налазе у дворану Ужичке улице бр. 20.

Премијера одржана у недељу у корист избеглица и пострадалих у Смедереву, на којој су

Горе: Трупа Вождовачког дечјег позоришта која је са успехом играла у корист избеглица. Доле: Још једно дечје позориште, које се зове »Анђеос«, труди се да прикупи што више за избеглице

(Фото: „Ново Време“, С. Г.)

Дечја позоришта "Споменак" и "Анђеос"
(Ново време, 9. 8. 1941)

УМЕТНИЧКА ГРУПА „ЧИКА ДУШКО“

XIV ПОДОДБОРА ЦРВЕНОГ КРСТА — БЕОГРАД — ЧУКАРИЦА

на ПЕТРОВ-ДАН

12 јула

1942 ГОД.

Приређује

у сали Државне народне школе

«МАТИЈА БАН»

своју прву претставу

ПОЧЕТАК ТАЧНО

у **16.30**

ЧАСОВА

Д-Р

комедија у 4 чина од Бранислава Ђ. Нушића

Редитељ: Душан Илић

Л И Ц А :

Живота Цвијовић
Мара, његова жена
Милорад } њихова деца
Славка }
Ујка Благоје, брат Марин
г-ђа Спасојевић } чланице обданишта
г-ђа Протић }
г-ђа Драга
Велимир Павловић
Д-р Рајсер
Николић, чиновник у предузећу
Сојка
Сојкин муж
Клара
Марица
Пиколо

Душан Илић
Милица Лучић
Милан Срдач
Драгана Милановић
Драгољуб Трифуновић
Слободанка Митровић
Јованка Максимовић
Душица Чорбић
Антоније Милановић
Добрица Симеуновић
Бранко Филиповић
Катарина Стефановић
Бошко Савковић
Јелена Милановић
Вера Голубовић
Петар Петровић

Приход са ове претставе употребити се за слање пакета заробљеницима.

За време претставе нико се неће пуштати у салу.

Деца испод 10 година забрањен приступ.

УЛАЗНА ЦЕНА: I РЕД 30 ДИН. II РЕД 20 ДИН. СТАЈАЊЕ 10 ДИН.

Плакат Уметничке групе „Чика Душко“ XIV пододбора Црвеног крста Београд, Чукарица
(Лична архива Бошка Д. Милановића)

Чланови Уметничке групе „Чика Душко“ прикупљају помоћу име Црвеног крста. Слева на десно: Милан Срдоц, Драгана Милановић, Јелена Милановић, Стеван Мариновић, Душица Чорбић и Вукосава Милановић (Лична архива БошкаД. Милановића)

Чланови Драмске групе средског одбора Црвеног крста у Смедеревској Паланци после извођења "Ђиде" 8.2.1942 (Н.Ј.Ристић, Џумбусану Централу...,52-53)

Војска смене
у марш Дл. Велмар Јанковић

ПЕСМА РАДНЕ ОМЛАДИНЕ
Војска смене

Војска смене нову земљу носи
Силна ко потопа вал
Жртвом, борбом она се поноси
Вером у свој идеал

Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови
Победи све ближе.

Омладина у четма реда
Гради Нову Србију
Моћну, јачу од најтврђег града
Од живота милију

Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови
Победи све ближе.

Војска смиво стићиће на мету
Нек је слава обавије
Заклетву јој полажемо свету
Наше Нове Србије

Напред другови, напред другови
Наше време стиже
Напред другови, напред другови
Победи све ближе.

Песма обавезна Националне службе за обнову Србије „Војска смене”, Владимира Велмар Јанковића, нашла се и на грамофонској плочи 1942. године (Српски народ, 19.6.1942; АС, Г-3, У-2991/42)

Светозар Поповић Куфер, редитељ "Ђиде" у Позоришту Црвеног Крста Смедеревској Паланци (Н.Ј.Ристић, Џумбусану Јентралу. ...50)

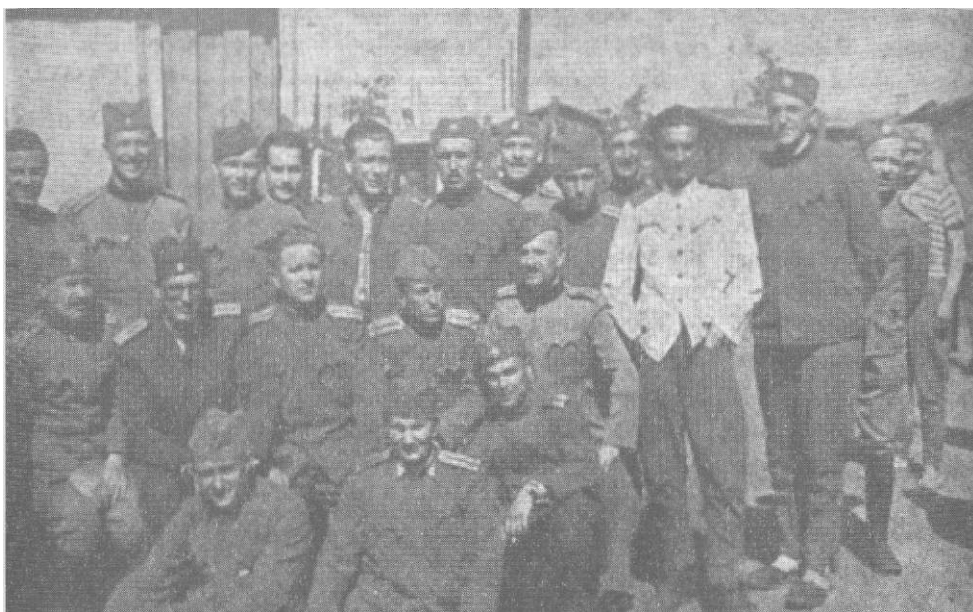
Јоланда Ђурчић Ганић, чланица Дrame Народног позоришта у Београду, била је на челу Централне драмске трупе Српског црвеног крста (АС, НП)

Сцена из "Лаже и паралаже" у извођењу Драмског студија Националне службе за обнову Србије, Београд (Коло, 23.10.1943)

Културна екипа Националне службе за обнову Србијеу Крагујевцу изводи скеч „Каплар Мића” 5.4.1943. Актери: Васа Пантелић, Драгомир Фелба, Аћимовић, М. Станковић и Мија Алексић. (Лична архива др Милана Станковића)

Чланови позоришта у заробљеничком логору ОјГаџ XIIIВ у Хамелбургу код Нирнберга: у средњем реду други с лева Станислав Беложански, до њега, гологлав Боривоје Стојковић, мало даље стоји у белој блузи Душан Антонијевић (Српска сцена)

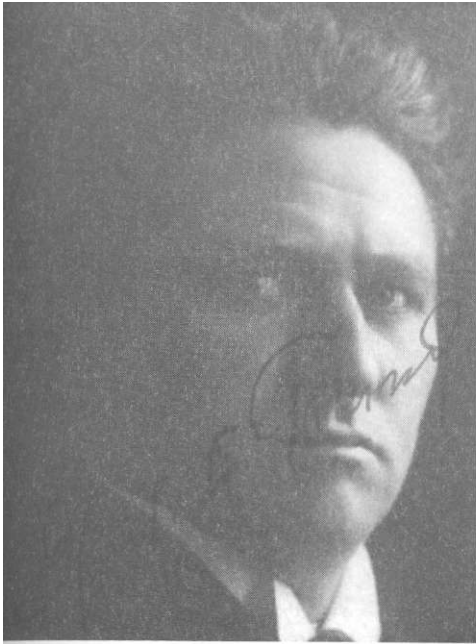
Заробљени позоришни посленици

Александар Букић, обвезник радне службеу Борскомруднику, компоновао је песму „Не брини мајчице мила“ која се звала и „Песма за Бор“ (Ново време, 15.10.1943)

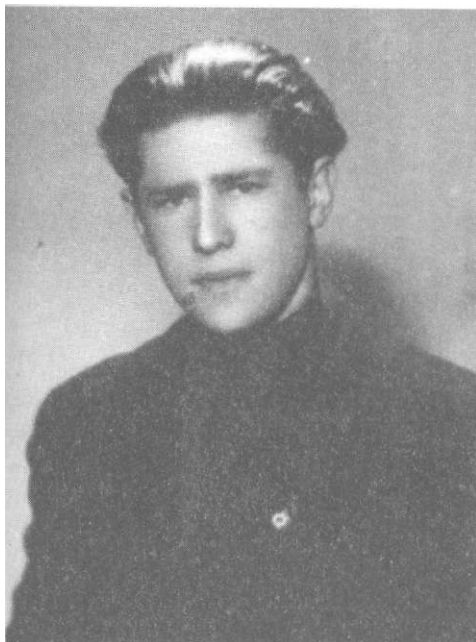
Предраг Милошевић, диригент Опере Народног позориштау Београду (АС, Г-183)

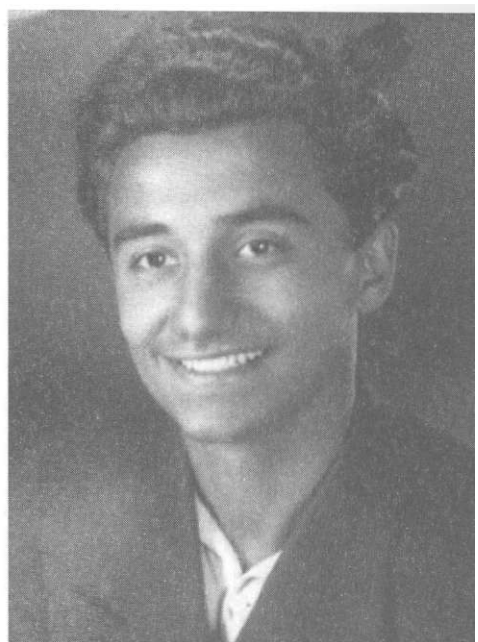
Драгољуб Гошић, глумац и редитељ Народног позоришта у Београду (АС, Г-183)

Обрад Недовић, члан драме (АС, НII)

Предраг Динуловић, глумац и редитељ (МПУС)

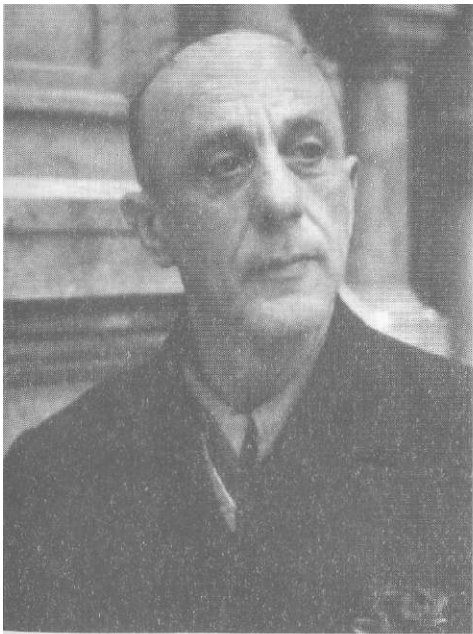
Моша Бераха алиас Милан Барић, позоришни редитељ (АС, Г-205)

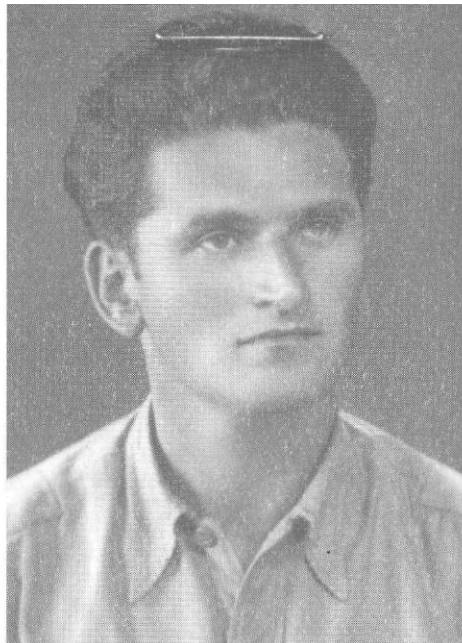
*Витомир Бочић, редитељ Дrame
Народног позоришта у Београду, умроу
заробљеништву (АС, ПО, В-1)*

*Др Ранко Младеновић, драмски писац
(Обнова, 24.1.1943)*

*Сима Барух, гардеробер Народног
позоришта у Београду (АС, НП)*

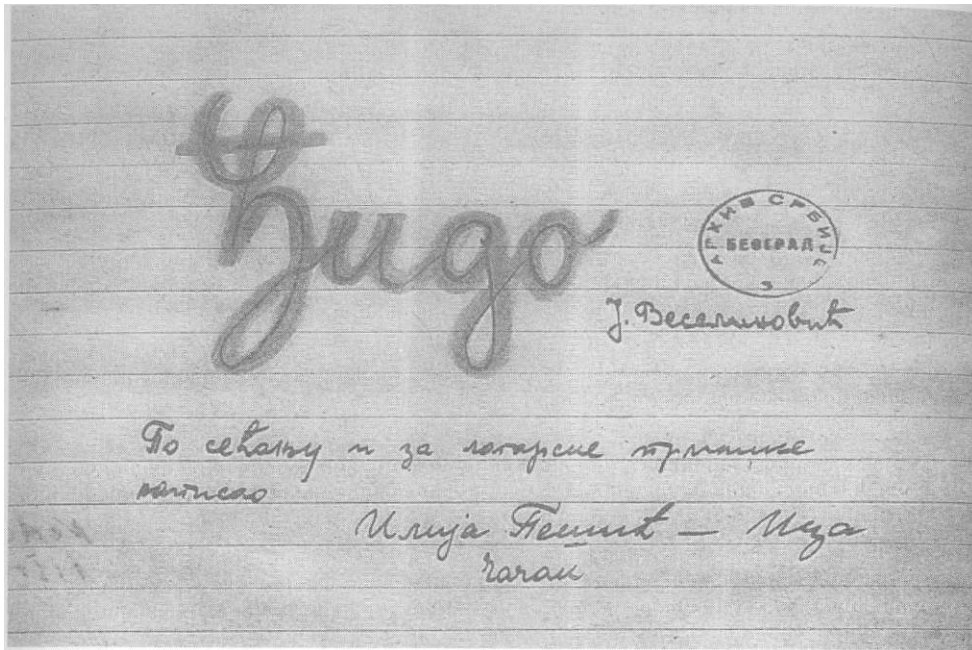
*Милоје Вранић, служитељ Народног
позоришта у Београду (АС, НП)*

„Глумице“ и глумци -заробљеницу "Карловој тетки", 5(а1а₈ VIIА(Коло, 13.2.1943)

Логор на Бањици- цртеж Стевана Боднарова (Ба.ица, Београд 1967..., прилози)

"Тидо" у заробљеничком логору у Норвешкој (АС, ПО)

Глумице стрељане у логору на Бањици

Мила Димић (Б. Мајданац, Академско позориште у Београду 1922-1944. ...,49)

Александра Цаца Голубовић (АС, Г-205)

Позоришни посленици погинули као припадници НОП-а

Мила Величковић (МПУС)

Слободан Малбашки (Српска сцена)

Никола Ница Тодоровић (АС, Г-205)

Милорад Величковић (Сл. Цветковић, Пожаревачко позориште између два светска рата..., 116)

Владимир Његован (АС, Г-205)

*Слободан Тузлић (Лична архива Смиље Тузлић
(^таровић)*

*Предислав Кубуровић, учитељ, водио је
дилетантску позоришну групуу Заводу
за принудно васпитање омладинеу
Смедеревској Паланци (АС, Г-183)*

Позоришна дилетанска Секција Ј С К-а у Јагодини

У суботу, 24 јула 1943 г. у сали хотела „ПАЛАС“ даје позоришни комад

КОШТАНА

комад из врањанског живота у 5 слика, с певањем. Написао Бора Станковић.
Редитељ: М. БОРИЋ. — Декор: М. САВОВИЋ.

Л И Ц А :

Хаџи Тома — — — — —	г. Милан Недељковић „Дрда“
Стојан, његов син — — — — —	г. Раде Хајдуковић
Арса, претседник општине — — — — —	г. Милан Станојевић
Митка, Арсин брат — — — — —	г. Момчило Борић
Марко, Томин воденичар — — — — —	г. Будимир Миленковић
Магда, Миркова жена — — — — —	гђа Јелена Јевремовић
Полиција, старешина над пандурима — — — — —	г. Сима Јевремовић
Грљак, цигански свирач, Коштанин отац — — — — —	г. Милош Савовић
Ката, Хаџи-Томина жена — — — — —	гђа Јелисавета Зељуг
Стана, Хаџи Томина кћи — — — — —	г-ца Оливера Поповић
Васка, Арсина кћи — — — — —	гђа Јелена Јевремовић
Коштана, циганска певачица и играчица — — — — —	гђа Даница Игњатовић
Салче, њена мати — — — — —	гца Лепосава Рашковић

Цене места: I ред 60, II ред 40 дин.

Места су нумерисана и вршиће се препродаја нарата
у хотелу „ПАЛАС“ од 10-12.

Почетак тачно у 7.15 час. по подне.

Моли се поштовано грађанство да у што већем
броју посети ову приредбу и тиме нам да пострек
и могућност за даљи рад.

Штампа Глигоријевић — Јагодина

Коштана " - плакат позоришне секције Јагодинског спортског клуба (Завичајни музеј у

ЧЕТВРТАК
13
ЈАНУАРА

ДОБРОВОЉНА ВАТРОГАСНА ЧЕТА
СМЕДЕРЕВО

ЧЕТВРТАК
13
ЈАНУАРА

ПРИРЕЂУЈЕ У САЛИ ХОТЕЛ „ГРАНД“

ДОЧЕК НОВЕ ГОДИНЕ

СА ПОЗОРИШНИМ КОМАДОМ

„ДИВЉУША“

Из народног живота у 3 чина са певањем и играњем
(који се даје први пут у Смедереву)

Редитељ: Халасивић П.

од Стевана Геца посрбио Лубен Грујић

Л И Ц А :

Јован Чарнић	-	Палић Радоасв	-	Паја вацур	-	Рашуо Миле
Перса, жена му	-	Јовановић Душца	-	Лела, жена му	-	Рајић Олга
Миле, њихов син	-	Илић Војислав	-	Пол Даша	-	Матић Александар
Босилка, њихова кћи	-	Рајић Персида	-	Гаде	I	Мерковић Пантелија
Мари, њен син	-	Рајић Олга	-	у	II	Ђуричић Слободан
Мија Митровић	-	Дамњановић Брана	-	седу	III	Ханс Александар
Деса Дивљуша	-	Алексиновић Свет.	-		IV	Ристић Светислав
Мата Грба, звонар	-	Михаиловић Јелена	-	Девер	-	Мерковић Пантелија
Ката, жена му	-	Халасовић Петар	-	Кум	-	Ђуричић Слободан
Марко, њихов син	-	Трифуновић Катарина	-	Стари сват	-	Ханс Александар
Стеван Балвански	-	Томић Слободан	-	Жица	цигани	Пајак Калман
	-	Ристић Лазар	-	Брка	цигани	Рашуо Миле

Момци, девојке, народ.

Песме прати оркестар „ФИЋА“

МЕСТА СУ НУМЕРИСАНА. ПОЧЕТАК ТАЧНО У 20:30 h

Цене места: I место 100.- II 80.- III 60.- дин.

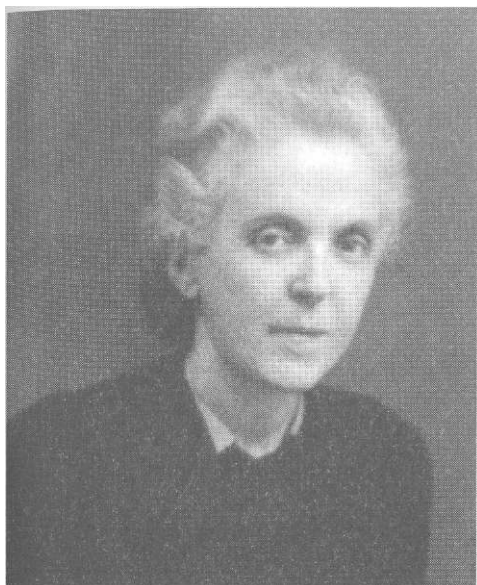
Претпродаја улазница сваког дана од 17 до 20 часова у хотелу „Г Р А Н Д“

Улазнице важе за слободно кретање те вечери до 1 час по поноћи.

Штампарија Све Јовановића, Смедереву

Добровољна ватрогасна чета Смедереву играла је "Дивљушу" (Музеј у Смедереву,
Историјска збирка - плакати)

*Чланови Позоришне секције Окружног одбора за народно просвећивање у Шапцу
(АС, Г-183)*

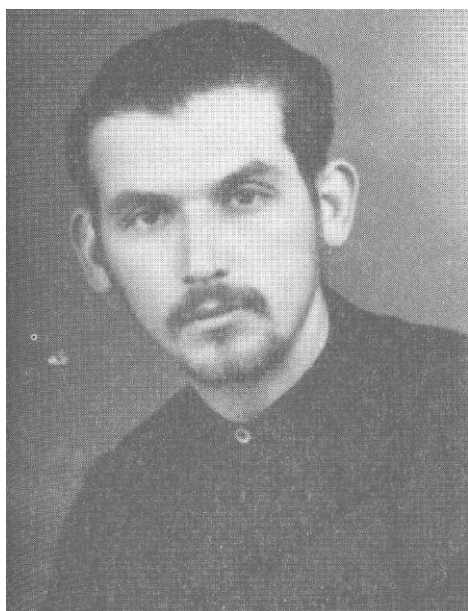

Милица Марковић, проф.

Милорад Гајић, учитељ

*Учитељице и учитељи - вође и чланови
сеоских позоришта (АС, Г-183):(АС, Г-183)*

*Драгољуб Вукићевић, учитељ, био је на челу
дилетантске дружине „Левач“ у Рековицу
(АС, Г-183)*

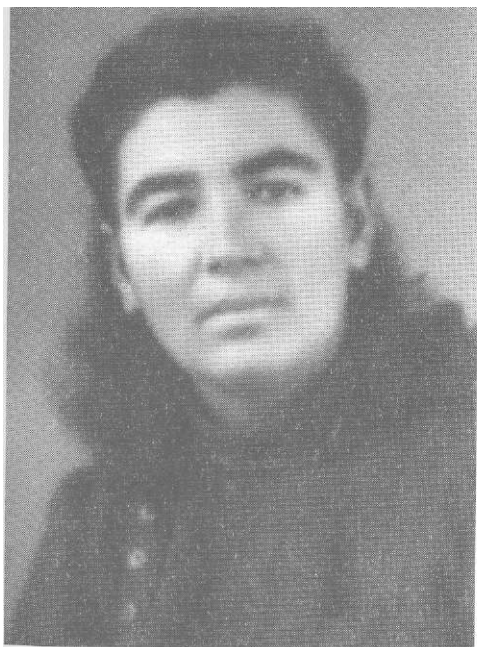
Живомир Борић, Мала Врбица

Милан Кимпанов, Остружница

Милорад Џудовић, Остружница

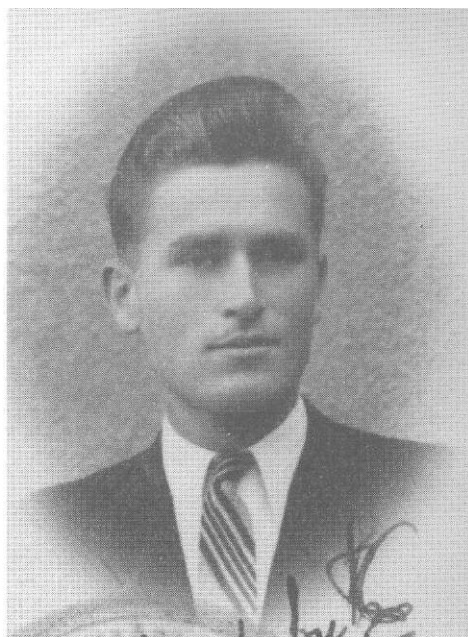
Вера Максимовић, Бачина

Савка Петровић, Рутевац

Јован Васиљевић, Штубик

Мијушко Марковић, Обреж

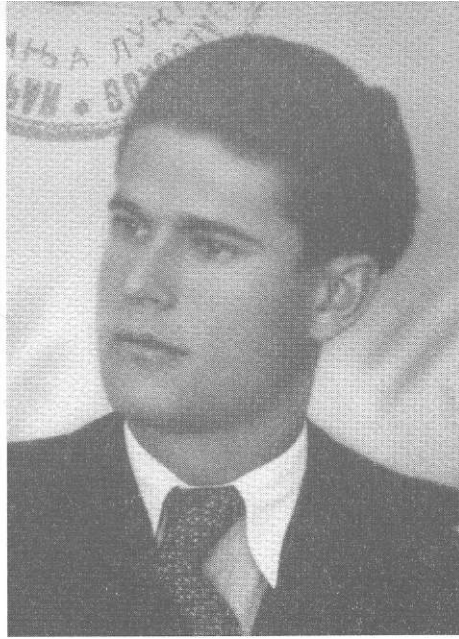
Миланка Цветковић, Обреж

Милета Брадаш, Доњи Катун

Косара Брадаи, Доњи Катун

Војислав Радовановић, Радобуђа

s

Вук Марковић, Табановићи

Љубица Максимовић, Здравчићи

Радмила Цветковић, Течић

Бранка Бурђевић, Течић

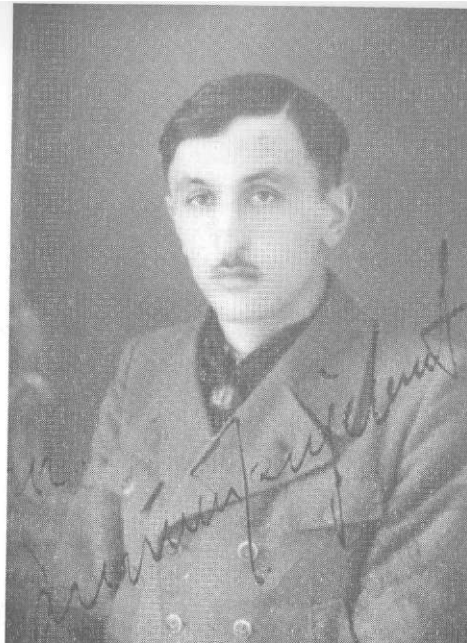
Младин Мишевић, Секурич

Марица Божић, Црљенац

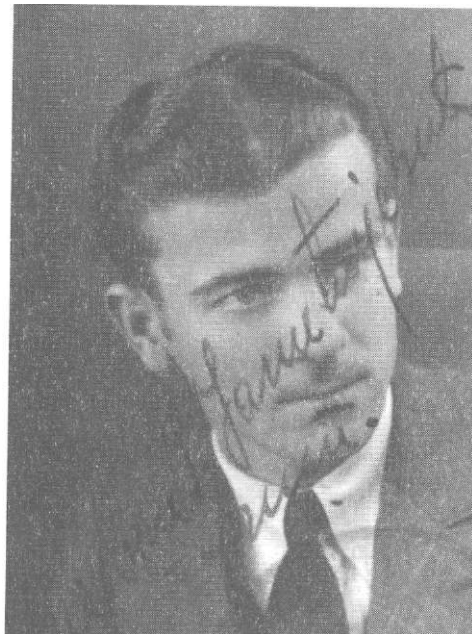
Теодора Рудић Гардиновачки, Александрово

Стеван Димитријевић, Александрово

Олга Грујић Јованов, Александрово

Милован Јанићевић, Ратковић

Велинка Милинковић, Метковић

Двојица студената права, чланови сеоског позоришта у Бачини (АС, Г-205):

Михаило Јовановић

Душан Гавриловић

Сеоска позоришна група „Бокања“ из Жабара код Тополе наступила је у згради Коларчеве задужбине у Београду (Српски народ, 18.9.1943)

Вредна и предузетна грделичка аматерска позоришна трупа недавно је са успехом приказивала популарни комад „Зону Замфирову“. Млада девојка чију слику објављујемо играла је, с успехом, насловну улогу. Сем тога, као што се види, њена је старинска хаљина била раскошна.

Зона Замфирова у Грделици (Коло, 16.10.1943)

Фолклорна група Коларчевог народног универзитета (Ново време, 1.11.1942)

Студирали су за време окупације на позоришном одсеку Музичке академије у Београду

Љиљана Крстић (АС, Г-205)

Миливоје Мића Томић (АС, Г-205)

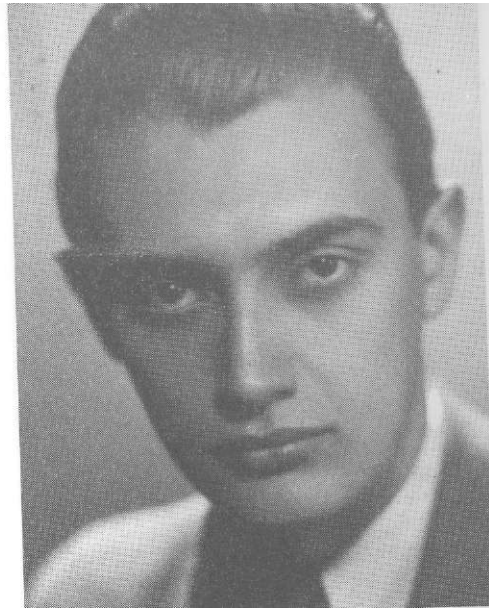
*Софија Соја Јовановић као глумица 1947
(Из књиге Моје Академско...,95)*

Добрича Матић (АС, НП)

Љубица Ковић (АС, НП)

Александар Јешић (АС, НП)

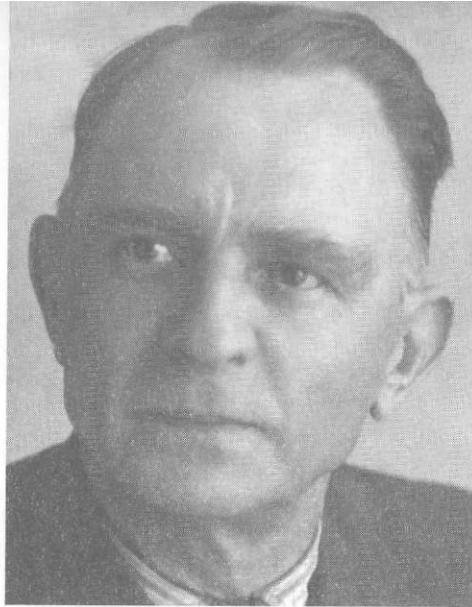
Даница Мокрањац (АС, НП)

*Марија Магазиновић, вођа Фолклорне групе
Коларчевог народног универзитета (АС,
Г-183)*

„Најмлађи гуслар“, деветогодишњи Радмило Савић из Ваљева (Ново време, 2.6.1942)

Јован Антонијевић, члан Дrame Народног позоришта у Београду, често је наступао и као гуслар (АС, НП)

Вера Кокосевић, једна од најпопуларнијих интерпретаторки народних песама за време окупације (Коло, 18.3.1944)

Исидор Кох, професор Смедеревске гимназије, компоновао је музику за позоришни комад - дечју причу У царству златног сна, са певањем и балетом, коју је написао Велимир Живојиновић Маззика (АС, Г-183)

Људмила Чубин, професорка Смедеревске гимназије, увежбала је балет за позоришни комад У царству златног снау чијем је извођењу учествовало 195 ученика (АС, Г-183)

Бачко посело Друге женске гимназије у Београду - фолклорна тачка (Коло, 5.2.1944)

Јордан Којић, просветни инспектор за Косовску област, побринуо се за реализацију одлуке да се комплетан приход са ђачких посела и других приредби ученика у износу од 406.827 динара употреби за помоћ ученицима Косовско Митровичког округа у обући и школском прибору (АС, НП)

Александар Станковић, учитељ, био је најпопуларнији дечји композитор у Србији за време окупације. Његова најпознатија песма носила је наслов Избеглица Маја (АС, Г-183)

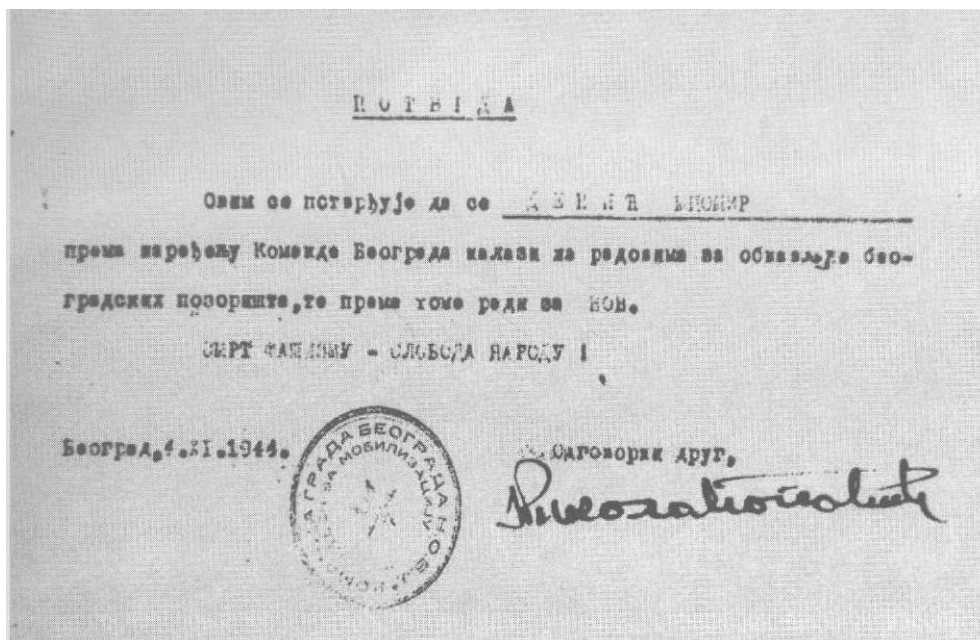
Дечје повлашћено позориште „ Србија ” под вођством учитеља Станка Масловарића (Српски народ, 2.10.1942)

Хор деце избегличког дома у Црљенцу код Петровца на Мпави. У горњем реду, пети с лева је Брана Црнчевић, шести Милош Ђирић, а седми Миленко Ђедовић. Претпоследњи у доњем реду је Милош Спајић (Из личне архиве Милоша Спајића)

Радост у ослобођеном Београду 20. октобра 1944. (И. Буковић, Друга шумадијска 21. српска ударна бригада..., прилози)

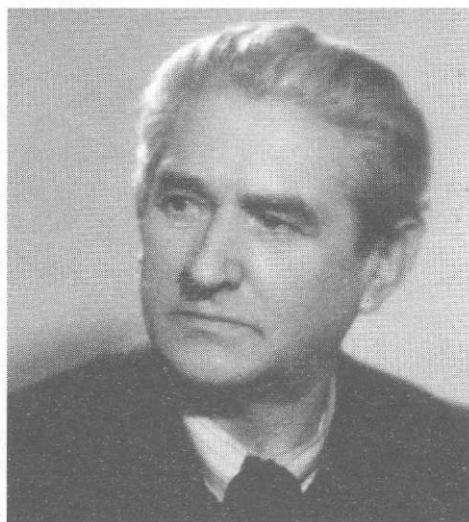

Потврда „ одговорног друга ” Николе Поповића да Миомир Денић ради за НОВ (Сцена 2-3, 1990)

Никола Поповић. Вратио сеу Народно позориште у партизанској униформи. Имао је задатак да преиште држање чланова Народног позоришта за време окупације (АС, НП)

Чланови Одбора Народноослободилачког фронта Народног позоришта при коме се налазио Суд части Позоришта

Драгољуб Гошић (АС, Г-183)

Љубиша Јовановић (Сцена 2-3, 1990)

Руџа Текић (МПУС)

Страдали после ослобођења од партизанског метка

Александар Цветковић, члан Дrame Народног позоришта у Београду и више хумористичко-забавно-сатиричних позоришта (АС, НП)

Јован Танић, члан Дrame Народног позоришта у Београду и више хумористичко-забавно-сатиричних позоришта (АС, НП)

ОДЕЛЕНЈЕ ЗАШТИТЕ НАРОДА ОЗНА
ОБЛАСТНО УПРАВЉЕ ЗА БЕОГРАД И ОДРАЖУ В.К.Д.Ј.
Бр. 206
11 м 1945 год.

ГРАЂАНКИ

ЈЕЛЕНИ М.ВЕЉКОВИЋ

Београд
ул.Краља Милана 19

У вези Ваше молбе упућене другу Маршалу, извештавамо
Вас да је Ваш муж Вељковић Момир, бивши управник Народне библио-
теке, стрељан у у Београду месеца новембра 1944 год. по пресуди
Војног суда једне војне јединице, која се тада налазила у
Београду. За њега је утврђено да је био активни сарадник Недићеве
квислиншке владе, а нарочито са министром Јонкићем, и да је
такође био сарадник у профанкстичком листу "XX век", који је
као часопис издаваштво Милану Стојадиновићу у своје време.

Смрт фашизму - Слобода народу!

По нар. зам. начелника
секретар капетан

[Handwritten signature]

Обавештење Озне упућено Јелени Вељковић да је њен супруг Момир Вељковић стрељан (Лична
архива Вишеслава Вељковића)

Љубомир Васиљевић, члан позоришта Српске заједницерада „Србозар“ (Коло, 14.11.1942)

Јулијана Буквић, члан Моравског народног позориштау Нишу (Српска сцена, бр.18)

Вујица Брковић, члан Академског позоришта и спикер Радио Београда (Коло, 17.7.1943)

Миодраг Пенчић Пољански, управник и редитељ Академског позоришта у Београду и спикер Радио Београда (Коло, 17.7.1943)

у.м.р.

Службенички лист

I Презиме и име службеника *Милановић С. Антоније*

II Рођен *у.м.р.* дана *јануара* месеца *19* *децембра* год.^{*)}
у месту *Сирти*, среза *Винског*, бановине *Сарајевске*

III Народност *Југословен* вера *православна* завичајности
Звање у државној служби^{**)} *учитељски организатор*

Фотографија службеника, сваке десете године
(Формат 5 × 7)

Године *1942* Године Године Године

			
---	--	--	--

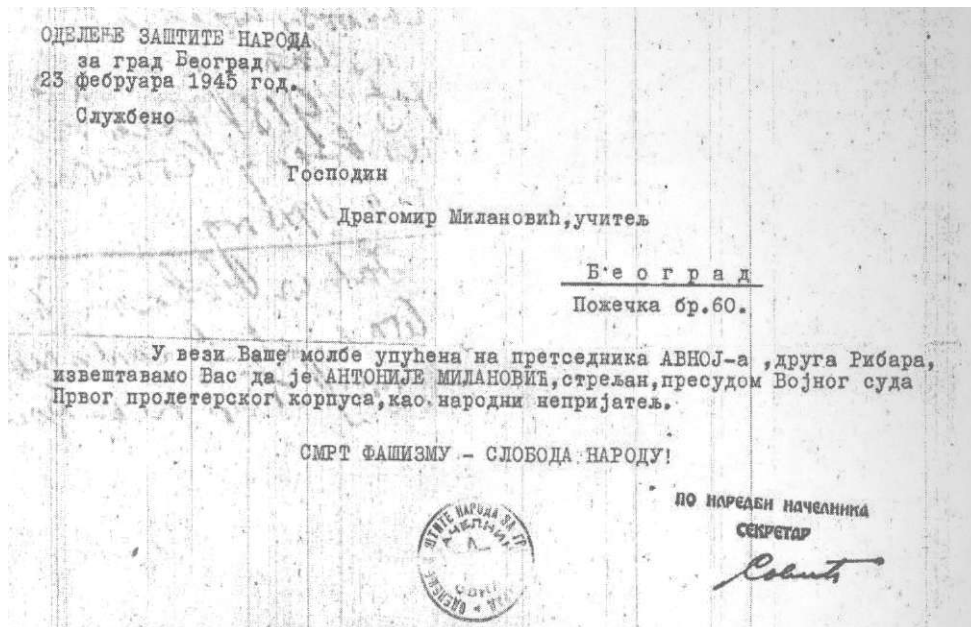
СРЕТЕ С О

^{*)} Број дана у месецу и јединице и десетице у броју година исписати словима.
^{**)} Сваку промену звања уписивати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обзиром на рубрику XVII, овде стављати само називе звања.

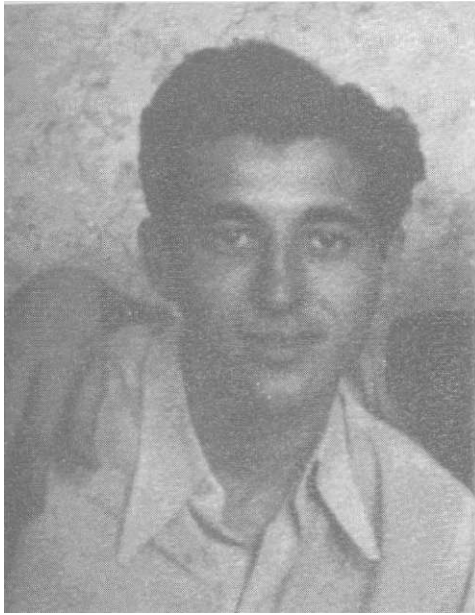
Антоније Д. Милановић, учитељ, члан Уметничке групе „Чика Душко“ (АС, Г-183)

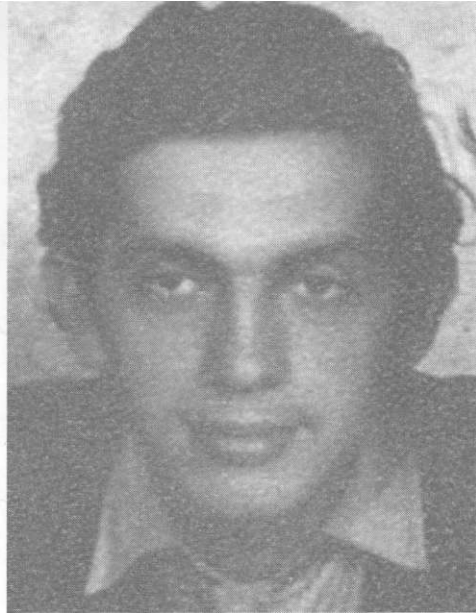
Душан Илић, оснивач, глумац иредитељ Уметничке групе „Чика Душко“ XIVпододбора Црвеног крста, Београд, Чукарица (Лична архива БошкаД. Милановића)

Обавештење да је Антоније Д. Милановић стрељан као народни непријатељ (Лична архива БошкаД. Милановића)

Бошко Савковић, члан Уметничке групе „Чика Душко“ (Лична архива Бошка Д. Милановића)

Радослав Павловић, студент глуме, члан Уметничке групе „Чика Душко“ (Лична архива Бошка Д. Милановића)

Слободан М. Исаковић (на слици са супругом Ружицом), аутор драмског текста Душиново јутро (Вечерње новости, 11.6.2007)

Управни нар. Поз. ослободиле
Београд

Молим управу, да изволи
издеси и довести да ми се изде
плата за месец новембар 1944
год. коју нисам примила јер
нисам била на слободи.

12-1-45 год.
Београд

Угашиве

Жанка Стокић
супруга

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

169

Београд, 12-1-1945
ПОСРЕДНИШТРУ за ПРОСВЕТУ АСНОС-А.- Служба
за науку-културу и уметност.-

Управи Народног позоришта, част је доставити молбу
Живане Стокић, чланице драме, која је била извођачу оркестра у
новембру 1944 до почетка јануара 1945 годи сада тражи при-
надлежности за новембар, слободено за децембар и јануар. Јер
Управа не зна да ли и за које време јој припадају принадлеж-
ности.- Актом ове Управе бр. 189 од 23-XII-44 стављена на
расположење Поверљивштву за Просвету.-

С.Ф.-С.Н.

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Јанка Стокић

Писмо окривљене Жанке Стокић управи Народног позоришта у Београду у вези са
регулацијом припадности (АС, III, 169/45)

Живана-Жанка Стокић осуђена је на 8 година губитка српске националне части од стране Суда за суђење злочина и преступа против српске националне части (АС, Г-183)

Милан Стојановић, редитељ Народног позоришта у Београду, одговарао је пред Судом за суђење злочина и преступа против српске националне части априла 1945. Осуђен је блажом казном и већ 1947. добио ангажман у Ужичком позоришту (Српска сцена, бр.1; АС, НП, 1484/45)

Блаженка Каталинић. Изгубила је службу пре свега због учешћа у Центри за хумор и остала без средстава за живот, а син јој је тешко рањен на Сремском фронту. Њена молба Митри Митровић Ђилас је услишена. Добила је ухлебљење у Народној позоришту у Шапцу (Понедељак, 22.11.1943; АС, Г-183, 1У-2593 и 3324/45)

Марија Бирташевић, чистачица Народног позоришта у Београду. Окривљена је да је учествовала у раду фашистичких организација док јој се син прикључио НОП-у и био рањен. Враћена је у Позориште (АС, НП)

Министарству Просвете

(Одсек за музичку, науку и уметности)

Од 16^{ог} априла 1944 год. ми ми сам вогно позориште ми сам био у ангажману у другом позоришту.

Како ми сам од чеба, да подржевам своју породицу, моли Министарство, да ме као немоћног редитеља и режисера уметника распореди и додели на рад при неком позоришту, где ћу моћи својим радом да користим и заједници и својој породици.

10 новембра 1945 год.

★ - Београд

Душан Б. Животић
редитељ и глумач

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ БРГАЈЕ

Влада за културу, уметност и спорт

И Бр. 4393

12. apr. 1945 год.

БЕОГРАД

Као сачеано у а к т а.
Начелник

4393/16
2. Министарство
4393

Душан Животић моли Министарство просвете да му обезбеди посао. Ангажманје добио тек у јесен 1946. у Вршачком позоришту (АС, Г-183,1У-4393/45)

Душан Животић

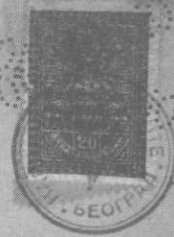
*Стеван Боднаров, борац 23. ударне дивизије,
вратио се у Народно позориште фебруара
1945. године (АС, НП)*

*Меланија Бугариновић - враћена је из Беча
у Народно позориште у Београду пошто
су из Бечке опере где је често гостовала,
потврдили да је имала антинацистичко
држање (МПУС)*

Миливоје Живановић

УПРАВИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Пошто сам под притиском окупатора морао да побегнем из Београда јер је од мене захтевао да у филму ТЕХЕРАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА, карикирам велики човечански лик Маршала Стаљина. Као Србин и исправни грађанин нисам дозволио да Немац извргне руглу највеће словенско име и одласком из Београда осујетио сам приказивање поменутог филма.

Молим Управу Народнoг позоришта да ми исплати заостатак мојих припадљности од маја - новембра пр.год. т.ј. шест месеци и једну помоћну плату.

За време свих шест месеци морао сам да се задужујем и тај дуг сада бих морао да вратим.

Да нисам осујетио снимање филма, самном на челу страдало би најмање десетак особа.

14 марта 1945
Београд

Учтиво,

М. Живановић
Од. Народнoг позоришта

★
НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

Бр. 1004

Београд, 16-III 1945г.

Пошто нема законске могућности
за ову исплату то предмет оставити у

А К Т А.-

6-VI-1945 год.
Б.

УПРАВНИК
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

М. Живановић
1004

Митивоје Живановић тражи исплату „заосталих припадљности“ и открива какоје спасао главу (АС, НП, 1004/45)

САВЕЗ СЛУЖБЕНИХ И СОЦИЈАЛНИХ УСТАНОВА
Подружница у радничком осигурању - Телефон 26-623

ОДЕОРУ ЈЕДINSTВЕНОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ФРОНТА НАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА

БЕОГРАД

Ј.Н.О.Ф. и синдикална подружница у радничком осигурању преређују на дан 14 априла 1945 у просторијама Радничке коморе приредбу са игранком у 20 часова.

Чисти приход са ове приредбе намењен је ратним борцима.

Молите се да Ваши друговима Гашићу и Дрићу одобрите учествовање у програму на овој приредби.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ !

У Београду, 14 априла 1945 год.

★
НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ

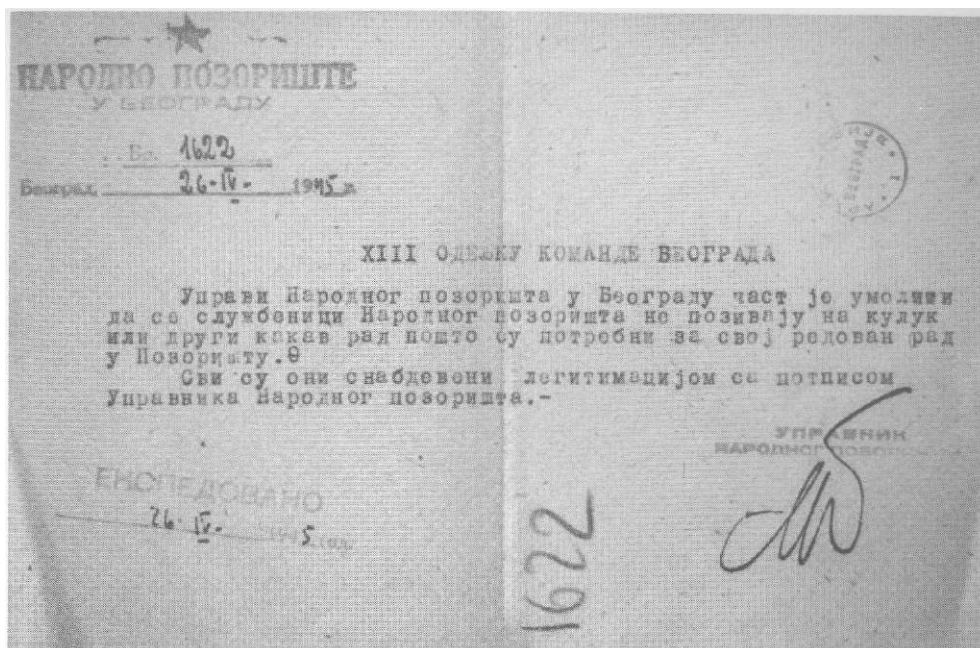
Бр. 1420
Београд, 14-IV-45, 1945.

орган
Жељко Миловић

1420

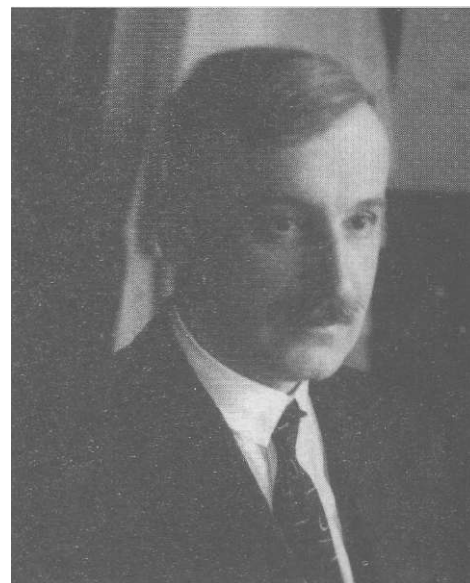
Хуманитарна приредба на којој су учествовали и чланови Народног позоришта у Београду (АС, НП, 1004/45)

Партизански кулук био је обавезан и за чланове Народног позоришта у Београду (АС, НП, 1622/45)

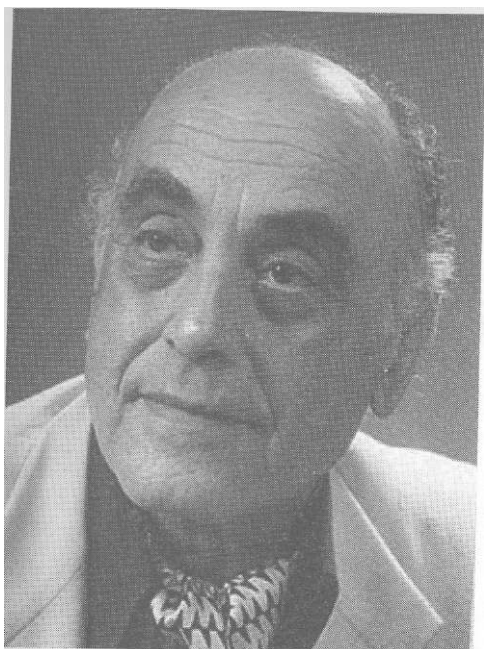

Марко Маринковић, члан Дrame Народног позоришта у Београду, постао је нови председник Удружења глумца (АС, НП)

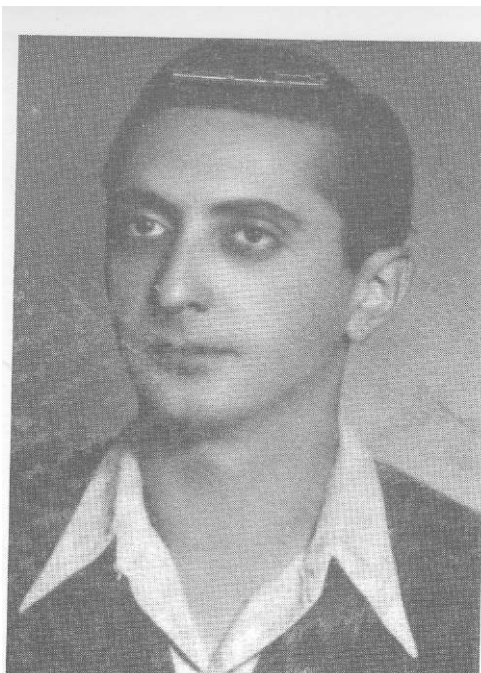

Милан Предић, управник (АС, НП)

Били су чланови Народног позоришта у Београду после ослобођења

*Оскар Данон, директор Опере (В.Перичић,
Музички ствараоциу Србији...,93)*

Исак Амар, секретар Дrame (АС, НП)

Хуго Клајн, редитељ Дrame (АС, НП)

Вјекослав Афрић, редитељ Дrame (АС, НП)

Мира Афрић, чиновник архиве (АС, НП)

Јожа Рутић, члан Дrame (АС, НП)

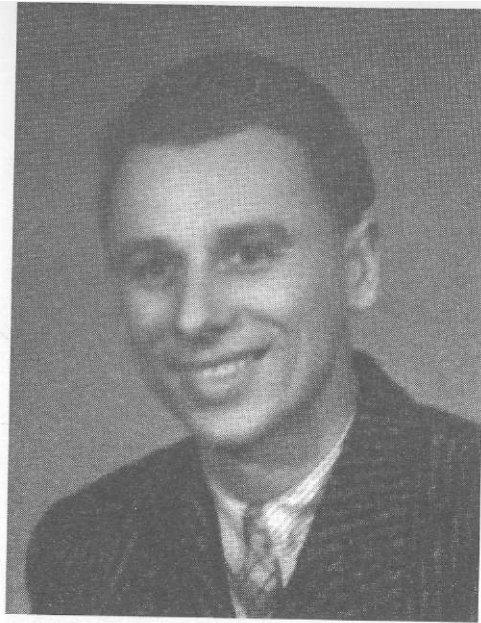
*Иvка Рутић, секретар Дирекције Дrame
(АС, НП)*

Асја Вуковић, члан Дrame (АС, НП)

*Салко Репак, члан Дrame (Сл. Цветковић,
Пожаревачко позориште између два светска
рата..., 114)*

Душан Хет, члан Дrame (АС, НП)

*Небојша Комадина, статиста Дrame
(АС, НП)*

Максо Савин, првак Опере (АС, НП)

*Јелисавета Каракаш Попова, првакиња
Опере (АС, НП)*

*Катица Јовановић, првакиња Опере
(АС, НП)*

*Лука Сиришћевић, члан Оперског хора
(АС, НП)*

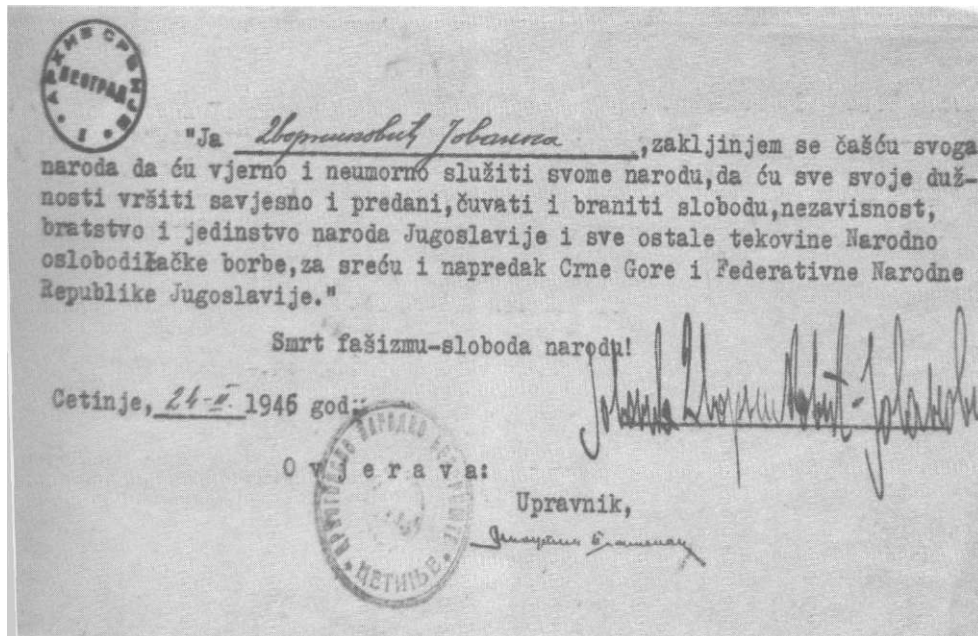
*Марина Олењина, првакиња Балета
(АС, НП)*

Косара Радивојевић, чланица Балета
(АС, НП)

Јованка Дворниковић (АС, Г-183)

Заклетва Јованке Дворниковић која је из Народног позоришта у Београду премештена у
Цетиње (АС, Г-183)

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

А

- Абрамов Владимир 214
Аврамовић Ангелина 538
Аврамовић Миодраг 102, 106, 738
Аврамовић Мирослав 217, 360, 462
Аврамовић Станимир 97, 124, 243
Аврамовски Ж. 625
Авреченко А. 100
Агановић Паулина 351, 358, 377
Адам Адолф Шарл 51
Адамич Луј 288
Адић Душан 358
Ађански Никола 242
Акимфијева Татјана 350, 679
Албала Љубица 276
Албер 202
Александровић Коста 122
Александровић Петар 541
Александровић Славко 107
Алексијевић 160
Алексијевић Властоје 106, 122, 284
Алексић Д. 625
Алексић Ђурађ 551
Алексић Јевросима 541
Алексић Милица 552
Алексић Милоје Мија 235, 605, 631
Алексић Петар 545
Алексић Ћира 548
Алијевић Алија 499
Алимовић Алим 490
Алимпиић Б. Милан 552
Алић М. Војислав 559, 560
Алић М. Радмила 559, 560
Алмажановић Раденко 107, 108
Амброзић А. Даница 560
Амент Ружа 592
Анастасијевић Анастас 216, 356
Анастасијевић Зорка 349, 354
Андерс В. Софија 349, 355, 382
Андерсен Лале 718
Андоновић Веселиновић Бранка 97, 121, 208, 243, 265, 299, 369, 505, 565, 723
Андреић Радоје 539
Андрејевић Живојин 682
Андрејевић Иванка 540
Андрејевић Милица 351, 358, 377
Андрејевић Милорад 540
Андрејевић Нада 230
Андреић Божидар 498
Андреић Ј. Драгослав 213, 559, 560
Андреић Злата 107, 108
Андреић Иво 347
Андреић Момир 107
Андреић Никола 587
Андреић Рајко 547
Андреић Станица 500
Андросов Пикола 351, 384
Анђелић Бранислав 261, 262, 281
Анђелић Драгољуб 548
Анђелић Милорад 146
Анђелковић Анта 477, 478
Анђелковић Бранко 122, 166, 512
Анђелковић Вера 534
Анђелковић Вука 114
Анђелковић Кагарина 111
Анђелковић Љубица 478
Анђелковић Сава 241
Антић Александар 524
Антић Антоније 499
Антић Драгче 533
Антић В. Нагалија 552
Антић Радомир 356, 462
Антић Стеван 376
Антонијевић Велимир 548
Антонијевић Д. Димитрије 543
Антонијевић Душан 140-142, 558, 778
Антонијевић Зденка 558
Антонијевић Јован 116, 148, 255, 265, 348, 352, 362, 798
Антоновић Власта 45, 48, 122, 348, 369
Апарац Лука 589
Апел Паул 202, 204
Апостоловић Вера 366
Апостоловић Ерић Капиталина 68, 97, 265, 354, 369, 664
Арадски Шпилар Соња 123, 263, 515, 624, 770
Аранђеловић Александар 570, 571
Аранђеловић Драгослава 498
Аранђеловић Загорка 126
Аранђеловић Нада 43, 216, 350, 356, 370, 387, 483, 713
Аранђеловић Олга 536
Аритоновић Јован 139, 236
Арнаутовић Богољуб 682
Арнаутовић В. Иван 357, 375, 462

Арсеновић М. Теодора 41, 78, 120, 213, 265, 348, 352, 362, 426, 479
Арсић Босанка 236
Арсић Душанка 237
Архипова Надежда 17
Асталаш Никола 588
Атанасијевић Константин Бата 103, 104, 106, 123, 514, 727
Атанасијевић Мара 108
Атанацковић Мира 241
Аћимовић 777
Аћимовић Драгољуб 558
Аћимовић Живадин 525
Аћимовић Милан 19, 326, 496, 513, 514
Афрић Вјекослав 265, 816
Афрић Мира 374, 817
Ацовић Драгољуб 569

Б

Бабин Миливоје 211, 358, 462, 619
Бабић Богдан 117, 118, 121, 208, 211, 364, 486, 564, 605, 619, 626, 671
Бабић Ксенија 107, 108
Бабић Јовановић Милица 51-53, 84, 85, 204, 205, 363, 683
Бабић Радован 548
Бабић Слободан 139, 236
Бабић Фрањо 588
Бабовић Бошко 141
Бадалић Иво 583
Бадер Паул 87
Базил 347
Бајац Александар 68
Бајер 394, 409, 411
Бајец Јанко 533
Бајић Борисав 254
Бајић Вукосава 68, 82, 265, 354, 369, 663
Бајић Исидор 224, 226
Бајић Ј. Марко 359
Бајшански А. Милан 51-53, 84, 85, 205, 265, 349, 354, 364, 441, 479
Бакић Марија 505, 506
Балаисековић Б. Живојин 543
Балаисековић К. Марин 543
Балдини Ренцо 476
Балзак Оноре 98, 225
Балцер Ервин 563
Балшић Угљеша 22, 264, 480, 628
Бан Матија 413
Банић, чинов. СС полиц. 570, 571
Банкеровић Златоје 569
Банко М. Александар 351, 357, 376

Банковић Маја 122
Бар Херман 202, 204
Барањиков Андрија 350, 355, 382, 668
Барбије Стефанија 107, 108
Барјактаревић Милован 570, 571
Баркер Е. 625
Барух Сима 41, 376, 780
Барши Имре 76, 350, 711
Басин Милена 371
Батавељић Владан 142
Батајић Стеван 230
Батушић Н. 625
Батушић Славко 17, 584, 587, 625
Баушић Митар 253
Бацкић Милутин 241
Бачвански Александар 58, 59, 292
Бачић Љубиша 264, 498
Беговић Милан 583
Беговић Сима 47, 144, 216, 360, 626, 672
Бедиарски Драгољуб 111, 116, 121, 228, 507
Беднарски Нада 111
Бек Виктор 588
Беливакић Димитрије 543
Белини Винченцо 410
Белић Александар 566, 567
Белић Бранка 108, 116, 122
Беложански Босилка 63
Беложански Станислав Сташа 40, 63, 140, 142, 360, 589, 629, 778
Бељански Дамјана 114, 117, 502
Беме Франц 20
Бенавенте Јакинто 583
Бенедети Алдо 99, 225, 234, 493
Бенцлер Феликс 20
Бенчић Гете Олга 216, 355, 366, 349, 382
Бер Жорж 584
Бераха Бека 276
Бераха Моша, алијас Милан Барић 779
Бергер, др. 39
Бергер Јохан Хенинг 406
Бергман Хјалмар 585
Беренђија Миодраг 535
Берлиоз Хектор 205, 404
Бернадот Томас 407
Бернар Жак Жан 98
Бесарабић Војислав 447, 462
Бетовен Лудвиг 87, 399, 408
Бетовић Радомир 209
Бећаревић Бошко 478-480, 570, 571
Веиl АПШ-718
Бешевић Милица 38, 51, 52

Бешевић П. Стеван 415
Биволаревић Вукашин 194, 452, 592
Бизе Жорж 84, 202, 204, 394
Бијелић Владан 570, 571
Бијелић И. Јован 124, 293, 351, 353
Бијелић Северин 124, 515, 605, 770
Бинић Радослав 237
Бинички Станислав 52, 140, 296, 298
Бинички Фрида 298, 302
Биоцац Радомир 127
Бирбо Октав 219
Бирташевић Божидар 280
Бирташевић Марија 280, 281, 358, 379, 810
Бирх 224
Бисон Александар 225, 234
Бјегајевић Јованка 255, 605, 716
Бјели Ј. Даница 560
Благојевић Драгиша 545
Благојевић Маринко 569
Благојевић Радоје 545
Блажевић Светислав 569
Боберић Вукосава 351, 359
Бобић Љубинка 43, 44, 115, 228, 265, 349, 368, 407, 417, 694
Бобић М. 453
Бобчевски Венедикт 85
Богатинчевић Павле 44, 92, 121, 166, 175, 261, 348, 368, 426, 479, 504, 507, 630, 704
Богдановић Божидар 143
Богдановић Бошко 154, 158, 160, 167, 467, 482, 566, 567
Богдановић Бранко 569
Богдановић Ћорђе 122
Богдановић Јова 127
Богдановић Константин 40
Богдановић Љуба 97
Богдановић Д. Љубомир 97, 559, 560
Богдановић Милан 17, 141, 588
Богдановић Милица 570, 571
Богдановић Сениша 567
Богдановић Славка 667
Богдановић Теодосије 244
Богдић А. Витомир 40, 63, 359, 602, 780
Богдић Марица 526, 791
Богдићевић Вера 293, 355
Богдићевић Драган 129
Богдићевић Милостиња 569
Боглић Анте 48, 348
"Богојевић Ј. Петар 373
Богојевић Родољуб 97
Богосављевић Боривоје 541
Боднаров Стеван 18, 69, 70, 144, 290, 469, 781, 812
Божановић Љубо 260, 265, 362, 469
Божиновић М. Нада 97
Божиновић Надежда, чин. 54
Божић Иван 124
Божић Косовка 143
Божић Миле 124
Божић Никола 521
Божић Рада 571
Божић Раде 570
Божић Том. 520
Божичек Едмунд 571
Божовић Бранислав 624, 626, 636-638, 641, 643
Божовић Дана 240
Боз Ервин 214
Бојић Милутин 106, 124, 202, 203, 392, 415
Бојковић Драгиша 536
Бојковић Радослав 555
Бокај Јанош 53, 107, 219, 224, 388, 583
Бологовска Марија 76
Бомарше Огистен Пјер 98, 141
Бор Матеј 589
Борић, лекар 275
Борић Живомир 519, 787
Борковић М. 626
Боровски Александар 17
Бородин Александар 409
Борозан Браслав 265, 369
Бортфелд Курт 52, 387, 397, 403
Боторић Здравко 351, 353, 363
Боцић Радомир 544
Бошковић К. Велимир 74, 226, 265, 301, 348, 354, 369, 692
Бошковић Тура 45
Бошковић Милутин 359
Бошковић Наташа 42, 43, 90, 204, 212, 350, 356, 399, 441, 442, 479, 632, 711, 712
Бошњаковић Љубомир 387, 399, 407, 417
Бошњаковић Милева 41, 80, 116, 226, 297, 349, 352, 362, 426, 452, 658
Бравић Олга 122
Брадаш М. Косара 790
Брадаш Б. Милета 529, 530, 789
Брадић Божић 242
Брадић Нада 138
Брадић Ранко 235
Брадоњић Будимир 354, 461, 462
Браиловски 17
Брајовић Балак Драгица 122, 510
Брајтхаупт Рудолф Марија 347

Бран. Дим. 121
Бранковић Божидар 530
Бранковић Бора 122
Бранковић Борисав 529
Бранковић М. Драг. 517
Бранковић Живан 521, 522
Бранковић Катарина 530
Бранковић М. Милорад 351, 359, 375, 462, 688
Бранковић Милутин 351, 353
Бранковић Миодраг 527
Бранковић Стојана 530
Брагуљевић Ч. Божидар 348, 352, 362
Братуш Д. Тирил 265, 355, 364, 381
Брезник Антон 143
Брезовшек Иван 44, 71, 347, 349, 423
Брезојевић Г. Драгољуб 543
Брзак Драгомир 52, 58, 98, 118, 138, 139, 219, 387, 397, 400, 403, 407, 414
Бринда Антон 372
Брисбар Е. 226
Бркић Драгољуб 351, 375, 688
Бркић Миле 110, 114, 143
Бркић Надежда 539
Брковић Вујица 125, 213, 263, 559, 805
Брнић М. Нада 265, 370, 560
Броз Јосип Тито 258, 264, 266, 295, 490
Бротфелд Курт 412
Брујић Мица 551
Брун Бруно 373
Брусин Лаза Жежа 135
Бугариновић Јовановић Меланија 22. 41, 76. 191, 260, 290, 291, 303, 349, 398, 489, 564, 708, 812
Бугарски Милан 225
Будак Миле 584
Будимир Мирко 570, 571
Будимовић Рушка 102
Будумовић Вера 127
Буквић Јулијана 102, 264, 731, 805
Букумировић Мирослав Букум 144
Букумировић Србијанка 144
Булат Мирјана 216
Буљан Богдан 125, 516, 517
Бунић Симо 118, 219, 387, 400, 403, 415
Бурза Александар 48
Бурза Душан 364
Бурза Р. Јелена 353, 363
Бурза Лина 48. 349, 366
Бусанчић Душан 373
Бутаков Алексеј 141
Буташ Богдан 122

Буташ Предраг 122
Бутјер Весна 572
Буханац Гина 112
Буханац Станко 112, 116, 117, 121, 122, 228, 507, 592
Бухолц Освалд 36, 47, 51-53, 84, 85, 90, 398, 437, 710
Бушетић Босиљка 538
Бушетић Вера 538

В

Вагнер Рихард 84, 160, 202, 204. 393, 404, 411, 439, 564
Вајланд Јован 350
Вајс Јелена 371
Вајс Фердл 87
Вајсбаух Ханц 214
Вајферт 108, 736
Валовић Наталија 345, 348, 352, 362, 689
Валовић Стевка 357, 374
Валтровић Нада 243
Ваљани Евгеније 265
Вандеровић 264
Вандмилер Лици 214
Ванчетовић Јефта 139
Вања Ида 88
Варагић Љ. Михаило 235
Варађанин Богољуб 107
Василић Милица 538
Василић Радивоје 538
Васиљев Никола 349, 355, 383, 671
Васиљева Ирина Ира 73, 383, 387, 676, 714
Васиљева Жуковски Јања 17. 76, 350, 382. 674, 712
Васиљевевић Воја 144, 295
Васиљевевић Јован 547, 789, 794
Васиљевевић Љубомир 112, 117, 225, 226. 261, 262, 453, 741, 805
Васиљевевић Милован 254
Васиљевевић Милосав 566, 567, 570
Васиљевевић А. Миодраг 250
Васиљевевић Невенка 547
Васиљевевић Света 138, 235, 253
Васић Божидар 529
Васић Живорад 361. 462
Васић Милена 266
Васић Милош 118
Васић Милутин 529
Васић М. Михаило 44, 49, 67, 109, 121. 259, 267, 285, 348, 352, 431, 432, 434, 455, 659, 692, 711
Васовић Љубица 139

Васовић Радмила 528
Вахек Емил 100
Вашари Јанош 585
Вебер Карл Марија 42, 84, 90, 388, 393, 399, 401, 404, 410
Великановић Исо 585, 588
Велимировић Бранислав 545
Величков С. 145
Величков Тереза 365
Величковић Благоје 349, 353, 363
Величковић Бранка 125
Величковић Димитрије 265, 354, 662
Величковић Динуловић Мила 39, 40, 144, 295, 783
Величковић Милорад 40, 44, 783
Величковић Србислав 499
Величковић Тереза 349, 355, 382
Величковић Тричко 112
Вељачић Ана 500
Вељић Велимир 143
Вељковић Вера 237
Вељковић Вишеслав 263, 624, 645-648, 650, 804
Вељковић Властимир 546
Вељковић Душанка 96
Вељковић Јелена, чл. НП 350
Вељковић Јелена, супруга Момира
Вељковића 804
Вељковић Момир 30, 38, 39, 41, 43, 45, 49, 50, 62, 263, 348, 406, 419, 567, 627, 650, 655, 804
Вељковић Петар 351, 357, 462
Вељковић Станислав 351, 353, 363
Вербајншек Иванка 351
Вербицки А. Ананије 17, 53, 84, 351, 357, 374, 384, 391, 683, 698
Верди Ћузепе 43, 84, 85, 160, 184, 393, 401, 408, 410, 439
Верешчагин Александар 16, 108, 205, 225, 735
Верешчагин Марија 108
Верешчагина Евгенија 350, 383, 678
Вернеј Јул 584, 587
Вернер Виљем 583
Вернер Љубомир 108
Вертепова Тамара 382
Веселиновић Братислав 498
Веселиновић Јанко 33, 52, 58, 92, 98, 99, 101, 102, 126, 132, 158, 159, 220, 224-226, 234, 235, 414, 417, 492, 501, 547, 607
Веселиновић Мика 240, 551
Веселиновић Р. 626
Веселиновић Рад. 567
Веселиновић Чедомир 570, 571
Весић Александар 375
Веснић Јелица 530
Веснић Радослав 141, 415, 416
Веснић Ратка 529
Веснић Серафим 529
Весовић Оливера 558
Вестермајер Рихард 65, 350, 355, 384
Ветнић С. 626
Ветранић Мавро 516
Виг Евица 48, 350
Видаковић Драгица 138, 235
Видановић Јела 534
Видановић Светозар 129, 555
Виденовић Ј. 147, 626
Видмар Јосип 17
Видовић Богољуб 525
Видовић Ћујић Видосава 351, 358, 377
Виле Рудолф 214
Вилић Мери 117, 592
Винарић Јосип 583-585, 587, 588
Виниченко Владимир 586
Винклер Дорис 214
Винштајн Доминик 350
Витезица Винко 160, 161, 208, 213, 466, 467
Витмен Волт 346
Витолић Вера 125
Витолић Драгослав 124, 770
Витрук, генерал 258
Вићентић Драгић 553
Вишњић Филип 143
Виштајн Доминик 373
Владив Милан 350, 372
Влајић Божидар Бошко 111, 113, 115, 168, 230
Влајић Дара 230
Влајић Димитрије Митуш 111, 498
Влајић Драган 111
Влајић Јелена 236, 764
Влајић Милан 230
Влајић Милица 114, 230
Влајић Миодраг 237
Влајковић Милорад 274
Влајковићка 115
Влаховић Мирко 570, 571
Влкова Марија 214
Воићеховски 347
Војиновић Бранислав 627
Војиновић Д. Војин 253, 254
Војиновић Стојан 529

Војиновић Чедомир Вук 97, 121, 208, 725
Војновић Иво 106, 118, 125, 129, 415, 587
Војновић Јовиша 124, 515, 770
Војновић Миша 253
Волић Милорад 124, 515
Волић Миодраг 97
Волк Петар 261, 263, 398, 626
Волф Иван 293, 344, 350, 384, 563
Волф Хуго 84, 202, 204, 393
Воркапић Ћ. Богдан 213, 216, 356, 367, 462, 672, 721
Воробјева Васиљева Евгенија 350, 357, 383
Воцасек Јарослав 372
Воцасек Јосип 350, 372
Вранеш М. Данило 359, 375
Вранић Милан 243, 559
Вранић Милоје 41, 359, 363, 780
Врачарић Павле 572
Врбанић Шијачки Анка 121, 228, 352, 362
Врга Милорад 126
Врга Ружица 226
Врећић Љубодраг 556
Врховец Јанез 125, 516, 605
Вугринац Павле 113, 115, 122, 510
Вујачић В. Душан 352, 362, 402, 592
Вујић Владимир 566, 570, 571
Вујић Драгољуб 499
Вујић М. Јелка 265, 348, 354, 370
Вујић Јоаким 59, 413, 572
Вујић Д. Љубомир 211, 357, 462
Вујковић Светозар 22, 273
Вујновић Милан 265, 368
Вујошевић Славица 29, 36, 628
Вукадиновић Добривоје 367
Вукадиновић Живојин 127, 417, 589
Вукадиновић З. 626
Вукадиновић Љубомир 183
Вукадиновић Софија 127, 589, 591, 768
Вукашиновић Божидар 499
Вукашиновић Мара 106
Вукићевић Драгољуб 538, 787
Вукићевић Петар 539
Вукичевић Јелена 351, 358, 377
Вукобратовић Мирјана 534
Вуков Мирослав 372
Вуковић Асја 265, 817
Вуковић Душанка 146
Вуковић Живанка 554
Вуковић Љубица 554
Вуковић Марко 68, 358, 376
Вуковић Ружица 554
Вукомановић Христивоје 531

Вукосављевић Марија 500
Вукосављевић Родољуб 500
Вуксановић Борко 569
Вуксановић Драгољуб 143
Вуксановић Загорка 360
Вукшић Смиља 356, 370
т а п . 626
Вучинић Душан 570, 571
Вучићевић Дејан 547
Вучићевић Милун 547
Вучићевић Раде 540
Вучко Иван 373
Вучковић Деса 102
Вучковић Добросав 498
Вучковић Драгиња 523
Вучковић Живојин 102
Вучковић Косана 360, 366
Вучковић Љубисав 96
Вучковић Михајло 525

Г

Габаревић Перса 358, 378
ГавелаБранко 17
Гавриловић Александар 585, 586, 588
Гавриловић Богољуб 548
Гавриловић Душан 533
Гавриловић Ј. 415
Гавриловић Милорад 58
Гавриловић Никола 141
Гајић Бранислав 536
Гајић Д. Десанка 358, 377
Гајић Милорад 549, 787
Гајић Миодраг 125
Гајић Мира 125
Гајић Радомир 140, 141
Гајић Светозар 38, 48, 349
Гајичин Миле 107
Галовић Фран 586
Галогаж Драгутин 144
Гамерц Никола 449
Гарашевић Милан 547
Гаћански, лекар 96
Гашић Вера 254
Гашић Ћуша 143
Гашић Јован 507
Гашић Марија 251
Гашић Никола 97, 121, 154, 369
Гашић Филип 294
Гашпаревић Душан 519
Гебелс Јозеф 25, 601, 621, 640
Геднарић Ружа 122, 509
Гејман Марија 666

Гемель Зинаида 216, 349, 355, 382, 673
Oep1Sch A. 626
Георгијевић Ђорђе 367
Герден Ружица 350
Геринг Херман 20, 621
Гернер Карл Аугуст 588
Герст Херман 214
Гете Јохан Волфганг 59, 84, 85, 143, 173, 393,
397, 400, 403, 404, 412, 481, 584, 603
Гетеанц Аница 47, 336
Геџ Јован 44, 53, 80, 86, 103, 108, 109, 113,
115, 117, 121, 122, 152, 228, 247, 293, 348,
353, 417, 426, 486, 543, 745
ГеџКурт 100, 393, 585
ГеџМила 112, 117, 503, 592
Геџ Татјана 122
Геџи Стеван 224
Гизекинг Валтер 347
ГинићД. 414
Гинтер С. Стеван 351, 359, 375, 384, 462
Главашки Иван 350, 358, 376, 421, 685
Главички Милорад 240, 549
Гладовић Милена 551
Глатков Фјодор 292
Глигоријевић Ана 600
Глигоријевић Братољуб 190, 348, 354
Глигоријевић Гојко 102
Глигоријевић С. Јован 68, 79, 193, 355, 709
Глигоријевић Љубомир 538
Глигоријевић Надежда 538
Глигорић Велибор 17, 362, 626
Глишић В. 626
Глишић Драгутин 47, 532
Глишић Милован 53, 84, 91, 98, 100, 106,
108, 138, 141-143, 219, 227, 235, 387, 393,
397, 400, 403, 404, 407, 414, 524, 547, 607
Глишић Мира 374
Глушчевић М. Манојло 213, 559, 560
Гмајндл Валтер 347
Гогољ Николај 141, 346, 584, 587
Гођевац Велизар 49, 75, 89, 347
Гојкић Радивој 107, 108
Гојтан Иван 584
Голдони Карло 108, 393
Голоб А. Станко 359, 384, 460-462
Голубева М. 292
Голубова Наталија 349
Голубовић Александра Цаца 144, 782
Голубовић М. Божидар 523
ГолубовићВера 128
Гончаров Иван 44, 53, 97, 406, 602
Горсте Богомир 558
Горше Божидар 322
Гостушки Драгутин 68, 243, 462, 605
Готовац Јаков 583
Гоџи Стеван 224
Гошић Н. Гордана 79, 261, 354, 426, 483,
593, 663
Гошић Драгољуб 40, 77, 142, 260, 261, 265,
293, 362, 779, 802
Гошић Марија 48, 374, 687
Грабовачки Петар 539
Гравенхорст 20
Градојевић Михаило 567
Грановска Вера 499
Граовац Гаврило 97
Граховац Љубица 528
Граховац С. 114
Грачанин Ненад 217
Грбић Васа 547
Грбић Лазар 126
Грбић Миливоје 351, 353, 363, 686
Грбић Миодраг 566, 570, 571
Грбић Торес Олга 255, 289
Грбић Павле 126
Гргурова Милка 58, 292
Гребеншчиков Игор 69, 76
Гребеншчиков Олег 205, 226, 350, 357,
371, 383, 387, 399, 462, 679
Грегорић Д. 432, 626
Греч Павлов Вера 17, 52, 53, 84, 86, 348,
380, 657
Гречић Мери 122
Гржетић Фрања 349
Григ Едвард 399
Григоријевић Виктор 17
Грилпарцер Франц 406
Грим, браћа 127
Грковић Љ. Миодраг 348, 352, 362, 462
Грол Милан 277, 278, 296, 298, 477, 566
Грубач Бранислав 368
Груббер Валтер 55
Грујић Љубен 226
Грујић Јованов Олга 135
Грујичић Радан 570, 571
Губерина Светозар 126
Гундулић Иван 583
Гуно Шарл 51, 388, 399, 401, 404, 408, 410
Гутовић Лепосава 548
Гутовић Ј. Спасоје 548
Гуцонић Живан 549

Д
Давидовић Вл. 513

Дајнерт Урсула 214
Дамјановић М. 626
Дамјановић Михаило 455
Дамјановић Нада 549
Данкелман Хајнрих 19, 20, 143, 637
Данковић Ст. 544
Данон Оскар 260, 269, 290, 293, 363, 816
Дапчевић Пеко 258
Даскаловић Милорад 358, 463
Даскаловић Тодор 350, 353, 363, 685
Дачић Алекса 41, 359
Дворниковић Јованка 41, 349, 352, 820
Девилер Екатерина 347
Деклић Драгутин 558
Делак Фердо 586-588
Делиб Лео 84, 394, 408, 411
Делибашић Михаило 142
Делини Р. 301
Денић А. Миомир 30, 51-55, 63-65, 84, 85, 121, 124, 165, 185, 191, 196, 204, 205, 219, 261, 351, 357, 391, 421, 422, 455, 461, 463, 652, 697, 707, 712, 802
Деполо Г. Зора 213, 559, 560
Деполо Г. Неда 558-560
Деретић Ј. 626
Дерикоња Драго 570, 571
Дескашев Стеван 99, 138, 219, 607
Деспотовић Живан 358
Деспотовић Лела 108
Деспотовић Милева 351, 353, 363
Дечермић Борислав 117, 226, 486, 592
Дивињо Ж. 626
Дидић Љубомир 97, 463, 605
Дијевски Н. Кирил 81, 213, 349, 355, 381, 425, 462
Дикенс Чарлс 406, 407
Дима Александар, отац 224, 225
Диманоа Р. 234
Димитијевић Филип 496
Димитријевић Б. 626
Димитријевић Василије 127
Димитријевић Драги 216
Димитријевић Љ. Драгољуб 349, 356, 366, 426, 463
Димитријевић Драгослав 525
Димитријевић П. Драгутин 359, 463
Димитријевић Жика 125
Димитријевић Јован 527
Димитријевић Милан 681
Димитријевић Милица 351, 359, 377
Димитријевић Милутин Мића 121, 152, 232, 233, 252, 284, 286, 287, 606, 753

Димитријевић Миодраг 556
Димитријевић Мита 407, 416, 594, 596, 782
Димитријевић Мома 129
Димитријевић Нада 135
Димитријевић Рашко 487
Димитријевић Стеван 792
Димић Велимир 104, 156, 179, 566, 567
Димић Зоран 593
Димић Љубодраг 16, 17, 626
Димић Мила 144
Димић Михаило 219
Димовић Ђура 415
Димчић Љубица 348, 362
Динић Божидар 498
Динић В. 137
Динић Данило 557
Динић Љубомир 463
Динић Милица 102
Динић Никола 102, 106, 117
Динић Танасије 74, 75
Динуловић Предраг 141, 558, 779
Динуловић Ив. Светислав 68, 361, 463, 665
Дишљенковић Блашка 102, 498
Дишљенковић Предраг 498
Длуде Шарлота 214
Добресков Радислав 217, 356, 367
Добриновић Пера 77
Добрић Стјепан 585
Добричанин Драгутин 126, 605
Добровић Душан 559
Добровољски Николај 66
Добронић Антун 587
Доброхотов Александар 17, 183, 216, 266, 350, 356, 370, 383, 463, 675, 711
Дожудић Тихомир 570, 571
Дојчиловић Урош 416
Дојчиновић Зоран 374
Докић Живојин 358, 463
Докмановић Илија 540
Доницети Гаetano 84, 394, 408, 410
Допуђа Јелена 360, 365
Доријан Димитрије 350, 372
Дорословац Милутин 571, 596
Достанић Момчило 239
Достанић Свејо 548
Драгашевић Јован 413
Драгић Ђура 111
Драгићевић Чедо 374
Драгојевић Драгомир 138
Драгојевић Радмила 138
Драгутиновић Бранко 30, 167, 287, 562-565, 601, 760

Драгутиновић Владета 44, 51-53, 60, 106,
121, 204, 213, 216, 217, 224, 261, 348, 352,
362, 426, 440, 479, 481, 483, 486, 696
Драгутиновић Иванка 125, 127, 216, 360, 371
Драусаљ Софија 564
Драшковић Јован 351, 359
Дреноваковић Миодраг 537
Држић Ђоро 516
Држић Марин 100, 124, 126, 514, 516, 587
Дриак Власта 585, 586
Дриго 394, 399
Дрнић Божидар 44, 85, 218, 265, 297, 353,
368, 380, 444, 462, 696
Дробњак Нада 538
Дубак Миомир 570, 571
Дуван-Торцов 17
Дугалић Недељковић Десанка 84, 92, 260,
267, 352, 426, 440, 658
Дукшински Евгеније 69, 351, 714
Дуњајевски Исак 143
Дуњић Михајло 351
Душановић М. Загорка 41, 296, 352, 362, 660
Душановић Илинка 108
Душановић Милорад 44. 86. 217, 269, 348,
352, 362, 660, 695

Ђ

Ђаја Иван 566, 567
Ђакозо Ђузепе 53
Ђаконов Ружица 97
Ђачић Грајф Азела 370
Ђачић Мира 240
Ђедовић Миленко 255, 605, 801
Ђекић Даница 531
Ђекић С. Драгутин 532
Ђелинео Александар 572
Ђенадић Олга 125
Ђерић Остоја 254
Ђилас Милован 262, 484
Ђокић Добривоје 533
Ђокић Душан 534
Ђокић Живојин 211, 619
Ђоковић Милан 43, 108, 141, 273, 285, 407,
417, 617, 626
Ђорговић Милорад 237
Ђорговић Хранислав 139
Ђорђевић А. 112
Ђорђевић Александар 592
Ђорђевић Анђелија 547
Ђорђевић Аца 116, 122
Ђорђевић Аца, Краг. 138
Ђорђевић Б. 626

Ђорђевић Боривоје 525
Ђорђевић М. Борисав 528
Ђорђевић Брана 551
Ђорђевић Бранибор 570, 571
Ђорђевић Бранислава, Опера 355, 425
Ђорђевић Бранко 479, 510
Ђорђевић Бранко Дрда 102, 104, 106, 220
Ђорђевић Братислав 555
Ђорђевић Владан 574
Ђорђевић Владега 241
Ђорђевић Вујадин 557
Ђорђевић Вукослав 557
Ђорђевић Вучко 537
Ђорђевић Десанка 121, 122, 592
Ђорђевић Драгутин 499
Ђорђевић Душан 77, 116, 119, 185, 261,
558
Ђорђевић Душан, земљорад. 545
Ђорђевић Душан, студент 558, 559
Ђорђевић Душан Крцун 97, 213
Ђорђевић Живојин 555
Ђорђевић Иван 139
Ђорђевић Јован 292, 413, 572
Ђорђевић Каја 102
Ђорђевић Б. Лепосава Лепа 102, 370, 479
Ђорђевић Н. Љубица 359
Ђорђевић Љубомир, гардероб. 378
Ђорђевић Љубомир, деч. позор. „Србија“
146
Ђорђевић Љубомир, служит. 351, 353, 363
Ђорђевић Манојло Призренац 414
Ђорђевић Малагурска Мара 406
Ђорђевић Марија 138
Ђорђевић Милан, земљорад. 556
Ђорђевић Милан, статиста 360
Ђорђевић Миливоје 236
Ђорђевић Миодраг 570, 571, 596
Ђорђевић Мира 528
Ђорђевић Мирослав 558, 559
Ђорђевић Мирослава 216, 360
Ђорђевић Момчило 547
Ђорђевић Наум 237
Ђорђевић Обрен 110, 113, 114. 169, 229,
239, 604
Ђорђевић Олга 499
Ђорђевић Марковић Оливера 124, 515,
516, 560, 605, 770
Ђорђевић Перко 548
Ђорђевић Петар, учен. 576, 577
Ђорђевић Радојка, 568, 569
Ђорђевић Радомир 500
Ђорђевић Родољуб 556

Ђорђевић Ружица 114, 229
Ђорђевић Русинка 548
Ђорђевић Сибин 127
Ђорђевић Славољуб 499
Ђорђевић Слободан 559, 560
Ђорђевић Стана 351, 358
Ђорђевић Темелко 533
Ђорђевић Тихомир 566
Ђорђевић Цветин 81
Ђорђевић Цоиа 58
Ђорђић Стијепо 516
Ђорић Момчило 242
Ђорић Никола 414
Ђукановић Драгутин 516
Ђукановић Миле 125
Ђукић Александар 244, 778
Ђукић Д. Добрунка 531
Ђукић Влатковић Инка 213, 265, 365
Ђукић П. Марија 123, 558-560
Ђукић Никола 378
Ђукић Трифун 516
Ђуковић Исидор 253, 254, 627, 801
Ђунђенац Гавела Злата 41, 43, 66, 67, 70, 76, 77, 213, 303, 350, 426, 438, 452, 668. 706, 708
Ђурђевић 567
Ђурђевић Бранка 539, 791
Ђурђевић Драгица 538
Ђурђевић Душанка 541
Ђурђевић Ђорђе 261
Ђурђевић Живорад 541
Ђурђевић Иван 116, 119, 122, 507
Ђурђевић Милка 538
Ђурђевић Ратибор 570, 571
Ђурић, полиц. писар 570, 571
Ђурић Александар 523
Ђурић В. 627
Ђурић Жив. 341, 343
Ђурић Загорка 114, 229, 239
Ђурић Клајн С. 627
Ђурић Љубисав 500
Ђурић Љубомир 549
Ђурић Миодраг 230
Ђурић Мирко 569
Ђурић Мица 230
Ђурић Никола 415
Ђурић Првослав 240, 768
Ђурић Д. Реља 68, 80, 86, 111, 354, 369, 426, 463
Ђурић П. Спира 351, 357, 376
Ђуричић Гание Јоланда 68, 241, 776
Ђуричић Милан 414
Ђурковић Димитрије 125, 126, 516, 517

Ђурковић Никола 118, 138, 224
Ђуровић Максим 97
Ђуровић Милка 146
Ђурчић Милан 417

Е

Егк Валтер 394
Елезовић Радомир 147
Елишер А. Хајнрих 350, 355, 384
Емануел Фридрих 143
Емери, лорд 22
Емери Цон 22, 627, 640
Енгел Волфганг 53
Енери А. 118, 224
Ердџан Н. 145
Еремић Златомир 378
Ержен Славко 88, 356, 371, 383, 426, 463, 678
Ерић Миливоје 570
Ерман Иво 97, 240, 549
Ерман Јелена 549
Ерл Рудолф 42, 49, 51, 54, 71, 267, 268, 348, 419, 423, 602, 650
Ерцеговић Мила 102, 111, 116, 117, 119, 239, 513
Ершевска Сузана 349, 355, 382
Есих Иван 585
Еурипид 393
Ефтимин Виктор 219

Ж

Жакула Милка 540
Жардечки Вјећеслав 570, 571
Жарић Милева 568-571
Жданов Владимир 258
Жебељан С. 145
Жедрински Владимир 17, 38, 51, 52, 68, 84, 348, 391, 629, 697, 698
Жеравчић Мића 143
Жери Алфред 53, 388, 407
Живадиновић Р. В. 228
Живадиновић Душан 533
Живадиновић Живадин 97
Живадиновић Ј. Светислав 359
Живановић Божидар 542
Живановић Даница 42, 73, 89, 104, 121, 124, 127, 191, 261, 350, 399, 479, 505, 632, 674, 715
Живановић Драгољуб 219, 351, 358, 463
Живановић С. Драгомир 359
Живановић Д. Душан 559, 560
Живановић Ђорђе 413

Живановић Живко 521, 522
Живановић Иван 527
Живановић Јован 559
Живановић М., песник 598
Живановић Маша 96
Живановић Миле 527
Живановић Миливоје 44, 72, 80, 88, 110, 212, 213, 217, 225, 243. 285. 292, 293, 299, 348, 353, 368, 426, 444, 445, 479, 480, 486, 608, 626, 658, 745,812,813
Живановић Михаило 115, 120
Живановић Станка 592
Живановић Стојан 112, 229, 592
Живић Александар 544
Живковић Ал. 253
Живковић Боривоје 546
Живковић Боса 531
Живковић Драги 140
Живковић Душан, Београд 593
Живковић Душан, Обреж 531
Живковић Душан, Тамнич 546
Живковић Жарко 463
Живковић Живадин 525
Живковић Живојин 525
Живковић Коста 351, 375, 491
Живковић Р. Крста 359
Живковић Милан, Варварин 531
Живковић К. Милан 45, 82, 265, 350, 354
Живковић Миленко 84
Живковић Милисав 544
Живковић Миомир 361
Живковић Н. 627
Живковић Н. Оливера 560
Живковић Петар 569
Живковић Рада 531
Живковић Славко 344, 350, 357, 375
Живковић Славољуб 555
Живковић Станоје 544
Живковић Стевка 499
Живојиновић Борислав 373
Живојиновић Велимир Маззика 42. 52. 89, 120, 197, 249, 267, 268, 352, 412, 416, 440, 485,619,627, 703,799
Животић Велимир 605, 746
Животић Душан 80, 110-112. 121, 168, 224-226, 228, 230, 232, 233, 253, 281, 283, 284, 300, 302, 506, 507, 567, 604, 627, 634, 738, 746, 747,811,812
Животић Олга 108
Жидек Маргита 500
Жижић Слободан 236
Жикић Миодраг 546

Жикић Слободан 242, 253, 631
Жикић Часлав 534
Жировић Слободан 540
Жуве Луј 51
Жуковски Анатолије 17, 42, 49, 51, 52, 75-77, 349, 383, 387, 411, 632, 674, 712
Жунић Антун 586, 587
Жунић Миодраг 535
Жупанић Даворин 52, 204
Журавица Ч. 113, 114

З

Загородњук Владимир 17, 85, 204, 205, 351,374, 683
Зајц Светолик 139, 240, 550, 766
Закић Милорад 559
Залад Ђуро 571
Залијев Александар 139
Замуровић Милан 121
Замфиорова Нада 498
Зарић Љубиша 568, 569
Зарић Мишо 254
Здјелар Сима 500
Здравковић Живојин 208, 605, 681
Здравковић Михаило 546
Зегуљ Јелисавета 239
Зельковић Владо 68, 97, 117, 701
Зец Никола 16
Зец Петар 227
Зечевић В. 625
Зечевић Милорад 567
Зибина Мери 76
Зигфелд Вилхелм 98
Зикова Димитријевић Зденка 41, 70, 76, 77, 212, 269, 270, 349, 364, 381, 426, 705
Златић Ћ. Милица 351, 378
Златић И. Милица 358
Златковић М. Александар 41, 114, 265, 348, 352, 362, 479, 660, 692
Златковић В. 114
Златковић Воја 229
Златковић А. Зорка 44, 265, 348, 352, 362, 661
Златковић Ј. 114
Зоговић Радован 262, 484
Зорановић Радосав 243

И

Ибзен Хенрик 142, 202, 204, 228, 279, 515
Ивакић Јоза 585
Иваковић Радмила 357
Иванић 234

Иванић Јован 539-541
Иванић Младен 120
Иванић Стеван 26, 570, 571
Иванишевић Влајко 66
Иванишевић Драго 584
Иванковић Јова 549
Иванковић Јован 550
Ивановић Богдан 125
Ивановић Васа 112
Ивановић Видан 527
Ивановић Даница 570, 571
Ивановић Н. Драг. 224, 226, 227
Ивановић Драган 527
Ивановић Живорад 211, 360, 463, 619
Ивановић Иван 68, 356, 367, 463
Ивановић Илија 129
Ивановић М. 185
Ивановић Миле 255
Ивановић М. Миливоје 265, 356, 364, 426, 463
Ивановић Момир 545
Ивановић Славко 344, 348, 352, 362, 463
Иваншченко Лидија 350
Ивелио Раде 583, 584
Ивић Крста 91, 212, 349, 365, 398, 425, 710
Ивић Миле 546
Ивковић Јован 236
Ивковић Љубомир 350, 372
Ивковић Татјана 125
Игнатов П. 292
Игњатовић Даница 242
Игњатовић Ђорђе 557
Игњатовић Јаков 84, 200, 392, 397, 400, 404, 416
Игњатовић Каја 102, 106, 108, 111, 228, 746
Игњатовић Катарина 498
Игњатовић С. Милорад 79, 86, 88, 265, 350, 354, 426, 461, 463, 659, 769
Игњатовић Нада 253
Игњатовић Никола 569
Игњатовић Ружа 351
Игњатовић С. Ружица 379
Игњачевић 417
Иго Виктор 59, 583
Илијашев Ж. 145
Илинчић Живорад 548
Илић Александар 84, 392, 400, 404, 416
Илић Бранислав 525
Илић В. редит. 227
Илић Васа 417
Илић Василија 528

Илић Војислав, корепетитор 52, 68, 267, 268, 607, 670, 708
Илић Војислав, песник 52, 68, 121, 137, 140, 205, 227, 414
Илић Колацио Вукица 41, 69, 91, 153, 349, 423, 662
Илић Ж. Димитрије 360, 463
Илић И. Димитрије 350, 360, 463, 678
Илић Драгица 102, 498
Илић Драгослав 240
Илић Драгутин 414
Илић Драгутин Јејо 417
Илић М. Душан 128, 263, 807
Илић Б. Душанка 558-560
Илић Живојин 129, 555
Илић Живорад 570, 571
Илић Иванка 237
Илић А. Илија 351, 353
Илић К. Илија 351, 353, 378
Илић Љубица 111, 117, 121, 498, 502, 746
Илић Милисав 499
Илић Милутин 569
Илић Миодраг Мија 74, 230, 253, 264, 627
Илић Нада 536
Илић Петар 535
Илић П. Сима 68, 111, 116, 120, 190, 353, 368, 479, 662
Илић Славка 592
Илић Животић Славка 111, 746
Илић Станко 547
Илић Хранислав 527
Иличич Ђорђе 417
Иличич Љубиша 108
Исаковић Загорка 240
Исаковић М. Слободан 243, 808
Иштвановић Косара 242

Ј

Јаблочков Т. Михаило 217, 349, 356, 382
Јазич Ана 570, 571
Јаковљевић Љубица 534
Јаковљевић Милица Мирјам 417
Јаковљевић Олга 356, 371
Јаковљевић Отилија 383
Јаковљевић Стеван 417
Јакшић Ђура, муз. 97, 119, 124
Јакшић Ђура, песник 74, 119, 132, 413
Јакшић Иво 370
Јалапа 399
Јанић В. 567
Јанићијевић Душан 300
Јанићијевић Јулијана 366

- Јанићијевић Ј>. Љубица 68, 111, 119, 183, 243, 300, 354, 665, 704
 Јанићијевић Милица 138, 236
 Јанићијевић Милован 537, 792
 Јанићијевић Мирон 570, 571
 Јанићијевић Д. Сима 68, 91, 102, 103, 243, 354, 461, 463, 480
 Јанићијевић Станоје 539
 Јанковић Александар 123
 Јанковић Владимир Велмар 29, 35, 60, 70, 160, 243, 273, 287, 392, 406. 415, 567, 572, 595, 597, 601, 627, 642, 776
 Јанковић Добрила 121
 Јанковић Ж. Душан 226, 349, 353, 363
 Јанковић Душица 117
 Јанковић Емануило 572
 Јанковић Милорад 351, 353, 363
 Јанковић Станоје 70, 80, 91, 120, 142, 158, 185, 193, 212, 224, 261, 269, 270, 293, 303, 355, 364. 452. 463. 479. 480. 483, 489, 564, 667
 Јанош Јованка 350, 355, 383, 679
 Јанчевецка Олга 17, 116
 Јањић Радмила 569
 Јањић Радомир 499
 Јањић Срећко 517
 Јареб Ј. 627
 Јарилимек Ф. Карло 374
 Јарић Никола 570, 571
 Јасинска Марија 159
 Јаснић Милутин 108, 486, 501
 Јачевић Радомир 360
 Јашаревић Рефија 499
 Јашић Велага 127
 Јевђеновић Славко 528
 Јеврић Н. Јордан 359, 378, 463
 Јеврић С. Олга 559. 560
 Јевтић Боровоје 42, 49, 56, 72-74, 84-86, 88, 89, 91, 94, 105, 146, 165, 188-190, 197, 217, 267, 346, 352, 385, 398. 412, 413, 416, 418. 437. 440, 445-448. 462, 480, 485, 653
 Јевтић Властимир 539
 Јевтић Драгољуб 540
 Јевтић Душанка. Сибница 530
 Јевтић Душанка. Ужице 143
 Јевтић Злата 511
 Јевтић Б. Мира 91, 354, 412, 661
 Јевтић Радосав 539
 Јевтић Радосава 539
 Јевтић Станислав 539
 Јевтић Стеван 573
 Јевтић Стојадин 538
 Јевтовић Чедо 143
 Јездимировић С. Наталија 552
 Јездимировић Стеван 552
 Језершек Тилка 216, 266, 426
 Јекић Александар 553
 Јекић Владета 553
 Јекић Радован 553
 Јекић Станка 554
 Јелача Десанка 125, 515
 Јеленец Богомир 570, 571
 Јеленска Марија 292
 Јелесин М. Станко 216. 356, 368, 463, 673
 Јелисејић Марко 572
 Јелић Вера 108
 Јелић Драги 533
 Јелић Иван 533
 Јелић Марко 108
 Јеличић Драгољуб Драги 113
 Јемуовић Радомир 127
 Јенко Даворин 52
 Јеремић Бранко 570, 571
 Јеремић Јован 108, 117, 225, 226, 259, 486, 489, 502, 740
 Јеремић Милица 379
 Јеремић Наташа 144
 Јеремић Петар 217, 372
 Јеремић Славица 241
 Јеремић Ђуричко Томанија 108
 Јеринић С. Вукосава 379
 Јерковић Вера 108
 Јерковић Душан 286, 287
 Јеротић Влада 549
 Јефимовски Ирина 559
 Јешић Александар 97, 121, 213, 265, 302, 369, 558, 559, 797
 Јешић Драган 121
 Јешић Илија 521. 522
 Јованов Димитрије 135
 Јованов М. 145
 Јовановић 417
 Јовановић Александар, електрич. НП 357
 Јовановић Александар, учит. 134
 Јовановић Ж. Александар 537
 Јовановић Божидар 358, 463
 Јовановић Бора 65
 Јовановић Б. Босиљка 355, 366
 Јовановић Бранислав 529
 Јовановић Бранко, проф. заробљ. 141, 142
 Јовановић Бранко, чин. 40, 359
 Јовановић Д. Бранко 97, 99, 100. 121. 190. 208, 213, 232, 243, 354, 492, 494, 507, 592, 631, 693, 724

Јовановић Будимка 216, 355, 365
Јовановић П. Велимир 40, 62, 63, 602
Јовановић Вера 122
Јовановић Владимир 125, 499
Јовановић Властимир 533
Јовановић Војислав 45, 218, 265, 352, 362, 415, 661
Јовановић Војислав, писац 415
Јовановић Вукица 122
Јовановић Д. 626
Јовановић Дана 97
Јовановић Добривоје 129
Јовановић Добривоје, Јагодина 625
Јовановић Добрила 62
Јовановић Драг. 99
Јовановић Драгомир Драги 22, 81, 87, 100, 215, 255, 264, 570, 571, 628, 637
Јовановић Драгосав 539
Јовановић Душан 533
Јовановић Жарко 534
Јовановић С. Загорка 351, 358, 377
Јовановић Т. Зоран 273, 278, 627
Јовановић Илија 138, 234, 235, 760
Јовановић Б. Ирена 213, 225, 243, 265, 348, 354, 368
Јовановић Јевта 551
Јовановић Јелена 351, 358, 377, 668
Јовановић Јелена, Ниш 498
Јовановић Јован Змај 414
Јовановић Катица 265, 349, 819
Јовановић Крста 557
Јовановић Д. Лазар 69, 121, 232, 261, 262, 348, 354, 463, 702
Јовановић П. Лазар 265, 356, 364, 398, 399, 709
Јовановић Лепосава 48, 351, 377
Јовановић Лила 117
Јовановић Лилика 741
Јовановић Љубица 110, 113, 114, 229, 498
Јовановић Љубица Дада 112, 229
Јовановић Љубиша 40, 44, 46, 221, 265, 269, 279-281, 348, 368, 479, 803
Јовановић М. 17, 627, 712
Јовановић Марија, Омлад. позор. 125
Јовановић Милан, Град. позор. 593
Јовановић Милан, Остружница 521, 522
Јовановић Милан, студент 537
Јовановић Миле 76, 142
Јовановић Милица, Бетушић 537
Јовановић Милица, Град. позор. 592
Јовановић Милица Гина 112
Јовановић Милован 592
Јовановић Милорад, балет 370
Јовановић Ђ. Милорад 40, 62, 142, 350, 360, 418, 419
Јовановић Милош 243
Јовановић Милош, тужилац 272
Јовановић Миодраг, адвокат 549
Јовановић Миодраг, Град. позор. 592
Јовановић Миодраг Бата 141
Јовановић Михаило, студент 534, 793
Јовановић Михаило Мића 107
Јовановић Нада 534
Јовановић Надежда 47
Јовановић Б. Никола 45, 77, 82, 88, 110, 348, 354, 369, 416, 745
Јовановић Петар 117, 138, 226, 499, 566, 592
Јовановић Светислав 531
Јовановић Слава 138
Јовановић Славка 528
Јовановић Слободан, проф. 566
Јовановић А. Слободан 42, 71, 192, 193, 267, 268, 348, 352, 440, 463, 627, 630, 651
Јовановић Смиља 350, 442
Јовановић Софија Соја 213, 558, 559, 605, 796
Јовановић Стеван, Круш. 236-238
Јовановић Стеван, Ниш 102, 106
Јовановић Стевица 144
Јовановић Стојан 97, 212, 166, 175
Јовановић Танкосава 569
Јовановић Тоша 58, 292
Јовановић Царка 97. 154, 166. 175, 228, 243, 494
Јовановић Цветко 126
Јовановић Чедомир 541, 542
Јовашевић Драгољуб 143
Јовашевић Д. Драгољуб 254
Јовић Босиљка 538
Јовић Душан 544
Јовичић Боривоје 548
Јовичић Влада 538
Јовичић Драгица 538
Јовичић Мирко 537
Јовичић Радивоје 548
Јовичић Селимир 538
Јовицић Гиша 534
Јовицић Љубодраг 533
Јовицић Миодраг 533
Јовицић Олгица 534
Јовицић Рада 534
Јојић Драгослав 548
Јојић Љубинка 548

Јокић Јованка 360, 365
Јоковић Жарко 102, 498
Јоковић Јелена Лела 102, 498
Јоксимовић Божидар 480
Јоксимовић Младен 682
Јоксимовић Лозанић Радмила 110, 111
Јоловић 139
Јонић Велибор 26, 28, 29, 34, 35, 74, 130, 150,
151, 162, 163, 167, 171, 176, 220, 223, 244,
247, 252, 255, 263, 273, 284, 287, 294, 509,
566, 570, 571, 601, 605-608, 627, 642, 643
Јосиповић Христина 230
Јосиф, митрополит 227
Јоцић Г. 122
Јоцић Милица 558-560
Јоцић Радосав 138
Јоцковић Милан 570, 572
Јунг Франц 52
Јурејевчић Јожефа 359
Јурењев Георгије 17, 67
Јурењева Ана 17
Јурењева Шолте Нели 67
Јурић Загорка Марија 585, 586
Јуришић Милица 216, 360, 366
Јуришић Светозар 549

К

Кавурић Ђука 363
Казимировић В. 627
Казимировић Живорад 129
Кајаве Г. 109, 118, 224
Кајзенберг Ернест Мориц 30-32, 602, 637
Калабић 230, 253
Калајтовић Никола 113, 114, 230
Калајтовић Софија 114, 230
Калдерон Педро де ла Барка 393, 406
Калицка Јулијана 355, 366, 382
Калојера Ђузепе 476
Каљевић С. Душан 250
Кан Едгар 202, 204
Канарис Вилхелм 20
Кандић Бранка 572
Кандић Драгослав 102, 264
Кандић Коста 360, 463
Кандић Никола 549
Каписазовић Добривоје 224
Капор Дејан 357, 375, 463
Каракаш Попова Јелисавета 71, 353, 819
Караклајић, Јагодина 279
Караклајић Душан 295
Караклајић Ђорђе 141
Карамаврановић Душан 543

Караматијевић Пиво 143
Караматић Анђелка 126
Карапанџић В. 627
Караџић Вук 132
Карбунар Адам 543
Карнал Розе 214
Касапић Н. Нада 47, 213, 360, 370, 558-560
Катајев Валентин 97, 292, 296, 602
Каталинић Блаженка 116, 117, 121, 228,
243, 261, 279, 280, 567, 810
Катинска Буташ Зорица 122
Катић Никола 379
Кац Отман 539
Кацалојевић Душан 543
Качаник Витомир 107, 738
Качунковић Зарије 535
Кашанин Милан 567
Каштеварац Драган 536
Келер Х. Вацлав 350, 353, 363
Керечки Симеон 570, 571
Керкез Слободан 13, 25, 27, 102, 627, 628
Кесеровић Драгутин 264
Кесић Боривоје 121, 183, 224, 232, 238,
242, 243, 256, 506, 570, 571
Кесић Веселин 570
Килибарда Д. 628
Кимпанов Милан 521, 522, 788
Кинд Фридрих 84, 90, 109, 309
Кирић Живко 359, 460, 685
Кирсанова Нина 16, 17, 53, 76, 84, 85, 89,
183, 204, 205, 212, 255, 289, 357, 399, 400,
441, 442, 479, 486, 632, 656
Кисел Георг 32, 643
Клајн Хуго 17
Клајнау А. Вили 53
Клајст Хајнрих 43, 84-86, 393, 397, 400
Кленау Паул 411
Клецл 139
Клисаревић Љиљана 106
Кнапертсбуш Ханс 86, 87, 719
Кнежевић Витомир 360, 463
Кнежевић В. К. Душан 211, 360, 463, 619
Кнежевић Радивоје 463
Кнол Јован 141
Ковалова Хилда 588
Ковалски Јулиус 52, 85
Ковач Александар 373
Ковач Анте 141
Ковач Борис 240, 766
Ковач Л. Ида 359
Ковач Л. Нада 378
Ковачевић Божидар 144

Ковачевић Загорка 499
Ковачевић Злата 111, 117, 122, 592
Ковачевић Јован 111
Ковачевић Милица 551
Ковачевић Миодраг 102, 264
Ковачевић Ранко 108, 117, 121, 264, 498
Ковачевић Ружица 102, 498
Ковачић Жив. 477
Ковић С. Љубица 560
Козачински Емануил 572, 574
Козомара Ђорђе 108, 109, 738
Козомара Мерима 108
Којадиновић Радивоје 254
Којачић Т. Добрила 378
Којић 290
Којић Јордан 251, 252, 800
Којић Споменка 549
Кокошевић Вера 116, 567, 798
Коланде Фолкер 214
Коларов Владимир 144
Колацио Александар 68, 69, 158, 350, 669
Колашинац Станко 97, 208, 240, 293, 354, 492, 724
Колбенхајер Хајзнер 393
Колесникова Јелисавета 74, 121, 191, 350, 356, 382, 676
Колесникова Љиљана 104, 399, 479, 711, 715
Колобова Јелена 666
Колпиков Фјодор 349
Колпикова Јелена 349, 355, 382
Кољић Немаља 209, 459
Комадина Небојша 818
Комадинић Јулија 368
Комбол Миховил 585
Комненовић Сава 226
Коморчец Фрања 350, 372
Комраков Павле 125, 126
Конечки Хилда 214
Конечни Ани 563
Конечни Хилда 564
Конкордија Света 140
Конради Димитрије 69, 349
Константинова Живадиновић Бојка 77, 269, 270, 349, 360, 368, 384, 463, 709
Константиновић С. Александар 368
Константиновић Љубивоје 47, 360, 463
Конфино Илија 102
Коњовић Јован Бата 96, 97, 99, 100, 153
Коњовић Нада 349
Коњовић Надежда 379
Коњовић Пегар 213
Копо Жан 56, 57
Кораћ Коста 491
Кораћ Миладин 230, 624
Кораћ Милојка 558
Корбе Јелена 42, 73, 88, 89, 121, 183, 191, 350, 356, 382, 426, 675
Корењак Борис 138
Корењак Фрања 138
Кормон 118, 224
Косина Фрањо 588
Косовалић Милан 373
Косовац Александар 549
Косор Јосип 586
Костић Богданка 111
Костић Бранко 500
Костић Р. Вера 73, 79, 112, 115, 116, 120, 356, 371, 426, 513, 711
Костић А. Добринка 559, 560
Костић Драгољуб 500
Костић Душанка 239
Костић Јов. 222
Костић Лаза 119, 392, 406, 414
Костић Љубица 359
Костић Милорад 138, 417
Костић Мирослав, Алексинац 555
Костић Мирослав. Крагујевац 138
Костић Радован 521, 522
Костић Славка 121
Костић Д. Софија 524
Костка Деса 139, 236
Костовић Милан 237
Которчевић Павле 500
Котрошан Жарко 102, 106
Котуровић Љубиша 125, 361, 464
Кох Изидор 249, 619, 799
Коцијан Густав 499
Коцић Десимир 557
Коцић Тихомир 500
Кочић Петар 143, 415
Кочовић Владимир 146
Коцић Мирјана 97, 208, 213, 559, 560, 592
Кошанин Зорка 146
Кошничаревић Радослав 117, 351, 363
Кошничаревић Сава 351, 359, 375, 463, 684
Крављанац Сава 375
Крајиновић Бранислава 359, 686
Кракер Виктор 373
Краков Станислав 273, 628
Краљ Вацлав 372
Кранчевић Драгомир 108
Кранчевић Ружа 108
Крапчевић Драгољуб 568, 569
Красингер Јосип 350

Краснић Јованка 235
Красојевић Владимир 145
Кремер Ханс 29, 32, 423, 602
Кресо М. 628
Кригер Ханс 84, 90, 398
Крижек Јан 351
Крижек Јован 374
Крижман Дедијер Вера 265
Кришановић Стева 102
Кркић Миодраг 527
Крлежа Мирослав 17
Крљевић 417
Крмпотић Љубивоје 548
Крмпотић Радоје 548
Крнетић Петар 217, 360, 464
Крњић Божидарка 548
Крњајић Стеван 568, 569
Крстић, инж. 215
Крстић Александар 146
Крстић Анђелко 417
Крстић И. Анка 351, 358, 377
Крстић Властимир 557
Крстић Душан 546
Крстић Љиљана 213, 558, 559, 796
Крстић М. 227
Крстић Мирослав, Пожаревац 523
Крстић Младен 555
Крстић Петар 299, 394, 479
Крстић Радивоје 88, 213, 224, 266, 350, 356, 370, 426, 463, 677
Крстоношић П. 334
Крчевинац Славко 548
Крчун Бранко 225
Кубијер Ханс 53, 388, 397, 400, 403, 445
Кубуровић Предислав 144, 570, 571, 784
Кузељ Никола 567
Кузмановић Драгиња 569
Кузмановић Живан 553
Кузмановић Милош 40, 359, 685
Кујунџић Душан Чича 102, 235
Кукалчић Христина 547
Кулић Димитрије 569
Кулунџић Јосип 97-99, 226, 228, 279, 480, 724
Куљић Т. 628
Кумар Славко 114
Купрешанин В. 628
Курагин Владимир 147
Куртева Донка 214
Куртић Нецип 500
Кушан Јакша 585-587
Кушнарова Ирина 42, 90, 350, 676
Куштрин Богољуб 138
Л
Лабиш 346, 407
Лазаревић Жарко 415
Лазаревић Живко 523
Лазаревић Жика 539
Лазаревић Јулијана 146
Лазаревић Лаза 119, 138, 224, 226, 227, 607
Лазаревић Лаза, глумац 253
Лазаревић Љубомир 126
Лазаревић М. Младен 148
Лазаревић Ружица 539
Лазаревић Стеван 349, 356, 367
Лазивић Александар 240
Лазивић Драгољуб 254
Лазивић С. Загорка 134
Лазивић Каменко 138
Лазивић Радослав 261
Лазовић Блажо 569
Лазовић Витомир 360, 464
Лајмер Карл 347
Лајтнер Славко 583
Лакетић Сима 40, 63, 291, 360, 371
Лакковић Павле 350, 373
Лалић Вељко 22, 264, 480, 628
Лаловић Живомир 541
Лаловић Љубомир 142, 143
Лаловић Мирослав 541
Ланге Франтишек 407
Ланер Јозеф 43, 52, 387, 388, 399, 401, 405
Ланер Мара 112, 114, 229, 747
Латас Б. 628
Латраж Жан 407
Лацковић Ј. Анђа 379
Лацковић Ј. Лепосава 350
Јеандер Зара 214
Лебедев Виталис 69, 349, 350
Лебедев Владимир 42, 371, 383, 464
Леваков Веселин 135
Леваков Ковиљка 135
Лекић Милица 547
Леман Миодраг 241
Ленц Лео 537
Леонкавало Руђер 43, 51, 388, 401, 404, 408, 409
Леонов Леонид 266
Лесинг Готхолд Ефраим 78, 84, 140, 173, 193, 393, 396, 397, 400, 404, 412, 443, 444
Лескова Александра 16
Лешић Јосип 16
Ликендорф Феликс 225

Лилић Слободан 547
Липша Станко 350
Лист Карл 52, 85
Литвиновић Мих. 526
Лихтенберг Вилхелм 104, 219
Лишак М. Катица 355, 366
Лишер Жилијен 123
Лишчак Катица 350
Ловрић Љубомир 183
Логар Миховил 30, 51, 164, 287, 601, 759
Ломић Нада 570, 571
Ломић Радован 570, 571
Лопе де Вега 586
Лубјанов Ј. Татјана 560
ЛукачД. 628
Лукачи 224
Лукашевић Тамара 122
Лукић С. Драги 378
Лукић Живојин 546
Лукић Лепосава 541
Лукић Рада 528
Лукић Светолик 360, 378, 464
Луковић Живорад 96
Луковић Т. Катарина 351, 358, 377
Луковић Милоје 361
Луковић Рајица 285
Луковић К. Роксанда 44, 293, 348, 352, 663
Луковић Сташа 141
Лукомски Иван 139, 236
Лучић Андрија 351, 353, 363
Лучић Боривоје 237
Лучић Љубиша 548
Лучић Милица 128

Љ

Љагин А. Сергије 349, 356, 382
Љотић Димитрије 19-21, 26, 143, 262, 272, 570, 571, 628, 631
Љубисављевић Милица 140
Љубисављевић Радомир 556
Љубичић Витомир 499
Љубојевић Т. Јелена 265, 354
Љујић М. 253

М

Магазиновић Марија Мага 147, 480, 567, 797
Магазиновић Хрвоје 570, 571
Мазикин Татјана 349, 353, 363
Мајданац Боро 29, 36, 82, 123, 144, 194, 215, 244, 547, 617-619, 621, 622, 625, 628, 782
Мајер Фридрих 121
Мајзнер Јосиф 22, 70

Мајић Милорад 235
Мајић Миодраг Крка 110, 113
Мајски Урош 460
Мајсторовић Владан 548
Мајсторовић Драган 548
Мајсторовић Лука 548
Мајсторовић Милијан 548
Мајсторовић Миломир 548
Мајсторовић Недељко 548
Мајсторовић Ж. Никола 213, 516
Мајсторовић Срећко 548
Мајценовић Анка 108, 239
Маклур Елеонора 360
Максимова Б. Тамара 88
Максимовић Вера 534, 788
Максимовић Деса 534
Максимовић М. Драгољуб 376
Максимовић Јованка 128
Максимовић Љубица 548, 790
Максимовић Милован 351, 353, 363
Максић Стеван 235
Макула Тибор 214
Малбашић С. Олга 366
Малбашки Слободан 79, 144, 182, 185, 215, 349, 355, 425, 452, 464, 670, 706, 783
Малек Стефан 40, 350
Малетин Марко 107, 108, 180, 283, 718, 735
Малетић Ђорђе 59, 292, 572
Малетић Миличав 139, 549
Малеш Бранимир 29, 133, 135, 287, 566, 567, 601, 642
Малешевевић Олга 265
Мамузић Н. С. 628
Мамфредо Антонијо 476
Мандић М. Божидар 39, 351, 353, 363
Мандровић Адам 58, 292, 584, 588
Мандукић Смиља 255, 289
Манојловић Катарина 540
Манојловић Лула 140
Манојловић Милутин 538
Манојловић О. 628
Манојловић Сима 211, 217, 360, 367, 464, 619
Манојловић Тодор 59, 416, 586
Мансвјетова Лидија 16
Марас Младен 127
Маренић Владимир 357, 464, 683
Маренић Иван 351, 358, 376
Маријашец Евгеније 40, 265, 349

Маринковић Александар 74, 80, 116, 186, 191, 350, 355, 364, 426, 437, 438, 452, 464, 498, 564
Маринковић Гвозден 527
Маринковић М. Даринка 355, 365
Маринковић Добра 533
Маринковић Драгољуб 149-151
Маринковић Ђорђе 143
Маринковић Илија 681
Маринковић Марија 360, 479
Маринковић Марко 77, 82, 86, 109, 217, 218, 260, 265, 285, 289, 352, 362, 444, 815
Маринковић Надежда 126
Маринковић Ранко 17
Марић Јелена 110, 111, 114, 230
Марић Петар 97
Марић Радивоје 110, 111, 113, 230
Марић Сретен 213
Маричић Ж. 145
Марјановић Драгутин 277
Марјановић Душан 500
Марјановић П. Душан 552
Марјановић Ј. 628
Марјановић М. Момчило 552
Марјановић Филип 143
Марквин 399
Маркова Марка 17
Марковић Александар 537
Марковић Бранислав 125
Марковић Вања 97, 240
Марковић Василије 13, 25, 30, 53, 70, 85, 97, 100, 106, 110-112, 116-120, 122, 123-127, 145, 146, 176, 205, 211, 218, 219, 225-229, 231, 232, 243, 261-263, 266, 629, 649, 722, 753
Марковић Вељко 126
Марковић Влада 138
Марковић Војмир 548
Марковић Вук 547, 548, 790
Марковић Драган 533
Марковић Драгољуб 96
Марковић Душан 130, 140
Марковић Д. Душан 539
Марковић Зора 76
Марковић Јеврем 548
Марковић Косара 213
Марковић Љубица 536
Марковић Љубиша 127
Марковић Магдалена 66
Марковић Марија 559
Марковић С. Мијушко 531, 789
Марковић Милан Баћа 38
Марковић Милена 358, 377
Марковић Миливоје 129
Марковић Милица 548, 787
Марковић Милош, Параћин 537
Марковић Милош, Шабац 549
Марковић Миодраг 555
Марковић Мита 240
Марковић М. Надежда 217, 360, 366
Марковић Олга 38, 215, 629, 631
Марковић Раде 124, 515, 516, 605, 770
Марковић Радосав 29, 167, 169, 170, 601, 606, 169, 170, 179, 287, 341, 566, 567, 577, 601, 624, 643
Марковић Слободан 528
Марковић Е. Стојанка 559, 560
Марковић Тихомир 538
Марковић Цветко 572
Мародић Светислав 566
Мартен Ханц 214
Мартиновић 113
Мартиновић И. Бранко 359
Мартиновић Ива 240
Мартиновић М. Љубиша 367, 464
Мартиновић Љубомир 360
Мартиновић Ника 111
Мартиновић Радосав 146
Мартон Иван 588
Марушић Јосип 570, 571
Марченко И. Јован 532-534
Марчетић Вера 139, 236
Марчетић Димитрије 216
Марчетић Ђ. Димитрије 356, 464
Марчетић Ј. Димитрије 367
Марчетић Нико 139, 236
Маскањи Пиетро 51, 388, 401, 404, 408, 409, 439
Маслаћ Коста 548
Маслаћ Миливојка 548
Маслаћ Милија 548
Масловарић Станко 146, 800
МаснеЖил 51, 388, 408, 409
Мастнак Андрија 373
Матеја Павле 476
Матејић Сотировић Даница 119
Матијевић Нинко 460
Матић Божа 550
Матић Алексић Даринка 345, 348, 689
Матић Т. Добрила 213, 225, 226, 559, 560, 796
Матић Драгослава 360
Матић Душан, сценограф 126
Матић Живка 111, 122, 228, 510
Матић Живомир 126

Матић Јездимир 351
Матић Јелка 117, 121, 507, 592, 740
Матић Ј. Марија 351, 358, 377
Матић Миодраг 146, 360, 464
Матић Петар 99, 121, 135, 228, 505, 507, 567, 755
Матић Радивоје 368
Матко Јанко 588
Матовић 139
Матовић Ратко 542
Маћић Миодрага 548
Маџол Петровић Елка 97, 102, 103, 106. 119. 122, 225
Маџарац Бранислав 556
Маџаревић Љубиша 572
Машек Олга 76, 360
Машеров Никола 69, 76, 350, 714
Медан Василије 286, 287
Медвен Јосип 372
Медела Марио 476
Меденица Олга 225, 558, 559
Међедовић Јунус 265, 369
Мезетова Анита 44, 302, 269, 270, 303, 349, 355, 365, 381, 426
Мел Макс 393
Менцел Херберт 214
Менчегић Шишко 516
Месарић Калман 583, 586, 587
Месарош Марија 360, 367
Месершмит Г. 629
Местергази Нина 69, 349
Мецмахер Рудолф 214
Мијатовић Мирослав 523
Мијатовић Б. Нада 360, 366
Мијић Бошко 551
Мијић Б. Јулијана 552
Мијолић Емилија 547
Мијолић Милош 547
Мијушковић Божана 500
Мијушковић Владимир 103, 108, 417
Мијушковић Гаврило 548
МиклашевскаЉудмила 76, 350
Микулић Невенка Евка 41, 77, 82, 86, 261, 265, 348, 354, 369, 695
Миладиновић. Јагодина 279
Миладиновић Божидар 525
Миладиновић Г. Братислав Бата 119, 125, 126, 213, 513, 558, 560
Миладиновић Д. Владислав 367
Миладиновић Душан 208, 265. 364. 464, 605
Миладиновић Зорица 125
Миладиновић Лазар 500
Миладиновић Србољуб 527
Миланковић Ковачевић Десанка 117
Миланковић Злата 117, 225, 487, 592
Милановић Д. Антоније 128, 264, 806, 807
Милановић Д. Бошко 128, 242, 263, 264, 624, 629, 775, 807, 808
Милановић Вукосава 775
Милановић Десанка 117, 225, 226
Милановић Драгана 128, 775
Милановић Живадин 351
Милановић Јелена 128, 775
Милановић Милета 144, 595
Милановић Милован 539
Милановић Милосав 538
Милановић О. 629
Милачић Душан 42, 49, 71. 348, 602, 650
Милачић Иво 570, 571
Милбахер Едита 92, 265, 349, 354, 380, 381, 695
Миленковић Борка 500
Миленковић Драгомир 115, 121, 122, 145. 508, 592
Миленковић Драгослав 126
Миленковић Лазар 537
Миленковић Милева 125
Миленковић Мирослава 536
Миленковић Савићевић Радмила 236, 605. 763
Миленковић Радослав 538
Милер Милорад 116
Милер Рихард Лампертс 51, 53, 85, 204, 398
Милетић Вида 129
Милетић Видосав 96
Милетић Драгољуб 548
Милетић Зоран 570, 571
Милетић Милко 539
Милетић Милосав 357, 464
Миливојевић Марија 237
Миливојевић Милица 216, 360
Миливојевић Милорад 277
Миливојевић Миша 124
Милијић Веселинка 253
Милин Влада 108
Миљинковић Винка 554, 793
Миљинковић Живко 553
Милисављевић Б. Мирко 72, 73, 79, 89, 92, 213, 348
Милић Благоје 544
Милић Димитрије 500
Милић Милан 538
Милић Никола 242, 605

Милић Радослав 545
Милићевић 510
Милићевић Љ. Александар 35, 357, 375, 432
Милићевић Божидар 351, 353, 363
Милићевић Иван 38
Милићевић Миладин 538, 791
Милићевић Мира. Шабац 240
Милићевић А. Мира 213, 559, 560, 605
Милићевић Мића 122
Милићевић Михаило 108
Миличевић А. 583
Миличић Илија 363
Миловановић Драгиња 569
Миловановић Т. Драгољуб 349, 356, 367
Миловановић Ч. Драгољуб 351, 357, 376
Миловановић Миливоје 521, 522
Миловановић Милош 559
Миловановић Михаило 97
Миловановић Олга 249
Миловановић Ристосије 125
Миловановић Тихомир 539
Миловић Предраг 126
Милојевић Д. Боривоје 567
Милојевић Василије 570, 571
Милојевић Вељко 559
Милојевић Вукашин 557
Милојевић Жив. 517
Милојевић Жика 557
Милојевић Јован 125
Милојевић Милоје 480
Милојевић Момчило 545
Милојевић Стојан 139, 227
Милојковић Гордана 534, 535
Милојковић Десимир 531
Милојковић Драгослав 557
Милојковић Љуб. 291
Милорадовић М. Драго 351, 357, 376
Милорадовић Драгомир 539
Милосављевић Ана 121
Милосављевић Божидар 116
Милосављевић Боривоје 533
Милосављевић Бранко 529
Милосављевић Воја 138, 235
Милосављевић Живан 500
Милосављевић Илија Коларац 163, 566
Милосављевић Јован 566
Милосављевић Матилда 345
Милосављевић Милева 367
Милосављевић Михајло 464
Милосављевић Петар 112, 113, 115, 121, 152
Милосављевић Стеван 353, 363
Милошевић Александра 365
Милошевић Б.Г. 524
Милошевић Богосав 369
Милошевић Божидар 525
Милошевић Бранислав 216, 225, 366
Милошевић К. Бранислава 356, 366, 464
Милошевић Владимир 106
Милошевић Гордана 47, 360
Милошевић Даница 559, 560
Милошевић Даринка 41, 260, 265, 348, 352, 362, 479, 660
Милошевић Димитрије 527
Милошевић В. Драгиња 351, 358, 377
Милошевић Драгиша 242, 542
Милошевић С. Живка 265, 354
Милошевић Матеја Мата 39, 40, 44, 63, 279, 291, 348, 359, 362, 418, 479, 629, 652, 654
Милошевић Ћ. Миливоје 353, 363
Милошевић Милица 541
Милошевић Милош 538
Милошевић Мирољуб 529
Милошевић Момчило 52, 58, 73, 85, 86, 91, 105, 108, 122, 202, 203, 387, 392, 397, 400, 404, 413, 416, 702
Милошевић Наталија 359
Милошевић Никола 357, 375
Милошевић Новица 253
Милошевић Олга 654
Милошевић В. Предраг 40, 62, 140, 142, 778
Милошевић Радомир 216, 360, 464
Милошевић С. 629
Милошевић Светислав 146
Милошевић Д. Стапислав 351, 358, 376, 464
Милутиновић. трио 567
Милутиновић Адам 248
Милутиновић Добрица 38, 48, 58, 78, 109, 125, 182, 265, 291, 348, 362, 631, 649, 770
Милутиновић Миле 122, 512
Милутиновић Миодраг 538
Милутиновић Сава 413
Милутиновић Света 121
Милутиновић Слободан 538
Милчиновић Илија 558
Милчић Небојша 121
Миљковић Андра 493
Миљковић В. 415
Миљковић Вукосава 530
Миљковић Коста 211, 360, 464, 619
Миндеровић Чедомир 283, 487
Минковска Ирена 122, 509

Минх Грета 215
Мирбо Октав 52, 388, 398, 400, 407
Мирин М. Слободан 357, 374, 464
Мирковић М. Бранко 560
Мирковић Г. 631
Мирковић Даринка 559, 560
Мирковић Милица 549
Мирковић Милутин 108, 501
Мирковић Момчило 568, 569
Мирковић Рада 551
Мирниј Антон 266, 350, 371, 383
Миросавић Драгиша 547
Миросавић Драгутин 547
Миросавић Миленко 547
Миросавић Милош 547
Мирославски Андреј 40, 63, 215, 356. 721.
722
Мирчевић Драгутин 121
Мирческу Драгољуб 138
Мирчетић Верољуб 291
Мирчић Јован 545
Митић Андрија 284
Митић Богосав 527
Митић Бранка 129, 555. 605
Митић Бранко 533
Митић Дража 499
Митић Никола 108
Мигић Новица 499
Митић Рајко 243
Митић Ранко 533
Митковић Сава 351, 358, 376, 460
Митрић Јанићије Зицко 110. 111, 113, 114,
229
Митровић А. 629
Митровић Божидар 65, 265, 349, 353, 363,
438, 706
Митровић Виолета 122
Митровић Драгољуб 529
Митровић Жарко 112, 116, 119, 121, 122, 592
Митровић Живан 550
Митровић Коста 138
Митровић Љиљана 146
Митровић Миодраг 360, 367, 464, 570, 571
Митровић Миодраг, деловођа 570, 571
Митровић Мирослав 213, 558-560
Митровић Ђилас Митра 143, 269, 279, 290,
482, 487, 591, 593, 594, 810
Митровић Момчило 82, 267, 271, 278, 629
Митровић Нада 534
Митровић Павле 140
Митровић Славко 533
Митровић Слободан 538
Митровић Слободанка 128
Митровић П. Софија 560
Митровић Христина 112
Мићевић Војислав 241
Мићић Маргита 355, 382
Мићић Ђ. Милица 351, 359
Мићић Иванић Милица 275
Михаиловић Аритон 415, 417
Михаиловић Борисав 139, 236-238, 763
Михаиловић Дража 23, 628
Михаиловић Јелена 548
Михаиловић Љиљана 599
Михаиловић Стојан 544
Михајловић, власник аптека 120, 282
Михајловић Бранка 359, 687
Михајловић Вера 111
Михајловић Душан 125
Михајловић Живорад 357, 684
Михајловић Јулка 500
Михајловић Недељко 560
Михајловић Светислав 537
Михић Василије 138
Михлер Маргита 368
Мицкић Сретен 499
Мишић Александар 539
Мишић Драга 114
Мишић Душан 85, 397, 400, 404
Мишић Зорка 547
Мишић Миодраг 544
Мишић П. Петар 216, 349, 356, 367
Мишић Радмила 127
Мишић Радослав 127
Мишић Стеван 241
Мишкељин Невенка Нева 135
Мишковић Босиљка 592
Мишковић Милорад 208. 216, 265, 266,
293, 371, 605, 714, 715
Мишулић Милутин 138
Мјасин ЈТеонид 42, 205, 347
Мјасницки 234, 235
Младеновић Драгослав 549
Младеновић Живомир 29, 124, 152, 160,
161, 164, 166-168, 241, 247, 287, 444, 493,
494, 502-505. 508. 509, 511, 512, 517, 563,
601
Младеновић Јован 523
Младеновић Никола 351, 359, 375
Младеновић Ранко 140, 141, 416, 780
Младеновић Чедомир 220, 496
Младинов Станко 373
Могић П. Тодор 351, 358, 375, 460
Модиц Матеја 373

Мојовић Радмила 499
Мокрањац Даница 97, 558, 797
Мокрањац Јован 350
Мокрањац Стојановић Стеван 522
Молеровић Драгољуб 286
Молијер Жан Батист 52, 53, 84, 86, 98, 108, 206, 219, 387, 388, 398, 400, 401, 403, 574, 584, 588
Молкуц Н. Петар 216, 356, 366
Момчиловић Милан 360, 371, 464
Момчиловић Миодраг 529
Монић Богдан 146
Монић Лепосава 146
Монк Теодор 587
Монреал 399
Моњац 139
Моргуљенко Николај 106, 499
Московљевић Милош 213
Моцарт Волфганг Амадеус 43, 51, 56, 57, 66, 84, 140, 159, 202, 204, 388, 393, 399, 401, 404, 408-410, 439
Мрвош Миленко 570, 571
Мркић Драгутин 539
Мркшић Јб. 629
Мрмак Драган 117, 226
Мужевић Злачко 349
Мукајетовић Јелена 284
Мургашки М. Иван 368
Мусабековић Јусуф 265, 369
Мухар Никола 559
Мушкиња Стеван 351, 357, 376

Н
Надворник Емил 348
Најдановић Димитрије 570, 571
Најдановић М. Леон 359, 464
Наметак Абдурахман 588
Настаеијевић Момчило 392, 416
Настасијевић Светомир 43, 49, 52, 60, 72, 73, 78, 82, 90, 165, 183, 184, 187, 347, 354, 386-388, 394, 399, 401, 410, 411, 423, 439, 454, 653, 713
Настасијевић Славомир 51, 73, 78, 120, 126, 129, 220, 225, 226, 229, 234, 387, 397, 400, 403, 406, 417, 509, 510, 528, 545, 607, 702
Настии Александар 540
Наумовић Вера 528
Наумовић Микица 138
Наумовић Миодраг 235
Наумовић Никола 570, 571
Наумовић Рада 97, 265
Наупарац Миодраг 139, 236

Недвидек Ф. Фрањо 373
Недељковић Р. Ксенија 378
Недељковић Меланија 355, 365
Недељковић Милан Дрда 242
Недељковић Милорад 36, 95, 194, 643
Недељковић Петар 254
Недић Боривоје 68, 348, 414, 572
Недић Ђ. Милан 13, 19, 22, 23, 27, 29, 32-34, 45, 71, 72, 83, 93, 179, 198, 264, 485, 605, 620
Недовић Обрад 141, 142, 779
Недомечки Д. Видосава 560
Немечек Јосип 345, 349, 371
Немечек Лудвик 350, 353
Немеш Стеван 146
Ненадић Драг. 415
Ненадовић Драгољуб 235
Ненадовић Милош 125
Ненковић Петар 138, 235
Неранцић Анита 97, 121
Несторовић Катарина 530
Нестрој Јохан 98
Нешић Братислава 528
Нешић Ст. Димитрије 294
Нешовић Мајић Наташа 110, 111, 113, 114, 230
Нигринова Вела 58
Нидербахер Рут 68, 76, 191, 216, 357, 383
Нижинска. трупа 347
Никачевић Душан 47, 360
Никачевић Свето.Пик 40, 63, 106, 203, 359, 392, 417, 418, 629
Никитовић Павле 570, 571
Никићевић Миливоје 559
Никодеми Дарио 53, 118, 138, 388, 398, 400, 407, 586
Николај Ото 408
Николајева Александра 347
Николајевић Божидар 202-204, 403, 416
Николајевић Душан 416
Николић Адам 527
Николић Алекса 211, 464
Николић Александар 521, 522
Николић Атанасије 413
Николић Божидар 44, 103, 106, 265, 348, 352, 362, 444, 486, 661
Николић Бошко 511
Николић Будимир 532
Николић Вера 125
Николић Вида 129
Николић Војислав 545
Николић Вукосава

Николић В. Вукосава 360, 365
Николић Горчило 108, 117
Николић Дика 549
Николић Добривоје, Крушевац 236
Николић Добривоје, Штубик 547
Николић Драгица 538
Николић Драгољуб
Николић М. Драгољуб 216, 353, 363
Николић Драгослав 523
Николић Драгутин 38
Николић Душан 126
Николић Ђорђе 40, 372
Николић Живојин, Драговац 524
Николић Живојин, Штубик 547
Николић Ж. Живослав 553
Николић М. Зеленко 139
Николић Зоран 376
Николић Јелена 349
Николић Јелисавета 372, 681
Николић Јелица 360

Николић Јован 38, 42, 45, 86, 265, 348, 354,
369, 464, 650, 692, 693, 696
Николић Јован, Секурич 538
Николић К. 127, 629
Николић Љубица 139, 236
Николић Милева 558-560
Николић Милен 567
Николић Миливоје 111, 116, 122
Николић Милица 216, 253
Николић Милутин 108
Николић Момир 375
Николић Момчило 253
Николић Предрог 539
Николић Радиша 545
Николић Радомир 525
Николић Ратко 110, 114
Николић Србобран 68
Николић Трифун 129
Николић Чеда 242
Нинковић Драгомир 102, 368
Нинковић Грозано Корнелија 265, 293
НисЕ. 108, 226
Ничић Вита 533
Новаковић Александар 47, 464
Новаковић Бошко 549
Новаковић Вера 97, 265, 370
Новаковић Драгица 97
Новаковић Миодраг 524
Новаковић Радош 213, 558-560
Новаковић Стојан 160, 574
Новаковић Фран 44, 80, 109, 213, 260, 265,
348, 353, 368, 380, 426, 479, 693

Новић Лазар 550
Новић М. 414
Новичић Драгољуб 115, 230, 498
Новковић Момчило 570, 571
Нојбауер-Нојбер 302
Нојбахер Херман 20, 211, 620, 718
Нојнер Макс 393
Нојхаузен Франц 20, 87
Нолидов Владимир 205
Нотари 99
Нури Хасић Куралт Бахрија 77, 208, 350,
355, 426, 479
Нусер 273
Нушић Бранислав 15, 43, 50, 51, 58, 98,
108, 110, 118, 119, 126, 128, 132, 138, 139,
141-143, 145, 201, 209, 219, 220, 224, 225,
227, 232-235, 247, 282, 392, 407, 414, 477,
493, 502, 513, 522, 524, 528, 530, 534, 542,
543, 545, 546, 573, 590, 607, 768

Њ

Његован Владимир 144, 784

О

Обрадовић Божидар 40, 360, 374
Обрадовић Бранислава 237
Обрадовић Доситеј 413, 572, 620
Обрадовић Драгица 237
Обрадовић Катарина 127, 360, 371
Обрадовић Меланија Мела 125
Обрадовић С. Надежда 273
Обрадовић Обрад 539
Обрадовић Петар 185, 265, 349, 355, 364
Обрадовић Д. Симка 351, 358, 379
Огњановић О. Александар 114, 121, 243,
261, 559, 560, 592, 630
Огњановић Б. Војислав 525
Огњановић И. Војислав 525
Огњановић Љубомир 350
Огњановић О. Миодраг 121, 130, 213, 243,
559, 560
Огњеновић Александар 110
Огризовић Милан 584
Одавић М. 630
Одавић Риста 415
Ожије Емилије 141
Озаровски Ј. С. 16
Округић 234
Олењина Марина 76, 350, 819
Олћан Михаило 71
Ољачић Марко 114, 229

Ољдекоп Н. Олга 270, 355, 381. 437-439, 671
Оне Жорж 112, 224
Орел Босилка 559, 560
Орловић Б.Светислав 531, 532
Орловић С. Јелена 531
Орбовић Јован 354
Осиповић Јаков 17
Остојић И. Драгомир 38, 42, 67, 348, 352, 362, 651
Остојић В. Душанка 351, 358, 377
Остојић Ђорђе 129, 360, 464
Остојић Д. Иванка 358, 379
Остојић Нада 235
Островски Николај 143, 407

П
Павелић Анте 23, 24
Павић Богдан 139, 236
Павић Пандора 236
Павићевић Милка 138
Павићевић Наталија 360
Павковић Драгослав 541
Павковић Момчило 559
Павковић Станимир 542
Павлин Јоланда 213
Павлић Борислав 117
Павлов Поликарп 17, 52, 53, 84, 86, 348, 380, 657
Павловић Александар 139
Павловић Александар, Макиш 485
Павловић Александар Бошњанац 139
Павловић Борислав 226
Павловић Бранислав 129
Павловић Владимир 547
Павловић Димитрије 553
Павловић Драгољуб 360
Павловић Драгослав 464
Павловић Душан 250
Павловић Жарко 360, 374, 464
Павловић Живан 236
Павловић Живојин Жикишон 248. 536
Павловић Исидор 538
Павловић Ј. Љубомир 559, 560
Павловић Мара 117
Павловић Марица 348
Павловић Милева 556
Павловић Миљивоје 539
Павловић Миломир 547
Павловић Милосав 538
Павловић Миомир 559
Павловић Момчило 547
Павловић Н. 567
Павловић Надежда 556
Павловић Никола 146
Павловић Олга 126
Павловић Раде 549
Павловић Радосав, Драм. студ. Београд 243
Павловић Радосав, Крагујевац 235
Павловић Радослав 242, 264, 559, 808
Павловић Св. 226
Павловић Светислав 138, 226, 234, 500
Павловић Станка 117
Павловић Стојан 537
Павлович Дјагиљев Сергеј 347
Павлус Јозеф 534
Павчић Иван 372
ГЈадиља Кастро 399
Паић Грлица 43, 265. 293, 349, 355, 381, 423, 669
Пајевић Војислав 570, 571
Пајић Мане 360
Пајић Т. 630
Пајовић Р. Бранко 372
Пакасаси Марио 476
Палавестра Јован 227. 417
Паламаревић Душан 236, 763
Панајковић Стојанка 121
Пандуровић Никола 351, 357, 375
Пандуровић Сима 412, 413
Панић Милорад 286
Панић Петар 125, 126, 243
Пантелић Александар 125
Пантелић Василије Васа 235, 236, 605, 777
Пантелић Лазар 640
Пантић Илија 557
Пантић Љубинка 538
Пантић Станија 554
Пантић Цветко 240. 551
Панчева Тања 214
Пањол Морис Марсел 118
Паранос Ана 44. 48. 78. 121. 232, 260, 348, 658
Паранос Илија 286
Парежанин Ратко 570, 571
Парлић Димитрије 42, 65. 79, 350, 489, 558. 675
Партлић Фрања 373
Пасарић Иво 587
Паскаљевић Михаило Бата 124, 213, 515, 516, 559, 560, 605, 770
Паскаљевић Оливера 499
Паунковић Милош 38, 649
Пауновић Бранко 521

Пауновић Милан 248
Пауновић Петар 538
Пауновић Станко 544
Пашић Феликс 261, 264, 484
Пашћан Светолик 29, 39, 147, 160, 162, 479, 601, 759
Певац, др. 432
Пеић Соња 66
Пејиновић Јулијана 239
Пејић Мирослава 360
Пејић Радивоје 571
Пејчић Душан 570
Пековић Станојевић Деса 107, 108
Пелевић Мирко 533
Пенезић Ратко 470, 483
Пенезић Слободан Крцун 483
Пенчић Миодраг Пољански 123, 124, 263, 514, 770, 805
Перенчевић Миљковић Маша 108
Перић, сестре 567
Перић Властимир 360, 667
Перић Дубравка 121, 125, 127, 243, 517
Перић Ђорђе 27, 29, 32, 33, 45, 74, 95, 151, 152, 167, 169, 180, 287, 295, 435, 567, 601, 608, 641
Перић Живојин 26
Перић Радојка 124
Перић Нешић Софија Цока 73, 80, 88, 116, 121, 125, 127, 436, 437, 593, 659
Перичић В. 630, 816
Перишић М. Богољуб 543
Перишић Десимир 102, 498
Перишић Ино 587, 588
Перковић Марко 255
Перковић Мирко 585
Петауер Јосип 351
Петковић Александар 530
Петковић Анка 552
Петковић Бошко 552
Петковић Велимир 552
Петковић Влад. 567
Петковић Гордана 535
Петковић Даница 360
Петковић Драгомир 555
Петковић Златимир 556
Петковић Иван 553
Петковић Крунислав, НП 351, 358, 367, 464
Петковић Љубиша 530
Петковић Милан 241
Петковић Никола 549
Петковић М. Петар 536
Петковић Станица 552
Петрановић Бранко 13, 27, 143, 176, 258, 630
Петрић Вера 68, 112, 116, 119, 121, 218, 505, 507, 664
Петрић Магда 276
Петрић Фраља 276
Петровић Бата 125
Петровић Биљана 559, 560
Петровић Богдан 240
Петровић Боривоје 525
Петровић Бранислав 127
Петровић Бранислава, Акад. поз. 124
Петровић Бранислава, Сењ. Рудник 541
Петровић Будимка 530
Петровић Вида 122
Петровић Викторија 121
Петровић Гвозден 547
Петровић Д. 185
Петровић Даница 110, 113
Петровић Дивна 125, 378
Петровић Драгиша Браца 152, 511
Петровић Драгољуб 116, 117
Петровић Драгољуб, Завод у С. Папанци 569
Петровић Драгољуб, Круш. 236
Петровић Драгутин, редитељ 265, 349, 353, 363, 426
Петровић Ђорђе, декоратер 379
Петровић Ђорђе, Опер. хор НГ1 672
Петровић Ђорђе, редитељ и сценограф 583-587
Петровић Живан 550
Петровић Живојин 68, 102, 103, 138, 169, 171, 180, 192, 193, 213, 267, 268, 285, 291, 348, 352, 440, 445, 446, 464, 487, 592-594, 630, 727
Петровић Жика, Крагујевац 235
Петровић Зора 551
Петровић Јелена 541
Петровић Јован 97, 102, 103, 106, 119, 122, 512, 513
Петровић Дугалић Лепосава 265, 349, 352, 362, 662
Петровић Љубинко 108, 118, 138, 219, 234, 414, 503, 524, 607
Петровић Љубиша 547
Петровић П. Љубиша 547
Петровић Ж. Љубомир 378
Петровић М. 267
Петровић Мара 551
Петровић К. Марија 351, 358, 378
Петровић Марисав 570, 571

Петровић К. Милан 112-114, 224, 229, 239
Петровић Милева 538
Петровић Милена 108
Петровић Миленко 537
Петровић Милорад 414
Петровић Милош 547
Петровић Миодраг Чкаља 605, 632, 763
Петровић Мирослав 236
Петровић Михајло 527
Петровић Надевда 241
Петровић Павле 549
Петровић Петар, Драм. студ. Београд 243
Петровић Петар, позор. „Чика Душко" 128
Петровић Петар, чл. Дrame НП 279, 362
Петровић Петар Пеција 98, 99, 110, 128, 224, 241, 416
Петровић С. Петар 89, 96. 188, 205, 241, 350, 353, 440, 592, 703
Петровић Радмила, Дунав. поз. 108
Петровић Радмила, позор. „Чика Душко" 242
Петровић Савка 556, 788
Петровић Светислав 500
Петровић Светозар 126
Петровић Србијанка 528
Петровић Хет Србољуб 69, 702
Петровић Страхиња 53, 77, 82, 213, 218, 348, 352, 362, 486, 657, 692
Петронијевић Бранислав 567
Петшел Ф. Јован 67, 350, 353
Пећанац Коста 69, 143
Пећник Јелена 146
Пециреп Мате 344, 350
Пецовић Катица 111, 114, 592
Псцовић Љубомир 110, 111, 114, 229
Пешек Јосиф 67, 265, 349, 355, 364, 383, 689
Пешић Видосава 102
Пешић Вукашин 102. 498
Пешић Љубиша 540
Пивнички Д. Бранко 79, 91, 185, 265, 349, 355, 364, 425, 432, 452, 464, 479, 709
Пиђини Ермини 476
Пиже Клод Андре 43, 44, 53, 92, 124, 388, 398, 400, 407, 587
Пијаде Моша 276
Пијаде Самуило 276
Пикел Јосип 373
Пина Драгиња 377
Пининска Софија 564
Пинктек Петар 350
Пиноци Хелена 68, 122, 383
Пинтеровић Јовановић Евгенија 62, 185, 265, 353, 367
Пиперац Јованка 236
Пиперски М. 145
Пирандело Луиђи 84, 393, 584. 587
Писа Рудолф 350, 373
Пихлер Милан 348
Плавшић Василије 40, 360, 374
Пладев Нада 284
Плаовић Радомир Раша 42, 43, 66. 71, 108, 141, 260, 261, 263, 265, 285, 298, 348, 379, 407, 417, 602, 651
Платон 574
Плаут Макресије Тит 124, 202, 204, 219, 224, 393, 397, 399, 403, 515, 573
Подгорник Еуген 138
Подрумац Недељко 350
Поковић Душан 138
Политео А. Михо 370, 560
Полићевић Вера 276
Полићевић Воја 276
Полич Мирко 43, 51, 69, 290. 349, 708
Полојац Раде 68
Поломац Ковинка 359
Пољакова Јелена 17, 76, 350, 632
Поморишац Бранко 265. 349. 355, 364
Понтић Драгић 532
Понтић Драгољуб 532
Понтић Душан 532
Попов Борис 17
Попова Лиза 349
Поповић Александар 236
Поповић Анка 125, 361
Поповић Богдан 17, 566, 571, 572
Поповић Борислав 237
Поповић Босиљка 112, 114
Поповић Бранко, проф. 567
Поповић В., певач 567
Поповић Вел. 540
Поповић Велизар 360, 464
Поповић Влада, агент 570, 572
Поповић Т. Владета 43. 188. 265, 349. 354, 364, 464, 670, 706
Поповић Владимир 217, 360, 464
Поповић Владислав 284
Поповић Вукашин 573
Поповић Вукосава 367
Поповић Дана 110, 113, 114
Поповић Драган 549
Поповић Драгиша 499
Поповић Остојић Драгојла 570, 571
Поповић Драгомир 96
Поповић Душан, проф. 571
Поповић Емил 129

Поповић Зарија 227
Поповић Јелена, Шабац 549
Поповић Ј. Јелена 359
Поповић Јов. 625
Поповић Јован Стерија 33, 34, 53, 59, 77, 98,
100, 119, 124, 126, 137, 138, 159, 205, 226,
234, 387, 392, 397, 401, 403. 407, 413, 516,
530, 536, 572, 607, 694
Поновић С. Јован, управ. НП 28-30, 32, 34,
37, 38, 45-48, 50, 54, 61-66, 69-71, 73-75, 78-
80, 82, 84. 85, 88-90, 92, 95, 96, 105, 151, 152,
165, 167-170, 179-184, 186, 189, 190, 193-196,
198, 199, 203-205, 210, 211, 213, 215, 217,
218, 228, 259, 267, 268, 278, 284-287, 299,
345, 346, 352, 361, 384, 399, 410, 420-422,
424-428, 431, 432, 434, 436, 437, 439-443,
447-451, 453-455, 457, 459, 460, 461, 477, 601,
603, 606-608, 619, 620, 630, 642, 643, 703
Поповић Јулијана 47, 360
Поповић Коста 567
Поповић Коча 276
Поповић Марица 85
Поповић Павловић Марица 265, 352, 362,
444, 665
Поповић Љ. Мила 351, 358
Поповић Миладин 144
Поповић Милан, писац 203
Поповић М. Милан 79. 92. 265, 301. 348, 354.
369, 464, 479, 693
Поповић Миленко 112, 113
Поповић Миливој Мавид 42, 77, 82, 91, 92,
97, 208. 240, 354, 426, 445, 447-449, 451, 766
Поповић Ђ. Милован 568, 570, 571
Поповић Милорад 569
Поповић Миодраг, Ниш 498
Поповић Миодраг, проф. Шабац 549
Поповић Р. Мира 354
Поповић Михаило, разводник НП 687
Поповић Михаило Мика 141
Поповић Н. 630
Поповић Никола 96, 245, 279, 281. 482. 484.
802
Поповић Никола, проф. 26, 566
Поповић Олга 127
Поповић М. Р. 412
Поповић Ружа 276
Поповић К. Светозар Куфер 128, 519, 776
Поповић Б. Стојанка 558-560
Поповић А. Томанија 358
Поповић М. Томанија 379
Порто Жорж Риш 43, 407
Почуча Мирко 68, 213, 357, 464, 558, 684

ПрагМарко 141
Првуловић Нада 111, 114, 115, 229, 230
Преворшек Урош 479
Г'реггар(а)ц Ида 348, 354, 369. 380, 480, 663
Прегарц Раде 586
Предић Нушић Гита 51, 127, 589
Предић Милан 260, 266, 271, 280, 296, 361,
362, 472, 475-478, 482
Предић Миливој Мима 98, 345, 415, 589
Предић Светислав 416
Предојевић Мима 97, 121, 494, 507
Прелић Николић Аница 42, 266, 303, 350,
356, 370, 423, 424, 488
Прелић Милан 273
Прендић Н. 114
Прендић Риста 114, 168. 169, 604
ПрибићЈТазар 141
Принцип Гаврило 346
Прица Ненад 243
Прица Огњен 17
Прокић Лазар 72. 566
Прокић Михаило 275
Прокић Станоје 527
Протић Гојко 570, 571
Протић Драг. 566
Протић Милоје 236
Протић Ружица 97, 121
Протић Сергије 147
Протић Станоје 467, 566, 567
Прудникова Александра 349, 355, 382
Пршић Љубомир 351, 353, 363
Пузић Марко 127
Пузић Милан 127. 605
Пуљо Коржњсвска Јасмина 76, 266, 350,
356, 370, 442, 679
Путић Никола 236
Путник Велимир 108
Путник Јован 558
Пучини Ђакомо 43, 44, 53, 228, 388, 393,
401, 404. 408-410. 439
Пфајферова 224

Р

Рабадан Војмил 587
Рабреновић В. Јелица 568, 569
Раваси Лазарева Љубица 102, 106, 108
Раваси Синиша 102, 106, 108, 109, 220,
221, 225, 234, 239, 501, 537, 735
Равел Морис 43, 51, 388, 399, 401, 405, 409
Раденковић М. Добривоје 226, 265. 350,
354, 664

Раденковић Душан 52, 53, 69, 97, 348, 627, 699
Раденковић Јован 500
Радивојевић Душан Дуда 770
Радивојевић Јован 69
Радивојевић Косара 820
Радивојевић Мирослав 124
Радисављевић Љубица 591
Радић Ђоковић Дивна 44, 213, 349, 355, 368, 426, 446, 479, 480, 693, 695
Радић Милан 529
Радишић Ђорђе 143
Радовановић Александар 13, 50, 51, 71, 203, 207, 347, 405, 630
Радовановић Ана 499
Радовановић Владета 538
Радовановић В. Војислав 548, 790
Радовановић Косара 538
Радовановић Крста 229
Радовановић Мика 140
Радовановић Миладин 351, 353, 363
Радовановић Милут. 567
Радовановић Мира 114, 229
Радовановић Михаило, Бачина 533
Радовановић Михаило, проф. 566
Радовановић Петар 123, 124, 515, 721
Радовановић Рада 540
Радоичић Миољуб 499
Радојевић Вера 97, 121, 228, 530
Радојковић Мила 523
Радојковић Рајко 13, 29, 97, 153, 265, 630
Радојчић Милена 625
Радојчић Никола 566
Радоњић Зорка 531
Радоњић Нада 138
Радосављевић Александар 544
Радосављевић Градимир 111, 498
Радосављевић Драгиша 351, 358, 376
Радосављевић М. Јелисавета 351, 358, 379
Радосављевић Јашек Мила 102, 110, 111, 498
Радосављевић Миросав 542
Радосављевић Милутин 529
Радосављевић Миодраг 557
Радосављевић Миодраг (Мика Врабац) 121
Радотић Р. Драгољуб 359, 465
Радотић Драгутин 460
Радошевић Ани 266, 371, 591
Радошевић Слободан 247
Радујков Младен 135
Радуловић Дивна 116
Радуловић Љубомир 581, 582
Радуловић Миленко 116
Радумило Воскрсије 533
Раичић Душанка 498
Рајевски Ђорђе 76, 350
Рајић, балерина 511
Рајић, степ пар 511
Рајић Дивна 560
Рајић Јован 572, 574
РајићЉиљана 125
Рајић Д. Никола 143, 357, 465
Рајић Танаско 132
Рајковић Драгиша 538
Рајковић Ружица 236
Рајковић Сава 52, 68, 121, 123, 125, 126, 228, 698, 699
Рајнтген Карл Хајнц 30, 36, 93, 214, 600, 602, 640
Рајчевић Косара 111, 116, 119, 235, 236
Рајчевић Милош 111, 116, 235, 239, 768
Ракарић Иво 585
Ракитин Ј. Јурије 16, 44, 53, 194, 205, 213, 265, 348, 352, 362, 486, 602, 625, 657
Ракић Б. 630
Ракић Вера 68
Ракић Иван 47, 465
Ракић Љубомир 368, 535
Ракић Момчило 140
Ракићевић Драгиша 527
Раковић Радован 121, 124, 559
Ранисављевић Ђорђе 241
Ранисављевић С. Радивоје 265, 348, 354, 369, 460, 464
Ранковић Илија 549
Ранковић Светислав 300
Ранковцај А. 114
Рапајић Јован 570, 571
Рацковић Симон 208, 666
Рашић Ј. Ђорђе 485
Рашић Мирко 265, 350, 355, 364, 464
Рашић Петар 541
Рашић Радивоје 546
Регер Макс 202, 204, 411
РејЕ. 109, 118, 224
Рексајзен Ханс 21
Релић В. Катарина 358, 377
Рељић Катарина 351
Рељић Н. Љубомир 521, 522
Рељић Оливера 146
Рељић Татјана 146
Ремељан С. Драгиња 560
РеноПол 192
Репак Салко 265, 818
Респиги О. 204, 404

Решл Јарослав 138
Решл Конрад 138
Рибар Јурица 144
Рибникар Владислав 565
Ризнић Драгутин 42, 51, 293, 348, 353, 651
Ризнић Д. Надежда 44, 261, 300, 348, 352, 362, 444, 479, 483, 696
Римски-Корсаков 43, 409
Ристић Власта 108
Ристић Душан 357, 374, 465, 684
Ристић Душанка 122, 510
Ристић Ђока 539
Ристић Жика 253, 264
Ристић Зоран 254
Ристић Мика 141
Ристић Милан 562
Ристић Милош 42, 43, 66, 73, 112, 116, 120, 159, 160, 165, 204, 205, 212, 350, 356, 426, 465, 513, 550, 674, 711, 714
Ристић Миодраг 535
Ристић Мирко 110
Ристић Михаило Мика 141
Ристић Ј. Ненад 13, 110, 128, 130, 140, 144, 229, 242, 252, 630, 775, 776
Ристић Олга 138
Ристић Петар 140
Ристић Свет. 566
Ристовић М. 630
Ристовић Наталија 358
Родић Момчило 47, 68, 360, 465
Ројтер Херман 214, 719
Рокита Ерика 214
Ролан Ромен 580
Романов Борис 51, 204, 399
Романовић М. Живојин 414
Росијски Владимир 350, 356, 383, 465, 680
Росини Тоакино Антонио 52. 202. 205, 388, 401, 404, 408, 409
Ростан Едмон 205, 206, 393, 403
Рот Ђорђе 69
Рошкић Ј.В. Јован 543
Рубеша Александар 569
Рубин Блаженка 587
Рубин Драго 584, 586
Руварац Коста 224
Рудић Гардиновачки Теодора 135, 792
Ружицки Лудомир 399
Ружичић Јован 547
Ружичић Михаило 547
Руњанин Ђ. Вукашин 216, 357, 465, 677
Русо Жан Жак 574
Рутић Кропш Ивка 265, 817

Рутић Јожа 265, 817
Руцовић Богобој 294
Руч Ђ. Александар 349, 355, 384

С

Сабљић Љубиша 68, 360, 367, 465
Саватић Миливоје 571
Савин Максо 265, 364, 818
Савић Борислав 360, 465
Савић Живојин 547
Савић Загорка 569
Савић Зоран 146
Савић Кирило 122
Савић Мирко 120, 126
Савић Никола 570, 571
Савић О. 629, 652
Савић Павле 565
Савић Раде 533
Савић Радмило 798
Савић Светислав 107, 108
Савковић Бошко 128, 243, 264
Савковић Душанка 97, 213, 494
Савковић М. 630
Савовић Емилија 548
Савовић Миодраг 548
Савојски Евгеније 19
Сапваро Анте 349, 355, 383
Салмхофер Франц 291
Само Маргит 214
СандоЖ. Сеглиер 141
Сањина Шилеговић Мира 266, 303, 370
Сарду Викторијан 52, 114, 234, 587
Сарић Борислав 241
Сарић Ратомир Ратко 230, 746
Сасман 242, 397. 607
Светници Владимир 76
Свирчев К. 145
Свјердлов Г. 292
Свобода Вјачеслав 347
Свобода А. Марија 351, 359, 378
Свракић Мирко 122
Сврзић Јелена 528
Сврзић Јула 528
Север Јелена 138
Седлачек Фрања 479
Седмак Јакша 583, 587
Секулић Д. Јелисавета 351, 377
Секулић Д. ЈБубица 79, 226, 243, 349, 354, 664, 693
Секулић С. Светозар 372
Селаковић Марио 253
Селински 479

Семенова Троицкаја Олга 349, 356, 365, 382
Семењенко Никола 265, 349, 356
Сесардић Злата 365
Сечујски Р. 145
Сибинчић Бранислав 553
Сикимић Ђ. Јован 552
Сикинић Невенка 146
Сикора Зорица 253
Сикст Паул 53, 85, 710
Сила Андреј 146
Сиљановић Бранко 357, 465
Симеуновић Добрица 128
Симеуновић Душан 552
Симеуновић Цветин 552
Симић Александар 247
Симић Боривоје 121
Симић Воја 56
Симић Добро 142
Симић Драгица 539
Симић Живка 523
Симић Живорад 687
Симић Иванка 553
Симић Катарина 371
Симић Лука 353, 363
Симић Мијалко 538
Симић Ђ. Милан 292, 353, 363
Симић Милева 573
Симић Миливоје 528
Симић Милица 553
Симић Мирко, Метковић 553
Симић Мирко, Ниш 102, 106
Симић Никола, вођа позор. трупе 294
Симић Остоја 570, 771
Симић Радован 553
Симић Славко 102, 119, 225, 241, 513, 605, 631, 738
Симић Стојан 126
Симоновић Вера 592
Симоновић Драгослав 530
Симоновић Миомир 355, 465
Сиришчевић Лука 368, 819
Сковран Душан 213, 605
Скриб Ежен 586
Скригин Георгиј Жорж 266, 370, 484
Славенски Јосип 399, 400
Славковић Г. 114
Славковић Илија 138
Славковић Урош 549
Слатин Александар 17, 344, 349
Слатин Илија 17
Слијепчевић Ђоко 566, 570, 571
Словенски Ђосип Штолцер 204
Слука Пава 593
Смедеревац Мила 228
Смедеревац Никола 112, 117, 121, 227, 486, 487, 503, 507, 593
Смедеревац Рајко 593
Сметана Беджих 84, 394, 411
Смиљанић Љубица 537
Смоковић З. 125
Сокол Михајло 499
Соколовић Никола 293
Солон 619
Сотировић Владан 70, 119, 120, 166, 558, 768
Сотировић Драгољуб 117, 225
Сотировић Јован 546
Софокле 108
Спајић Милош 246, 255, 526, 624, 801
Спајић Сава 351, 375
Спалајковић Мирослав 26, 255, 631
Спасић Д. Вера 559, 560
Спасић Драгољуб 540
Спасић Љубица 540
Спасић Милан 41
Спасић Ратомир 540
Спиридоновић Р. Олга 44, 45, 79, 92, 183, 190, 213, 261, 262, 349, 354, 425, 480-482, 694, 696
Србљанин Љубомир 351, 357, 376
Србуљ Јован 48, 52, 117, 118, 204, 226
Срдановић Живка 102
Срдановић Јосиф 102-104, 106, 220, 224, 727
Срдић Дражен 144
Срдоч Милап 128, 213, 264, 775
Сребрић Богољуб 122
Срејовић Јаков 350, 372
Сремац Стеван 53, 99, 118, 141, 159, 219, 224, 234, 387, 400, 403, 407, 415, 493, 607
Сретеновић Милан 225
Сретеновић Михаило 118, 125, 226, 414, 477, 505, 530, 542, 573
Срећковић М. Данило 559, 560
Срећковић Живанко 553
Срећковић Мирко 121, 166
Срећковић Панта 414
Срећковић М. Славко 48, 351, 357
Срећковић Славолуб 465, 686
Стајић Владимир 120
Стајић Милица 523
Стајић Миодраг 272
Стајић Стојановић Надежда 349
Стаљин Висарионович Јосиф 292

Стаменковић Божидар 500
Стаменковић Драгиња 241
Станаревић М. 631
Станимировић Вера 374
Станимировић Владимир 416
Станимировић Ђорђе 550
Станимировић Наталија 47
Станисављевић Бранко 531
Станисављевић Владимир 545
Станисављевић Жика 102, 498
Станисављевић Јелена 498
Станисављевић Милан 559, 560
Станиславски Константин 16
Станић Драгољуб 143
Станић Милета 569
Станишић Владимир 366
Станишић М. Љубомир 265, 355, 465
Станковић Александар, учитељ 252, 453, 800
Станковић Александар, чинов. 536
Станковић Бора 53, 56, 104, 118, 234, 242,
387,393,407,415, 494, 607
Станковић Борисав, Алексинац 129, 555
Станковић Бошко 521, 522
Станковић Влада 147
Станковић Владимир 545
Станковић М. Д. 276
Станковић Драгољуб 499
Станковић Живадинка 538
Станковић Милан 624, 777
Станковић Милорад 351, 353, 539
Станковић Миодраг, Алексинац 555
Станковић Миодраг, Смедовац 545
Станковић Петар 569
Станковић Рада Ресавка 512
Станковић Радашин 537
Станковић Радивоје 202, 203
Станковић Светислав 499
Станковић Светомир 526
Станковић Сениша 274, 565
Станковић Чедомир 536
Становић Божидар 545
Становић Владимир 545
Станојевић Аца 507
Станојевић Бата 122
Станојевић Богиња 523
Станојевић Будимир 544
Станојевић Драган 550
Станојевић Душан 111
Станојевић Душан Бане 107
Станојевић Илија Чича 58, 77, 141, 224, 232,
233,414,415
Станојевић Миодраг, ученик 430
Станојевић Г. Миодраг 348, 352, 362, 402
Станојевић Рајко 532
Станојевић Славко 360, 465
Станојловић Љубиша 357, 375, 465
Станојловић Нинослав 242, 253, 631
Старковска Јозефа 67
Старчев Драго 47, 211, 465, 619
Старчић Виктор Велибор 96, 97-100, 109,
153, 154, 227, 233, 492-494, 723
Старчић Милан 351, 357, 460
Старчић Михаило 374
Стевановић Јелица 13, 50, 51, 71, 125, 203,
207, 347, 405,630, 631,694
Стевановић Р. 631
Стевић Божидар 525
Степанов Стјепан Леон 584
Степић Десанка 138
Стербини Чезаре 52
Стефановић Драгомир 537
Стефановић Душан 560
Стефановић Јован Курсула 73, 116, 128,
269, 270, 350, 355, 425, 563, 567, 668
Стефановић Јовица 500
Стефановић Катарина 128
Стефановић Љубица 266, 371
Стефановић Манојле 548
Стефановић Миодраг 360, 465
Стефановић Миодраг, Доњи Катун 529
Стефановић Младен 20, 631
Стефановић Никола 549
Стефановић Радмила 112, 350, 356, 680
Стефановић Рат. 567
Стефановић С. 119
Стефановић Сава 351, 379
Стефановић Светозар 499
Стефановић Стефан 415
Стефановски Р. 24, 631
Стилиновић Маријан 143
Стимич Нина 107, 108
Стишовић Стојан 570, 571
Стодола Иван 583
Стоимировић Јовановић Милан 455
Стојадиновић Милан 19, 30, 263
Стојадиновић Рајко 13, 138, 235, 631
Стојадиновић Срдић Олга 102, 730
Стојаковић Дара 185, 349, 355, 425, 668,
707
Стојановић 567
Стојановић Аница 265, 365
Стојановић Бата 240
Стојановић Бранислав 535
Стојановић Бранко 499

Стојановић Будимир 530
 Стојановић Данило 566
 Стојановић Ђ. Даница 491
 Стојановић Добросав 545
 Стојановић Драган 146
 Стојановић Драгомир 460
 Стојановић Живка 541
 Стојановић Зорица 569
 Стојановић Зорка 351, 358, 377
 Стојановић Томљановић Јелисавета 558
 Стојановић В. Јован 548
 Стојановић Ј. Лазар 253
 Стојановић Милан, статиста 360
 Стојановић Ђ. Милан, редитељ 48, 51, 52, 82, 84, 85, 91, 109, 121, 169, 180, 225, 267, 268, 270, 278, 279, 348. 352, 436, 437. 440, 447, 484, 490, 491, 810
 Стојановић Миле 112, 114, 229
 Стојановић Милена 570, 571
 Стојановић Милорад 500
 Стојановић Мими 253
 Стојановић Миодраг 389, 499
 Стојановић Нада 265
 Стојановић М. Надежда 353, 363, 426
 Стојановић Никола, Дунав. позор. 107
 Стојановић Никола, Тамнич 546
 Стојановић Петар, бравар у НП 500
 Стојановић Петар. проф. 89, 142, 202, 243, 394
 Стојановић Петар, статиста 360, 465
 Стојановић Петар, ученик 125-127, 516
 Стојановић Радомир 521, 522
 Стојановић Светомир 116
 Стојановић М. Слободан 559, 560, 592
 Стојановић Филип 96, 421, 422, 630
 Стојановић Чедомир 360, 376
 Стојиљковић В. Алекса 373
 Стојимировић Душан 544
 Стојисављевић Б. Ранка 559, 560
 Стојићевић Александар 551
 Стојићевић Душан, НП 357
 Стојковић Александар 97, 116, 122, 213, 242, 243, 354, 461, 465, 492, 494, 558-560, 725
 Стојковић Боривоје 13, 102, 105, 107, 108, 140-143, 220, 225, 631, 778
 Стојковић Борисав 555
 Стојковић Душан 500
 Стојковић Ђорђе 97, 110, 536
 Стојковић Живка 127
 Стојковић Зорица 536
 Стојковић Радивоје 237
 Стојковић Радомир 537
 Стојковић Спасоје 543
 Стојковић Б. Спасоје 543
 Стојковић Сретен 414, 500
 Стојовић Душан 102, 106
 Стојчевић Злата 102, 105, 220, 731
 Стојчевић Љубиша 102
 Стокић Живана Жанка 41. 44. 86. 88, 89, 116, 121, 152, 165, 175, 213, 232, 261. 267, 270-278, 348, 352, 426, 483, 507, 567, 626, 627, 695, 754, 809, 810
 Стокић Радомир 525
 Стошић Милан 498
 Стравински Игор 409
 Страгарац Влада 113
 Страиновић Бранка 535
 Страјнер Ј. Винко 373
 Страјнић Слободан 73, 88, 356, 368. 465, 581, 672
 Странд Марија 558, 559
 Стриндберг Аугуст 585
 Строци Тито 584, 588
 Студенцов Александар 69, 349
 Ступар Жарко 570, 571
 Ступица Мира 631 (видети и под Тодоровић Мира)
 Суботић Драга 569
 Суботић Јован 413
 Суботић Милан 241
 Суботић С. Спира 351, 357, 375
 Сударевић, балерина 185
 Судерман Херман 99, 100, 106, 112, 118, 141. 153, 224, 226, 228. 234, 407
 Сугловић Силвио 350
 Сутор Лилијан 124
 Сухтарж Божа 374
 Сушић Витомир 521, 522
 Сушић Радоје 521
 Т
 Таборска Павелић Мара 44, 265. 300, 348, 352, 362. 662
 Тадић Никола 588
 Гадић Теја 97, 99, 153, 208, 240, 494, 725
 Тајхман Лудвиг 21
 Танасковић Живојин 539
 Танерт Ханс 54
 Танић Дејан 625
 Танић Јован 42, 73-75, 105, 111, 116, 121, 122, 167, 228, 229, 232, 235, 252. 262, 263, 283, 483, 484, 507, 509, 510, 567, 634, 652, 692, 759, 803
 Танић Нада 1 !6

Танхофер Томислав 584, 586, 589
Тапавица Зорица 139
Тапавица Иван 240, 550
Танавица Миле 549
Тарновски Г. Никола 42, 183, 350, 356, 383,
465, 676, 711
Тасић Зорица 536
Тасић Јанаћко 527
Тасић Лепосава 351
Тасић Наум 527
Тасић Станко 499
Тасић Тома 108
Тасовац Бранислав 540
Тасовац Деса 540
Тасовац Драгица 540
Тасовац Предраг 68, 125, 360, 465, 605
Татаркин Иван 499
Татић Б. Алексије 559, 560
Татић Аљоша 123, 124, 515, 770
Татић Бранко 102, 104, 498, 730
Татић Христина 498
Текић Н. Ружица 45, 89, 261, 265, 295, 348,
354, 369, 803
Тен Берг Ерик 214
Теодоровић Ђуро 588
Тевавац Б. Марија 360, 386
Терзин Ђуро 227
Терзин Мара 349
Терзић Миомир 243
Тешић Милена 146
Тимотић Милан 121, 398, 399, 504, 708
Тич Вилма 360
Тишански Соња 370
Тишански Софија 559
Ткалец Франциска 365
Тмуша 417
Тоболар Велибор 535
Тоболар Радмила 534
Тодић Драгутин 102, 105, 220, 498, 731
Тодић Ружица 102, 104, 225, 726, 730
Тодоров Ж. 145
Тодоровић Алрауна 569
Тодоровић Богдан 351
Тодоровић Р. Бранислав 357
Тодоровић Вера 547
Тодоровић Владета 107
Тодоровић Даница 536
Тодоровић Драган 527
Тодоровић Драгутин 242
Тодоровић Живан 351
Тодоровић Зоран 547
Тодоровић Илија 350
Тодоровић Јелена 125, 592
Тодоровић Милан 567
Тодоровић Миодраг Крњевац 122
Тодоровић Поповић Ступица Мирослава
Мира 77, 79, 82, 92, 97, 100, 208, 240, 426,
445-450, 653, 692, 704, 766, 783
Тодоровић Мирјана 122
Тодоровић Мирко Ера 123, 215, 628
Тодоровић Наталија 242
Тодоровић Никола 558
Тодоровић Никола Ница 144
Тодоровић Ј. Пандора 351, 358, 377
Тодоровић Ружица 47, 360
Тодоровић С. 24, 144, 631
Тодоровић Сава 58
Тодоровић Свилка 500
Тодоровић Славко 141
Тодоровић Слободанка, Завод С. Пал. 568,
569
Тодоровић Тодор 499
Тодосић Зорка 58
Толбухин Фјодор, маршал 257
Толстој Лав 100
Тома Амброаз 408
Томас Брандон 584
Томаш Анастасија 551
Томашевић Иван 284
Томашевић В. Крсман 552
Томашевић Мира 241
Томић Божидар 546
Томић Бранислав 538
Томић Душан 499
Томић Еуген Јосип 585
Томић Живојин 48, 265, 344, 349
Томић Јованка 122
Томић Лазар 500
Томић Марко 106
Томић Миленко 548
Томић М. Миливоје Мића 213, 559, 560,
605, 796
Томић Милорад 500
Томић Милутин 107
Томић Персида 531
Томић Петар 500
Томић Светислав 531
Томић Спасоје 538
Томичић Јелена 265
Томовић В. 254
Томовић Момчило 48, 260, 350, 374
Топаловић Стјепан 588
Топенчаревић Димитрије 126
Тополски Златко 350

Торбица Смиља 42, 88, 216, 266, 350, 356, 426, 515, 675
Тот Ј. Аница 349, 355, 365, 382
Тот Антон 349
ТотЕ. 99, 138, 219, 607
Тотић Душан 533
Тотић Зоран 533
Тотић Љубиша 533, 569
Тотић Михајло 533
Тотић Мица 533
Тотић Радивоје 533
Тошић Бранко 568
Тошић Вера 556
Тошић Јован 372, 465
Тошић Д. Јосип 376
Тошић Јосиф 358
Тошић Милан 112, 113, 122, 747
Тошић Надежда 556
Тошић Славка 112, 114, 228, 747
Тошков Петар 371
Травица Бранко 558
Трајковић С. Велимир 525
Трајковић Михаило 129
Трајковић Михајло 525
Трајковић Никола 48, 59, 106, 123, 243, 392, 413, 417, 631
Трембовевски Александар 48, 349, 356, 382, 673
Трешњић М. 631
Тривунац Јован 127
Тристан Жул 588
Трифковић Влада 122
Трифковић Коста 52, 98, 119, 124, 126, 130, 144, 166, 200, 219, 224, 234, 387, 397, 400, 403, 413, 445, 481, 493, 607
Трифуновић Александар 265, 349, 353, 363
Трифуновић Борисав 570, 571
Трифуновић У. Бранко 539-541
Трифуновић Воја 116
Трифуновић Драган 553
Трифуновић Драгољуб 128
Трифуновић Ђорђе 125
Трифуновић Загорка 553
Трифуновић Јелена 122
Трифуновић Милица 553
Трифуновић Милош Миша, проф. 566
Трифуновић Миолраг 129, 555
Трифуновић Михаило 556
Трифуновић Радмила 555
Тришлер Мирко 589
Трлајић Глигорије 572
Тројановић Милица 369
Трпковић Риста 129
Трумић Јелена 369
Труц Божидар 360, 465
Труца Коста 255, 256
Тузлић Слободан 144, 784
Тузлић Старовић Смиља 624, 784
Тураковић Слободан 146
Тургењева Т. Олга 349, 355, 365, 382
Турнер Георг 226
Турнер Харалд 20, 32, 81, 480
Туршић Иван 373
Туцаковић Александар 48, 349, 669
Туцаковић Иван 570

Ћ

Ћалић Боривоје 237
Ћелић Душан 138
Ћелић Роксанда Роса 144
Ћеловић Брана 143
Ћећез 139
Ћипријано Умберто 476
Ћиримановић Драга 569
Ћирић Богољуб 129, 559
Ћирић Димитрије 360, 465
Ћирић Љубомир 129
Ћирић Милован 183
Ћирић Милош 255, 801
Ћирић Надежда 146
Ћирић Петар 294
Ћирков Коста 581, 582
Ћирковић, четн. војвода 253
Ћирковић Вукашин 569
Ћирковић Радош 119
Ћировић Зорица 138
Ћорић Борислав 498, 500
Ћоровић Светозар 17, 141, 234, 392, 414
Ћосић Александар 299
Ћосић Богдан 570, 571
Ћосић Ђорђе 566
Ћосић Небојша 139
Ћосић Н. Сава 543
Ћујић Слободан 360, 465
Ћупић Љубиша 538
Ћурић Јован 539

У

Убовић М. Јованка 359, 378
Угарковић де ла Јаве Драгица 361
Угљанипшев В. 17
Узелац Радослав 570, 571
Ујес Алојз 14, 411, 412, 620, 622, 631
Улмански Рената 243

Унгар Фердинанд 350
Урбани Уго 476
Урбанова Срећковић Нада 498, 742
Урбанова Јовановић Невенка 44, 353, 368,
479, 629, 631, 696
Урошевић Александар 535
Урошевић Миливоје 539
Урошевић Обрад 552
Урошевић Рака 527
Ускоковић Здравко 376
Усмиани Јосип 539
Утков Василије 344, 346, 349
Учек Јован 360, 465, 666

Ф

Фабр Ј. Х. 573, 574
Фазловска Вука 108, 111
Фазловски Фреди (Фазлибеговић Асим) 111,
121, 507, 592
Фаравели Алфредо 476
Фармаковски Владимир 567
Фејин К. 292
Фелба Драгомир 138, 236, 605, 760, 777
Феликс Милорад 572
Фелин Хозе Кодина 51, 407
Ферари Ермано 84, 202, 204, 393
Ферари Ивана 122, 512
Ферстер 224
Ферстер Хелмут 20
Филиповић Бранко 128
Филиповић В., новинар 507
Филиповић Ђуро 570, 572
Филиповић З. 631
Филиповић Зорица 97, 559
Филиповић Милена 498
Филиповић Момчило 243
Филиповић С. 631
Филиповић Стојан 358, 465
Финци Ели 17
Фирауновић Станојло Цане 240, 605, 706
Фицал Игњац 499
Фишбах Освалд 236
ФлерР. 109, 118, 224
Флич, Бечка опера 291
Флотов Фридрих 408
Фодор Лајош 43, 44, 51, 234, 388, 407
Фокин Мишел 42, 51, 204
Форцано 393
Фотез Марко 583, 584, 587, 588
Фрајт Лидија 591
Фрајтаг 406
Франк Јозеф Марија 583

Францешк Јосип 375
Фроман П. 17
Фуртнер Цо 87
Фуртунић Најдан 543

Х

Хабуш Мара 76
Хабуш Наталија 350
Хајдер Хајнрих 213
Хајдрих Рајнхард 20
Хајдуковић Драги 531
Хајдуковић Љуба 532
Хајнес Вили 214
Хајнчел Јозеф 21
Хајровић М. Заир Јован 351, 357, 375, 688
Хамик Антон 589
Хамсун Кнут 202, 204, 393, 585
Ханауска Боровоје, алијас Бора Поповић
119, 125, 126, 213, 558-560
Ханшман 399
Харамбашић Аугуст 585
Харитоновић Сава 499
Хартл Вера 499
Хауптман Герхард 51, 56, 85, 412, 585
Хаци-Манић Марија 500
Хацић Душан 523
Хацић Милица 44, 349, 659
Хелвиг Паул 52, 387, 397, 400, 412
Хембер 393
Хеплеш Н. 631
Хернер Ханс 52, 85, 710
Херцог Ференц 234
ХетДушан 265, 301, 818
ХетНада 112, 121, 261
Хет Огњанка 112, 117, 122, 261
Хет Олга 261
Хећимовић Б. 589
Хецел Ерих 40, 48, 51, 215, 515, 516, 602,
721
Хинрикс Аугуст 234, 393
Хитлер Адолф 25, 179, 211, 262, 284-286,
488, 489, 601, 620
Хмара 17
Холодков Павле 17, 265, 349, 353, 363,
423, 438, 706
Хопвуд Авери 43, 407
Хориш Марија 558
Хорна Владимир 540
Хорст Јулиус 583
Хоуф Антон 350, 373
Хофер Отман 121
Хрестл 110

Христилић Лела 114
Христић Стеван 43, 54, 58, 84, 89, 90, 187,
188, 218, 219, 265, 298, 387, 394, 399, 408,
479, 656
Хрњак Станко 213, 367, 465
Хусар Људевит 558
Хут Јохан 99

Ц

Цајић Радмила 159, 255, 289, 561, 562, 716
Цакић Владимир 569
Цакони Слатин Олга 349
Цанић С. Ђор. 543
Цанић Живорад 538
Царевић Милош 140
Цариков Михаило 38
Царичић Милосава 559, 560
Цвејановић Радомир 227, 523
Цвејић Б. Жарко 44, 88, 183, 185, 212, 224,
261, 269, 270, 293, 303, 349, 355, 364, 426,
465, 479, 564, 706
Цвејић Никола Владин 16, 52, 53, 85, 183,
185, 193, 261, 269, 270, 293, 303, 349, 354,
365, 398, 423, 425, 438, 479, 483, 486, 667,
707
Цветановић Василије 376
Цветановић Катарина 45, 349
Цветић М. 119, 135
Цветић Милош 292, 414
Цветић Миодраг 125, 632
Цветковић Александар 73, 80, 116, 121, 122,
152, 153, 166, 175, 188-190, 217, 218, 228,
232, 261-263, 348, 426, 483, 484, 512, 567,
695, 754, 803
Цветковић Брана 120, 121
Цветковић Вера 47, 360, 366
Цветковић Војислав 570, 571
Цветковић Д., Параћин 536
Цветковић Даница 359
Цветковић Душан 102, 106, 114, 498
Цветковић Злата 265
Цветковић Љиљана 106, 499
Цветковић Миланка 531, 789
Цветковић Радмила, Гечић 539, 791
Цветковић Радмила, Алексинац 555
Цветковић Ружица 110, 113, 114, 229
Цветковић С. 632
Цветковић Светозар 110, 113, 114, 229, 230,
263, 264 »
Цветковић Сл. 632, 704, 738, 747, 755, 783,
818
Цветковић Слободан 121

Цветковић Срђ. 632
Цвијановић Љубица 139, 550
Цекић Душан 500
Целегин Будислав 558
Церник Хелмут 214
Церовић В. 230, 632
Цефер М. Славенка 349, 356, 382
Цефер М. Славица 366
Цим Александар Адалберт 393
Цинцаревић Милан 351, 358, 465
Цинцаревић Миланка 571
Цокић Вукашин 546
Црвенчанин В. 632
Црвенчанин Милош 48, 117, 682
Цревар Драган 360, 465
Цревар М. Милан 267, 268, 352, 465, 688
Црногорчевић Зора 102, 498
Црномарковић Бранка 240, 551
Црнчевић Бранислав Брана 255, 801
Црњанска Марица 550
Црњански Стефанија 216, 360, 371

Ч

Чабрић Драги 528
Чабрић Љубомир 527
Чабрић Рада 528
Чавдаревић Славољуб 106
Чађеновић Раца 533
Чађеновић Славка 534
Чајковски Иљич Петар 42, 48, 49, 411
Чалић Стеван 240
Чанчаревић Ј. Сава 378
Чапек Карел 143, 279
Чатановић Михаило 529
Чаће Иве 589
Чачкез Самуел 265, 365
Чедић Ж. 115
Чекеревац Десанка 97, 121, 125
Чекерез Т. Вера 560
Челајева 453
Челенковић Ђорђе 359, 378
Чепић Миливој 69, 351
Черепов Александар 102, 103, 214, 629,
727
Чобановић Милорад 569
Чокановић Злата 107, 108
Чолаковић Родољуб 565
Чолић Д. 629, 632
Чолић Драгомир 523
Чолић Драшко 523
Чолић Милутин 143
Чолић Никола 553

Чорбић Душица 128, 775
Чубин Лудмила 249, 799
Чуркин В. 292
Чутурица Војислав 539
Чучковић Добрила 568

Ц

Цалић Живка 540
Цацевић Добрила 523
Целебџић М. 628
Џимић Добрила 102, 105, 116, 121, 505, 507, 592, 730
Џимић Милутин 102
Џокић Ђорђе 540
Џонић Павле 97

Џудовић Милорад 521, 522, 788

Ш

Шавија Милена 236
Шај Јуст 99
Шаљапин Фјодор 17
Шантић Алекса 17, 119, 392, 414, 480
Шапчанин Милорад 292, 413
Шарић О. Милан 357
Швајкарт Ханс 53, 388, 412
Швен Хелмут 29, 32, 37, 79, 117, 602
Шевић Витомир 551
Шевић М. Душан 357, 374, 465
Шевић Милан 573
Шекспир Вилем 53, 84, 86, 99, 106, 142, 143, 205, 206, 289, 346, 393, 407, 585, 588
Шеноа Аугуст 585, 586, 588
Шентан П. Ф. 109, 234
Шенхер Карл 585
Шербан Катарина Каћа 97
Шербан Миленко 84, 85, 97-99, 108, 228, 391, 724
Шербановић Јован 144
Шеридан Ричард Бринсли 406
Шетл Грета 122
Шиђански Ђ. Р. 241
Шикорски Александар 351
Шикорски Лепосава 351, 377
Шилер Фридрих 59, 108, 205, 588
Шилингс Макс 408
Шилеговић Бошко 303
Шимун Обрад 148, 582
Шимунец Љубомир 236
Шимунић Олга 540
Шимунић Ружица 540
Шиник О. Смиља 265, 370, 560

Шипетић Коста 141
Широла Иван 584
Широла Младен 586, 588
Шиц Хајнрих 399
Шишаковић Вукадин 569
Шкваркин В. 292
Шлегел Вилхелм Аугуст 585
Шлосман 214
Шљивић Жарко 535
Шнајдер А. 100
Шо Бернард 407, 584, 586
Шобота Н. 108
Шобота Радомир 102, 486
Шолохов Михаило 292
Шољак Анте 583-588
Шопен Фредерик 51, 388, 399, 401, 405, 409
Шпадијер С. Крста 354, 369, 465
Шпер А. 632
Шпис Лео 84, 202, 204, 394, 411
Шпољарић Анка 253
Шредер Лудвиг 20
Шредер Фридрих 214
Шредер Херман 51, 85, 185, 398
Шремпф Љиљана 138
Шретер Хајнц 21
Штерић Нада 213
Штерле Нада 116, 265, 365
Штиблер Душица 129
Штилер Петар Алберт 99
Штимац Анђелко 583, 589
Штраус Јохан. млађи 42, 43, 52, 387, 388, 399, 401, 405, 409
Штраус Рихард 563
Штрос Вилхелм 214, 720
Шћекић Радоје 133
Шубарановић Борка 351, 358, 592
Шуберт Франц 84, 140, 394, 563
Шуваковић Костадин 356, 465
Шукуљевић Марковић Ксенија 629, 632, 652
Шулце Норберг 87, 88, 603
Шуман 202, 204, 394, 404
Шумаревић Светислав 160, 450, 451, 566
Шуминска Марина 76, 350
Шуњеварић Добросав 556
Шурек Паул 53, 109, 234, 242, 388, 397, 400, 403, 407, 588, 607
Шутић Слободан 142
Шухајтовић Никола 523

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ ПОЈМОВА

(Због честог помињања, појмови Београд, Србија, Европа и Немачка нису обухваћени регистром)

А

Авала 391
Азања 131
Албанија 258
Александровац, округ Пожар. 245
Александрово 132, 135, 632, 792
Алексинац 107, 128, 135, 137, 242, 309, 555, 556, 604, 631
Америка 288
Андрејевац 229, 245
Анкара 77
Апатин 258
Аранђеловац 81, 82, 109, 302, 309, 626
Араповац 245, 518
Ариље 135, 137, 548
Асколипичени 476
Аустрија 302

Б

Ба 262
Баваниште 145
Бадгајстен 284
Бајина Башта 145
Банат 13, 19, 92, 109, 132, 135, 145, 225, 291, 617, 631
Банатска Суботица 132
Банатско Аранђелово 245
Бановићи 296
БањаЛука 23, 268, 548, 618
Бањица 69, 144, 295, 301, 596, 638, 781, 782
Баранда 132
Барања 258
Бари 476, 479
Батина 258
Бачина 135, 245, 246, 528, 532, 534, 788, 793
Бела Вода 245
Бела Паланка 114
Бела Црква 109, 309
Белгија 303
Бели Поток, окр. Беогр. 245, 517
Бели Погоч, окр. Нишки 132, 134, 223
Бедушић 132, 133, 247, 537-539
Бељина 245
Берлин 20, 22, 25, 41, 77, 78, 183, 186, 187, 268, 296, 347, 563, 621, 655, 712

Беч 19, 76, 87, 89, 91, 191, 193, 213, 270, 284, 290, 291, 297, 301, 383, 384, 398, 489, 563, 620, 709, 741, 812
Бивоље 245
Бизерта 290
Богатић 72, 703
Богдинац 132
Богосавац 245
Божиновац 132
Божурња 132
Бољевац 135, 229, 542, 543
Бор 211, 244, 630, 778
Борач 245
Бордин 495
Боровац 496
Борски рудник 211, 244, 606, 619, 778
Босна 258, 346
Босут 259
Ботош 145
Бошњане, округ Крагуј. 245
Бошњане, округ Јагод. 245
Брајковац 245
Браничево 131, 526
Братислава 77, 424
Бремен 53
Брчко 296
Бугарска 24, 257, 297
Будимпешта 65, 620
Буковица 132
Буковче 132, 135, 543
Букор 245
Бунар 132
Буроовац 131
Бучум 495

В

В. Бечкерек 572
Валевац 245
Ваљево 23, 62, 65, 80, 109, 112, 129, 168, 227, 230, 242, 243, 246, 281, 282, 309, 604, 746, 798
Варварин 137, 245, 246, 527-529, 531, 532
Варна 245
Варош 497
Ватин 132, 134
Вашингтон 223
Велика Британија 22

Велика Каменица 131
Велика Кикинда 109, 309
Велика Плана 62, 114, 137,257
Велики Извор 229
Велики Мокри Луг 245, 517
Велико Градиште 109, 114, 217, 244, 309
Велико Орашје 137
Велико Средиште 132
Венеција 620
Верник 497
Винковци 41
Винци 131
Винча 245
Висибаба 245
Витковац 150
Вишеград 258
Влајковац 132
Влахово 496
Војводина 259, 303, 469
Војвођинци 245
Војилово 131, 135, 526
Вражогрнац 132, 229
Врање 258
Враљци 495
Вратарница 229
Враћевшница 570
Врњачка Бања 80, 107, 114, 125, 139, 237, 299, 309, 536
Врчин 131
Вршац 109, 134, 283, 284, 309, 382, 572
Вукмановац 538
Вуковац 245
Вучак 131

Г

Галато 476
Галибабинац 497
Гамзиград 132
Гаревина 132
Главчина 495
Глободер 245
Голубац 114, 135, 526
Горажде 264
Горачићи 132
Горња Бела Река 229
Горња Врањска 245
Горња Каменица 132
Горња Сабанта 538
Горња Топлица 245
Горњи Катун 245
Горњи Милановац 347
Горович 132

Госпођинци 469
Гостиље 132, 247
Грац 302
Грделица 245, 247, 795
Грлиште 229
Грљан 229
Гроцка 293
Грчка 619
Губеревац 245
Сиегзлоћ 626
Гулијан 496
Гушевац 495, 496

Д

Давидовац 245, 497
Дашица 245
Дејановац 245
Десић 245
Деспотовац 114, 540
Добра 131
Доња Каменица 245
Доња Крушевица 131
Доња Ливадица 131
Доњи Катун 245, 529, 789, 790
Доњи Милановац 114
Дортмунд 142
Драгобраћа 248
Драговац 131, 135, 524, 525
Драгово 132, 537-539
Драгојевац 245
Драгоцвет 132
Дражевац 131
Драјинац 495
Драч 296
Дреновац 264
ОгезЈеп 626
Дубље 245
Дубница 132
Дубока 132
Дубона 245
Дубровник 23, 620
Дунав 19

Ђ

Ђала 132

Е

Енглеска 262, 347

Ж

Жабари (Пожар.) 131, 245
Жабари (Топола) 132, 247

Жагубица 145
Жарково 131
Ждрело 495
Железник 131, 134
Живица 131
Житковац 220, 221
Жлне 132
Жупањевац 538

З

Забрђе 131
Заграђе 229
Загреб 15, 23, 65, 66, 68, 77, 270, 292, 297,
298, 482, 484, 583, 589, 618, 620, 626, 629, 631
Задар 620
Зајечар 20, 23, 107, 229, 230, 244, 249, 309,
542, 632
Западна Морава 258
Здравчићи 245, 548, 790
Зеленик 111
Земун 19, 65, 296
Зрењанин 135, 632
Зубетинац 245

И

Ибар 19, 258
Избиште 128
Извор 495
Индија 22

Италија 23, 41, 289, 387, 439, 479

Ј

Јабуковац 546
Јагодина 23, 107, 110, 114, 116, 129, 132,
133, 223, 232, 239, 242, 243, 253, 279, 309,
535-537, 541, 606, 624, 625, 631, 785
Јазово 132
Јаковац 132
Јарменовци 132
Јасика 245
Јаша Томић 109, 309
Јевремовац 245
Јелашница 245
Јерменовци 132
Јовац 132
Јошева 245
Југославија 14-19, 23, 24, 38, 41, 144, 150,
258, 259, 267, 289, 295, 304, 315, 321, 471,
479, 490, 590, 618

К

Кавадар 301

Каленићи 245
Каличина 245
Калудра 537, 538
Камерано 476
Каона 132, 245
Карловац 268
Кисилјево 131
Клење 131, 526
Кливленд 627
Кличевац 245
Клока 132
Књажевац 62, 115, 309
Кобишница 245
Ковачица 383
Ковин 28, 108, 309, 621
Колари 245
Колонија Стајићево 245
Колубара 257
Комаране 132
Конак 132
Конарево 150
Корман 221
Косово 92, 106, 127, 251, 258, 259, 413
Косово и Метохија 257, 258
Косовска Митровица 20, 23, 136, 251, 252
Котор 515, 570
Кравари 148
Крагујевац 20, 22, 23, 107, 110, 114, 129,
133, 138, 147, 168, 169, 235, 244, 247, 252,
257, 258, 278, 281, 284, 300, 301, 309, 484,
487, 489-491, 575, 604, 606, 625, 627, 760,
777
Крајова 257
Краљево 22, 23, 80, 107, 113, 114, 150, 223,
235, 239, 244, 246, 257, 259, 284, 300, 309,
604, 606
Крвавица 245
Крива Река 245
Крњево 131
Крупач 132
Крушевац 20, 23, 107, 110, 114, 116, 125,
127, 129, 133, 139, 169, 236, 237, 247, 258,
304, 309, 604, 606, 628
Кукљин 245
Куманово 301
Кушиљево 245
Куштиљ 132

Л

Лађеџци 132, 135, 246
Лазаревац 137, 245, 253
Лалинац 495, 497

Латвица 132, 134, 548
Лесковац 20, 23, 107, 116, 129, 147, 223,
243, 258, 259, 309, 340, 341, 343
Лесковац (Зајеч.) 229
Липовац, на Босуту 259
Липовац, срез Ражањски 245
Лозан 496
Лозница 109
Лозница (Чачак) 245
Лозовик 131
Лондон 223,383, 481
Лубница 229
Лужани 221
Лукавица 245, 518
Луково 496

Љ

Љиљак 497
Љубићевац 131

Љубљана 15, 24, 69, 77, 300, 383, 620

М

Мађарска 19, 258, 259,301
Мађерити 476
Македонија 24
Макци 131
Мала Врањска 245
Мала Врбица 131, 519, 787
Мала Плана 131
МалиЖам 132
Мали Извор 132
Манојлица 496
Мантова 476
Маргита 132
Марибор 15, 24
Маскар 132
Матарушка Бања 80, 81, 145
Маутхаузен 144
Мачва 22
Мачкат 244
Медошевац 519
Међулужје 131
Меленци 109, 139
Метковић 245, 553, 793
Мијаиловац 245
Милатовићи 132
Милетићево 132, 135
Милићево Село 132
Милочај 150, 245
Милошевац 131
Миљевић 245
Миљковац 495

Минхен 25, 87, 620, 628
Мионица 131, 242, 245, 246
Мироч 132
Мишар 245
Младеновац 109, 113, 130, 242, 244, 257,
309
Мокрање 245
Моравац 221
Моровић 303
Москва 187, 223, 595, 620
Мохово 259
Мрчковац 245
Мучибаба 132, 495

Н

Накучани 245, 551
Наталинци 132, 247
Неготин 107, 114, 115, 135, 147, 168, 169,
229, 244, 248, 268, 294, 309, 345, 543, 544,
604, 747
Нежидер 301
Независна држава Хрватска 23, 27, 68
Неменикуће 245
Нирнберг 140, 141, 270, 778
Ниш 15, 19, 23, 28, 29, 43, 45, 68, 101-104,
106, 107, 116, 123, 129, 136, 137, 141, 147,
168, 177, 178,211,214,219-221,223, 224,
227, 232, 243, 255, 257-260, 264, 268, 279,
303, 307, 308, 309, 331, 336, 340, 345, 410,
419, 485, 486, 494, 495, 498, 575, 602, 604,
606, 621, 626-628, 726, 728-730, 805
Нишевац 497
Нова Кајвижа 109, 309
Новаци 245
Нови Бечеј 109, 309
Нови Сад 15, 16, 23, 26, 283, 294, 296, 472,
486, 572, 620, 625, 626, 628, 631
Ново Корито 132
Нозрин 221

О

Обреж 245, 531, 789
Обреновац 65, 82, 120, 128, 232, 242, 243,
245, 257, 604
Околиште 495, 496
Округлица 496
Опарић 132, 537
Опово 132
Орашац 245
Ореовица 245
Орид 245
Осијек 23, 140, 618, 620

Оснабрик 141, 142, 294
Острово 147

Остружница 131, 521, 788

П

Павија 476
Павлиш 132, 134
Панчево 19, 28, 80, 88, 106, 108, 109, 168,
296, 309, 382, 485, 486, 501, 604, 606, 621,
734, 736, 737
Папратиште 245, 548
Париз 69, 187, 293, 296, 300, 303, 347, 410,
574, 620
Пејиновић 131
Периш 496
Перлез 245
Перућац 132
Петровац на Млави 255, 801
Петровград 19, 20, 23, 109, 132, 145, 309
Петроград 620
Пилица 244
Пирковац 497
Плочица 132
Плужане 497
Подгорица 300
Подсусед 297
Пожаревац 23, 28, 108, 109, 137, 147, 149,
177, 178, 227, 242, 307, 309, 331, 332, 338,
340, 523, 524, 604, 606, 621, 630, 632, 734
Пожежено 131
Поморавље 220, 222
Поповић 245
Попшица 497
Породин 245
Потиски Свети Никола 245
Потпоран. 132
Поцерина 72
Поцерски Причиновић, 245
Праг 77, 193, 270, 293, 297, 300, 303, 381,
477
Превешт 537
Предворица 245
Преконоге 497
Прељина 150
Прокупље 309
Прћиловица 220, 221
Пружатово 245
Пула 620
Пчелице 538
Р
Рабеновац 539

Раваница 132, 134
Равна Река 245, 540
Радобуђа 132, 548, 790
Радовање 131
Радујевац 245
Ражањ 268
Рајац 132, 135, 544
Ракинац (Београд.) 131
Ракинац (Пожарев.) 245
Раниловић 245
Ратковић 245, 537, 538, 792
Рача (Крагујевачка) 244
Рековац 538, 539, 787
Рибаре 497
Рибница 150
Ријека 287, 620, 632
Рим 187, 300, 476
Рипањ 245
Ритишево 132
Ритопек 131
Рогача 245
Ропочево 245
Румунија 19, 294
Русија 15, 296, 381-383
Рутевац 132, 135, 556, 607, 788

С

Сакуле 132
Салцбург 284
Санцак 258
Сарајево 41, 42, 68, 112, 255, 267, 294, 297,
346, 472, 491, 618, 630
Сараорци 131
Свилајнац 107, 114, 229, 309
Сврљиг 105, 495, 497
Секурич 245, 537-539, 791
Селачка 229
Селевац 131
Сењски Рудник 129, 245, 247, 540-542
Сесалац 132
Сибница 245, 247, 537, 538
Сикирица 132, 134
Сипић 132
Сирча 245
Сједињене Америчке Државе 288
Скопље 24, 68, 111, 257, 267, 268, 333, 472,
505, 506, 631
Сланци 131, 133, 134, 517
Слатина 245, 539
Словенија 479
Смедерево 14, 44, 80, 130, 229, 249

Смедеревска Паланка 109, 110, 114, 128, 139, 144, 169, 229, 242, 244, 252, 282, 309, 519, 568, 569-571, 604, 606, 607, 618, 630, 775, 776, 784

Смедовац 132, 544-546

Снеготин 131

Совјетски Савез 143, 262, 595

Соко Бања 115

Солун 27

Сомбор 268

Софија 24, 270, 297

Сплит 15, 620

Срем 279, 303

Сремска Митровица 259, 303, 304

Сремски Карловци 268, 301

Стара Молдава 38

Старо Село 131

Страгари 132, 134

Т

Табановићи 132, 547, 790

Тамнич 245, 546

Тарквинија 476

Течић 148, 245, 246, 539, 791

Тешница 221

Тиовац 495

Товарник 259

Токио 621

Томашевац 132

Топола 137, 247, 257, 793

Топчидер 211, 270, 480, 620

Топчидерско брдо 277, 278

Трбушац 135

Трекато 476

Трепча 19

Триброд 245

Трнавци 245

Трновче 131

Трњане 221

Трстеник 129, 133, 147, 309

Ћ

Ћелије 245, 518

Ћуприја 23, 107, 115, 116, 128, 129, 242, 249, 309, 535, 537, 539-541, 567, 604, 626

У

Уб 137, 242

Угарска 620

Удовице 131

Ужице (Титово Ужице) 19, 22, 23, 107, 114, 116, 137, 142, 143, 147, 229, 239, 244, 254, 296, 309, 474, 484, 489, 490, 628

Уздин 245

Умка 521

Ф

Француска 192, 303, 347, 471

Х

Хабсбуршка монархија 15

Хаваји 165

Хајдучица 132

Хајнрихсгрин 301

Хамбург 78, 631

Хамелбург 141, 778

Хановер 347

Холандија 86, 347

Хрватска 27

Ц

Цветке 150, 245

Цетиње 482, 620, 820

Цикот 245, 247, 539

Црвење 245

Црепаја 132, 147

Црквенац 245

Црљенац 245, 255, 526, 791, 801

Црнољевина 496

Ч

Чачак 107, 114, 115, 139, 145, 150, 221, 229, 230, 245, 257, 281, 309, 570, 604

Чента 132

Чехословачка 62, 297, 301, 303

Читлук 132

Чубура 282

Чукарица 128, 263, 577, 774, 807

Чукојевац 150

Ш

Шабач 20, 22, 23, 62, 82, 92, 101, 109, 120, 139, 169, 219, 240, 242, 248, 264, 280, 295, 302, 309, 549, 550, 604, 606, 640, 764-766, 810

Шалинац 131

Шанац 245

Шарбановац 132, 135

Шарлотенбург 183, 187

Шенбрун 193

Шетка 245

Шибеник 382, 620

Шид 259
Шљивар 229
Шопић 131, 518
Штрбац 132
Штубик 245, 547, 789, 794

Шувајић 131
Шумадија 248, 257
Шумарице 138. 640
Шушњар 245

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Боро Мајданац је рођен 1947. у поткозарском селу Кијевцима код Босанске Градишке у сиромашној и многочлној земљорадничкој породици. Са десеторо браће и сестара провео је ране дане детињства у родном селу где је завршио прва четири разреда основне школе, а преостала четири и гимназију у Босанској Градишки. Дипломирао је 1971. на Филозофском факултету у Београду - група општа и национална историја, магистрирао на истом факултету 1981, а докторску дисертацију одбранио на Факултету драмских уметности у Београду 2007. године. Одмах након дипломирања запослио се у Архиву Србије где ради и данас. У архивској струци стекао је највише звање — архивски саветник и добио најзначајније признање „Златну архиву" из „Фонда Александра Арнаутовића". Написао је педесетак научних и стручних радова. Основне области истраживања су му: историја институција у Србији, привредна историја Србије после Другог светског рата и позориште у Србији.

Значајнији радови: *Народна скупштина Србије* (монографија), Београд, 2001. и 2004; *Народна скупштина у Остружници 1804* (коаутор), Београд, 2004; *Индустријализација и пораст радничке класе у Србији 1947-1952. године*, Београд, 1981; *Универзитетско веће 1921-1941*, Зборник радова - Универзитет у Београду 1838-1988. Београд, 1988; *Удружење студената за француски језик и књижевност на Филозофском факултету Универзитета у Београду 1932-1941*, Зборник радова са међународног научног скупа „Српско-француски односи 1904-2004", Београд, 2005; *Народно позориште у Београду у првим месецима немачке окупације 1941. године* (коаутор) - Зборник радова „Сто двадесетпет година Народног позоришта у Београду", Београд, издање САНУ, 1997; *Академско позориште у Београду 1922-1944*, прилози и сећања „Моје Академско", приредио М. Тодоровић Ера, Београд, 2003; *Документа Архива Србије о Јурију Ракитину*, Зборник радова Међународног научног скупа „Јуриј Љвович Ракитин - живот, дело, сећање", Београд, Нови Сад, 17-20. априла 2003, Нови Сад-Београд, 2007; *Академско певачко друштво „Обилић" 1884-1941, документи, сећања, коментари* (приређивач), Београд, 2005.

Биографија Боре Мајданца има и другу страну. Његов дечачки сан је био да постане глумац. Већ као шестогодишњак први пут се попео на бину учествујући на једној сеоској приредби. Љубав према глуми и позоришту заувек је задржао у себи. Био је члан позоришних секција у основној школи, гимназији и ђачком дому у коме је становао. Дошавши на студије у Београд 1966, положио је аудицију у Академском позоришту „Бранко Крсмановић" и провео у њему четири године. Чланови Академског позоришта били су тада, поред осталих: Љубиша Ристић, Драган Николић, Боро Стјепановић, Миодраг Кривокапић, Живомир Личанин, Богољуб Петровић, Владан Живковић, Јелица Вучинић, Зоран Миљковић, Бора Ненић, Призренка Петковић, сестре

Весна и Љиљана Мркић, Синиша Кукић... Од представа у којима је учествовао, највише успеха имао је „Змај“ Евгенија Шварца у режији Мирослава Павићевића. Игран је равно 50 пута.

По стваралачким склоностима Боро Мајданац је дечји песник и композитор. Објавио је пет поетско-музичких збирки од којих је најпознатија „Распевана вртешка“. Његове песме налазе се у уџбеницима музичке културе, еколошким приручницима, у фонотеци Радио Београда као трајни снимци, а незаобилазне су у дечјим вртићима. Неке су преведене или препеване на стране језике. Њихов чест извођач је Дечји хор РТС „Колибри“.

Боро Мајданац је члан Удружења књижевника Србије и Савеза композитора. Поред поезије и музике бави се хумором и сатиром. Најчешће пише афоризме и епиграме.

Боро Мајданац
ПОЗОРИШТЕ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ
Позоришна политика Србији 1941—1944

Издавачи
КИЗ Алтера, Београд
Удружење драмских уметника Србије, Београд

За издаваче
Милан И. Арнаут
Љиљана Ђурић

Лектура
Наташа Николић

Припрема
Студио АР...Т

Сарадници
Славица Соломун
Петар Росић
Бошко Мајданац

Унос текста
Зорица Иоповић
Љиљана Мандрапа
Ивана Симић

Фотографија
Вукадин Шљукић

Скенирање
Миомир Комаров

Формат
16,5x24 цм

Обим
54,5 шт. Табака

Штампа
КИЗ АЛТЕРА
Београд

Тираж
300 примерака

Штампа завршена
Јануар 2011.

Пласман
КИЗ АЛТЕРА
Београд, Живојина Жујовића 2
011/308 72 78
k12a@epa.gov

978-86-6007-071-7

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792(497.11)"1941/1944"
316.75(497.11)"19"
792.071.2(497.11)"19"

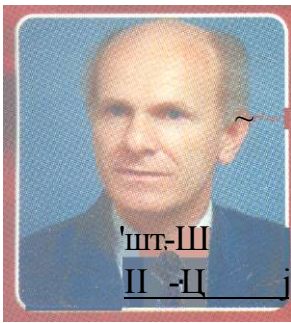
МАЈДАНАЦ, Боро, 1947-

Позоришна политикау Србији 1941-1944 :
студија и документи / Боро Мајданац. -
Београд : Алтера, 2011 (Београд : Алтера). -
868 стр. ; 24 ст. - (Едиција - Историја
позоришта)

Тираж 300. - Белешка о аутору: стр. 867-868.
- Напомене и библиографске референце уз
текст. - Библиографија: стр. 623-632. -
Регистри.

18ЕШ 978-86-6007-071-7

а) Позориште - Србија - 1941-1944 б)
Позоришни уметници - Србија - 20в с)
Србша - Културна политика - 1941-1944
СОВ186.8к-Ш 180929036

Боро Мајданац рођен је 1947. у поткозарском селу Кијевцима код Босанске Градишке, где је завршио прва четири разреда основне школе, а преостала четири и гимназију у Босанској Градишки. Дипломирао је 1971. на Филозофском факултету у Београду - група општа и национална историја, магистрирао на истом факултету 1981, а докторску дисертацију одбранио на Факултету драмских уметности у Београду 2007. године. Одмах након дипломирања запослио се у Архиву Србије где ради и данас. У архивској струци стекао је највише звање - архивски саветник и добио најзначајније признање „Златну архиву“ из „Фонда Александра Арнаутовића“. Написао је педесетак научних и стручних радова. Основне области истраживања су му: историја институција у Србији, привредна историја Србије после Другог светског рата и позориште у Србији.

Књига обилује историјским изворима који се највећим делом по први пут презентују. Позоришни животу Србији за време немачке окупације 1941-1944. године и непосредно по ослобођењу приказан је речју и сликом. Од најмањег села до престонице. Верно и неутрално. Документи, фотографије, плакати, новине, савременици - сведоци су једног кратког али туробног периода наше историје, у коме је Србија била и ратиште, и страстиште, и глумиште.

Боро Мајданац је дугогодишњим радом и са страшћу истинољубивог научника успео да створи дело трајне вредности које је скоро цели лексикон о дагађајима у позоришној делатности на тлу Србије у периоду 1941-1945. Мада је одговорио на многа питања, он је отворио још више питања позивајући будуће истраживаче ове материје на даљи рад.

Алојз Ујес